

SK
Per 134

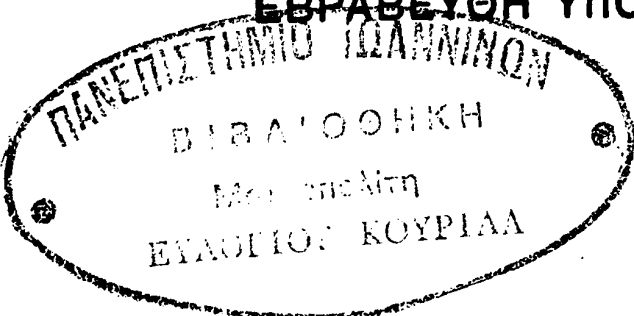

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
† ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ
1937

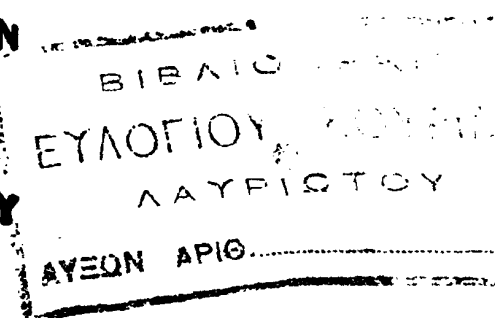

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΝΟΙΑ, ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΞΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΟΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΒΡΑΒΕΥΘΗ ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΔΩΔΕΚΑΤΟΝ
1937

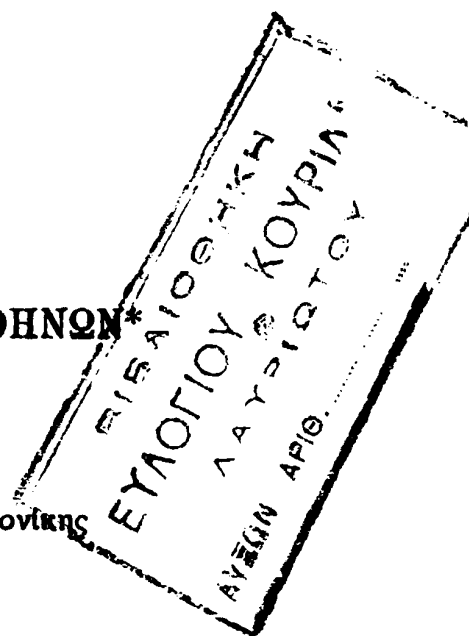

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ὑπὸ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης

Ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἐκ τοῦ μακραίωνος τουρκικοῦ ζυγοῦ ἀπελευ-
θέρωσιν τῆς Ἑλλάδος οἱ ἰθύνοντες τότε τὰς τύχας αὐτῆς ἐθεώρησαν ἐπιτα-
κτικὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἀνωτάτου παιδευτηρίου τῆς ἐλληνίδος
νεότητος, ἵνα καταρτίζωνται ἐν αὐτῷ οἱ μέλλοντες ν' ἀποτελέσωσι τὰ στε-
λέχη τῆς ἡγέτιδος τάξεως τῆς Πολιτείας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους κα-
θόλου. Ἦδη ἡ Ὀθωμανικὴ Ἀντιβασιλεία, πραγματοποιοῦσα τὸν παρὰ τοῖς
λογίοις τῶν τότε χρόνων ἐκδεδηλωμένον πόθον περὶ ἰδρύσεως Πανεπιστη-
μίου, ἀνέθηκε διὰ διατάγματος (1833) τὴν περὶ τούτου μέριμναν, ὡς καὶ
τὴν περὶ ἰδρύσεως Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν, εἰς τὴν Γραμματεῖαν ἐπὶ
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, ὃ δὲ ἄριστος τῶν
ἀποτελούντων τὴν Ἀντιβασιλείαν ἀνδρῶν Γεώργιος Λουδόβικος von Mau-
ter, ὁ πρῶτος τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδος πραγματικὸς νομοθέτης, παρὰ τὸ
ὄντως μέγα νομοθετικὸν ἔργον, ὅπερ ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἐπετέλεσε, συν-
τάξας τοὺς κώδικας, ὑφ' ὧν ἔτι καὶ νῦν διεπόμεθα, εὗρε καιρὸν νὰ παρα-
σκευάσῃ καὶ πᾶσαν τὴν περὶ ἰδρύσεως Πανεπιστημίου καὶ Ἀκαδημίας προ-

* Σημ. «ΗΠ. ΧΡ.». Τοῦ λόγου ὄντος ἐνταῦθα περὶ τῆς συμβολῆς τῆς Ἡπείρου
εἰς τὴν ἀνωτάτην παιδείαν τοῦ Ἔθνους δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ σημειώσωμεν
ἐν παρόδῳ, ὅτι ἡ Ἡπείρος καὶ εἰς τὸ *Πανεπιστήμιον τῆς Θεσσαλονίκης* ἀπέστει-
λε δύο αὐτῆς τέκνα, τὰ ὅποια ἐδίδαξαν ἀπὸ τῶν πρώτων ἤδη ἐτῶν, καὶ διδάσκουσιν
ἔτι ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τούτῳ ἐκπαιδευτηρίῳ τῆς Βορείου Ἑλλάδος, ἥτοι τὸν γράψαν-
τα τὸ ἀνωτέρω ἄρθρον Περικλέα *Βιζουκίδην*, διδάσκοντα Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν ὅλην
Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου καὶ Ἱστορίαν καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ
χρηματίσαντα Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου (1931—32) καὶ Κυβερνητικὸν Ἐπίτροπον
(1932—33) καὶ δις Κοσμήτορα τῆς Σχολῆς τῶν Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστη-
μῶν (1928—29 καὶ 1933—34), καὶ τὸν Δημήτριον *Εὐαγγελίδην*, διδάσκοντα τὴν
Ἱστορίαν τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης καὶ διατελοῦντα Κοσμήτορα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχο-
λῆς κατὰ τὸ τρέχον πανεπιστημιακὸν ἔτος (1936—1937).

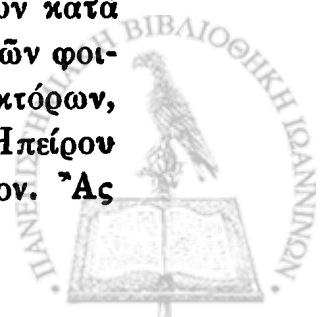

καταρχητικὴν ἐργασίαν καὶ νὰ συντάξῃ σχέδια τῶν σχετικῶν ἰδρυτικῶν διαταγμάτων (1834). Ἄλλ' ἢ πρώτη ἐκείνη ἀπόπειρα ἐματαιώθη ἐν τῇ γενέσει αὐτῆς διότι ὁ Μάουρερ ἠναγκάσθη ἀτυχῶς νὰ καταλίπῃ τὴν Ἑλλάδα, ἣν ἀκραιφνῶς ἠγάπησε καὶ ὑπὲρ ἧς μετ' ἀφοσιώσεως εἰργάσθη ὁ βαυαρὸς οὗτος ὅσον ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων.

Τρία ἔτη βραδύτερον ἐδημοσιεύθη τὸ διάταγμα «Περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις συσταθησομένου Πανεπιστημίου», (1837), ὀλίγας δὲ ἡμέρας ὕστερον ἕτερον ὁριστικὸν διάταγμα περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου, οὗτινος τὴν ἐπὶ αἰῶνα ὅλον εὐεργετικὴν διὰ τὸ Πανελλήνιον δρᾶσιν δέον ν' ἀναπολήσωμεν μετ' εὐγνωμοσύνης κατὰ τὸ τρέχον ἀκαδημεικὸν ἔτος, καθ' ὃ πανηγυρίζεται ἡ ἑκατοστὴ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἔθνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ τούτου τεμένους ἐπέτειος. Πόσον εἴλκυσε καὶ ἐνεθουσίασε καὶ εὐηργέτησε τοὺς Πανέλληνας τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Ὁθώνειον κατ' ἀρχάς, εἴτα δὲ Ἑθνικὸν καὶ βραδύτερον Ἑθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν ἀποκληθέν, δὲν προτίθεται νὰ ἐξάρω ἐνταῦθα ἐπαναλαμβάνων παγκοίνως γνωστὰ πράγματα, ἀρκοῦμαι μόνον νὰ ὑπομνήσω ὅτι ἐξ αὐτοῦ ὠρμήθησαν πλήρεις ἀγνοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἄλλων εὐγενῶν αἰσθημάτων οἱ πρωτοπόροι τῶν νέων ἑλληνικῶν ἰδεωδῶν, οἵτινες κατὰ ἑκατοντάδας καὶ χιλιάδας εἰσέδυσαν ὡς ἀφανεῖς, ἀλλὰ γενναῖοι στρατιῶται τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἑθνικῆς ἰδέας εἰς τὰς ἐσχατίας τοῦ ἀλυτρώτου Ἑθνους, κομίζοντες ἐκάστοτε τὸν θερμὸν χαιρετισμὸν καὶ τὰς γλυκείας ἐλπίδας τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καὶ μεταδίδοντες τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια δαψιλῶς ἐξέπεμπεν ἡ Πόντια Μήτηρ πρὸς τὰ ἐν τῇ Διασπορᾷ τέκνα αὐτῆς.

Οἱ πρὸς τὴν παιδείαν ρέποντες Ἑπειρῶται ἔσπευσαν, ὡς εἰκός, μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ὅπως ὑπὸ τὴν φιλόξενον στέγην τῆς Alma Mater Atheniensis ἀποκτήσωσι τὰ ἀναγκαῖα ἐφόδια διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν κατάρτισιν καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μεγάλης Πατρίδος, οὐδεμία δὲ ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι μετὰ τῶν μνημονευθέντων πρωτοπόρων διεκρίθησαν εἴπερ τινὲς καὶ ἄλλοι κατὰ τε τὴν ἀξίαν καὶ τὸν ἀριθμὸν οἱ Ἑπειρῶται. Ἐν οὐδεμιᾷ πόλει καὶ κώμῃ τῶν ξένων χωρῶν, ἐνθα ἔζων καὶ ἔδρων Ἕλληνες κατὰ τὸν λήξαντα αἰῶνα καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνεστῶτος, ἐνθα ἠκμαζον ἑλληνικαὶ παροικίαι καὶ ἐλειτούργουν ἑλληνικὰ σχολεῖα, ἔλειψάν ποτε οἱ φορεῖς τοῦ πολιτισμοῦ Ἑπειρῶται ἰατροὶ καὶ διδάσκαλοι, ἀπόφοιτοι τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πρωτευούσης τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλλείψει τῶν ἀπαραιτήτων στατιστικῶν στοιχείων δὲν δύναμαι βεβαίως οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν νὰ δώσω ἐνταῦθα τὸν ἀριθμὸν τῶν κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα τῆς λειτουργίας τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν φοιτησάντων ἐν αὐτῷ Ἑπειρωτῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἐξεληθόντων διδασκόντων, οὐδὲ νὰ ἐκτιμήσω ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑπείρου εἰς τὸ ἀνώτατον παιδευτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν τοῦ Ἑθνους ἔργον. Ἄς

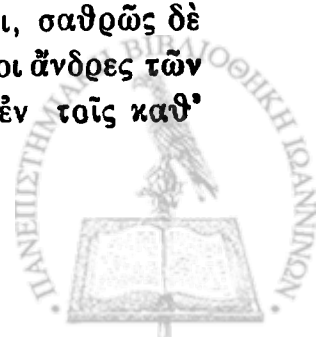

σημειωθῇ ὁμως ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὡς χαρακτηριστικὴ λεπτομέρεια ὅτι πρῶτος διδάκτωρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐγένετο Ἡπειρώτης, ὁ ἐπὶ πρυτανείας Μισαήλ Ἀποστολίδου καὶ κοσμητείας Ἰωάννου Βούρου ἀναγορευθεὶς Ἀναστάσιος Γ ο ύ δ α ς (*ἐν Γραμμένῳ τῶν Κουρέντων 1816, †1882), ὁ ἐπιφανὴς εἶτα ἱατρὸς καὶ συγγραφεὺς ἱατρικῶν τε καὶ ἱστορικῶν συγγραμμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων προέχουσιν οἱ Παράλληλοι Βίοι, ἐν οἷς, ἐξ ὀκτὼ τόμων ἀποτελουμένοις, βιογραφοῦνται οἱ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας διακριθέντες ἄνδρες.

Ἄλλ' ἐὰν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εὗρεθῶσι τὰ ὀνόματα καὶ νὰ γνωσθῇ ὁ ἀκριβὴς ἀριθμὸς τῶν Ἡπειρωτῶν τῶν σπουδασάντων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς πρωτευούσης καὶ μετενεγκόντων ἐκεῖθεν εἰς τὰ πέρατα τοῦ Πανελληνίου τὰ νάματα τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, εἶναι δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῶσι τὰ ὀνόματα τῶν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ τοῦ Ἑθνους παιδευτηρίῳ διδασκάντων καὶ φωτισάντων διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν τὴν παντοδαπὴν ἑλληνίδα νεότητα ἐπιφανῶν Ἡπειρωτῶν. Καὶ ὄντως οὗτοι δὲν ὑπῆρξαν ὀλίγοι.

Καὶ δὴ καὶ μεταξὺ τοῦ πρώτου διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀμέσως λειτουργήσασαν πανεπιστημιακῶν σχολῶν (1837) συναντῶμεν ἐπιφανῆ ἡπειρωτικὰ ὀνόματα ἀνδρῶν ἐχόντων σπανίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δυτικὴν εὐρωπαϊκὴν μόρφωσιν.

Οὕτως ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τὸν Χριστόδουλον Κ λ ο ν ά ρ η ν, ἐκ Λεσκοβικίου (* 1788, † 1848), διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Παρισίων, τὸν Λέοντα Μ ε λ ᾱ ν, ἐξ Ἰωαννίνων (* 1812 ἐν Κωνσταντινουπόλει, † 1879), διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πίζης καὶ τὸν Ἰωάννην Σ ο ὕ τ σ ο ν, οἰκονομολόγον, (* 1802 ἐν Βλαχίᾳ, † 1890), διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης. Ἄλλ' οἱ δύο τούτων ἐπὶ ἐλάχιστον ἐδίδαξαν χρόνον. Ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ τὸν Ἀναστάσιον Π ά λ λ η ν, ἐξ Ἰωαννίνων (*1809, † 1885), διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πίζης. Ἐν δὲ τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ τοὺς δύο μεγάλους τοῦ Γένους διδασκάλους τὸν Γεώργιον Γ ε ν ν ά δ ι ο ν, ἐκ Δολιανῶν (*1786 ἐν Σηλυβρίᾳ, † 1854), σπουδάσαντα ἐν Λιψίᾳ, καὶ τὸν Νεόφυτον Δ ο ύ κ α ν ἐξ Ἀνω Σουδενῶν (*1760, † 1845) διδάξαντα ἀλλὰ καὶ πολλὰ διδαχθέντα ἐν Βιέννῃ, καθ' ὃν χρόνον διετέλεσεν ἐφημέριος τῆς ἐκεῖ ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Ἄλλ' ὁ μὲν Δούκας οὐδόλως ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐδίδαξεν, ὁ δὲ Γεννάδιος παρητήθη μετ' ὀλίγον χρόνον (1843), φέρεται δὲ εἰπὼν τοὺς πλήρεις πατριωτισμοῦ καὶ μετριοφροσύνης ἀπαρμύλλους ἐκείνους λόγους· «Ἄν εἰσπηδήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τίς θέλει μείνει εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα, ὧν ὁ καταρτισμὸς εἶναι οὐχ ἥττον σπουδαῖος; Οὐαὶ τῇ οἰκοδομῇ, ἣτις στερεῶς μὲν στεγάζεται, σαθρῶς δὲ θεμελιοῦται!» Οὕτως ἐσκέπτοντο οἱ σεμνοὶ καὶ συνετοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐν ταῖς καθ'

ἡμᾶς χρόνοις σπεύδοντας πρὸς τὰ ἀνώτατα τοῦ ἔθνους ἰδρύματα νεαροὺς, καὶ ἀναξίους τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐπιγόνους!

Πλὴν τῶν ρηθέντων πρώτων Ἑπειρωτῶν ἀκαδημεικῶν διδασκάλων ἐδίδαξαν ἀπὸ τῶν ἐδρῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν διάστημα ἐνὸς αἰῶνος οἱ ἐπόμενοι Ἑπειρωταί, ὧν τινες ἤρξαντο τοῦ ἀκαδημεικοῦ αὐτῶν σταδίου ὡς ὑφηγηταὶ ἢ ὡς ἐπίτιμοι καθηγηταί, ὡς ἐλέγοντο τότε οἱ ἔκτακτοι, γενόμενοι βραδύτερον τακτικοὶ καθηγηταί.

I. Ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ ὁ Ζῆκος Ρ ὡ σ η ς (*1838 ἐν Δερβιζιάνοις τοῦ Σουλίου, † 1933), τὴν Ὀμιλητικὴν ἀπὸ τοῦ 1867 μέχρι τοῦ 1913.

Ὁ Νικόλαος Παπαγιαννόπουλος (*1859 ἐν Δολιάνῃ, † 1926) τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ τὴν Ἑβραϊκὴν ἀπὸ τοῦ 1894 μέχρι τοῦ 1926.

Ὁ Δημήτριος Μπαλᾶνος (*1877 ἐν Ἀθήναις) τὴν Πατρολογία καὶ τὴν Ἑρμηνείαν τῶν Πατέρων ἀπὸ τοῦ 1924 μέχρι σήμερον.

Ὁ Εὐάγγελος Ἀντωνιάδης (*1882 ἐν Τσερκοβίτση τῶν Κουρέντων), ἔκτακτος καθηγητὴς τῆς αὐτοτελοῦς ἑδρας τῆς Ἱστορίας καὶ τῆς Ἑρμηνείας τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τοῦ 1934 μέχρι σήμερον.

Ὁ Βασίλειος Βέλλας (*1900 ἐν Ἰωαννίνοις) τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ Ἑρμηνείαν τῆς Παλ. Διαθήκης ἐκ τοῦ πρωτοτύπου κειμένου καὶ τὴν Ἑβραϊκὴν Ἀρχαιολογίαν, κατ' ἀρχὰς ὡς ἔκτακτος ἐντεταλμένος (1933—1936) καὶ εἶτα ὡς τακτικὸς ἀπὸ τοῦ 1936 μέχρι σήμερον.

II. Ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ ἐδίδαξαν ὁ Πέτρος Στρούμπος (*1805 ἐν Κουκουλίφ, † 1854) κατ' ἀρχὰς τὸ Γαλλικὸν Δίκαιον (ὡς ὑφηγητῆς) καὶ εἶτα τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν ἀπὸ τοῦ 1838 μέχρι τοῦ 1847.

Ὁ Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης (*1819 ἐν Κωνσταντινουπόλει, † 1902) τὴν Ἱστορίαν καὶ τὰς Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ βραδύτερον (1868) καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1883.

III. Ἐν τῇ Ἱατρικῇ Σχολῇ ὁ Κωνσταντῖνος Μαυρογιάννης (*1816 ἐν Κερκύρᾳ, † 1861) τὴν Κλινικὴν Ἱατρικὴν ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1845.

Ὁ Νικόλαος Πετσάλης (*1817 ἐν Πάργᾳ, † 1853) τὴν Χειρουργικὴν ἀπὸ τοῦ 1840 μέχρι τοῦ 1853.

Ὁ Γεώργιος Πρινάρης (*1808 ἐν Καλαρρῦτοις, † 1883) τὴν Φυσιολογίαν (ὡς ὑφηγητῆς), τὴν Γενικὴν Παθολογίαν καὶ εἶτα καὶ τὴν Ὑγιεινὴν ἀπὸ τοῦ 1846 μέχρι τοῦ 1881.

Ὁ Κωνσταντῖνος Βουσάκης (*1819 ἐν Συράκῃ, † 1898) τὴν Φυσιολογίαν ἀπὸ τοῦ 1850 μέχρι τοῦ 1898.

Ὁ Σπυρίδων Μπαλᾶνος (*1824 ἐν Κερκύρᾳ, † 1881) τὴν Δημοσίαν Ὑγιεινὴν (ὡς ὑφηγητῆς, τὴν Ὑγιεινὴν καὶ τὰ Συφιλιδικὰ νοσήματα ἀπὸ τοῦ 1855 μέχρι τοῦ 1881.

Ὁ Μιχαὴλ Χατζημιχάλης (ἐκ Σουλίου *1835 ἐν Ἀθήναις,

† 1908) τὴν Γενικὴν Παθολογικὴν Ἀνατομίαν καὶ εἶτα τὴν Εἰδικὴν Νοσολογίαν καὶ Θεραπευτικὴν ἀπὸ τοῦ 1875 μέχρι τοῦ 1908.

Ὁ Ἀναστάσιος Ζίνης (*1829 ἐν Ἰωαννίνοις, † 1899) τὴν Παιδιατρικὴν ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1892.

IV. Ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ· ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος (*1790 ἐν Γραμμένῳ, † 1872) τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν ἀπὸ τοῦ 1843 μέχρι τοῦ 1872.

Ὁ Δημήτριος Στροῦμπος (*1806 ἐν Κουκουλίῳ, † 1890) τὴν Πειραματικὴν Φυσικὴν ἀπὸ τοῦ 1839 μέχρι τοῦ 1890.

Ὁ Ἀναστάσιος Γεννάδιος (*1840 ἐν Ἀθήναις, † 1911) τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν ἀπὸ τοῦ 1862 μέχρι τοῦ 1871.

Ὁ Δημήτριος Σεμιτέλος (*1830 ἐν Μονοδενδρίῳ, † 1898) τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν ἀπὸ τοῦ 1864 μέχρι τοῦ 1898.

Ὁ Χριστόφορος Φιλητάς (*1787 ἐν Γραμμένῳ, † 1867) τὴν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν ἀπὸ τοῦ 1866 μέχρι τοῦ 1867.

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος (*1851 ἐν Κερκύρᾳ, † 1919) τὴν Ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι τοῦ 1916.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος (*1884 ἐν Παπίγκῳ, † 1936) τὴν Γλωσσολογίαν ἀπὸ τοῦ 1927 μέχρι τοῦ προώρου ἀτυχῶς θανάτου αὐτοῦ.

Καὶ οὗτοι μὲν πάντες οἱ διαπρεπεῖς Ἡπειρώται, εἴκοσι καὶ ἑπτὰ τὸν ἀριθμόν, μεγάλας παρέσχον τῷ ἔθνει καὶ τῇ Ἐπιστῇ ὑπηρεσίας ὥς τε ἀκαδημικοὶ διδάσκαλοι καὶ ὥς ἐπιστήμονες συγγραφεῖς. Τινὲς τούτων ἀπηλλάγησαν μὲν ἐπὶ βραχὺν χρόνον τῶν καθηκόντων αὐτῶν διὰ πολιτικοὺς ἢ ἄλλους λόγους, κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι κρατήσασαν κακὴν συνήθειαν, ἀλλ' ἐπανῆλθον ταχέως ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν, κατὰ τὸ ὡσαύτως κρατήσαν παρ' ἡμῖν ἀντίρροπον σκόπιμον ἔθος.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ὑπελείφθησαν οἱ Ἡπειρώται. Τοῦναντίον μάλιστα θὰ ἡδύνατό τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐπρωτοστάτησαν οὗτοι, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ δέκα διάφορα ἀκαδημικὰ ἔτη, ἦτοι ἐπὶ τὸ δέκατον τοῦ ὅλου βίου αὐτοῦ, διωκῆθη ὑπὸ πρυτάνεων Ἡπειρωτῶν. Πλεῖστοι δὲ Ἡπειρώται μετέσχον τῆς διοικήσεως τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ δὴ καὶ ἐπανειλημμένως, ὥς τε κοσμήτορες καὶ ὥς μέλη τῆς Ἀκαδημικῆς Συγκλήτου καὶ τῶν διαφόρων πανεπιστημιακῶν ἐπιτροπῶν.

Καὶ Πρυτάνεις μὲν Ἡπειρώται ἐγένοντο οἷδε·

Ὁ Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, τρίς, τῷ 1843—44, τῷ 1856—57 καὶ τῷ 1861—62.

Ὁ Δημήτριος Στροῦμπος τῷ 1858—59.

Ὁ Ἀναστάσιος Πάλλης τῷ 1860—61.

Ὁ Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης τῷ 1863—64.

Ὁ Κωνσταντῖνος Βουσάκης τῷ 1870—71.

Ὁ Μιχαὴλ Χατζημιχαήλ τῷ 1889—90 καὶ

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, δὶς, τῷ 1904—05 καὶ τῷ 1911—12.

Κοσμήτορες δὲ Ἡπειρωτῶν ἐχορημάτισαν οἱ ἐπόμενοι·

Ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ· ὁ Ζῆκος Ρώσης, ἑξάκις, τῷ 1877—78, τῷ 1881—82, τῷ 1886—87, τῷ 1890—91, τῷ 1895—96 καὶ τῷ 1902—03.

Ὁ Νικόλαος Παπαγιάννης, τετράκις, τῷ 1907—08, τῷ 1913—14, τῷ 1919—20 καὶ τῷ 1923—24.

Ὁ Δημήτριος Παλαῖνος τῷ 1929—30.

Ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ· ὁ Πέτρος Στρούμπος τῷ 1846—47.

Ὁ Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης, τρίς, τῷ 1852—53, τῷ 1861—62 καὶ τῷ 1875—76.

Ἐν τῇ Ἰατρικῇ Σχολῇ ὁ Ἀλέξιος Παλλής, τετράκις, τῷ 1847—48, τῷ 1849—50, τῷ 1854—55 καὶ τῷ 1856—57.

Ὁ Γεώργιος Πρινάρης τῷ 1850—51.

Ὁ Νικόλαος Πετσάλης, τῷ 1851—52.

Ὁ Κωνσταντῖνος Βουσάκης, δὶς, τῷ 1863—64 καὶ τῷ 1888—89.

Ὁ Σπυρίδων Παλαῖνος τῷ 1875—76.

Ὁ Μιχαὴλ Χατζημιχαήλ, τῷ 1879—80 καὶ τῷ 1902—03.

Ὁ Ἀναστάσιος Ζίνης 1885—86.

Ἐν δὲ τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ· ὁ Δημήτριος Στρούμπος τῷ 1856—57.

Ὁ Δημήτριος Σεμιτέλος, δὶς, τῷ 1875—76 καὶ τῷ 1883—84 καὶ

Ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, τρίς, τῷ 1893—94, τῷ 1909—10 καὶ τῷ 1914—1915.

Οἱ πλείστοι τῶν διακεκριμένων τούτων Ἡπειρωτῶν, οἵτινες ἐκόσμησαν τὰς ἀκαδημεικὰς ἑδρας καὶ τοὺς συγκλητικοὺς θώκους τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, φέρουσιν ὀνόματα ἐπιφανέστατα καὶ ἐξαιρετικῶς σεβαστὰ ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον.

Ἀλλ' ἐν τῇ διοικήσει τοῦ Πανεπιστημίου ἐξαιρετικῶς διεκρίθησαν ὁ φιλόλογος Κωνσταντῖνος Ἀσώπιος, τρίς πρυτανεύσας, ὁ νομικὸς Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης, πρύτανις τοῦ ἔτους τῶν ἐγκαινίων τοῦ Πανεπιστημιακοῦ Μεγάρου, καὶ ὁ ἱστορικὸς Σπυρίδων Λάμπρος, πρύτανις κατὰ τὴν ἐβδομηκονταπενταετηρίδα τοῦ Πανεπιστημίου, τὸ δεύτερον τότε πρυτανεύσας.

Ὁ πρύτανις Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης (1863—64) ἀνέπτυξεν ἰδίᾳ ἐξαιρετικὴν ἐνεργητικότητα οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπίσπευσιν τῶν ὑπολειπομένων πρὸς ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου ἐργασιῶν, τὴν ἐξωτερικὴν αὐτοῦ διακόσμησιν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διαρρύθμισιν, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐπισκευὴν τῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπελθουσῶν φθορῶν, ἀλλὰ καὶ δραστηρίους κατέβαλε προσπαθείας πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν ἀναγκαίων χρημάτων, ὧν μέγιστον μέρος προσήνεγκεν ὁ ἐν Πετροπόλει ἐθνικὸς εὐεργέτης Δημήτριος Μπερναρδά-

κης, μικρότερα δὲ ποσὰ ἄλλοι ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ βιοῦντες φιλογενεῖς καὶ φιλόμουσοι ἄνδρες.

Ὁ δὲ πρύτανης Σπυρίδων Λάμπρος ἐπὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ πρυτανείας (1904—05) προέβη εἰς τὴν ἀγορὰν γηπέδων τεσσαράκοντα καὶ πέντε χιλιάδων τεκτονικῶν πήχεων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐκτίσθη κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τὸ λαμπρὸν συγκρότημα τῶν ἱατρικῶν ἐργαστηρίων, ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας πρυτανείας αὐτοῦ (1911—12) κατέβαλεν ἀτρύτους κόπους καὶ μόχθους, ὅπως ὡς ἄριστα ἐορτασθῇ ἡ ἑβδομηκοστὴ πέμπτη ἐπετηρὶς τοῦ σεμνοῦ τῆς Ἐπιστήμης ἰδρύματος καὶ τὴν βελτίστην ἀποκομίσωσιν ἐντύπωσιν οἱ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ἐκείνῃ εἰς τὸ Ἄστυ τῆς Παλλάδος συρρεύσαντες παντοδαποὶ σοφοί, οἱ τῶν ξένων πανεπιστημίων ἐκπρόσωποι.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν συμβολὴν τῶν Ἑπειρωτῶν εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔργον τοῦ Ἑθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν πρῶτον τοῦτον αἰῶνα τοῦ βίου αὐτοῦ. Σημειωτέον ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπιφανεστάτων τούτων τέκνων τῆς Ἡπείρου κατέλαβον καὶ ἄλλα ἀνώτατα τῆς Πολιτείας ἀξιώματα. Οὕτως ὁ Χριστόδουλος Κλονάρης ἐγένετο πρῶτος τοῦ Ἀρείου Πάγου πρόεδρος (1835), ὁ Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης πάρεδρος παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ καὶ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ καὶ παρὰ τῇ Ἑθνικῇ Τραπεζῇ, ἔτι δὲ ἔφορος τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Νομισματολογικοῦ Μουσείου, ὁ Μιχαὴλ Χατζημιχαλῆς πρόεδρος τοῦ Ἱατροσυνεδρίου καὶ ἄλλοι ἄλλα ἔλαβον ὑπουργήματα. Οἱ δὲ ἱατροὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου διηύθυνον τὰς οἰκίας κλινικὰς ἢ ἐργαστήρια ἢ ἄλλα συγγενῇ πρὸς τὸν οἰκεῖον κλάδον τῆς ἐπιστήμης ἰδρύματα, ὁ δὲ παιδίατρος Ἀναστάσιος Ζίνης ἐγένετο διευθυντὴς τοῦ Βρεφοκομείου.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ καὶ κυβερνητικῇ κονίστρᾳ διεκρίθησαν τινὲς τῶν μνημονευθέντων διαπρεπῶν Ἑπειρωτῶν ἐπιστημόνων. Οὕτως ὁ Χριστόδουλος Κλονάρης ὑπῆρξεν ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης (1832), ὁ Λέων Μελάς ὑπουργὸς ὡσαύτως τῆς Δικαιοσύνης (1841 καὶ 1843), ἐπ' ἐσχάτων δὲ ὁ Δημήτριος Μπαλᾶνος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας (1936). Χαρακτηριστικὸν τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τῆς εὐθύτητος τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἑπειρωτῶν τούτων τυγχάνει ὅτι γενόμενοι ὑπουργοὶ δὲν ἐκάθησαν ἐπὶ μακρὸν ἐπὶ τῶν ὑπουργικῶν θώκων. Σημειωτέον, τέλος, ὅτι εἷς τῶν ἀνωτέρω μνημονευθέντων Ἑπειρωτῶν καθηγητῶν, ὁ Σπυρίδων Λάμπρος, ἀνῆλθε καὶ εἰς τὸ ὕπατον τῆς Πολιτείας ἀξίωμα, τὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἐν κρισιμωτάταις μάλιστα καὶ χαλεπαῖς τοῦ Ἑθνους ἡμέραις.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς ὕλικῆς ἀρωγῆς, ἣν παρέσχον κατὰ καιροὺς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν οἱ ἐν τῇ Διασπορᾷ μεγάθυμοι καὶ φιλοπάτριδες καὶ φιλεπιστήμονες Ἑπειῶται, ἄλλοις ἀπόκειται νὰ ἐκθέσωσι τὰ κατ' αὐτήν. Ἀρκοῦμαι μόνον ὑπομιμνήσκων ἐνταῦθα τοὺς Πανέλληνας τὰ τιμημένα ὀνόματα τῶν μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν Ἰωάννου Δομ-

π ό λ η (*17... † 1850), ὁρίσαντος διὰ διαθήκης, ὅπως ὁλόκληρος ἡ ὑπ' αὐτοῦ κτηθεῖσα ἐν Ρωσίᾳ καὶ καταλειφθεῖσα ἀτυχῶς ἐκεῖ περιουσία χρησιμοποιηθῇ, ἐξήκοντα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ, μετὰ καὶ τῶν κεφαλαιοποιουμένων ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τόκων, πρὸς Ἱδρυσιν Πανεπιστημίου, φέροντος τὸ ὄνομα τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδιστρίου, ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Κράτους, καὶ τοῦ Γεωργίου Ἀ β έ ρ ω φ, (*1818 ἐν Μετσόβῳ, † 1899), εἰς οὓ τὰς ἡγεμονικὰς δωρεὰς ὀφείλονται πλὴν ἄλλων ὠραίων ἔργων καὶ οἱ πρὸ τοῦ πανεπιστημιακοῦ μεγάρου καλλιμάρμαροι ἀδριάντες τῶν δύο μεγάλων μαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Γ ρ η γ ο ρ ί ο υ τοῦ Ε' καὶ τοῦ ἐθνεγέρτου ραψφδοῦ Ρ ή γ α τ ο ῦ Φ ε ρ α ί ο υ.

Ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐκτεθειμένοις εὐρίσκονται θαυμάσια ὄντως ὑποδείγματα πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς ἐνισχύσεως τῆς ἀναστάτης τοῦ Ἔθνους παιδείας, ἅτινα ἡ εὐάνδρος Ἡπειρος, διὰ τῶν ἐκλεκτῶν αὐτῆς τέκνων ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς σκληρᾶς ὑπὸ ξένον ζυγὸν δουλείας, προβάλλει ὑπερηφάνως πρὸς μίμησιν εἰς τὰ τέκνα τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν.

Ἐργάφη ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1937.

**ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΙ ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ
ΤΩΝ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΙΑ ΕΠΑΡΧΙΩΝ
ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ Κ/ΠΟΛΕΩΣ**

ὕπο
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΣΑΡΔΕΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

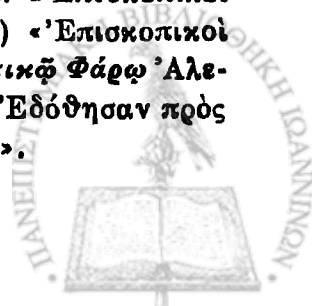
Καταρτίσας ἐπὶ τῇ βάσει πρωτίστως τῶν πατριαρχικῶν κωδίκων ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κ/Πόλεως ἡρξάμην ἀπὸ τινος χρόνου τῆς τμηματικῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν ἐν περιοδικοῖς τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ παροῦσα ἐργασία, ἀναφερομένη εἰς διασωθείσας ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχίας τῶν τελευταίων αἰώνων, ἀναγράφει ἐν ὅλῳ 19 τοιαύτας, αἵτινες εἶναι: 1) Ἀρτα (καὶ Ναύπακτος), 2) Βελέγραδα, 3) Βελλὰ-Κόνιτσα, 4) Βουθρωτὸν (καὶ Γλυκὺ), 5) Γηρομέριον, 6) Γκόρα-Μόκρα, 7) Δρυϊνούπολις, 8) Δυρράχιον, 9) Δωδώνη, 10) Ζαγόριον, 11) Ἰωάννινα, 12) Κορυτσά, 13) Μέτσοβον, 14) Νικόπολις-Πρέβεζα, 15) Παραμυθία, 16) Πωγωνιανή, 17) Φιλιάται, 18) Φωτική, 19) Χειμάρρα-Δελβίνον.*

Κ/Πολις, Φεβρουάριος 1937

1) ΑΡΤΑ (καὶ ΝΑΥΠΑΚΤΟΣ)

Ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν ἀρχικῶς τῆς μ/λεως Κορίνθου ἢ Ναύπακτος ἐγένετο ἔπειτα (ἴσως ἀπὸ τοῦ ε'. αἰῶνος) μητρόπολις ἀντικαταστήσασα τὴν καταστραφεῖσαν (ι'. αἰῶν) μ/λιν Νικοπόλεως καὶ μετὰ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς τελευταίας ταύτης γνωριζομένη ἐφεξῆς ὡς μητρόπολις τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου. Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἱταλῶν ἀπόσπασιν τῆς Ναυπάκτου ἀπὸ τῶν βυζαντι-

* Ἐδημοσιεύθησαν ἐν τοῖς **Θρακικοῖς Ἀθηνῶν** (τόμ. ς'. 1935): α' **Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Α. καὶ Δ. Θράκης**, καὶ (τόμ. Η', 1936) β' **Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Βορ. Θράκης**, καὶ ἐν τῷ **Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ** Ἀλεξανδρείας (1935) γ' **Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας Κρήτης**. Ἐδόθησαν πρὸς δημοσίευσιν οἱ ἐπισκ. κατάλογοι τῆς ἐν «Δωδεκανήσῳ Ἐκκλησίας».

νῶν (1285) ἡ τότε εἰς μ/λιν ὑψωθείσα ἐπισκοπὴ Ἰωαννίνων κατέλαβε τὸν τόπον τῆς μ/λεως Ναυπάκτου, ὑπαχθεισῶν ἀργότερον (1365) τῇ νέᾳ ταύτῃ μ/λει καὶ πασῶν τῶν ἐπισκοπῶν ἐκείνης. Ἀπὸ τοῦ 1367 ἄρχεται καὶ αὐθις σειρὰ μητροπολιτῶν Ναυπάκτου, ὁρισθέντος ἅμα τότε συνοδικῶς ὅπως ὁ μ/της Ναυπάκτου ἔχη «τὴν ἑαυτοῦ καθέδραν ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀγνωστάτης ἐπισκοπῆς τῆς ἐν τῇ *Ακαρνανίᾳ Ἀρτης*». Πάντως ἐκτοτε ἐπεκράτησεν ὁ τίτλος «*Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης*», πολὺ δὲ ἀργότερον ὁ οἰκεῖος ἀρχιερεὺς ἐγνωρίζετο μᾶλλον ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἀρτης*». Κατὰ Ἰούνιον 1808, ἀξιῶσει τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Ἰωαννίνων, ἠνώθη ἡ μ/λις Ν. καὶ Ἀρτης τῇ μ/λει Ἰωαννίνων μέχρις Ἰουνίου 1813, ὅτε καὶ αὐθις ἀπετέλεσεν αὐτοτελῇ μητρόπολιν. Κατ' Ἀπρίλιον 1829 περιελθούσης τῆς Ναυπάκτου εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀρτα παρέμεινε μητρόπολις τοῦ Π. Κ/πόλεως. Μετὰ τὴν νέαν ὁροθεσίαν Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος τὰ μὲν ἐναπολειφθέντα τῇ Τουρκίᾳ μέρη τῆς ἐπαρχίας Ἀρτης ἀπετέλεσαν κατ' Αὐγούστον 1881 τὴν μητρόπολιν Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης, τὰ δὲ περιελθόντα εἰς Ἑλλάδα λοιπὰ μέρη τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας ὑπήχθησαν κανονικῶς τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ἀποτελέσαντα ἰδίαν ἀρχιερατικὴν περιφέρειαν (μητροπόλεως—ἀρχιεπισκοπῆς 1894—ἐπισκοπῆς 1900—καὶ πάλιν μητροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1922). Ἡ μητρόπολις Ἀρτης κατεῖχε τὴν κε' θέσιν ἐν τῇ Συνταγματίῳ τῶν μητροπόλεων, ὃ δὲ τιτλοῦχος αὐτῆς ἐφημίζετο «*ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος πάσης Αἰτωλίας*»¹.

ΣΗΜ.—Ἀπὸ τοῦ 1833 ἡ ἐπαρχία Ναυπακτίας ἐμφανίζεται ὡς ἐπισκοπὴ Ἀκαρνανίας, τῇ ὁποίᾳ προσηρητήθη (1841) καὶ ἡ προσωρινὸν χαρακτῆρα φέρουσα ἐπισκοπὴ Καλλιδρόμης. Κατὰ Ἰούλιον 1852 ἰδρύθη ἡ ἐπισκοπὴ *Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας*, διαλυθεῖσα τῷ 1900 καὶ πάλιν ἀποκατασταθεῖσα τῷ 1910, προαχθεῖσα δὲ εἰς μητρόπολιν τῷ 1922.

1) G. P a r t h e y Hieroclis Synecdemus κλ. Berolini. 1866 σ. 10, 97, 121, 134, 186, 198, 218, 228, 229, 239, 260, 301.—H. G e l z e r Ungedruckte u. ungenügend veröff. Texte der Notitiae Episcopatum κλ. München. 1901 σ. 551, 570, 598, 608, 628.—*τοῦ αὐτοῦ* Georgii Cyprii κλ. Lipsiae. 1890 σ. 58.—Σύνταγμα ἰ. κανόνων κλ. *Ράλλη καὶ Ποτλῆ* τόμ. Ε' 474, 492, 500, 530, 592.—*Χρυσάνθου* Ἱεροσολύμων συνταγμάτων 1715 σ. 73.—*Ὁρθοδοξία* περιόδ. ἐν Κπόλει τόμ. Γ' 233.—*Ἀρχιμ. Χρυσ. Παπαδοπούλου* αἱ ἐπαρχίαι τοῦ Π. Κπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. Ἀθῆναι. 1923 σ. 22.—*τοῦ αὐτοῦ* ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι. 1920 σ. 8, 77, 420.—Acta Patriarch. κλ. M ü l l e r - M i k l o s i c h A'. 93. 468, 472, 493, 587.—*Μ. Γεδεῶν* Πατριαρχ. Πίνακες. Κπολις 1890 σ. 381, 433, 434, 616, 619.—*Μ. Ε. Ἐγκ. Ε'*. 676. IB'. 343. IH'. 100.—*Μ. L e Q u i e n* Oriens Christianus. Parisiis 1740 τόμ. II. 199.—*Μ. Ἀρτης Σεραφεῖμ* Δοκίμιον ἱστορικῆς περιγραφῆς περὶ Ἀρτης καὶ Πρεβέζης. Ἀθῆναι 1884.—*Ἐκκλ. Ἀλ. Α'* (1881) 251. Β' 586.

Ματθαῖος, ἀναφερόμενος κατὰ Ἰανουάριον 1467².

Δωρόθεος, κατὰ Ἰούνιον 1477³.

Κύριλλος, τῷ 1550⁴.

Γαβριήλ, τῷ 1561⁵.

Ἰωακείμ, κατὰ Ἰανουάριον 1565⁶.

Δαμασκηνός, τῷ 1574⁷.

Ἰωακείμ, κατὰ Μάρτιον 1585⁸.

Μακάριος, κατὰ Μάϊον 1590⁹.

Γαβριήλ, ἀναφερόμενος κατὰ Ἰούνιον 1601. Τούτου «τὸ ζῆν ἀποβαλόντος πρὸ ὀλίγου»¹⁰, ἐξελέγη (8 Ἰουνίου 1633) «ὁ ἱερώτατος μ/της Διδυμοτείχου κὺρ *Λαυρέντιος*»¹¹.

Λαυρεντίου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου»—ἐξελέγη (Ἰούλιος 1637) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Βουδίτζης κὺρ *Ἀκάκιος*»¹².

Ἀκακίου «τὸ ζῆν ἀποβαλόντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ἀπελθόντος»—ἐξελέγη (9 Σ/βρίου 1643) «ὁ πρ. Σεργῶν κὺρ *Γαλακτίων*»¹³.

Γαλακτίωνος «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου»—ἐξελέγη (27 Ἰανουαρ. 1647) «ὁ ἱερομόναχος κὺρ *Γαβριήλ Βλάσιος*»¹⁴.

Γαβριήλ «τὸ κοινὸν ἀποδόντος χρέος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς ἀπάραντος»—ἐξελέγη (18 Ἰουλίου 1660) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ *Βαρθολομαῖος*, ὁ πρωτοσύγκελλος ἐκείνου»¹⁵.

2) *Μ. Σάρδεων Γερμανοῦ* συμβολή εἰς τοὺς πατρ. καταλόγους Κπόλεως. Βιβλίον Α'. Κπολις 1935 σ. 16.

3) Παράρτημα ΙΖ' τόμ. περιοδ. Ἑ. Φ. Συλλ. Κπόλεως σ. 20.

4) *Α. Κεραμέως* Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη Α' 155.

5) *W. R e g e l* *analecta Byzantino-Russica*. Petropoli 1891 σελ. 79.

6) *Μ. Σάρδεων Γερμανοῦ* ὡς ἄνωτ. σελ. 38.

7) *Α. Κεραμέως* ἱεροσ. βιβλ. Δ' 293.—*M. L e Q u i e n* ὡς ἄνωτ. ΙΙ' 201.

8) *Π. Ζερλέντιου* περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν Μαρτίνου Κρουσίου Σουϊκικῶν Χρονικῶν. Ἀθῆναι 1922 σ. 22.

9) *W. R e g e l* ὡς ἄνωτ. σ. 88.

10) *Κώδ.* Πατρ. Ἀρχαιοφ. Α' 23, 49, 61, 74, 77, 83, 99, 103, 108, 115, 158.—*Μαυρογ.* βιβλ. *Α. Κεραμέως* ὡς ἄνωτ. σ. 173.—*τοῦ αὐτοῦ* Ἱερ. βιβλ. Δ' 12. 20.

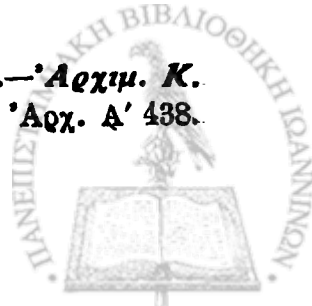
11) *Νομ. Συναγωγῇ* χειρόγραφος ἐν τῷ ἐν Κπόλει Ἀγιοταφ. Μετοχίφ φ. 316.—*Κ. Σάθα* Μεσαιων. βιβλιοθ. Γ' 569.—*Κώδ.* Π. Ἀρχ. Α' 247.

12) *Νομ. Συναγ.* ὡς ἄνωτ. σ. 321.—*Κώδ.* Π. Ἀρχ. 313.—*Σάθα* ὡς ἄνωτ. σ. 572.

13) *Νομ. Συναγ.* 124.—*Σάθα* Γ' 576.—Ὁ Γαλακτίων παρητήθη τῇ 27 Ἰανουαρίου 1647 (*Ν. Συν.* 232.—*Σάθα* Γ' 580).

14) *Ν. Συν.* 232.—*Σάθα* Γ' 580.

15) *Ν. Συν.* 255.—*Ἡπειρ. Χρον.* Β' 100.—*L e Q u i e n* ΙΙ' 202.—*Ἀρχιμ. Κ. Δελικάνη* Πατρ. ἔγγραφα Κπόλεως τόμ. Β' 373, Γ' 340.—*Κώδ.* Π. Ἀρχ. Α' 438.—*Α. Κεραμέως* ἱερ. βιβλ. Α' 309, 336.

Βαρθολομαίου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος—ἐξελέγη (Ν/βριος 1691) ὁ ὁσιώτατος ἱερομόν. *Μελέτιος*¹⁶.

Μελετίου «ἀποδράντος αὐτόθεν, εἶτα καὶ καθαιρεθέντος καὶ ξένου καὶ ἄλλοτρίου καταστάντος ταύτης»—ἐξελέγη (19 Φεβρ. 1697) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Μετρῶν κὺρ *Μακάριος*»¹⁷.

Μακαρίου «παραιτηθέντος αὐτῆς οἰκειοθελῶς»—ἐξελέγη (5 Ἰουλίου 1697), «ὁ ὁσιώτ. ἐν. ἱερομον. καὶ πνευματικοῖς κὺρ *Γρηγόριος*»¹⁸.

Τὸν *Γρηγόριον* διεδέχθη κατὰ 8/βριον 1703 ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρ. Σαντορήνης *Νεόφυτος*¹⁹, καὶ τοῦτον παραιτηθέντα κατὰ Δ/βριον 1722 ὁ ἐπίσκοπος Βελλᾶς *Ἰωαννίκιος*²⁰ καὶ τοῦτον θανόντα διεδέχθη κατ' Ἀπρίλιον 1727 ὁ ἱερομόν. *Παρθένιος* πρωτοσύγκελλος τῆς μ/λεως Λαρίσσης²¹.

Παρθενίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος» ἐξελέγη (Φεβρ. 1756) «ὁ πανοσιώτ. ἐν ἱερομονάχοις κὺρ *Παῖσιος*, ὁ χρηματίσας δευτερεύων τῆς αὐτῆς μ/λεως»²².

Παΐσιου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (Ἰούλιος 1769) «ὁ πανοσιώτ. ἱερομόν. κὺρ *Ἰάκωβος*, ὁ καὶ πρωτοσύγκελλος Ἀρτης χρηματίσας»²³.

Ἰακώβου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (Ν/βρ. 1779) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομον. κὺρ *Μακάριος*»²⁴.

16) *Ἀρτης Σεραφεῖμ* ὡς ἄνωτ. σ. 109.—*Μ. Ε. Ἑγκ. Β'* 185.—Καθαιρεθεῖς κατὰ Φεβρ. 1697 ἡθώθη τῷ 1701 λαβὼν καὶ ἔχων «τὸ ἐνεργοῦν τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἀκωλύτως καὶ ἀνεμποδίστως, ἐκτὸς τῆς ἐπαρχίας Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης...» (*Κώδ. Π. Ἀρχ. Γ'* 18.—*Ἀρτης Σεραφεῖμ* ὡς ἄνωτ. 351) καὶ ἀργότερον ὡς πρ. Ἀρτης ἐκλεγεῖς μ/της Ἀθηνῶν (*Ρωμανὸς δ Μελωδός*, περιοδ. ἐν Παρισίοις τόμ. Α' 1932 σ. 179.—*Μ. Ε. Ἑγκ. ΙΣΤ'* 868).

17) *Κώδ. Γ'* 19. Μὴ δυνηθεῖς ἵνα μεταβῇ εἰς τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ παρητήθη κατὰ Ἰούλιον 1697. Ἀργότερον, τῷ 1700, Καλλίνικος Β' ἠκύρωσε συνοδικῶς τὴν γενομένην μετάθεσιν ὁρίσας ὅπως ὁ «Μακάριος... ἔχη ἄδειαν ἐλευθέρως καὶ ἀνεμποδίστως μετατεθῆναι ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς Μετρῶν εἰς ἄλλην ἐπαρχίαν ἀπροκριματίστως . . . », μετετέθη δὲ πράγματι ὡς πρ. Μετρῶν εἰς τὴν μ/λιν Ἀγχιάλου τῇ 28 Ἀπρ. 1700 (*Κώδ. Γ'* 21, 49, 50.—*Ἀρτης Σεραφεῖμ* ὡς ἄνωτ. σ. 354.—*Θρακικὰ* περιοδ. ἐν Ἀθήναις τόμ. ΣΤ' 1935 σ. 93).

18) *Κώδ. Γ'* 21.—*Δελτίον* ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος τόμ. Γ' Ἀθῆναι 1889 σ. 470.

19) *Ρωμανὸς δ Μελωδός*, ὡς ἄνωτ. σ. 179, 194, 199. — *Α. Κεραμέως* ἱερ. βιβλ. Α' 214, 215.

20) *Δύτοθι* σ. 199, 237. Ἀπέθανε τῇ 9 Ἀπρ. 1727 (*Θεολογία* τόμ. ΙΔ' 1936 σ. 101).

21) *Θεολογία* ὡς ἄνωτέρω σ. 198.

22) *Κώδ. Δ'* 190.

23) *Κώδ. Ζ'* 8.

24) *Ζ'* 116.

Μακαρίου «μετατεθέντος λόγῳ προβιβασμοῦ κανονικῶς εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγίωτ. μ. Δέρκων»—ἐξελέγη (Μάρτ. 1794) «ὁ ὁσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Ἰγνάτιος»²⁵.

Ἰγνατίου «ἐκ τινων περιστάσεων καὶ ἀναγκῶν ἐπειγουσῶν ἀπελαθέντος καὶ ἀπομακρυνθέντος τῆς ἐπαρχίας ταύτης»—ἐξελέγη (Ἀπρίλ. 1806) «ὁ πανοσιολογ. Μ. Ἀρχιδιάκ. τῆς ἁγίας τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας κὺρ Πορφύριος»²⁶.

«Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡ ἁγίωτ. μ/λις Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης, καίτοι ἐξ ἀρχῆς ἴδιον ἔχειν ἀρχιερέα ταχθεῖσα, μόνῳ τῷ οἰκουμενικῷ ὑποκειμένη θρόνῳ, ἅτε λαῷ εὐσεβεῖ κομῶσα καὶ πρὸς ζωάρκειαν ἰδίου ἀρχιερέως ἱκανὴ ἐν τοῖς μάλιστα οὔσα, ἔσχε μὲν γνήσιον καὶ νόμιμον ἀρχιερέα καὶ κυριάρχην τὸν ἐν δυσὶν ἔτεσιν ἀρχιερατικῶς ἐν αὐτῇ προστάντα ἱερώτατον μ/την Ν. καὶ Ἄρτης, τὸν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν κὺρ Πορφύριον, περιστάσεις δ' ὅμως τινὲς μεσολαβήσασαι τὴν μὲν αὐτῷ ἱερότητα ἠνάγκασαν στερηθῆναι τῆς γνησίας αὐτοῦ ταύτης ἐπαρχίας, αὐτὴν δὲ τὴν ἐπαρχίαν ἐνωθῆναι, παρὰ τὸ εἶκός, μετὰ τῆς γειτνιαζούσης ἐπαρχίας τῶν Ἰωαννίνων, ἥτις ἐνώσις καὶ παρετάθη περὶ τοῦ εἰς τέσσαρας χρόνους, ἀλλ' ἤδη τῶν ἀντιξόων ἐκείνων περιστάσεων ἐξομαλισθεῖσων, ἔλεψεν Θεοῦ τοῦ τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ποιοῦντος καὶ τὰ δοκοῦντα δυσχερῆ εἰς ὁδοὺς λείας μετασκευάζοντος, διεσπάρσθη καὶ διεχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἐνώσεως ἐκείνης, ἵνα μὴ ἐν δυσὶ σώμασι μία φαίνεται κεφαλὴ ἀτάκτως, καὶ τὴν οἰκείαν ἀπέλαβε τάξιν· κοινῇ οὖν γνώμῃ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει καὶ εὐθυδίᾳ προνοίᾳ καὶ προστασίᾳ τοῦ τὸν ἀποστολικὸν καὶ οἰκουμενικὸν θρόνον κατ' εὐκληρίαν διέποντος νῦν παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Κυρίλλου, τὴν ἐκκλησιαστικὴν εὐκλειαν ἔργον τιθεμένου διεγυγερμένη σπουδῇ προσεκλήθη ὁ γνήσιος καὶ νόμιμος αὐτῆς ἀρχιερεὺς ἱερώτατος μ/της Ν. καὶ Ἄρτης συναδελφὸς ἡμῶν ἀγαπητὸς κὺρ Πορφύριος ἀπὸ τῆς ἁγιωτάτης μ/λεως Ἑλασσῶνος, τῆς ἐλεηθείσης αὐτῷ πρὸς παραμυθίαν μετὰ τὴν ἀνωτέρω περίστασιν καὶ ἀνεδέχθη πάλιν δικαίῳ λόγῳ τὴν κληρωθεῖσαν αὐτῷ ἐπαρχίαν καὶ διὰ τοῦ συνήθους ἀσπασμοῦ τῆς παναγίας αὐτοῦ καὶ πατρικῆς δεξιᾶς ἀποκατεστάθη αὐτῇ ποιμὴν τοῦ ἐν αὐτῇ λογικοῦ ποιμνίου, ἐφ' οἷς ἅπασιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ὑπομνηματικὸν γράμμα . . . ». (Ἰούνιος 1813)²⁷.

Πορφυρίου «ἐξωσθέντος τῆς ἐπαρχίας καὶ ἀπομακρυνθέντος δι' αἰτίας αὐτὸ τοῦτο ἀπαιτούσας καὶ τὴν τελείαν ἀπ' αὐτῆς παραίτησιν αὐτοῦ ὑπα-

25) Θ' 61.

26) Θ' 227.

27) Θ' 262, 319. Περὶ τοῦ Πορφυρίου Ἄρτης ὄρα: Τὰ σωζόμενα *Κωνστ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων* τόμ. Β' σ. 6, 14, 18, 20, 24, 39, 40, 47, 76, 168.

γορευούσας»—ἐξελέγη (Σ/βρ. 1820) «ὁ δσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Ἀνθίμος»²⁸.

Ἀνθίμου «δι' εὐλόγους καὶ δικαίας κανονικὰς αἰτίας ἀπελαθέντος καὶ ἐξωσθέντος ἀπ' αὐτῆς δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ»—ἐξελέγη (8/βρ. 1826) «ὁ θεοφ. ἐπίσκοπος Παραμυθίας κὺρ Νεόφυτος»²⁹.

Νεοφύτου «τοῦ τῇδε βίου ἀπάραντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἰούνιος 1829) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος κὺρ Κύριλλος»³⁰.

Κυρίλλου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου»—ἐξελέγη (Δ/βρ. 1830) «ὁ δσιολογιώτ. ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Νεόφυτος»³¹.

Νεοφύτου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Σαμακοβίου»—ἐξελέγη (1836) «ὁ πανιερ. μ. Σαμακοβίου Ἰγνάτιος». Τῆς ἐκλογῆς ὁμῶς ἀκυρωθείσης παρέμεινε καὶ ἐφεξῆς ποιμαίνων τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ ὁ Νεόφυτος.

Νεοφύτου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Αὐγ. 1841) «ὁ πανιερώτ. ἅγιος Διδυμοτείου κὺρ Ἀβέρκιος»³².

Ἀβερκίου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Βάρνης»—ἐξελέγη (18/βρίου 1846) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ἐλαίας κὺρ Ἱεροθέος»³³.

Ἱεροθέου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (14 Ἰανουάρ. 1849) «ὁ πανιερ. μ. Φιλαδελφείας κὺρ Σωφρόνιος»³⁴.

Σωφρονίου «διὰ καν. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μ/λεως Ἀμασείας»—ἐξελέγη (27 Ἰανουαρ. 1864) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ἀργυρουπόλεως κὺρ Σεραφεῖμ»³⁵.

Τὸν Σεραφεῖμ διεδέχθη τῷ 1894 ὁ Γεννάδιος καὶ τοῦτον τῷ 1912 ὁ Σπυρίδων»³⁶.

2) ΒΕΛΕΓΡΑΔΑ

Ἀπαρτισθεῖσα ἐξ ἐπισκοπῶν ὑποκειμένων ποτὲ τῇ μ/λει Δυρραχίου ἐμφανίζεται ἀρχικῶς (15'. αἰῶν) ἡ ἐπαρχία αὕτη ὡς ἐπισκοπὴ καὶ ἀργό-

28) Κώδ. Θ' 421.—Τὰ σωζόμενα ὡς ἄνωτ. σ. 19.—Παρητήθη τῇ 7 Ν/βρ. 1826 (Κώδ. ΙΔ' 103).

29) Κώδ. ΙΔ' 103.

30) ΙΔ' 154.—Παρητήθη τῇ 2 Ν/βρ. 1830 (ΙΔ' 182).

31) ΙΔ' 182, 275, ΙΗ' 182.

32) ΚΒ' 21.

33) ΚΒ' 125.

34) ΚΒ' 193.

35) ΚΒ' 449.

36) Ι. Σ. Μπονά ἐπισκοπικὴ Γεωγραφία (1833—1933). Ἀθῆναι 1933, σ. 31.

τερον ὡς μητρόπολις τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν ἔχουσα ἐπισκοπὰς «τὴν τῆς Σπαθίας, Μουζεκίας, Αὐλόνου καὶ Κανίνης καὶ τώρα ὅλαι μία λέγεται τανῦν: Βελεγράδων καὶ Κανίνης». Τῷ 1767 ὑπῆχθη καὶ αὕτη τῷ Π/χείφ Κπόλεως, καταλαβοῦσα διαδοχικῶς τὴν οἴκον, ξ' καὶ νε' θέσιν ἐν τῷ Συνταγματίῳ, τοῦ δὲ οἰκείου ἀρχιερέως φημιζομένου «ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Ἀλβανίας»¹.

Νεκτάριος, ἀναφερόμενος κατὰ Ἀπρίλιον 1668².

Παρθένιος, ἀναφερόμενος τῇ 1 Ἀπρ. 1683³.

Ἰγνάτιος, ἀναφερόμενος τῇ 8 Αὐγ. 1685, προαχθεὶς εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρχ/πῆς Ἀχρίδος τῇ 13 Αὐγ. 1693⁴.

Νεκτάριος, ἀναφερόμενος κατ' Αὐγ. 1699 καὶ εἶτα: Διονύσιος, τῷ 1710 καὶ Θεοδόσιος 1715—16⁵.

Νικηφόρος, ἀναφερόμενος τῇ 5 Ἰουλίου 1718 καὶ ἐφεξῆς μέχρι 31 Ἰανουαρ. 1725⁶.

Κοσμᾶς, τῇ 2 Ν]βρίου 1727, 4 Μαΐου 1733, 16 Φεβρ. 1734⁷.

Μεθόδιος, 20 Μαΐου 1736 καὶ ἐφεξῆς μέχρι τοῦ 1751⁸.

Τούτου θανόντος—ἐξελέγη (Ἀπρίλιος 1752) ὁ ἱερομόναχος Ἰωάσαφ⁹.

Ἰωάσαφ «τὸ κοινὸν πεπληρωκότος χρέος»—ἐξελέγη (Ἰούνιος 1759) «ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Ἰωάσαφ», τῶν κανονικῶν ψήφων γενομένων, ἀδείξ τοῦ Π. Κπόλεως Σεραφεῖμ καὶ ἀξιώσει τοῦ ἀρχ/που Ἀχριδῶν Κυρίλλου, ἐν τῷ ἐν Κπόλει ἱ. ναῷ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς μαγουλιωτίσεως ὑπὸ τοῦ πρ. Προϊλάβου Φιλοθέου, τοῦ πρ. Καστορίας Ἡσαίου καὶ τοῦ πρ. Λοιδορικίου Θεοκλήτου¹⁰.

Ἰωάσαφ παραιτηθέντος—ἐξελέγη (1763) ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος.

Παρθενίου παραιτηθέντος — ἀποκατέστη (Σ/βριος 1765) καὶ αὐτὸς ὁ ὡς ἄνω Ἰωάσαφ, ἀναφερόμενος τῷ 1767¹¹.

1) G e l z e r Ungedr. κλπ. σ. 633.—τοῦ αὐτοῦ der Patriarchat von Achrida. Leipzig 1902 σ. 20, 29, 33.—Χρυσάνθου Ἱεροσολύμων συνταγματίον σ. 73.—Ὁρθοδοξία Γ' 235.—Κ. Δελικάνη Πατρ. ἔγγραφα τόμ. Γ' 806, 807.—Σύντομος ἱστορ. περιγραφὴ τῆς ἱ. μ]λεως Βελεγράδων ὑπὸ Μ. Βελ. Ἀνθίμου Ἀλεξούδη. Κέρκυρα 1868.—Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Ζ' 61.

2) G e l z e r ὡς ἄνωτ. σ. 31, 118, 140.

3) αὐτόθι σ. 119, 140.

4) αὐτόθι σ. 48, 50, 52, 55, 140.—Δελικάνη ὡς ἄνωτ. 791, 793, 794, 798, 856, 857, 863.—Ἀνθ. Ἀλεξούδη ὡς ἄνωτ. 120.

5) Δελικάνη σ. 810.—Δελτίον ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος τόμ. Γ'. σ. 476.—Α. Ἀλεξ. ὡς ἄνωτ. σ. 120.

6) G e l z e r σ. 83, 86, 87, 94.—Δελικάνη σ. 848, 851, 855, 863, 865.

7) Δελικάνη σ. 864, 865, 873.

8) αὐτόθι σ. 864, 865, 873, 881.—Ἀλ. Ἀλεξ. ἐνθ' ἄνωτέρω.

9) Δελικάνη ὡς ἄνωτ. σ. 881.—Ἀναφέρεται τῷ 1752—1759 (αὐτόθι).

10) αὐτόθι σ. 855.—Κώδ. Π. Ἀρχιεπ. Δ'. 235.

11) Δὲν σώζονται τὰ ὑπομνήματα τοῦ Παρθενίου καὶ τοῦ ἀποκατασταθέν-
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΒ'. (1937)

Ἰωαννικίου¹² «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (20 Ἰανουαρίου 1769) «ὁ πανοσιολογ. πατριαρχικὸς ἐφημέριος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Γεράσιμος»¹³.

Ἰωάσαφ, ἀναφερόμενος τῇ 26 Σ/βρίου 1772. Τούτου «καθαιρέσει παντελεῖ τῆς ἀρχιερωσύνης καθυποβληθέντος διὰ πατριαρχ. καὶ συνοδ. γράμματος, περιέχοντος ἐκ πολλῶν ὀλίγα τὰ τῆς ἀθεμιτουργίας αὐτοῦ τολμήματα καὶ θεοστυγῇ κινήματα καὶ κανονικὰ ἐγκλήματα, δι' ἃ ὑπέστη ἐνδίκως τὴν τῆς ἐκκλησίας ἐσχάτην ποινὴν καὶ ἀπεμακρύνθη εὐλόγως τε καὶ δικαίως τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης καὶ ἐξώσθη τέλεον» — ἐξελέγη (Ν/βριος 1800) «ὁ πανιερώτ. μ/της πρ. Πελαγωνίας κύρ Μελέτιος»¹⁴.

«Ἐπειδὴ πρὸ δύο χρόνων ὁ ἱερώτ. μ. Βελεγράδων κύρ Ἰωάσαφ ἐβουλήθη παραιτήσασθαι προσωπικῶς τῆς ἀγιωτάτης ἐκείνης μ/λεως, ἥκιστα δ' ἐπιτελέσας τὰ ὑπὸ τῶν ἱ. κανόνων διαγορευόμενα, ἀγνοῶν ὡς δοκεῖ ἢ διὰ τὸ βαθὺ γῆρας αὐτοῦ ἐπιλαθόμενος αὐτῶν ἀποδομακισθεὶς παρὰ τῆς ἐκκλησίας, ὡς τοῦ ἐγχειρήματος αὐτοῦ ὄντος ἀπεναντίας ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀρχαίαις διατάξεσι καὶ τῷ κγ'. κανόνι τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀγίας συνόδου..., διὸ καὶ τῇ προσηκούσῃ ἐκκλησιαστικῇ ποινῇ ἐνδίκως καθυπεβλήθη, ἀποκατέστη δὲ ἀντ' αὐτοῦ διὰ κανον. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μ/της Βελεγράδων ὁ ἱερ. μ/της πρ. Πελαγωνίας... κύρ Μελέτιος, ἡ δ' ἐκείνου ἱερότης μετὰμελος γενόμενος ἐπὶ τοῖς πρότερον πεπραγμένοις καὶ ταχέως ἀνανήψα; ὑπέσχετο ποιεῖν τὰ ἀρέσκοντα τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ συμφῶνως τοῖς θείοις νόμοις καὶ ἱ. κανόσι καὶ προσπεσῶν τῷ ἑλέει αὐτῆς ἡξίωτο τῆς παρ' αὐτῆς ἀθώωσης καὶ συγχωρήσεως, ἀπέστειλε δὲ οἰκειοθελῇ τὴν ἀπὸ τῆς ἀπαρχίας αὐτοῦ παραίτησιν εἰς τὸν ἀγιώτατον πατριαρχικὸν καὶ οἶκουμ. τοῦτον θρόνον δεόμενος προσδεχθῆναι αὐτὴν παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ κύρ Μελέτιος ἐν πρώτοις συναντήσας δυσχερείας καὶ ταῖς κατὰ τόπον ἀνωμαλίαις καὶ κατιδὼν ἑαυτὸν ἀδυνάτως ἔχοντα ἐξομαλῖσαι καὶ ἐξοικονομῆσαι τὰ ἐναντίως συμβεβηκότα ἐκὼν εἶναι ἡρετίσατο διὰ τὸ φιλήσυχον καὶ ἀτάραχον τῆς Ἐκκλησίας παραιτήσασθαι καὶ αὐτὸς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης Βελεγράδων, καὶ δὴ ἀμφοτέρων οἰκειοθελῶς παραιτησαμένων τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης δι' ἐνυπογράφων αὐτῶν καὶ ἐνσφραγίστιων παραιτήσεων, ἵνα μὴ ἡ ἐπαρχία αὕτη μένῃ ἐπὶ πολὺ ἄμοιρος ἀρχ/πῆς προστασίας....» — ἐξελέγη (8/βριος 1802) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομον. κύρ Ἰωάσαφ»¹⁵.

τος Ἰωάσαφ— Δελικάνη σ. 887, 891, 892, 893, 896, 898.— Ἀνθ. Ἀλεξούδη ὡς ἄνωτ. σ. 104.

12) Ἀγνωστον πότε ἐξελέγη.

13) Κώδ. Π. Ἀρχ. ς'. 167. Πιθανῶς διεδέχθη αὐτὸν ὁ Ἰωάσαφ.

14) Κώδ. Θ'. 165. Ἡ καθαίρουσις τοῦ Ἰωάσαφ ἐν σ. 164.— Ἀνθ' Ἀλεξούδη ὡς ἄνωτέρω σ. 62, 70.

15) Θ'. 197. Ὁ Ἰωάσαφ παρρητήθη τῇ 25 Αὐγ. 1802 (σ. 196).

Ἰωάσαφ «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (26 Φεβρ. 1855) «ὁ ὁσιολογ. ἐν ἱερομον. κὺρ Ἀνθιμος, ὁ καὶ δευτερεύων χρηματίσας τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μ. Ἐκκλησίας»¹⁶.

Ἀνθίμου «μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Ἀμασειας»—ἐξελέγη (22 Ἰουλίου 1887) «ὁ πανιερ. μ. Ἰκονίου κὺρ Δωρόθεος»¹⁷.

Δωροθέου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ. Βιζύης»—ἐξελέγη (12 Φεβρ. 1900) «ὁ πανιερ. μ. Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν κὺρ Βασίλειος»¹⁸.

Βασιλείου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Δρυϊνουπόλεως»—ἐξελέγη (3 Σ/βρίου 1909) «ὁ πανοσιολογ. ἀρχιμ. κὺρ Καλλίνικος Δελικάνης ἀρχιεοφύλαξ τοῦ Π/χείου»¹⁹.

Καλλινίκου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Βερροίας»—ἐξελέγη (4 Ἰουλίου 1911) ὁ πανοσιολ. ἀρχιμ. κὺρ Ἰακείμ»²⁰.

Ἰακείμ «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ. Παραμυθίας» τῇ 9ῃ 8/βρίου 1924, ἡ ἐπαρχία παρέμεινεν ἄνευ τιτλούχου ποιμένος.

3) ΒΕΛΛΑ - ΚΟΝΙΤΣΑ

Ἀντικαταστήσασα, κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην, τὴν ἐπισκοπὴν Φωτικῆς ὑπῆρξεν ἀρχικῶς μία τῶν ἐπισκοπῶν τῆς μ/λεως Ναυπάκτου καὶ ἀπὸ τοῦ 1285 τῆς μ/λεως Ἰωαννίνων. Τῇ ἐπισκοπῇ Βελλᾶς καὶ Κονίτσης ἠνώθη κατὰ Μάϊον 1834 ἡ ἐπαρχία Πωγωνιανῆς, ἀποτελεσθεῖσης οὕτω τῆς μητροπόλεως Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς. Ἀποσπασθεῖσα τῆς Πωγωνιανῆς συνηνώθη ἡ ἐπαρχία Β. καὶ Κον. τῇ μ/λει Ἰωαννίνων τῷ 1842, γνωρίζομένης τῆς τελευταίας ταύτης ὡς μητροπόλεως Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς. Καταργηθείσης τῆς συνενώσεως ταύτης ἡ ἐπαρχία Β. καὶ Κον. ἀνεκλήθη καὶ αὖθις, κατὰ Μάϊον 1863, εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς ἐπισκοπικὴν τάξιν καὶ ιδιότητα ὑπὸ τὴν μ/λιν Ἰωαννίνων. Κατὰ Ἰούνιον 1895 προήχθη εἰς μητρόπολιν καταλαβοῦσαν τὴν 78 θέσιν ἐν τῷ Συνταγματικῷ τῶν μ/λεων, μετὰ «ὑπερτιμίας» τοῦ ποιμένος αὐτῆς. Τέλη Φεβρουαρίου 1936, κατ' ἀπόφασιν τῆς ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ μ/λις αὕτη συνεχωνεύθη τῇ μ/λει Δρυϊνουπόλεως ὑπὸ τὸ ὄνομα Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτσης²¹.

16) ΚΒ'. 295.

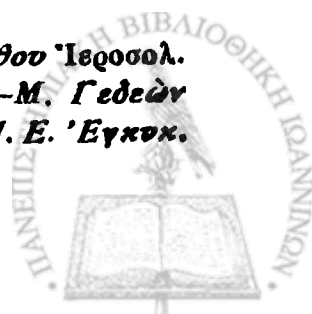
17) ΕΖ'. 343.

18) Φια'. 51.

19) Φια'. 199.

20) Φια'. 250.

1) Parthey σ. 218, 260.—Gelzer Ungedr. σ. 627.—Χρυσάνθου Ἱεροσολ. συνταγμάτων σ. 73.—Ὁρθοδοξία Γ'. 236.—Acta Patr. Α'. 494.—Μ. Γεδεών Πατρ. Πίν. σ. 433, 546, 691.—Ἡπειρωτ. Χρονικά Β'. 153, Δ'. 195 ἔξ. Μ. Ε. Ἐγκρκ. Σ'. 924. ΙΔ'. 817.—Le Quien II'. 143.—Ἐκκλησία ΙΔ'. 71.

**Σιγγίλιον προσαρτήσεως τῆς Μπογδαριανῆς εἰς τὴν
ἐπαρχίαν Βελλᾶς¹.**

† Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ κτλ.

Τοῦ νόμου, φησί, γενομένου ἐπὶ πράγματι ἀληθεῖ καὶ ὑφεστῶτι, ἰδοὺ ὅτι ἡ πονηρία κατ' αὐτοῦ ἐπενοήθη· ἀλλ' ὅμως μέχρι τέλους ἡ μὲν ἀληθεια καὶ τὸ δίκαιον ὡς οὐσιώδη καὶ φύσει μόνιμα αὐτῆς ἀνεκλάμπουσι καὶ διαμένουσι στερεά, ἡ δὲ κακία καὶ τὸ ψεῦδος τὰ ἐπισυμβαίνοντα ὡς ἀνύπαρκτα ἀκυροῦνται καὶ ἀφανίζονται· ὅθεν καὶ μικρόν τι νέφος καλύπτειν οἶδε τὸν λαμπρότατον ἥλιον, ἀλλὰ τὸ μὲν νέφος ῥᾶστα σκεδάννυται, τὸ δὲ ἥλιακὸν φῶς φαιδρότερον ἀναλάμπει, καὶ τὴν ἑαυτοῦ ποιεῖται πορείαν ἀνεμποδίστως. Τοιοῦτόν τι συμβέβηκε καὶ τῇ παρούσῃ ὑποθέσει· τῆς γὰρ ἐπισκοπῆς Βελλᾶς ἀρχῇθεν ἐχούσης ὑποκειμένην αὐτῇ ἀνέκαθεν πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ τὴν χώραν *Μπογδαριανήν* καὶ τοῦ κατὰ καιροῦς ἀρχιερέως αὐτῆς ἐν αὐτῇ εὐρισκομένου ὡς θρόνου λογιζομένης αὐτῷ, τινὲς καιροῦ δραξάμενοι πρὸ τριῶν χρόνων ἤδη ἀπέσπων αὐτὴν τῆς ὁλομελείας τῆς ἐπισκοπῆς καὶ δῆθεν ὑποτεταγμένην εἶναι τῷ μοναστηρίῳ τοῦ ὄρους Σωσίνου ἠθέλησαν, ἐξ οὗ συνέβη οὐ μόνον τὸν ἐπίσκοπον τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἐνθὲν κακῶς φέρεσθαι καὶ παλινστεῖν ἐν ἄλλοις τόποις ὡς στερηθέντα τοῦ διατεταγμένου θρόνου αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐκείνης εἰσοδήματος καὶ μεγάλως ἄχθεσθαι καὶ δυσχεραίνειν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς Βελλᾶς ἀπολέσαι καὶ εἰς ὀλίγον ἐρημωθῆναι αὐτὴν καὶ ἀπροστάτευτον μεῖναι καὶ δίχα ἀρχιερέως, ὅπερ μὴ ὑποφέρων ὁ χειροτονηθεὶς θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Βελλᾶς κὺρ *Νεόφυτος*, μετὰ τὴν καθάρεισιν τοῦ πρότερον ἐπισκοπεύοντος ἐν αὐτῇ *Σωφρονίου* ἐζήτησεν ἀνατραπῆναι ὡς κακῶς καὶ παρὰ κανόνας προβαῖν καὶ ἀπολαῦσαι πάλιν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ὀνομασίαν τοῦ θρόνου αὐτῆς καὶ αὐτὸν εὐρίσκεισθαι ἐν αὐτῇ καὶ οἰκεῖν καθὰ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀρχιερεῖς· τούτου χάριν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ ἀποδεξάμενοι ὡς δικαίαν οὖσαν καὶ εὐλογον γνώμη συνοδικῇ τοῦ τε ἀγιωτάτου πάπα καὶ πατριάρχου τῆς μεγάλης πόλεως Ἀλεξανδρείας καὶ κριτοῦ τῆς οἰκουμένης κὺρ Γερασίμου καὶ τῶν ἐπὶ συστάσει τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας συνεληλυθότων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος σιγγιλιώδους γράμματος ἀποφαινόμεθα ἵνα τῶν πρὸς ἀποξένωσιν τῆς χώρας ταύτης δοθέντων γραμμάτων καὶ σιγγιλίων ἀκύρων καὶ ἀνισχύρων μενόντων καὶ εἰς οὐδὲν λογιζομένων ἡ μὲν χώρα αὕτη *Μπογδαριανή* καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ μετέπειτα ὑπάρχη ἡνωμένη τῇ

2) Νομ. Συναγωγὴ σ. 176.—Κ. Σάβα Μεσαιων. βιβλιοθ. Γ'. 566.

ἐπαρχία Βελλᾶς ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως καὶ ὁ νῦν ἀρχιερεὺς αὐτῆς θεοφιλέστατος κὺρ Νεόφυτος καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἔχοντες ἐν αὐτῇ τὴν καθέδραν αὐτῶν νέμονται καὶ καρπῶνται τὰ αὐτῆς ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελῶσι γνησίως καὶ ἐνοριακῶς κατὰ τὴν περίληψιν τῆς πράξεως αὐτῶν· οἱ δὲ ἐν αὐτῇ εὗρισκόμενοι ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ γινώσκοντες γνήσιον αὐτὸν ἀρχιερέα τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Βελλᾶς τιμῶσι καὶ ἀγαπῶσι καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ οἱ ἱερεῖς μνημονεύουσι καὶ πείθονται αὐτῷ καὶ ὑποτάσσονται παρέχοντες αὐτῷ εὐγνωμόνως πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα αὐτῷ μόνῳ καὶ οὐ τῷ ἡγουμένῳ τοῦ Σταυροπηγίου τοῦ Σωσίνου, οὔτε ἄλλῳ τινί, κατ' οὐδὲν ἐναντιούμενοι ἢ ἀντιλέγοντες περὶ τούτου ἐν ἀργίᾳ καὶ ἀφορισμῷ· ὅς δ' ἂν ὅψε ποτὲ ἀνατρέψαι θελήσῃ τὴν παροῦσαν ἀπόφασιν καὶ ὑποτάξαι τὴν χώραν αὐτὴν εἰς τὸ μοναστήριον αὐτὸ ἢ ἀλλαχοῦ καὶ ἀποξενῶσαι τῆς ἐπισκοπῆς ἢ ἄλλο τι ἐναντίον ἢ ζημίαν προξενῆσαι, ὁποίου ἂν εἴη καταλόγου, πρὸς τῇ ἀργίᾳ τῆς ἱερωσύνης ἢ ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἀφωρισμένου ἔστω ἀπὸ τῆς ἀγίας ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγχύτου Τριάδος, τοῦ ἐνὸς τῇ φύσει Θεοῦ, καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος αἰωνίως καὶ τυμπανιαῖος καὶ ἐχέτω καὶ τὰς ἀράς τῶν ἀγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τῶν λοιπῶν πασῶν ἀγίων οἰκουμενικῶν συνόδων· οὕτως ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς, μὴ τολμώντων καὶ τῶν πατέρων τοῦ σταυροπηγίου τοῦ Σωσίνου ἐναντιωθῆναι περὶ τούτου ἢ καταπατεῖν τὴν χώραν αὐτὴν καὶ λαμβάνειν εἰσόδημα πολὺ ἢ ὀλίγον μὴ ἀνηκόν αὐτοῖς ἐν ἀργίᾳ ἀσυγγνώστῳ καὶ ἀφορισμῷ ἀλύτῳ τῷ ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος· διὸ καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ μόνιμον τὴν ἀσφάλειαν γραφὴν καὶ κυρωθὲν καὶ τὸ παρὸν συνοδικὸν σιγγιλιῶδες γράμμα ἐπεδόθη τῷ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Βελλᾶς κὺρ Νεοφύτῳ καὶ δι' αὐτοῦ τῇ ἀγιωτάτῃ ἐπισκοπῇ Βελλᾶς.

Ἐν ἔτει αχκς' μηνὶ Μαῖῳ κβ'. Ἰνδικτ. θηστ'.

*
* *

Πατριαρχικὴ προτροπὴ πρὸς οἰκοδομὴν ἐπισκοπικοῦ οἴκου ἐν Κονίτῃ.

Τὰ καλλιεργήματα καὶ φιλοπονήματα τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὅσα ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ τόποις γίνονται ἐπ' εὐλόγοις αἰτίαις, καὶ μάλι-

3) Κωδ. Κετίου Β'. (τοῦ Πατρ. Ἀρχιεποφ.) σ. 128.—Τὸ ἔγγραφον εὗρηται ἀτελὲς καὶ ἀχρονολόγητον.

στα ὅσα ἀπαρτίζονται διὰ σύστασιν καὶ οἰκοδομὴν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ ὑποθέσεων καὶ ἀνήκουσιν ἱερατικῇ καὶ ἀρχιερατικῇ καταστάσει, ὅχι μόνον εἶναι ἐπαινετὰ καὶ ἔνδοξα καὶ θαυμαστὰ παρὰ πᾶσιν, ἀλλὰ ἀκόμη εἶναι καὶ ψυχωφελῆ καὶ ψυχοσωτήρια, διότι ὅπου εἶναι ἀρχιερέως παρουσία καὶ κατοικία καὶ μονὴ ἡσυχος, ἐκεῖ εἶναι καὶ ἐπίσκοπις καὶ ἐπιμέλεια ψυχῶν καὶ θεάρεστος διεξαγωγή καὶ κυβέρνησις τῶν ἐμπολιτευομένων ἐκεῖσε ὁρθοδόξων χριστιανῶν. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ καὶ ἐπαρχίᾳ Βελλᾶς μὲ τὸ νὰ μὴν ᾗτο ἕως τώρα καμμία κατοικία καὶ καθέδρα τοῦ ἀρχιερέως σας διωρισμένη καὶ ξεχωριστὴ πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἡσυχίαν ἐκείνου, ἡναγκάζεται νὰ περιέρχεται εἰς ἓνα μέρος καὶ ἄλλο καὶ νὰ μὴν ἀπολαμβάνῃ ἀνεσιν καὶ ἡσυχαστικὴν κατοίκησιν, καθὼς αἱ ἀπανταχοῦ ἐπαρχίαι καὶ πολιτεῖαι τῶν ὁρθοδόξων ἔχουσι διωρισμένας οἰκήσεις τοῦ ἀρχιερέως αὐτῶν, μὲ τὰς ὁποίας καὶ κοσμοῦν μάλιστα καὶ φαιδρῶς καλλωπίζονται, τινὲς τῶν αὐτόθι χριστιανῶν ὑπὸ εὐλαβοῦς καὶ χριστιανικῆς διαθέσεως κινηθέντες καὶ σκοπὸν θεάρεστον θέμενοι νὰ φέρουν εἰς ἔκβασιν ἓνα τοιοῦτον ἐπαινετὸν καὶ χριστιανικώτατον ἀποτέλεσμα, ὅπου νὰ εἶναι στολισμὸς καὶ εὐπρέπεια καὶ δόξα καὶ καύχημα τῆς πολιτείας ὑμῶν ταύτης, ἄλλοι μὲν ἐχάρισαν τόπον τινὰ ἀρμόδιον αὐτόθι εἰς Κόνιτζαν διὰ νὰ οἰκοδομηθῇ οἰκία τοῦ ἀρχιερέως σας, ἄλλοι δὲ ἐχάρισαν ὕλην μερικὴν διὰ τὴν οἰκοδομὴν, καὶ εἰς κοντολογίαν, ἔκαμαν καλὴν ἀρχὴν καὶ συνδρομὴν καὶ βοήθειαν ἔργου θεαρέστου καὶ διὰ τοῦτο ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος ὑμῶν κὺρ Ἰωαννίκιος βούλεται ἤδη σὺν Θεῷ νὰ ἀρχίσῃ τὴν οἰκοδομὴν ταύτην, ὥστε Θεοῦ συνεργοῦντος καὶ νὰ τὴν διεκπεράνῃ, ἥ ὁποία καθὼς εἶναι φανερὸν τοῖς πᾶσι, χρειάζεται καὶ ἀναλώματα ἱκανά, καὶ δαπάνας οὐκ ὀλίγας καὶ μὲ τὸ μὴν ἔχῃ δύναμιν ἐφ' ἑαυτοῦ νὰ ἀπαντήσῃ εἰς τὰ τοσαῦτα ἔξοδα χρειάζεται ἀναγκαίως τὴν βοήθειαν καὶ συνδρομὴν ὑμῶν τῶν λογικῶν αὐτοῦ προβάτων καὶ ὁρθοδόξων χριστιανῶν, ἥ ὁποία αὕτη συνδρομὴ καὶ βοήθεια ἡ ἐδική σας πρὸς τὴν θεοφιλίαν αὐτοῦ εἶναι ἀναγκαία καὶ χρειώδης καὶ πρέπουσα καὶ εὐλογος, τοῦτο μὲν διὰ τὸ ἐπαινετὸν τοῦ ἔργου τούτου καὶ ἀποτελέσματος, καθὼς εἴπομεν ἀνωτέρω, μάλιστα δὲ καὶ διὰ ἀγάπην τοῦ ἀρχιερέως ὑμῶν κὺρ Ἰωαννικίου, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀρχιερεὺς γνήσιος καὶ ποιμὴν πνευματικὸς καὶ πατὴρ κηδεμονικὸς ὑμῶν πάντων, καὶ εἶναι κεκοσμημένος καὶ στολισμένος μὲ ὅλας τὰς θεοειδεῖς ἀρετὰς ὅπου ἀνήκουσιν εἰς τὸ θεῖον τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, τὴν εὐσέβειαν, τὴν σοφίαν, τὴν φρόνησιν, τὴν πραότητα καὶ ἀγάπην, διὰ τὰ ὁποῖά του αὐτὰ προτερήματα καὶ εἶναι ἄξιος ἀγάπης καὶ τιμῆς καὶ εὐλαβείας, συνδρομῆς τε καὶ βοηθείας. Τούτου χάριν γράφοντες παραινοῦμεν καὶ συμβουλεύομεν ὑμῖν πατρίαρχικῶς καὶ πνευματικῶς πάντας ὑμᾶς, ὅπως εἰς τὸν ἐπαινετὸν καὶ χριστιανικώτατον τοῦτον σκοπὸν ὅπου ἐκ Θεοῦ κινηθέντες καὶ ὁδηγηθέντες τινὲς τῶν αὐτόθι χριστιανῶν, οἱ μὲν ἐχάρισαν τόπον, οἱ δὲ ὕλην μερικὴν καὶ ἄλλος ἄλλοις

ἔσύντρεξε διὰ τὴν οἰκοδομηθῆ αὐτόθι εἰς Κόνιτσαν κατοικία καὶ ὁσπήτιον διωρισμένον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐπισκόπου ὑμῶν κύρ Ἰωαννικίου κοινῶς ὅλοι καὶ οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης μιμούμενοι τὴν συντρέξετε καὶ τὴν βοηθήσας ὁ καθείς μετὰ πάσης προθυμίας προσφέροντες τὴν δυνατὴν βοήθειαν καὶ ἐπικουρίαν, κατὰ δυνάμεως ἔχει καὶ ἀγαθῆς προαιρέσεως, ὥστε σὺν Θεῷ συλλήπτουσι τὴν δυνήσασθαι ὁ ἀρχιερεὺς σας τὴν τελειώσῃ καὶ τὴν κατορθώσῃ τὴν οἰκοδομὴν ταύτην τοῦ ὁσπητίου.

**Τόμος ἐνωτικὸς τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτης
μετὰ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων.**

† Γερμανὸς ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἐστὶν ἰδεῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας τὸ ἀδιάλειπτον καὶ ἄγρυπνον καὶ οἷαν ἐν τοῖς ἐμπίπτουσι προβάλλεται τὴν οἰκονομίαν, πολλῶ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῇ θεοσώστοις ἐπαρχίαις· ταύτας καὶ γὰρ πρὸς τὸ εὐθετον αἰείποτε ρυθμίζειν καὶ συντάττειν εἴωθε διὰ τῶν ὑπεροχικῶν αὐτῆς προνομίων καὶ τῆς ὑπερτελεστάτης δυνάμεως σκοπὸν ἔχουσα τὸ ἀνεῖτον τῶν ἐν αὐταῖς εὐσεβῶν καὶ τὴν θεοφιλῇ πνευματικῇ αὐτῶν ἐπίσκεψιν καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν, τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀποστολικὸς ὑποτίθεται λόγος, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν καὶ καταρτισμὸν ὀφείλιν γίνεσθαι ἀποφαινόμενος· ἐπειδὴ τοίνυν καὶ ἡ ἁγιωτάτη μητρόπολις τῶν Ἰωαννίνων ὑστερεῖται ἤδη τῶν ἀναλόγων πόρων καὶ κινδυνεύει τὰ μέγιστα μὴ ἐξαρχοῦσα εἰς τὰς χρείας καὶ ἀνάγκας τοῦ ἀρχιερέως αὐτῆς καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς θέσει ἡγεμονικῆς καθέδρας οὐσης ἀπάσης τῆς Ἡπείρου, διὰ τοι τοῦτο ἡ κοινὴ τροφὸς καὶ εὐεργέτις ἁγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία ἀξιόχρεων λαβοῦσα πρόνοιαν ὑπὲρ αὐτῆς ἔγνω ὑποστηρίξαι ταύτην καὶ ὁπωσοῦν παραμυθῆσαι μετὰ τινος προσφόρου τρόπου καὶ μέσου· συνοδικῶς οὖν συσχεφθεῖσα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καὶ ἀκριβῶς πληροφορηθεῖσα, ὅτι καταλληλοτέρα τῷ σκοπῷ τούτῳ ἐστὶν ἡ ἐπαρχία τῆς Βελλᾶς καὶ Κονίτης, ἡ προενωθεῖσα προσφάτως τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Πωγωνιανῆς, ὥς πλησιεστέρα τῇ μητροπόλει τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀναμεμιγμένας ἔχουσα τὰς ἰδίας χώρας ταῖς ἐκείνης, ἄλλως δὲ κατιδοῦσα τὴν ἔνωσιν ταύτην μετὰ τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἰωαννίνων ἐπωφελῇ ἔσομένην καὶ τοῖς ἐγκατοίκους ἐκκλησιαστικῶς τε καὶ πολιτικῶς· ἔγνω ἀποσπᾶσαι ταύτην ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῆς Πωγωνιανῆς καὶ τῇ μητροπόλει τῶν Ἰωαννίνων ἐνῶσαι οὐ καινοτομοῦσα, ἀλλὰ πολλοῖς τοῖς παραδείγμασιν ἐπομένη ὅσα ἂν εὗροι τις ἐν τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐν ταῖς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διατυπώσεσι. Τὸ μὲν γὰρ τῆς ὑπερφυοῦς δυνάμεως θεῖον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον πρόσεστι τοῖς

4) Κώδ. Π. Ἀρχ. ΚΓ' 17.

ἀρχιερεῦσι, τὰ δὲ ὄρια καὶ αἱ τάξεις οἷα δὴ ἀνθρώπινα ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα, καθορᾶται διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας χριστιανοὺς ἢ τοὺς προϊσταμένους ἀρχιερεῖς. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων τῶν ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα τῶν προεκδεδομένων ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς καὶ Κονίτισης μετὰ τῆς Πωγωνιανῆς ἀκύρων καὶ ἀνισχύρων μενόντων καὶ ὡς χάριτος ἄγραφος λογιζομένων, ἡ ρηθεῖσα ἐπαρχία Βελλᾶς καὶ Κονίτισης μένη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἡνωμένη ἀδιαλύτως μετὰ τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἰωαννίνων γνωριζομένης ἥδη ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς καὶ συνηρμοσμένη αὐτῇ μετὰ πάντων τῶν ἐνοριακῶν μοναστηρίων, χωρῶν καὶ χωρίων, κτημάτων τε πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς, ἰθυνομένη τε καὶ διεξαγομένη κανονικῶς ὑπὸ τε τοῦ ἥδη ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς κὺρ Ἰωακείμ καὶ τῶν μετὰ ταῦτα διαδόχων αὐτοῦ, ἔχη δ' ἐπ' ἀδείας ἢ αὐτοῦ ἱερότης ποιμαίνειν καὶ τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον ὥσπερ καὶ τὸ ἐν τῇ λοιπῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Ἰωαννίνων καὶ ποδηγετῇ σωτηριωδῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, εὐλογεῖν τε καὶ ἀγιάζειν τοὺς ἐν αὐτῇ εὐλογημένους χριστιανοὺς καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν κυριαρχικῶς καὶ ὡς ἀναλαβὼν καὶ ὅλον τὸ ἀναλογοῦν ταύτῃ τῇ ἐπαρχίᾳ αὐλικὸν χρέος ὃν δεκαεννέα χιλιάδες γρόσια καὶ τὸ σύνηθες ἐτήσιον ζητομήριον, καρποῦσθαι δὲ καὶ ἀπολαμβάνειν ἀπαρამειώτως καὶ ἀνελλιπῶς πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀνήκοντα αὐτῷ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα κύρια τε καὶ τυχηρά. Ὅφείλουσι δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ Βελλᾶς καὶ Κονίτισης ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ πειθαρχεῖν καὶ ὑποτάσσεσθαι τῇ αὐτοῦ ἱερότητι ὡς πνευματικῷ αὐτῶν προστάτῃ καὶ κυριάρχῃ καὶ παρέχειν πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα κύρια τε καὶ τυχηρά μετ' εὐπειθείας καὶ προθυμίας μηδενὸς ἐναντιουμένου ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ παράστασιν μόνιμον ἀπελύθη καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς Τόμος κἂν τῷ ἱερῷ καταστρωθεὶς κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐδόθη τῷ διαληφθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ πάσης Ἡπείρου καὶ Κερκύρας ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κὺρ Ἰωακείμ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αωμβ'

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται

† Ὁ Ἡρακλείας Διονύσιος, † Ὁ Νικομηδείας Διονύσιος

† Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος, † Ὁ Μαρωνείας Ἀνθίμος

**Τόμος ἀνακαλῶν τὴν ἐπαρχίαν Βελλᾶς καὶ Κονίτσης
εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς ἐπισκοπικὴν τάξιν.**

† *Ἰωακείμ, ἐλέω Θεοῦ κλπ.*

Ἐπειδὴ ἡ ἁγιωτάτη ἐπισκοπὴ Βελλᾶς καὶ Κονίτσης ἡ ἀνέκαθεν ὑποτελοῦσα καὶ ὑποκειμένη τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων πρὸ χρόνων τινῶν λόγοις προνοίας τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἐφ' ἑτέραν τῆς ἡς διατετύπεται διοίκησιν μετηνέχθη· κατὰ γὰρ τὸ παρεληλυθὸς αὐτῶν σωτήριον ἔτος ἀρχιερατεύοντος ἐν αὐτῇ τοῦ μακαρίου Βελλᾶς Ἰωσήφ ἐνωθείσης αὐτῇ τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς, ὡς ἀδυνάτως ἐχούσης συντηρεῖν ἴδιον ἀρχιερέα, προήχθη εἰς μητρόπολιν, ἀπλῇ καὶ μόνη ἐκκλησιαστικῇ φιλοτιμίᾳ, καὶ ἐλπίδι τοῦ ἀναδειχθῆναι ἀμφοτέρας εἰς μητρόπολιν λαμπρὰν καὶ ἀρίζηλον διὰ τῆς ἐνώσεως ταύτης, καθὰ διαλαμβάνει ὁ τότε ἐκδοθεὶς Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος. Ἀκολουθῶν δὲ κατὰ τὸ αὐμβ'. σωτήριον ἔτος ὅτε, τῆς ἡμῶν μετριότητος διϊθυνούσης, ἐλέω Θεοῦ, τὴν πνευματικὴν προστασίαν τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, ἡ Ἐκκλησία κατεῖδεν ἀναγκαῖον ἐνισχυῖσαι καὶ ἐπιρρῶσαι τὴν μητρόπολιν ταύτην, ἐν στερεήσει πόρων διακειμένην ἐκ καιρικῶν τότε περιστάσεων, καὶ συγκροτῆσαι ἀναλόγως τῇ θέσει αὐτῆς, οἷα καθέδρας καὶ κέντρου οὔσης ἀπάσης τῆς Ἡπείρου, ἡ ρηθεῖσα ἐπαρχία Βελλᾶς ἀποσπασθεῖσα τῆς Πωγωνιανῆς συνήνωται δι' ἑτέρου ἐκκλησιαστικοῦ Τόμου τῇ μητροπόλει ταύτῃ Ἰωαννίνων, ἥτινι καὶ δικαιότεροις λόγοις ἀνῆκεν ἡ προσάρτησις αὐτῆς, ὡς ἰδίου οἰονεὶ μέλους καὶ πράγματος αὐτῆς θεωρουμένης διὰ τῆς ἀνέκαθεν ἐν ἐπισκοπῇ τάξει ὑποταγῆς αὐτῆς. Τότε μὲν οὕτως αἱ καιρικαὶ περιστάσεις καὶ τὰ πράγματα ὑπηγόρευσαν, τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας πρὸς τὸ βέλτιον αἰεὶ ἀφορώσης ἐπὶ εὐσταθείᾳ τῶν εἰρημένων παροικιῶν καὶ ὠφελείᾳ τῶν ἐγκατοίκων χριστιανῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἤδη τὰ κατὰ τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων χάριτι Θεοῦ εἰς ἀρίστην κατάστασιν προὔχωρσαν, ἡσυχία καὶ εὐημερία καὶ πληθὺ κατόικων ἀκμάζοντα, ὥστε δύνασθαι ἀνέτως εἰσπράττειν τὸ διὰ τῶν νέων Κανονισμῶν ὁρισθὲν ποσὸν τῆς ἐτησίας ἀρχιερατικῆς ἐπιχορηγήσεως, οὐχ ἦττον δὲ καὶ ἡ ἐπαρχία Βελλᾶς ἔκτασιν ἱκανὴν ἔχουσα, καὶ κατοίκων χριστιανῶν εὐμοιροῦσα, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἤδη ἀποφανθείσης δι' ἐκκλησιαστικοῦ Τόμου καταργήσεως τῆς τέως ὑπαρξάσης μητροπόλεως Πωγωνιανῆς, προσεπαυξηθεῖσα τῇ προσθήκῃ ἱκανῶν, ἦτοι τῶν ἐν τῷ καζᾶ Πωγωνιανῆς, Ὀστανίτζας, Διπαλίτζας, Βλάχους, Βαλοβίστα καὶ Μπογωνιτζκὸν καὶ τῶν ἐν τῷ καζᾶ Κονίτζης, Σανοβόν, Μάζου, Δερεβένι, Πιλθοῦκι, Κούκεσι, Μπομπίτζικον, Λεσκοβίκι, Τζάρτζικον, Μελεσίγι,

Σεργιανί, Περάτι, Μελισσόπετρα καὶ Πιροβίτζκα, ἀρκούντως ἂν ἔχοι εἰς ἀπότισιν τῆς ὀρισθησομένης ἀναλόγου ἐπιχορηγήσεως, ἴδιον ἀπολαβοῦσα ἀρχιερέα, ὅπερ καὶ δίκαιον καὶ ἀναγκαιότατον προφανῶς. Ἐκτὸς γὰρ τῆς ἐπὶ τὴν προτέραν αὐτῆς τάξιν νομίμου ἐπανακλήσεως, εἰς ἣν οὐδεὶς τό γε νῦν ἐπιπροσθεῖ περιστάσεων λόγος, καὶ αὐτὰ τὰ πνευματικὰ συμφέροντα τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν ἐναπαιτεῖ ὁμολογουμένως τὸν διορισμὸν ἰδίου αὐτῶν ἀρχιερέως, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἐπαρκεῖν ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐπαρχίαις τὸν κατὰ καιροῦς μητροπολίτην Ἰωαννίνων πρὸς τὴν θεάρεστον καὶ ἀκαταιτίαν αὐτῶν διακυβέρνησιν, μηδὲ δύνασθαι προφθάνειν ταῖς πνευματικαῖς ἀνάγκαις τοσούτων χριστιανῶν καὶ κατὰ διαστάσεις μακρὰς ἐπιβλέπειν καὶ κήδεσθαι τῇ αὐτοπροσώπῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ καὶ τακτικῇ κατ' ἔτος περιοδείᾳ ἀναγκαιοτάτῃ τὰ μάλιστα ἐν ταῖς παρούσαις περιστάσεσιν, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Κανονισμῶν ἐπιβαλλομένη. Ἐνθεν τοι τῶν λόγων τούτων προεθέντων καὶ συζητηθέντων μετὰ τε τῆς περὶ ἡμᾶς Ἱερᾶς καὶ Ἀγίας Συνόδου καὶ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, δέδοκται κοινῇ ἀπάντων γνώμῃ διαλυθῆναι καὶ καταργηθῆναι τὴν πρὸ εἰκοσαετίας, ὥς εἴρηται, φθάσασαν γενέσθαι ἔνωσιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης Βελλᾶς μετὰ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, ἐπανακληθῆναι δὲ αὐτὴν εἰς ἣν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς διατετύπεται λαχοῦσα τάξιν, ἀναδεικνυομένην δηλ. Ἐπισκοπὴν, ὥς τὸ πρότερον, ἀποτελοῦσαν καὶ ὑποκειμένην τῇ μητροπόλει Ἰωαννίνων, καὶ δι' ἰθυνομένην ὑπὸ ἰδίου κανονικῶς ἐν αὐτῇ ἀποκαθισταμένου Ἐπισκόπου, κατοχυρωθῆναι δὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ταύτην ἀπόφασιν διὰ Πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ Συνοδικοῦ Τόμου εἰς αἰωνίαν καὶ διηνεκὴ ἔνδειξιν. Ὅθεν καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τοῦ προεκδοθέντος τῷ αὐμβ'. ἔτει ἐκκλησιαστικοῦ Τόμου ἀπρακτοῦντος, καὶ ἀκύρου μένοντος καὶ ἀνισχύρου, ἡ ρηθεῖσα ἐπαρχία Βελλᾶς ὑπάρχη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται ὥς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔλαχε διατυπωθεῖσα ἐν τῇ τῶν Ἐπαρχιῶν τάξει, ἥτοι ἐπισκοπὴ ὑποκειμένη καὶ διατελοῦσα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα ὑπὸ τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν Ἰωαννίνων, συγκεκροτημένη μεθ' ὧν τε ἀπ' ἀρχῆς κέκτηται, καὶ τῶν ἤδη ἀπὸ τῆς διαλυθείσης μητροπόλεως Πωγωνιανῆς προστεθέντων καὶ προσηλωθέντων αὐτῇ χωρίων, καὶ οἱ κατὰ καιροῦς ἀρχιερεῖς αὐτῆς καλῶνται καὶ φημίζονται καὶ υπογράφονται ἐπίσκοποι Βελλᾶς καὶ Κονίτισης διατηρουμένων ὑπ' αὐτῶν κανονικῶν καθηκόντων πρὸς τοὺς κατὰ καιρὸν μητροπολίτας Ἰωαννίνων ὥς γνησίους αὐτῶν κυριάρχας, κατὰ τὰς ἐπὶ πάντων τῶν ἐπισκοπικῶν θρόνων κειμένας καὶ ἐνεργοῦμένας ἐκκλησιαστικὰς τάξεις. Ἐφ' ᾧ καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος κατέστρωται ἐν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς ἔνδειξιν διηνεκῇ καὶ παράστασιν μόνιμον.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐξάν' κατὰ μῆνα Μάιον ἐπινεμήσεως ΣΓ'

† ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται

† ὁ Ἐφέσου Παῖσιος, † ὁ Ἡρακλείας † ὁ πρόεδρος Καρπάθου Μελέτιος, † ὁ Λαρίσης Στέφανος, † ὁ Ἀριθῆς Σωφρόνιος, † ὁ Μιτυλήνης Μελέτιος, † ὁ Μελενικίου Διονύσιος, † ὁ † ὁ
† ὁ Βελεγράδων Ἀνθιμος, † ὁ Γρεβενῶν Ἀγάπιος, † ὁ Σισανίου Μελέτιος.

**Τόμος προαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς καὶ Κονίτισης
εἰς μητρόπολιν⁶.**

† Ἀνθιμος, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἔργον προνοίας ἐκκλησιαστικῆς ἀνωμολόγηται τὰ τῶν ἐπαρχιακῶν διοικήσεων ὅρια ρυθμίζειν ἔστιν ὅτε κατὰ τὰς ἀναφερομένας ἀνάγκας τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, τοῦτο γάρ ἐστι χρεὼν ἀπάντων ἱερώτατον τῶν παρὰ τῆς θείας Προνοίας διαπεπιστευμένων τὴν πνευματικὴν ποιμαντορίαν καὶ διακυβέρνησιν τῶν λογικῶν προβάτων τῆς ἁγίας ποιμένης τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος ἡμῶν ὀφειλόντων λόγον αὐτῷ δοῦναι ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὥς φησιν ὁ θεῖος Ἀπόστολος. Τοιαύτης τοίνυν καὶ τηλικαύτης οὔσης καὶ παρὰ πάντων ἀναγνωριζομένης τῆς εὐθύνης τῶν ἀνειληφότων τὴν διεύθυνσιν καὶ σωτηρίαν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν, ἀνάλογος ἀείποτε καταβλητέα ἐστὶν ἡ μέριμνα καὶ φροντίς παρὰ τῆς κοινῆς τῶν εὐσεβῶν Μητρὸς τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας μὴ διαλειπούσης ἐκάστοτε τὰ προσήκοντα λαμβάνειν μέτρα πρὸς τε οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν καὶ πρὸς ἀννυσιμωτέραν προστασίαν καὶ ὑπεράσπισιν τῶν ἐπαρχιακῶν καὶ κοινοτικῶν αὐτῶν συμφερόντων. Αὐτὸ δὴ τοῦτο ἔχει τὸ σκοπούμενον καὶ ὁ ἐφεξῆς λόγος. Καὶ γὰρ ἀφ' ἱκανοῦ ἤδη χρόνου παρατηρηθέντος, ὅτι πολλῶν καὶ σπουδαίων ἔνεκα λόγων ἡ ἁγιωτάτη Ἐπισκοπὴ Βελλᾶς, διὰ τε τὸ ἐπικαιρον τῆς θέσεως αὐτῆς, διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ἀπαρτιζούσης αὐτὴν χώρας καὶ διὰ τὴν πυκνότητα τοῦ πληθυσμοῦ, σπουδαῖον ἀποτελεῖ κέντρον ἐν τῇ Ἡπείρῳ καὶ ὅτι μεγίστη ἀποδεικνύεται ἡ ἀνάγκη ὅπως ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῆς διοίκησις ἀπαλλαγῇ τῶν παντοίων κωλυμάτων, ἅτινα συναπάγεται ἡ ἐξάρτησις αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, σκέψεως περὶ τούτου ἑναγχος ἐν τῇ περὶ ἡμᾶς Ἱερᾷ Συνόδῳ γενομένης ἐνεκρίθη κοινῇ, ἵνα ἡ διαληφθεῖσα Ἐπισκοπὴ ἀποσπασμένη τέλεον ἀπὸ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Ἰωαννίνων προαχθῇ εἰς μητρόπολιν ἐξαρτωμένην ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου Ἀποστολικοῦ Οἰκουμενικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Θρόνου ὑπὸ τὴν προσωνυμίαν ἱερὰ μητρόπολις Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, περιλαμβάνουσαν δὲ πάσας τὰς πόλεις, κωμοπόλεις, χωρία καὶ ἱε-

6) Κώδ. ΕΖ'. σ. 489.

ράς ἐνοριακὰς Μονὰς τὰς ἀπαρτιζούσας τὴν τέως ἐπισκοπὴν Βελλᾶς. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ τέως ἐπισκοπὴ Βελλᾶς διὰ τοὺς προεκτεθέντας ἀποχωρῶντας λόγους ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦδε καὶ λέγηται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μητρόπολις τοῦ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, αὐτῷ μόνον ὑποκειμένη κανονικῶς καὶ πρὸς αὐτὸν σχέσιν καὶ ἀναφορὰν ἔχουσα, ὃ δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύων κύριος Βασίλειος τιτλοφορεῖται *Ἱερώνυμος μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Κονίτισης καὶ ὑπέρτιμος*, καθάπερ καὶ οἱ τοῦτον διαδεξόμενοι, μνημονεύων ὥς νενόμισται τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ συναριθμούμενος ἐβδμηκοστὸς ὄγδοος τῇ τάξει ἐν τῇ χορείᾳ τῶν λοιπῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, οἷος καὶ ἐν τῷ Συνταγματικῷ ἐγγέγραπται, ἔχων ἅμα αὐτός τε καὶ οἱ τούτου διάδοχοι τὴν στάσιν καὶ ἔδραν τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτῷ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσι καὶ χοροστασίαις, ποιμαίνων θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, εὐλογῶν καὶ ἁγιαζὼν αὐτό, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελῶν καθήκοντα μετὰ καὶ τῆς ἐν τῷ ἱερῷ Συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως. Ὅφείλουσι δὲ πάντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ διατελοῦντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ ἱερωμένοι τε καὶ λαϊκοὶ ἀναγνωρίζειν τὴν αὐτοῦ ἱερότητα μητροπολίτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως ταύτης, πειθαρχεῖν τε καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ, ὥς κανονικῶς αὐτῶν ἀρχιερεῖ καὶ πνευματικῷ πατρὶ καὶ ποιμένι, λόγον μέλλοντι δοῦναι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ, ἐν καιρῷ τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς· εἰς ἔνδειξιν δὲ ἐγένετο ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος καταστρωθεὶς καὶ ἐν τῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἱερῷ τῶν ὑπομνημάτων Κώδικι, ἀντίγραφον δὲ αὐτοῦ ἀπεστάλη καὶ τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἀγαπητῷ ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Βασιλείῳ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αῳηε' κατὰ μῆνα Ἰούνιον. Ἐπινεμήσεως Η'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται

† Ὁ Κυζίκου Νικόδημος, † Ὁ Νικομηδείας Φιλόθεος,

† Ὁ Νικαίας Ἱερώνυμος, † Ὁ Προύσης Ναθαναήλ, † Ὁ Αἰνου Δουκάς, † Ὁ Μηθύμνης Νικηφόρος, † Ὁ Βελεγράδων Δωρόθεος, † Ὁ Γρεβενῶν Κλήμης, † Ὁ Ἐλασσῶνος Νικόδημος, Δοσίθεος ἀναφερόμενος τῷ 1546'.

7) Α. Κεραμέως, Μαυρογέν. βιβλοθ. Α' σ. 12.—Acta et Diplomata monast. et ecclesiarum Orientis ὑπὸ Miklosich - Müller vol. V. p. 238.

Ἀντώνιος, κατὰ Ἰανουάριον 1565⁸.

Μανασῆς, τῷ 1604⁹.

Ἰωάσαφ, κατὰ Μάρτιον καὶ Σ/βρ. 1610 καὶ Δ/βρ. 1620¹⁰.

Σωφρόνιος· τούτου «καθαιρέσει τελεία καθυποβληθέντος διὰ τὸ φανῆναι ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις ἀπειθῇ καὶ παρήκοον καὶ μὴ θέλοντά ποτε παρασχεῖν τὰ τῆς Μ. Ἐκκλησίας δικαιώματα, ὥς καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ καταφρονῆσαι ἀργίαν...»—ἐξελέγη (Μάϊος 1626) «ὁ ἀπὸ ἀγίας Ἀναστασίας ἐκ χώρας Βελιτζίστα ἱερομόναχος κύρ Νεόφυτος»¹¹.

Παρθένιος, τῷ 1640¹².

Φιλάρετος, τέλη ιζ' ἢ ἀρχὰς ιη' αἰῶνος¹³.

Ἰωαννίκιος, προαχθεὶς εἰς μ/λιν Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης κατὰ Δ/βριον 1722¹⁴.

Νικόδημος, ἀναφερόμενος κατὰ Μαΐον 1760¹⁵.

Θεοδόσιος, προαχθεὶς εἰς τὴν μ/λιν Λαρίσσης κατὰ Μάρτιον 1818¹⁶.

Ἰωσήφ, ὅστις «προστασίᾳ καὶ ἐπεμβάσει τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ εἰσεπήδησεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Βελλᾶς, παροραθέντων ἀξιωτέρων», ὥς ἔγραφεν αὐτῷ ὁ Π/χης Χρύσανθος ἀπὸ 4 8/βρίου 1824¹⁷.

«Τῆς ἀγιωτάτης μ/λεως Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς ἀπροστατεύτου διαμεινάσης, αἶτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ Ἰωσήφ, ἐκπτώτου ἅπ' αὐτῆς γενομένου οὐ μόνον διὰ τὴν ἀφ' ἱκανοῦ ἀπουσίαν του ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας του ταύτης καὶ τὴν στέρησιν τῶν χριστιανῶν του ἀπὸ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἐπισκέψεως καὶ διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐν τῷ μεσολαβήσαντι καιρῷ ἀπειθείαν του εἰς τὰς πολλάκις καὶ ἄλλοτε γενομένας αὐτῷ ἐπιταγὰς περὶ τῆς ἀπὸ Βουκουρεστίου ἀποχωρήσεως αὐτοῦ καὶ ἐπιστροφῆς εἰς τὴν θέοθεν ἐμπεπιστευμένην αὐτῷ ἐπαρχίαν ταύτην, καὶ θερμὴν αἵτησιν μάλιστα τῶν εὐλογημένων χριστιανῶν του ζητούντων ἐπιμόνως τὰ τῆς ἐπιστροφῆς ἢ τὰ τῆς ἀντικαταστάσεως ἄλλου ποιμένος ἢ ἡνωμένως πάλιν ἢ διηρημένως καὶ λαμβανόντων αἰέποτε ὑποσχέσεις παρὰ τῆς

8) *Μ. Σάρδεων Γερμανοῦ* συμβολὴ κλπ. σ. 38.—*L e Q u i e n* II 144.

9) *Κώδ. Π.* Ἀρχ. Α' 21.

10) *αὐτόθι* σ. 39, 103.—*Νομ. Συναγ.* 190.

11) *Κώδ. Π.* Ἀρχ. Α' 168.—*Ν. Συν.* 309.—*Σάθα* Γ' 565.

12) *Κώδ. Α'* 375, 387.

13) *Δελτίον* ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἐταιρείας τόμ. Γ' σ. 474.

14) *Κώδ.* Κριτίου Β' 128, ὡς ἀνωτέρω. — *Ρωμανὸς ὁ Μελωδός*, θρησκευτικὸν περιοδικὸν 1933, τόμ. Α' σ. 198, 200, 236.—*Ὁ L e Q u i e n* II 144 ἀναφέρει *Νικόλαον* τῷ 1720. Πιθανῶς πρόκειται περὶ λάθους, ἐφ' ὅσον ὁ *Ἰωαννίκιος* ἀναφέρεται καὶ πολὺ πρὸ τοῦ 1722 (ᾧρα *Ἡπειρ. Χρον.* Ε' 94).

15) *Ἡπειρ. Χρον.* Ε' 79.

16) *Κώδ. Π.* Ἀρχ. Θ' 391.

17) *Κώδ.* ΙΕ' 229.—*Κ. Δελιχάγη* Πατρ. ἔγγραφα τόμ. Γ' 546, 550, 559, 584, 605.

ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐσχάτως ἀπαρδειγμάτιστον αὐτοῦ ἀπείθειαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐπιταγὴν διὰ πατριαρχικῆς ἐπιστολῆς γεγραμμένης κατὰ τὸν παρελθόντα Δεκέμβριον, διδούσης αὐτῷ προθεσμίαν τριακονταμιάς ἡμέρας καὶ εἰδοποιούσης αὐτὸν ὅτι ἦν μὴ φανῇ κατὰ τὴν προθεσμίαν ταύτην ἀφεύκτως ἐξωσθήσεται τῆς ἐπαρχίας, εἰς ἣν καὶ ἀπεκρίνατο διὰ γράμματός τινος γεγραμμένου τῇ ιβ' Ἰανουαρίου ὅτι ἀδυνάτως ἔχει ὑπακοῦσαι πρὸς τὸ παρόν, ἀλλ' ἀντ' ἄλλων προφασιζόμενος, ὥστε καὶ ἀπελπισθέντων τῶν χριστιανῶν αὐτοῦ καὶ ἀναφερθέντων πρὸς τὸ κραταιὸν δεβλέτι ἐγένετο ὑψηλὴ ἔντονος διαμήνυσις περὶ τῆς ἐκπτώσεως αὐτοῦ, διὰ τοι τοῦτο....»—ἐξελέγη (Ἰανουάριος 1840) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Σμύρνης κὺρ Φερόθιος», ὅστις παρέμεινε ποιμαίνων τὴν ἐπαρχίαν Πωγωνιανῆς μετὰ τὴν ἀπ' αὐτῆς ἀπόσπασιν καὶ μετὰ τῆς μ/λεως Ἰωαννίνων ἔνωσιν (1842) τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς¹⁸.

—«Ἐπειδὴ ἡ ἀγιωτάτη ἐπισκοπὴ Βελλᾶς καὶ Κονίτης, ἡ ἀνέκαθεν ἴδιον κεκτημένη ἀρχιερέα καὶ ὑποκειμένη τῇ ἀγιωτάτῃ μ/λει Ἰωαννίνων συνηνώθη μὲν πρὸ τινων χρόνων ἔνεκα καιρικῶν περιστάσεων τῇ ἀγιωτάτῃ ταύτῃ μ/λει καὶ διετέλεσιν ἐν τῷ μεταξὺ κυβερνωμένη ὑπὸ τῶν χρηματισάντων μ/τῶν Ἰωαννίνων, ἥδη δὲ μηδενὸς λόγου περιστάσεων ἡ ἀνάγκης τινὸς ὑπαγορευοῦσης τὴν προγεγονυῖαν ἐκείνην ἔνωσιν, κοινῇ ἐνθέρμῳ αἰτήσῃ τῶν ἐν αὐτῇ διατελούντων εὐσεβῶν χριστιανῶν καὶ συμφώνῳ συγκαταθέσῃ τοῦ πανιερωτ. καὶ θεοπροβλ. μ/του Ἰωαννίνων, ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ κὺρ Παρθενίου, ἀπεσπάθῃ ἀπὸ τῆς μ/λεως ταύτης καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀνακέκληται ἐπισκοπικὴν τάξιν διὰ πράξεως πατριαρχ. καὶ συνοδικῆς, κατεστρωμμένης ἐν τῷ ἐκκλ/κῷ κώδικι, ἀξιοχρέου δὲ ἐκκλ/κῆς προνοίας γενομένης ὑπὲρ τῆς ἐν τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ ἀποκαταστάσεως γνησίου καὶ κανονικοῦ ἀρχιερέως, περὶ ἧς καὶ ἡ αὐτοῦ ἱερότης, ὁ γνήσιος κυριάρχης αὐτῆς ἀνέθετο θερμῇ ἀξιώσει τὴν γνώμην αὐτοῦ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ....»—ἐξελέγη (27 Μαΐου 1863) «ὁ ὁσιολογιώτ. ἐν ἱεροδιακόνοις κὺρ Γερμανός»¹⁹.

Γερμανοῦ «πανθέντος διὰ τοὺς ἐν τοῖς συνοδικοῖς πρακτικοῖς ἐμφερομένους λόγους»—ἐξελέγη (10 Ἰανουαρ. 1876) «ὁ ὁσιολογ. ἀρχιμ. κὺρ Βασίλειος» γνώμη τοῦ μ. Ἰωαννίνων Σωφρονίου²⁰.

Βασιλείου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ ὑποβαλόντος τῇ Ἐκκλησίᾳ»—ἐξελέγη μ/της Βελλᾶς καὶ Κονίτης (22 Ἰουλίου 1899) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ροδοστόλου κὺρ Κωνσταντῖνος»²¹.

18) ΙΔ' 352.

19) ΚΒ' 439.

20) ΕΖ' 175.

21) Ϟια' 41.

Κωνσταντίνου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτ. μ/λεως Τραπεζοῦντος»—ἐξελέγη (6 Ἰουλίου 1906) «ὁ πανοσιολογ. ἀρχιμανδρ. κύριος Σπυρίδων Βλάχος»²².

Σπυρίδωνος «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτ. μ/λεως Ἰωαννίνων»—ἐξελέγη (24 Φεβρ. 1922) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Δωδώνης κύριος Πανάρετος»²³.

Παναρέτου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος» ἐξελέγη (23 Μαρτ. 1926) «ὁ πανιερ. μ. Ἰμβρου καὶ Τενέδου κύριος Ἰωάννης», ὀνομασθεὶς—τέλη Φεβρ. 1936—μητροπολίτης τῆς ἡνωμένης μ/λεως Δρυϊνουπόλεως καὶ Κορίνθου»²⁴.

4) ΒΟΥΘΡΩΤΟΝ

Ἀρχαιοτάτη ἐπισκοπή, ὑπαγομένη ἀρχικῶς τῇ μ/λει Νικοπόλεως καὶ ἀπὸ τοῦ ἱ. αἰῶνος τῇ τῆς Ναυπάκτου, μετὰ προσωρινὴν μόνον ὑπαγωγὴν τῇ ἀρχ/πῇ Βουλγαρίας—ἀπετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1431 μίαν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς μ/λεως Ἰωαννίνων, γνωριζομένην συνήθως ὡς: *Βουθροντοῦ καὶ Γλυκέως*. Ἐρημωθείσης τῆς πόλεως Βουθρωτοῦ ἡ ἐπισκοπή μετήνεγκε τὴν ἑδραν αὐτῆς εἰς *Παραμυθίαν*, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐπεκράτησε τὸ ὄνομα τῆς τελευταίας ταύτης ὡς τίτλος τῆς ἐπισκοπῆς, πιθανῶς ἀπὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ ἡ. αἰῶνος¹.

Πορφύριος ἀναφερόμενος τῷ 1644². Παραιτηθέντα διεδέχθη ὁ ἱερομόναχος

Κύριλλος τῇ 29 Μαρτίου 1645. Καθαιρεθεὶς ἡθώωθη τῷ 1653³.

Παῖσιος, τῇ 13 Ἰουνίου 1716⁴.

Παρθένιος, ἀναφερόμενος τῷ 1730 καὶ 1760⁵.

Παῖσιος, ψηφισθεὶς τῷ 1775 ἢ ὀλίγον μετ' αὐτὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Παραμυθίας καὶ Βουθρωτοῦ»⁶.

Σημ. Συνέχειαν ὄρα ἐν τῷ ἐπισκοπικῷ καταλόγῳ Παραμυθίας.

22) Ῥια' 144.

23) Ῥια' 339.

24) Ῥαθ' 72.—*Ἐκκλησία* ΙΔ' 71.

1) Parthey σ. 15, 122, 218, 260.—G e l z e r Ungedr. σ. 557, 635.—*τοῦ αὐτοῦ* Gyprii κλπ. σ. 78.—*τοῦ αὐτοῦ* der Patr. von Achrida σ. 4. — *Ρ. καὶ Ποτλῆ Ε'*. 483.—*Π. Ἀραβαντ.* χρονογραφία τῆς Ἡπείρου Β'. 40.—*Δελτίον* ἱστορ. καὶ ἐθνολ. ἐταιρ., Γ'. 548.—*Συνταγμάτιον Χρυσ.* *Ἱεροσολ.* σ. 73. — *Ὁρθοδοξία* Γ'. 236.—*Ἡπειρ. Χρον.* Γ'. 5. — *Μ. Ε. Ἐγκ.* Ζ' 604, Η'. 568, ΙΒ'. 343, ΙΘ'. 650. — *Νέα Σιών* 1931 σ. 598.—*Γ. Κονιδάκη* ὡς ἀνωτ. σ. 98.—*Le Quien* ΙΙ'. 139.

2) *Α. Κεραμέως* Ἱεροσ. βιβλ. Α'. 350.—*Νουμ. Συναγ.* σ. 155.

3) *Ν. Συναγ.* 155, 173.—*Σάθα* Μεσ. βιβλ. Γ'. 578, 589.

4) *Ρωμ. ὁ Μελωδὸς* περιοδ. ὡς ἀνωτ. σ. 165, 179.

5) *Ἡπειρ. Χρον.* Ε'. 94.—*Κώδ. Κριτίου*.

6) *Ἡπειρ. Χρον.* Γ'. 156. — *Ἐκκλ. Ἑλ.* Δ'. 386.—*Σάθα* Νεοελλ. Φιολ. σ. 482.—*Μ. Ε. Ἐγκ.* ΙΘ'. 400.

5) ΓΗΡΟΜΕΡΙΟΝ

Κτίσμα τοῦ ὁσίου Νείλου τοῦ Ἐρυνιώτου (τέλη ιγ' ἢ ἀρχὰς ιδ'. αἰῶ-
νος) ἡ ἱ. μονὴ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου ἐν Θεσπρωτίᾳ, ἡ ἐπιλεγομένη τοῦ
Γηρομερίου, ἐτιμήθη διὰ σταυροπηγιακῆς ἀξίας γνωριζομένης ἀργότερον
καὶ ὡς *πατριαρχικὴ ἐξαρχία* διὰ τῆς ὑπαγωγῆς τῇ πνευματικῇ δικαιοδοσίᾳ
αὐτῆς τῶν γειτονικῶν χωρίων. Τὰ κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἱ. μονὴν καὶ ἐξαρχίαν
κατωχυρώθησαν διὰ πατριαρχ. καὶ συνοδικῶν σιγιλλίων Ἱερεμίου Α'. (1533),
Ἰωάσαφ Β'. (1561), Μητροφάνους Γ'. (1568), Παρθενίου Δ'. (1667), Ἱε-
ρεμίου Γ'. (1733) καὶ Σεραφείμ Β'. (Ἰούνιος 1759). Νεόφυτος Ζ'. ἀποκα-
τέστησε τὴν ἐξαρχίαν εἰς ἰδίαν ὁμώνυμον ἐπισκοπὴν (Μάϊος 1800) συνα-
ριθμήσας αὐτὴν μεταξὺ τῶν λοιπῶν ἐπισκοπῶν τῆς μ/λεως Ἰωαννίνων. Καλ-
λίνικος Ε'. (Ἰούνιος 1803) προσήρτησε τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην τῇ ἐπισκοπῇ
Παραμυθίας, ἀφ' ἧς ἀποσπάσας αὐτὴν Ἱερεμίας Δ'. ἀποκατέστησε καὶ αὐ-
θις εἰς πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν (Αὐγουστος 1809). Γρηγόριος Ε'. «λόγῳ ἐπι-
τροπικῆς διοικήσεως τῆς ἐξαρχίας Γηρομερίου» ἐπέτρεψε τὴν ἐκλογὴν ἀρχιε-
ρέως δι' αὐτὴν (Ἰανουάριος 1821). Ἰωακείμ Β'. συνήνωσε ταύτην τῇ ἐπαρ-
χίᾳ Παραμυθίας (Μάϊος 1863), ἐξ ἧς ἀποσπασθεῖσα συνηνώθη καὶ αὐθις
ὀριστικῶς αὐτῇ καὶ εἴτα τῇ τῶν Φιλιππῶν προσωρινῇ μ/λει καὶ εἴτα καὶ
αὐθις τῇ Παραμυθίας γνωριζομένης μέχρι σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα : *Παρα-
μυθίας, Φιλιππῶν καὶ Γηρομερίου*¹.

* *

**Σιγίλλιον βεβαιωτικὸν τῆς πατριαρχικῆς σταυροπηγιακῆς
ἀξίας τῆς ἱ. μονῆς Γηρομερίου¹.**

† Σεραφεῖμ, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἔθος σὺν ἄλλοις καὶ τοῦτο καθέστηκε τῇ κοινῇ μητρὶ καθ' ἡμᾶς τοῦ
Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπικυροῦσθαι καὶ βεβαιοῦσθαι τὰ ἐπ' εὐλόγοις
αἰτίαις προεκδοθέντα πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ γράμματα καὶ τούτων μά-
λιστα τὰ πρὸς σύστασιν ἀφορῶντα ἐκκλησιαστικῶν καὶ σεβασμίων κατα-
γωγίων· οὕτω γὰρ τὰ ἐκκλησιαστικὰ διασώζεται δίκαια καὶ διαμένει ἀπα-
ρεγχείρητα. Ἐνθεν τοι καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν καθόλου προστασίαν
τῶν ἀπανταχοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν καὶ σεβασμίων σκηνωμάτων ἄνωθεν ἐγ-
κεχειρισμένη ἀδιαλείπτως κατὰ πάντα καιρὸν τὰ προσκομιζόμενα παντα-
χόθεν παλαιγενῇ πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ σιγιλλιώδη γράμματα ἐπικυ-
ροῦν διὰ νεωτέρων σιγιλλιωδῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἀσφάλισιν αὐτοῖς τὸ

1) Ἐκκλ. Ἑλ. ΙΘ'. Κ'. 23, 29, ΚΔ'. 313, 471, ΚΖ'. 233, 360. Μ. Γεδεών
Π. Πίν. 678, 679, 682.—Μ. Ε. Ἑγκ. Η' 333.

2) Κώδ. Π. Ἀρχ. Ε'. 153.

γ' εἰς αὐτὴν ἦκον χαρίζεσθαι. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν ἐνεφανίσθη τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς προκαθημένη πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλιώδες γράμμα τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει πατριάρχου κυρ Ἰερεμίου, παραστατικὸν τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας, αὐτονομίας τε καὶ ἐλευθερίας τοῦ ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐπονομαζομένου τοῦ Γηρομερίου μετὰ τῶν σκηνωμάτων καὶ ὑποκειμένων αὐτῷ χωρίων τῆς Φανερωμένης, τῆς Πρασίβιτζας, τῆς Κόνιτζας, τῆς Σαλλιάνδος, τῆς Ζουπίτζας, τοῦ Ξέχωρα, τοῦ Τζιμπλοχωρίου, τοῦ Κοκκίνου Λιθαρίου, τῆς Σαράχοβας καὶ ἄλλων δύο πλησίον χωρίων τούτων, δι' ἧς σταυροπηγιακῆς ἀξίας διετέλεσε μέχρι τοῦδε διεξαγόμενόν τε καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ διακυβερνώμενον μετὰ πάντων τῶν εἰρημένων χωρίων. Ἦδη δὲ οἱ τε ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι ὀσιώτατοι πατέρες καὶ οἱ τῶν εἰρημένων χωρίων κάτοικοι χριστιανοὶ προσδραμόντες τῇ προνοίᾳ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἀναγγείλαντες τὰ κατ' αὐτοῖς, τὴν τε δυστυχίαν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου καὶ τὴν ἐρήμωσιν τῶν εἰρημένων χωρίων, ὡς πλειόνων καταπατηθέντων καὶ κατοικηθέντων ὑπὸ ἄλλοεθνῶν, ἐδεήθησαν θερμῶς τοῦτο μὲν ἀνανεωθῆναι τὴν σταυροπηγιακὴν ἀξίαν τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου καὶ τῶν χωρίων διὰ νέου πατριαρχικοῦ ἡμῶν σιγιλλιώδους γράμματος, τοῦτο δὲ ἐγχαραχθῆναι ρητῶς τὸ διωρισμένον ἀνέκαθεν ἐτήσιον ἐξαρχικὸν δικαίωμα, ὅπως μὴ ἔχωσιν οἱ κατὰ καιρὸν πατριαρχικοὶ ἑξαρχοὶ τοῦ μοναστηρίου τούτου ἀπαιτεῖν πλείονα τῶν διωρισμένων καὶ βίαν αὐτοῖς ὑπάγειν παρὰ τὸ δίκαιον. Ὡν τὴν αἰτίαν ὡς εὐλογον καὶ δικαίαν εὐμενῶς ἀποδεξάμενοι, ἅτε διὰ φροντίδος ἔχοντες διαφεντεύειν ὅση δύναμις τὰ ἱερὰ τοῦ Θεοῦ σκηνώματα καὶ χορηγεῖν αὐτοῖς προθύμως τὰ πρὸς σύστασιν καὶ διαμονὴν καὶ καλὴν καὶ θεάρεστον διεξαγωγὴν αὐτῶν συντείνοντα, γράφομεν καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ διαλυθὲν ἱερὸν καὶ σεβασμιὸν μοναστήριον τὸ τιμώμενον τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐπονομαζόμενον τοῦ Γηρομερίου, μετὰ τῶν ἀνέκαθεν σκηνωμάτων καὶ ὑποκειμένων αὐτῷ χωρίων, δηλαδὴ τῆς Φανερωμένης, τῆς Πρασίβιτζας, τῆς Κόνιτζας, τῆς Σιλλιάνδος, τῆς Ζουπίτσας, τοῦ Ξέχωρα, τοῦ Τζιμπλοχωρίου, τοῦ Κοκκίνου Λιθαρίου, τῆς Σαράχοβας καὶ ἄλλων δύο πλησίον τῶν εἰρημένων χωρίων, πρὸς δὴ καὶ τῶν εἰσοδημάτων, πραγμάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων αὐτοῦ, κινητῶν καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσκτηθησομένων, ὡς ἀνέκαθεν διατελέσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, κατὰ τὴν περίληψιν τοῦ εἰρημένου πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα χρόνον καὶ εἰς αἰῶνα ὑπάρχη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, ἐλεύθερον, ἀδούλωτον, καὶ ἀκαταπάτητον καὶ ὅλως ἀνεπηρέαστον παρὰ παντὸς προσώπου,

μηδενὶ μηδὲν ὅλως ὀφείλον παρέχειν, εἰ μὴ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν τὸ διωρισμένον ἀνέκαθεν ἐτήσιον ἐξαρχικὸν δικαίωμα, ὑπάρχον γρόσια εἴκοσι, ὡς σημεῖον τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ ἀξίας, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ ἀενάως μόνον τοῦ κανονικοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ ἀκολουθίαις, ὡς νενόμισται, καὶ ὑπὸ μόνου τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου προστατευόμενον, κρινόμενόν τε καὶ ἐξεταζόμενον καὶ διακυβερνώμενον ἐν πάσαις αὐτοῦ ταῖς χρεαῖς καὶ μηδέποτε ἄδειαν ἔχη κατεπεμβαίνειν αὐτοῦ καὶ ἐνοχλεῖν καὶ ἐπηρεάζειν τοῖς ἐνασκουμένοις αὐτῷ πατράσι καὶ ζητεῖν παρ' αὐτῶν πολὺ ἢ ὀλίγον τι μέχρι καὶ ὀβολοῦ. Οἱ δὲ αὐτῷ συνασκούμενοι ὁσιώτατοι πατέρες ὀφείλουσι διάγειν εἰρηνικῶς καὶ φιλαδέλφως, κοσμίως τε καὶ εὐτάκτως, καὶ φροντίζειν τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ μοναστηρίου αὐτῶν, οἷτινες ἐν στερήσει ἡγουμένου γινόμενοι ἔχωσιν ἐκλέγειν ἐκ τῆς συνοδείας αὐτῶν τὸν κοινῇ ἀναφανέντα ἄξιον καὶ τοῦτον καθιστᾶν ἡγούμενον, ἀλλὰ καὶ ἐν χρεῖα χειροτονίας γινόμενον προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέλωσιν ἀρχιερεὶς ἐπὶ τὸ ἐκτελεῖν τὰς χειροτονίας αὐτοῦ μετὰ πάσης κανονικῆς παρατηρήσεως. Ὅς δ' ἂν ὀψέποτε τολμήσῃ ἀντιβῆναι τοῖς ἐν τῷ παρόντι συνταχθεῖσι καὶ βλάβην τινὰ προστρίψαι τῷ ἱερῷ τούτῳ μοναστηρίῳ ἢ τῆς σταυροπηγιακῆς αὐτοῦ καταπατῆσαι ἀξίας, ὁ τοιοῦτος ὁποίας ἂν εἴῃ τάξεως καὶ ὁποίου βαθμοῦ ἀφωρισμένος εἴῃ παρὰ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ἔνοχος τῷ πυρὶ τῆς γεέννης. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ διηνεκῇ ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν σιγιλλωδὲς γράμμα καὶ ἐδόθη τῷ ρηθέντι σεβασμῷ μοναστηρίῳ τοῦ Γηρομερίου.

αψνθ' κατὰ μῆνα Αὐγουστον Ἰνδικτ. ζ'.

† Σεραφεῖμ, ἐλέφ Θεοῦ κλπ.

† Ὁ Ἡρακλείας Γεράσιμος, † Ὁ Κυζίκου Γεράσιμος
 † Ὁ Ἀδριανουπόλεως Διονύσιος, † Ὁ Μιτυλήνης Ἀνθιμος,
 † Ὁ, † Ὁ Γάνου καὶ Χώρας Νεόφυτος,
 † Ὁ Χίου Διονύσιος, † Ὁ, † Ὁ Ἐλασσῶνος Τιμόθεος

* *

**Πατριαρχικὸν Γράμμα ἐνοῦν τὴν ἐπαρχίαν Γηρομερίου
μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως³.**

† Σεραφεῖμ ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Καὶ πᾶσι μὲν ἀπλῶς προστάταις καὶ κηδεμόσι ἔργον τοῦτο κατάλληλον καὶ ἀρμόδιον, χρήσιμόν τε καὶ ἐπαινούμενον τὸ ἐμμερίμνως ἀεὶ ἐπιφέρειν τὴν πρόνοιαν τοῖς ὑποτελοῦσιν αὐτοῖς, δι' οὗ καὶ ὡς ἀληθῶς προϊστάμενοι τῶν ἀνὰ χεῖρας λογίζονται, διαφερόντως δὲ τοῦτ' αὐτὸ προσήκει τοῖς τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τὴν καθόλου καὶ κοινὴν προστασίαν παρὰ Θεοῦ πιστευθεῖσιν, οἷσιν καὶ λίαν ἐπάναγκες ὄφλημα πέφηκε, καὶ προϋργιαίτερον ἔργον παντὸς κήδεσθαι καὶ προνοεῖν τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς ἐπαρχιῶν καὶ παροικιῶν καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι φιλαδέλφως τῶν ἐν αὐτοῖς προϊσταμένων. Ὅφειλous γὰρ ἀπαραιτήτως οἱ ἀποστολικοὶ ποιμένες οὐ μόνον τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐτέρων ζητεῖν καὶ συνασθενεῖν τοῖς ἀσθενοῦσι καὶ συμπάσχειν εὐσπλαγχνῶς τοῖς πάσχουσι καὶ πᾶσι τρόποις ἐπαρκεῖν καὶ ἐπικουρεῖν τοῖς ἀδυνάτως ἔχουσι μέλεσι καὶ πρυτανεύειν αὐτοῖς τὰ πρὸς σύστασιν, ἄλλοτε ἄλλως οἰκονομοῦντες αὐτοῖς τὰ συμφέροντα, κατὰ τὴν ἀποστολικὴν εἰσήγησιν «πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γίνεσθαι» ἀποφαινομένην. Τῶν γὰρ ὑπὸ χρόνον πραγμάτων, ἅτε δὴ τρεπτὴν καὶ ἀλλοιωτὴν ἐσχηκότων τὴν φύσιν, μεταπιπτόντων καὶ ἐξαλλασσομένων κατὰ καιροῦς, καὶ νῦν μὲν ἀπὸ τοῦ.....καὶ μεγέθους εἰς μείωσιν καὶ βραχύτητα καὶ κάκωσιν μεθισταμένων, ἄλλοτε δ' αὖ τοῦναντίον ἐξ εὐτελείας εἰς ἐπίδοσιν καὶ αὕξησιν προαγομένων, οἱ κατὰ καιροῦς τῆς τῶν πραγμάτων ἐπιστάσεως ἀνειλημμένοι καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀκρέμονες καταλλήλως μεμαθήκασιν θεραπεύειν καὶ πρόσφορον ἐπιφέρειν αὐτοῖς τὴν βοήθειαν καὶ ἀνακαλεῖν εἰς τὸ εἶναι τὰ μικροῦ δεῖν περὶ τοῦτ' αὐτὸ κινδυνεύοντα, δι' ὃ καὶ πολλὰς τῶν παροικιῶν καὶ ἐπαρχιῶν ταπεινωθείσας εἰς ἔσχατον καὶ εἰς ἀπορίαν καὶ ἔνδειαν περιπεσούσας προνοίαις ἀναγκαίαις διευθετῆσαι οὐκ ὤκνησαν. Προσθήκαις γὰρ τισι τὰς Ἐκκλησίας εἰς μείωσιν ἐνδυναμώσαντες καὶ τὸ αὐτάρκες αὐταῖς ἐναρμόσαντες ἱκανὰς ἐποίησαν τρέφειν ἀρχιερέα καὶ περιθάλπειν ἀνενδεῶς ἐπὶ τῷ διεξάγειν ἀνελιπῶς τὸν ἐν ἐκείναις τοῦ κυρίου λαὸν καὶ πρὸς σωτηρίους τρίβους ποδηγετεῖν, ὃ δὴ πού παραμελούμενον οὐ μικρὸν ἐπιφέρειν οἶδε τὸν ὄλεθρον καὶ δεινὴν τὴν ζημίαν ταῖς τῶν ὁρθοδόξων ψυχαῖς. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τανῦν, ὥς ἔνεστι, φροντίζοντες ἀπαύστως τὰς ἐλέω Θεοῦ σφζομένας ἔτι παροικίας καὶ ἐπαρχίας τῷ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικῷ πατριαρχικῷ τε καὶ οἰκου-

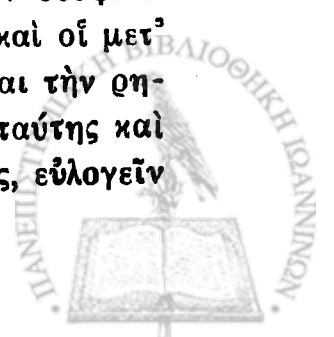
3) *Κώδ. Κριτίου*. Εὑρεταὶ ἀχρονολόγητον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ἔνωσις ἐπαρχίας τοῦ Γηρομερίου μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως πρὸς μερικὴν βοήθειαν αὐτῆς δυστυχησάσης».

μενικῶ θρόνῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως φυλάξαι φθορᾶς ἁνωτέρας διὰ τῆς
 θείας ἁνωθεν ἀντιλήψεως περιστατικοῖς ἀναγκαίως καταρτίζοντες διαφό-
 ροις τοῖς συμβαλλομένοις πρὸς τε τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι ταύτας, κατελά-
 βομεν ἤδη καὶ τὴν ἁγιωτάτην ἐπισκοπὴν Βοθροντοῦ τοῦ Γλυκέως μάλ' ἐν-
 δεῶς ἔχουσιν καὶ ἐξαπορηθεῖσαν παντελῶς καὶ δυστυχίᾳ ἐσχάτῃ περιπεσοῦ-
 σαν ὥς γὰρ ἀνηνέχθη καὶ ἐδηλοποιήθη ἡμῖν διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἱε-
 ρωτάτου μητροπολίτου Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἀρχόντων χριστιανῶν τῆς πο-
 λιτείας ταύτης, διὰ τὴν καταδυναστείαν καὶ τυραννικὴν ἐπικράτειαν κυριευ-
 θεῖσα τυραννικῶς ὑπὸ τοῦ περιέχοντος αὐτὴν ἄλβανικοῦ ἔθνους καὶ τὰς συ-
 νεχῶς ἐπιγινόμενας αὐτοῖς αἱματοχυσίας καὶ στάσεις καὶ ἐμφυλίους πολέμους
 τῶν ἐνοικούντων αὐτῇ χριστιανῶν, οἳ μὲν πλείους φυγῇ χρησάμενοι μετανάσται
 ἐγένοντο τῇδε κακεῖσε διασπαρέντες ὥς μηκέτι ἀντέχειν δυνάμενοι, ὁ δὲ ἐν
 αὐτῇ ἀρχιερατεύων ἤδη θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως
 κύρ Παρθένιος διὰ τὸν ὑφορῶμενον κίνδυνον καὶ αὐτὸς μετανάστης ἐγένετο
 καὶ ὑστερούμενος καὶ αὐτῶν τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων διὰ τὴν τῶν
 χριστιανῶν ὀλιγότητα, δυστυχίαν τε καὶ ταλαιπωρίαν καὶ κινδυνεύει ἔκτοτε
 ἢ ἐπισκοπὴ αὕτη καὶ τὸ ἐν αὐτῇ λειπόμενον τῶν ὁρθοδόξων σύστημα
 πνευματικῆς προστασίας στερηθῆναι καὶ ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως ἐκπεσεῖν,
 ὅπερ οὐ μικρὸν ἀπειλεῖ τοῖς σφζομένοις ἐκεῖσε καὶ περιλειφθεῖσιν ὁρθο-
 δόξοις τὸν ψυχικὸν κίνδυνον. Τούτου χάριν ἀναγκαῖον ἡγησάμενοι μὴ
 παραδραμεῖν αὐτόν, δεῖν ἔγνωμεν ἀναλαβεῖν αὐτὴν καὶ ἀνασώσασθαι κατὰ
 τὸν ἐνόντα τρόπον καὶ χεῖρα βοηθείας ὁρέξαι, καὶ δὴ καταλαβόντες τὴν
 πλησίον αὐτῆς κειμένην ἡμετέραν πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν τοῦ Γερομερίου
 μετὰ τῶν ὑποκειμένων καὶ ἐμπεριεχομένων αὐτῇ χωρίων, ἐνωθεῖσαν μὲν
 τὸ πρότερον καὶ προσηλωθεῖσαν τῷ ἐν αὐτῇ πατριαρχικῷ καὶ σταυρο-
 πηγιακῷ μοναστηρίῳ τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Φανε-
 ρωμένης, διὰ προεκδοθέντων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν γραμμάτων,
 ἀποφαινομένων ἐπισκέπτεσθαι καὶ διοικεῖσθαι τὴν ἐξαρχίαν αὐτὴν ὑπὸ
 τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύοντος, καὶ βεβαι-
 ούντων ἐκκλησιαστικαῖς ἀραῖς καὶ ἐπιτιμίαις τὴν προσήλωσιν ταύτην εἶναι
 καὶ μένειν εἰς τὸ ἐξῆς ἀναφαίρετον, τανῦν ὅμως ἐρημωθείσης τῆς ρηθείσης
 μονῆς καὶ μηδενὸς ἐν αὐτῇ ὑπολειφθέντος πρὸς διοίκησιν καὶ κυβέρνησιν
 τῆς ρηθείσης ἐξαρχίας, ἔμειναν καὶ οἱ τῆς ἐξαρχίας χριστιανοὶ ἀπροστά-
 τευτοὶ καὶ ἀποίμαντοὶ καὶ χρήζοντες ἀναγκαίως ἀρχιερατικῆς καὶ πνευμα-
 τικῆς προστασίας, τὴν μὲν προγεγεννημένην ἐκείνην ἔνωσιν καὶ προσήλω-
 σιν τῆς ἐξαρχίας μετὰ τῆς ρηθείσης μονῆς ὥς ἐκλελοιπυῖαν ἤδη καὶ μηκέτι
 ἐνεργουμένην διὰ τὴν τῆς μονῆς ἐρήμωσιν, ἀκυρῶσαι καὶ ἀνατρέψαι, τὴν
 δὲ ἐξαρχίαν ταύτην ἐνώσαι καὶ ὑποτάξαι τοῦ λοιποῦ τῇ ρηθείσῃ ἐπισκοπῇ
 Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως καὶ διὰ τῆς συνδρομῆς καὶ ἐνώσεως τούτων, ἐκα-
 τέρων ἀναπληρῶσαι τὴν χρεῖαν καὶ ἔνδειαν, ὥστε τὴν τε ἐπισκοπὴν καὶ
 τὸν ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντα μικρὰν εὐρέσθαι ἀνάγκισιν καὶ βοήθειαν καὶ

φυλακὴν καὶ ἀσφάλειαν ἐν καιρῷ κινδύνου καὶ εὐπορίαν τῶν ἀναγκαίων καὶ ἔχων τὴν ἐξαρκοῦσαν ζωάρκειαν καὶ ἀσφάλειαν διαμένει καὶ κάθηται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ φέρων ἐκεῖσε ἀδιαλείπτως τὸν εὐαγγελικὸν ζυγὸν τῆς θείας χάριτος καὶ διενεργῶν ἀρχιερατικῶς τὰ τῆς χάριτος πρὸς σωτηρίαν τῶν ἐν αὐτῇ τελούντων χριστιανῶν, καὶ τοὺς τῆς ρηθείσης ἐξαρχίας χριστιανούς ἐπιτυχεῖν καὶ ἀξιωθῆναι τῆς προσηκούσης ἀρχιερατικῆς καὶ πνευματικῆς προστασίας καὶ κηδεμονίας καὶ μὴ πλανᾶσθαι καὶ κατὰ κρημνῶν φέρεσθαι ὥσπερ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Καὶ οὕτω συνοδικῇ διαγνώσει ἀπεφάνθη συναφθῆναι καὶ ἐνωθῆναι τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ τὴν ρηθεῖσαν πατριαρχικὴν ἐξαρχίαν τοῦ Γερομερίου καὶ συνδεθῆναι ταύτῃ ἀδιαλύτως ὑποκειμένην τε καὶ ἐνοριακὴν γενέσθαι καὶ μίαν καὶ μόνην μετ' αὐτῆς ἐπισκοπὴν ὀνομάζεσθαι. Διὰ τὸ μὴ στερηθῆναι μέντοι τὸ κατ' ἀρχὰς φιλοτιμηθὲν ἐτήσιον ταύτης τοῖς κατὰ καιρὸν κληρικοῖς τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀποστολικοῦ θρόνου, ἐγνωμοδοτήθη παρέχειν τὸν ρηθέντα ἐπίσκοπον κατ' ἔτος πρὸς τὸν κατὰ καιροὺς φιλοτιμηθέντα κληρικὸν τὴν εἰρημένην ἐκκλησιαστικὴν φιλοτιμίαν, ἥτοι γρόσια εἴκοσι. Τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἵνα ἡ μὲν προγεγονυῖα ἐκείνη ἔνωσις καὶ προσήλωσις τῆς ἐξαρχίας ταύτης μετὰ τοῦ ρηθέντος σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου τῆς Φανερωμένης, ὡς ἀπρακτήσασα τοῦ λοιποῦ διὰ τὴν γενομένην ἐρήμωσιν τοῦ ρηθέντος μοναστηρίου καὶ τὴν στέρησιν τῶν ἐπισκεπομένων αὐτῆς, ὑπάρχη ἄκυρος καὶ ἀνίσχυρος καὶ αἱ προγραφεῖσαι ἀραὶ καὶ τὰ ἐπιτίμια διὰ τὸ μένειν ἐκείνην εἰς οὐδὲν λογιζόμενα, ἡ δὲ διαληφθεῖσα ἐξαρχία τοῦ Γερομερίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ χωρίων: τοῦ Ἄνω Γερομερίου, τοῦ Κάτω Γερομερίου, τῆς Φανερωμένης, τῆς Πλεσίβιττας, τῆς Κόνισκας, τῆς Σαγιαδάς, τῆς Βρουσέλας, τῆς Κερακίττας, τοῦ Κόκκινου λίθου μετὰ τῶν μετοχίων αὐτῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων χωρίων, τῶν ἐμπεριεχομένων ἐν τῇ ρηθείσει ἐξαρχίᾳ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἕξῃς ὑπάρχη διόλου συνηνωμένη τῇ ἁγιωτάτῃ ἐπισκοπῇ Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως μέχρι παντὸς ἀδιαιρέτως καὶ ἀναφαιρέτως ἐνοριακὴ τελοῦσα τῆς αὐτῆς ἐπισκοπῆς καὶ ὑποκειμένη ταύτῃ μετὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς, δεσποζομένη τε καὶ ἐξουσιαζομένη καὶ νεμομένη ὑπὸ τοῦ ἤδη ἐπισκόπου Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως κυρ Παρθενίου καὶ τῶν μετ' αὐτὸν διαδεχομένων τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἀνατιρρήτως καὶ ἀναποσπᾶστως εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ὁφείλοντος παρέχειν περὶ τούτου κατ' ἔτος τὰ διαληφθέντα εἴκοσι γρόσια πρὸς τὸν φιλοτιμηθέντα παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὴν δόσιν ταύτην, ἔχη δὲ πᾶσαν ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν ὃ τε νῦν θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως κυρ Παρθένιος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἀρχιερατεύοντες ἐν αὐτῇ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν κτᾶσθαι τὴν ρηθεῖσαν ἐξαρχίαν τοῦ Γερομερίου ὡς ἐνοριακὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ ἀρχιερατεύειν ἐν αὐτῇ καθὼς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις αὐτῆς, εὐλογεῖν

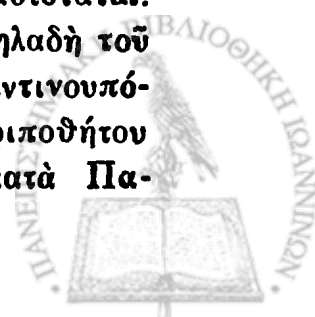

καὶ ἁγιάζειν τοὺς χριστιανοὺς καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν κατὰ τὴν περίληψιν τῆς πράξεως αὐτοῦ καὶ παιμαίνειν αὐτοὺς ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ, λαμβάνειν δὲ παρ' αὐτῶν καὶ καρποῦσθαι τὰ συνήθη ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα ἀνεμποδίστως. Οἱ δὲ χριστιανοὶ τῆς ἐξαρχίας ταύτης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ χωρίων, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ὀφείλουσι γινώσκειν τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως γνήσιον αὐτῶν ἀρχιερέα καὶ πνευματικὸν ποιμένα καὶ προστάτην, μνημονεύειν τε τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ πείθεσθαι καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ ὡς ἰδίῳ ἀρχιερεῖ καὶ πνευματικῷ πατρὶ καὶ προστάτῃ, ποδηγετοῦντι αὐτοὺς καὶ διεξάγοντι κανονικῶς καὶ νουθετοῦντι καὶ παραινοῦντι τὰ ψυχωφελῆ καὶ σωτήρια, παρέχειν τε εἰρηνικῶς καὶ εὐπειθῶς τὰ ἀνήκοντα τῷ ἀρχιερεῖ ἐκκλησιαστικὰ δικαιώματα, κανονικὰ δηλαδή, συνοικέσια, πανηγύρεις, ἐμβατοίκια, ζητείας καὶ εἴτι ἄλλο τῷ τόπῳ σύνηθες, μηδενὸς ἐναντιουμένου ἢ ἀντιλέγοντος, ἱερωμένου ἢ λαϊκοῦ, ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Παντοκράτορος. Ὅθεν καὶ εἰς ἔνδειξιν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν τῆς ἐνώσεως ἐπιβεβαιωτικὸν γράμμα καταστρωθὲν καὶ ἐν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

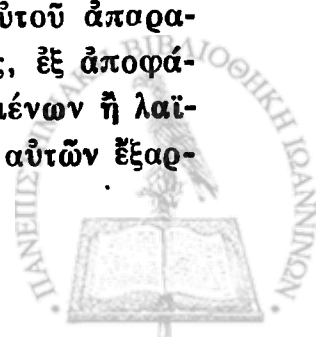
* *

Σιγίλλιον ἀκυρωτικὸν τῶν προηγουμένων.

Θεοφιλέστατε ἐπίσκοπε Βοθροντοῦ καὶ Γλυκέως, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὲ ἀδελφὲ καὶ συλλειτουργέ, καὶ ἐντιμότατοι κληρικοί, εὐλαβέστατοι ἱερεῖς καὶ χρήσιμοι γέροντες καὶ προεσιῶτες τῆς ἐπαρχίας ταύτης, χάρις εἴη ὑμῖν καὶ εἰρήνη παρὰ Θεοῦ. Τῷ δικαίῳ ἀπονέμειν τὴν ψῆφον εὐλογον καὶ ἀναγκαῖον ἔδοξε παρὰ νοῦν ἔχουσι δικασταῖς, εὐθυβόλως συγостаτεῖν καὶ κατὰ στάθμην δικαίου εἰδόσι κρίνειν τὰ πράγματα, ἅπερ ἅπαξ τε καὶ πολλάκις σὺν τῷ δικαίῳ διορισθέντα τε καὶ ἀποφανθέντα πάσαις ψήφοις ἀνάγκην τὴν νικῶσαν ἐπάγεται, καὶ ὡς ἐπ' ἀσφαλοῦς ἀγκύρας τῆς εὐσταθείας ἐδράζεται, ἀναντίρρητον, καὶ ἀμετακίνητον ὅλως τὴν διαμονὴν καὶ σύστασιν ἔχοντα, κἂν ποτε τυχὸν ἐς ὑστερον φθάσῃ παλιντρόπῳ καιροῦ φορᾷ τὰ δίκαια τῆς εὐθείας παρεκτραπῆναι καὶ ἄλλως πῶς βίᾳ καὶ δυναστείᾳ καινοτομηθῆναι, ὁπότε μὲντοι τῆς ἀληθείας εἰς μέσον ἀναφανείσῃ καὶ τρανώτερον ἡλίου ἀποδειχθείσῃ τὴν προτέραν σύστασιν ἐπαναλαμβάνει καὶ εἰς τὴν προσήκουσαν ἀνακαλούμενα χώραν ἀποκαθίσταται. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν πρὸ ἱκανοῦ ἤδη καιροῦ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν δηλαδὴ τοῦ προπατριαρχεύσαντος παναγιωτάτου πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως κυρίου Κυρίλλου τοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ καὶ περιποδήτου ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐδωρήθη κατὰ Πα-

τριαρχικὴν φιλοτιμίαν δι' εὐεργετηρίου γράμματος τῆς ἐκείνου Παναγιό-
 τητος ἢ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ σου ἡμετέρα Πατριαρχικὴ ἐξουχία τῆς Ὑπεραγίας
 Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου Γηρομερίου τῷ τιμιωτάτῳ καὶ εὐγενεστάτῳ ἄρ-
 χοντι Δικαιοφύλακι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κυ-
 ρίτζη Γεωργάκη Καλλιάρχη υἱῷ κατὰ πνεῦμα ἀγαπητῷ τῆς ἡμῶν μετριό-
 τητος, ἐξ ἧς ἐνέμετο καὶ ἐκαρποῦτο καὶ ἐλάμβανε κατ' ἔτος τεσσαράκοντα
 γρόσια, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πρὸ ἡμῶν ὁπωσδήπως κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ
 ὑπεισφρήσαντος κακοΣεραφεῖμ, εὐλόγου μὲν αἰτίας ἐπειλημμένης μηδε-
 μιᾶς, φιλαδίκῳ δὲ γνώμῃ καὶ δυναστείᾳ κινουμένου, ἔφθασε προεκδοθῆναι
 γράμμα αὐτοῦ ἐν μεμβράναις πατριαρχικὸν συνοδικόν, διορίζον κακῶς
 καὶ παραλόγως πάντῃ ἀποφαινόμενον, ὅπως τοῦ λοιποῦ ὁ ρηθεὶς τιμιώ-
 τατος ἄρχων δικαιοφύλαξ τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλη-
 σίας ἔχῃ λαμβάνειν καὶ καρποῦσθαι κατ' ἔτος ἀπὸ τῆς ρηθείσης ἡμετέρας
 πατριαρχικῆς ἐξουχίας γρόσια εἴκοσι μόνον, ὡς ἔγνωμεν ἤδη καὶ ἐβεβαιώ-
 θημεν καλῶς ὅτι ἢ τε αὐτοῦ εὐγένεια καὶ οἱ κατὰ καιροὺς ἐξαρχικῶς νεμό-
 μενοι αὐτὴν ἀείποτε ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τεσσαράκοντα γρόσια ἐκαρποῦντο
 καὶ ἐλάμβανον ἀπ' αὐτῆς, τὸ δὲ προεκδοθὲν γράμμα κατὰ πάθος καὶ
 πεισμονὴν καὶ τυραννικὴν βίαν καὶ δυναστείαν ἐξεδόθη καὶ οὐχὶ τῷ λόγῳ
 τῆς Θεμίδος καὶ τοῦ δικαίου, τούτου χάριν ἡ Μετριότης ἡμῶν συνάρσει
 θείᾳ ἐπὶ τὴν ἀνωτάτην προβιβασθεῖσα ταύτην περιωπὴν καὶ πρὸς οὐδένα
 ἄλλον σκοπόν, ὅτι μὴ τὸ δίκαιον καὶ τὴν τούτου παρατραπέντος, εἰ τύχοι,
 ἀποκατάστασιν καὶ τὰ μὴ καλῶς καὶ εὐλόγως διορισθέντα φυλάττειν ἀπα-
 ρεγχείρητα, ἐξισάζειν δὲ τὰ διάστροφα καὶ τρόποις παντοίοις ἐπὶ τὸ εὐθύ-
 τερον κατὰ χρέος ἀποκαθιστᾶν, γράφει καὶ ἀποφαίνεται συνοδικῶς μετὰ
 τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ πνεύματι
 ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα τὸ μὲν ὁπωσδήπως προεκδο-
 θὲν παρὰ τοῦ πρὸ ἡμῶν κακοΣεραφεῖμ ἰδίᾳ αὐτονομία καὶ βία τυραν-
 νικῇ κατὰ τὸ «ἔστω ἡ ἰσχὺς ἡμῶν νόμος», γράμμα ἐκεῖνο ὡς ἡμαρτη-
 μένον καὶ ἐπιλήψιμον καὶ βίαιον καὶ κακὸςχολον καὶ ἐκκήρυκτον, ἄκυρον
 μένη καὶ ἀνίσχυρον καὶ ἀνενέργητον καὶ ἀντ' οὐδενὸς λογιζόμενον. Τὰ
 γὰρ κατὰ ἀπάτην καὶ βίαν κριθέντα καὶ τυπωθέντα οὔτε νόμος οὔτε
 χρόνος οὔτε συνήθεια βεβαιοῖ, καθὼς ρητῶς οἱ θεῖοι νόμοι διακελεύον-
 ται. Ὁ δὲ ρηθεὶς εὐγενέστατος ἄρχων δικαιοφύλαξ κυρίτζη Γεωργάκης
 ὀφείλει καρποῦσθαι καὶ λαμβάνειν κατ' ἔτος ἑφ' ὄρου ζωῆς αὐτοῦ ὡς
 καὶ πρότερον κατὰ τὴν ἀρχῇθεν ἐπικρατήσασαν συνήθειαν ἀνὰ τεσσαρά-
 κοντα γρόσια ἀνελλιπῶς καὶ ἀμειώτως ὡς ἐξαρχικὸν αὐτοῦ δίκαιον, ἔχων
 ἄδειαν αὐτοτελῇ καὶ ἐξουσίᾳ διορίζειν καὶ ἀποκαθιστᾶν ἐν αὐτῇ ὃν ἂν
 βούλοιτο ἐπίτροπον καὶ παρ' αὐτοῦ λαμβάνειν τὸ ἐτήσιον αὐτοῦ ἀπαρ-
 μειώτως, μηδενὸς ἐναντιουμένου ἢ τὸ παράπαν ἀντιλέγοντος, ἐξ ἀποφά-
 σεως. Ὁφειλόντων καὶ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐξουχίᾳ ταύτῃ ἱερωμένων ἢ λαϊ-
 κῶν γινώσκειν τὸν ρηθέντα ἄρχοντα δικαιοφύλακα καθολικὸν αὐτῶν ἐξαρ-

χον καὶ πᾶσαν τιμὴν ἀπονέμειν αὐτῷ τε καὶ τῷ παρ' αὐτοῦ διοριζομένῳ ἐπιτρόπῳ καὶ διδόναι αὐτῷ ἀπροφασίστως καὶ ἀναντιρρήτως κατ' ἔτος ἕφ' ὄρω ζωῆς αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνέκαθεν συνήθειαν τεσσαράκοντα γρόσια καὶ κατ' οὐδὲν αὐτῷ ἀντιφέρεσθαι ὅλως ἢ ἐναντιοῦσθαι ἀτάκτως. Ὅστις δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν πάντων ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς φανῇ ἐναντίος καὶ ἀπειθῆς κατὰ τι καὶ ἀνυπότακτος τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν ταύτῃ νομίμῳ τε καὶ δικαίᾳ ἀποφάσει καὶ φωραθῇ καταφρονητὴς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου καὶ τολμήσῃ οἰφδῆτινι τρόπῳ αὐτῆς καταβιβᾶσαι τὸ ἀνέκαθεν διορισμένον ἐτήσιον τῆς ἐξαρχίας ταύτης τῶν τεσσαράκοντα γροσίων καὶ ζημίαν ἐπαγαγεῖν τῷ ἐξαρχικῶς ἤδη αὐτῇ νεμομένῳ, ὁ τοιοῦτος ὡς ἐχθρὸς τῆς ἀληθείας καὶ παραβάτης τοῦ δικαίου καὶ διεστραμμένος καὶ κακοκέφαλος ἱερεὺς μὲν ὢν ἀργὸς μείνῃ τό γε νῦν ἔχον πάσης ἱεροπραξίας καὶ ἐστερημένος παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ εἰσοδήματος, παρ' οὐδενὸς συμφορούμενος ἢ συλλειτουργούμενος, ἢ τὴν χεῖρα ἀσπαζόμενος ἢ ὡς ἱερεὺς τιμώμενος, λαϊκὸς δὲ ἀφωρισμένος εἴη ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτος καὶ τυμπανιαῖος καὶ πάσαις ταῖς πατριαρχικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνος καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης καὶ ἔξω τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῆς τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν ὁμηγύρεως. Οὕτω γενέσθω καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως. Ὅθεν εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ μόνιμον καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐξεδόθη καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν συνοδικὸν βεβαιωτήριον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως γράμμα, καταστρωθὲν καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

αψξά', μηνὶ Ἰουλίῳ ἰνδικτιῶνος θ'

† ὁ Νικουμηδεῖας Νικηφόρος, † Ὁ Νικαίας Ἱερεμίας, † Ὁ Χαλκηδόνης Ἰωαννίκιος, † Ὁ Τορνόβου Θεόφιλος, Ὁ Βερροῖας Σαμονήλ, † ὁ Μυτιλήνης Ἀνθίμος, Ὁ Σόφιας Ἱερεμίας, † Ὁ Βάρνης Καλλίνικος.

* *

Σιγίλλιον προβιβάζον τὴν Γηρομερίου εἰς ἐπισκοπὴν ὁ.

† Νεόφυτος, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

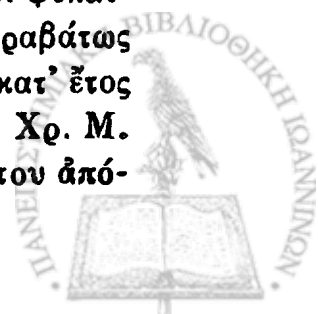
Προνοητικὴ τῶν οἰκείων καθέστηκεν ἡ κοινὴ αὕτη μήτηρ ἁγία τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία καὶ κατὰ τὴν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων χρειαὴν οἰκονομεῖν οἶδε τὰ ὑπ' ἐξουσίαν αὐτῆς τελοῦντα καὶ μεταρρυθμίζειν καὶ μεθιστᾶν καὶ τὴν τούτων διοίκησιν καὶ ἐπιστάσιαν ἐπιτρέπειν ὅτε μὲν ἄλλω ὅτε δὲ ἑτέρω κατὰ τὰ αἷτια καὶ τὰς περιστάσεις, σκοπὸν μέντοι γε ἔχουσα τὸ συμφέρον, τὸ λυσιτελεῖς καὶ ἀναγκαῖον τῶν οὕτως μεταρρυθμιζομέ-

νων, ἅπερ αὐθεντικῇ καὶ ὑπεροχικῇ ἐξουσίᾳ καὶ μὴν καὶ ἐκκ/κῇ προνοίᾳ ἀποκαθιστᾶν ἐπὶ τὸ βελτίον καὶ κοινῇ συμφέρον οὐκ ἀπαναίνεται. Τῆς δὲ τοιαύτης οἰκονομίας καὶ μεταρρυθμίσεως ἐπὶ τὸ σωτήριο, τοῦτ' αὐτό ἐστι τὸ νόμιμον, τὸ θεοφιλές, τὸ δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον, φωνὴν οἶονεὶ ἐπαφίεν τὴν κατὰ χῶρον ἀποκατάστασιν τῶν θεοφιλῶν καὶ προσόντων ἐφελκόμενα. Ἐπειδὴ ταγαροῦν καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων κεῖται ἱερὸν καὶ σεβάσιμον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τοῦ Γηρομερίου ἐπιλεγόμενον, ἔχον συνημμένα καὶ ὑποκείμενα αὐτῷ τὰ πλησίον καὶ πέραν χωρία, ἅτινα ὥς ἀφηρημένα καὶ κεχωρισμένα τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἔλαχον τάξεως ἐξαρχίας καὶ ἐκαλοῦντο μετὰ τοῦ εἰρημένου μοναστηρίου «*πατριαρχικὴ ἐξαρχία*», ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατὰ πατριαρχικὴν φιλοτιμίαν δωρουμένη ἐξάρχουσιν, ὃ δὲ κατὰ καιροῦς ἐν τῷ σταυροπηγιακῷ μοναστηρίῳ ἀποκαθιστάμενος ἡγούμενος, ὡς ἐπίτροπος τοῦ καθολικοῦ ἐξάρχου ἐφρόντιζε τῆς εὐσταθείας αὐτοῦ καὶ διοικήσεως καὶ τῆς τῶν ἐν τοῖς χωρίοις χριστιανῶν ἐκκλησίας ἐπισκέψεως καὶ οὕτως ὅκονομοῦντο ἀπερισκέπτως τε καὶ ἀπρονοήτως, ἅτε δὴ μὴ οὔσης αὐτοῖς τῆς ἀναγκαίας ἀρχικῆς προστασίας καὶ κατὰ πρόνοιαν ἐπιμελείας τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ ὁδηγίας ἐπὶ τὰ θεοφιλῆ ἔργα, ὁδοποιοῦντα τοὺς εὐσεβεῖς εἰς τὴν θείαν δόξαν καὶ ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου μακαριότητος, καὶ τούτου συνέβαινον οὐ μόνον ἀκαταστασίαι καὶ διαφοραὶ πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀλληλομαχίαι καὶ διενέξεις πότε μὲν μετὰ τοῦ κατὰ καιρὸν ἡγουμένου, ἄλλοτε δὲ μετὰ τῶν ὑπ' ἐκείνου διωρισμένων ἐν τοῖς χωρίοις ἱερέων καὶ προκαλοῦντες πρὸς τὴν ἐκκλησίαν δι' ἐνυπογράφων θιατέρου μέρους ἀναφορῶν, ἀντικειμένων ἀλλήλων ἀλλὰ φεῦ! καὶ παρεκτροπαὶ τῶν νομίμων καὶ καθηκόντων καὶ τῶν ἐκκλ. θεσμοθεσιῶν. Διὸ δὴ καὶ ἡ ἐκκλησία συνεβούλευσεν αὐτοῖς πολλαχῶς τὰ πρὸς διόρθωσιν τῶν ἡθῶν αὐτῶν καὶ ἐθῶν, ἀποφαινομένη ἐν πνεύματι πραότητος διὰ πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν αὐτῆς γραμμάτων τὴν διατήρησιν τῶν θείων καὶ ἱερῶν νόμων καὶ τῶν πατροπαράδοτων παραδόσεων καὶ τῶν τῆς ἀμωμότητος ἡμῶν πίστεως, ἐπὶ τῷ διακρατεῖν ἐσαεὶ ἀπαράτρεπτα καὶ ἀπαράβαρα, διοριζομένη καὶ ἀρχιερέα ὅπως καὶ ἀπὸ ζώσης ἐκείνου φωνῆς ἀκούσαντες τῶν εὐκταίων αὐτῶν καὶ σωτηρίων ὠφεληθῶσι τὰ μέγιστα καὶ τῷ ἀρχιερατικῷ ὑποδείγματι ἐλλαμφθέντες διασωθῶσι, προνοητικῶς τοῦτο ποιοῦσα εἴ γε μὴ ἀποκατασταθῇ ἐν τῇ παροικίᾳ ταύτῃ γνήσιος νόμιμος καὶ κανονικός ἀρχιερεὺς, οὐκ ἂν λάβωσι τὴν ἀναγκαίαν αὐτῶν εὐστάθειαν καὶ τὸ πάγιον καὶ τὴν ἐπ' ἀλλήλοις εἰρήνην καὶ κατὰ Χριστὸν σύμπνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ ὅσα ἔξεστι τοῖς εὐσεβεῖσι καὶ ὀρθοδόξοις διακρατεῖν ἀπαραιοῦτως, ἀλλ' αἱ καιρικαὶ περιστάσεις διεκώλυον τὸ τοῦ ἐνθέου αὐτῆς σκοποῦ ἐξαγοραζομένης τὸν καιρὸν καὶ οἰκονομούσης κατ' ἄλλον τρόπον τὰ τῆς σωτηρίας αὐτῶν ἥδη δὲ πληροφορηθέντες συνοδικῶς ἀπὸ ζώσης φωνῆς τῶν παρισταμένων ἐκκλησιαστικῶν τιμιωτάτων προεστώτων καὶ ἐπιτρόπων τῆς Κοινότητος τῶν ἐν Ἰωαννίνοις χριστιανῶν τὴν ἀποβίωσιν τοῦ ἐν ἐκείνῳ τῷ σταυροπηγιακῷ μο-

ναστηρίῳ ἡγουμενεύοντος....καὶ προβαλλόντων τὸν ἔνθεον πόθον ὃν ἔχουσιν οἱ ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις εὐσεβεῖς καὶ ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ τοῦ ἀξιώθῃναι ἀρχιερατικῆς προστασίας τοῦ λοιποῦ καὶ ἐπισκέψεως ὡς πάνυ συμφερούσης αὐτοῖς καὶ ἀναγκαίας καὶ συντηρητικῆς τῆς εὐνομίας αὐτῶν καὶ ἐν πᾶσιν ἀνέσεως καὶ εὐκαταστάσεως, ἔγνωμεν γνώμῃ κοινῇ καὶ συνοδικῇ εὐλόγῳ ἀποφάσει μεταρρυθμίσαι τὴν πατριαρχικὴν ταύτην ἑξαρχίαν καὶ ἀποκαταστήσαι ἐν τῷ ρηθέντι μοναστηρίῳ καὶ τοῖς συνημμένοις αὐτῷ καὶ ὑποκειμένοις χωρίοις γνήσιον, νόμιμον καὶ κανονικὸν ἀρχιερέα καὶ τοῦτο οὐχ ἁπλῶς οὐδ' ἀπολύτως, ἀλλὰ προσηλωθῇναι τὴν ἐπαρχίαν ταύτην τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων καὶ ἀποκατασταθῇναι ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην αὐτῇ διὰ παντὸς ὥστε εἶναι καὶ λέγεσθαι πέντε ἐπισκοπὰς προστιθεμένην καὶ ταύτην τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων καὶ καλουμένην «Γηρομερίου» καὶ συνημμένην ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπᾶστως, διεξαγομένην τε καὶ διακυβερνωμένην παρὰ τοῦ κατὰ καιροῦς μητροπολίτου Ἰωαννίνων ὡς κυριάρχου καὶ αὐτῆς ὅπως τῇ κυριαρχικῇ αὐτοῦ προστασίᾳ διὰ κανονικῶν ψήφων ἐκλέγεται καὶ χειροτονῆται ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἐν αὐτῇ ἀποκατασταθσόμενος ἀρχιερεὺς καὶ ρυθμίζεται ἐπισκεπτόμενος προσεχῶς καὶ δι' αὐτοῦ ὁ ἐπιτετραμμένος αὐτῷ χριστεπώνυμος καὶ περιούσιος λαός· διὸ δὴ ἐπιτέτραπται παρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐν πληρεξουσιότητι ἡ τελεία κυριαρχία καὶ ἐξουσία τῆς ὑποκειμένης ταύτης ἐπισκοπῆς Γηρομερίου πρὸς τὸν ἥδη ἱερώτατον μητροπολίτην Ἰωαννίνων ὑπέρτιμον καὶ ἑξαρχον πάσης Κερκύρας ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸν ἡμῖν ἀδελφὸν καὶ συλλειτουργὸν κύρ Ἱερόθεον καὶ τοὺς μετὰ ταῦτα διαδόχους αὐτοῦ ἐπὶ τῷ ἔχειν τὴν αὐτοῦ ἱερότητα ἀμέσως πᾶσαν ἄδειαν ἐκλέξασθαι τὸν ἄξιον καὶ ἀνεπίληπτον καὶ μετὰ τὰς κανονικὰς αὐτοῦ ψήφους χειροτονῆσαι ἐπίσκοπον ἐπ' ὀνόματι Γηρομερίου καὶ ἀναδεῖξαι ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισκοπῇ γνήσιον, νόμιμον καὶ κανονικὸν ἀρχιερέα καὶ εὐαγγελικὸν ποιμένα καὶ φροντιστὴν τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος καὶ διοικητὴν ἐπ' ἐξουσίᾳ ἐλευθέρᾳ τοῦ ρηθέντος ἱεροῦ μοναστηρίου καὶ πάντων τῶν μετοχίων αὐτοῦ καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων, ζώων τε καὶ ἄλλων κινήτων τε καὶ ἀκινήτων πραγμάτων καὶ τῶν λοιπῶν τῶν παντοίων τῶν τε ἥδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσγενησομένων ἂν καὶ καθέζεσθαι ἐν αὐτῷ καὶ ἔχειν καὶ ὀνομάζειν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ, νέμεσθαι τε καὶ καρποῦσθαι τὰς ἐξ αὐτοῦ προσόδους καὶ ἐπικαρπίας καὶ τὰ γεννήματα καὶ πάνθ' ὅσα ἄλλα εὐποροῦσι τὰ μοναστηριακὰ κτήματα καὶ ἔχειν πάντα εἰς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν καὶ δεσποτείαν ὡς ἐπισκοπικὰ κτήματα ἀναφαίρετα καὶ ἀναπόσπαστα εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα· ὀφείλοντα μέντοι ὑπέειν καὶ ὑποτάσσεσθαι ἑσαεὶ τῷ κυριάρχῃ αὐτοῦ καὶ μνημονεύειν τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καὶ φυλάττειν τὰ καθήκοντα τῷ ἐπισκοπικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι καὶ ποιεῖν ἀπαράβατως καὶ εὐπειθῶς μετὰ τῶν λοιπῶν συνεπισκόπων αὐτῷ καὶ ἀποδιδόναι κατ' ἔτος ζητομηρίον ἀνὰ πεντήκοντα γρόσια εἰς τὸ κοινὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας, καὶ λαμβάνειν τὴν πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν περὶ τούτου ἀπό-

δειξιν αὐτοῦ ὥς καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχιερεῖς, ἀποστέλλειν δὲ πρὸς τὸν ἑξαρχον καὶ τὸ διωρισμένον αὐτῷ ἑξαρχικὸν ἐτήσιον εἴκοσι γρόσια· τούτου χάριν καὶ γράφοντες διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου ἐκκλησιαστικοῦ σιγγιλλιώδους γράμματος ἐπικυροῦμεν πάννυ εὐλόγως καὶ νομίμως τὴν αἰσίαν καὶ ἐπωφελῆ μεταρρύθμισιν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς ἁγιωτάτης ταύτης ἐπισκοπῆς Γηρομερίου καὶ ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγ. πν. ἁγ. ἡμῶν ἀδ. καὶ συλλειτουργῶν ἵνα ἡ ρηθεῖσα ἁγιωτάτη *Ἐπισκοπὴ Γηρομερίου* εἴη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται ὑποκειμένη τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων καὶ συνημμένη διὰ παντὸς ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως καὶ ὁ ἐν αὐτῇ ἀποκαθιστάμενος ἐπίσκοπος ἔχη ἐκλέγεσθαι διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ χειροτονεῖσθαι παρὰ τοῦ γνησίου κυριάρχου αὐτοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἰωαννίνων μνημονεύων τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος καὶ ὑποτασσόμενος αὐτῷ καὶ φυλάττων πάντα τὰ ἀνήκοντα τῷ ἐπισκοπικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι, ὁφείλων ἀρχιερατεύειν θεοφιλῶς ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ καὶ ποιμαίνειν θεαρέστως τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ ἐνεργεῖν ἐλευθέρως πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ὑπουργήματα μετὰ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως καὶ ἐπιτελεῖν χειροτονίας ἱερέων, ἱερομονάχων καὶ ἱεροδιακόνων καὶ ὑποδιακόνων, κείρειν τε ἀναγνώστας μοναχοὺς τε καὶ μοναζούσας καὶ σφραγίζειν κληρικοὺς καὶ διορίζεσθαι πνευματικούς δι' ἰδίων ἀρχιερατικῶν αὐτοῦ ἐνταλτηρίων γραμμάτων καὶ ἔχειν ὑπὸ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ διοίκησιν ὥς ἐπισκοπικὰ κτήματα πάντα τὰ μοναστηριακὰ πράγματα καὶ ἀφιερώματα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα καὶ καθίζεσθαι ἐν αὐτῇ ὥς ἐπισκοπῇ αὐτοῦ οὕσῃ ὥς ἐξουσιαστήν αὐτοῦ γνήσιον καὶ ἐπιμελεῖσθαι τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτοῦ καὶ ἀποδιδόναι εὐγνωμόνως καὶ ἀνελλιπῶς τὰ κατ' ἔτος διορισθέντα αὐτῷ ὥς ἀνωτέρω διείληπται, ὁ δὲ κυριάρχης αὐτοῦ γνωρίζων τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην γνήσιον μέλος τῆς ἁγιωτάτης αὐτοῦ μητροπόλεως ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον καὶ τὸν ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντα ὑποκείμενον αὐτῷ ὁφείλει προνοεῖν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας αὐτοῦ καὶ τῆς ἁγιωτάτης ταύτης ἐπισκοπῆς καὶ τῆς εὐταξίας, εἰρήνης τε καὶ σωτηρίας τῶν ἐν αὐτῇ χριστιανῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν. Ταῦτα τοίνυν ὥς λίαν θεοφιλῇ καὶ συμφέροντα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς, ὅστις δὲ τῶν χριστιανῶν ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ ἐπιχειρήσῃ ποτὲ ἀνατρέψαι καθ' οἶονδῆτινα τρόπον τὰ ἐν τῷ παρόντι ἐκκλησιαστικῶς ἐκτεθέντα καὶ ἀποξενῶσαι τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην Γηρομερίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἢ ἄλλως πῶς μετακινήσαι καὶ ἐπήρειάν τινα ἢ ἐνόχλησιν προξενῆσαι τῷ κυριάρχῃ αὐτῆς ἢ τῷ παρ' αὐτοῦ διωρισμένῳ ἐπισκόπῳ καὶ ἐναντιωθῆναι ἐμμέσως ἢ ἀμέσως τῇ τῆς ἐκκλησίας εὐθείᾳ καὶ δικαίᾳ ἀποφάσει, οἱ τοιοῦτοι ὅποιοι ᾖν ᾧσιν ὥς κακώτροποι καὶ ὀλίγωροι τῶν νομίμων καὶ καθηκόντων ἀφωρισμένοι ὑπάρχουσι ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ

μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπανιαῖοι καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνοι καὶ ἔνοχοι τοῦ πυρὸς τῆς γέννησης καὶ τῷ αἰωνίῳ ἀναθέματι ὑπόδικοι. Διὸ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν ἀπελύθη τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν σιγγιλλιδες ἐν μεμβράναις ἐπικυρωτικὸν γράμμα, καταστρωθὲν δὲ καὶ τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας ἀπεστάλη τῷ ρηθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἰωαννίνων κὺρ Ἱεροθέῳ ὡς κυριάρχῃ καὶ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Γηρομερίου.

αω'. κατὰ μῆνα Μάιον, ινδ. γ'.

† Νεόφυτος ἐλέφ Θεοῦ κλπ.

† ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος, † ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ,

† ὁ Χαλκηδόνης Ἱερεμίας, † ὁ Δέρκων Μακάριος,

† ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, † ὁ Τυρνόβου Ματθαῖος,

† ὁ Νεοκαισαρείας Ἡσαΐας, † ὁ Λαρίσσης Διονύσιος, † ὁ Ἀγκύρας

Ἰωαννίκιος, † ὁ Μαρωνείας Νεόφυτος.

*
**

Σιγγίλλιον ἐνωτικὸν τῶν ἐπισκοπῶν Παραμυθίας καὶ Γηρομερίου *

† Καλλίνικος ἐλέφ Θεοῦ κλπ.

Ὅσα μὲν κατὰ καιροὺς ὁσίως τε καὶ καλῶς ἐναρξάμενα καὶ ἔκβασιν ἀγαθὴν ἐσχηκότα ὡς ἐπὶ κρηπίδος καὶ βάσεως ἐρειρισμένα ἀσφαλῶς ἐπαινετὰ εἰσιν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ καὶ ἀποδοχῆς ἄξια, διὸ καὶ τῆς μᾶλλον εὐσταθοῦς αὐτῶν καταστάσεως ἡ κοινὴ αὕτη μήτηρ τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησία ὡς προνοητικὴ πάντων φροντίζειν οἶδε καὶ ἐπιμελεῖσθαι παντὶ σθένει· ὅσα δὲ καλῶς μὲν δοκεῖ ἀρξάμενα καὶ ἐπ' ἀγαθαῖς ταῖς ἐλπίσι τῇ τοῦ καιροῦ μέντοιγε παρατάσει ὥφθησαν ἐκ τῶν πραγμάτων οὐκ ἀγαθὰ ἐνηνοχότα ἀποτελέσματα, ταραχῆς δὲ καὶ σκανδάλων γεγονότα παραίτια ἀπ' ἐναντίας τοῦ ἀγαθοῦ σκοποῦ τῶν ἐκεῖνα οὕτως ὠροθετηκότων ταῦτα κατὰ τὴν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων χρεῖαν οἰκονομεῖν καὶ μεταρρυθμίζειν καὶ μεθιστᾶν εἰκότως οὐκ ἀπολείπεται· σκοπὸν ἔχουσα τὸ νόμιμον, τὸ συμφέρον καὶ ἀναγκαῖον καὶ αὐθεντικῶς ὑπεροχικῇ ἐξουσίᾳ, ναί μὴν καὶ κηδεμονικῇ προνοίᾳ τὴν βελτίω καὶ σωτηριώδη κατάστασιν δαψιλῶς πρυτανεύουσα. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων τὸ κείμενον ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τοῦ Ἱερομερίου ἐπιλεγόμενον ὡς ἔχον συνημμένα αὐτῷ τὰ πλησίον χωρία, κεχωρισμένα δὲ ἀπὸ τῆς ἀγιωτάτης ἐκείνης μητροπόλεως ἔλαχον

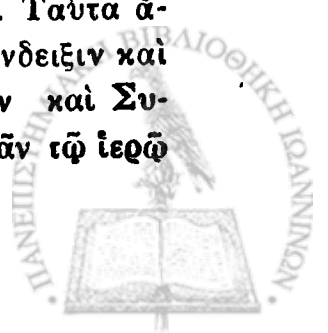

ἐξαρχικῆς τάξεως καὶ ἐκαλοῦντο μετὰ τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ μοναστηρίου μιᾷ φωνῇ πατριαρχικῇ ἐξουχία ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν δωρουμένη ἐξάρχουσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβαινον πολλαὶ καὶ διάφοροι παρεκτροπαὶ τῶν νομίμων καὶ καθηκόντων τοῖς ἐκεῖ κατοικοῖς εὐσεβέσιν ἱερωμένοις καὶ λαϊκοῖς τῇ ἀμελείᾳ καὶ ἀμαθείᾳ τοῦ κατὰ καιρὸν ἡγουμενεύοντος προῖσταμένου ἐπιτροπικῶς τοῦ καθολικοῦ ἐξάρχου καὶ παρηκολούθουν οὐ μόνον ἀλληλομαχίαι καὶ ἀκαταστασίαι, ἀλλὰ καὶ παρανομίαι καὶ ἄλλα ἐναντία τῷ ἱερῷ ἐπαγγέλματι καὶ τῷ χριστιανικῷ πολιτεύματι ὡς ὑστερουμένῳ τῆς ἀμέσου ἀρχιερατικῆς προστασίας καὶ πνευματικῆς ἐπισκέψεως καὶ τῆς θεοφιλοῦς ὁδηγίας τῆς ὁδοποιούσης ἀναμφιβόλως εἰς τὰ σωτηριώδη ἔργα καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς θείας δόξης καὶ αἰωνίου μακαριότητος, διὰ τοι τοῦτο κατὰ πρόνοιαν ἐκκλησιαστικὴν κέκριται συνοδικῶς καὶ ἀπεφάνθη τὴν λεγομένην ἐκείνην ἐξουχίαν μεθ' ὅλων τῶν συνημμένων αὐτῇ χωρίων γενέσθαι ἐπισκοπὴν ὑποκειμένην τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων ὡς τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἐμπεριεχομένην καὶ διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ ἐκλογῆς χειροτονηθῆναι παρὰ τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἰωαννίνων ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Κερκύρας ἐν ἁγ. πν. ἁγ. ἡμῶν ἀδελ. καὶ συλλεῖτ. κὺρ Ἱεροθέου ἀρχιερέα Ἱερομερίου καλούμενον καὶ ἀποκατασταθῆναι ἐν αὐτῇ γνήσιον νόμιμον καὶ κανονικὸν εἰς ἀρχιερατικὴν ποιμαντορίαν καὶ πνευματικὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἐκεῖ χριστιανύμου πληρώματος καὶ εἰς ἀπαράτρεπτον φυλακὴν τῶν θείων νόμων καὶ ἐντολῶν καὶ τῶν ἱερῶν ἀποστολικῶν κανόνων καὶ τῶν ἐκτελεστικῶν ὅρων καὶ θεσμῶν καὶ τῶν ὁρθῶν τῆς ἀνωμότητος ἡμῶν πίστεως δογμάτων δις δὴ κατὰ τὴν ἐγγράφως ἔννομον ἐκκλησιαστικὴν διάταξιν καὶ πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν εὐλογον ἀπόφασιν ψηφισθεὶς κατ' ἐκλογὴν κατεχειροτόνηται ἀρχιερεὺς παρὰ τῆς ἐκείνου ἱερότητος νομίμως τε καὶ κανονικῶς· ἀλλ' ἐπειδὴ φθόνῳ καὶ συνεργείᾳ τοῦ μισοκάλου συνέβησαν αὐθις ταραχαὶ καὶ σκάνδαλα καὶ ἀλληλομαχίαι μετὰ τοῦ ποιμένου καὶ ποιμνίου καὶ ἀμφοτέρω ἀπαρεσκόμενοι ὥφθησαν τῶν μὲν δυσανασχετούντων ἐπὶ τῇ ἀποκαταστάσει τῆς αὐτοῦ θεοφιλίας, τοῦ δὲ δυσφύως ἔχοντος ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἀρχιερατικῇ προστασίᾳ καὶ πνευματικῇ διοικήσει καὶ ἀναγκαίᾳ ἐπισκέψει καὶ πρεπούσῃ οἰκονομίᾳ ἀναφύη ἐκ τοιούτων ἀποτελεσμάτων αἴτιον δευτέρας σκέψεως καὶ κρείττονος οἰκονομίας εἰς ἀναγκαίαν θεραπείαν τῆς τοιαύτης ἀνάγκης κα' περιστάσεως καὶ κατάπαυσιν τοῦ σκανδάλου καὶ ἡσυχίαν τῶν ἐκεῖ κατοίκων εὐσεβῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν· διὸ καὶ μετὰ τὸ παραιτηθῆναι οἰκειοθελῶς τὸν προχειρισθέντα ἐκεῖνον θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Ἱερομερίου συνάδελφον ἡμῶν κὺρ Σαμουὴλ ἀπὸ τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆς Ἱερομερίου, ἔγνωσται τῇ ἐκείνου ἱερότητι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις καὶ τοῖς προκρίτοις ἐπαρχιώταις αὐτοῦ εὐλογημένοις χριστιανοῖς ἐνωθῆναι αὐτὴν μετὰ τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Παραμυθίας, ὥστε εἶναι καὶ λέγεσθαι καὶ παρὰ πάντων γινώσκεσθαι μίαν ἐπισκοπὴν ἰθυνομένην διεξαγομένην καὶ διακυβερνωμένην παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Παραμυθίας φροντίζοντος κατὰ

χρέος καὶ ἐπιμελουμένου τῆς δεούσης ἀρχιερατικῆς προστασίας καὶ πνευματικῆς ἐπισκέψεως τῶν κατοίκων ὡς ὁμόρων εὐλογημένων χριστιανῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν· ἵνα ὑπὸ μιᾶς ἀρχῆς καὶ ἐπισκέψεως ἀρχιερατικῆς διεξάγονται τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ οἰκονομῶνται θεαρέστως ποιμαινομένων θεοφιλῶς καὶ διδασκομένων πειθαρχούντων καὶ ὑποτασσομένων τῷ ἀρχιερεὶ αὐτῶν καὶ πνευματικῷ προστάτῃ, ὡς ἐπιμελουμένῳ, καὶ φροντιστῇ τῆς σωτηρίας αὐτῶν καὶ τῆς καθ' ἑκάτερον τὸν ἄνθρωπον ψυχῆς τε καὶ σώματος, ἀνέσεως τε καὶ ὠφελείας καὶ διὰ τῆς τοιαύτης ἀχωρίστου ἐνώσεως ἐκ μέσου ἀρθῆναι τὰ ἀνιφυέντα σκάνδαλα καὶ καταπαύσασθαι τὸν τάραχον τῆς ψυχῆς τῶν ἐκεῖ χριστιανῶν. Ταῦτα γοῦν ἀνενεχθέντα ἤδη τῇ ἡμῶν μετριότητι συνοδικῶς προκαθημένῳ παρὰ τῆς ἐκείνου Ἱερότητας ἀπεδείχθη μετὰ τὴν μετ' ἐπιστασίας ἀκριβῆ ἔρευναν οὐ μόνον εὐλόγα θεοφιλῇ τε καὶ νόμιμα, ἀλλὰ καὶ συμφέροντα καὶ ἀναγκαῖα ὡς πρὸς σωτηρίαν τοῦ ἐκεῖ χριστωνύμου λαοῦ ἀφορῶντα, ἅτε δὴ πολλαχῶς καὶ ἄλλων ἐν διαφόροις καιροῖς τοιουτωδῶν ἐνώσεων κατ' ἐκκλησιαστικὴν γεγεννημένην πρόνοιαν οἰκονομούσης κατ' ἐπιείκειαν αὐτῆς τὰ λίαν συμφέροντα τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι· ὅθεν καὶ γνώμη κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει ἔγνωμεν ἐπινεῦσαι πρὸς τὸ αἶτημα αὐτῶν περὶ τῆς τοιαύτης ἐνώσεως τῆς ῥηθείσης ἐπισκοπῆς Ἱερομερίου μετὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Παραμυθίας. Τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγ. πν. ἁγ. ἡμῶν ἀδ. καὶ συλλειτ. ἵνα ἡ ῥηθεῖσα ποτὲ μὲν ἐξαρχία οὕσα καὶ λεγομένη Ἱερομερίου, ὕστερον δὲ ἀποκατασταθεῖσα διὰ Πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ σιγγιλιώδους ἐν μεμβράναις γράμματος ἐπὶ τοῦ προκατόχου ἡμῶν Παναγ. πρόφην Κ]Πόλεως ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου ἡμῶν ἀδ. καὶ συλλειτ. κυρίου Νεοφύτου ἰδία ἐπαρχία καὶ εἰς τάξιν ἐπισκοπῆς τιμηθεῖσα καὶ ὑπαχθεῖσα τῇ ἀγιωτ. μητροπόλει Ἰωαννίνων προχειρισθέντος ἐν αὐτῇ γνωστοῦ ἐπισκόπου, οὗτινος καὶ παραιτησαμένου ἀπ' αὐτῆς ἤδη οἰκειοθελῶς διὰ τὰ ἐκτεθέντα αἷτια ἀπαιτοῦνται κατ' ἀνάγκην τὴν ἐκκλησιαστικὴν διευθέτησιν καὶ οἰκονομίαν· αὕτη τοίνυν ἡ ἀπολειφθεῖσα χηρεύουσα καὶ ἀπροστάτευτος καὶ ἐστερημένη τῆς ἀναγκαιοτάτης φροντίδος καὶ πνευματικῆς ἐπισκέψεως ὑπάρχει ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἠνωμένη μετὰ τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Παραμυθίας ἀχωρίστως καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μία ἐπισκοπὴ καὶ μία ἐπαρχία ἰθυνομένη διεξαγομένη τε καὶ διακυβερνωμένη ἀρχιερατικῶς παρ' ἐνὸς ἀρχιερέως τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Παραμυθίας καὶ Ἱερομερίου ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρ καὶ τῶν μετὰ ταῦτα διαδόχων αὐτοῦ, δεσποζομένη τε καὶ ἐξουσιαζομένη ἀρχιερατικῶς ὡς μία καὶ μόνη ἐξ ἀμφοτέρων οὕσα, ὅστις ἔχει ἐπ' ἀδείᾳ ποιμαίνειν πνευματικῶς τὸν ἐν αὐτῇ τοῦ Κυρίου περιούσιον λαὸν καὶ διδάσκειν καὶ ποδηγετεῖν εἰς νομὰς σωτηρίου τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, εὐλογεῖν τε καὶ ἁγιάζειν καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ὡς νενόμισται ἐκτελεῖν λειτουργήματα μετὰ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθι-

δούσεως καὶ χειροτονίας ποιεῖν προχειριζόμενος τοὺς ἀξίους ἱερεῖς ἱερομονά-
χους διακόνους καὶ ὑποδιακόνους, κείρειν τε ἀναγνώστας μοναχοὺς καὶ μο-
ναζούσας καὶ σφραγίζειν κληρικούς· κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διατύπωσιν,
καὶ ἀποκαθιστᾶν πνευματικούς δι' ἰδίων ἀρχιερατικῶν ἐνταλτηρίων γραμμά-
των, καὶ ἔχειν ὑπὲρ ἰδίαν διοίκησιν καὶ δεσποτείαν τὰ ἐπισκοπικὰ κτήματα
καὶ κλύτα τὰ τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ μοναστηρίου πράγματα καὶ ἀφιερώματα
κινητὰ καὶ ἀκίνητα τὰ τε ἤδη ὄντα καὶ τὰ εἰσέπειτα πρoαγενησόμενα ἄν, καὶ
ἐπιμελεῖσθαι τῆς βελτιώσεως αὐτῶν καὶ αὐξήσεως, καρποῦσθαι δὲ καὶ νέ-
μεσθαι τὰ νενομισμένα ἀαρχιερατικὰ δικαιώματα καὶ εἰσοδήματα κύρια καὶ
τυχηρὰ ἀνελλιπῶς· καὶ γνωρίζειν μὲν αἰεὶ κυριάρχην αὐτοῦ τὸν ἱερώτατον
μητροπολίτην Ἰωαννίνων, πειθαρχεῖν τε καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ καὶ μνη-
μονεύειν κανονικῶς τοῦ ὀνόματος ἐκείνου, πληροῦν δὲ κατ' ἔτος εἰς τὸ κοι-
νὸν τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας ἀνὰ πενήκοντα γρόσια καὶ
λαμβάνειν τὴν εἰθισμένην Πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἀπόδειξιν ὥς καὶ
τοὺς λοιποὺς συναδέλφους ἀρχιερεῖς, ἀποστέλλειν δὲ καὶ πρὸς τὸν προδιορι-
σθέντα ἑξαρχον τὸ τεταγμένον ἐτήσιον ἥτοι εἴκοσι γρόσια ἐτοίμως καὶ ἀπα-
ραμειώτως, ἐπαγρυπνεῖν τε ὀφειλομένως καὶ φροντίζειν τῆς εὐσταθείας τῶν
ἐκεῖ ἐκκλησιῶν καὶ τῆς εὐνομίας καὶ εἰρηνικῆς συμβιώσεως καὶ κατὰ Χρι-
στὸν θεοφιλοῦς διαγωγῆς τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ χριστωνύμου πληρώμα-
τος ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, οὔτινες ὀφείλουσι τιμᾶν καὶ ἀγαπᾶν τὴν θεοφι-
λίαν αὐτοῦ, πειθαρχεῖν τε καὶ ὑποτάσσεσθαι κατὰ τὸ πρέπον νόμιμον τε καὶ
δίκαιον καὶ παρέχειν μεθ' ἐτοιμότητος πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ ἀρχιερατικὰ
δικαιώματα, τὰ ἐκκλησιαστικὰ εἰσοδήματα κύρια καὶ τυχηρὰ κανονικὰ συ-
νοικέσια ἐμβατικά ζητείας δίσκους φιλύτιμα καὶ πανηγύρεις προθέσεις
παρρησίας καὶ ψυχομερίδια καὶ εἴ τι ἄλλο σύνηθες ἀρχιερατικὸν δικαίωμα
μηδενὸς ἐναντιουμένου ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν. Ὅστις δὲ τῶν χριστια-
νῶν ἱερωμένος ἢ λαϊκὸς ἐκάστης τάξεως καὶ βαθμοῦ ἐπιχειρήσῃ ποτὲ δια-
σεῖσαι τὴν ἔνωσιν ταύτην καὶ ἀποξενῶσαι καθ' οἷονδῆτινα τρόπον ἀπὸ τῆς
ἐπισκοπῆς Παραμυθίας ἢ ἀποσπᾶσαι τῆς ὑποταγῆς τῆς ἀγιωτάτης μητρο-
πόλεως Ἰωαννίνων καὶ ἄλλως πως μετακινήσαι τὴν συναρμολογίαν τῶν
ῥηθειςῶν δύο παροικιῶν ὑπὸ μίαν ἀρχιερατικὴν διοίκησιν γεγεννημένων
καὶ ἐπήρειάν τινα ἢ ἐνόχλησιν προξενῆσαι καὶ ὅλως τολμήσει παραλελογι-
σμένως ἀνατρέψαι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνοδικῶς ἐπικριθέντα καὶ ἀποφαν-
θέντα, οἱ τοιοῦτοι ὅποιοι ἂν ᾧσι ὥς ἀλαζόνες καὶ ὀλίγωροι τῶν νομίμων καὶ
καθηκόντων ἀφωρισμένοι ὑπάρχωσιν ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος
καὶ κατηραμένοι καὶ ἀσυγχώρητοι καὶ μετὰ θάνατον ἄλυτοι καὶ τυμπα-
νιαῖοι καὶ πάσαις ταῖς πατρικαῖς καὶ συνοδικαῖς ἀραῖς ὑπεύθυνοι καὶ ἔνο-
χοι τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης καὶ τῇ φωνῇ τοῦ ἀναθέματος ὑπόδικοι. Ταῦτα ἀ-
πεφάνθη καὶ κεκύρωτοι συνοδικῶς· διὸ εἰς τὴν περὶ τούτου ἔνδειξιν καὶ
διηγετὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο τὸ παρὸν ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ Συ-
νοδικὸν συγγιλλιώδης ἐν μεμβράναις γράμμα καταστρωθὲν κἂν τῷ ἱερῷ

κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας ἐδόθη τῷ ῥηθέντι θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Παραμυθίας καὶ Ἱερομερίου συναδελφῷ ἡμῶν ἀγαπητῷ κύρ....

αωγ', κατὰ μῆνα Ἰούνιον, ἰνδικτ. σι'.

† Καλλίνικος ἐλέω Θεοῦ κτλ.

† Ὁ Ἐφέσου Μακάριος, † ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος,
† ὁ Κυζίκου Ἰωακείμ, † ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, † Χαλκηδόνος
Ἱερεμίας, † ὁ Δέρκων Γρηγόριος, † ὁ Προύσης Ἀνθιμος, † ὁ Νεοκαισα-
ρείας Μελέτιος, † ὁ Ἰκονίου Ραφαήλ, † ὁ Λαρίσσης Διονύσιος, † ὁ Ἀγκύ-
ρας Ἰωαννίκιος, † ὁ Προϊλάβου Παρθένιος, † ὁ Πελαγωνείας Νεκτάριος

*
**

Σιγίλλιον ἀποκαταστάσεως τῆς ἐξαρχίας Γηρομερίου

† Ἱερεμίας ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Τῶν ἀναγκαίων ὑπὲρ τι ἄλλο ἔργον ἐστὶ κανονικοῖς λόγοις ὑποτιθέ-
μενον μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἀνακαλεῖν ἀεὶ τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα πρὸς
τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν τάξιν τε καὶ κατάστασιν, ὅσα δηλαδὴ τῷ προσήκοντι
λόγῳ κατὰ καιροὺς διὰ τῶν πατριαρχικῶν προνομίων γεγόνασι τε καὶ διε-
τάχθησαν, ἅπερ καὶ γράμμασι βεβαιωτέροις κατασφαλίζειν χρεῶν, ἀπείρ-
γειν τε καὶ ἀναστέλλειν τοὺς εἰς ἀνατροπὴν αὐτῶν ὁπῶσποτε ἐπιχειροῦντας
ἐπὶ τῷ διατηρεῖσθαι καὶ τὰ πατριαρχικὰ προνόμια ἀπαρασάλευτα καὶ διὰ
τῆς ἐνεργείας αὐτῶν τοῖς πᾶσι κατὰ δὴλα γίνεσθαι. Ἐκαστον καὶ γὰρ τῶν
ὄντων τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἔνεκα πέφυκεν, ἥς ἐκπίπτον καὶ στεροῦμενον
ματαιοῦται καὶ ἀντ' οὐδενὸς λογίζεται· προνόμιον δὲ καὶ τῶν προνομίων τῶν
πατριαρχικῶν κατ' ἐξάρετον λόγον ὑπερτεροῦν, ὅπερ θεσπίσμασι τῶν φιλ-
ευσεβῶν βασιλέων καὶ κανονικοῖς διατάγμασι παρὰ τῶν πατέρων τῆς ἐκ-
κλησίας καὶ τῶν ἱερῶν συνόδων ἀποκεκλήρωται τῷ ἁγιωτάτῳ πατριαρχικῷ
καὶ οἴκουμ. θρόνῳ τῆς ΚΠόλεως, ὥστε πανταχοῦ τῶν ὑποκειμένων τούτῳ
παροικιῶν ἐπ' ἀδείας ἔχειν σταυροπήγια ἐκτελεῖν, ναοὺς τε καὶ μονὰς χώρας
παντελευθέρους ἀποκαθιστᾶν καὶ τῷ πατριαρχικῷ ταῦτα κατακοσμεῖν ὀνό-
ματι· διὸ καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν προστασίαν τῆς περιοπῆς τοῦ οἴκουμε-
νικοῦ θρόνου θειῶν ἐλέει ἐμπιστευθεῖσα δεῖν ἔγνω φυλάττειν πάντα τὰ ἀρ-
χαῖα τούτου προνόμια καὶ τὴν τιμὴν διασώζειν καὶ τὴν ἀξίαν δεόντως.
Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ τανῦν ἐνεφανίσθη ἡμῖν πατριαρχικὸν συνοδικὸν
σιγγιλλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα συντελεσθὲν ἀπὸ ἔτους χιλιοστοῦ ἑπτα-

κοσιοστοῦ πεντηκοστοῦ ἐννάτου, κατὰ μῆνα Αὐγούστου Ἰνδικτιῶνος ἐβδόμης ἐπὶ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Σεραφεῖμ ἐκδεδομένου ἐν ᾧ μνεῖα γίνεται καὶ ἄλλου τινὸς προεκδεδομένου ἐκκλησιαστικοῦ σιγγιλλιώδους γράμματος τοῦ ἀοιδίου ἐν πατριαρχαῖς κὺρ Ἱερεμίου, ἅπερ ἀμφοτέρω διαλαμβάνοντα παριστῶσι τὴν σταυροπηγιακὴν φιλοτιμίαν καὶ κλήσιν ἐλευθερίαν τε καὶ αὐτονομίαν τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων κειμένου ἱεροῦ καὶ σεβασμίου μοναστηρίου τοῦ σεμνυνομένου ἐν ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Δεσποίνης Θεοτόκου, ἐπιλεγομένου δὲ τοῦ Γηρομερίου, προκεχωρηγμένων ἀνέκαθεν τῶν προνομίων τούτων τῆς σταυροπηγιακῆς ἀξίας καὶ χάριτος αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀνέκαθεν συνηρμοσμένοις αὐτῷ καὶ ὑποκειμένοις χωρίοις, τῆς Φανερωμένης δηλονότι τῆς Πλεσίβιττας, τῆς Κούστας, τῆς Σαγιαδάς, τῆς Κοπίττας, τοῦ Ξέχωρα, τοῦ Τσιμπλοχωρίου, τοῦ Κοκινολιθαρίου, τῆς Ἀράχωβας καὶ ἄλλων δύο πλησίον τούτων χωρίων ὥστε εἶναι καὶ λέγεσθαι σύμπαντα ὁμοῦ ταῦτα πατριαρχικὰ σταυροπήγια ἀκαταπάτητα, ἐλεύθερα, ἀκαταζήτητα καὶ ἀκαταδούλευτα παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου καὶ λαϊκοῦ μεθ' ὧν τῶν κτημάτων αὐτῶν καὶ πραγμάτων κινητῶν καὶ ἀκινήτων καὶ ὑπὸ μόνην τὴν προστασίαν διατελοῦντα τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτου πατριαρχικοῦ καὶ ἀποστολικοῦ θρόνου καὶ μηδενὶ μηδὲν ὀφείλοντα διδόναι εἰμὴ μόνον τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίᾳ τὸ τεταγμένον αὐτῷ τότε ἐτήσιον ταῦτα περιέχει τὸ ἐμφανισθὲν ἡμῖν σιγγιλλιώδες ἐκεῖνο γράμμα περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν σταυροπηγιακῶν προνομίων τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου τοῦ Γηρομερίου καὶ τῶν ὑποκειμένων αὐτῷ ἀπηριθμημένων χωρίων καὶ οὕτω διετέλεσεν ἀπ' ἀρχῆς διεξαγόμενόν τε καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ διακυβερνώμενον παρὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύοντος, παρ' οὗ καὶ τὰ εἰρημένα χωρία ἐπεσκέπτοντο ἐξαρχικῶς δι' ἐκκλησιαστικῆς ἀδείας, ἐξικοιθεῖσα δ' ὁμως ἀπερισκέπτως πρὸ καιροῦ τινὸς ἢ τοιαύτη σταυροπηγιακὴ ἐξαρχία τῆς ἥς ἔλαχε τάξεως τὰς ἐφεξῆς ἐπεπόνθει μεταβολάς, καὶ πρῶτον μὲν εἰς ἐπισκοπὴν ἀπεκρίθη τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων ὡς τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἐμπεριεχομένη καὶ ἐπίσκοπος ἐπὶ τῇ κλήσει Ἱερομερίου κεχειροτόνηται ἐν αὐτῇ· μετέπειτα δὲ σκανδάλων οὐκ ὀλίγων ἐπὶ τούτῳ ἀναφυνέντων καὶ ἀλληλομαχιῶν μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου ἐκείνου Ἱερομερίου καὶ τῶν κατοίκων ἐν τοῖς διαληφθεῖσι χωρίοις εὐσεβῶν ἀπέσπασται μὲν τῆς προστασίας ἐκείνου, ἠνώθη δὲ μετὰ τῆς παρακειμένης ἐτέρας ἐπισκοπῆς τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων, τουτέστι τῆς Παραμυθίας, καὶ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Παραμυθίας καὶ τοῦ Ἱερομερίου προσήλωται, ἐκδοθέντος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἐνώσει καὶ γράμματος σιγγιλλιώδους ἐκκλησιαστικοῦ παρὰ τοῦ προκατόχου ἡμῶν δηλονότι παναγιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου Πατριάρχου πρώην Κωνσταντινουπόλεως ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ λίαν ἀγαπητοῦ καὶ περιποθήτου ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρίου κυρίου Καλλινίκου ἐπὶ τῆς πρώτης δηλονότι πατριαρχείας αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὑποδηλοῦται καὶ ἡ ἀπὸ τῆς σταυροπηγιακῆς ἐξαρχίας εἰς ἐπισκοπὴν κατὰ πρῶτον μεθαρμογὴ γενομένη ἐπὶ τοῦ ἀοιδίου πατριάρχου

Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Νεοφύτου, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μεταρρύθμισις αὕτη ἐφάνη ἐκ πολλῶν ἀφόρητος τοῖς ἐν τοῖς διαληφθεῖσι χωρίοις οἰκοῦσιν εὐσεβέσιν καὶ ὀρθοδόξοις χριστιανοῖς καὶ οὐκ ἐπαύσαντο ἕκτοτε δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τῇ ἀφαιρέσει τῶν προκεχορηγημένων αὐτοῖς ἀνέκαθεν σταυροπηγιακῶν προνομίων τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀδουλωσίας αὐτῶν προσέδραμον διὰ κοινῆς ἀναφορᾶς πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίαν καὶ τὴν δεινὴν αὐτῶν καὶ ἀμετάβλητον ἀπαρέσκειαν ἐπιδηλώσαντες τῇ τε ἡμῶν μετριότητι καὶ τῇ περὶ ἡμᾶς ἱερᾷ ἀδελφότητι καὶ ἁγία συνόδῳ καὶ πάντῃ πάντως ἀδύνατον τὴν πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν ἐκείνην ἢ εἰς ἄλλην τινὰ σχέσιν αὐτῶν καὶ οἰκειότητα ἀποφηνάμενοι ἐδεήθησαν θερμῶς τυχεῖν ἐκκλησιαστικῆς φιλανθρωπίας καὶ περιθάλψεως καὶ ἀκυρωθῆναι μὲν τὴν προηγουμένην ἐκείνην διαίτησιν τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν Ἰωαννίνων, ἐπαναλαβεῖν δὲ αὐτοὺς αὖθις τὴν ἀρχαίαν τάξιν καὶ σταυροπηγιακὴν ἐλευθερίαν, καὶ διαμένειν ὡς τὸ πρῶτον τὰ χωρία ἐκεῖνα συνηνωμένα καὶ ὑποκείμενα τῷ ἐκεῖ ἱερῷ καὶ σεβασμίῳ μοναστηρίῳ τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τοῦ Ἱερομερίου καὶ ἐπισκέπτεσθαι αὐτοὺς παρὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμένου ὁσιωτάτου ἀρχιμανδρίτου κυρὸν Ἰωαννικίου ἀνδρὸς τὰ τε ἄλλα θεοφιλοῦς καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐγνωσμένου καὶ δεδοκίμασμένου, ὧν τὴν δέησιν καὶ παράκλησιν δικάϊαν καὶ ἀναγκαίαν κατιδόντες καὶ πρὸς ἀγαθὸν σκοπὸν καὶ τὴν εἰρηνικὴν αὐτῶν κατάστασιν ἀφορῶσαν, ἔτι δὲ καὶ εἰς αὖξιν καὶ βελτίωσιν τοῦ ἱεροῦ τούτου μοναστηρίου συντείνουσιν εὐμενῶς καὶ φιλανθρώπως προνοητικῶς τι ἅμα καὶ κηδεμονικῶς ἀποδεξάμενοι, γράφοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγ. πν. ἁγ. ἡμῶν ἀδ. καὶ συλλειτουργῶν πρῶτον μὲν ἀκυροῦμεν τὰ ὁπῶσποτε φθάσαντα ἐκδοθῆναι ἐκεῖνα δύο πατριαρχικὰ καὶ συνοδικὰ σιγγιλλιώδη ἐν μεμβράναις γράμματα τό τε ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ κυροῦ Νεοφύτου καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ προκατόχου ἡμῶν κυρίου Καλλινίκου περὶ τε τῆς εἰς ἐπισκοπὴν Ἱερομερίου μεθαρμογῆς καὶ τῆς ἐνώσεως μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Παραμυθίας ἵνα μένωσι διὰ παντὸς ἄκυρα καὶ ἀνίσχυρα καὶ ὡς χάρτης ἄγραφος λογιζόμενα καὶ οὐδεμίαν ἔχῃ σχέσιν καὶ ἀναφορὰν τοῦ λοιποῦ ἢ ἑξαρχία αὕτη μήτε πρὸς τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων μήτε πρὸς τὰς ὑπ' αὐτὴν τελούσας ἐπισκοπὰς μήτε πρὸς τοὺς ἐν αὐταῖς ἀρχιερατικῶς προϋσταμένους νῦν καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα, ἐπικυροῦντες δὲ τὰ προγεγεννημένα γεγραρὰ ἐκεῖνα καὶ σεβάσμια γράμματα τῶν ἀριδίων πατριαρχῶν τοῦ κυροῦ Ἱερεμίου καὶ τοῦ κυροῦ Σεραφεῖμ, συμφώνως ἀποφαινόμεθα ἵνα τὸ διαληφθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Γηρομερίου μετὰ τῶν ἀνέκαθεν συνηνωμένων καὶ ὑποκειμένων αὐτῷ χωρίων δηλαδὴ τῆς Φανερωμένης, τῆς Πλεσίβιττας, τῆς Κούστας, τῆς Σαγιαδάς, τῆς Κοπίτσας, τοῦ Ξέχωρα, τοῦ Τσιμπλοχωρίου, τοῦ Κοκινολιθαρίου, τῆς Ἀράχωβας καὶ τῶν προσκειμένων αὐτοῖς δύο ἄλλων χωρίων, πρὸς δὲ καὶ τῶν κτημάτων, πραγμάτων τε καὶ ἀφιερωμάτων

αὐτῷ κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προσ-
γεννησομένων ἂν ὥς ἀπ' ἀρχῆς διετέλεσεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ καθ'
ἡμᾶς ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου κατὰ τὴν περίληψιν τῶν εἰρη-
μένων πατριαρχικῶν καὶ συνοδικῶν σιγγιλιωδῶν γραμμάτων, οὕτω καὶ ἤδη
καὶ εἰς τὸν ἕξῃς ἅπαντα χρόνον εἴη καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώ-
σκηται σταυροπηγιακὸν ἐλεύθερον ἀδούλωτον καὶ ἀκαταπάτητον καὶ
ἀνενόχλητον καὶ ἀνεπηρέαστον παρὰ παντὸς προσώπου ἱερωμένου καὶ
λαϊκοῦ, μνημονευομένου ἐν αὐτῷ τε καὶ ἐν τοῖς ὑποκειμένοις αὐτῷ εἰρη-
μένοις τούτοις χωρίοις τοῦ πατριαρχικοῦ ὀνόματος ὥς νενόμισται καὶ
ὑπὸ μόνου τοῦ καθ' ἡμᾶς πατριαρχικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου προσ-
τατευόμενον τε κρινόμενον καὶ ἀνακρινόμενον καὶ πρὸς αὐτὸν μόνον τὴν
ἀναφορὰν ἔχον, πρὸς ὃν ὀφείλει ἀποστέλλειν κατ' ἔτος λόγῳ εὐγνωμοσύνης
καὶ ὑποταγῆς τὸ τεταγμένον ἐτήσιον γρόσια δηλαδὴ εἴκοσι· οἱ δὲ ἐν τοῖς εἰ-
ρημένοις χωρίοις οἰκοῦντες εὐσεβεῖς ἔχουσι διοικεῖσθαι ἑξαρχικῶς παρὰ τε
τοῦ ἐν αὐτῷ ἡγουμενεύοντος ἀρχιμανδρίτου κύρ Ἰωαννικίου καὶ τῶν μετὰ
ταῦτα τὴν ἡγουμενίαν καὶ ἑξαρχίαν ταύτην διαδεχομένων, διοριζομένων
κανονικῶς παρὰ τῆς ἐκκλησίας κατ' ἐκλογὴν καὶ σύμφωνον αὐτῶν θέλησιν·
ὅστις καὶ ὀφείλει προσέχειν ἀκριβῶς καὶ φυλάττειν πάντα τὰ πατριαρχικὰ
προνόμια ἀπαράτρεπτα καὶ ἀμεταποίητα καὶ ἐπαγρυπνεῖν ὑπὲρ τῆς εὐστα-
θείας τῶν ἱερῶν ἐν αὐτοῖς ἐκκλησιῶν καὶ τῆς εὐσχημοσύνης τῶν ἱερωμένων
καὶ τῆς σωτηρίας πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς κατοίκων εὐσεβῶν καὶ μηδὲν παρὰ
τὰ ἐκκλησιαστικῶς ὠρισμένα πράττειν, μηδὲ ὅλως ἀπαιτεῖν πλείω τῶν ἀπ'
ἀρχῆς νενομισμένων καὶ τεταγμένων ἐκκλησιαστικῶν εἰσοδημάτων παρὰ τῶν
ἐκεῖ εὐσεβῶν ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, ἐπειδὴν δὲ ἐν χρεῖα γένωνται χειροτο-
νίας ἢ ἄλλων ἀρχιερατικῶν λειτουργημάτων ἔχουσι προσκαλεῖν ὃν ἂν ἐθέ-
λωσι τῶν πλησιοχώρων ἀρχιερέων ἐπὶ τῷ ἐκτελεῖν αὐτοῖς τὰς χειροτονίας
καὶ τὰ λοιπὰ μετὰ πάσης τῆς ὀφειλομένης ἀκριβεστάτης κανονικῆς παρα-
τηρήσεως. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κηκύρωται συνοδικῶς ἵνα μένωσιν ἀπαρά-
τρεπτα καὶ ἀμεταποίητα, ἕως οὗ ὃ ἡλῖος διῦππεύων τὸν ἴδιον περιτρέχει
κύκλον· ὃς δ' ἂν καὶ ὁποῖος τῶν ἀπάντων εἴτε ἱερωμένος εἴτε λαϊκός, ἐκάστης
τάξεως καὶ βαθμοῦ τολμήσῃ κακοβούλως ἀνατρέψαι τὰ ἐν τῷ παρόντι συνο-
δικῶς ἐκπεφασμένα καὶ μεταβαλεῖν ἐμμέσως ἢ ἀμέσως κρυφίως ἢ φανερώς
τὴν ἐλευθερίαν τῆς πατριαρχικῆς ταύτης ἑξαρχίας καὶ διασεῖσαι τὰ
προνόμια τῆς σταυροπηγιακῆς ταύτης ἀξίας καὶ χάριτος καὶ ἐνόχλη-
σιν καθ' οἷονδῆτινα τρόπον ἐπενεγκεῖν τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ σταυροπη-
γιακῷ τούτῳ μοναστηρίῳ καὶ τοῖς συνημμένοις αὐτῷ χωρίοις ἢ ὅλως ἐπή-
ρεινάν τινα καὶ καταδούλωσιν αὐτῶν διανοηθεῖη, οἱ τοιοῦτοι ὁποῖοι ἂν
ᾖσιν ὥς ἀλαζόνες καὶ ἀνατροπεῖς τῶν καλῶν καὶ πολέμιοι τῶν θεαρέστων
κατορθωμάτων ἀφωρισμένοι ὑπάρχουσι..... Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῇ
τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν
συγγιλιῶδες ἐν μεμβράναις γράμμα, καταστρωθὲν κἂν τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς

καθ' ἡμᾶς τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας ἐδόθη πρὸς τὸ ῥηθὲν ἱερὸν καὶ σεβάσμιον ἡμέτερον πατριαρχικὸν καὶ σταυροπηγιακὸν μοναστήριον τὸ τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἐπιλεγόμενον τοῦ Γηρομερίου.

αὐθ', κατὰ μῆνα Αὐγουστον, Ἐπινεμήσεως ιβ'.

† Ἱερεμίας, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

† ὁ Καισαρείας Φιλόθεος, † ὁ Ἐφέσου Διονύσιος,

† ὁ Ἡρακλείας Μελέτιος, † ὁ Κυζίκου Μακάριος,

† ὁ Νικομηδείας Ἀθανάσιος, ὁ † Νικαίας Δανιήλ, † ὁ Δέρ-

κων Γρηγόριος, † ὁ Θεσσαλονίκης Γεράσιμος, † ὁ Ἰκονίου Κύριλλος,

† ὁ Δράμας Ἰωσήφ, † ὁ Ἀγκύρας Ἰωαννίκιος, † ὁ Ἐλασσῶνος Πορφύριος

* *
*

Συνοδικὸν Γράμμα καταργοῦν τὴν ἐξαρχίαν Γηρομερίου καὶ ἐνοῦν αὐτὴν τῇ ἐπισκοπῇ Παραμυθίας⁸.

† Ἰωακείμ, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Διὰ τοῦ παρόντος ἡμετέρου Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ ἀποφαντικοῦ Γράμματος γίνεται δῆλον, ὅτι, ἐπειδὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπὶ βελτιώσει τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων, θεσπισθέντων γενικῶν ὅρων, καὶ διατάξεων τοῦ πρὸ τεσσάρων χρόνων καθ' ὑψηλὴν βούλησιν συγκροτηθέντος ἐνταῦθα ἐν βασιλευούσῃ ἐθνικῷ προσωρινῷ συμβουλίου, τῶν περιεχομένων ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ συντεθεῖσι καὶ βασιλικῶς ἐπικυρωθεῖσι Κανονισμοῖς, καθωρίσθη καὶ ἡ κατάργησις ὅλων τῶν κατὰ τόπους πατριαρχικῶν ἐξαρχιῶν, ἐν ἀποφάσει ὅπως τὰ συγκροτοῦντα αὐτὰς μέρη καὶ χωρία συγχωνευθῶσιν ἐν τῇ γενικῇ ποιμαντορίᾳ τοῦ ἀρχιερέως τῆς γειτνιαζούσης αὐτοῖς ἐπαρχίας, συνεπεῖα τῆς ὁροθεσίας ταύτης, καὶ κατὰ τὴν διάληψιν τῶν εἰρημένων Κανονισμῶν σκεψάμενοι ἤδη συνοδικῶς ὑπὲρ τῆς ἐφαρμογῆς, ἐνεργείας τε καὶ πραγματοποιήσεως αὐτῆς, τὰ μάλιστα συντελούσης, ὡς εἰκός, εἰς κατόρθωσιν μεζζονος πνευματικῆς τε καὶ ἡθικῆς ὠφελείας τοῖς τέως ὑπὸ ἐξάρχων διοικουμένοις χριστιανοῖς, ἅτε ἀξιουμένης τοῦντεῦθεν ἀμέσου ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως καὶ προστασίας, ἐνεκρίναμεν κοινῇ συνοδικῇ διαγνώσει καὶ τὴν ἐξαρχίαν Γηρομερίου, συνιστάμενην ἐκ χωρίων τινῶν, ὡς φαίνονται ὀνομαστικῶς κατωτέρω, τὴν μέχρι τοῦ νῦν διοικουμένην τὰ γε πνευματικὰ ὑπὸ τοῦ κατὰ καιρὸν ἡγουμένου τοῦ ἐκεῖ ἱεροῦ Σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου, τιμωμένου ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοι-

μήσεως τῆς Θεοτόκου, ὡς Ἐξάρχου καὶ Ἐπιτρόπου πατριαρχικοῦ, συνενῶσαι τῇ γειτνιαζούσῃ μετ' αὐτῆς ἐπαρχία Παραμυθίας ἐπὶ τῷ διοικεῖσθαι καὶ διεξάγεσθαι ἀρχιερατικῶς ὑπὸ τοῦ κατὰ καιροῦς ἐπισκόπου καὶ ἀρχιερέως τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἧς τινος μέλη ἀναδεικνυόμενα τὸ ἀπὸ τοῦδε τὰ συγκροτοῦντα αὐτὴν χωρία, κέκριται συγχρόνως κοινῇ γνώμῃ τῆς περὶ ἡμᾶς ἱεραῆς Συνόδου καὶ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου συνυπαχθῆναι μετὰ τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ συμπεριληφθῆναι ἐν τῇ ἀναλογίᾳ τῆς ὁρισθείσης ἀρχιερατικῆς καὶ πατριαρχικῆς ἐπιχορηγήσεως. Καὶ ταύτην τὴν διὰ κοινῆς ἐγκρίσεως καὶ γνώμης συνοδικῆς καὶ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου ἀπόφασιν ἐμπεδοῦντες καὶ κατοχυροῦντες καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ ἡμῶν Γράμματος, ἀποφαινόμεθα καὶ ὀριζόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα καταργουμένης τὸ σύνολον τῆς ρηθείσης Ἑξαρχίας Γηρομερίου καὶ πάσης ἐξαρχικῆς διοικήσεως αὐτῆς ἐν Γράμμασιν ἐκκλησιαστικοῖς, ἢ δι' ἄλλων τρόπων χώραν λαβούσης, παυομένης καὶ ἀκυρουμένης, τὰ τὴν ἐξαρχίαν ταύτην ἀποτελοῦντα χωρία, ἥτοι τὸ Γηρομέριον, ἡ Πλασίβιτζα, ἡ Φανερωμένη, ἡ Σαγιάδα, ἡ Σκουπίτσα, τὸ Κάτω Ξέχωρον, τὸ Ἄνω Ξέχωρον, τὸ Ζεῖνῶλ, τὸ Κόκκινο Λιθάρι, ἡ Ἀράχωβα, ἡ Κεραμνίτζα καὶ τὸ Λίμποβον, ὑπάρχωσι καὶ λέγωνται καὶ παρὰ πάντων γινώσκονται συνηνωμένα καὶ προσηλωμένα τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον μετὰ τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας, καὶ συγκεχωνευμένα μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτῆς μερῶν καὶ χωρίων, καὶ μέλη αὐτῆς γνωριζόμενα, καὶ κατ' οὐδὲν ἐκείνων διαφέροντα, καὶ ἀποδίδοντα ἐτησίως τὸ ἀναλογῆσαν αὐτοῖς ποσὸν τῆς ἀρχιερατικῆς καὶ πατριαρχικῆς ἐπιχορηγήσεως, διοικῶνται δὲ καὶ διεξάγονται ἀρχιερατικῶς ὑπὸ τε τοῦ ἤδη θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Παραμυθίας ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κυρ Διονυσίου, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα διαδεξομένων κανονικῶς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην, διατελοῦντα ἕσασθαι ὑπὸ τὴν ἀρχιερατικὴν καὶ κυριαρχικὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, οἵτινες καὶ ὀφείλουσι ποιμαίνειν εὐαγγελικῶς καὶ προϊστασθαι τῶν ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις διατελούντων ὀρθοδόξων χριστιανῶν, συντρέχειν τε καὶ ὑπερασπίζεσθαι ἐν ταῖς πνευματικαῖς καὶ ἄλλαις ἀνάγκαις αὐτῶν, ἴσα καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτῶν ἐπαρχιώταις. Ὅφείλουσι δὲ καὶ οἱ τῶν ἐξονομασθέντων χωρίων κάτοικοι χριστιανοί, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, ὑπέκειν καὶ ὑποτάσσεσθαι τῇ αὐτοῦ θεοφιλίᾳ καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα διαδόχοις αὐτοῦ, ὡς γνησίοις καὶ κανονικοῖς αὐτῶν ἀρχιερεῦσι καὶ πνευματικοῖς προστάταις καὶ κυριάρχαις, μνημονευομένου ἐν ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς καὶ τοῦ κανονικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὡς νενόμισται. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ ἡμέτερον Πατριαρχικὸν καὶ Συνοδικὸν Ἀποφαντικὸν Γράμμα, καταστρωθὲν κἀν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης

Ἐκκλησίας εἰς ἔνδειξιν διηνεκῇ καὶ παράστασιν μόνιμον.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αὐξγ'κατὰ μῆνα Ἰούνιον ἐπινεμήσεως σί'.

† ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται.

† ὁ Ἐφέσου Παῖσιος, † ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος, † ὁ Πρόε-

δρος Καρπάθου Μεθόδιος, † ὁ Ἀρτης Σωφρόνιος, † ὁ Μυτι-

λήνης Μελέτιος, † ὁ Μελενίκου Διονύσιος, † ὁ

† ὁ Ρασκοπρεσρένης Μελέτιος, † ὁ Γρεβενῶν Ἀγάπιος, † ὁ

† ὁ Βελεγράδων Ἀνθιμος.

* *

Χρῦσανθος ἀρχιερατεύσας ἐν τῇ ι. μονῇ 1620—1645 ⁹.

Παρθένιος ἀρχιερατεύσας ἐν τῇ ι. μονῇ 1665—1685 ¹⁰.

Παρθένιος ἐπίσκοπος Βοθρωτοῦ καὶ Γλυκέος, ἀναλαβὼν μετὰ τὴν συνένωσιν τῆς ἐξαρχίας Γηρομερίου καὶ τῆς ἐν λόγῳ ἐπισκοπῆς ἐπὶ Σεραφεῖμ Β',—πιθανῶς τῷ 1760—καὶ τὴν ποιμαντορίαν τῆς ὡς ἄνω ἐξαρχίας ¹¹.

Βενέδικτος, ἀρχιερατεύσας ἐν τῇ ι. μονῇ 1775—1786 ¹².

Σαμουήλ, ψηφισθεὶς ἐπίσκοπος τῆς ἀρτισυστάτου ἐπισκοπῆς Γηρομερίου, 1800—1803, ὅτε παρητήθη, τῆς ἐπισκοπῆς συνενωθείσης τῇ τῆς Παραμυθίας καὶ ποιμαινομένης ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐπισκόπου Παραμυθίας καὶ Ἱερομηρίου (Ἰούνιος 1803—Αὐγ. 1809) τὸ πρῶτον ¹³.

Ἀγαθάγγελος ἱερομόναχος, ψηφισθεὶς ἐν τῷ πατριαρχικῷ ναῷ κατὰ Ἰανουάριον 1821 «λόγῳ ἐπιτροπικῆς διοικήσεως τῆς ἐξαρχίας Γηρομερίου» ¹⁴.

Σημ. Ἀργότερον διὰ τῆς συνενώσεως τῆς ἐξαρχίας μετὰ τῆς ἐπαρχίας Παραμυθίας τὸ β'. (Ἰούνιος 1863) καὶ εἶτα τὸ γ'. (1895), τὰ κατ' αὐτὴν διεξήγοντο ἀρχιερατικῶς ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε ἐπισκόπων καὶ εἶτα μητροπολιτῶν Παραμυθίας, ὡς τοῦτο συμβαίνει μέχρι σήμερον.

6) ΓΚΟΡΑ—ΜΟΚΡΑ

Τὸ χρυσόβουλλον Βασιλείου Β' (1019) ἀναφέρει τὴν Μάκρον ὡς ἐν τῶν «κάστρων τῆς ἐνορίας τοῦ ἀρχ[ε]που Βουλγαρίας». Πρόκειται περὶ τῆς Μόκρας, ἣτις περὶ τὰ τέλη τοῦ ιζ' αἰῶνος ὑπὸ τὸ ὄνομα Γκόρας καὶ Μό-

9) Ἐκκλ. Ἀλ. ΚΖ' 233.

10) Ἐκκλ. Ἀλ. ΚΖ'. 233. ΙΘ'. 452.

11) Ὅρα ἀνωτέρω δημοσιευόμενον Πατριαρχ. Γράμμα Σεραφεῖμ Β'.

12) Ἐκκλ. Ἀλ. ΚΖ'. 233 ΙΘ'. 456.

13) Ἐκκλ. Ἀλ. ΚΖ'. 233.—Κώδ. Η'. 373.

14) Κώδ. Θ'. 424.

κρας ἀναφέρεται ὡς ἐπισκοπὴ ὑπεκείμενη τῇ ἀρχ/πῇ Ἀχριδῶν, ἐνίοτε μάλιστα καὶ ἠνωμένη μετὰ τῆς μ)λεως Δυρραχίου. Ἀργότερον — ἴσως τῷ 1767 — προαχθεῖσα εἰς ἀρχιεπισκοπὴν συνεχωνεύθη ὁριστικῶς — μετὰ τὸ 1772 — μετὰ τῆς μ)λεως Δυρραχίου ¹.

Ἀρσένιος, ἀναφερόμενος τῇ 8 Αὐγούστου 1685 καὶ ἐφεξῆς συνεχῶς μέχρι 16 Ἰουλίου 1714 ².

Θεοδόσιος, ἀναφερόμενος τῇ 5 Ἰουλίου 1718, ἐφεξῆς πολλάκις μέχρι 20 Μαρτίου 1743 ³.

Μιχαήλ, τῷ 1742 ⁴.

Σεραφεῖμ, ἀναφερόμενος τῇ 6 Μαρτίου 1749, τῇ 15 Αὐγ. 1752, τῷ 1760 καὶ ὡς πρ. Γκόρας τῇ 14 Αὐγ. 1779 ⁵.

Ἰωακείμ, ἀναφερόμενος τῇ 8 Ἰουλίου 1761 ⁶.

Ἀβέρκιος, ἀναφερόμενος τῷ 1767 ⁷. Τούτου δὲ «πρὸ ἱκανοῦ ἤδη καιροῦ καθαιρέσει παντελεῖ καθυποβληθέντος, διὰ τὰ κανονικὰ αὐτοῦ ἐγκλήματα, περιεχόμενα ἐν πλάτει ἐν τῷ προεκδοθέντι κατ' αὐτοῦ συνοδικῷ τῆς καθαιρέσεως γράμματι» — ἐξελέγει (Μάϊος 1772) «ὁ ὀσιώτατος ἱερομόναχος κὺρ Κωνστάντιος» ⁸.

Σημ. Ἡ συνέχεια τοῦ ἐπισκοπικοῦ καταλόγου τῆς ἐπαρχίας ταύτης (ἐνωθείσης μετὰ τῆς μ)λεως Δυρραχίου καὶ ὀνομαζομένης ἐπισήμως ἐπὶ Κωνσταντίου καὶ Εὐθυμίου: ὡς μ. *Γκόρας καὶ Δυρραχίου*, ἐπὶ Σαμουήλ ὡς μ. *Γκόρας καὶ Μόκρας* καὶ ἐφεξῆς ὡς μ. ἀπλῶς *Δυρραχίου*) εὗρηται ἐν τῷ κατωτέρῳ καταχωρουμένῳ ἐπισκ. καταλόγῳ τῆς μ. Δυρραχίου.

7) ΔΡΥΪ·ΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπισκοπῶν τῆς μητρ. Νικοπόλεως καί, μετὰ προσωρινὴν ὑπαγωγὴν τῇ ἀρχιεπ. Βουλγαρίας (1' αἰών), τῆς μητρ. Ναυπάκτου, ἀπὸ δὲ τοῦ 1285 τῆς μητρ. Ἰωαννίνων, ἔχουσα ἀργότερον τὴν ἑδραν αὐτῆς

1) Gelzer Ungedr. σ. 633. — *τοῦ αὐτοῦ* der Patr. von Achrida κλπ. σ. 20. 30—33. — *Κ. Δελικάνη* πατρ. ἔγγραφα Γ'. 806, 807, 962. — *Α. Ἀλεξούδη* ὡς ἄνωτ. σ. 151.

2) Gelzer, ὡς ἄνωτ. σ. 31, 48, 50, 52, 55, 57, 63, 64, 67, 69, 74, 76, 79, 142. — *Δελεκάνη* ὡς ἄνωτ. σ. 791, 798, 801, 804, 809, 810, 838, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 864. — *Δελτίον* κλπ. ὡς ἄνωτ. σ. 477.

3) Gelzer ὡς ἄνωτ. σ. 83, 86, 87, 94, 97, 100, 102, 142. — *Δελικάνη* ὡς ἄνωτ. σ. 848, 851, 855, 861, 864.

4) *Α. Ἀλεξούδη* ὡς ἄνωτ. 152.

5) Gelzer ὡς ἄνωτ. σ. 107, 108, 142. — *Α. Ἀλεξούδη* ὡς ἄνωτ. σ. 73, 152.

6) *Αὐτόθι* σ. 111, 142.

7) *Δελικάνη* ὡς ἄνωτ. σ. 896, 898.

8) *Κώδ. Πατρ. Ἀρχιεπ. Ζ'*. 41.

ἐν Ἀργυροκάστρῳ. Τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ ἠνώθη κατ' ἀρχὰς προσωρινῶς (1813—21), ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου 1832 ὁριστικῶς καὶ ἡ ἠνωμένη ἐπισκοπὴ *Χειμάρρας καὶ Δελβίνου*. Κατὰ Ἰούλιον 1835 ἐτιμήθη εἰς *μητρόπολιν*, κατὰ δὲ Νοέμβριον 1924 διὰ λόγους ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἄλλους ὠρίσθη ὅπως ἡ μητρόπολις αὕτη περιλαμβάνῃ τὴν ὑποδιοίκησιν Πωγωνίου μεθ' ἔδρας τῆς πόλεως Δελβινακίου γνωρίζομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς*, τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως φημιζομένου «*ὑπερτίμον καὶ ἐξάρχον Βορείου Ἡπείρου*». Τέλη Φεβρ. 1936 τῇ μητρ. ταύτῃ συνεχωνεύθη, κατ' ἀπόφασιν τῆς Ι. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ μητρ. Βελλᾶς καὶ Κονίτισης, ἀποτελεσθεΐσης τῆς μητρ. *Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτισης*¹.

Ματθαῖος, ἀναφερόμενος τῷ 1517¹.

Μακάριος, τῷ 1565¹.

Νεκτᾶριος, παραιτηθεὶς ὑπὲρ τοῦ *Γαβριήλ*.

Γαβριήλ, καθαιρεθεὶς ἐπὶ Ἱερεμίου Β'.

Ἰάκωβος, ἐπὶ Ἱερεμίου Β' (τὸ β' 1587—τέλη 1595).

Νεόφυτος, πιθανῶς ἐπὶ Ἱερεμίου Β' ψηφισθεὶς. Ἀναφέρεται τῷ 1602, 1604 καὶ κατὰ Μάρτιον 1610⁴.

Ματθαῖος, τῷ 1614, 1616 καὶ κατὰ Μάρτιον 1621⁴.

Κάλλιστος, ἀναφερόμενος τῷ 1630, 1634, καὶ κατ' Ἀπρίλιον 1636. Τοῦτον παραιτηθέντα διεδέχθη ὁ

Γαβριήλ, πιθανῶς τῷ 1637. Ἀναφέρεται τῷ 1639, 1643⁴.

Ραφαήλ, τῷ 1720¹.

Στέφανος, τῷ 1729 καὶ κατὰ Ἰανουάριον 1730. Τοῦτον διεδέχθη ὁ

Νικόδημος, ἀναφερόμενος κατὰ Φεβρ. 1732⁴.

1) Parthey σ. 15. 122. 218. 260.—Gelzer Ungedr. 557. 635.—τοῦ αὐτοῦ Cyprii σ. 78.—τοῦ αὐτοῦ der Patr. von Achrida σ. 4.—*Πάλλη Ποτλῆ* Ε' 483. 519.—Acta patr. Α' 493.—*Μ. Γεδεών* Π. Πίν. σ. 433. 492.—*Α. Κεραμέως* Ἱερ. βιβλ. Α' 429. Δ' 186.—*Νέα Σιών* 1934 σ. 589.—*Ι. Κονιδάρη* κλπ. σ. 98.—*Μ. Σ. Ἑγκ.* Ε' 402 1Β' 343—345.—*Le Quien* II' 142.—*Ἐκκλησία* ΙΔ' 71.

2) *Ἐπετηρίς Βυζ. Σπονδῶν*, Ε' (1928) σ. 80.

3) *Σ. Γερμανοῦ* συμβολὴ κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 38.—*Le Quien* II' 142.

4) Περὶ τῶν ἐπισκόπων *Νεκταρίου, Γαβριήλ, Ἰακώβου καὶ Νεοφύτου* ὄρα *Κ. Ν. Σάββα* Βιογραφ. σχεδ. περὶ Ἱερεμίου Β' Ἀθῆναι 1870 σ. 4γ', 144, 189.—τοῦ αὐτοῦ Μεσ. Βιβλιοθ. Γ' 550. 552.—*Νομ. Συναγ.* 119, 211—*Κώδ. Π. Ἀρχ.* Α' 18, 33, 39.

5) *Κώδ. Π. Ἀρχ.* Α' 96.—Ἐπετ. Βυζ. Σπ. Ε' σ. 67.

6) Τὰ κατ' ἀμφοτέρους τούτους ὄρα ἐν *Ἡπειρ. Χρονικοῖς* Ε' 91—93, ἐνθα ἡ χρονολογία 1609 λανθασμένη, ἀντὶ πιθανῶς 1693.—Ὅρα καὶ *Κώδ. Π. Ἀρχ.* Α' 156. 406.—*Κ. Δελικάρη* Πατρ. ἔγγρ. Β' 341.—Μαυρογορ. βιβλ. *Α. Κεραμέως* τόμ. Α' σ. 174.—Ἐπετ. Β. Σπ. Ε' 75.

7) *Μ. Γεδεών* Πατρ. Πίν. σ. 626.

8) *Ἡπειρωτ. Χρονικά* Γ' 37. Ε' 94. 95.

Μητροφάνης, κατὰ Νοέμβριον 1753. Τούτου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου»—ἐξελέγη (Μάϊος 1760) «ὁ ὁσιώτατος καὶ λογιώτατος ἀρχιδιάκονος τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ἰωαννίνων κὺρ Δοσίθεος», τῶν καν. ψήφων γενομένων ἐν τῷ ἐν Ἰωαννίνοις μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, ἀδείξ καὶ προτροπῇ τοῦ μ. Ἰωαννίνων Γρηγορίου, ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ εὗρισκομένου μ. Νύσσης Παΐσιου καὶ τῶν ἐπισκόπων Βελλᾶς καὶ Κονίτσης Νικοδήμου καὶ Χειμάρρας καὶ Δελβίνου Παρθενίου.— Ὁ Δοσίθεος ἀναφέρεται πολλάκις μέχρις 21 Ἰουνίου 1787⁹. Τοῦτον πιθανῶς διεδέχθη ὁ

Γαβριήλ, καὶ τοῦτον θανόντα κατὰ Δ]βριον 1827 ὁ ἀρχιδιάκονος τῆς μ]λεως Ἰωαννίνων *Ἰωακείμ*¹⁰.

Ἰωακείμ «διὰ κανον. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ἰωαννίνων» ἐξελέγη (Ἰούλιος 1835) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομον. κὺρ Παῖσιος»¹¹.

Παῖσιον «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» ἐξελέγη μ]της Δρυῖν. καὶ Δελβίνου (Ν]βρ. 1835) «ὁ ὁσιολογιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Νεόφυτος, ὁ καὶ ἀρχιδιάκονος χρηματίσας τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ἡρακλείας»¹².

Νεοφύτου «ἀπομακρυνθέντος διὰ τὰς ἀναφυσείσας μεταξὺ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος καὶ τῶν χριστιανῶν δυσαρρεσκείας καὶ ψυχρότητας»—ἐξελέγη (Ν]βρ. 1841) «ὁ θεοφιλ. πρ. Τυρρουλῶς κὺρ Νικόδημος»¹³.

Νικοδήμου, «οὕτω τῶν πραγμάτων ὑπαγορευσάντων, ἐκπτώτου γενομένου»—ἐξελέγη (17 Ἰανουαρ. 1848) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως κὺρ Παντελεήμων»¹⁴.

Παντελεήμονος «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου»—ἐξελέγη (15 Σ]βρ. 1867) «ὁ ὁσιολογ. ἀρχιμ. κὺρ Ματθαῖος»¹⁵.

Ματθαίου «προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Πελαγωνίας»—ἐξελέγη (7 8]βρ. 1876) «ὁ πανιερ. μ. Δεβρῶν κὺρ Ἀνθίμος»¹⁶.

Ἀνθίμου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ ὑποβαλόντος τῇ Ἐκκλησίᾳ»—ἐξελέγη (Ἀπρ. 1880) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Σταγῶν κὺρ Κλήμης»¹⁷.

Κλήμεντος «μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς

9) *Αὐτόθι* Ε' 78. *Α. Κεραμέως* Ἱερ. βιβλ. Α' 386.

10) *Αὐτόθι* Ε' 95. 105. 106.—*Ἐπερ. Β. Σπ. Ε'* 74.—*Κώδ. Π. Ἀρχ. ΙΕ'* 83. *Μ. Γεδεών* ὡς ἀνωτ. σ. 701.—*Θρακικὰ ΣΤ'* 227.

11) *Κώδ. Π. Ἀρχ. ΙΔ'* 253.

12) *ΙΔ'* 265.

13) *ΚΒ'* 30.

14) *ΚΒ'* 156.

15) *ΞΖ'* 16.

16) *ΞΖ'* 184.

17) *ΞΖ'* 231.

ἁγιωτ. μ]λεως Γρεβενῶν»—ἐξελέγη (9 Ἰουνίου 1888) «ὁ ὁσιολογ. Μ. Πρωτοσύγκελλος τοῦ ἁγιωτάτου οἴκουμ. θρόνου κὺρ Κοσμάς»¹⁸.

Κοσμά «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Βερροίας»—ἐξελέγη (30 Ἀπρ. 1892) «ὁ πανιερ. μ]της Σερβίων καὶ Κοζάνης κὺρ Κωνστάντιος»¹⁹.

Κωνσταντίου «ἀποκατασταθέντος εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σερβίων καὶ Κοζάνης, ἣν καὶ ἄλλοτε ἐποίμανεν»—ἐξελέγη (4 Ἰουνίου 1894) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Σερβίων καὶ Κοζάνης κὺρ Γρηγόριος»²⁰.

Γρηγορίου «παυθέντος τέλεον ἀπ' αὐτῆς διὰ τοὺς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἱ. συνόδου ἐκτιθεμένους λόγους»—ἐξελέγη (22 Μαΐου 1899) «ὁ πανιερ. μ. Αἰνίου κύριος Λουκάς»²¹.

Λουκά «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Βερροίας καὶ Ναούσης»—ἐξελέγη (27 Αὐγ. 1909) «ὁ πανιερ. μ]της Βελεγράδων κύριος Βασίλειος»²².

8) ΔΥΡΡΑΧΙΟΝ

Ἀπὸ τῆς προσαρτήσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ἰλλυρικοῦ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐπαρχίαν, τὸ Δυρράχιον ἀποσπασθὲν τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Πάπα Ρώμης ὑπήχθη τῷ Π]χεῖφ ΚΠόλεως ἀποτελέσαν μίαν τῶν μητροπόλεων αὐτοῦ, μβ'. τὴν σειράν. Ἀπὸ τοῦ τέλους ὁμως τοῦ ιγ'. ἡ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιδ'. αἰῶνος ἡ μ]λις Δυρραχίου, μετὰ καὶ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῆς, ὑπήχθη τῇ ἀρχ]πῇ Ἀχριδῶν ἐξακολουθοῦσα νὰ ὑφίσταται τοιαύτη καὶ δὴ πότε μὲν ἀνεξαρτήτως, πότε δὲ ἡνωμένως μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Γκόρας-Μόκρας. Παύσασα πρὸς καιρὸν (περὶ τὰ μέσα καὶ ἑξῆς τοῦ ιη'. αἰῶνος) νὰ ὑφίσταται ὡς μητρόπολις ἀπετέλεσεν ἐν τέλει τμῆμα τῆς ἐπὶ μέρους ἐπισκοπικῆς περιφερείας τοῦ ἀρχ]που Ἀχριδῶν, ἕως οὗ συνενωθείσης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ταύτης τῷ θρόνῳ ΚΠόλεως ἀνασυνέστη καὶ αὐθις ἡ μητρόπολις Δυρραχίου (1767) περιλαβοῦσα ἀργότερον (μετὰ τὸ 1772) καὶ τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Γκόρας-Μόκρας, κατέχουσα δὲ τελευταίως τὴν μῆ. θέσιν ἐν τῷ συνταγματικῷ, μετὰ «ὑπερτιμίας» τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως¹.

18) ΕΖ'. 358.

19) ΕΖ'. 486.

20) ΕΖ'. 469.

21) Φια'. 34.

22) Φια'. 198.

1) P a r t h e y σ. 15, 97, 124, 199, 220, 229, 314, 317.—G e l z e r Ungedr. σ. 551, 570, 598, 608.—Τοῦ ἀγιοῦ Cyprii κλπ. σ. 58.—Τοῦ ἀγιοῦ der Patr. von Achrida, σ. 31, 33.—Ρ. Ποιτῆ Ε'. 474, 492, 519.—Κ. Δελικάνη Πατρ. ἔγγραφα Γ'. 897.—Μ. Ἑλλ. Ἐγκυκλ. Θ'. 586. ΚΒ'. 756, 757.—Ἀνθ. Ἀλεξούδη σύντομος ἱστορ. κλπ. ὡς ἀνωτέρω σ. 141 δξ.—Νέα Σιών 1931 σ. 582, 582.—Γ. Κονιδάκη ὡς ἀνωτ. σ. 43, 66, 68, 69, 89, 95.

Δανιήλ, ἀναφερόμενος κατὰ Μάϊον 1691. Τοῦτον «ἀναβιβασθέντα λόγῳ μεταθέσεως... εἰς τὸν ἁγιώτατον καὶ ὑπέρτιμον θρόνον τῆς ἁγιωτάτης μ]λεως Κορυτσαῖς καὶ Σελασφόρου»², διεδέχθη (Ἰανουάριος 1694) «ὁ Κιτιαῖον πόλεως τῆς Κύπρου μητροπολίτης *Κοσμάς*», ἀποθανὼν τῇ 15 Ἰανουαρίου 1702³.

Νικήτας, ἀναφερόμενος τῇ 21 Μαΐου 1740⁴.

Ἀνθίμος, «θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Δυρραχίου» ψηφισθεὶς τῇ 25 Φεβρουαρίου 1749 μητροπολίτης Μονεμβασίας⁵.

Νεόφυτος, ἀναφερόμενος τῇ 8 Ἰουλίου 1761⁶.

Μελέτιος, ὢν πρ. Δυρραχίου, ἐξελέγη κατὰ Ν]βριον 1768 μητροπολίτης Λαρίσης⁷.

«.....τῆς ποτε ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτῇ μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν εἰς ἓν τῆς Ἐκκλησίας σῶμα συναρμολογηθεῖσων... τοῦ δὲ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ὀνόματος ἀποξεσθῆναι τῶν βασιλικῶν πινάκων καὶ ὡς μηδέποτε γεγονότος λογιζομένου, κἀντεῦθεν μεινάσης τῆς Ἀχριδῶν ποτὲ παροικίας, μηδενὸς ὄντος ἐν αὐτῇ τοῦ προΐσταμένου, τῶν ὧν ἰδίως εἶχε ποτὲ ὁ Ἀχριδῶν λεγόμενος ἀρχιεπίσκοπος κωμοπόλεων καὶ χωρῶν, ἥτοι τὸ Δυρράχιον....καὶ ἰδίως ἡ Ὀχριδα λεγομένη, ὧν εἰς μίαν ἐπαρχίαν καὶ μητρόπολιν ἀποκατασταθεῖσων ἤδη, τὴν Δυρραχίου»—ἐξελέγη ποιμὴν τῆς ἐπαρχίας ταύτης (1767) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ *Γρηγόριος*», ὑπογραφόμενος ἐν ἐγγράφοις μέχρι τοῦ 1772⁸.

Μετὰ τὴν χηρείαν τῆς μ]λεως ταύτης καὶ τὴν συνένωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς ἀρχ]πῆς Γκόρας καὶ Μόκρας εἰς μίαν ἐπαρχίαν, τὴν μητρόπολιν *Γκό-*

2) G e l z e r ὡς ἄνωτ. σ. 55. 57. 142.— *Δελικάνη* ὡς ἄνωτ. σ. 791. 798. 857.— Ὁ *Δανιήλ* ἐξελέγη μ. Κορυτσαῖς τῇ 24 Ἰανουαρίου 1694.

3) G e l z e r ὡς ἄνωτ. 57. 63. 67. 69. 79. 142.— *Δελικάνη* ὡς ἄνωτ. σ. 801. 804, 809, 857, 858, 859, 860, 863.— Ὁ *Κοσμάς* ἐξελέγη κατ' ἀρχὰς ἐν Κύπρῳ «μητροπολίτης Ἀμαθοῦντος, Κυταιῶν καὶ Λεμεσοῦ», τῷ 1675, τῇ ὑποστηρίξει ξένων παραγόντων, συνεπεῖα τοῦ ὁποίου καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἀποχωρήσῃ τοῦ θρόνου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1676. Περιελθὼν μέρη διάφορα κατέφθασε καὶ εἰς τὴν ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος ὑπογραφόμενος πάντοτε «Κιτιαῖον μητροπολίτης» ἢ «Κιτιαῖον πόλεως τῆς Κύπρου μ]της». (*Χρυσ. Παπαδοπούλου* ἀρχ]που Ἀθηνῶν. Ἡ Ἐκκλησία. τῆς Κύπρου ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἀθῆναι 1929, σ. 60, 61.— *Μ. Ἑλλ. Ἐγκ.* 1Δ' 949.— *Λοῦζου Φιλίππου* τὰ ἑλλην. γράμματα ἐν Κύπρῳ, κατὰ τὴν περίοδον τῆς τουρκοκρατίας. Λευκωσία, 1930 σ. 66—70).

4) G e l z e r ὡς ἄνωτ. σ. 97, 142.

5) *Κώδ.* Π. Ἀρχαιοφ. Δ' 129.

6) G e l z e r ὡς ἄνωτ. σ. 110, 111, 142.

7) *Κώδ.* Π. Ἀρχαιοφ. ΣΤ' 174.

8) *Δελικάνη* ὡς ἄνωτ. σ. 895 ἐξ.— *Α. Ἀλεξούδη* ὡς ἄνωτ. σ. 148.— Ἡπειρ. Χρον. Γ' 67.

ρας καὶ Δυρραχίου, ἡ διαποίμανσις αὐτῆς ἀνετέθη τῷ ἤδη ἀρχιεπισκόπῳ Γκόρας Κωνσταντίῳ (Μάϊος 1772 ἐξ.).

Κωνσταντίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἀπρίλιος 1783) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Εὐθύμιος»⁹.

Εὐθυμίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἰανουάριος 1805) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ Σαμουήλ»¹⁰.

Σαμουήλ «διὰ κανονικῶν ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγίωτ. μ]λεως Μελενίκου»—ἐξελέγη (Μάϊος 1820) «ὁ ὁσιολογ. ἀρχιμ. κὺρ Χρῦσανθος»¹¹.

Χρυσάνθου «διὰ καν. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγίωτ. μ]λεως Σμύρνης»—ἐξελέγη (Ἰούλιος 1833) «ὁ ὁσιολογ. πρώην Μέγας Πρωτοσύγκελλος τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας κὺρ Γεράσιμος»¹².

Γερασίμου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Δ]βρ. 1837) «ὁ ὁσιώτατος μέγας ἀρχιμανδρ. τῆς ἁγίας τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας κὺρ Ἀνθιμος»¹³.

Ἀνθίμου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Μάρτιος 1844) «ὁ θεοφιλέστ. ἐπίσκοπος Ἀριστείας κὺρ Ἀνθιμος»¹⁴.

Ἀνθίμου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἰούλιος 1845) «ὁ ὁσιώτατος ἡγούμενος τοῦ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς ἰ. μοναστηρίου τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ τῆς Ζίτζης κὺρ Ἰωαννίκιος»¹⁵.

Ἰωαννικίου «διὰ κανον. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μετατεθ. καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγίωτ. μ]λεως Πρεσπῶν»—ἐξελέγη (Ν]βρ. 1858) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Μυρέων κὺρ Γεννάδιος»¹⁶.

Γενναδίου «διὰ καν. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγίωτ. μ]λεως Δεβρῶν»—ἐξελέγη (Ν]βρ. 1858) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Βελισσοῦ κὺρ Αὐξέντιος»¹⁷.

9) Κώδ. Π. Ἀρχ. Ζ', 157.

10) Θ' 218.

11) Θ' 419.

12) ΙΔ' 225.

13) ΙΔ' 310.

14) ΚΒ' 65.

15) ΚΒ' 85.

16) ΚΒ' 345.

17) ΚΒ' 348.

Αὐξεντίου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου» — ἐξελέγη (21 Ἰανουαρίου 1859) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος προπρώην Τρίκκης κὺρ Ἰωσήφ» ¹⁸.

Ἰωσήφ «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (8 Μαρτ. 1867) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Κρατόβου κὺρ Βησσαρίων» ¹⁹.

Βησσαρίωνος «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (6 Μαΐου 1899) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ἀμφιπόλεως κὺρ Προκόπιος» ²⁰.

Προκοπίου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ. Φιλαδελφείας» — ἐξελέγη (10 8]βρίου 1906) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ξανθουπόλεως κὺρ Ἰωάννης» ²¹.

Ἰωάννου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Βάρνης» — ἐξελέγη (15 Φεβρ. 1911) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Χριστουπόλεως κὺρ Ἰάκωβος» ²².

Ἰακώβου «προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ. Μυτιλήνης» τῇ 26 Ἰανουαρίου 1924 ἡ ἐπαρχία Δυρραχίου παρέμεινεν ἔκτοτε ἄνευ ποιμένος.

9) ΔΩΔΩΝΗ

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπισκοπῶν τῆς μ]λεως Νικοπόλεως ὑφισταμένη μέχρι τέλους τοῦ 5' αἰῶνος. Φαίνεται πιθανὸν ὅτι ταύτην ἀντικατέστησεν ἡ ἐπισκοπὴ Ἰωαννίνων. Διασώζεται ἐνίοτε ψιλωνύμως ¹.

* *

Πανάρετος πρωτοσύγκελλος, ψηφισθεὶς τῇ 23 Φεβρ. 1912, αἰτήσῃ τοῦ μ]του Ἰωαννίνων Γ. Γερβασίου. Τῇ 24 Φεβρ. 1922 προήχθη εἰς τὴν μ]λιν Βελλᾶς καὶ Κονίτισης. ²

Δημήτριος πρωτοσύγκελλος, ψηφισθεὶς τῇ 25 Μαΐου 1926, αἰτήσῃ τοῦ μ]του Ἰωαννίνων Σπυρίδωνος. Τῷ 1931 προήχθη εἰς τὴν μ]λιν Λευκάδος καὶ Ἰθάκης. ³

18) ΚΒ' 349.

19) ΕΖ' 6.

20) Ρ'ια' 32.

21) Ρ'ια' 152.

22) Ρ'ια' 238. Ρ'οθ'.

1) Parthey σ. 14. 313. — Μ.Ε. Ἑγ. Θ'. 605. IB'. 343. — Ἡπειρ. Χρονικά Γ'. 7. 56. 60. Ε'. 1. — Περιοδ. Ε.Φ. Συλλ. Κ]πόλεως τόμ. IB'. 1. — Νέα Σιών 1931 σ. 589. — Γ. Κονιδάρη ὡς ἄνωτ. σ. 98. — L e Q u i e n II'. 139.

2) Κώδ. Π. Ἀρχ. Ρ'ια'. 260.

3) Κώδ. Ρ'οθ'. 83.

10) ΖΑΓΟΡΙΟΝ

Τμήμα ὑπαγόμενον ἀνέκαθεν ἐκκλησιαστικῶς τῇ μ)λει Ἰωαννίνων. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ιστ'. ἡ ἀρχὰς τοῦ ιζ'. αἰῶνος «ἐγένετο ἀφαίρεσις καὶ ἀποξένωσις καιρικὴ καὶ ὅπως δὴποτε ἡλλοτριώθησαν τὰ Ζαγόρια ταῦτα ἀπὸ τοῦ καθόλου σώματος τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων», πιθανῶς δὲ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διετέλεσαν τὰ Ζαγόρια ἐπισκοπή. Κατὰ Ἰούνιον 1605 Ραφαὴλ ὁ Β'. προέβη εἰς τὴν καθάρισιν τοῦ ἐπισκόπου Ζαγορίου *Ματθαίου* καὶ εἰς τὴν καὶ αὐτίς ὑπαγωγὴν τοῦ ὁμωνύμου τμήματος εἰς τὴν μ)λιν Ζαγορίων ¹.

*
* *

Συνοδικὸν Γράμμα βεβαιοῦν

τὴν προσάρτησιν τῶν Ζαγορίων εἰς τὴν μ)λιν Ἰωαννίνων ².

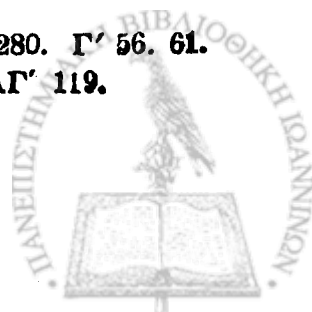
† Ραφαήλ, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἐπειδὴ πολλῶν ὄντων καὶ ἰσχυροτάτων τῶν τε δεσποτικῶν χρυσοβούλων καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς βεβαιωτηρίων πατριαρχικῶν σιγγιλίων γραμμάτων τῶν ἀσφαλῶς διακελευομένων καὶ δεικνυόντων μίαν εἶναι τῶν πέντε ἐνοριῶν τῆς ἀγιωτάτης ἐπαρχίας Ἰωαννίνων καὶ τὰ Ζαγόρια ὡς ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς βεβαιωθέντα καὶ ἐπικυρωθέντα, καὶ ταῦτα ἐνέμοντο καὶ ἐκαρποῦντο οἱ κατὰ καιροὺς ἀρχιερεῖς Ἰωαννίνων ἀναφαιρέτως καὶ ἀναποσπάστως, ἐγένετο δέ τις ἀφαίρεσις καὶ ἀποξένωσις καιρικὴ καὶ ὅπως δὴποτε ἡλλοτριώθησαν τὰ Ζαγόρια ταῦτα ἀπὸ τοῦ καθόλου σώματος τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων, ὃ καὶ μὴ φέρων ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Κερκύρας κύρ Νεόφυτος ὁ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς πολλάκις ἐφάνη καταβοῶν καὶ ἐγκαλῶν περὶ τοῦ τοιούτου, τούτου χάριν καὶ ἡ τανῦν θεία χάριτι συναθροισθεῖσα ἱερὰ τῶν ἀρχιερέων σύνοδος τῶν ἐν τῷ ἀγίῳ Πνεύματι ποθεινοτάτων ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν οὐ δίκαιον καὶ εὐλογον ἔκρινε τὴν δηλωθεῖσαν ταύτην ἐπαρχίαν τῶν Ἰωαννίνων στερήσασθαι τοῦ ἀρχαίου καὶ παλαιοῦ αὐτῆς δικαιώματος, ἀλλ' εἶναι καὶ τὰ χωρία ταῦτα τῶν Ζαγορίων ἠνωμένα καὶ ὑποκείμενα αὐτῇ ὡς ἐνοριακὰ ἀνέκαθεν ἐνθεν τοι καὶ γράφουσα ἀποφαίνεται ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καὶ διορίζεται ἵνα κατὰ τὰ παλαιὰ δεσποτικὰ χρυσόβουλα καὶ πατριαρχικὰ συνοδικὰ γράμ-

1) *Μ. Ε. Ἐγκυκλ.* ΙΑ', 886. ΙΒ' 345.—*Ἠπειρ. Χρον.* Β' 18. 280. Γ' 56. 61. 212. 291. 307. 310, Δ'. 104.—*Περιοδ.* 'Ε. Φ. Σνλλ. ΚΠόλεως τόμ. ΛΓ' 119.

1) *Νομ. Συναγωγὴ* σ. 185. 209.

2) *Νομ. Συναγωγὴ* σ. 285, 109.

ματα, ἐν οἷς ἐμφέρονται βαρύτερος καὶ φρικωδέστερος ἄλλος ἀφορισμὸς καὶ ἀραί, οἱ συνιστῶντες τὰ δίκαια καὶ προνόμια τῶν ἐνοριῶν Ἰωαννίνων, ὑπάρχουσι καὶ τὰ Ζαγόρια ταῦτα ὑποκείμενα τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων καὶ ὃ τε νῦν ἱερώτατος μητροπολίτης αὐτῶν κύριος Νεόφυτος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν δεσπόζουσιν αὐτῶν τῶν Ζαγορίων ἀρχιερατικῶς ὡς ἐνοριακῶν καὶ γνησίων καὶ καρποῦνται τὰ ἐξ αὐτῶν εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα τὰ ἀπὸ τε κανονικῶν τῶν ἱερέων, συνοικεσίων, πανηγύρεων, ζητίας καὶ τῶν λοιπῶν συνήθων τῷ τόπῳ, ἔχοντες ἐπ' ἀδείας ἐκτελεῖν ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ ἀρχιερατικὰ ἅπαντα ἀκωλύτως μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ὀφειλόντων καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς εὗρισκομένων εὐλαβεστάτων ἱερέων, χρησιμωτάτων ἀρχόντων καὶ παντὸς τοῦ χριστωνύμου λαοῦ παρέχειν ταῦτα πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμόνως καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐναντίον αὐτοῖς φαίνεσθαι· καὶ γὰρ ὅστις ἂν τῶν ἀπάντων ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τολμήσειε διάστασιν τινα ποιῆσαι καὶ διαίρεσιν τῆς ἀγιωτάτης ταύτης ἐπαρχίας Ἰωαννίνων καὶ σκάνδαλόν τε καὶ νεωτερισμὸν προξενῆσαι, ὁ τοιοῦτος, ὁποίου ἂν εἴη καταλόγου, ὡς σκανδαλοποιὸς καὶ παραβάτης τῶν φρικωδεστάτων ἐκείνων ἀφορισμῶν ἔστω ἀφωρισμένος ἀπὸ τῆς ἀγίας ὁμοουσίας καὶ ζωοποιῦ καὶ ἀδιαιρέτου καὶ ἀσυγχύτου Τριάδος καὶ κατηραμένος καὶ ἀσυγχώρητος καὶ μετὰ θάνατον ἄλλος ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ λόγον δῶ τῷ Θεῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ἐχέτω δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτὼ θεοφόρων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ. Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος ἐπικυρωτικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Ἰωαννίνων, ὑπερτίμῳ καὶ ἐξάρχῳ Κερκύρων, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρ Νεοφύτῳ καὶ τοῖς μετ' αὐτόν.

Ἐν ἔτει ζριγ (1605) μηνὶ Ἰουνίῳ, Ἰνδικτιῶνος γ'

11) ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Διαδεχθεῖσα πιθανῶς τὴν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ζ'. αἰῶνος ἐκλιποῦσαν ἐπισκοπὴν τῆς Δωδώνης ἀναγράφεται ἡ ἐπισκοπὴ Ἰωαννίνων μεταξὺ τῶν ὑποκειμένων τῇ μ]λει Ναυπάκτου, ἥδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ι' αἰῶνος ἔαν μὴ καὶ ἐνωρίτερον. Τὸ σιγίλλιον Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἐκδοθὲν τῷ 1020, ὑπάγει σὺν ταῖς ἄλλαις ἐπισκοπαῖς τῆς Ἡπείρου καὶ τὴν τῶν Ἰωαννίνων τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Ἀχρίδος, ἵνα ὁμῶς ἀργότερον ἀναγραφῇ καὶ αὐθις μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς ὑποκειμένης τῷ Π. Κ]πόλεως Ναυπάκτου, ὥς δείκνυται ἐκ τῆς ἐκθέσεως (notitia) τῆς προελθούσης μετὰ τὸ 1170, κατόπιν δηλ. διασκευῆς τῆς στατιστικῆς τοῦ Νείλου Δοξαπατρῆ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐπὶ Ἰσαὰκ Ἀγγέλου (1186—96) ἀναγραφῆς, τῆς ἰσχυσάσης καὶ ἐπὶ Λατινοκρατίας. Ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ἰωαννίνων ἐτιμήθη εἰς μητρόπολιν

ἐπὶ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος, τῷ 1285, λαβοῦσαν ἀρχικῶς νγ' σειράν, προαχθεῖσαν εἴτα εἰς λγ' θρόνον, ἀπὸ τοῦ Μαρτίου 1842 εἰς ιγ' καὶ μετὰ τὸ 1872 εἰς ιβ' τοιοῦτον, τὸ οἰκείου αὐτῆς ποιμένος φημιζομένου «*ὑπερτίμον καὶ ἐξάρχου πάσης Ἡπείρου καὶ Κερκύρας*»¹.

*
**

Συνοδικὸν γράμμα προβιβασμοῦ τῆς μῆλεως

Ἰωαννίνων εἰς ιγ' θρόνον. '

† Ἀνθιμος, ἐλέω θεοῦ κλπ.

Ὅσα κατὰ καιροὺς παρὰ τῆς Ἐκκλησίας εὐλόγως τε καὶ καλῶς διατάχθη, ταῦτα ἀμετάτρεπτα ἐσαεὶ διατηρεῖσθαι προσήκει, ἐπικυρούμενα παρὰ τῶν θεόθεν ἐμπεπιστευμένων τὴν πνευματικὴν αὐτῆς πηδαλιουχίαν· οὕτω γὰρ ἂν ὁ ἐκκλησιαστικὸς διάκοσμος, καὶ ἡ εὐταξία ἀνωτέρα διατηρηθῇ ἐπηρείας καὶ ἐνοχλήσεως. Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ κατὰ τὸ παρεληλυθὸς αἰώνον σωτήριοι ἔτος, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου κυροῦ Γρηγορίου, ἡ ἀγιωτάτη μητρόπολις Ἰωαννίνων δι' ἐκδόσεως ἐκκλησιαστικοῦ Γράμματος προεβιβάσθη εἰς τὸν ιγ'. θρόνον, ἀμέσως δηλονότι μετὰ τὸν τῆς Ἀμασείας προταγεῖσα τοῦ τῆς Προύσης, καὶ τιμηθεῖσα πρὸς τῇ ἀνέκαθεν ἐπικεχορηγημένῃ αὐτῇ *ὑπερτιμῇ καὶ ἐξαρχίᾳ πάσης Κερκύρας*, καὶ τῇ προσθήκῃ τῆς *Ἡπείρου*, ὁ δὲ τοιοῦτος εὐλογος τῆς ἐκκλησίας προβιβασμὸς ὥφθη ἀπὸ τινος καιροῦ παραμεληθῆναι, ἡμεῖς τε καὶ ἡ περὶ ἡμᾶς ἀδελφότης καὶ ἁγία Σύνοδος, ἀποβλέποντες οὐδὲν ἥττον καὶ ἤδη εἰς τὴν ἀνέκαθεν εὐκλειαν τῆς ἀγιωτάτης αὐτῆς μητροπόλεως, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῆς πρὸς τὸ ἡμέτερον Γένος διαχυθεῖσαν κοινὴν ὠφέλειαν διὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν διαπρεψάντων κατὰ καιροὺς ἐνδόξων διδασκάλων, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὸν πληθυσμὸν εἰδότες τῶν ἐγκατοίκων αὐτῆς ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἐξ ὧν καθορῶνται πανταχοῦ λόγου ἄξιοι φιλογενείας ἄνδρες, καὶ δὴ καθέδρα οὖσα ὑπερτάτης Ἡγεμονίας, καὶ κέντρον τῆς πολιτι-

1) Parthey σ. 122, 136, 218, 229, 239, 360.—Gelzer Ungedr. κλπ. σ. 557, 608, 629, 631.—*τοῦ αὐτοῦ*, Cyprii κλπ. σ. 78—*τοῦ αὐτοῦ*, der Patriarchat von Achrída. Leipzig, 1902 σ. 4.—*P. Ποτλῆ* Ε'. σ. 483, 493, 501, 515.—Acta Patriarch. Α'. 93, 468, 472. Β'. 213.—*Ἀρχιμ. Χρ. Παπαδ.* αἱ ἐπαρχίαι κλπ. σ. —*τοῦ αὐτοῦ* ἱστορ. τῆς Ἐκκλ. τῆς Ἑλλάδος Α'. 13.—*Χρυσάνθου Ἱεροσολ. συνταγμάτων* σ. 74.—*Μ. Γεδεών* Πατρ. Πίν. σ. 402, 433.—*Μ. Παραμ. Ἀθηνᾶγορον* ἡ ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων ἐν *Ἡπειρωτ. Χρονικοῖς* Γ'. σ. 3 ἐξ.—*τοῦ αὐτοῦ* ἡ *Ἡπειρος* ἐν *Μ. Ε. Ἐγκ.* ΙΒ'. 342.—*δρα* καὶ ΙΓ'. 380.—*Ὁρθοδοξία* Γ'. 283.—*Π. Ἀραβαντινοῦ* Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου. Ἀθῆναι. 1867, Β' 281 ἐξ.—Le Quien II'. 149.

2) *Κώδ.* Πατρ. Ἀρχαιοφ. ΚΓ' 10.

κῆς κυβερνήσεως τῆς Ἡπείρου ἀπάσης, πολλῶν ἄλλων ἀναμφιλέκτως ὑπερέχει καὶ ὑπερανίσταται τῇ εὐκλείᾳ τε καὶ λαμπρότητι, καὶ ὁ ταύτης δὲ ἀρχιερατικῶς ἤδη προϊστάμενος, περιπόθητος ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς κύρ Ἰωακείμ, τὰ τε ἄλλα εὐσεβῆς, κόσμιος τοῖς ἡθέσιν, ἀξιότητι συγκεκροτημένος μετὰ φρονήσεως καὶ δὴ καὶ ἀρχιεροπρεπῇ ζῆλον ἐνδιατρέφων καὶ ἄλλοις τοιούτοις κεκοσμημένος πλεονεκτήμασιν, ἐπειδὴ ἀγαπητὸς ἐφάνη κατὰ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, διὰ ταῦτα ἐγνώμεν ἀνανεώσασθαι τὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἐκείνου προβιβασμοῦ, διὰ τοῦδε τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν Γράμματος, δι' οὗ καὶ ἑτάφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Χριστῷ ἀγαπητῶν καὶ περιποθητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ ῥηθεῖσα ἀγιωτάτη μητρόπολις Ἰωαννίνων, διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους, ὑπάρχη καὶ γινώσκηται ὡς τότε ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ ἀοιδίμου κυροῦ Γρηγορίου ἐτιμήθη, οὕτω καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον, τεταγμένη εἰς τὸν ιγ'. θρόνον, ἀμέσως δηλονότι μετὰ τὸν τῆς Ἀμασείας, καὶ προτεταγμένη τοῦ τῆς Προύσης, ἔχουσα καὶ τὴν προστεθεῖσαν τότε φήμην τῆς Ἡπείρου, καὶ ὁ ἤδη γνήσιος αὐτῆς κυριάρχης, περιπόθητος ἡμῖν ἐν Χριστῷ ἀδελφὸς κύρ Ἰωακείμ, καὶ οἱ μετ' αὐτὸν διάδοχοι ἔχωσι τοῦ λοιποῦ τὴν στάσιν, καὶ ἔδραν ἀμέσως μετὰ τὸν Ἀμασείας καὶ πρὸ τοῦ Προύσης, προκαθεζόμενοι τῶν ἄλλων μετὰ τὸν βαθμὸν τοῦτον μητροπολιτῶν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσι καὶ συνόδοις, καὶ φημιζόμενοι ὑπέρτιμοι καὶ ἑξαρχοὶ πάσης Ἡπείρου καὶ Κερκύρας. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἀπελύθη καὶ τὸ παρὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλοτιμίας παραστατικόν, ἀνανεωτικόν τε καὶ ἀποφαντικὸν Γράμμα, καταστρωθὲν καὶ τῷ ἱερῷ ἐκκλησιαστικῷ κώδικι, καὶ ἐδόθη τοῖς κατὰ καιρὸν μητροπολίταις τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων.

Αωμβ'. ἐν μηνὶ Μαρτίῳ, Ἰνδικτιῶνος ιε'.

† Ὁ Ἡρακλείας Διονύσιος, —† ὁ Νικομηδείας Διονύσιος,
—† ὁ Νικαίας Ἰωσήφ, —† ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος, —† ὁ Δέρκων
Γερμανός, —† ὁ Ἀρτης Ἀβέρκιος, —† ὁ Μαρωνείας Ἀνθίμος, —† ὁ Σω-
ζοαγαθουπόλεως Προκόπιος.

* *

Ἀνώνυμος, πρὸς τὸν ὁποῖον, ὅπως καὶ πρὸς ὠρισμένους προκρίτους γράψας τῷ 1430 ὁ Μ. Βεζίρης Σινὰν πασᾶς, ἐξήτει τὴν παράδοσιν τῶν Ἰωαννίνων ³.

Νεόφυτος, πιθανῶς τῷ 1480—87 ⁴.

Θεόληπτος, χρηματίσας καὶ «καλόγηρος» Παχωμίου Α'. (τὸ α'. = φθινοπ. 1504—ἀρχὰς 1513). Περὶ τὰ μέσα 1513 ἐξελέγη πατριάρχης ΚΠόλεως ⁵.

3) *Ἡπειρ. Χρον.* Β'. 9. Γ'. 22.

4) *Ἀπόθι* Γ' 22.

5) *Ἀπόθι* σ. 23. — *Μ. Σαρδ. Γερμ.* κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 31. — *L e Q i u e n* II'. 151.

Γρηγόριος, διαδεχθείς τὸν Θεόληπτον ⁶.

Σωφρόνιος, ἀποθανὼν τῷ 1526 ⁷.

Νήφων, ἀναφερόμενος τῷ 1546 ⁸.

Μακάριος, ἀναφερόμενος τῇ 20 Αὐγ., 1545. Ἐφ' ὅσον ὁμως ἡ Ἰνδικιῶν ἀναφέρεται δ., τὸ ἔτος 1545 εἶνε λελανθασμένον, πιθανῶς ἀντὶ 1549, ὁπότε συμβιβάζεται καὶ πρὸς τὸν προηγούμενον Νήφωνα ⁹.

Δανιήλ, ἀναφερόμενος κατὰ Ἰούνιον 1571, καὶ τῷ 1572 ¹⁰.

Ἰωάσαφ. «Οὗτος τὴν Λαρισσαίων μητρόπολιν ἐγχειρισθεὶς καὶ μητροπολίτης ἐκεῖσε χρηματίσας, συνοδικῇ θεωρίᾳ καὶ ἀποφάσει ταύτης ἐστέρηται, ὡς τοῦ πρὸ αὐτοῦ τὸν τοιοῦτον διέποντος θρόνον κὺρ Δανιήλ διὰ μικρὰν τινα ἔριδος καὶ φιλονεικίας ἀφορμὴν καὶ ἀσύστατα αἰτιάματα, ἃ πόρρω τῆς ἀληθείας καθέστηκε, μικρὸν ἐκεῖθεν ὑποχωρήσαντος· εἴτ' αὐθις ψήφῳ τῆς ἱερᾶς τῶν ἀρχιερέων συνόδου, ἀθώου ἀναδειχθέντος καὶ δικαιωθέντος ἔχειν τὴν τοιαύτην μητρόπολιν, ἕως ἂν τοῖς ζῶσι διατελεῖ...τούτων οὖν οὕτω παρηκολουθηκότων καὶ τοῦ εἰρημένου μητροπολίτου κὺρ Ἰωάσαφ ἀπορίᾳ συσχεθέντος καὶ μηδεμίαν ἐλπίδα ἀποκαταστάσεως κεκτημένου, ἀλλὰ καὶ λογισμοῖς ἀλλοκότοις τῇ δε κακεῖσε φερομένου καὶ μέλλοντος διὰ τοῦτο δράσειν τὰ μὴ προσήκοντα, ἡ μετριότης ἡμῶν (=Ἱερεμίας Β')...διεσκέψατο ἀγρύπνῳ ὄμματι ἵνα τὸν τοιοῦτον ἄνδρα τιμήσῃ καὶ μὴ πάντως ἀπαραμύθητον ἔασῃ...κρίμασι δὲ Θεοῦ τῆς μ]λεως Ἱωαννίνων χωρὶς ποιμένος καταλειφθείσης καὶ δεομένης ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως, γνώμῃ συνοδικῇ ἐπιβραβευθῆναι αὐτῷ ταύτην τὴν μητρόπολιν διεκρίθῃ... ὁθεν διὰ τῆς παρούσης συνοδικῆς πράξεως γράφοντες ἀποφαινόμεθα ἵνα ὁ δηλωθεὶς ἱερώτατος μητροπολίτης Λαρίσσης κὺρ Ἰωάσαφ..., ὡς πρόεδρος καὶ ὡσανεὶ γνήσιος μητροπολίτης Ἱωαννίνων παραλαβὼν τὴν μητρόπολιν ταύτην, ἣν πάλαι γνησίως διακατεῖχε καὶ ἐν αὐτῇ πρῶτος μητροπολίτης ἀνηγορεύθῃ, διδάσκῃ τὸν ἐκεῖσε χριστῶνυμον τοῦ Κυρίου λαὸν κλπ.... πρὸς τούτοις λέγομεν, ἥ ἂν ὥρᾳ διαμείνῃ κενὸς ὁ ῥηθεὶς τόπος καὶ θρόνος Λαρισσαίων καὶ ἀπροσιτάτευτος, εὐλόγῳ τρόπῳ ἐπανέλθῃ πάλιν οὗτος ὁ κὺρ Ἰωάσαφ....» (ἐν ἔτει ζπθ' = 1581, Ἰουλίῳ, ἰνδ. θ').

Ὁ Ἰωάσαφ ἀναφέρεται ὡς μ]της Ἱωαννίνων κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1580. Δεδομένου δὲ ὅτι ὁ Δανιήλ μικρὸν (ὀλίγον χρόνον) ἐκ τῆς μ. Λαρίσσης ὑπεχώρησεν, ἡ δὲ ἀποκατάστασις αὐτοῦ εἰς αὐτὴν ἐγένετο κατὰ Ἰούλιον 1581, ἔπεται ὅτι ἡ μετάθεσις τοῦ Ἰωάσαφ ἀπὸ Ἱωαννίνων εἰς τὴν μ]λιν Λαρίσσης συμπίπτει κατὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ διάστημα (Ἰανουάρ. 1580

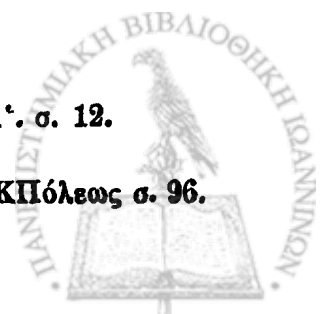
6) Δελτίον ἐθνολ. καὶ ιστορ. ἐταιρ. Γ' 490.—Ἡπ. Χρ. Γ'. 23.

7) Ἡπ. Χρ. Γ'. 24.—Ν. Ἑλληνομ. ΙΑ'. 13.

8) Ἡπ. Χρ. Γ'. 24.—Μαυρογορδ. Βιβλ. Α. Κεραμέως τόμ. Α'. σ. 12.

9) Ἡπ. Χρ. Γ'. 24.

10) Ἀπόδοι. σ. 25.—Παράρε. Κ—ΚΒ'. τόμ. περιοδ. Ε.Φ.Σύλλ. ΚΠόλεως σ. 96.

—Ἰούλιος 1581) καὶ ἡ ἀπὸ Λαρίσσης ἀποκατάστασις αὐτοῦ προεδρικῶς εἰς τὴν μ. Ἰωαννίνων συνέβη κατὰ Ἰούλιον 1581¹¹.

Ματθαῖος, πιθανῶς διαδεχθεὶς τὸν *Ἰωάσαφ*. Ὑπογράφει τὸ «ὑπόμνημα» τῆς ἐκλογῆς Θεοκλήτου Β' (27 Φεβρ. 1585). Περὶ τὰς ἀρχὰς Φεβ. 1596 ἀνῆλθε τὸν πατρ. θρόνον ΚΠόλεως¹².

Νεόφυτος, διαδεχθεὶς τὸν *Ματθαῖον* ἀναφέρεται τῷ 1597, 1604, Ἰούλιον 1605¹³.

Μανασσῆς, ἀναφερόμενος κατὰ Μάρτιον 1610¹⁴.

Νεόφυτος, ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν προηγούμενον ἢ ἄλλος. Ἀναφέρεται τῷ 1612, 1616, Αὐγ. 1617, Δ]βριον 1620 καὶ 1621¹⁵.

Θεόκλητος, διαδεχθεὶς πάντως τὸν *Νεόφυτον*. Ἀναφέρεται τῇ 20 Μαΐου 1621¹⁶.

«Τῆς ἁγιωτάτης μ]λεως Ἰωαννίνων φυσικῷ θανάτῳ πρὸ ὀλίγου τὸν οἰκεῖον ἀποβαλλομένης ποιμένα...»¹⁷—ἐξελέγη (Ἰούλιος 1632) «ὁ ὀσιώτατος ἱερομόναχος κὺρ *Παρθένιος*»¹⁸.

«Ἐπειδὴ ὁ πανιερώτ. καὶ λογιώτατος μ]της Ἰωαννίνων κὺρ *Παρθένιος*, ὁ συναδελφὸς ἡμῶν, λόγῳ μεταθέσεως μετετέθη εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ. Ἀδριανουπόλεως, ὡς ἀνήκοντα αὐτῷ καὶ ἔμεινεν ἡ μ. αὕτη ἀπροστάτευτος καὶ δίχῃ ποιμένος γνησίου...»—ἐξελέγη (7 Ἰουλίου 1639) «ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομον. καὶ πνευματικοῖς κὺρ *Καλλίνικος*»¹⁹.

11) *Κ. Σάθα* Βιβλιογραφ. σχεδιάσμα περὶ Ἱερεμίου Β' σ. 4 γ' 146 ἐξ.—*Ἡπ. Χρ.* Γ'. 24.—*Α. Κεραμέως* Ἱερ. βιβλ. Δ' 418.—*Le Quien* II'. 151.

12) *Ἡπ. Χρ.* Γ' 25.—*Ἐκκλ. Ἀλ.* Β'. 795.—*Σάθα* ὡς ἀνωτ. σ. 4 γ'. 194.—*Μ. Σαρδ. Γερμ.* ὡς ἀνωτ. σ. 68, 69—*Π. Ζερλέντιου* Σουρικὰ Χρονικὰ σ. 22.

13) *Ἡπ. Χρ.* Γ'. 26. καὶ τὰς ἐκεῖ παραπομπὰς—Δ'. 11.—*Κώδ.* Π. Ἀρχ. Α'. 18.

14) *Ἡπ. Χρ.* Γ'. 27.—*Νομ. Συναγ.* 191.—*Κώδ.* Π. Ἀρχ. Α'. 33, 39.

15) *Κώδ.* Α'. 49, 59, 77, 98, 103.—*Ν. Συν.* 192.—*Σάθα* Μεσ. βιβλ. Γ' 560.—*Ἡπ. Χρ.* Γ'. 27.

16) *Θεολογία* Δ'. (1926) σ. 110.—*Ἡπ. Χρ.* 28.

17) Ἀγνοστον τίς οὗτος, πιθανῶς ὁ *Θεόκλητος*. Ἡ ἐν *Ἐκκλ. Ἀληθ.* Β'. σ. 669 φερομένη πληροφορία ὅτι τῇ 30 Ἰουνίου 1632 ἐξελέγη Ἰωαννίνων ὁ ἀπὸ Ξάνθης *Ἰωαννίκιος*, ἀγνοοῦμεν ποῦ βασιζέται, τοῦ σχετικοῦ κώδικος τοῦ Πατρ. Ἀρχαιοφυλακείου σιωπῶντος. Ἀφ' ἑτέρου εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ σειρὰ τῶν μ]τῶν Ξάνθης, κατὰ τὴν παρ' ἡμῶν γενομένην ἐν τοῖς *Θρακικοῖς ΣΤ'*. Τόμ. Ἀθῆναι 1935 σ. 107 ἐξ., δὲν ἀφίνει χῶρον διὰ τὸν *Ἰωαννίκιον*.

18) *Κώδ.* Πατρ. Ἀρχαιοφ. Α'. 233.—*Νομ. Συναγ.* 313. *Σάθα* Γ'. 569. Ἐξελέγη μ]της Ἀδριανουπόλεως τῇ 7 Ἰουλίου 1639.

19) *Κώδ.* Β'. 69, 79.—*Α. Κεραμέως* Ἱερ. βιβλ. Δ'. 16. Κατὰ τὰ ἐν τέλει τῆς καθαιρέσεως τοῦ Καλλινίκου σημειούμενα ἔδει ὅπως ἀντ' αὐτοῦ *χειροτονηθῇ* ἕτερος διὰ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην. Παρὰ τοῦτο ὁμως «προσεπηδήσατο ἐν αὐτῇ τῇ μητροπόλει ληστρικῶς τε καὶ ἐπιβατικῶς καὶ ἔξω παντὸς λόγου τε καὶ κανόνος ὁ ἀσύνετος γέρων *Ἰωάσαφ* καὶ οἷα ἄφρων καὶ πάσης ἀδολεσχίας καὶ ἀκαταστασίας μέτοχος ἔλαβε τὴν τοῦ Ἰωαννίνων ὀνομασίαν καὶ ἀπελθὼν ἐκεῖσε τάχα προστάτης

Καλλινίκου «καθαιρέσει καθυποβληθέντος» (8]βριος 1643) — ἐξελέγη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ μ. Εὐρίπου *Ἰωάσαφ*.

«Ἡ ἱερὰ σύνοδος... ὠρίσατο καὶ εἶπε μηδόλως λογίζεσθαι τὴν ὀνομασίαν ταύτην τῶν Ἰωαννίνων τὴν πρὸς αὐτὸν (*Ἰωάσαφ*) ἢ τὴν μετὰθεσιν αὐτοῦ στέργεσθαι κατὰ κανόνας, ἀλλὰ μεῖναι αὐτὸν ὡς καὶ πρότερον ἐν τῇ τῆς μητροπόλεως Εὐρίπου ὀνομασίᾳ καὶ εἶναι ὑπὸ παντελῇ καθαιρέσιν καὶ ἀπόβλητον τῆς σειρᾶς τοῦ χοροῦ τῶν ἀρχιερέων καὶ δεδιωγμένον τῆς τῶν Ἰωαννίνων μητροπόλεως.....μεινάσης τῆς αὐτῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ δεσποτείᾳ τοῦ ἱερωτάτου τούτου κυρ *Καλλινίκου*, τοῦ γνησίου καὶ καθολικοῦ αὐτῆς προστάτου τε καὶ ποιμένος...»(Σ]βρ. 1644).

Καλλινίκου τὸ β'. καθαιρέσει ὑποβληθέντος κατὰ Ἰανουάριον 1666²⁰ —ἐξελέγη τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ...*Κύριλλος*²¹.

*Ἰάκωβος*²², πάντως διαδεχθεὶς τὸν *Κύριλλον*, πιθανῶς τῷ 1676.

*Κλήμης*²³, πάντως διαδεχθεὶς τὸν *Ἰάκωβον* τοῦλάχιστον τῷ 1680, ἐὰν μὴ καὶ ἐνωρίτερον. Τοῦτον θανόντα διεδέχθη τῷ 1714 ἢ κατ' ἄλλους τῷ 1716 ὁ ἱερομόναχος *Ἱεροθέος*²⁴.

Ἱεροθέου θανόντος—ἐξελέγη (ἀρχὰς Ἰανουαρ 1736) ὁ ἱερομόναχος *Γρηγόριος*²⁵. Τοῦτον καθαιρεθέντα κατὰ Μάϊον 1767, διεδέχθη ὁ...*Παρθένιος*²⁶.

τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς ἐγένετο καὶ ἐλογίσθη μηδόλως εἰς νοῦν θέμενος τὴν τῶν ἱερῶν νόμων τε καὶ κανόνων παράβασιν....», διὸ καὶ προέβη ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν καθαιρέσιν αὐτοῦ κατὰ Σ]βριον 1644 ἐπὶ Παρθενίου Β' (*Νομ. Συναγ.* 129.—*Σάθα* Γ'. 577).

20) *Ν. Συναγ.* 76.—*Σάθα* Γ'. 597.

21) Ὑπόμνημα ἐκλογῆς δὲν σώζεται· ἀναφέρεται ὁμως κατὰ Δ]βριον 1666 εὐρισκόμενος ἐν ΚΠόλει (*Θεολογία* Δ'. 287). Τοῦ *Κυρίλλον* ἡ πατριαρχεῖα δὲν φαίνεται διακοπεῖσα. Ἡ ἐν *Ἐκκλ. Ἀλ. Θ'* 407 χρονολογία ἀχξθ' εἶνε λελανθασμένη, ἀντὶ ἀχνηθ'.—Ὁ *Κύριλλος* ἀναφέρεται τῷ 1670, Ἰανουαρ. 1671, Ἀπριλ. 1675 (*Κώδ.* Α' 440.—*Κ. Δελπκάνη* ὡς ἀνωτ. Β'. 389, Γ'. 340.—*Α. Κεραμέως* Ἱερ. βιβλ. Α'. 347.—*Ἡπειρ. Χρ.* Γ'. 32).

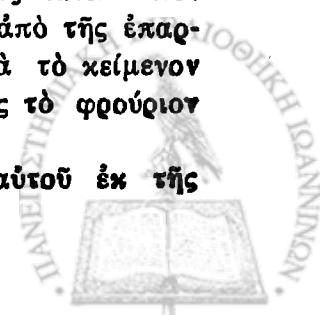
22) Ὡσαύτως δὲν σώζεται τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς. Ἀναφέρεται ὁμως ὁ Ἱ. κατὰ τὴν περίοδον ταύτην (*Ἡπειρ. Χρ.* Γ' 32).

23) Ὡσαύτως δὲν σώζεται ὑπόμνημα. Ἀναφέρεται τῷ 1680 καὶ ἐφεξῆς πολλάκις (*Ἡπειρ. Χρ.* Γ'. 33. Ζ'. 157 ἐξ.—*Ἐκκλ. Ἀλ. Δ'* 164.—*Π. Ἀραβαντινοῦ* Χρονογραφία Ἡπείρου τόμ. Β'. Ἀθῆναι. 1856 σ. 225).—Ἐπετηρὶς Βυζ. Σπουδῶν Β'. 328.—*Δελικάνη* Β'. 430, 452, 660. *Σ. Παπαγεωργίου* ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Κερκύρας, Κέρκυρα, 19... σ. 108.—*Ρωμανὸς ὁ Μελωδὸς* ὡς ἀνωτ. σ. 165.—*Α. Κεραμέως* Ἱερ. σταχ. Β'. 380.—*I, e Q u i e n II'* 152.

24) Δὲν σώζεται ὑπόμνημα. Ἀπέθανε τῇ 22 Δ]βρ. 1735 (*Ἡπ. Χρ.* Γ' 37).—*L e Q u i e n II'* 152.

25) Δὲν σώζεται ὑπόμνημα. Ἐχειροτονήθη ἀρχιερεὺς τῇ 5 Ἰανουαρ. 1736 (*Ἡπ. Χρ.* Γ'. 38.—*Α. Κεραμέως* Ἱεροσ. βιβλ. Α'. 214).—Καθαιρεθεὶς κατὰ Μάϊον 1767 ὑπέβαλε μετὰ δύο ἔτη, τῇ 15 Ἰουνίου 1769 καὶ παραίτησιν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας, κατὰ δὲ τὸν Σ]βριον 1769 ἡθωώθη ὡς πρ. Ἰωαννίνων. Κατὰ τὸ κείμενον τῆς καθαιρέσεως ἡ κυβέρνησις ἐξώασα ἐνέκλεισε τὸν Γρηγόριον εἰς τὸ φρούριον τῆς ἐπαρχίας Αἴνου (*Κώδ.* ΣΤ'. 149, 150, 151).

26) Δὲν σώζεται ὑπόμνημα, παραδεχόμεθα ὁμως τὴν ἐκλογὴν αὐτοῦ ἐκ τῆς

Παρθενίου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον πεποιηκότος»—ἐξελέγη (Ν]βρ. 1767) «ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Μοσχονησίων κὺρ *Γαβριήλ*»²⁷.

«Ἐπειδὴ τοιγαροῦν ἡ ἀγιωτάτη μ]λις Ἰωαννίνων... πρὸ χρόνων ἤδη τριῶν καιρिकाῖς τισι περιπετεῖαις καὶ περιστάσεσι περιπέπτωκεν ὥς τοῦ ἐν αὐτῇ χρόνους ἤδη τριάκοντα πνευματικῶς προϋσταμένου κὺρ *Γρηγορίου* ἐξωσθέντος τῆς ἐπαρχίας ἐπ' οὐδενὶ μὲν ἐγκλήματι κανονικῶ, καθαιροῦν ἔχοντι τὴν ἀρχιερατικὴν ἀξίαν καὶ προστασίαν, καιρικάς δέ τισι περιστάσεσι καὶ ἀνάγκαις, ὧν ἕνεκα ἀπεβλήθη μὲν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης ὁ γνήσιος οὗτος πνευματικὸς αὐτῆς προστάτης, ἀντικατεστάθη δὲ ὁ ἤδη ἐν αὐτῇ ἀοχιερατεύων κὺρ *Γαβριήλ*. Ἐκτοτε γοῦν ὁ διαληφθεὶς κὺρ *Γρηγόριος* πειθαρχήσας τῇ ἐξενεχθείσῃ ἐκκλησιαστικῇ ψήφῳ διετέλεσεν ἐφησυχάζων καὶ ἐν προσδοκίᾳ ὧν τῆς ἐν καιρῷ θεραπείας καὶ διορθώσεως, ἅτε δὴ καὶ τοῦ λογικοῦ ἐκείνου ποιμνίου δεινοπαθοῦντος ἐπὶ τῇ στερήσει καὶ ὀρφανίᾳ τοῦ γνησίου ποιμένος αὐτῶν καὶ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ αἰτουμένου καὶ ἀνακαλουμένου εἰς πνευματικὴν αὐτῶν ἐπίσκεψιν διὰ κοινῶν ἀναφορῶν· οὕτω γοῦν διακειμένων τῶν κατὰ τὴν ῥηθεῖσαν μ]λιν Ἰωαννίνων καὶ ἐπανορθώσεως δεομένων καὶ σκέψεως τανῦν προταθείσης περὶ τῆς θεραπείας τοῦ πεπονηκότος ἐκκλ]κοῦ τούτου μέλους, ἀπεφάνθη κοινῇ καὶ ὁμοφώνῳ ψήφῳ τῆς ἐνδημούσης ἱερᾶς τῶν συναδελφῶν ἀρχιερέων συνόδου, συνωδὰ τοῖς θείοις καὶ ἱ. κανόσι, ἀποκαταστήσαι τὸ δίκαιον κατὰ χώραν καὶ τὸν μὲν διαληφθέντα κὺρ *Γρηγόριον*, ὡς ἄνευ τινὸς κανον. ἐγκλήματος ἐκπεσόντα τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ ταύτης, ἣν ἐν διαστήματι χρόνων ἤδη τριάκοντα διετέλεσε γνησίως ἐπισκεπτόμενος, ὡς ἔφημεν, ἐπαναλαβεῖν αὐτὴν καὶ ἐπισκέπτεσθαι αὐτῇς πνευματικῶς τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ διοικεῖν αὐτὴν θεοφιλῶς ὡς γνήσιον πνευματικὸν αὐτῆς προστάτην, τὸν δὲ ῥηθέντα κὺρ *Γαβριήλ* ἀποστήναι τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης καὶ ἐφησυχάσας μηδεμίαν μετοχὴν οὔτε μὴν κανονικὸν τὸ δίκαιον ἔχοντα ἐν αὐτῇ....» (Ἰούνιος 1771)²⁸.

Γρηγορίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντας καὶ πρὸς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἰούνιος 1773) «ὁ ὁσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ *Παῖσιος*. πρωτοσύγκελλος χρηματίσας τῆς αὐτῆς μ]λεως»²⁹.

Παῖσιος «ἀμετακλήτως ἐκπεπτωκότος τῆς ἐπαρχίας ταύτης διὰ πα-

ὑποβληθείσης ὑπ' αὐτοῦ παραιτήσεως. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀρχιερατεία αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὀλιγοήμερος, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται ἡ Ἐκκλησία νὰ θεωρῇ τὸν ἀπὸ Μοσχονησίων *Γαβριήλ* ὡς διαδεχθέντα τὸν *Γρηγόριον* (ὅρα συνοδικὴν ἀπόφασιν περὶ ἀποκαταστάσεως τοῦ *Γρηγορίου* εἰς τὴν μ]λιν Ἰωαννίνων).

27) *Κώδ.* ΣΤ'. 163.

28) *Κώδ.* Ζ'. 21.

29) Ζ'. 60. Καθιερώθη κατ' ἀπρίλιον 1780 (Ζ'. 127) ὑποβαλὼν ἀργότερον, τῇ 17 Δ]βρ. 1781, καὶ παραίτησιν (Ζ'. 126).

τριαρχ. καὶ συνοδικοῦ παντελοῦς καθαιρέσεως γράμματος καὶ διὰ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὁρισμοῦ»—ἐξελέγη (Ἰ. 1780) «ὁ ὁσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Μακάριος»³⁰.

Μακαρίου «ἐξωσθέντος κρίμασιν οἷς οἶδε Θεός, ὅλως ἡμῖν ἀκαταλήπτοις, καὶ ἀπομακρυνθέντος δι' ὑψηλῆς ἐπιταγῆς τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, ἐγένετο χρεία ἀποκατασταθῆναι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ἀντ' ἐκείνου ἕτερον πνευματικὸν προστάτην....»—ἐξελέγη (Ἰ. 1799) «ὁ πανιερ. ἅγιος Εὐρίπου κὺρ Ἱεροδόθεος»³¹.

Ἱεροθέου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (8]βρ. 1810) «διὰ μεταθέσεως ὁ πανιερ. μ. Λαρίσσης κὺρ Γαβριήλ», τῶν κανονικῶν ψήφων γενομένων ἐν τῷ ἐν Ἰωαννίνοις ἱ. ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου, κατόπιν πατριαρχ. Ἐκδόσεως, ὑπὸ τοῦ ἐκεῖσε μεταβάντος μ]του Γρεβενῶν Βαρθολομαίου καὶ τῶν ἐπισκόπων Βελλᾶς Θεοδοσίου καὶ Δρυϊνουπόλεως Γαβριήλ»³².

Γαβριήλ «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Αὔγ. 1826) «ὁ πανιερ. μ. Νύσσης κὺρ Βενέδικτος»³³.

Βενεδίκτου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Σ]βρ. 1830) «ὁ πανιερ. μ. κὺρ Ἰωακείμ»³⁴.

Ἰωακείμ «διὰ τὰς κανονικὰς αὐτοῦ παρεκτροπὰς κατὰ τὰς ἐμφανισθείσας τῇ Ἐκκλησίᾳ κοινὰς ἀναφορὰς τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν καὶ τὰ σταλέντα ἱλάμια καὶ λοιπὰς ἀγωγὰς ἐκπτώτου γενομένου καὶ ἀπομακρυνθέντος τέλεον»—ἐξελέγη (Ἰούλιος 1835) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως κὺρ Ἰωακείμ»³⁵.

«Ἐπειδὴ ἡ ἀγιωτάτη μ]λις Ἰωαννίνων διέμεινεν ἀπροστάτευτος καὶ ἐστερημένη διοικήσεως πνευματικῆς διὰ γε τὰς παρεκτροπὰς καὶ τὰ ἐγκλήματα, εἰς ἃ ἐφωράθη περιπεπτωκὼς ὁ χρηματίσας αὐτῆς ἀρχιερεὺς Ἰωακείμ, οἱ χριστιανοὶ τῆς ἐπαρχίας ταύτης προσκλαυθέντες δεινοπαθῶς πρὸς τε τὸν ἐκεῖσε ὑψηλότατον ἡγεμόνα καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ πολυχρόνιον κραταῖον δεβλέει ἐξητήσαντο θερμῶς τὴν παντελῆ ἔξωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπαλλαγὴν, συγχρόνως δὲ καὶ διὰ κοινῶν αὐτῶν ἀναφορῶν ἐμφανισθέντες τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτὰ ταῦτα προὔβάλλοντο περιπαθῶς ἀφόρητον τοῦ λοιποῦ καὶ ἀδύνατον τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀρχιερατείαν ἐκείνου παριστῶντες διὰ τοι τοῦτο παρατηρηθέντων καὶ ἀνακριθέντων συνοδικῶς τῶν κατ' αὐτοῦ κατηγορηθέντων καὶ κοιναῖς ἀγωγαῖς πιστοποιηθέντων, ἐπειδὴ οὐ μόνον

30) Ζ' 126. Παρητήθη τῇ 16 Ἰουνίου 1799 (Θ' 189).

31) Θ' 137.

32) Θ' 274.

33) ΙΔ' 95.

34) ΙΔ' 171.

35) ΙΔ' 252.

εὐλογος καὶ δικαία καὶ ἀναγκαιοτάτη κατὰ τοὺς ἱ. κανόνας ἀνεφάνη ἢ ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀπόστασις αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀμετάθετος ὑψηλὴ ἐπιταγή καὶ ἀπόφασις ἐγένετο πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἀσφαινομένη τὴν παντελεῖαν αὐτοῦ ἔξωσιν...»—ἐξελέγη (Αὔγ. 1838) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Ρεθύμνης κὺρ Ἰωαννίκιος»³⁶.

«Ἐπειδὴ πρὸ δύο ἡδὴ χρόνων κατ' αἵτησιν τῶν χριστιανῶν τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων καὶ ἔγγραφον ἐπιταγὴν τοῦ τότε εἰς τὰ ἐκεῖσε ἡγεμονεύοντος, ἐκπτώτου γενομένου τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κὺρ Ἰωακείμ διὰ συνοδικῆς ἐκλογῆς καὶ κανονικῆς ψηφοφορίας ἀποκατέστη γνήσιος αὐτῆς ἀρχιερεὺς ὁ θεοφ. ἐπίσκοπος Ρεθύμνης κὺρ Ἰωαννίκιος, ἀλλ' ἡδὴ πάλιν ἀγωγῆς γενομένης κατὰ τῆς αὐτοῦ ἱερότητος ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ κατ' εὐχαρίστησιν αὐτῶν ἐντόνου ὑψηλῆς ἐπιταγῆς γενομένης ἐπὶ τῷ ἀποκατασταθῆναι ἀρχιερέα τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας τὸν προεξωσθέντα κὺρ Ἰωακείμ, διὰ τοι τοῦτο ἐκπτώτου ἀπ' αὐτῆς γενομένου τοῦ κὺρ Ἰωαννικίου ἀποκατέστη αὖθις ἐν αὐτῇ ἀρχιερεὺς καὶ κυριάρχης ὁ προεξωσθεὶς κὺρ Ἰωακείμ....» (Αὔγ. 1840)³⁷.

Ἰωακείμ «μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν γεροντικὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Κυζίκου»—ἐξελέγη (Ἀπρ. 1845) «ὁ ἀρχιδιάκονος αὐτῆς χρηματίσας πανοσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Ἰωαννίκιος»³⁸.

Ἰωαννικίου «διὰ τὰς συνεχεῖς ἀνησυχίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν χριστιανῶν ἐπαρχιωτῶν, ἔτι δὲ καὶ δι' ἄλλους πνευματικωτέρους λόγους παυθέντος καὶ τέλεον ἀπομακρυνθέντος τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ»—ἐξελέγη (17 Ν]βρ. 1854) «ὁ πανιερ. μ. Ἐρσεκίου κὺρ Παρθένιος»³⁹.

Οαρθενίου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Πελαγονείας»—ἐξελέγη (26 Μαΐου 1869) «ὁ πανιερώτ. μ. Βερροίας κὺρ Σωφρόνιος»⁴⁰.

Σωφρονίου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Θεσσαλονίκης»—ἐξελέγη (28 Σ]βρ. 1889) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Θεσσαλονίκης κὺρ Γρηγόριος»⁴¹.

Γρηγορίου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ἡρακλείας καὶ Ρεδαιστοῦ»—«ἀποκατέστη ὁ ἱερώτ. μ]της Νικαίας κὺρ Σωφρόνιος ὡς καὶ ἄλλοτε εὐδοκίμως ἀρχιερατεύσας ἐν αὐτῇ καὶ θεαρέστως ποιμάνας τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον» (22 Μαΐου 1902)⁴².

36) ΙΔ'. 321.

37) ΙΔ'. 373.

38) ΚΒ'. 78.

39) ΚΒ'. 291.

40) ΕΖ'. 46.

41) ΕΖ'. 390.

42) Ϟια' 97.

Σωφρονίου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ ὑποβαλόντος τῇ Ἐκκλησίᾳ»—ἐξελέγη (1 Ἰουνίου 1906) «ὁ πανιερ. μ]της Πισσιδίας κύριος Γεράσιμος»⁴³.

Γερασίου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ρόδου»—ἐξελέγη (16 Μαρτ. 1910) «ὁ πανιερ. μ. Καισαρείας κύριος Γερβάσιος»⁴⁴.

Γερβασίου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (1 8]βρ. 1916) «ὁ πανιερ. μ]της Βελλᾶς καὶ Κονίτσης κύριος Σπυρίδων»⁴⁵.

Σπυρίδωνος «τεθέντος ἀποφάσει συνοδικῇ εἰς προσωρινὴν διαθεσιμότητα»—ἐξελέγη (27 8]βρ. 1922) «ὁ πανιερ. μ. Ἀμασείας κύριος Γερμανός»⁴⁶.

Γερμανοῦ «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Οὐγγαρίας»—«ἀποκατέστη (15 Ἀπρ. 1924) ὁ ἱερώτ. μ]της Ἀμασείας κύριος Σπυρίδων ὡς καὶ ἄλλοτε εὐδοκίμως ἀρχιερατεύσας ἐν αὐτῇ καὶ θεαρέτως ποιμάνας τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν ποίμνιον»⁴⁷.

12) ΚΟΡΥΤΣΑ

Ἐνοριακῶς τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τῆς ἀρχ/πῆς Ἀγριδῶν διατελοῦσα ἐτιμήθη εἰς μητρόπολιν μετὰ τὰ μέσα τοῦ 15. αἰῶνος κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὑπαχθεῖσαν τῷ Π/χείῳ ΚΠόλεως τῷ 1767. Ταύτη ἠνώθη προσωρινῶς (Μάρτιος 1828—Μάϊος 1834) ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς. Κατὰ Ἰανουάριον 1902 ἡ μητρόπολις Κορυτσᾶς προήχθη ἀπὸ τῆς γ' εἰς τὴν β'. στήλην τοῦ Συνταγματίου καταλαβοῦσα τὴν 34 σειράν. Ὁ οἰκεῖος αὐτῆς ἀρχιερεὺς ἐφημίζετο «ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος ἄνω Μακεδονίας»¹.

Ἰγνάτιος, ἀναφερόμενος κατ' Ἀπρίλιον 1668².

Μακάριος, ἀναφερόμενος τῇ 9 Αὐγ. 1691 καὶ τῇ 13 Αὐγ. 1693. Τούτου «τὸ κοινὸν χρέος δεδωκέναι καὶ ἀποβιῶσαι»³—ἐξελέγη (24 Ἰανουαρίου 1694) «ὁ ἱερώτατος καὶ λογιώτατος μ]της Δυρραχίου κύριος Δανιήλ»,

43) Γ'ια' 138.

44) Γ'ια' 208.

45) Γ'ια' 307.

46) Γ'ια' 352.

47) Γ'οθ' 23.

1) G e l z e r der Patr. von Achrida κλπ. σ. 20, 21, 29—33.—*Κ. Δελικάνη* Γ'. 806.—*Ρ. Ποτλῆ* Ε'.—*Α. Ἀλεξούδη* ὡς ἀνωτέρω σ. 97.—*Μ. Γεδεών* Π. Πίν. σ. 689, 691.—*Ἐκκλ. Ἀλ.* ΚΒ'. 22.—*Μ. Ἐλ. Ἐγκ.* ΙΔ'. 937.

2) G e l z e r ὡς ἀνωτ. σ. 118, 143.

3) *αὐτόθι* σ. 48, 50, 55.—Τὸ «ὑπόμνημα» τῆς ἐκλογῆς τοῦ *Δανιήλ* ἀναφέρει ὅτι διεδέχθη τὸν *Ἀθανάσιον* φαίνεται ὅτι ὁμοῦς πρόκειται περὶ τοῦ *Μακαρίου*. Τοῦτο παραδέχεται καὶ ὁ G e l z e r σ. 143.—*Δελικάνη* ὡς ἀνωτ. σ. 793, 794, 798, 856, 857, 863.

τῶν κανονικῶν ψήφων γενομένων «ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ Ἀ-
χρίδος τῆς κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου τῆς Περιβλέπτου» ⁴.

Δανιήλ «τὸ κοινὸν χρέος ἀποδεδωκέναι καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς με-
τατεθῆναι»—ἐξελέγη (4 Ἰουνίου 1709) «ὁ θεοφιλέστατος ἅγιος Πρεσπῶν
κὺρ Ἰωάσαφ», τῶν κανονικῶν ψήφων γενομένων «ἐνδὸν τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν
ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Νικολάου ἀρχιεπισκόπου Μύρων τῆς Λυκίας τοῦ θαυ-
ματοουργοῦ καὶ μυροβλήτου, τοῦ ἐν τῷ σταυροπηγιακῷ χωρίῳ Μποποστήτῃ».

Ἰωάσαφ «μετατεθέντος ἀπὸ τοῦ θρόνου Κοριτζᾶς καὶ Σελασφόρου
εἰς τὴν ὑπερέχουσαν καθέδραν τῆς Ἀχρίδος» τῇ 6 Φεβρ. 1719—«γνώμη
κοινῇ.....τοῦ ἐδώσαμεν ἄδειαν νὰ ἔχη ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν προεδρικῶς καὶ τὴν
ἐπαρχίαν του Κορυτζᾶν μέχρι ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνοῆς» ⁵.

ΣΗΜ. Τῇ 21 Μαΐου 1740 ἀναφέρονται: Κορυτσᾶς Γεράσιμος καὶ
Σελασφόρου Γρηγόριος. Πάντως πρόκειται περὶ βοηθῶν ἐπισκόπων τοῦ
Ἰωάσαφ,

Ἰωάσαφ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος τῇ 22 8]βρ. 1745 καὶ συνεπῶς
καὶ τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς καὶ Σελασφόρου ἀπροστατεύτου διαμεινάσης—
ἐξελέγη ὁ....*Νικηφόρος*, ἀναφερόμενος τῷ 1746 ⁷.

Μακάριος, ἀναφερόμενος τῇ 15 Αὐγ. 1752, τῇ 1 Μαρτ. 1753 καὶ τῇ
4 Αὐγ. 1756 ⁸.

Δανιήλ, ἀναφερόμενος τῇ 6 Μαρτίου 1759 ⁹.

.....«παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον πεποιηκότος, ὥς μὴ δυνα-
μένου οἰκονομῆσαι ταύτην (τὴν ἐπαρχίαν) κατὰ τὸ πρὸς τὸν μακαριώτα-
τον ἀρχ/πον Ἀχριδῶν κὺρ Ἀρσένιον ιδιόχειρον αὐτοῦ γράμμα, τοῦ δὲ ἀρ-
χιεπισκόπου Ἀχριδῶν κὺρ Ἀρσενίου ἐνταῦθα ἤδη τὰς διατριβὰς ποιουμέ-
νου μετὰ τινων τῶν περὶ αὐτὸν ἀρχιερέων καὶ θερμῶς δεηθέντων τοῦ πα-
ναγιωτάτου.....οἰκουμενικοῦ πατριαρχοῦ κυρίου Σαμουήλ ἄδειαν δοῦναι ἐπὶ
τῷ ἀποκατασταθῆναι ἕτερον ἀρχιερέα ἐν τῇ ρηθείσῃ μητροπόλει....»—ἐξε-
λέγη (6 8/βρ. 1766) «ὁ ὁσιώτατος ἱερομόναχος κὺρ *Γεννάδιος* ¹⁰.

Γενναδίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς με-
ταστάντος»—ἐξελέγη (Μάρτιος 1779) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κὺρ
Ἰωακείμ» ¹¹.

4) Gelzer ὡς ἀνωτέρω σ. 57.—*Δελικάνη* σ. 798, 809, 857, 863.

5) Gelzer σ. 73, 74, 75, 77, 79, 82, 86, 87, 88, 94, 104, 144.—*Δελικάνη* σ.
838, 847, 851, 859, 860, 863.

6) Gelzer σ. 97, 144.

7) *Αὐτόθι* σ. 106, 144.

8) *Αὐτόθι* σ. 108, 109, 110, 144.

9) *Αὐτόθι* σ. 107, 144.

10) *Κώδ.* Π. Ἀρχ. ΣΤ'. 132.—*Δελικάνη* ὡς ἀνωτ. σ. 892.

11) Ζ'. 112. Παρητήθη τῇ 2 Ἰουνίου 1790 (Ζ' 260).

Ιωακείμ «οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον παραίτησιν ποιησαμένου»—ἐξελέγη (8/βρ. 1790) «ὁ ὁσιώτατος πρωτοσύγκελλος κὺρ Κωνστάντιος»¹².

Κωνσταντίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (8βρ. 1798) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Χαριουπόλεως κὺρ Ἰωάσαφ»¹³.

Ἰωάσαφ «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἰούνιος 1816) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Κλαυδιουπόλεως κὺρ Μελέτιος», τῶν κανον. ψήφων γενομένων ἐν τῷ ἐν Κουρούτσεσμε ἱ. ναῷ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ¹⁴.

Μελετίου «διὰ καν. ψήφων καὶ συνοδ. ἐκλογῆς μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Βοδενῶν» — ἐξελέγη (Αὐγ. 1827) «ὁ ὁσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Βησσαρίων, ὁ καὶ Μ. Πρωτοσύγγελος χρηματίσας τῆς ἁγίας τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας»¹⁵.

Βησσαρίωνος «προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ. Προικοννήσου»—ἐξελέγη (Φεβρ. 1835) «ὁ ὁσιώτ. ἐν ἱερομον. κὺρ Κύριλλος, ὁ καὶ Μ. Ἀρχιδιάκονος προχρηματίσας τῆς ἁγίας τοῦ Χρ. Μ. Ἐκκλησίας»¹⁶.

Κυρίλλου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Γάνου καὶ Χώρας»—ἐξελέγη (Δ]βρ. 1845) «ὁ πανιερ. πρ. Δρυϊνουπόλεως κὺρ Νεόφυτος»¹⁷.

Νεοφύτου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (18 Ἀπρ. 1874) «ὁ ὁσιολογ. Μ. Πρωτοσύγκελλος κὺρ Δωρόθεος»¹⁸.

Δωροθέου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (3 Ἰουνίου 1875) «ὁ ὁσιολογ. ἀρχιδιάκονος κὺρ Δωρόθεος»¹⁹.

Δωροθέου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ἰκονίου»—ἐξελέγη (26 Αὐγ. 1885) «ὁ πανιερ. μ]της Ξάνθης κὺρ Φιλόθεος»²⁰.

Φιλοθέου «προβιβασθέντος εἰς τὴν ἁγιωτ. μ]λιν Διδυμοτείχου»—ἐξελέγη (1 Ἰουνίου 1893) «ὁ πανιερ. μ]της Ρόδου κὺρ Γρηγόριος»²¹.

Γρηγορίου «διὰ τοὺς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἱ. συνόδου ἐκτιθεμένους

12) Ζ'. 261.

13) Θ'. 129.

14) Θ'. 363.

15) ΙΔ'. 128.

16) ΙΔ'. 245.

17) ΚΒ'. 102.

18) ΕΖ'. 145.

19) ΕΖ'. 165.

20) ΕΖ'. 310.

21) ΕΖ'. 447.

λόγους παυθέντος ἀπ' αὐτῆς» — ἐξελέγη (15 Ἰουλίου 1893) «ὁ πανιερ. μ]της πρ. Ἀγχιάλου κὺρ Ἀνθιμος»²².

Ἀνθίμου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Λέρου καὶ Καλύμνου» — ἐξελέγη (26 Ἰουλ. 1894) «ὁ πανιερ. μ]της πρ. Λέρου καὶ Καλύμνου κὺρ Χρῦσανθος»²³.

Χρυσάνθου «παραίτησιν οἰκειοθελῶς ὑποβαλόντος τῇ Ἐκκλησίᾳ» — ἐξελέγη (24 Ἀπρ. 1895) «ὁ πανοσιολ. Μ. Πρωτοσύγγελος τοῦ οἴκουμ. θρόνου κὺρ Γερβάσιος»²⁴.

Γερβασίου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Καισαρείας» — ἐξελέγη (16 Μαΐου 1902) «ὁ πανοσιολογ. ἀρχιμ. κὺρ Φώτιος, ἀρχιγραμματεὺς τῆς ἱ. συνόδου»²⁵.

Φωτίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» ἐξελέγη (10 8]βρ. 1906) «ὁ πανιερ. μ. Ροδοπόλεως κὺρ Γερβάσιος»²⁶.

Γερβασίου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Ἀγκύρας» — ἐξελέγη (13 Μαΐου 1910) ὁ πανοσιολογ. ἀρχιμ. κὺρ Δημήτριος»²⁷.

Δημητρίου «μὴ ἀποδεξαμένου τὴν ἐκλογὴν» — ἐξελέγη (8 Ἰουν. 1910) «ὁ πανιερ. μ. Στρωμνίτης κὺρ Γερμανός»²⁸.

Γερμανοῦ «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Σισανίου» ἐξελέγη (24 Φεβρ. 1922) «ὁ θεοφ. ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου κὺρ Ἰωακείμ»²⁹.

Ἰωακείμ «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Καρδαμύλων τῇ 7 8]βρ. 1924 — παρέμεινεν ἔκτοτε ἡ ἐπαρχία αὕτη ἄνευ τιτλούχου ἀρχιερέως.

13) ΜΕΤΣΟΒΟΝ

Πατριαρχικὴ ἐξαρχία ὑφισταμένη ἀπὸ χρόνου μακροῦ, προεβιβάσθη κατὰ 8/βριον 1924 καὶ ὑπὸ τύπον προσωρινότητος εἰς μητρόπολιν, χηρεύσασαν τῷ 1928 καὶ συγχωνευθεῖσαν εἴτα τῇ μ/λει Ἰωαννίνων¹.

*
* *

22) ΕΖ' 452.

23) ΕΖ'. 472.

24) ΕΖ' 486.

25) Ρ'ια'. 93.

26) Ρ'ια'. 149.

27) Ρ'ια'. 213.

28) Ρ'ια'. 217.

29) Ρ'ια'. 338.

1) Κώδ. Π. Ἀρχ. Ρ'π' 50. — Ὁρθοδοξία.

Τόμος ιδρύσεως Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μετσόβου²

† Γρηγόριος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἔθος κανονικὸν ἡ Ἐκκλησία ἔκπαλαι κέκτηται τὴν τῶν ἐπαρχιῶν σύστασιν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν καιρῶν καὶ τὴν καλὴν τοῦ ὅλου συγκροτήματος ὑπόστασιν προσαρμόζειν καὶ οἰκονομεῖν, εἰς εὐρυθμον καὶ λυσιτελεῖ τῶν ἐπὶ μέρους τε καὶ τοῦ ὅλου παράστασιν καὶ διακυβέρνησιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ κατὰ τὸν καθ' ἡμᾶς Ἀγιώτατον Πατριαρχικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον, μετὰ τὴν ἄρτι ἐξ Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καταφυγὴν τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ ἅμα τοῖς ποιμέσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ τούτου προελθοῦσαν ἀλλοίωσιν, ἀνάγκη παρέστη πρόνοιαν λαβεῖν περὶ τῆς εὐρύθμου καὶ ἀναλόγου πρὸς τὰς νέας γενικάς τε καὶ μερικάς, ἐκκλησιαστικῆς συστάσεως τῶν διαφορῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει περιοχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ Κλίματος, ἡ Μετριοτής ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, διασκεψάμενοι μετὰ τῆς ὀφειλομένης προσοχῆς περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἔγνωμεν σὺν ἄλλοις καὶ νέας ἰδρῦσαι Μητροπόλεις ἐκ τμημάτων τῶν ὑπαρχουσῶν ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῆς πολιτικῆς διαιρέσεως τῶν μερῶν.

Οὕτω δὲ φροντίσαντες καὶ διασκεψάμενοι συνοδικῶς, ἔγνωμεν προβιάσαι τὴν καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικὴν Ἐξαρχίαν Μετσόβου εἰς αὐτοτελεῖ ἐπαρχίαν καὶ Μητρόπολιν τοῦ Ἀγιωτάτου Πατριαρχικοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, προσαρτήσαντες αὐτῇ καὶ ἅπαντα τὰ μέρη τὰ ἐν τῇ σήμερον πολιτικῇ ὑποδιοικήσει Μετσόβου περιλαμβανόμενα, ἀποσπάσαντες αὐτὰ ἀπὸ τῆς προτέρας ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἐξαρτήσεως.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἀποφαινόμεθα καὶ ὀρίζομεν συνοδικῶς ὅπως ἡ τέως Πατριαρχικὴ Ἐξαρχία Μετσόβου καὶ ἅπαντα τὰ μέρη τὰ ἐν τῇ σήμερον πολιτικῇ ὑποδιοικήσει Μετσόβου περιλαμβανόμενα, ἀποτελῶσιν ἐφεξῆς ἰδίαν ἐπαρχίαν καὶ Μητρόπολιν, ἐπωνυμουμένην «Ἱερὰν Μητρόπολιν Μετσόβου», μεθ' ἑδρας τῆς πόλεως Μέτσοβον, ὃ δὲ ἐν αὐτῇ ποιμένων ἀρχιερέως, μνημονεύων τοῦ κανονικοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ὡς τέτακται, καὶ τὴν τακτικὴν αὐτοῦ ἑδραν ἐν Μετσόβῳ ἔχων, τιτλοφορῆται «Ἱερώτατος μητροπολίτης Μετσόβου, ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Πίνδου».

Παραγγέλλομεν δὲ πατρικῶς τῷ τε κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς οὕτω ἐπ' αἰσίοις συνιστωμένης νέας θεοσώστου ἐπαρχίας ὡς τέκνοις ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς ὅπως ὑποτασσόμενοι ἐκκλησιαστικῶς ἐφεξῆς εἰς τὸν κανονικὸν ἀρχιερέα καὶ ποιμένα αὐτῶν, πείθονται καὶ ὑπείκωσιν αὐτῷ, κατὰ

2) Κώδ. ἐνθα ἀνωτέρω.

3) Κώδ. Φοθ' 38.—'Ορθοδοξία Β'. 536.

τὴν τοῦ Παύλου ἐντολήν, φιλοτιμῶνται δὲ ἅμα συντρέχειν καὶ συναντιλαμβάνεσθαι εἰς τὴν αἰσίαν τῶν πραγμάτων τῆς ἑαυτῶν ἐπαρχίας διευθέτησιν καὶ διεξαγωγὴν, ἵνα οὕτως, εὐτάκτως καὶ ἀσφαλῶς τῶν πάντων ἐν αὐτῇ διεξαγομένων, πολλὴ μὲν προσγίγνηται αὐτοῖς ἡ πνευματικὴ ὠφέλεια, πολλὴ δὲ καὶ τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἡ ἀπ' αὐτῶν παραμυθία καὶ τὸ στήριγμα.

Ταῦτα οὕτω δόξαντα καὶ κριθέντα ἐκυρώθησαν συνοδικῶς. Εἰς δὲ μόνιμον αὐτῶν παραφυλακὴν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν Πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς μὲν καὶ ὑπογραφεὶς καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκδοθεὶς δὲ καὶ ἐν ἴσῳ καὶ ἀπαράλλάκτῳ καὶ διαβιβασθεὶς ἵνα κατατεθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἀρετισυστάτου θεοσώστου μητροπόλεως Μετσόβου.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατὰ μῆνα Οκτώβριον ἀρκδ', Ἰνδικτιῶνος Η'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Γρηγόριος*

† Ὁ Κυζίκου *Καλλίνικος*

† Ὁ Νικαίας *Βασίλειος*

† Ὁ Χαλκηδόνος *Ἰωακείμ*

† Ὁ Δέρκων *Κωνσταντῖνος*

† Ὁ Πριγκηπονήσων *Ἀγαθάγγελος*

† Ὁ Φιλαδελφείας *Φώτιος*

† Ὁ Σηλυβρίας *Εὐγένιος*

† Ὁ Ροδοπόλεως *Κύριλλος*

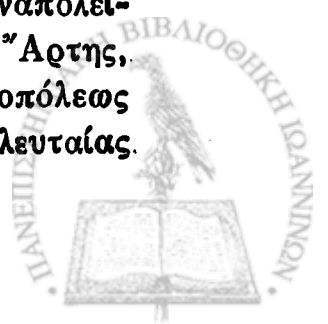
† Ὁ Ἀνέων *Θωμᾶς*

*
* *

«Ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς ἱ. μ/λεως Μετσόβου σκέψεως καὶ ἀποφάσεως γενομένης συνοδικῶς πρὸς ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου εἰς ἀνάληψιν τῆς ποιμαντορικῆς διοικήσεως τῆς μ/λεως ταύτης προσώπου» ἐξελέγη (7 8/βρ. 1924) ὁ πανιερώτ. μ/της Γάνου καὶ Χώρας *Τιμόθεος*. Ἀπέθανε τῇ 19 Φεβρ. 1928.

14) ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ—ΠΡΕΒΕΖΑ

Ἀρχικῶς μία τῶν πέντε μητροπόλεων τῆς «Ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης» ἡ Νικόπολις ὑπήχθη ἀργότερον, τῷ 773, ὑπὸ τὸν Π. Κπόλεως. Ἐκλιποῦσα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1. αἰῶνος ἀντικατέστη ὑπὸ τῆς μ/λεως Ναυπάκτου, τῶν κατοίκων αὐτῆς, καταστραφείσης, διασκορπισθέντων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἀποικισάντων τὴν Πρέβεζαν. Κατ' Αὐγούστιον 1881, μετὰ τὴν γενομένην νέαν ὁροθεσίαν τῶν κρατῶν Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, Ἰωακείμ Γ'. προέβη συνοδικῶς εἰς τὴν σύστασιν μητροπόλεως ἐκ τῶν ἐναπολειφθέντων τότε τῇ ὁθωμ. αὐτοκρατορίᾳ κοινοτήτων τῆς μ/λεως Ἀρτης, ὑπὸ τὴν ἀρχαίαν προσηγορίαν τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης μητροπόλεως *Νικοπόλεως*, μετὰ προσθήκης «καὶ Πρεβέζης», ὡς οὔσης τῆς τελευταίας.

ταύτης ἔδρας τῆς μ/λεως. Αὕτη κατεῖχε τὴν κβ'. σειρὰν ἐν τῷ Συνταγματῷ τῶν μ/λεων, ὃ δὲ ποιμὴν αὐτῆς φημίζεται «*ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Παλαιᾶς Ἡπείρου*»¹.

«Τῆς ἁγιωτάτης μ/λεως Ἀρτης, συνεπεία τῶν ἐπενεχθεισῶν αὐτῇ πολιτικῶν μεταβολῶν, διχοτομηθείσης καὶ ἐκ ταύτης ἐκχωρηθέντων τῷ ἑλλην. κράτει τῶν πέραν τοῦ Ἀράχθου μερῶν, τὰ ἐντεῦθεν τούτου ἐναπολειφθέντα τῇ ὀθωμαν. αὐτοκρατορίᾳ, ἥτοι ἡ *Πρέβεζα* καὶ πᾶσαι αἱ πέριξ αὐτῆς χῶραι, αἱ τῇ ἁγιωτάτῃ ταύτῃ μ]λει πρότερον ὑποκειμέναι ἐδέησε, κατ' ἐκκλησιαστικὴν πρόνοιαν, ἵνα ἀποτελέσωσιν ἰδίαν μητρόπολιν ὑποκειμένην πνευματικῶς τῷ ἁγιωτάτῳ πατριαρχικῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, ὥς ἐν τῇ ἐκκλη|κῇ πράξει κατάδηλον γίνεται, πρὸς δὲ καὶ ἐγκριθέντος συνοδικῶς δοθῆναι αὐτῇ τὴν ἀρχαίαν προσηγορίαν καὶ κλῆσιν τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμπάσης μ]λεως *Νικοπόλεως*» — ἐξελέγη (Αὐγ. 1881) ὁ «*ἱερώτατος μ. Χίου κύρ Ἀμβρόσιος*»².

Ἀμβροσίου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (5 Αὐγ. 1885) ὁ «*ἱερώτ. μ. Μαρωνείας κύρ Ἱερώνυμος*»³.

Ἱερωνύμου «προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως *Νικαίας*» — ἐξελέγη (11 Ἰανουαρ. 1890) «ὁ ὁσιολογ. Μ. Πρωτοσύγγελος κύρ *Ἰωακείμ*»⁴.

Ἰωακείμ «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως *Ξάνθης*» — ἐξελέγη (1 Αὐγ. 1891) «ὁ πανιερ. μ. Πελαγωνίας κύρ *Νεόφυτος*»⁵.

Νεοφύτου «ψήφῳ κοινῇ τοῦ ἱεροῦ κλήρου καὶ τῶν λογάδων τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γενους ἀναχθέντος εἰς τὸν ἁγιώτατον πατριαρχικὸν καὶ ἀποστολικὸν οἰκουμενικὸν θρόνον» — ἐξελέγη (1 Φεβρ. 1892) ὁ πανιερ. μ. Σερρῶν κύρ *Κωνσταντῖνος*»⁶.

Κωνσταντίνου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως *Διδυμοτείχου*» — ἐξελέγη (1 Αὐγ. 1896) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Μαρωνείας κύρ *Γαβριήλ*»⁷.

1) Parthey σ. 14, 313.—Gelzer Ungedr. 551, 557, 570.—*Τοῦ αὐτοῦ* Cyprii κλπ. σ. 27, 78.—*P. Ποτλῆ* Ε' 454, 483.—*Ἀρχ. Χρ. Παπ.* αἱ ἐπαρχαὶ κλπ. σ. 2, 7.—*Τοῦ αὐτοῦ* ἱστορ. τῆς Ἐκκλ. Ἑλλάδος σ. 2, 8, 13, 14.—*M. Γεδεών* Π. Πίν. σ. 708.—*Ἐκκλ. Ἀλήθ.* Α'. 1881, σ. 251.—*Ἡπειρ Χρονικά* Γ'. 6, 45, 117 ἔξ. Δ'. 263 Ε'. 114, 211. Σ'. 158.—*M. E. Ἐγκ.* ΙΗ'. 312.—*Νέα Στιῶν* 1931 σ. 589.—*Γ. Κονιδάρη* ὡς ἀνωτ. σ. 66, 68, 69, 90.—*Le Quien* II'. 133.

2) *Κώδ.* ΕΖ'. 252.

3) ΕΖ'. 308.

4) ΕΖ'. 400.

5) ΕΖ'. 414.

6) ΕΖ'. 425.

7) ΕΖ'. 520.

Γαβριήλ «παυθέντος τέλεον διὰ τοὺς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἱ. συνόδου ἐκτιθεμένους λόγους» — ἐξελέγη (19 8/βρ. 1899) «ὁ πανιερώτ. μ. Πελαγωνείας κὺρ *Κοσμᾶς*»⁸.

Κοσμᾶ «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (13 Σ/βρ. 1901) «ὁ πανιερ. μ. Γρεβενῶν κὺρ *Δωροθέος*»⁹.

Δωροθέου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ]λεως Προύσης» — ἐξελέγη (25 8/βρ. 1908) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Προύσης κὺρ *Ναθαναήλ*»¹⁰.

Ναθαναήλ «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (13 Μαρτ. 1910) «ὁ πανιερ. μ. Ρόδου κὺρ *Ἰωακείμ*»¹¹.

Ἰωακείμ «παραιτηθέντος κατὰ Ν/βρ. 1931, ἡ ἐπαρχία ἐξακολουθεῖ ἔκτοτε ποιμαινομένη διὰ τοποτηρητοῦ.

15) ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς ἱ. μονῆς Παναγίας τῆς ἐπιλεγομένης *Παραμυθίας* λαβοῦσα τὴν κλῆσιν καὶ ἡ πόλις «Παραμυθία» ἐπεκράτησεν ἀργότερον — ἴσως ἀπὸ τελευταίου τετάρτου τοῦ ιη' αἰ. — καὶ ὡς τίτλος τῆς ἐπισκοπῆς *Βοθροῦ* καὶ *Γλυκέως*, τὴν ὁποίαν καὶ ἀντικατέστησε, ὑποκειμένη καὶ ἐφεξῆς τῇ μ/λει Ἰωαννίνων. Τῇ ἐπισκοπῇ ταύτῃ συνηνώθη προσωρινῶς (Ἰούν. 1803 — Αὐγ. 1809) ἡ τοῦ *Γηρομερίου*. Κατὰ Μάϊον 1895 Ἀνθιμος Ζ'. προήγαγεν αὐτὴν εἰς *μητρόπολιν*, συναριθμουμένην 77ην ἐν τῇ συνταγματικῇ τῶν μητροπόλεων μετὰ «ὑπερτιμίας» τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως, γνωριζομένην δὲ ὀλίγον ἀργότερον ὡς μ/λιν *Παραμυθίας Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου*, μετὰ ὀριστικὴν συνένωσιν καὶ τῆς ἐξαρχίας *Γηρομερίου*. Κατὰ Ν/βριον 1924 παρέμεινεν ἡ μ/λις *Παραμυθίας* περιλαμβάνουσα μόνον τὰς ὑποδιοικήσεις *Παραμυθίας* καὶ *Μαργαριτίου*, τῆς ὑποδιοικήσεως *Φιλιατῶν* ἀποτελεσάσης τὴν προσωρινῶς ἰδρυθεῖσαν μ/λιν *Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου*. Καταργηθείσης τῆς τελευταίας ταύτης ἀπετελέσθη καὶ αὐτὴς *μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου*, τοῦ οἰκείου ἀρχιερέως φημιζομένου *ὑπερτίμου καὶ ἐξάρχου πάσης Θεσπρωτίας*¹.

*
* *

8) Φια'. 43.

9) Φια'. 87.

10) Φια'. 184.

11) Φια'. 206.

1) *Περιοδ.* Ε. Φ. Συλλ. ΚΠόλεως τόμ. ΚΖ'. 397. ΚΘ'. 232, 288. — *Ἡπειρωτ. Χρον.* Σ'. 31. — *Μ. Ε. Ἐγκ.* ΙΘ'. 650, 678. — *Ὁρθοδοξία* Α'. σ. 420. — *Μ. Γεδεών* Π. Πίν. 679, 682. — *Ἐκκλ.* Ἀλ. ΙΕ'. 105, ΙΘ'. 249, 261, 300.

**Τόμος προαγωγῆς τῆς ἐπισκοπῆς Παραμυθίας
εἰς μητρόπολιν¹.**

† Ἀνθιμος, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ταῖς προσαγομέναις αἰτήσεσι τῶν εὐσεβῶν, ὅσαις τὸ δίκαιον καὶ εὖλογον συμπαρομαρτεῖ, προφρόνως συναινεῖ ἡ ἁγία Μήτηρ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἑκκλησία, καὶ ταύτας εὐμενῶς ἐγκρίνει καὶ ἀποδέχεται, τὴν πνευματικὴν τούτων ὠφέλειαν καὶ τὴν ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς ἔργοις ἐπίδοσιν καὶ εὐημερίαν περὶ πλείστου ποιουμένη ἐν τῇ μητρικῇ αὐτῆς στοργῇ καὶ ἀγάπῃ, καθὰ δὴ τορῶς ἐμφαίνεται καὶ ἐν τῇδε τῇ Ἑκκλησιαστικῇ Πράξει. Ἀνενεχθέντες γὰρ ἔναγχος τῇ ἡμῶν μετριότητι διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῶν οἱ εὐσεβεῖς χριστιανοὶ τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Παραμυθίας, τέως ὑπαγομένης ὑπὸ τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν Ἰωαννίνων δι' ἐνυπογράφου καὶ ἐνσφραγίστου αὐτῶν ἀναφορᾶς μηνολογουμένης ἀπὸ ι'. Ἀπριλίου σωτηρίου ἔτους αῳ' ε'. ἐδεήθησαν θερμῶς καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ᾗτήσαντο ἐπίνευσιν, ἵνα ἡ ἐπαρχία καὶ πατρίς αὐτῶν, ὑποτελὴς τέως τῇ διαληφθείσῃ μητροπόλει, προαχθῇ εἰς μητρόπολιν ἐξαρτωμένην ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου ἁγιωτάτου ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου κατὰ τὸ ἀξιόζηλον παράδειγμα καὶ ἐτέρων Ἐπισκοπῶν τῆς αὐτῆς ἀξιοθεισῶν ἐκκλησιαστικῆς χάριτος καὶ τιμῆς· τοσούτῳ δὲ μᾶλλον ἐνέκειντο τῇ παρακλήσει, ὅσῳ διεβεβαίουν ὅτι τῆς ἐπαρχίας αὐτῶν ἐπεκτεινομένης εἰς εὐρύτατον χῶρον καὶ περιλαμβανούσης πολλὰ διοικητικὰ τμήματα, αἱ ἐπαρχιακαὶ καὶ κοινοτικαὶ αὐτῶν ὑποθέσεις οὐκ ὀλίγον προσέκοπτον, τῆς τέως κυριάρχου μητροπόλεως μὴ ἐπαρκούσης εἰς λυσειτέλῃ τούτων προστασίαν καὶ ἐπισκόπησιν. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ ἀνενεχθέντες ἐξελιπάρουν πολλὰ προσδοκῶντες τὰ ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς χώρας αὐτῶν ἐκ τῆς ἀμέσου ἐξαρτήσεως ἀπὸ τοῦ αὐτῆς ἐκκλησιαστικοῦ κέντρου. Ἡμεῖς δὲ σκεψάμενοι συνοδικῶς καὶ τὴν αἴτησιν αὐτῶν εὖλογον καὶ δικαίαν κρίναντες, δεῖν ἔγνωμεν, πολλοῖς τοῖς παραδείγμασιν ἀρχαίσις τε καὶ νεωτέροις ἐπόμενοι, τιμῆσαι καὶ ἀνυψῶσαι τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην εἰς μητρόπολιν καὶ καθυπαγαγεῖν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν καὶ ὑποταγὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου πατριαρχικοῦ, ἀποστολικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, μηδεμίαν ἐφεξῆς ἐχούσης ἐν αὐτῇ δικαιοδοσίαν καὶ ἐξουσίαν τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμενα Συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ τέως ἐπισκοπὴ Παραμυθίας διὰ τοὺς προεκτεθέντας ἀποχρῶντας λόγους ὑπάρχῃ καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μητρόπολις τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, αὐτῷ μόνον ὑποκειμένη κανονικῶς καὶ πρὸς αὐτὸν σχέσιν καὶ

ἀναφορὰν ἔχουσα, ὃ δὲ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύων κύριος Λεόντιος τιτλοφορεῖται *Ἱερώτατος Μητροπολίτης Παραμυθίας καὶ ὑπέριμος*, καθάπερ καὶ οἱ τοῦτον διαδεξόμενοι, μνημονεύων ὡς νενόμισται τοῦ κανονικοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος καὶ συναριθμούμενος ἑβδομηκοστὸς ἑβδομος τῇ τάξει ἐν τῇ χορείᾳ τῶν λοιπῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, οἷος καὶ ἐν τῷ Συνταγματικῷ ἐγγέγραπται, ἔχων ἅμα οὗτός τε καὶ οἱ τούτου διάδοχοι τὴν στάσιν καὶ ἔδραν τὴν ὀρισθεῖσαν αὐτῷ ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς Συνελεύσεσι καὶ χοροστασίαις, ποιμαίνων θεοφιλῶς καὶ θεαρέστως τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον, εὐλογῶν καὶ ἀγιάζων αὐτὸ καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικά ἐκτελῶν καθήκοντα μετὰ καὶ τῆς ἐν τῷ ἱερῷ Συνθρόνῳ ἐγκαθιδρύσεως, ὀφείλουσι δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ διατελοῦντες εὐλογημένοι χριστιανοὶ ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ ἀναγνωρίζειν τὴν αὐτοῦ ἱερότητα μητροπολίτην τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως ταύτης, πειθαρχεῖν τε καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ ὡς κανονικῷ αὐτῶν ἀρχιερεῖ καὶ πνευματικῷ πατρὶ καὶ ποιμένι λόγον μέλλοντι δοῦναι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ ἀδεκάστου Κριτοῦ ἐν καιρῷ τῆς τῶν ἔργων ἀνταποδόσεως. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται Συνοδικῶς· καὶ εἰς ἐνδειξιν ἐγένετο ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος καταστρωθεὶς καὶ ἐν τῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἱερῷ τῶν ὑπομνημάτων Κώδικι, ἀντίγραφον δ' αὐτοῦ ἀπεστάλη καὶ τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Παραμυθίας ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῖν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρίῳ Λεοντίῳ.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αἰωε'. κατὰ μῆνα Ιούνιον, Ἐπινεμήσεως Η'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται

† Ὁ Κυζίκου Νικόδημος	† Ὁ Αἴνου Δουκάς
† Ὁ Νικομηδείας Φιλόθεος	† Ὁ Μηθύμνης Νικηφόρος
† Ὁ Νικαίας Ἱερώνυμος	† Ὁ Γρεβενῶν Κλήμης
† Ὁ Προύσης Ναθαναήλ	† Ὁ Ἐλασσῶνος Νικόδημος

Παῖσιος Δημάρης, προαχθεὶς εἰς ἐπίσκοπον «Παραμυθίας καὶ Βουθρωτοῦ» κατὰ τὸ ἔτος 1775 ἢ μετ' αὐτό»³.

Ἀνθιμος, πιθανῶς διαδεχθεὶς τὸν *Παῖσιον*. Ἀναφέρεται τῇ 28 Φεβρ. 1785 (ὡς «Παραμυθίας καὶ Πάργας») καὶ τῇ 27 Δ|βρ. 1792⁴.

Χρύσανθος, ἀναφερόμενος τῷ 1799 (ὡς «Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκῆς»), τῇ 1 Σ|βρ. 1799 καὶ τῇ 7 Ἰουλίου 1808 (ὡς «Παραμυθίας»)⁵.

3) *Ἠπ. Χρ.* Γ'. 156.—*Ἐκκλ. Ἀλ.* Δ'. 386.—*Σάθα* Νεοελλ. φιλολ. σ. 482.—*Μ. Ε.* Ἐγκ. ΙΘ'. 400.

4) *Ἠπειρ. Χρ.* ΣΤ'. 31.—*Περιοδ. Ε. Φ.* Συνλ. ΚΠόλεως τόμ. ΚΖ'. 308, 311, 312.

5) *Νέος Ποιμὴν* περιοδ. ἐν ΚΠόλει τόμ. Γ'. (1921) σ. 415.—*Κώδ.* ΙΔ'. 30.
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΙΒ'. (1937)

Προκόπιος, πιθανῶς διαδεχθεὶς τὸν *Χρύσανθον*. Ἀναφέρεται τῇ 22 Μαΐου 1808. Ἀναφέρεται ὡς πρ. Παραμυθίας κατὰ Ἰούλιον 1833⁶.

Ἀμβρόσιος, ἀναφερόμενος τῇ 14 Ἀπρ. 1813 καὶ τῇ 12 Μαΐου 1817⁷.

Νεόφυτος, ἀναφερόμενος τῇ 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1822. Τούτου προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτ. μ/λεως Ἀρτῆς κατὰ 8/βριον 1826⁸ ὁ ἱερομόναχος *Ἀγάπιος*, ἀναφερόμενος τῇ 4 Αὐγ. 1827⁹.

Ἀγαπίου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος» — ἐξελέγη (27 Μαΐου 1849) ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος κύριος *Διονύσιος*, τῶν κανονικῶν ψήφων διενεργηθεισῶν, κατὰ πατριαρχ. καὶ συνοδ. ἄδειαν, καὶ μετὰ γνώμην τοῦ μ. Ἰωαννίνων καὶ Βελλᾶς Ἰωαννικίου, ἐν τῷ ἐν Ἰωαννίνοις μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Μεγάλου ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων Περιστερᾶς Σεραφεῖμ καὶ Ἀπολλωνιάδος Χριστοφόρου¹⁰.

Διονυσίου «διὰ τοὺς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἱ. συνόδου ἐκτιθεμένους εὐλόγους καὶ νομίμους λόγους παυθέντος καὶ τέλεον ἀπομακρυθέντος» — ἐξελέγη (14 Ἰουνίου 1869) ὁ ὁσιολογιώτ. ἐν ἱεροδιακόνοις κύρ *Ἀνθιμος*, γνώμη τοῦ μ. Ἰωαννίνων Σωφρονίου¹¹.

Ἀνθίμου «μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης μ/λεως Αἰνου» — ἐξελέγη (25 8/βρ. 1877) ὁ «πανοσιολ. πρωτοσύγκελλος κύρ *Γρηγόριος*», γνώμη τοῦ μ. Ἰωαννίνων Σωφρονίου¹².

Γρηγορίου «μετατεθέντος καὶ προβιβασθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀγιωτ. μ/λεως Ἀγχιάλου» — ἐξελέγη (Ἰανουάρ. 1885) ὁ ὁσιολογιώτ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κύρ *Ἰωάννης*, γνώμη τοῦ μ. Ἰωαννίνων Σωφρονίου¹³.

Ἰωάννου «μετατεθέντος εἰς τὴν ἀγιωτάτην μ/λιν Δισκάτης» — ἐξελέγη (12 Αὐγ. 1893) ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Κίτρου κύρ *Λεόντιος*, γνώμη τοῦ μ. Ἰωαννίνων Γρηγορίου¹⁴.

Λεοντίου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς μ/λεως Φιλαδελφείας» — ἐξελέγη μητροπολίτης (13 Φεβρ. 1896) ὁ «πανοσιολογ. Μ. Ἀρχιδιάκονος κύρ *Κωνσταντῖνος*»¹⁵.

6) *Περιοδ.* Ε. Φ. Συλλ. ὡς ἀνωτ. σ. 311, 312—*Κ. τοῦ ἐξ Οἰκονόμων* τὰ σωζόμενα Β'. 168.

7) *ἀντίοθι* σ. 311, 312.

8) *ἀντίοθι* σ. 309, 311, 312.—*Κώδ.* Π. Ἀρχ. ΙΔ'. 103.

9) *Περιοδ.* ὡς ἀνωτ. σ. 310, 312.

10) Ἠπ. Χρ. ΣΤ'. 29.

11) *Κώδ.* ΕΖ' 50.

12) ΕΖ'. 206.

13) ΕΖ'. 306.

14) ΕΖ'. 454.

15) ΕΖ'. 508.

Κωνσταντίνου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Γάνου καὶ Χώρας»—ἐξελέγη (27 Σ/βρ. 1897) ὁ «πανιερ. μ/της Λιτίτσης κὺρ Βασίλειος»¹⁶.

Βασιλείου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Βελεγράδων»—ἐξελέγη (12 Φεβρ. 1900) ὁ «πανιερ. μ. Κώου κὺρ Καλλίνικος»¹⁷.

Καλλινίκου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (3 8/βρ. 1906) ὁ «πανοσιολογ. Δευτερεύων κὺρ Ἱερόθεος»¹⁸.

Ἱεροθέου «προαχθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Σισανίου καὶ Σιατίστης»—ἐξελέγη (30 Μαΐου 1909) «ὁ πανιερ μ. Βάρνης κὺρ Νεόφυτος»¹⁹.

Νεοφύτου «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Σουφλίου»—ἐξελέγη (9 8/βρ. 1924) ὁ «πανιερ. μ. Βελεγράδων κὺρ Ἰωακείμ»²⁰.

Ἰωακείμ «μετατεθέντος εἰς τὸν θρόνον τῆς ἁγιωτ. μ/λεως Νέας Πελαγωνείας»—ἐξελέγη (3 Σ/βρ. 1925) ὁ «πανοσιολογ. τέως Μ. Πρωτοσύγκελλος κὺρ Ἀθηναγόρας»²¹.

Ἀθηναγόρα παραίτησιν οἰκειοθελῇ ὑποβαλόντος τῇ Ἐκκλησίᾳ—ἐξελέγη (Ν/βρ. 1932) ὁ πανιερ. μ. Θάσου κύριος Γεώργιος ὑπὸ τὸν τίτλον «Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου»²².

16) ΠΩΓΩΝΙΑΝΗ

«Ἡ ἐν τῇ Πωγωνιανῇ ἀρχιεπισκοπῇ οὐκ ἦτον, ἀλλὰ πρωτοπαπᾶς ἦν ὑποτασσόμενος τῷ ΚΠόλεως Πατριάρχῃ καὶ καθεζόμενος ἐν τῷ σταυροπηγίῳ Πωγωνιανῆς, ἐν ᾧ ἐστὶ βασιλικὴ μονὴ εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς Κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου». Τὸ πρῶτον ἀναφέρεται ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Πωγωνιανῆς μεταξὺ τῶν ὀκτὼ ἀρχιεπισκοπῶν τοῦ οἴκουμ. θρόνου ἐν τῇ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς ΚΠόλεως ἰσχυρᾶ ἀναγραφῇ τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ πατριαρχ. θρόνου ΚΠόλεως. Κατὰ Μάρτιον 1828 ἠνώθη τῇ ἐπαρχίᾳ Κορυτσᾶς, ἀποτελεσθείσης οὕτω τῆς *μητροπόλεως Κορυτσᾶς καὶ Πωγωνιανῆς*. Ἀποσπασθεῖσα τῆς Κορυτσᾶς συνηνώθη κατὰ Μάϊον 1834 τῇ ἐπαρχίᾳ Βελλᾶς, ἀποτελεσθείσης οὕτω τῆς *μ/λεως Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς*. Διαλυθείσης

16) Πια'. 16.

17) Πια'. 52.

18) Πια'. 148.

19) Πια'. 191.

20) Ροθ'. 45.

21) Ροθ'.

22) Ὁρθοδοξία Ζ'. (1932) σ. 428.

τῷ 1842 τῆς συνενώσεως τῶν δύο τούτων ἐπαρχιῶν, παρέμεινεν ἐφεξῆς μόνη ἡ μητρόπολις αὕτη Πωγωνιανῆς μέχρι τῆς διαλύσεως αὐτῆς καὶ συγχωνεύσεως μετὰ τῶν γειτόνων ἐπαρχιῶν Κορυτσᾶς καὶ Βελλᾶς, κατὰ Μάϊον 1863. Κατὰ Ν/βριον 1924 ὠρίσθη ὅπως ἡ ὑποδιοίκησις Πωγωνίου ἀποτελέσῃ τὴν μ/λιν Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς¹.

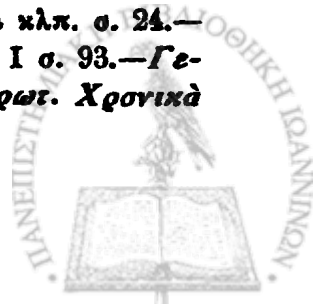
Τόμος ἐνωτικὸς τῆς μητροπόλεως Πωγωνιανῆς μετὰ τῆς μητροπόλεως Κορυτσᾶς

Ἀγαθὰγγελος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἡ μὲν θεραπευτικὴ μέθοδος διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἀπλῶν πολλάκις τοῖς ἀσθενέσι παρέχεται ἴασιν καὶ εὐτονον ἀποτελεῖ τῶν πρώην ἐκλελυμένων σωμάτων τὴν κίνησιν· ἡ δὲ κατὰ πνευματικὴν ἐπιστήμην ἀκροτάτη διοίκησις διὰ τῆς ἐνώσεως πολλάκις δύο διηρημένων παροικιῶν καὶ ὑφ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν προστάτην κανονικῆς ἐπισκέψεως τὴν σωτηριώδη κατάστασιν τῶν ὀρθοδόξων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖται εὐρυθμόν τε καὶ κατὰ λόγον τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπαρχιῶν ἀναδείκνυσι κατάλληλον ἐπείγουσα τὴν θεραπείαν· πάντα γὰρ πρὸς οἰκοδομὴν καὶ καταρτισμὸν γίνεσθαι καὶ ὁ ἀποστολικὸς ἀποφαινόμενος λόγος εἰς αὐτὸ τοῦτο προάγει καὶ διατίθησι τοὺς τὴν ἐκκλησιαστικὴν προστασίαν θεία νεύσει ἀνεξωσμένους. Τοιαύτη τινὶ οἰκονομίᾳ ἔγνωμεν καὶ ἤδη ἐν δέοντι χρήσασθαι περὶ τῶν ἐφεξῆς δύο ἐπαρχιῶν Κορυτσᾶς καὶ Πωγωνιανῆς, τῶν ὑποκειμένων τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιοτάτῳ πατριαρχικῷ ἀποστολικῷ καὶ οἰκουμενικῷ θρόνῳ· ἀμφοτέραι γὰρ διηρημέναι οὔσαι ἀνέκαθεν καὶ ἴδιον ἔχουσα ἑκάτερα κυριάρχην πνευματικόν, ἡ μὲν ὡς μητρόπολις τετιμημένη, ἡ δὲ ἀρχιεπισκοπικὴν τάξιν λαχοῦσα, ἀδυνάτως εἶχον εἰς διατροφὴν τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀρχιερέως καὶ περίθαλψιν διὰ τὸ γλίσχρον πᾶν καὶ ὀλιγοπρόσοδον αὐτῶν. Καὶ ἡ μὲν Κορυτσᾶ καὶ πρότερον ἐν μετρίᾳ πῶς καταστάσει τυγχάνουσα, ὅσον ἀποξεῖν τὸν οἰκεῖον αὐτῆς ἀρχιερέα, ἐπὶ τὸ χειρόν ἤδη ἐξειράπη διὰ τὰς ἐπενεχθείσας καιρικὰς περιστάσεις καὶ ἀνωμαλίας, ὧν ἕνεκα τὰ μὲν εἰσοδήματα αὐτῆς ἐλαττωθῆναι καὶ ἐκλείπειν κατὰ μικρόν, τὰς δὲ ἀναγκαίας καὶ ἀφυήτους δόσεις καὶ δαπανήματα πολλῷ τῷ μέτρῳ πολλαπλασιασθῆναι συνέβη· ἡ δὲ τῆς Πωγωνιανῆς ἀρχιε-

1) G e l z e r Ungedr. σ. 630.—Ἀρχ. Χρσο. Παπ. αὶ ἐπαρχίαι κλπ. σ. 24.—Χρσο. Ἱερ. συνταγμάτων J. 74.—Ὁρθοδ. Γ'. 235.—L e Q u i e n I σ. 93.—Γε-δεῶν Π. Πίν. σ. 689, 691, 697, 702.—Μ. Ε. Ἑγκ. Κ'. 950.—Ἠπειρωτ. Χρονικά Η'. 141, 143.—L e Q u i e n II'. 93.

2) Κώδ. Π. Ἀρχ. ΙΔ'. 140.

πισκοπὴ ἔκπαλαι ἀδύνατος διετέλει καὶ πάντα ἀνίκανος πρὸς τὴν ἀναγκαιο-
 τάτην κυβέρνησιν τοῦ κυριάρχου αὐτῆς, ὥστε καὶ τὸν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα
 ἔτη ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύσαντα καὶ τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντα πρὸ μικροῦ κῦρ
 Διονύσιον διὰ τὴν τοιαύτην αὐτῆς καὶ ἀδύνατον κατάστασιν οὐδέποτε προ-
 σωπικῶς ἐν αὐτῇ ἐπιδημῆσαι, ἀλλὰ δι' ἐπιτρόπων διοικοῦντα ἐν τῇ πόλει
 τοῦ Βουκουρεστίου τὸν ἅπαντα χρόνον διελθεῖν δι' ἀρχιεροπραξιῶν καὶ ἄλ-
 λων λειτουργημάτων τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἐξοικονομοῦντα ὑπερήμερον φαίνε-
 σθαι καὶ πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν αὐλικῶν διαφόρων καὶ αὐτοῦ τοῦ βασι-
 λικοῦ ζητομερίου. Περὶ τούτων γοῦν συνοδικῶς ἡμῖν σκεπτομένοις ἤδη μετὰ
 τὴν πρὸς Κύριον ἐκδημίαν τοῦ διαληφθέντος ἀρχιεπισκόπου Πωγωνιανῆς
 κῦρ Διονυσίου καὶ τὴν κατάλληλον θεραπείαν διανοοῦμένοις ἐπενεγκεῖν,
 ἀναγκαιοτάτον ἔδοξεν εἰς μίαν αὐτὰς ἐνῶσαι καὶ ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν
 τάξιν προστασίαν τοῦ κανονικῶς ἤδη θαιέραν ἔτι τὴν ἀγιωτάτην μητρόπο-
 λιν Κορυθαῖς διέποντος συναδελφοῦ ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀγαπητοῦ κῦρ Βησ-
 σαρίωνος· τὸ μὲν ὡς ἀδυνάτοις ἀμφοτέραις ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ἐνδεῶς ἐχού-
 σαις δυνάμιν τινα καὶ συναντίληψιν διὰ τῆς φεραλλήλλου ταύτης ἐνώσεως
 πρυτανεύοντες, τὸ δὲ καὶ πεπεισμένοι ὄντες ὅτι διὰ τῆς ἐνούσης αὐτῷ φρο-
 νήσεως καὶ ἀξιότητος ἔχει διοικῆσαι κατὰ τὸ συμφερότερον ἀξιοπρεπῶς καὶ
 ἀναδεῖξαι αὐτὴν ἐπαρχίαν λαμπρὰν ὡς πιστὸς καὶ φρόνιμος οἰκονόμος. Ἐφ'
 ᾧ καὶ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων
 ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν
 καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ ἐπαρχία αὕτη Πωγωνιανῆς μένη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ
 εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἡνωμένη μετὰ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Κο-
 ρυθαῖς καὶ συνηρμοσμένη μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ
 ἀφιερωμάτων αὐτῆς, κινητῶν τε καὶ ἀκινήτων, τῶν τε ἐντὸς αὐτῆς καὶ τῶν
 ἀλλοχοῦ κειμένων καὶ εὗρισκομένων καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μία καὶ
 μόνη ἐπαρχία δεσποζομένη ὑπὸ τοῦ νῦν κυριάρχου αὐτῆς ἱερωτάτου μητρο-
 πολίτου Κορυθαῖς καὶ Πωγωνιανῆς καὶ ὑπερτίμου ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγα-
 πητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κῦρ Βησσαρίωνος καὶ τῶν μετὰ
 ταῦτα κανονικῶς διαδεχομένων αὐτόν, ἰθυνομένη τε καὶ διεξαγομένη ὑπὸ τῆς
 αὐτοῦ ἱερότητος, ὅστις ἔχει ἐπ' ἀδείας ποιμαίνειν τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ
 Χριστοῦ ποίμνιον καὶ ποδηγετεῖν σωτηριωδῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς εὐαγγελι-
 κῆς χάριτος, εὐλογεῖν τε καὶ ἀγιάζειν αὐτοὺς καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτε-
 λεῖν μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, καρπούμενος καὶ
 λαμβάνων ἀπαραμειώτως καὶ ἀνελλιπῶς καὶ πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ εἰσο-
 δήματα καὶ δικαιώματα κύρια καὶ τυχηρά. Ὅφείλουσι δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν
 αὐτῇ τῇ ἐπαρχίᾳ Πωγωνιανῆς χριστιανοί, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ πειθαρχεῖν
 καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ ὡς γνησίῳ καὶ κανονικῷ αὐτῶν κυριάρχῃ καὶ παρέ-
 χων εὐπειθῶς καὶ προθύμως τὰ ἀνήκοντα δικαιώματα μηδενὸς ἐναντιουμένου
 ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀλύτου ἀφο-
 ρισμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρω-

ται συνοδικῶς. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν ἀπολυθεὶς καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος κἂν τῷ ἱερῷ κώδικι τῶν ὑπομνημάτων καταστρωθεὶς ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Κορυτσαῖς καὶ Πωγωνιανῆς καὶ ὑπερίμῳ ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ κυρ Βησσαρίωνι.

Ἐν ἔτει (αωκη') κατὰ μῆνα Μάρτιον. Ἐπινεμήσεως Αἰστ'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται

† Ὁ Ἐφέσου Μακάριος, † ὁ Ἡρακλείας Ἰγνάτιος,

† Ὁ Κυζίκου Ματθαῖος, † ὁ Νικομηδείας Πανάρετος

*
* *

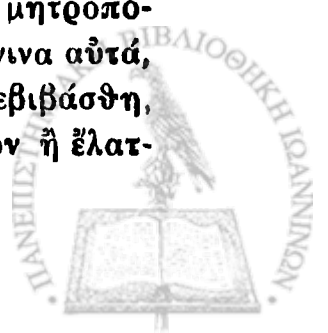
Τόμος ἐνωτικὸς τῶν ἐπαρχιῶν Πωγωνιανῆς καὶ Βελλᾶς εἰς μητρόπολιν Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς'

† Κωνστάντιος, ἐλέφ Θεοῦ κλπ.

Ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἐστὶν ἰδεῖν τῆς ἐκκλησιαστικῆς προνοίας τὸ ἀδιάλειπτόν τε καὶ ἄγρυπνον καὶ οἷαν ἐν τοῖς ἐμπίπτουσι προβάλλεται τὴν οἰκονομίαν, πολλῷ δὲ μᾶλλον ἐν ταῖς ὑποκειμέναις αὐτῇ ἀγιωτάταις ἐπαρχίαις. Ταύτας καὶ γὰρ πρὸς τὸ εὐθετον ἀείποτε ρυθμίζειν εἴωθε, συντάττουσα διὰ τῶν ὑπεροχικῶν αὐτῆς προνομίων καὶ τῆς ὑπερτελεσιτάτης δυνάμεως, σκοπὸν ἔχουσα τὸ ἄνετον τῶν ἐν αὐταῖς εὐσεβῶν καὶ τὴν θεοφιλῇ πνευματικῇ αὐτῶν ἐπίσκεψιν καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ ἀποστολικὸς ὑποτίθεται λόγος, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν καὶ καταρτισμὸν ὀφείλιν γίνεσθαι ἀποφαινόμενος. Ἐπειδὴ τοιγαροῦν καὶ ἡ ἐπαρχία Πωγωνιανῆς, ἡ ὑπὸ τάξιν ἀρχιεπισκοπῆς ὑποκειμένη ἀνέκαθεν τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ οἰκουμενικῷ θρόνῳ, τέως μὲν διετέλει ὑπὸ τὴν προστασίαν ἰδίων αὐτῆς ἀρχιερέων, ἀποκαθισταμένων κανονικῶς, διὰ δὲ τὸ ὀλιγοπρόσοδον αὐτῆς καὶ πρὸς διαμονὴν ἰδίου ἀρχιερέως ἀνίκανον, ὥστερεῖτο ἀείποτε αὐτοπροσώπου ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως, τῶν ἐν αὐτῇ κατὰ καιροὺς ἀρχιερατευόντων ἐν ἀλλοδαπῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν διωκόντων ἀπὸ ἀρχιεροπραξιῶν, καὶ ἀποδημαῖς μακραῖς ἀνεπίσκεπτον αὐτὴν μονοноῦ καταλειπόντων, ἡ Ἐκκλησία πρὸ ἑξ ἡδὴ χρόνων, μετὰ θάνατον τοῦ Πωγωνιανῆς Διονυσίου, πρόνοιαν ἀξιόχρεων ποιουμένη ἐνεπιστεύσατο τὴν ἐπαρχίαν ταύτην τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Κορυτσαῖς κυρ Βησσαρίωνι, καὶ ἤνωσεν αὐτὴν τῷ ἀγιωτάτῳ αὐτοῦ μητροπόλει Κορυτσαῖς, ἐλπίσασα διὰ τῆς ἐνώσεως ταύτης παραμυθήσασθαι τοὺς ἐν ἐκείνῃ χριστιανούς, ἐν στερήσει μακρᾷ ἀρχιερατικῆς παρουσίας καὶ εὐ-

λογίας διατελοῦντας καὶ συνεχῶς διὰ τοῦτο προσκλαιομένους. Ἄλλ' ἡ αὐτοῦ ἱερότης, οὐκ οἶδαμεν ὅπως, μετὰ τὴν τῆς Πωγωνιανῆς ἔνωσιν, ἀπροσφόρως πολιτευσάμενος πρὸς τοὺς ἐν αὐτῇ χριστιανούς, τρόπον τε τραχὺν καὶ ἀπάδοντα ἐνδειξάμενος, καὶ καταχρήσει καὶ ἰδιορρυθμίαις παρεκτραπείς, τὴν κοινὴν αὐτῶν ἐκίνησε δυσαρέσκειαν. Διὸ καὶ ἔκτοτε οὐκ ἐπαύσαντο δι' ἄλλεπαλλήλων ἀναφορῶν ἄγωγὰς κινοῦντες κατ' αὐτοῦ καὶ προσκλαύσεις δεινοπαθεῖς, ἃς ἡ Ἐκκλησία πολυειδῶς καταπαῦσαι πρυθυμηθεῖσα, οὐδὲν ἤνυσεν, ἀλλὰ καὶ ἐσχάτως τινὲς τῶν ἐκεῖ προκρίτων χριστιανῶν, παραγενόμενοι ἐνταῦθα ἐπίτηδες, καὶ κοινὰς ἀναφορὰς τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν συνεπιφερόμενοι, παρέστησαν ἀδύνατον τοῦ λοιποῦ τὴν ὑπὸ τῇ ἐκείνου ἱερότητι ὑποταγὴν αὐτῶν, ὥς πολλῶν σκανδάλων αὐτοῖς παραίτιον, καὶ ἐπιμόνως ἐξητοῦντο τὴν ἀπὸ τῆς Κορυτζᾶς ἀφαίρεσιν τῆς Πωγωνιανῆς καὶ τῆς ἐνώσεως τὴν ἀκύρωσιν, ἀνατιθέμενοι τὴν διαίτησιν καὶ οἰκονομίαν τῆς πνευματικῆς αὐτῶν διοικήσεως, ὅπως ἂν συμφερώτερον περὶ αὐτῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ κριθεῖη, καὶ πρὸς κοινὴν αὐτῶν ἡσυχίαν καὶ ψυχικὴν ὠφέλειαν συμβαλλόμενον. Ταύτης τοίνυν τῆς αἰτήσεως συνοδικῶς ἐπεξεργασθείσης, καὶ διὰ τοὺς λόγους τῆς τῶν σκανδάλων καταπαύσεως, καὶ τῆς ἡσυχίας τῶν εἰρημένων χριστιανῶν, ἀποδεκτῆς φανείσης, ἔγνωμεν διαλύσαι τὴν ὁπώσποτε γενομένην ἔνωσιν ἀτελεσφόρητον αὐτὴν τοῦ λοιποῦ κατιδόντες, προσηλῶσαι δὲ τὴν ἐπαρχίαν ταύτην Πωγωνιανῆς, ἅτε δὴ ἀδυνατῶς ἔχουσιν, ὥς διείληπται, καὶ διὰ τὸ γλίσχρον καὶ ὀλιγοπρόσοδον μὴ δυναμένην ἴδιον ἔχειν ἀρχιερέα, καὶ ἐνῶσαι τῇ γειτνιαζούσῃ καὶ ἀμέσως αὐτῇ συνημμένη ἐπαρχίᾳ Βελλᾶς, ὑποκειμένη τέως τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων, τὰ τε ἄλλα καὶ διὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ εὐχάριστον συγκατάθεσιν τῶν εἰρημένων ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν, εἰδόντων ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν θεάρεστον καὶ εἰρηνικὴν ποιμαντορίαν καὶ θεοφιλῆ πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατικῶς προΐσταμένου θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Βελλᾶς κὺρ Ἰωσήφ, ἀνδρὸς κοσμίου καὶ ἀρχιεροπρεποῦς, παιδείᾳ τε κεκοσμημένου, ἐθάδος τῶν ἐκεῖσε ἡθῶν καὶ ἐθῶν, ζηλωτοῦ τῶν καλῶν, καὶ διὰ μακροῦ ἤδη πεῖραν ἐντελῆ τῆς εὐαρέστου αὐτοῦ ἀρχιερατείας παρασχόντος. Ἐνθεν τοι κοινῇ καὶ συνογικῇ διαγνώμῃ ἀποφανθέντες εἰς μίαν αὐτὰς ἐνωθῆναι ἀμφοτέρως, καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν ταχθῆναι προστασίαν τοῦ διαληφθέντος ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ κὺρ Ἰωσήφ, ἔγνωμεν συγχρόνως τιμῆσαι καὶ προβιβᾶσαι εἰς μητρόπολιν τὴν ἐπαρχίαν ταύτην Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς, κατὰ φιλοτιμίαν ἐκκλησιαστικὴν ἀναγκαίαν καὶ συμφέρουσαν τῇ πνευματικῇ αὐτῆς διοικήσει, οὐ καινοτομοῦντες, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς τοῖς παραδείγμασιν ἐπόμενοι, ὅσα εὗροι τις ἂν ἐν τοῖς ἀρχείοις καὶ ἐν ταῖς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διατυπώσεσι περὶ τῶν προβιβασθεισῶν ἢ ὑποβιβασθεισῶν μητροπόλεων, ἀρχιεπισκοπῶν τε καὶ ἐπισκοπῶν. Αὐτίκα γοῦν τὰ Ἰωάννινα αὐτά, ἐπισκοπὴ τῆς Ναυπαύκτου ὄντα τὸ πάλαι εἰς μητρόπολιν προεβιβάσθη, καὶ ἄλλαι οὐκ εὐάριθμοι τῶν ἐπαρχιῶν κατὰ καιροὺς εἰς τὸ μεῖζον ἢ ἔλατ-

τον τοῖς ὁρίοις καὶ τοῖς βαθμοῖς μετεβλήθησαν. Τὸ μὲν γὰρ τῆς ὑπερφυσῶς δυνάμεως θεῖον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχον, πρόσεστι τοῖς ἀρχιερεῦσι, τὰ δὲ ὅρια καὶ αἱ τάξεις, οἷα δὴ ἀνθρώπινα, ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα καθορᾶται διὰ τοὺς ἐνοικοῦντας χριστιανούς, ἢ τοὺς προῖσταμένους ἀρχιερεῖς. Καὶ δὴ γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ἵνα, τῶν εἰς χεῖρας τοῦ διαληφθέντος ἱερωτάτου μητροπολίτου Κορυτζᾶς κὺρ Βησσαρίωνος περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς Πωγωνιανῆς μετὰ τῆς ἐπαρχίας αὐτοῦ Κορυτζᾶς ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων ἀκύρων μενόντων καὶ ἀνισχύρων, διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους, καὶ ὡς χάρτης ἄγραφος λογιζομένων, ἡ ρηθεῖσα ἐπαρχία Πωγωνιανῆς μένη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἡνωμένη ἀδιαλύτως μετὰ τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς, καὶ συνηρμοσμένη μετὰ πάντων τῶν προνομίων αὐτῆς καὶ τῶν κτημάτων, καὶ πραγμάτων, καὶ ἀφιερωμάτων, καὶ παρὰ πάντων γινώσκονται αὗται μία καὶ μόνη ἐπαρχία καὶ μητρόπολις, ὑποτασσομένη ἀμέσως πρὸς τὸν καθ' ἡμᾶς ἀγιώτατον πατριαρχικὸν καὶ οἰκουμενικὸν Θρόνον, ὥσπερ καὶ αἱ λοιπαὶ μητροπόλεις, δεσποζομένη, ἰθυνομένη τε καὶ διεξαγομένη κανονικῶς ὑπὸ τοῦ ἤδη ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφοῦ κὺρ Ἰωσήφ, ὅστις ἔχει τὸ προνόμιον τοῦ λέγεσθαι καὶ γράφεσθαι *Ἱερώτατος Μητροπολίτης Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς καὶ ὑπερτίμος*, ὥσπερ δὴ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν διάδοχοι τῆς μητροπόλεως ταύτης, ἔχων τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ ἔδραν ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς συνελεύσεσιν, εἰ οὕτω τύχοι, ἀμέσως μετὰ τοὺς ἄλλους μητροπολίτας, τοὺς ἐκπαλαὶ ὑποκειμένους τῷ οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, ἔχη δὲ ἐπ' ἀδείας ἡ αὐτοῦ ἱερότης ποιμαίνειν τὸ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ ποδηγετεῖν σωτηριωδῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, εὐλογεῖν τε καὶ ἀγιάζειν τοὺς ἐν αὐτῇ εὐλογημένους χριστιανούς, καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν μετὰ καὶ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, καρπούμενος καὶ λαμβάνων ἀπαραμειώτως καὶ ἀνελλιπῶς πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα κύρια καὶ τυχερά. Ὅφείλουσι δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πωγωνιανῆς ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ πειθαρχεῖν καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ, ὡς γνησίῳ καὶ κανονικῷ αὐτῶν κυριάρχῃ καὶ παρέχειν εὐπειθῶς καὶ προθύμως πάντα τὰ ἀνήκοντα τῇ αὐτοῦ ἱερότητι εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα, κύρια καὶ τυχερά, μηδενὶ ἐναντιούμενοι τὸ παράπαν, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀλύτου ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος. Ταῦτα ἀπεφάνθη, καὶ κεκύρωται συνοδικῶς. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς κἂν τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, καὶ ἐδόθη τῷ ἱερωτάτῳ μητροπολίτῃ Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς, καὶ ὑπερτίμῳ, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ ἡμῶν ἀδελφῷ κὺρ Ἰωσήφ.

Ἐν ἔτει αωλδ' κατὰ μῆνα Μάιον, Ἐπινεμήσεως Ζ'.

**Τόμος διαλύσεως τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς καὶ συγχωνεύσεως
μετὰ τῶν γειτόνων ἐπαρχιῶν Κορυτσᾶς καὶ Βελλᾶς ¹.**

† Ἰωακείμ, ἐλέω Θεοῦ κλπ.

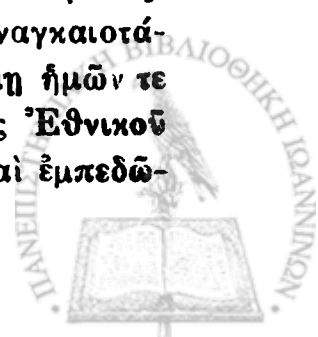
Τῶν πραγμάτων, ὥσπερ τὰ καλῶς βαίνοντα, καὶ εἰς ὃ προώρισται τέλος ἀπευθυνόμενα, συνέχειν ἀπαραποίητα καὶ συντηρεῖν, οὕτω τᾶναντίον τὰ τῆς οἰκείας ἐνεργείας ἐκπίπτοντα, καὶ ἥς ἐκλήθη τάξεως ἐκτρεπόμενα, καταλύειν καὶ ματαιοῦν ἐπάναγκες τοῖς γε νοῦν ἔχουσι καὶ τὴν ὄνησιν ἀντὶ βλάβης θηρεύουσι καὶ προαιρουμένοις. Τοῦτο δὲ καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πρῶγμασιν ἀνέκαθεν ἐνεργούμενον καθορᾶται, ἐν οἷς ὁ λόγος οὐ περὶ δογμάτων, ἅπαγε, καὶ μυστηρίων ἱερῶν, καὶ τῶν ὅλως ἀθίκτων καὶ ἀναλλοιώτων τῆς πίστεως ὅρων καὶ θεσμῶν, ἀλλὰ περὶ τάξεως καὶ καταστάσεως τῶν ἐπαρχιῶν, ὅπου πλείστας ἂν ἴδοι τις τὰς μεταβολὰς ἐν διαφόροις καιροῖς πρὸς τὴν ἀνάγκην καὶ τὰς περιστάσεις γεγεννημένας προνοίᾳ ἀξιοχρέω τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀείποτε καὶ ἐν παντὶ τὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν τῶν πιστῶν πρὸ ὀφθαλμῶν τιθεμένης, καὶ τὰ μᾶλλον αὐτοῖς πρὸς σωτηρίαν συμβαλλόμενα κατορθούσης διὰ τῶν τοιούτων μεταρρυθμίσεων κατὰ τὸ ἀποστολικὸν «πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω καὶ καταρτισμόν». Τοῦτο δὴ καὶ ἡμεῖς ἤδη ἐπὶ τοῦ παρόντος ποιούμεθα. Καὶ γὰρ ἡ ἐπαρχία Πωγωνιανῆς, ἡ ἐκ τῶν ἀνέκαθεν ὑποκειμένων τῷ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, καίτοι, καθὰ καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπαρχίαι, διατελοῦσα ἐς δεῦρο ὑπὸ τὴν διαδοχικὴν προστασίαν ἀρχιερέων ἀποκαθισταμένων κανονικῶς, ἀπὸ ἱκανῶν μέντοι χρόνων κατεφάνη ἀδυνάτως ἔχουσα εἰς διατροφήν ἰδίου ἀρχιερέως διὰ τὸ εὐτελὲς καὶ πάνυ ἀφαιρὸν τῶν ἀρχιερατικῶν προσόδων αὐτῆς· μόλις καὶ γὰρ συνίσταται ἐκ χωρίων τινῶν σμικρῶν, ὑπ' ὀλιγίστων χριστιανῶν κατοικουμένων, καὶ τούτων πτωχῶν καὶ ἀπόρων, καὶ τὸ πλεῖστον ἀποδημούντων ἐν ἁλλοδαπῇ μὴ ἔχουσα παρὰ ταῦτα οὔτε μητρόπολιν, οὔτε τόπον κατάλληλον, οὔτε κωμόπολιν καὶ κατοικίαν ἀρχιερέως. Συνέβαινε γοῦν τοὺς κατὰ καιρὸν ἀρχιερεῖς Πωγωνιανῆς ὀνόματι μόνον αὐτῆς προϊστάσθαι, τῷ πράγματι δὲ διὰ τὰς ἀνωτέρω στερήσεις τῶν ἀπολύτων ὡς εἰπεῖν ἀναγκῶν, ἀποκνέοντας μήτε ἐπιδημεῖν ὅλως ἐν αὐτῇ (ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς μεταξὺ χρόνοις προνοίᾳ ἐκκλησιαστικῇ πρὸς παραμυθίαν τῶν χριστιανῶν ἀναλαβόντων τὴν ἐπαρχίαν ταύτην πλησιοχώρων ἀρχιερέων Κορυτζᾶς καὶ Βελλᾶς), ἀλλὰ μακρὰν καὶ ἐν ξένοις τὰ τοῦ βίου ἐπιζητοῦντας, τὸν ἅπαντα χρόνον ἐν Βουκουρεστίῳ διατρίβειν, πορίζομένους μὲν καὶ ἀπὸ ἀρχιεροπραξιῶν, ἀπολαμβάνοντας δὲ καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἐκεῖ χανίου, Γραῖτζι καλουμένου, ἀρχαίου κτήματος τῆς ἐπαρχίας ταύτης

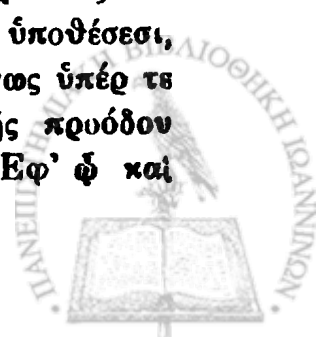
της, καὶ παρὰ ταῦτα ὠφελουμένους καὶ ἀπὸ τῶν ἐν Βλαχίᾳ κτημάτων τοῦ ἱεροῦ Σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου τῆς Μολυβδοσκεπάστου. Τοῦτο γὰρ ἐπειδὴ ἐκ τῶν περιστάσεων καὶ ἐξ ἀμελείας τῶν κατὰ καιροὺς ἡγουμένων ἀνωμάλως διέκειτο, καίτοι εὐπροσόδους Μετοχίους ἐν Βλαχίᾳ κειμένοις συγκεκροτημένον, ἦτοι τῷ Ἱερῷ Μοναστηρίῳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Πράδου καὶ τῇ Σκήτῃ Κοδριένι, πεπροικισμένοις ἀμφοτέροις μετὰ μωσιῶν καὶ ἀκινήτων κτημάτων, ἡπρονοίᾳ ἐκκλησιαστικῇ κατὰ τὸ παρελθὸν φωμῇ σωτήριον ἔτος συνήνωται τῇ ἐπαρχίᾳ Πωγωνιανῆς δι' ἐκκλησιαστικοῦ Σιγγιλίου Γράμματος ὑπὸ ὅρους ἐπωφελεῖς ἐν κεφαλαίοις ἐκτεθειμένους, ὅπως δηλ. τὰ ὑπὸ τῶν κτημάτων τῶν ἐν Βλαχίᾳ εἰρημένων Μετοχίων ἀποφερόμενα πρωτίστως μὲν δαπανῶνται εἰς εὐστάθειαν καὶ εὐπρέπειαν τῶν ἱερῶν αὐτῶν σκηνωμάτων, καὶ εἰς σύστασιν καὶ συντήρησιν κοινῆς σχολῆς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πωγωνιανῆς ἐπὶ διδασκαλίᾳ καὶ ἐκπαιδεύσει τῆς ἐγχωρίου νεολαίας, χρησιμεύωσι δὲ καὶ πρὸς ἄνεσιν καὶ περίθαλψιν τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχιερέων Πωγωνιανῆς. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ μετὰ τὰς παραχωρήσεις ταύτας ἡ αὐτὴ ἐπὶ χρόνους μακροὺς ἐπεκράτει κατὰστασις τῶν πνευματικῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας ταύτης. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀναφορὰς συνεχεῖς τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν διὰ τὴν τῶν ἀρχιερέων αὐτῶν στέρξιν καὶ ἀπουσίαν, καὶ προσκλαύσεις δεινὰς σπουδαίας πολλάκις παρέσχον τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀφορμὰς εἰς ἀναγκαιοτάτην τοῦ πράγματος θεραπείαν. Ἐῷμεν λέγειν, ὅση προέκυπτεν ἡ περὶ τὰ θρησκευτικὰ καὶ κανονικὰ ἐφάρμακτος κατὰχρησις, ἡμοιροῦντα ἀμέσου ἀρχιερατικῆς ἐπιβλέψεως καὶ διοικήσεως, καὶ ἀναξίους ἐπιτρόποις ἐμπιστευόμενα. Ἐπεὶ δέ, τοῦ πρὸ ἐπτὰ ἡδὴ χρόνων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ διορισθέντος κανονικῶς, ἔκτοτε δὲ ἐν Βουκουρεστίῳ μεταβάντος καὶ διαμένοντος Πωγωνιανῆς κύρ Παναρέτου διὰ τὸ ἐν διαφόροις ἀποφάσει καὶ ὑπεκφυγαῖς ἀποποιηθῆναι τὴν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ ταύτῃ προσωπικὴν ἀπέλευσιν, καίτοι πολλῶν καὶ ἐπιμόνων αὐτῷ προτροπῶν ἐκκλησιαστικῶν γενομένων ἐπὶ τε τοῦ παναγιωτάτου προκατόχου ἡμῶν καὶ ἐφ' ἡμῶν πολλάκις, παυθέντος ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐκπτώτου γενομένου συνοδικῇ ἀποφάσει, τὰ τῆς ἐπαρχίας ταύτης διέμειναν ἀπροστάτευτα, καὶ ἀρχιερατικῆς ἐπισκέψεως ὅλως ἐστερημένα, οὐ μὴν δ' ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ διορισθέντα καὶ διατυπωθέντα ὑπὸ τῆς πρὸ τεσσάρων ἡδὴ χρόνων συγκροτηθείσης ἐθνικῆς προσωρινῆς συνελεύσεως διὰ τῶν ἐκδοθέντων καὶ βασιλικῶς ἐπικυρωθέντων Κανονισμῶν αὐτῆς, συνεπίᾳ δὲ τούτων καὶ δι' ἐκκλησιαστικοῦ Σιγγιλίου Γράμματος ἀρτίως ἐκδοθέντος, ἐπειδὴ τὸ ρηθὲν ἱερὸν Μοναστήριον τῆς Μολυβδοσκεπάστου μετὰ τῶν ἐν Βλαχίᾳ Μετοχίων καὶ τῶν κτημάτων αὐτῶν, συνήνωται καὶ προσηλώθη τῷ καθ' ἡμᾶς Ἀγιωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, τότε δὴ ἀναγκαιοτάτῃ κατεφάνη ἡ ἐπὶ τῇ οὐσιώδει ταύτῃ ἀποφάσει ὀφειλετικὴ τῆς Ἐκκλησίας μέριμνα, καὶ σκέψεις ἐγένοντο συνοδικῶς καὶ μετὰ τοῦ Διαρκoῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, πῶς ἂν εἴη οἰκονομηθῆναι καὶ διατεθῆναι λυσιτελέστερον καὶ συμφερώτε-

ρον τὰ τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῶν εἰρημένων χριστιανῶν, μηδεμιάς ἐλπίδος μοναστηριακῶν πόρων ἢ ἄλλης τινὸς γενναίας καὶ ἐπαρκούσης τῷ ἀρχιερεῖ αὐτῶν ὑποστηρίξεως ὑπολειπομένης, πρωτίστως μὲν δεομένῳ κατοικίας καὶ μητροπόλεως καὶ τόπου τοῦ προσήκοντος, ἀναντιρρήτου δὲ ὄντος ὡς οὐδὲ ταύτην κατορθωθῆναι δυνατόν, οὐδὲ πρὸς τὴν ὀλιγότητα τῶν κατοίκων καὶ τὴν ἀπορίαν φορητὴ ἔσεται καὶ ἡ ἐλαχίστη γοῦν ἀρχιερατικὴ ἐτησίᾳ ἐπιχορήγησις κατὰ τὸ γενικὸν μέτρον τὸ ἐν ἀπάσαις ταῖς ἐπαρχίαις ἐφαρμοσθέν. Περὶ τούτων τοίνυν διὰ μακροῦ, ὡς εἴρηται, ἀπασχολούντων τὴν ἐκκλησίαν διασκεπτομένοις καὶ ἤδη αὖθις μετὰ τε τῆς ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, λόγων τε πολλῶν καὶ ἐμβριθῶν προστεθέντων, ὡς ἐν τοῖς συνοδικοῖς καὶ τοῖς τοῦ ρηθέντος Συμβουλίου πρακτικοῖς καθορᾶται, ἔδοξε κοινῇ καὶ συνοδικῇ διαγνώσει, τῶν πραγμάτων οὕτως ὑπαγορευόντων, καὶ μονογού φωνὴν ἀφιέντων, διαλυθῆναι τὴν μητρόπολιν ταύτην Πωγωνιανῆς, καὶ τὰ μὲν συγκροτοῦντα τέως αὐτὴν χωρία, ἧτοι ἐν μὲν τῷ Καζᾷ Πωγωνιανῆς: Ὀστανίτζα, Διπαλίτζα, Βλάχους, Βαλοβίστα, καὶ Μπογωνιτζκόν, ἐν δὲ τῷ Καζᾷ τῆς Κονίτζης: Σανοβόν, Μάξου, Δερβένι, Πιλθοῦκι, Κούκεσι, Μπομπίτζικον, Λεσκοβίκι, Τζάρτζικον, Μελεσίνι, Σεργιανή, Περάτι, Μελισσόπετρα καὶ Πιροβίτζα, ἐν δὲ τῷ Καζᾷ Πρεμετῆς: Βλιάσοβον, Ποστένιανη, Ραδίχοβον Τζαρίσοβον, Ἡλιάρι, Μερτζάκι, Ζέπη, Δράτζοβον, Κανικόλι καὶ Πουλούμπαρι ἀπονεμηθῆναι τῇ πνευματικῇ προστασίᾳ τῶν μᾶλλον γειτνιαζόντων ἀρχιερέων, ὧν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ πολιτικῶς κατὰ νομοὺς (Καζάδες) συνέχονται ὑπαγόμενα, ἰὰ μὲν τῇ ἐπαρχίᾳ Κορυτσᾶς, τὰ δὲ τῇ τῆς Βελλᾶς, (διαιρεθείσῃ ἤδη ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας Ἰωαννίνων δι' ἐκκλησιαστικῆς Πράξεως κατεστρωμένης ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ κώδικι καὶ ἐπανακληθείσῃ εἰς τάξιν ἐπισκοπῆς ὑπὸ τὴν τῶν Ἰωαννίνων μητρόπολιν, ὡς ὑπῆρχεν ἀνέκαθεν), τὸ δὲ ἐν Βλαχίᾳ κείμενον χάνι Γραῖτζι, κτῆμα ὃν τῆς ἐπαρχίας ταύτης Πωγωνιανῆς μετὰ τε τοῦ ἐν αὐτῷ Ἱεροῦ Ναοῦ τιμωμένου ἐπὶ τῇ Γεννήσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τῶν λοιπῶν κτημάτων αὐτοῦ προσηλωθῆναι καὶ συνενωθῆναι τῷ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτῳ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, συμφδὰ καὶ τῇ ἐννοίᾳ τοῦ Β'. ἄρθρου τοῦ περὶ ἐπιχορηγήσεων Κανονισμοῦ. Ὅτι δὲ ἡ πνευματικὴ αὕτη διαίτησις καὶ οἰκονομία πρὸς τὸ μηδένα φέρειν καινοτομίας ἔλεγχον, μόνης δὲ προνοίας σωτηριώδους ἐκκλησιαστικῆς ἔργον τυγχάνουσα κατὰ τὴν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων φορὰν, συνίσταται καὶ διὰ παραδειγμάτων τρανωτάτων, ἀπόχρη διεξελθεῖν τὰ ἐκκλησιαστικὰ συνταγμάτια, ὅπου μυρίας ὅσας τῶν πάλαι ἐπαρχιῶν ἴδοι τις ἂν ἐκλελοιπυίας τὸ σύνολον, τοῖς αὐτοῖς λόγοις πάντως καὶ περιστάσεσιν ὑποκυψάσας. Ἐνθεν τοι τὴν πρᾶξιν ταύτην ὡς εὐλογον καὶ σωστικὴν καὶ ἀναγκαιοτάτην ἐγκριθεῖσαν καὶ ἐπιδοκιμασθεῖσαν κοινῇ ὁμοφώνῳ γνώμῃ ἡμῶν τε καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς ἁγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τοῦ Διαρκοῦς Ἐθνικοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου, δεῖν ἔγνωμεν κατοχυρῶσαι, κρατῦναί τε καὶ ἐμπεδῶ-

σαι καὶ διὰ τοῦδε τοῦ Πατριαρχικοῦ ἡμῶν καὶ Συνοδικοῦ Τόμου, ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ Κώδικι καταχωρουμένου, εἰς διηνεκῇ καὶ ἀμεταποίητον ἐνέργειαν. Καὶ δὴ γράφοντες συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἀποφαινόμεθα καὶ ὀρίζομεν, ἵνα τῆς τέως ὑπαρξάσης μητροπόλεως Πωγωνιανῆς ἄρδην καταλυομένης διὰ τοὺς ἀναντιρρήτους ἐκτεθέντας λόγους, ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτὴν μήτε λέγεσθαι καὶ φέρειν τᾶξιν καὶ ὄνομα μητροπόλεως, τὸ μὲν ρηθὲν χάνι Γραῖτζι μετὰ τοῦ ἐν αὐτῷ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πραγμάτων, τῶν τε ἤδη ὄντων καὶ τῶν εἰσέπειτα προστεθησομένων, ὑπάρχη ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ λέγεται καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται προσηλωμένον ὁλοσχερῶς καὶ συνηνωμένον ἀδιασπᾶστως τῷ Ἀγιωτάτῳ Πατριαρχικῷ Οἰκουμενικῷ Θρόνῳ, κτῆμα καὶ πρᾶγμα αὐτοῦ ἀναφαίρετον ὑπάρχον καὶ λογιζόμενον εἰς τὸ διηνεκές, τὰ δὲ ἀποτελοῦντα αὐτὴν πρότερον χωρία ὑπάρχωσι τὰ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον καὶ διατελῶσιν ἐς αἰεὶ συνηνωμένα ἀδιασπᾶστως καὶ προσηλωμένα ταῖς ἐφεξῆς γειτνιαζούσαις αὐτοῖς ἐπαρχίαις, μεθ' ὧν καὶ πολιτικῶς συνδέονται, ἥτοι τὰ μὲν δεκαοκτώ, ἐξ ὧν τὰ πέντε Ὁστανίτζα, Σιπαλίτζα, Βλάχους, Βελοβίστα καὶ Μπογωνιτζκὸν κεῖνται ἐν τῷ Καζᾷ Πωγωνιανῆς, τὰ δὲ δεκατρία, Σανοβόν, Μάξου, Δερβένι Πιλθοῦκι, Κούκεσι, Μπομπίτζικον, Λεσκοβίκι, Τζάρτζικον, Μελεσίι, Σεργιανί, Περάτι, Μελισσόπετρα, καὶ Προβίτζικα ἐν τῷ Καζᾷ τῆς Κονίτζης, ταῦτα ὧσιν ἐς αἰεὶ προσηλωμένα τῇ ἐπισκοπῇ Βελλᾶς καὶ Κοννίτζης, τὰ δὲ ἑννέα, ἥτοι Βλιάσοβον, Ποστένιανη, Ραδίχοβον, Τζαρίσοβον, Ἡλιάρι, Μερτζάκι, Ζέπο, Δράτζοβον, Κανικόλι καὶ Πουλούμπαρι, κείμενα ἐν τῷ Καζᾷ Πρεμετῆς, ὧσι προσηλωμένα τῇ μητροπόλει Κορυτζᾶς, γνωριζόμενα καὶ λογιζόμενα μέλη τῶν ἐπαρχιῶν τούτων, κατ' οὐδὲν τῶν λοιπῶν ἀρχαιόθεν αὐταῖς ὑποκειμένων χωρίων διαφέροντα, συμπληροῦντά τε ὁλοσχερῶς καὶ συναποτελοῦντα ὁμοῦ τὸ σύνολον ἐκάστης αὐτῶν, καὶ πνευματικῶς διοικούμενα καὶ διεξαγόμενα ὑπὸ τὴν κυριαρχικὴν δικαιοδοσίαν τῶν κατὰ καιροὺς ἀρχιερέων αὐτῶν, καὶ τὴν παρ' αὐτῶν ἀρχιερατικὴν καὶ πατρικὴν προστασίαν ἀπολαμβάνοντα ἐν χριστιανικῇ ἀφοσιώσει καὶ υἱικῇ εὐπειθείᾳ τῶν ἐγκατοίκων ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν, πρὸς τοὺς κατὰ καιροὺς γνησίους τούτους πνευματικούς αὐτῶν προστάτας καὶ κυριάρχας καὶ νομίμους ἀρχιερεῖς, οἷς δὴ ὀφείλῃ ἐπίσης ἐπίκειται ἀπαραίτητος ποιμαίνειν εὐαγγελικῶς καὶ προϊστασθαι πνευματικῶς ἕκαστος τοὺς ἐν τῇ ἀπονεμηθεῖσι τῇ ἐπαρχίᾳ αὐτοῦ χωρίοις κατοίκους εὐλογημένους χριστιανούς, ἴσα καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπαρχιώταις αὐτῶν, προστατεύειν τε αὐτῶν ἐν ταῖς ἐμπιπτούσαις ἐπαρχιακαῖς ὑποθέσεσι, καὶ συνελόντι εἰπεῖν κήδεσθαι παντοίως καὶ προσπαθεῖν ἀόκνως ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ἀνέσεως καὶ ὠφελείας καὶ τῆς ἡθικῆς πρὸς τὴν καὶ βελτιώσεως. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς. Ἐφ' ᾧ καὶ

ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος ἐγένετο καταστρωθεὶς ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ Κώδικι τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας εἰς διηνεκὴ ἐνδειξιν καὶ μόνιμον παράστασιν.

Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ αὐξγ'. κατὰ μῆνα Μάιον, ἐπινεμήσεως σι'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἀποφαίνεται

† ὁ Ἐφέσου Παῖσιος, † ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος, † ὁ Πρόεδρος Καρπάθου Μεθόδιος, † ὁ Λαρίσης Στέφανος, † ὁ Ἄρτης Σωφρόνιος, † ὁ Μυτιλήνης Μελέτιος, † ὁ Μελενίκου Διονύσιος, † ὁ
† ὁ Ρασκοπρεσρένης † ὁ Βελεγράδων Ἀνθιμος, † ὁ Γρεβενῶν Ἀγάπιος, † ὁ Σισανίου Μελέτιος.

*
* *

Γαβριήλ, πιθανῶς πρὸ τοῦ Ἀρσενίου⁵.

Ἀρσένιος, τῷ 1590⁶.

Ἀνθιμος, ὡς πρ. Πωγωνιανῆς, κατὰ Ἰανουάριον 1620⁷.

Συμεὼν ὑποβαλὼν «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβιάστον», τῇ 28 Φεβρ. 1620, «διὰ τὸ μὴ εἶναι ἱκανὸν ἐξοικονομῆσαι τὰ τῆς ἀρχ/πῆς Πωγωνιανῆς διὰ τὰς συχνὰς καὶ πολλὰς αὐτοῦ ἀσθενείας»⁸.

Σωφρόνιος⁹ τούτου «ἀποθανόντος»—ἐξελέγη (2 Φεβρ. 1643) «ὁ ὁσιώτατος ἱερομόν. κὺρ Παρθένιος»¹⁰.

Παρθενίου «φυσικῶ θανάτῳ ἀποθανόντος»—ἐξελέγη (1650) «ὁ πανοσιώτ. ἐν ἱερομον. καὶ πνευματικοῖς κὺρ Δανιήλ»¹¹.

Δανιήλ «καθαιρέσει τελεία καθυποβληθέντος»—ἐξελέγη (Ν/βρ. 1656) «ὁ πανοσιώτ. ἐν ἱερομον. Νεκτάριος»¹².

Μανασῆς, ἀρχιερατεύσας κατὰ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ 1667—1673 διάστημα¹³.

Μαλαχίου¹⁴ «τῶν τῇδε ἀπάραντος καὶ πρὸς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (1 Μαρτ. 1702) «ὁ ὁσιώτατος ἐν ἱερομ. κὺρ Εὐθύ-

5) Κ. Σάθα βιογραφ. σχεδ. περὶ Ἱερεμίου Β'. ὡς ἀνωτ. σ. 4 δ'.—Le Quien ὡς ἀνωτ. 93.

6) R e g. ὡς ἀνωτ. σ. 90.

7) Νομ. Συναγ. σ. 206.—Σάθα Γ'. 561.

8) Κωδ. Π. Ἀρχιεποφ. Β'. 8.—Α. Κεραμέως ἱερ. βιβλ. Δ'. 8.

9) Ν. Συναγ. 123.—Σάθα Γ'. 576.

10) Ν. Συναγ. 236.—Σάθα Γ'. 584.

11) Ν. Συναγ. 222.—Σάθα Γ'. 593.

12) Δελικάνη Γ'. 181.

13) Κωδ. Κριτίου Α'. 556.—Δελικάνη Γ'. 374.—Δελτίον κλπ. Γ'. 472.—Προβλ. καὶ Παράρτημα Κ—ΚΒ'. τόμ. Ε. Φ. Συλλόγου σ. 99.

μιος», αναφερόμενος τῇ 20 Μαρτίου 1708, καὶ τῷ 1721 καὶ ὡς «πρ. Πωγωνιανῆς» τῷ 1730 ¹⁴.

Ἀθανάσιος, διαδεχθεὶς τὸν Εὐθύμιον, ἄγνωστον πότε ¹⁵.

Νεόφυτος· τούτου «πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος»—ἐξελέγη (Ἰούλιος 1763) «ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομον. κὺρ Παρθένιος» ¹⁶.

« τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος»—ἐξελέγη (9 Σ/βρ. 1774) «ὁ ὀσιώτατ. ἐν ἱερομον. κὺρ Ἀνθίμος» ¹⁷.

Ἀνθίμου «παραίτησιν οἰκειοθελῇ καὶ ἀβίαστον ποιησαμένου»—ἐξελέγη (Φεβρ. 1787) «ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομον. κὺρ Ἀνθίμος» ¹⁸, τὸν ὁποῖον διεδέχθη ὁ Διονύσιος (1797) ¹⁹.

Διονυσίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος»—ἡ ἐπαρχία Πωγωνιανῆς ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς μ/λεως Κορυτσᾶς (Μάρτιος 1828) διωκθήθη πνευματικῶς ὑπὸ τοῦ ποιμένος τῆς τελευταίας ταύτης Βησσαρίωνος, ἄχρι Μαΐου 1834, ὅτε ἡ ἐπαρχία Πωγωνιανῆς ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῆς μ. Κορυτσᾶς καὶ συνενωθεῖσα τῇ ἐπισκοπῇ Βελλᾶς εἰς μ/λιν Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς, ἐποιμάνθη ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως τῆς τελευταίας ταύτης Ἰωσήφ, ὀνομασθέντος μητροπολίτου Βελλᾶς καὶ Πωγωνιανῆς ²⁰.

Ἰωσήφ ἐκπτώτου γενομένου (δρα σχετικὰ ἐν τοῖς περὶ Βελλᾶς σημειωθεῖσι)—ἐξελέγη (Ἰανουάρ. 1840) «ὁ πανιερ. μ. πρ. Σμύρνης κὺρ Ἱερόθεος», ὅστις παρέμεινε ποιμαίνων τὴν ἐπαρχίαν Πωγωνιανῆς καὶ μετὰ τὴν ἀπ' αὐτῆς ἀπόσπασιν (1842) τῆς ἐπαρχίας Βελλᾶς ²¹.

Ἱεροθέου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (Ἰούνιος 1848) «ὁ πανιερ. ἅγιος Τυρολλόης κὺρ Μελέτιος» ²².

Μελετίου «παραιτησαμένου οἰκειοθελῶς»—ἐξελέγη (23 Ν/βρ. 1848) «ὁ ὀσιώτ. ἀρχιμ. κὺρ Ἀγάπιος» ²³.

Ἀγαπίου «τὸ ζῆν ἐκμετρήσαντος καὶ εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς μεταστάντος»—ἐξελέγη (27 Δ/βρ. 1850) «ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Λαμψάκων κὺρ Νίκανδρος» ²⁴.

14) Κώδ. Π. Ἀρχ. Γ'. 74.—Α. Κεραμέως ὡς ἀνωτ. Α'. 347, 350.—Δελικάνη Γ'. 824.—Ἡπειρ. Χρον. Ε'. 94.—L e Q u i e n ὡς ἀνωτ. σ. 94.—Δελτίον κλπ. Γ'. 472.—L e Q u i e n ΙΙ'. 94.

15) Δελτίον κλπ. ὡς ἀνωτ. σ. 472.

16) Κώδ. ΣΤ'. 56.

17) Κώδ. Ζ'. 74. Παρητήθη κατὰ Φεβρ. 1787 (Ζ'. 200).

18) Κώδ. Ζ'. 200.

19) Ὅρα τόμον ἐνωτικὸν τῶν ἐπαρχιῶν Πωγωνιανῆς καὶ Κορυτσᾶς.

20) Ὅρα τόμον ἐνωτικὸν τῶν ἐπαρχιῶν Πωγωνιανῆς καὶ Βελλᾶς.

21) Κώδ. ΙΔ'. 352.

22) ΚΒ'. 164.—Παρητήθη τῇ 16 Ἰουλίου 1848 (ΚΒ'. 172).

23) ΚΒ'. 189.—Δελικάνη Γ'. 260, 626, 627, 631.

24) ΚΒ'. 219.—Δελικάνη Γ'. 261, 627, 628, 631.

Νικάνδρου «παρεκτραπέντος τῶν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ἐξουσίαν χρεῶν αὐτοῦ καὶ διὰ ταῦτα ἐκπτώτου ἀπ' αὐτῆς γενομένου κανονικῶς καὶ ἀπομακρυνθέντος τέλεον» — ἐξελέγη (8/βρ. 1854) «ὁ δισιο-λογιώτ. ἐν ἱερομον. κύρ *Πανάρετος*, ὁ καὶ μέγας ἀρχιδιάκονος τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας εὐδοκίμως διατελέσας»²⁵.

Παναρέτου «παυθέντος ἀπ' αὐτῆς καὶ ἐκπτώτου γενομένου συνοδικῇ ἀποφάσει» — διελύθη ἡ ἐπαρχία Πωγωνιανῆς κατὰ Μάϊον 1863²⁶.

17) ΦΙΛΙΑΤΑΙ

Ὑποκειμένη ἐκκλ/κῶς τῇ ἐπαρχίᾳ Παραμυθίας ἡ περιοχὴ αὕτη ἐπιμήθη προσωρινῶς εἰς *μητρόπολιν* κατὰ 8/βριον 1924 ὑπὸ τὸ ὄνομα *Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου*, συγχωνευθεῖσαν καὶ αὖθις τῇ τῆς Παραμυθίας κατὰ τὸ 1928¹.

*
**

Τόμος ἰδρύσεως Ἱερᾶς Μητροπόλεως Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου².

† Γρηγόριος ἐλέφ Θεοῦ κτλ.

Ἔθος κανονικὸν ἡ Ἐκκλησία ἔκπαλαι κέκτηται τὴν τῶν ἐπαρχιῶν σύστασιν πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν καιρῶν καὶ τὴν καλὴν τοῦ ὄλου συγκροτήματος ὑπόστασιν προσαρμόζειν καὶ οἰκονομεῖν, εἰς εὐρύθμον καὶ λυσιτελῆ τῶν ἐπὶ μέρους τε καὶ τοῦ ὄλου παράστασιν καὶ διακυβέρνησιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν καὶ κατὰ τὸν καθ' ἡμᾶς Ἀγιώτατον Πατριαρχικὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, μετὰ τὴν ἄρτι ἐξ Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος καταφυγὴν τοῦ ὀρθοδόξου πληθυσμοῦ ἅμα τοῖς ποιμέσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκ τούτου προελθοῦσαν ἀλλοίωσιν, ἀνάγκη παρέστη πρόνοιαν λαβεῖν περὶ τῆς εὐρύθμου καὶ ἀναλόγου πρὸς τὰς νέας ἀνάγκας γενικὰς τε καὶ μερικὰς, ἐκκλησιαστικῆς συστάσεως τῶν διαφόρων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Κράτει περιοχῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς Πατριαρχικοῦ Κλίματος, ἡ Μετριοτήτης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, διασκεψάμενοι μετὰ τῆς ὀφειλομένης προσοχῆς περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης, ἔγνω-

25) ΚΒ'. 290. — *Δελικάνη* Γ'. 631, 632, 638, 642, 644, 645.

26) Ὅρα τόμον καταργήσεως τῆς ἐπαρχίας Πωγωνιανῆς.

1) *Κώδ.* Π. Ἀρχ. ᾠπ'. 74. — *Ὁρθοδοξία Μ. Ε. Ἑγκ.*

2) *Κώδ.* ἐνθ' ἀνωτέρω.

μεν σὺν ἄλλοις καὶ νέας ἰδρῦσαι Μητροπόλεις ἐκ τμημάτων τῶν ὑπαρχουσῶν ἐπὶ τῇ βάσει καὶ τῆς πολιτικῆς διαιρέσεως τῶν μερῶν.

Οὕτω δὲ φροντίσαντες καὶ διασκεψάμενοι συνοδικῶς, ἔγνωμεν συστήσαι ἐπ' αἰσίοις καὶ τὴν νέαν ἐπαρχίαν καὶ Μητρόπολιν Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, χωρίσαντες ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Παραμυθίας τὴν περιοχὴν ταύτην καὶ ἀπαρτίσαντες ἐξ αὐτῆς τὴν νέαν ταύτην Μητρόπολιν Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἀποφαινόμεθα καὶ ὀρίζομεν συνοδικῶς ὅπως ἡ ἐξονομασθεῖσα περιοχὴ Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου ἀποτελῇ ἐφεξῆς ἰδίαν ἐπαρχίαν καὶ Μητρόπολιν, ἐπωνυμουμένην «*Ἱερὰν Μητρόπολιν Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου*», μεθ' ἑδρας τῆς πόλεως τῶν Φιλιατῶν, ὃ δὲ ἐν αὐτῇ ποιμαίνων ἀρχιερεὺς, μνημονεύων τοῦ κανονικοῦ Πατριαρχικοῦ ὀνόματος, ὡς τέτακται, καὶ τὴν τακτικὴν αὐτοῦ ἑδραν ἐν Φιλιάταις ἔχων, τιτλοφορεῖται «*Ἱερώτατος Μητροπολίτης Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, ὑπέρτιμος καὶ ἑξαρχος Ἡπείρου*».

Παραγγέλλομεν δὲ πατρικῶς τῷ τε κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς οὕτω ἐπ' αἰσίοις συνιστωμένης νέας θεοσώστου ἐπαρχίας ὡς τέκνοις ἡμῶν ἐν Κυρίῳ ἀγαπητοῖς ὅπως ὑποτασσόμενοι ἐκκλησιαστικῶς ἐφεξῆς εἰς τὸν κανονικὸν ἀρχιερέα καὶ ποιμένα αὐτῶν, πείθωνται καὶ ὑπείκωσιν αὐτῷ, κατὰ τὴν τοῦ Παύλου ἐντολήν, φιλοτιμῶνται δὲ ἅμα συντρέχειν καὶ συναντιλαμβάνεσθαι εἰς τὴν αἰσίαν τῶν πραγμάτων τῆς ἐαυτῶν ἐπαρχίας διευθέτησιν καὶ διεξαγωγὴν, ἵνα οὕτως, εὐτάκτως καὶ ἀσφαλῶς τῶν πάντων ἐν αὐτῇ διεξαγομένων, πολλὴ μὲν προσγίγνηται αὐτοῖς ἡ πνευματικὴ ὠφέλεια, πολλὴ δὲ καὶ τῇ Μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἢ ἀπ' αὐτῶν παραμυθία καὶ τὸ στήριγμα.

Ταῦτα οὕτω δόξαντα καὶ κριθέντα ἐκυρώθησαν συνοδικῶς. Εἰς δὲ μόνιμον αὐτῶν παραφυλακὴν ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς μὲν καὶ ὑπογραφεὶς καὶ ἐν τῷ Ἱερῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐκδοθεὶς δὲ καὶ ἐν ἴσῳ καὶ ἀπαράλλάκτῳ καὶ διαβιβασθεὶς ἵνα κατατεθῇ ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς ἀρτισυστάτου θεοσώστου Μητροπόλεως Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου.

Ἐν τοῖς Πατριαρχείοις κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον α᾿ καὶ Ἰνδικτιῶνος Η'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριος

† ὁ Κυζίκου Καλλίνικος, † ὁ Χαλκηδόνος Ἰωακείμ, † ὁ Πριγκηποννήσων Ἀγαθάγγελος, † ὁ Σηλυβρίας Εὐγένιος, † ὁ Ἀνέων Θωμᾶς, † ὁ Νικαίας Βασίλειος, † ὁ Δέρκων Κωνσταντῖνος, † ὁ Φιλαδελφείας Φώτιος, † ὁ Ροδοπόλεως Κύριλλος.

*
* *

Ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς ἱ. μ/λεως Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου σκέψεως καὶ ἀποφάσεως γενομένης συνοδικῶς πρὸς ἐκλογὴν καταλλήλου δι' αὐτὴν ποι-

μένος — ἐξελέγη (3 Σ/βρ. 1925) ὁ πανιερ. μ/της Νέας Πελαγωνείας Χρυσόστομος, μετατεθεὶς εἰς τὴν μ/λιν Φλωρίνης τῇ 27 Μαρτίου 1926 ¹.

18) ΦΩΤΙΚΗ

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐπισκοπῶν τῆς μ/λεως Νικοπόλεως καὶ εἴτα τῆς Ναυπάκτου ἀναφέρεται τελευταῖον ὑπὸ τῆς ἐπὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (1081—1118) γενομένης ἀναγραφῆς. Ἐκτοτε ἀποσιωπᾶται. Τῷ 1708 καὶ 1755 μνημονεύεται μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν δι' ἃς ἐπετράπη τῷ μ/τη Ναυπάκτου καὶ Ἀρτης ὅπως χειροτονήσῃ ἐπισκόπους. Δὲν φαίνεται ὅμως πραγματοποιηθεῖσα ἡ σύστασις αὕτη τῆς Ἐκκλησίας, ἐφ' ὅσον τὸ Συνταγμάτιον τοῦ Ἱεροσολύμων Χρυσάνθου συνεταχθὲν τῷ 1715 καὶ μετατυπωθὲν τῷ 1778 δὲν ὁμιλεῖ περὶ Φωτικῆς μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς μ/λεως Ἰωαννίνων. Ἡ κρατοῦσα γνώμη εἶναι ὅτι ἐνωρὶς ἤδη ἀντικατέστησεν αὐτὴν ἡ τῆς Βελλᾶς. Ἐνίστε δίδεται ψιλωνύμως ὁ τίτλος Φωτικῆς εἰς ψηφίζομένους ἀρχιερεῖς ¹.

*
**

Χρυσόστομος πρωτοσύγκελλος, ψηφισθεὶς τῇ 22 Δ/βρίου 1907, αἰτήσῃ τοῦ μ/του Ἰωαννίνων Γερασίμου. Τῇ 15 Φεβρ. 1911 προήχθη εἰς τὴν μ/λιν Τυρολλόης ².

Ἰωακείμ, πρωτοσύγκελλος, ψηφισθεὶς τῇ 20 Ν/βρ. 1926, αἰτήσῃ τοῦ μ/του Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης Ἰωακείμ ³.

19) ΧΕΙΜΑΡΡΑ

Μικρὸν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Νικοπόλεως (ι'. αἰὼν) ἰδρυθεῖσα ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη καὶ ἀρχικῶς ἐπὶ τι διάστημα τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Βουλγαρίας τελοῦσα ὑπήχθη (ια'. αἰὼν) ὀριστικῶς τῇ μ/λει Ναυπάκτου, καίτοι φέρεται καὶ ὑποκειμένη (ιδ'. αἰὼν) τῇ ῥωμαϊκῇ ἐκκλησίᾳ μέχρι τοῦ 1363. Ἀπὸ τοῦ 1431 ἡ Χειμάρρα ὁμοῦ μετὰ τοῦ Δελβίνου ἀπετέλεσε μίαν τῶν ἐπισκοπῶν τῆς μ/λεως Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὸ ὄνομα Χειμάρρας καὶ Δελβίνου,

3) Κώδ. Φοθ'. 67.—Ὁρθοδοξία Α'. 13.

1) Parthey σ. 15, 122.—G e l z e r Ungedr. σ. 557.—τοῦ αὐτοῦ Cyprii κλπ. σ. 78.—Ρ. Ποιλῆ Ε'. 483.—Μ. Γεδεών Π. Πίν. σ. 618, 646.—Μ. Ε. Ἐγκ. ΙΒ'. 343.—Ἡπειρωτ. Χρον. Γ'. 5.—Ν. Σιών 1931 σ. 589.—Γ. Κονιδάρη ὡς ἀνωτ. σ. 98.—L e Q u i e n ΙΙ'. 143.

2) Κώδ. Π. Ἀρχ. Φια'. 165.

3) Κώδ. Φοθ'. 89.

μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ ιθ'. αἰῶνος, ὅτε κατ' ἀρχάς μὲν προσωρινῶς (1813—21), ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰουλίου 1832 ὀριστικῶς ἠνώθη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου, γνωρίζομένη ὑπὸ τὸ ὄνομα Δρυϊνουπόλεως καὶ Χειμάρρας ¹.

*
**

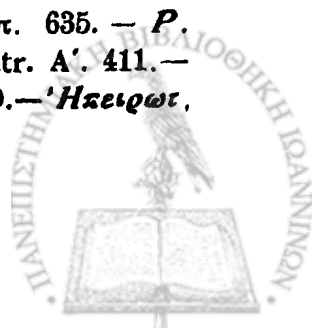
**Τόμος ἐνωτικὸς τῆς ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου
μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου**

† Κωνστάντιος ἐλέω Θεοῦ κλπ.

Ἡ μὲν θεραπευτικὴ μέθοδος διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἀπλῶν πολλάκις τοῖς ἀσθενέσι παρέχεται ἴσιν καὶ εὐτονον ἀποτελεῖ τῶν πρώην ἐκλελυμένων σωμάτων τὴν κίνησιν· ἡ δὲ κατὰ πνευματικὴν ἐπιστήμην ἐκκλησιαστικὴ διοίκησις διὰ τῆς ἐνώσεως πολλάκις δύο διηρημένων παροικιῶν καὶ ὑφ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν προστάτην κανονικῆς ἐπισκέψεως τὴν σωτηριώδη κατάστασιν τῶν ὀρθοδόξων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ποιῆται εὐρυθμόν τε, καὶ κατὰ λόγον τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπαρχιακῶν ἀναδείκνυσι κατάλληλον ἐπάγουσα τὴν θεραπείαν. Τοιαύτη τινὶ οἰκονομίᾳ ἐγνωμεν καὶ ἤδη ἐν δέοντι χρῆσασθαι περὶ τῆς ἁγιωτάτης ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου τῆς ὑποκειμένης τῇ ἁγιωτάτῃ μητροπόλει Ἰωαννίνων. Καὶ γὰρ ἐδηλώθη τῇ ἡμῶν μετριότητι, προκαθημένη συνοδικῶς, ἀπὸ γράμματος τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Ἰωαννίνων κὺρ Ἰωακείμ ὅτι ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη μεμακρυσμένη οὖσα τῆς μητροπόλεως αὐτοῦ καὶ καθ' ὑπερβολὴν διεφθαρμένη καὶ ἤδη καὶ πράγματι, ἐσχάτως δὲ ἀνωμαλίαις καὶ περιστάσεσι καιρικαῖς περιπεσοῦσα ἀδύνατος τοῖς ὅλοις κατέστη εἰς διατροφὴν καὶ περίθαλψιν ἰδίου ἀρχιερέως, πρὸς δὲ ταύτης καὶ ἄλλην ὑπέστη ἀτυχίαν ἐπὶ ψυχικῷ κινδύνῳ καὶ τῶν ἐπαρχιωτῶν χριστιανῶν· καὶ γὰρ τοῦ ἐν αὐτῇ χρηματίσαντος ἀρχιερέως Παΐσιου δραπετεύσαντος καὶ φυγῇ χρησαμένου πρὸ καιροῦ καὶ διὰ τοῦτο τῇ δικαίᾳ πολιτικῇ ἀγανακτήσει ὑποπεσόντος, ἀπροστάτευτος ἐναπελείφθη καὶ χηρεύουσα, ἐφ' ᾧ καὶ προνοῶν ἡ ἐκείνου ἱερότης τῆς κυριαρχικῶς ἐνέκρινεν ἀναγκαίαν τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου εὐρὼν σύμφωνον καὶ τὴν κοινὴν αἴτησιν τῶν κατοίκων χριστιανῶν. Ταῦτα γοῦν ἀναγγείλας ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἰωαννίνων

1) Parthey σ. 122, 218, 260. — Gelzer Ungedr. κλπ. 635. — Ρ. Ποτλῆ Ε'. 483. — Χρυσόανθου Ἱεροσ. συνταγμάτων σ. 73. — Acta Patr. Α'. 411. — Μ. Ε. Ἐγκ. Θ'. 5. IB'. 343—345. IF'. 380. — Μ. Γεδεών Π. Πίν. 590. — Ἡκειρωτ. Χρον. Γ'. 5. — Le Quien II'. 151.

2) Κώδ. Κριτίου Α'. 153. — Κώδ. ΙΖ'. 195.

κύρ Ἰωακείμ, ἐπειδὴ ἐξητήσατο τὴν ἐκκλησιαστικὴν συγκατάθεσιν τε καὶ ἐπικύρωσιν περὶ τῆς ἐνώσεως τῆς διαληφθείσης ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου μετὰ τῆς Δρυϊνουπόλεως, ὥς ἀναγκαίως τε καὶ εὐλόγου δι' οὗ εἴρηται λόγους καὶ τὴν θεοφιλῇ διοίκησιν καὶ ἐπίσκεψιν τῶν ἐν αὐτῷ χριστιανῶν πραγματωμένης, τούτου χάριν γράφοντες ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, ἵνα ἡ διαληφθεῖσα ἁγιωτάτη ἐπισκοπὴ Χειμάρρας καὶ Δελβίνου ὑπάρχῃ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ συνηρμοσμένη μετὰ πάντων τῶν κτημάτων καὶ πραγμάτων καὶ ἀφιερωμάτων αὐτῆς κινήτων τε καὶ ἀκινήτων καὶ παρὰ πάντων γινώσκηται μία καὶ μόνη ἐπαρχία δεσποζομένη ὑπὸ τοῦ νῦν κυριάρχου αὐτῆς θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως καὶ Χειμάρρας ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ κύρ Ἰωακείμ καὶ τῶν μετὰ ταῦτα κανονικῶς διαδεξομένων αὐτήν, ἰθυνομένη τε καὶ διεξαγομένη ὑπὸ τῆς αὐτοῦ θεοφιλίας, ὅστις ἔχει ἐπ' ἀδείας ποιμαίνειν τὸ ἐν αὐτῇ λογικὸν τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον καὶ ποδηγετεῖν σωτηριωδῶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς εὐαγγελικῆς χάριτος, εὐλογεῖν τε καὶ ἁγιάζειν αὐτοὺς καὶ πάντα τὰ ἀρχιερατικὰ ἐκτελεῖν μετὰ τῆς τοῦ ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, καρπούμενος καὶ λαμβάνων ἀπαραιοῦτως καὶ ἀνελλιπῶς καὶ πάντα τὰ ἀνήκοντα αὐτῷ εἰσοδήματα καὶ δικαιώματα κύρια τε καὶ τυχηρά· ὀφείλουσι δὲ καὶ πάντες οἱ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπαρχίᾳ Χειμάρρας καὶ Δελβίνου χριστιανοί, ἱερωμένοι καὶ λαϊκοί, πειθαρχεῖν καὶ ὑποτάσσεσθαι αὐτῷ ὥς γνησίῳ καὶ κανονικῷ αὐτῶν κυριάρχῃ καὶ παρέχειν εὐπειθῶς καὶ προθύμως τὰ ἀνήκοντα δικαιώματα, μηδενὸς ἐναντιουμένου ἢ ἀντιλέγοντος τὸ παράπαν, ἐν βάρει ἀργίας καὶ ἀσυγγνώστου καὶ ἁλύτου ἀφορισμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ Κυρίου Παντοκράτορος. Ταῦτα ἀπεφάνθη καὶ κεκύρωται συνοδικῶς. Ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ διηνεκῇ τὴν ἀσφάλειαν ἀπολυθεὶς καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς καὶ ἐν τῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἐπεδόθη τῷ διαληφθέντι θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ Δρυϊνουπόλεως καὶ Χειμάρρας ἀγαπητῷ ἡμῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῷ κύρ Ἰωακείμ.

Ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ αὐλβ'.

† ὁ Καισαρείας Παῖσιος, † ὁ Χαλκηδόνης Ζαχαρίας,
† ὁ Δέρκων Νικηφόρος, † ὁ Δυρραχίου Χρύσανθος

*
**

Σωφρόνιος, ἀποθανὼν τῇ 13 Φεβρ. 1554¹.

3) Ἡπειρ. Χρον. Δ'. 4, 6.

Ματθαῖος, ὡς πρ. *Χειμάρρας* προαχθεὶς εἰς τὴν μ/λιν *Συννάδων* τῇ 11 Σ/βρίου 1637 ⁴.

Νικηφόρος, ἀναφερόμενος τῷ 1650 ⁵.

Σεραφείμ, ἀναφερόμενος τῷ 1664 ⁶. Θανόντα διεδέχθη ὁ

Ζαχαρίας ⁷. Τοῦτον θανόντα τῷ 1682 διεδέχθη ὁ πρωτοσύγγελλος τοῦ μ. Ἰωαννίνων

Μανασσῆς ⁸. Θανόντα τῷ 1695 διεδέχθη ὁ ἱερομόναχος

Ζαχαρίας ⁹, τὸν ὁποῖον θανόντα διεδέχθη τῷ 1730 ὁ ἀρχιδιάκονος τοῦ μ. Ἰωαννίνων

Γεννάδιος ἢ κατ' ἄλλους *Γρηγόριος* ¹⁰. Τοῦτον παραιτηθέντα τῷ 1755 διεδέχθη ὁ ἱερομόναχος

Ἰωαννίκιος ¹¹. Παραιτηθέντα διεδέχθη τῇ 20 Σ/βρ. 1795 ὁ ἱερομόν.

Παρθένιος ¹². Παραιτηθέντα διεδέχθη τῷ 1804 ὁ ἱερομόναχος

Ἀνατόλιος ¹³. Παραιτηθέντα διεδέχθη τῷ 1812 ὁ διάκονος αὐτοῦ

Ἀμβρόσιος ¹⁴. Τούτου ἐκδιωχθέντος ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1813 τὴν ποιμαντορίαν τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης, ἐνωθείσης μετὰ τῆς *Δρυϊνουπόλεως*, ὁ ἐπίσκοπος τῆς τελευταίας ταύτης *Γαβριήλ*, μέχρι τοῦ 1821, ὅτε ἀποσπασθείσης τῆς ἐπισκοπῆς *Χειμάρρας* ἐξελέγει δι' αὐτὴν ὁ ἡγούμενος τῆς *Καμένης Παΐσιος* ¹⁵.

Παΐσιου ἐξορισθέντος εἰς *Μετέωρα* καὶ παυθέντος τῷ 1832 ἡ ἐπισκοπὴ *Χειμάρρας* καὶ *Δελβίνου* ἠνώθη κατὰ Ἰούλιον ἰ. ἔτους ὁριστικῶς μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς *Δρυϊνουπόλεως* καὶ *Ἀργυροκάστρου* ὑπὸ τὸ ὄνομα *Δρυϊνουπόλεως* καὶ *Χειμάρρας*.

4) *Νομ. Συναγ.* 321.—*Κώδ.* Α'. 319.—*Σάθα* Γ'. 572.

5) *Ἡπειρ. Χρον.* Ε'. 94.

6) *Ἀντόθι* σ. 59.—*Νομ. Συναγ.* 210.

7) *Ἀντόθι* σ. 59.

8) *Ἀντόθι* σ. 59.

9) *Ἀντόθι* σ. 59.

10) *Ἀντόθι* σ. 60, 94.—*Κώδ.* Κριτίου Α'. σ. 154, ἔνθα ὁ λόγος περὶ *Γρηγορίου*.

11) *Ἀντόθι* σ. 60.

12) *Ἀντόθι* σ. 62.—*Νέος Ποιμὴν*, περιοδικὸν ἐν ΚΠόλει τόμ. Γ'. σ. 416.

13) *Ἡπειρ. Χρον.* ὡς ἄνωτ. σ. 64.

14) *Ἀντόθι* σ. 65.

15) *Ἀντόθι* σ. 66.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Αἱ τελευταῖαι Πατριαρχικαὶ καὶ Συνοδικαὶ Πράξεις τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως α

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετὰ βαθεῖαν ἐκτίμησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν καθόλου ἀναγκῶν τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ ὀρθοδόξου περιοχῆς, περιλαμβανούσης τὰς ἐπαρχίας *Κορυτσᾶς, Δυρραχίου, Βελεγράδων* καὶ τμῆμα *Αργυροκάστρου* τῆς ἐπαρχίας Δρυϊνουπόλεως, προήγαγεν αὐτὴν εἰς ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοκέφαλον ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν, ἐκδοθέντος πρὸς τοῦτο ὑπὸ ἡμερ. 12 Ἀπριλίου 1937 καὶ σχετικοῦ Πατρ. καὶ Συνοδικοῦ Τόμου.

Τῆς γενικῆς ταύτης ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως προηγήθησαν μερικώτεραι τοιαῦται ἀναφερόμεναι εἰς πρόσωπα καὶ ἐπαρχίας, αἱ ἐξῆς :

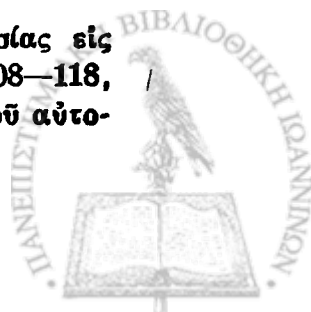
1) *Αὐλωνεῖα*. Ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης καὶ τῇ μ/λει Δυρραχίου ὑποκειμένης ἐπισκοπῆς ταύτης ὠνομάσθη καὶ ἀνεγνωρίσθη ἐπίσκοπος ὁ *Αγαθάγγελος Τσάμτσης*, ἀρθείσης προηγουμένως τῆς ἐπιβληθείσης αὐτῷ ποινῆς τῆς καθαιρέσεως καὶ ἀναγνωρισθείσης τῆς εἰς ἀρχιερέα χειροτονίας αὐτοῦ.

2) *Ἀργορόκαστρον*. Τὸ τμῆμα τοῦτο ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῆς μ/λεως Δρυϊνουπόλεως ἀπετέλεσεν ἰδιαίτεραν ὁμώνυμον ἐπισκοπὴν, ἐκδοθέντος καὶ τοῦ κάτωθι δημοσιευομένου Τόμου. Εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ταύτην ἐξελέγη διὰ καὶ νονικῶν ψήφων, γενομένων ἐν τῷ πατρ. ναῷ ΚΠόλεως τῇ 3 Ἀπριλίου 1937, ὁ ἱερολογ. διάκονος *Παντελεήμων Κοτόκας*.

3) *Βελέγραδα*. Ἡ Ἐκκλησία κρίνασα πρόσφορον τὴν μετονομασίαν ἐνίων ἐκ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Οἴκουμ. Θρόνου ἀπὸ μητροπόλεων εἰς ἐπισκοπὰς ὥρισεν (30 Μαρτίου 1937) ἵνα ἡ τέως μητρόπολις Βελεγράδων ὑπάρχη καὶ λέγηται ἱερὰ ἐπισκοπὴ *Βερατίου, Αὐλῶνος καὶ Κανίνης*, ἐξελέγη δὲ δι' αὐτὴν διὰ κανονικῶν ψήφων γενομένων ἐν τῷ πατρ. ναῷ ΚΠόλεως (3 Ἀπρ. 1937) ὁ ἐπίσκοπος Αὐλωνεῖας *Ἀγαθάγγελος Τσάμτσης*.

4) *Δυρράχιον*. Ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα ὑπ' ὄψει τὴν αὔξησιν καὶ τὴν εἰς

α) Σχετικῶς πρὸς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἰς αὐτοκέφαλον ὄρα *Ὁρθοδοξίαν*, περιοδικὸν ἐν ΚΠόλει ἔτος ΙΒ'. (1937) σ. 108—118, ἐνθα εὗρηται καὶ ὁ σχετικὸς Πατρ. καὶ Συνοδικὸς Τόμος τῆς εὐλογίας τοῦ αὐτοκεφάλου.

πρωτεύουσαν τοῦ Ἀλβανικοῦ Βασιλείου ἀνύψωσιν τῆς ἐν τῇ μῦλῃ Δυρραχίου συμπεριειλημμένης πόλεως τῶν Τιράννων, ὥρισεν ὅπως ἡ μῦλῃς Δυρραχίου φέρη τοῦντεῦθεν τὸν τίτλον *μητρόπολις Τυρράνων, Δυρραχίου καὶ Ἑλβασανίου*, ἐξελέγη δὲ δι' αὐτὴν διὰ κανον. ψήφων γενομένων ἐν τῷ πατρ. ναῶ ΚΠόλεως (3 Ἀπρ. 1937) ὁ θεοφιλ. ἐπίσκοπος Συνάδων *Χριστόφορος Κίσης*.

5) Διὰ τοὺς αὐτοὺς καὶ περὶ Βελεγράδων ὡς ἄνω λόγους ἡ Ἐκκλησία ὥρισεν ἵνα ἡ τέως μητρόπολις Κορυτσᾶς ὑπάρχη καὶ λέγεται ἱερὰ ἐπισκοπή *Κορυτσᾶς*, ἐξελέγη δὲ δι' αὐτὴν διὰ κανον. ψήφων γενομένων ἐν τῷ πατρ. ναῶ ΚΠόλεως (3 Ἀπρ. 1937) ὁ ὁσιολογ. ἱερομόναχος *Εὐλόγιος Κονριλας*.

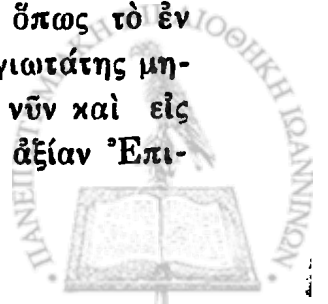
* *

Πατριαρχικὸς καὶ συνοδικὸς τόμος ιδρύσεως τῆς ἐπισκοπῆς Ἀργυροκάστρου

† *Βενιαμὴν ἐλέω Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως,
Νέας Ρώμης, καὶ Οἴκουμ. Πατριάρχης.*

Ἀξιοχρέως περὶ πάντων ἐν τῇ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων διακυβερνήσει καὶ διεξαγωγῇ ἡ Ἐκκλησία μεριμνῶσα καὶ τὸ προσῆκον προνοοῦσα, ἔθος κανονικὸν ἔκπαλαι κέκτηται τὴν τῶν ἐπαρχιῶν σύστασιν καὶ ὑπόστασιν πρὸς τὰς τῶν καιρῶν ἀνάγκας προσαρμόζειν εἰς εὐρυθμον ἐκάστοτε καὶ λυσιτελῇ τῶν ἐπὶ μέρους τε καὶ τοῦ ὅλου παράστασιν καὶ κυβέρνησιν.

Ἐπειδὴ τοίνυν, σκέψεως νῦν γενομένης συνοδικῶς καὶ περὶ τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, Ἀργυροκάστρου, ὅπερ, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἀλβανίας συμπεριείληπται ἐν τῇ περιοχῇ αὐτοῦ, ἐκρίθη μᾶλλον πρόσφορον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν κατάστασιν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ εἰρημένου τμήματος, ἀποσπᾶσαι τοῦτο ἀπὸ τοῦ λοιποῦ μέρους τῆς διαληφθείσης θεοσώστου ἐπαρχίας καὶ εἰς ἰδίαν τιμῆσαι καὶ ἀναδείξαι αὐτοτελῇ ἐκκλησιαστικὴν περιφέρειαν, ὑπὸ τὴν ἄμεσον μὲν σήμερον τελοῦσαν ἐξάρτησιν καὶ ὑποταγὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἁγιωτάτου Ἀποστολικοῦ καὶ Πατριαρχικοῦ Οἴκουμενικοῦ Θρόνου, μέλλουσας δὲ ἀποτελέσαι καὶ ταύτην μέρος τῆς συγκροτηθησομένης Αὐτοκεφάλου ἐν Ἀλβανίᾳ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ Μετριότης ἡμῶν μετὰ τῶν περὶ ἡμᾶς Ἱερωτάτων Μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῖν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν, κρίναντες ἀπεφασίσαμεν καὶ ὥρισamen συνοδικῶς ὅπως τὸ ἐν τῷ θεοφρουρήτῳ Βασιλείῳ τῆς Ἀλβανίας εὐρεθὲν τμήμα τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, Ἀργυροκάστρου, ὑπάρχη ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς αὐτοτελὲς ἐκκλησιαστικὴ περιφέρεια ὑπὸ τὴν τιμὴν καὶ ἀξίαν Ἐπι-

σκοπῆς καὶ τὴν ὀνομασίαν «Ἱερὰ Ἐπισκοπὴ Ἀργυροκάστρου», ὃ δὲ ἐν αὐτῇ διὰ κανονικῶν ψήφων ἀποκαθιστάμενος ἀρχιερεὺς ἢ καὶ λέγεται «Ἱερώτατος Ἐπίσκοπος Ἀργυροκάστρου», κεκτημένος πάντα τὰ τοῖς ἐπαρχίας διοικοῦσιν ἀρχιερεῦσι προσιδιάζοντα δικαιώματα.

Ἐφ' ᾧ εἰς δῆλωσιν καὶ βεβαίωσιν καὶ εἰς μόνιμον παράστασιν τῶν οὕτω ἐκκλησιαστικῶς κριθέντων καὶ ὁρισθέντων ἐγένετο καὶ ὁ παρὼν ἡμέτερος Πατριαρχικὸς καὶ Συνοδικὸς Τόμος, καταστρωθεὶς καὶ ὑπογραφεὶς ἐν τῷδε τῷ Κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αᾠλζ', κατὰ μῆνα Μάρτιον (λ'), Ἐπινεμήσεως Ε'.

† Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Βενιαμὶν ἀποφαίνεται
 † Ὁ Χαλκηδόνος Μάξιμος, † Ὁ Δέρκων Ἰωακείμ, † Ὁ Προύσης
 Πολύκαρπος, † Ὁ Πριγκηπονήσων Θωμᾶς, † Ὁ Σάρδεων Γερ-
 μανός, † Ὁ Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων Γεννάδιος, † Ὁ Θεο-
 δωρουπόλεως Δεόντιος, † Ὁ Εἰρηνουπόλεως Κωνσταν-
 τίνος, † Ὁ Χριστουπόλεως Μελέτιος, † Ὁ Λαοδι-
 κείας Δωρόθεος, † Ὁ Αἰνίου Γερμανός.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑΙ ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

Ἡ ΧΡΟΝΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ὑπὸ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

τ. Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου

[Εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τῶν κατὰ τὸ δεῦτερον ἡμῖς τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος ἀκμασάντων φιλομούσων καὶ φιλιστόρων αὐταδέλφων ἐκ Βραδέτου τοῦ Ζαγορίου ἀοιδίων συγγενῶν μου *Γεωργίου Τσιγαρᾶ* ἱατροφιλοσόφου ἐν Ἰωαννίνοις καὶ *Νικολάου Τσιγαρᾶ* ἐν Ἀθήναις ἀρίστου γνώστου τῶν θεσμίων καὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἠπείρου.]

Ἀπὸ τῶν μαθητικῶν μου χρόνων, πρὸ πεντηκονταετίας, συνέλεγον ἐκ παραφύλλων ἢ περιθωρίων παλαιῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἄλλων βιβλίων, ἐντύπων καὶ χειρογράφων, ἐνθυμήσεις ἢ σημειώματα καὶ ἐπιγραφὰς ναῶν ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ μου πατρίδι Βίτση τοῦ Ζαγορίου καὶ ἐν Ἰωαννίνοις τὸ πρῶτον, βραδύτερον δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ, ὅπου ἔτυχε νὰ εὕρω τοιαῦτα, ἀναδιφῶν παλαιὰ βιβλία εἰς βιβλιοθήκας καὶ ναοὺς. Ἐκ τῆς συλλογῆς μου αὐτῆς τῶν *Χρονικῶν Σημειωμάτων* ἢ *Ἐνθυμήσεων*, ἥτις ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐκδοθῇ λίαν προσεχῶς εἰς τόμον ἰδιαίτερον, ἀποσπῶ χάριν τῶν «*Ἠπειρωτικῶν Χρονικῶν*» τὰς εἰς τὴν Ἠπειρον ἀναφερομένας ἐνθυμήσεις καὶ ἐπιγραφάς. Τούτων τινὰς ἔχω δημοσιεύσει εἰς τὸ *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας* τοῦ 1899, τόμ. Ε'. σ. 568 κ.έ. (ὡς ἀνεδημοσίευσεν εἰς τὸν *Νέον Ἑλληνομνημόνα* του, τ. Ζ'. (1910) σ. 113 κ.έ. ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλός μου Σπ. Π. Λάμπρος, οὗ τὸ σύστημα ἠκολούθησα), ἄλλας δέ, ἰδίᾳ τὰς ἐπιγραφάς, εἰς τὸν *Παλαιογραφικὸν Ἑρανὸν* μου, (ἀνατύπωσιν ἐκ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κων]πόλει *Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου* τ. ΛΓ'. (1914) σ. 101 κ.έ., καὶ ἄλλας τὸ πρῶτον νῦν δημοσιεύω ἐνταῦθα. Πόσον δύσκολος εἶναι ἡ ἀλάθητος ἀνάγνωσις τῶν ὑπὸ ἀγγραμμάτων, ἀνορθογραφούντων καὶ κακογραφούντων συνήθως, συντεταγμένων σημειωμάτων τούτων καὶ πόσον ἀφ' ἑτέρου ταῦτα εἶναι πλείστου λόγου ἄξια ἀπὸ ἱστορικῆς, ἀλλὰ καὶ γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ἀπόψεως, κατέδειξεν ὁ ἀοίδιμος Σπ. Λάμπρος προλογίζων ἐν τῇ εἰρημένῃ τῶν *Ἐνθυμήσεων* ἥτοι *Χρονικῶν* ση-

μειωμάτων, πρώτη συλλογὴ τοῦ (σ. 113—128), τελευταίως δὲ ὁ πολυτίμων σεβασμιώτατος μητροπολίτης τ. Παραμυθίας κ. Ἀθηναγόρας, δημοσιεύσας ἐν τῷ Δ'. ἔτει (1929) τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» «Νέον Κουβαράν», ἤτοι χρονικά σημειώματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν πόλιν ἰδίᾳ τῶν Ἰωαννίνων καὶ εἰς μονὰς αὐτῆς καὶ τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς (σ. 1—54), καὶ ὁ φιλοπονώτατος γυμνασιάρχης τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς κ. Χρ. Σούλης ἐν τῷ Θ' ἔτει (1934) τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν», ἐνθα ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' αὐτοῦ «Ἐπιγραφαὶ καὶ ἐνθυμήσεις Ἡπειρωτικάι» (σ. 81—126).

Α'.

ΕΝΘΥΜΗΣΕΙΣ

1

1275. «Ἐκτίσθη τὸ παρὼν ἐναρμόνιον μέλλος· νεύσει τε παντοκρατορική, Θεοῦ τοῦ ὑψιμέδου ἑξόδου τε καὶ μόχθου, Βαρσανοῦφριου/ θύτου· ὁρμήτω δὲ χωρασ, Ἀχαΐας νησοῦ Πελώπου χειρός/ τε πονύματος, τρισαθλίου Νικηφόρου τοῦ Ρόξη· οἰκήσεώς τε/ ὑπάρχοντος, εμβριου τῆς Ἡπειρου· κύκλο χρόνων κατεχοντος)/, χελιάδος ἑξᾶς ἑπτακοσίου ὀγδοήκοντα τρίτης· Ἰνδικτος δέ, τρεχούσης/ τῆς τρίτης· σκήπτρον κατέχοντος, Ρωμαίων τῶν αὐ(λ)ίων/ Μιχαὴλ κρατίστου ἀνακτος, Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου/ οἱ ἀναπτύξαι μέλλοντες, τὸ παρὼν τε κοιμήλιον τῷ ἔχοντι/ καὶ γράψαντι, τὴν συχώρησιν φήσι τε· εἰ καὶ ταύτην μέλλοντες φοιτάν, ἡ Τριάς παροχεῖ, σαυτῶν εὐδοκίας».

[Ἀντέγραψα τῷ 1909 ἐκ τοῦ τέλους κώδικος κεκαλλιγραφημένου ἐπὶ περγαμηνῆς, περιέχοντος ἐκκλησιαστικά μέλη μετὰ παρασημαντικῆς ἀρχαιοτέρας, ἀποκειμένου ἐν τῇ ἀποτεφρωθείσῃ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῇ 28 Ἰουνίου 1913 μετὰ τῆς πόλεως βιβλιοθήκῃ τοῦ Γυμνασίου Σεργῶν, καὶ ἐδημοσίευσά ἀποτύπωμα αὐτοῦ ἐν τῷ *Παλαιογραφικῷ Ἐργάνῳ* μου σ. 66 (=Ὁ ἐν Κωνσταντοπόλει Ἑλλήν. Φιλ. Σύλλογος, τ. ΛΓ'. (1914) σ. 62).

Εἰς τὸ χειρόγραφον δὲν ὑπάρχουσι κεφαλαῖα γράμματα. Παρέθεσα τὸ σημεῖον τοῦτο χάριν τοῦ ἀμαθοῦς ἀλλὰ καλλιγράφου Ἡπειρώτου βιβλιογράφου *Νικηφόρου* τοῦ *Ρόξη*.]

2

1554. «Ἀφιερώθη τὸ παρὼν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον, ἐν τῇ εἰς τὴν Βεζήτζαν] ἀγία μονῇ τῆς πανυπεράγνου καὶ κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου, παρὰ τοῦ ἐν ἱερεῦσιν εὐλαβεστάτου ἱερέως π(α)πᾶ κυ(ρίου) Δημητρίου τοῦ πρωτο[παπα, διὰ μνημόσυνον αἰώνιον αὐτοῦ, καὶ τῶν μακαρίων] αὐτοῦ γεννη-

τόρων· καὶ εἴτις βουληθεὶ ἀφελεῖν καὶ ἀποξενῶσαι τοῦτο] ἐκ τῆς εἰρημέντς μονῆς, ἐχέτω τὰς ἀράς τῶν ΤΙ' καὶ Η' θεοφόρων] π(ατέ)ρων τῶν ἐν Νικαῖᾳ συναθροισθέντων· καὶ τὴν παναγίαν Θ(εοτό)κον] ἀντίδικον, ἐν τῷ νῖν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Ἀφιερώθη ἐπὶ ἔτους ,ξξγου + κατὰ μῆνα Φεβρουάριον». Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς ὀλίγον κατωτέρω: «Μνήσθητι κ(ύρι)ε ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Μιχαήλ· μνήσθητι κ(ύρι)ε ὑπὲρ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν τὴν ψυχὴν τοῦ δούλου σου Δημητρίου ἀμήν».

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου παλαιοῦ ἐντύπου εὐαγγελίου Κάτω Βίτσης τὴν διὰ λογίας χειρὸς γραφεῖσαν ἀφιέρωσιν ταύτην.

Κατωτέρω δὲ δι' ἀμαθοῦς χειρὸς ἐγράφησαν τὰ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 5 τοῦ 1598 σημειώματι. Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ ἐν Βίτση (ἄλλοτε ἐλέγετο καὶ ἐγράφετο Βεζήτζα) ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἦτο μονή, πιθανώτατα καλογραιῶν, μετατραπεῖσα εἰς ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν οὐχὶ τῷ 1554 ὥς γράφει ὁ ἀοιδίμος Ι. Λαμπρίδης εἰς τὰ *Ἠπειρωτικὰ Μελετήματά* του Η'. σ. 50, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ 1600—1625.]

3

1565. «Ἐκάθηραν τὸν πατριάρχην Ἰωάσαφ ἐν ἔτει ,ζογφ μηνὶ Ἰανουαρίῳ εἰς η' μετὰ νβ' ἀρχιερέων».

[Ἀντέγραψα ἐκ χειρογράφου (Ἀνθολογίου) φ. 104β, τοῦ ἔτους 1560, ἀποκειμένου ἐν τῷ ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας ἡμιγυμνασίῳ. Περιγραφὴν τοῦ χειρογράφου τούτου ἐδημοσίευσεν ἐν *Ἐπετηρίδι* τῆς Ἑταιρείας τῶν *Βυζαντινῶν Σπουδῶν* τ. ΙΒ', σ. 419. Ὁ ἀξιόλογος οὗτος πατριάρχης Ἰωάσαφ ὁ Μεγαλοπρεπὴς (1555—1565) ἐγεννήθη εἰς τὸ Κράσι τῆς Ἠπείρου καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν ἐν τῇ νήσῳ Ἰωαννίνων μονὴν τῶν Φιλανθρωπινῶν. Ὁ κ. Μ. Γεδεὼν εἰς τοὺς *Πατριαρχικοὺς πίνακας* του σ. 511, ἐξαιρῶν τὴν ἀξίαν καὶ δρᾶσιν αὐτοῦ «ὅστις ἐταπείνωσε τὴν ὀφρὺν καὶ τὰς ἀτασθαλίας τῶν κληρικῶν, ὀφφικιούχων δηλ. τοῦ Πατριαρχείου» δὲν ἀναφέρει τὴν ἡμέραν τῆς καθαιρέσεώς του ὑπὸ τῶν 52 συνοδικῶν ἀρχιερέων, οὓς αὐτὸς εἶχε καλέσει εἰς σύνοδον.]

4

1597. «Ἔτος (ε) ζρε ἐπάρθη ἡ μητροπολις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ συνδρομῆς τοῦ τρισκαταράτου Μουσταφα τζοιαγουσοι καὶ τὸ αὐτὸν ετον ἔστησε(;) μοναρε καὶ διὰ πρεσβειῶν τῶν παμμεγίστων Ταξιαρχῶν ἐκρεμίστηκε καὶ ἐσυντρίφθηκε εἰς λεπτὰ μέρη καὶ ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου κυρίου *Νεοφοιτου* τοῦ κατὰ κόσμον Στέφανος καὶ ἐβ(α)λθθηκε ὁ κύρ Ματθαῖος ὁ *Κληνοβήτης* καὶ ἔγινε ποιμὴν τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου».

[Ἀντιγράψας τῷ 1894 ἄνευ τηρήσεως τῶν ἀνορθογραφιῶν—ἐκτὸς τῶν διὰ κυρτῶν γραμμάτων σημειουμένων — ἐξ ἐντύπου Τριφδίου τῆς μονῆς Ἀγίου Νικο-

λάου Ἰωαννίνων, ἀποκειμένου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ρογκοβοῦ τοῦ Ζαγορίου, ἐδημοσίευσεν ἐν *Δελτίῳ Ἱστορ.* καὶ *Ἐθνολ. Ἑταιρείας* τ. Ε'. (1900) σ. 568 (=Σπ. Λάμπρου Ν. *Ἑλληνομνήμων* τ. Ζ'. (1911) σ. 183). Ἀνεδημοσίευσεν αὐτὸ ἀκριβέστερον ἐν *Ἡπειρωτ. Χρονικοῖς* Γ'. σ. 183 (=Μαξίμου Πελοπον. *Στηλιτευτικὸς* κατὰ Διονυσίου σ. 17). Ἐκεῖθεν ἀνεδημοσίευσεν αὐτὸ ὁ σεβ. μητροπολίτης Ἀθηναγόρας ἐν *Ἡπειρ. Χρονικοῖς* Δ'. (1929) σ. 11.—Ἐκ τοῦ σπουδαίου τούτου σημειώματος πληροφορούμεθα τὸ πρῶτον ὅτι ἡ ἐν τῷ φρουρίῳ Ἰωαννίνων ἐπ' ὀνόματι τῶν πολιούχων Ταξιαρχῶν μητρόπολις τῶν Ἰωαννίνων κατελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὸ τῆς στάσεως τοῦ Διονυσίου τῆς γενομένης τῷ 1611, καὶ οὐχὶ μετ' αὐτήν, ὡς κοινῶς πιστεύεται. Ἐπειτα μαθαίνομεν τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κατὰ τὸ ἔτος 1597, περὶ οὗ οἱ Π. Ἀραβαντινός, Ι. Λαμπρίδης καὶ Π. Παπαρούσης οὐδὲν ἀναφέρουσιν, καὶ τὸ ἐπώνυμον *Κλεινοβίτης* τοῦ δις πατριαρχεύσαντος ἐπιφανοῦς πατριάρχου Ματθαίου τοῦ Β'.]

5

1598. «Εὐρέθι ἐν χωρῇ Βεζήτζα ἐν μωνῆσ τῆς ἡπ(ερ)ηπεραγνου δέσπηνῆς ημῶν : καὶ πρὸςελθων δι' ημ(ῶ)ν, Ιω(άννη) Φανᾶς καὶ Θερεθανὸς ο ἀδελφὸς αὐτοῦ : καὶ ἔδωσαν ἄσπρα α. νά(;) βρήσκῶντα(ι) τῆς Παναγιᾶς τῶ κεφαλεόν τους να βρήσκετε εἰς τ(ὸν) αἰῶνα καὶ εἴτης τὰ ζημῶση τοαναθεμα κληρονῶμηση επη ετους ,ζρς μιν Αυγουστο εἰς ιε' κε (ει)τις τα ζημιοσι το ηερὸν βακελιον να εχι δια . . . ».

[Ἀντέγραφα ἐκ παραφύλλου ἐντύπου Εὐαγγελίου Κάτω Βίτσης : ἰδὲ ἀρ. 2.]

6

1611-1615. «αχια' Σεπτεμβρίου κδ' εἰς Ἰωάννινα ἐγκλείστω μοι ὄντι ταυτὶ γέγραπται Μαξίμῳ Ἱερομονάχῳ».

Ταῦτα γράφει ὁ Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος ἐν τέλει τοῦ «Στηλιτευτικοῦ του κατὰ Διονυσίου καὶ τῶν συναποστιησάντων αὐτῷ εἰς Ἰωάννινα».

Ὁ αὐτὸς Μάξιμος ὁ Πελοποννήσιος ἐν τῷ τέλει τοῦ προοιμίου τῶν ὁμιλιῶν εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἃς φαίνεται ὅτι συνέταξεν ἐν Ἰωαννίνοις, γράφει· «Ἐρρωσθε πάντες ἀμήν, αχιδ' (1614) μηνὶ μαρτίῳ ζ' εἰς Ἰωάννινα». Καὶ ἐν τέλει ἐπιστολῆς του πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς ἄρχοντας Ἀρτης, ὑπ' ἀρ. 764 [4, 884, 5 Κατάλ. Τ.Β' Σπ. Λάμπρου] Μονῆς Ἰβήρων ἐν Ἀθῶνι : «αχιε' ἔξ Ἰωαννίνων κυρίου Μαξίμου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Ἀρτης».

[Ἰδὲ *Παλαιογραφικὸν Ἑρμῶν* μου σ. 77, καὶ *Στηλιτευτικὸν* ἐν *Ἡπειρωτ. Χρονικ.* ἔτους Γ'. σ. 172 καὶ 210 (καὶ ἐν ἰδίᾳ ἀνατυπώσει).]

7

1626. «Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν εὐαγγέλιον ἡγοράσθην ἐσταχόθην, καὶ ἐκοσμίθην παρ' ἐμοῦ Γεωργίου Λέκα, καὶ μέγα ποστέλλικον, τοῦ ἔξ Ἰω-

αννί(νων) ἐκ χώρας Βεζήτζας καὶ ἀφιέρωσα αὐτό, ἐν τῷ ναῷ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ Βεζήτζα, διὰ μνημόσυνον ἑμὸν καὶ τῶν γονέων τῶν ἡμετέρων. καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες καὶ λειτουργοῦντες εὐχέσθε ὑπὲρ ἡμῶν. ὅστις δ' ἂν βουληθεῖ συλῆσαι αὐτὸ ἐκ τοῦ εἰρημένου ναοῦ ἔχέτω τὰς ἀρὰς τῶν τιν' θεοφόρων π(ατέ)ρων καὶ τὴν παναγίαν ἀντίδικον. Ἐν ἔτει τῆς θεογονίας αἰκς'».

[Ἀντέγραψα ἐκ χειρογράφου Εὐαγγελίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης (ἄλλοτε Βεζήτσας) ὃ περιέγραψα ἐν τῷ *Παλαιογραφικῷ Ἐρμῶ* μου σ. 101. Εἰς τὸ τέλος τοῦ κώδικος διαγράφεται ἐπίμηκες ὀρθογώνιον παραλληλόγραμμον μετὰ μικρῶν τετραγώνων ἐντός, πρὸς εὗρεσιν τοῦ Πάσχα καὶ ἕτερον πρὸς εὗρεσιν τῶν ἡχῶν καὶ τῶν ἐωθινῶν. Τὰ διαγράμματα ταῦτα καλοῦνται *σκάρα* ἢ *κανόνια* καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τετράγωνα *σπιτόπουλα* ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὰς ὁδηγίας ὅστις σημειοῦται: «Τέλος καὶ Θεῷ ἡμῶν δόξα παρ' ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς καὶ ἐλαχίστου Σγούρου τοῦ ἐκ τῶν Κάτω Στουδενῶν· ἱερλζ'. αἰκθ' ἐν μηνὶ Ἰουλλ(ι)φ) κε'». Παρατηρητέον τὸ *Στουδενῶν*.

Ἐν τῷ ἐπικεκολλημένῳ ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς προσόψεως τῆς πρώτης πινακίδος παραφύλλῳ σημειοῦντα τὰ ἐξῆς κακογραφήματα :

«Εσπερώθη ω χορος(;) Απριλίου 5' ἐπὶ ετος $\frac{1627}{\alpha\chi\kappa\varsigma'} \frac{7136}{\iota\epsilon\rho\lambda\zeta'}$ των αρχωτος κ' Γεόργιου Λέκα καὶ πρώτου ποστερληκου οπὸς τουτον ἐστήσε με τα χέρια του † π(α)πὰ Δημή(τρ)η(ο)ς καὶ πρωτόπ(α)πας) ἔχω ἱερεὺς χρόνους 25 ετος. Π' Λάζαρος Θεμελῆς (;)» (μονοκονδυλιά).

Ἐν τῇ ἐπιχρύσῳ ἀργυρᾷ πλακί τῆς σταχώσεως, κάτωθεν τῆς εἰκόνος τῆς Θεοτόκου εἶναι ἐσκαλισμένα :

«Ετουτο θειον και ερων ευαγγελιον ὑπάρχει του κυρου Γεοργιου Ποστέλνικο και τὸ ἀφηροσα εἰς τὴν παναγία· εἰς τὴν Βεζητζα. α.χ.κ.ζ.»]

8

1643. «Τὸ παρὸν Νόμιμον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἱερέων Γγίνου καὶ οἰκονόμου τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς. ἐν ἔτει ἱ ε ρ ν α μηνὶ Σεπτεμ(βρίου) Ις'».

[Ἀντέγραψα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 638 (νέου) κώδικος τοῦ ἐν Κων]πόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου.]

9

1659. «Βενετία 1659 Σεπτεμβρίου α'. Εἰγράφη ὁ ἄρχων κὺρ Νικόλαος Σάρρος εἰς τὴν πρόθεσι τοῦ Ἀγίου Τάφου· ὃ π(ατ)ήρ Ἀθανάσιος καὶ ἡ μή(τη)ρ Χρισήδα, ὁ ἀδελφὸς Λάμπρος, Ιωάννου, Χρίσου, καὶ Δημητρίου· καὶ ἔδωσεν δεκαέξι κανδηλοβάσταγα, διὰ τὸν Ἅγιον Γογλοθά, ὅπου καμνουν δουκατα 10—».

[Ἀντέγραψα τῇ 15 Ἰουνίου 1915 ἐκ φ. 32α τοῦ ὑπ' ἀρ. 548 (νέου) κώδικος ἢ καταστίχου τοῦ ἐν Κων]πόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου, περιέχοντος ὀνόματα δω-

ρητῶν τοῦ Ἀγίου Τάφου, καταγραφέντα ὑπὸ Ζωσιμᾶ Ἱερομονάχου (Ἀγιοταφί-
του). Ἐκ τοῦ αὐτοῦ κώδικος φ. 115β ἀντέγραψα καὶ τὰ ἐξῆς :].

10

1661. Κορφοί. † Ἐκμηγήθη ὁ μακαρίτης Ἀθανάσιος Σάρρος, εἰς τοὺς
Κορφοὺς, ἐξ Ἰωαννίνων, καὶ ἄφισεν εἰς τὸν ζωοδόχον Τάφον τοῦ Χ(ριστο)ῦ
ρεάλια, ἑκατῶ, διὰ τὴν ψυχὴν του, καὶ τὰ ἔλαβα ἐγὼ ὁ παπα Ζωσιμάς. ἀπὸ
τοὺς ἐποιτρόπους του, ὄντος μου παρὼν εἰς τοὺς Κορφοὺς ἀπεσταλμένος,
ἀπὸ τὸν μακαριώτατον π(ατ)ριαρχὴν τῆς ἁγίας πολεως Ι(ερουσα)λὴμ κὺρ
Παῖσιον εἰς ζήτην, τοῦ Ἀγίου Τάφου. Ὁ π(ατ)ήρ Ἀνδρέ(ας) καὶ ἡ μη(τη)ρ
Μαρία καὶ ἡ ἀδελφὴ Δράκω, νὰ γραφοῦν εἰς τὸν Ἅγιον Τάφον.

[Ἐν τῷ αὐτῷ ὑπ' ἀρ. 548 κώδικι φ. 160β περιέχονται ὀνόματα δωρητῶν τοῦ
Ἀγίου Τάφου : «1724 ἐξ Ἰωαννήνα Θανάση, Φωστήρας, Ἰωάννου, Μπούλκω,
Δημητρίου, Ἀθανασίου, Ζαφίρος, Γεωργίου». Ἰδὲ καὶ ἀρ. 9 καὶ 20. Περὶ τῶν ἐν
Βενετίᾳ Σάρρων / ἰδὲ Ἡπειρ. Χρον. ἔτος ΙΑ' (1936). Ἀξιοπαρατήρητα καὶ τὰ βα-
πτιστικά ὀνόματα. Πάντες οἱ ἀναφερόμενοι ἐξ Ἰωαννίνων Σάρροι κατάγονται ἐκ
Βίτσης τοῦ Ζαγορίου. Ἰδὲ Παλαιογρ. Ἐργον μου σελ. 72 καὶ 79.]

11

1670. «α χ ο' Ἰουνίου α' ἡμέρα δη Ἠρχίσαμεν τὸν Ἀπολογητικὸν
λόγον τοῦ θεολόγου. ἐν Ἀρτη: Γρηγόριος ὁ Μάνεσης ὁ Αἰτωλός».

[Ἀντέγραψα ἐκ φ. 456β τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου ὑπ'
ἀρ. Η, 198 ἄνευ ἐξωφύλλου καὶ τίτλου βιβλίου τοῦ Ἀριστοτέλους «Περὶ ζῶων ἱστο-
ρίας καὶ Θεοφράστου περὶ ἰδρώτων». Ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ φ. 455β σημειοῦται «Ἐκ
τῶν Ἰωάννου ἱεροδιακόνου ἐξ Ἑτωλίας εἰς τιμὴν ξ'» ἐν δὲ τῇ ὡς τοῦ φ. 1α «καί-
τόδε ἐκ τῶν τοῦ Λογοθέτου Χουρμούζη»].

12

1683. Ἔτος ,αχπγ'. Εἰς στοὺς χηλήους ἑξακοσίους ὠγδοήκοντα τρεῖς
τοῦ ἔτους ἀπὸ Χριστοῦ ἔγινεν χειμῶν βαρεῖς ὅτι δὲν εὐρέθει τινὰς νὰ τῶν
θειμηθεῖ βαρεύτερων καὶ χειρότερον· ἔως οπου ἐχαθικαν τὰ γενήματα καὶ
ἐψώφεισαν πράματα πολὰ καὶ χωντρα καὶ λειανὰ καὶ τῷ χειόνει ἄρχισεν
Ἰανουαρίου εἰς στὰς ἑπτα ἔως τὴν πρότην τοῦ Φεβρουαρίου μινὸς καὶ ἐπέ-
σεν χειόνει ἀπὸ τὴν Δοβρὰν [τοῦ Ζαγορίου] καὶ ἐδῶθεν πηθαμαῖς ιε' καὶ
ἐκκληστηκαν ἕως τοῦ Ἀπρηλήου σταῖς οκτὸ ὁποῦ πρᾶμα δὲν ἐβεῖκεν ἔξο
οὔτε (νε)ρὸ νὰ πγοῦν (=πίουν) **** ἡ βρίζα ἦτον τὸ κη... Π . . . ἄσ(πρα)
ρ' τὸ σιτάρι ἄσ(πρα) ρν' κριθάρι . . . βδ(;) τὸ φώρτομα ἄσ(πρα) ξ.

Διονύσιος Ἱερομόναχος ὁ γράψας

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου ἡμιεφθαρμένου τοῦ παρ' ἐμοῦ ἀποκειμένου κώ-
δικος Ὀμιλιῶν Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου, ὃν περιέγραψα ἐν τῷ Παλαιογρ-

φικῶ Ἐράνῳ μου σ. 76 [=Ὁ ἐν Κωνσταντοπόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος τ. ΛΓ (1914) σ. 76. *Πράματα*=βοσκήματα· *χοιτρά* καὶ *λειανὰ* δηλ. βόες, ἡμίονοι καὶ αἰγοπρόβατα.]

[Ἐν ἐτέρῳ δὲ ὑπ' αὐτὸ παραφύλλῳ τοῦ κώδικος τῶν Ὀμιλιῶν τοῦ Μαξίμου ὑπάρχει τὸ ἐπόμενον ἀρχαιότερον σημεῖωμα :]

13

«Τὸ παρὸν ἐξηγιτῶ ευβακελῶν τὸ αγορασά εγὼ ὁ παπὰ Θεοφάνης δι' Ἀσουλάνια [=Ἀσλάνια] ἡ ἡγουν δέκα καὶ το ἀφιέρωσα ἡς μοναστήρη τοῦ ἁγίου ενδοξοῦ Ἡληοῦ τοῦ Θεσβητοῦ εἰς χορίον Βεζήτζα καὶ οἱ οἱ το ἀποξενοσι ἔξο ἀπο το μοναστηρη να εχει τα(ς) ἀρας τον τριακοσιων δεκα καὶ οκτο θεοφόρων πατέρων καὶ το Ἀγιηλια διάδικο.

Παπαθεοφάνης»

14

1683. «Εἰς τὰ 1683 ἔγινε χειμῶν βαρύς.»

[Ἀντέγραφα ἐξ ἐντύπου τῆς ἐν Μονοδενδρίῳ Μονῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς.]

15

1689. Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Μονοδενδρίου εἶδον τῷ 1890 Εὐαγγέλιον ἀγορασθὲν ἐν Θήβαις τῷ 1689 καὶ φέρον ἐπικύρωσιν τοῦ τότε μητροπολίτου Ἰωαννίνων Κλήμεντος. Δὲν ἔχω ἀκριβὲς ἀντίγραφον τοῦ ἀνωτέρου σημειώματος.

16

1705. «[Ἔτος] αψέ' μάιον 15' ἦλθεν ὁ Νέ(ων) Πατρῶν Ἰωάσαφ εἰς Ζαπάντη στήν ἐπαρχίαν Θαυμακοῦ φευγάτος ὁ ταλέπορος ὑπὸ τῶν ἔξω ἡμᾶς κρατοῦντων καὶ ἐκόνεψε στῶν εὐλαβέστατου πα(πᾶ) κυριωάννου· φο κακιτηχη».

[Ἀντέγραφα ἐκ παραφύλλου Τριφδίου, αχοβ', τῆς ἐν Ἀγιᾷ τῆς Θεσσαλίας ἐγκαταλειμμένης Μονῆς τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος τὸν Ἰούλιον τοῦ 1934 καὶ ἐδημοσίευσσα μετ' ἄλλων Θεσσαλικῶν ἐρατισμάτων ἐν τῷ ΙΒ' τόμῳ (1936) τῆς *Ἐπετηρ. τῶν Βυζαντι. Σπουδῶν* σ. 422.—Ὁ Ἰωάσαφ κατήγετο ἐκ Παραμυθίας. *Νέαι Πατραι* εἶναι ἢ Ὑπάτη.—Τὸ σημεῖωμα τοῦτο συμπληροῖ καὶ διασαφηνίζει τὸ χρονικὸν τοῦ νῦν ἀποκειμένου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ὑπάτης χαρτῶν κώδικος (43X9) τῆς μητροπόλεως Νέων Πατρῶν, ἐν ᾧ περιέχονται εἰς 25 φύλλα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγραφα, «Βίοι καὶ πολιτεῖαι τῶν πανιερωτάτων ἁγίων ἀρχιερέων ἀπὸ αἰχ' (1650) ἔτους σωτηρίου ὡς εὐρέθησαν γεγραμμένα ἐν τινι παλαιῷ βιβλίῳ». Ὁ ἐν λόγῳ κώδιξ συνεγράφη ὑπὸ τινος Ἀνθίμου ἐξ Ἀγράφων, ἀρχιδιακόνου τοῦ λογιωτάτου Μητροπολίτου Νέων Πατρῶν Πολυκάρπου (1806—1819). Ἐκ τοῦ κώδικος

αὐτοῦ ἀντεγράψαμεν τὸ σχετικὸν μέρος περὶ τοῦ Ἰωάσαφ, ἔχον ὥς ἑξῆς : [1687;] «Τότε ἔκαμεν ἡ ἐπαρχία [Νέων Πατρῶν] χηρευομένη ἱκανὸν καιρὸν διὰ τὰς πυκνὰς χειροτονίας τῶν ἀρχιερέων. Εὕρισκομένου δέ τινος Ἰωάσαφ εἰς ἓν μετόχιον τοῦ Ἁγίου Τάφου εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ἐχειροτόνησαν αὐτὸν Νέων Πατρῶν, ὁ ὅποιος ἔζησε εἰς τὴν ἐπαρχίαν δεκαοκτὼ χρόνους. Πατρίς του ἦτο ἡ Παραμυθία ἀπὸ κοσμικὸς ἱερεὺς. Πηγαίνοντας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐτελεύτησεν».

Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ χρονογράφος :

«Ὑστερα ἀπ' αὐτὸν ἐχειροτονήθη ὁ Θηβαῖος κύρ Γρηγόριος σπουδαῖος ἐφημέριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τὸν ὅποιον μέσα εἰς τὴν Μητρόπολιν τὸν ἐφόνευσαν εἰς τὴν τράπεζαν οἱ κατοικοῦντες ἀλλόφυλοι τὴν παραμονὴν τῆς ἀκαθίστου βασιλῶντα τὸ ποτήριον εἰς τὸ χέρι, καὶ ἦτον παρόντες πολλοὶ Χριστιανοὶ τῶν χωρίων ὅπου ἐφιλεύοντο, Ἐφονεύθη τῷ ἁψιᾷ [1711] ἔτει». Τὸ χρονικὸν τοῦτο ἐδημοσίευσεν ὁ ἀοίδιμος Κ. Σάθας ἐν τῷ *Ἀιτικῷ Ἡμερολογίῳ* τοῦ Εἰρ. Ἀσωπίου, ἔτος Γ' (1868), Ἀθήνησι 1869, (σελ. 201—212).]

17

1705—1744. «Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα ἀμήν. Μέμνησε τοῦ γράψαντος (τὸ ὄνομα ἔξεσμένον φαίνονται ἵχνη νικολάου οιη) ἐκ μέρους τῶν Ἰωαννίνων ὄντως ἔτος 1705 Ἀπριλίου 15». Καὶ κατωτέρω δι' ἄλλης χειρὸς «Μέμνησθαι τοῦ γράψαντος παναγιώτου σιληβέργου».

[Ἀντέγραφα ἐκ φυλ. 96β χαρτῶου κώδικος ΙΗ' αἰῶνος χρηστομαθείας ἢ ἀνθολογίου τῆς σχολῆς Κουκουλίου τοῦ Ζαγορίου, περιέχοντος Λουκιανοῦ Νεκρικὸς διαλόγους, Κανόνας Κοσμά καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἰσοκράτους πρὸς Δημόνικον καὶ πρὸς Νικοκλέα, Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ τετράστιχα, Ἐπιστολὰς διαφόρων, Βασιλείου, Λιβανίου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου κλπ. Εὐριπίδου Ἐκάβην, Ἀριστοφάνους Πλοῦτον μετὰ ἐξηγήσεων εἰς νεωτέραν γλῶσσαν. Ἐν φυλ. 102β «τέλος καὶ πέρας τῶν ἐν τετραχίῃ γνωμῶν Ναζιανζηνοῦ... μέμνησθε τοῦ γράψαντος [ὄνομα ἔξεσμένον] φαίνονται ἵχνη νικολάου ἀντικατεστάθη διὰ νεωτέρας χειρὸς] παναγιώτου σιληβέργου τοῦ ἐκ μέρους τῶν Ἰωαννίνων ὄντος». Καὶ ἐκ τοῦ κώδικος τούτου καταφαίνονται τὰ διδασκόμενα γράμματα ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸ 1705. Ἐν τῷ αὐτῷ κώδικι παρέχονται καὶ τὰ κατωτέρω :

«Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα ἀμήν» ετελείωσα ὁ Παναγιώτης τοῦ Σιλή βέργου τὸν τόμον μὲ ὑγείαν καὶ μὲ εὐτυχίαν καὶ μὲ πάσης χαρᾶς τέλος ἀμήν. 1743 Νοεμβρίου 17 τὸ βράδυ τῆς...

«Ἐτελείωσα ἐγὼ ὁ Παναγιώτης Σιλή βέργος τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ταῖς κανόνες μὲ ὑγείαν καὶ μὲ εὐτυχίαν 1744 μαΐου 12 ἡμέρα σάββατον. Μαθημάτων φρόντιζε καὶ οὐ χρημάτων· τὰ γὰρ μαθήματα φέρουσι τὰ χρήματα. Ὡσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα / καὶ οἱ θαλα(σ)σεύοντες ἰδεῖν λιμένα / οὕτω καὶ οἱ γράφοντες βιβλίου τέλος. / ἀμήν λέγω ἀμήν.»

18

1715-1716. Ἔτους 1715 ἐπῆραν οἱ Τοῦρκοι τὸν Μορέαν καὶ τα ὅσα

κακὰ ἔκαμαν εἰς τὴν *Κόνθρο* καὶ εἰς τὸ *Ἀνάπλι* τὶς ἤμπορεῖ νὰ τὰ γράψῃ :

Εἰς τοὺς 1716 ἦρθαν κατὰ τοὺς Κορφοὺς ἡ ἄρματα ὅλη τῶν Τούρκων καὶ διὰ ξηρᾶς ὁ Καραμουσταφᾶ πασιὰς μὲ σαράντα χιλιάδες καὶ τοὺς ἐπολέμησαν καὶ ὑπερμαχήσας ὁ μέγας Σπυρίδων τοὺς ἐτρόπωσας καὶ ἔφυγαν κακὴν κακῶς καὶ ἐφονεύθησαν ὡς τριάντα χιλιάδες.

Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐσηκώθη ὁ Νέμιτζος καὶ ἐσκότωσεν τὸ βεζύρι εἰς τὸ Βαρουτίνι καὶ ἐπῆραν καὶ τὸ Τυμησιβάρι καὶ ἔγινεν φθορὰ εἰς τοὺς Τούρκους πολλή».

[Ἀντιγράψας τῷ 1894 ἄνευ τηρήσεως τῶν ἀνορθογραφιῶν ἐξ ἐντύπου Τριφιδίου τῆς μονῆς Ἀγίου Νικολάου Ἰωαννίνων ἐν τῇ μονῇ Ρογκοβοῦ (ἐνθα καὶ τὸ ὑπ. ἀρ. 4 σημείωμα περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Μητροπόλεως τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ 1597) ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ *Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας* τ. Ε'. (1900) σ. 568 (=Σπ. Λάμπρου *Ν. Ἑλληνομνήμων* τ. Ζ'. (1911) σ. 213].

19

1723. «Ἐπὶ ἔτος 1723 ἐν μηνὶ Ἀπριλίου 25 ἐχιόνησε καὶ ἐχάλασε τᾶ(μ)πέλια. καὶ εἰς τὰς 2 τοῦ Μαΐου ἔρριψε χαλάζι. Ὁ γράψας Σεραφεῖμ Ἱερομόναχος Βλάχος».

[Ἀντέγραψα ἐξ ἐντύπου βιβλίου τῆς ἐν Μονοδενδρίῳ τοῦ Ζαγορίου μονῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς.]

20

1725. «Εἰς δόξαν Χ(ριστοῦ) : 1725 Μάγην 10 εἰς Κοριφέους ἔγραψα· εἰς τὸν ἅγιον Τάφο· τοῦ Χ(ριστοῦ) μ(εσ)α· εἰς τὴν ἁγίαν πρόθεσιν· ἐγὼ δὲ Σίλβεστρος Σάρος τὰ παροντα ὀνόματα=Ἀνδρονίκου καὶ συνβίας καὶ τῶν τέκνων αὐτῶν=καὶ ἔδοσα διὰ αὐτά(;) δύο παραθύρια μεγάλα· σιδερένια=ὀνομαζόμενα· Ἰντερτζάδα· ἐζήσαν· λίτρες· ἑκατον· ἐνενήντα· τρῆς· ἡτὴ 193 —πεζὼ· λήτρεα χοντρὴ βενέτικη».

[Ἀντέγραψα ἐκ τοῦ ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 548 ν. κώδικος, φ. 32α, τοῦ ἐν Κων]πόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου. Πρ. καὶ ἀρ. 9 καὶ 10.]

21

«1731 μὴνὴ Δῆκέβρηός 15 ἐκημήθῃ ὁ Ἡοακὺμ».

«1736 μηνὴ Δικέμβριος 4 ἐκημήθῃ ὁ Ἰωασσοφος».

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου ἐσχισμένου τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἠλία Βίτσης τοῦ Ζαγορίου. Οἱ ἀναφερόμενοι Ἰωακεῖμ καὶ Ἰωάσσοφος (παρατηρητέος ὁ τύπος, ἀντὶ Ἰωάσαφ) ἦσαν ἡγούμενοι, ὡς φαίνεται τῆς ἐν λόγῳ Μονῆς].

22

1735 «Ἡρξάμεθα σὺν Θεῷ τῆς κατὰ λογικὴν ἀκροάσεως κατὰ τὸ χιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν τριακοστὸν πέμπτον ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ 26 ἡμέρα Τετράδι ἐν Ἰωαννίνοις».

[Ἀντέγραφα ἐκ παραφύλλου ἐντύπου Λογικῆς Κορυδαλέως, προερχομένης ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἀποκειμένης παρ' ἐμοί.]

23

1750 «Ἐγράφθη ταῖς χερσὶν Ἀναστασίου Μπέρκου

ὅστις τοῦτο τολμήσει λαβεῖν, ὦ ξένε,

ἢ χεὶρ αὐτοῦ τέμνεται ὥς καταδίκου

καὶ τὴν ἀρὰν γε τοῦ δεσπότου λαμβάνει,

τούτου χάριν ἔγραψα ταῦτα, ὦ ξένε,

ἵνα μὴ λάβῃς τὰ καλὰ μοι τετράστιχα

τῇ παιδαγωγίᾳ δὲ ἵνα μὴ ἄγῃς

καὶ τούτων ἄγων ἐνκαίρως καταλύεις».

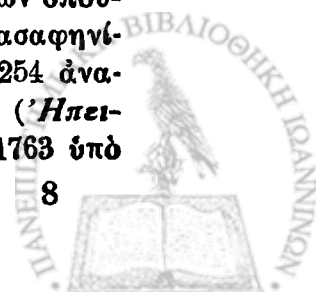
«Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἀναστασίου Μπέρκου ἔγράφθη ταῖς χερσὶν τέλος τοῦ τροπαρίου ἀμήν».

[Ἀντέγραφα ἐκ τοῦ παρ' ἐμοί ἀποκειμένου χειρογράφου (0,15X0,18) Ἀνθολογίου, τοῦ περιέχοντος Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Βάσιλειου Σελευκείας, Λιβανίου, Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου, γνωμικά, λόγους κτλ. εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν καθωμιλημένην γλῶσσαν, ὡς περιέγραψα τοῦτο εἰς τὸν *Παλαιογραφικὸν Ἔργον* μου σ. 79. Ἡ γενεὰ τοῦ Μπέρκου ἀνθούσα μέχρι 18ης ἑκατονταστηρίδος ἐξέλιπεν ἔκτοτε. Ἴδὲ Π. Ἀραβαντινοῦ *Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου* Β' σ. 263.

24

1759. «Ἀπὸ τὸ Μπεράτι ,αψνθ' μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ὁ ἐπάρατος Ἰσμαὴλ πασᾶς: εἰς Ἰωάννινα ἔσφαξεν ἀπανθρώπως δύο ἐντίμους καὶ ἀξίους Χριστιανούς, ὡς φίλους τοῦ ἐχθροῦ αὐτοῦ Σουλεϊμάν πασᾶ ἀπὸ Ἰωάννινα, τὸν τε Γεώργιον Μήσιον καὶ τὸν Ζώνη Χαραμὴν, οἷς ὁ φιλάνθρωπος δεσπότης χάρισατο ζῶην ἄληκτον».

[Ἀντέγραφα τῇ 6 Ἰουλίου 1934 ἐκ τοῦ παραφύλλου 1α τοῦ χειρογράφου *Χρονογράφου* τοῦ ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας ἡμιγυμνασίου, προερχομένου ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Βαρλαάμ ἐν Μετεώροις (ἐνθα ἦσαν μοναχοὶ Ἡπειρώται) καὶ ἐδημοσίευσά μετὰ περιγραφῆς τοῦ κώδικος ἐν *Ἐπετηρίδι* τῆς Ἑταιρείας τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν τ. IB'. (1936) σ. 416. Τὸ σημείωμα τοῦτο, λογίᾳ χειρὶ γεγραμμένον, διασαφηνίζει τὰ ἐν τῇ *Χρονογραφίᾳ* τῆς Ἡπείρου ὑπὸ τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ Α' σ. 254 ἀναφερόμενα καὶ ἀποδεικνύει ἐσφαλμένην τὴν πληροφορίαν τοῦ Ι. Λαμπρίδου (*Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα* Θ'. σ. 23) ὅτι δῆθεν ὁ Γ. Μίσσιος ἀπηγγονίσθη τῷ 1763 ὑπὸ

τοῦ Σουλεϊμάν πασᾶ μετ' ἄλλων δύο Ἰωαννιτῶν ἄνευ διαδικασίας καὶ δίκης ἐν τῷ διοικητηρίῳ. Ἡ ἐπιφανὴς οἰκογένεια Μίσιου κατήγετο ἐκ Μονοδενδρίου.]

25

1762. «Ἔτος 1762 Μάρτιος 2. ἐβαραῖσαι πανοῦκλα σε ὅλες ταῖς ξενητγαῖς κε τὰ Ἰωανναῖνα εμωλεύτεικαν».

[Κατωτέρω δὲ δι' ἄλλης χειρός]:

«Καὶ τῶδαϊ σὴν τοῖς ἀλλοις γράματῳς βύβλυῶν ἰπάρχυ του προφήτου Ἑλλοίου καὶ Αἰλλοισαίου καὶ οχυ ἀλλω γραμά ος ω θεωλωγος φυσοι Γρυγορος. Μάρτειος 9, 1962». Μονοκονδυλιὰ δυσξύμβλητος. Ἴσως Σεραφείμ.

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλον ἐντύπων βιβλίου τῆς ἐν Βίτση τοῦ Ζαγορίου Μονῆς τοῦ προφήτου Ἑλλά.]

26

1768. «1768 Ἰουλίου κς' ἔγινε σημεῖον μέγα ἐν οὐ(ρα)νῷ τὸ μεσημέρι» [ἐν Ζαγορίῳ].

[Ἀντέγραψα ἐκ φ. 55β Εὐαγγελίου ἐπὶ περγαμηνῆς προσερχομένου ἐκ Κουκουλίου τοῦ Ζαγορίου καὶ ἀποκειμένου παρ' ἐμοί. Ἴδὲ *Παλαιογραφικὸν Ἑρανόν* μου σ. 72.]

27

1778. «(αψη) ἦλθαμεν καγὼ ὁ ἀρχιερεὺς Βελλᾶς καὶ Κονίτζης ὁμοῦ με τοὺς εὐγενεστάτους ἄρχοντας κύρ μιχέλη Παναγιῶτον Πότζιον καὶ κύρ... καὶ κύρ Ἰωάννην Διαμάντον, μείνας εἰς ετοῦτο τὸ σεβάσμων μοναστήριον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου γεννήσεως τοῦ ὀνομαζομένου Στομίου καὶ ἡγούμενο του (οσι)ώτατος κύρ Παΐσιος ἡδὸς τοῦ ποτὲ Γεωργίου Βόντα, παπουτζῆ ἐκ Μποράτζιανης. ἔχομεν ἀφοῦ ἀρχιερατεύσαμεν ἕως τὴν σήμερον χρόνους δεκαῆξ εἰς τὴν ἐπαρχίαν . . . ἡγουν ἐκ τῆς ὁ . . . γεννημα καὶ θρέμα ἡδὸς Παπανικολάου, ἔγγονος Γεωργίου Μιλήτση καὶ ἀνεψιὸς τῶν θείων ἀρχιερέων τοῦ Μεγάλου Τυρνόβου καὶ . . . καὶ ἔστω εἰς μνήμην παντοτεινὴ . . . »

ὁ ἀρχιερεὺς Βελλᾶς καὶ Κονίτσης
(ὑπογρ. δυσξύμβλητος.)

[Μοὶ παρεχωρήθη παρὰ τοῦ φιλολόγου καθηγητοῦ κ. Ἀγγέλου Παπακώστα, ἀντιγράψαντος ἐκ Πεντηκοσταρίου τοῦ 1759 τῆς Μονῆς Στομίου Κονίτσης.]

28

1779. «Θήμισι: 1770 Μάρτιος 23 ἐσκότοσαν τὸν κύρ Νουῖτζο εἰς τοῦ Σουλέμάν πασὰ τὰ σπήτῃα ἡμέρα Παράσκεβή εἰς τὰς ἔξῃ ὥρες τῆς μέρας καὶ ἐσιὸ εἰς ἐνθύμισιν. Γρηγόρηος Ἡώάνου ἔγραψα».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐξ ἐντύπου Μηνιαίου τοῦ Ἀπριλίου ἐκδοσ. 1761 τῆς ἐκκλησίας Ἀνω Βίτσης.—Τὸ σημείωμα τοῦτο καθορίζει σαφῶς τὴν πολυθρύλητον δολοφονίαν τοῦ περιφήμου τούτου προεστῶτος τοῦ Ζαγορίου καὶ ἐπιφανεστάτου τῆς Ἡπείρου ἀνδρὸς *Νούτσου Κοντοδήμον* ἐκ Βραδέτου, τὴν γενομένην ὑπὸ τῆς χήρας τοῦ τυραννικοῦ τοπάρχου τῆς Ἡπείρου Σουλεϊμάν πασᾶ, ὃς ἀπεκεφαλίσθη τῇ ἐνεργείᾳ αὐτοῦ τοῦ Νούτσου, ὑπὸ δημίου σταλέντος ἐπὶ τούτῳ ἐκ Κ]πόλεως μετὰ τοῦ σχετικοῦ διατάγματος. Διαφόρους ἀντιφατικὰς εἰκασίας ποιοῦνται ὁ τε Π. Ἀ(ρ)αβαντινός), ἐν *Χρονογραφίᾳ* Ἡπ. Α, 274 τάσσων αὐτὴν τῷ 1787, ἐν δὲ τῇ *Συλλ. τῶν Ἡπειρ. ᾄσμ.* σ. 9 τῷ 1798, καὶ ὁ ἀνασχευάζων αὐτὸν *Ι. Λαμπρίδης* (ἐν *Ἡπειρ. Μελετ.* Θ'. σ. 23—26) τῷ 1787.]

29

1780. «Ἔτος εἰς τοὺς 1780 εἶχαν συνίθεια τοῦ ἀγίου πασχα ἐπεδὶς ἐσίνιζαν ὅλην τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν ξίλα καὶ ἔκαναν τὴν λα[μ]πρὴν πικραμένην εἰς τὴν ράχην καὶ ἐκόπι παρ' ἐμοῦ Λαζάρου ἱερέος ἡὸς του Θεοδορου ἱερέος τοῦ Πάνου διάτι ἦταν ἐνάρμοστον».

[Ἀντέγραψα τῷ 1885 ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 7 εὐαγγελικοῦ κώδικος Κάτω Βίτσης καὶ ἐδημοσίευσα ἐν τῷ *Παλαιογραφικῷ Ἐργάνῳ* μου σ. 102. Τὸ τὴν λα[μ]πρὴν=τὴν Λαμπρὴν, δηλ. τὸ Πάσχα. *Ἐνάρμοστον* ἀμαθῶς ἀντὶ ἀνάρμοστον. Ἡ ράχη τῆς Βίτσης εἶναι εἰς τὸ μέσον τοῦ χωρίου, καλεῖται δὲ καὶ *μεσοχώρι*. Τὸ κάκιστον τοῦτο ἔθιμον ἐθίζεται καὶ νῦν ἔτι ἐν Βίτση καὶ ἀλλαχοῦ οὐχὶ κατὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα (Λαμπρὴν) ἀλλὰ κατὰ τὰς νύκτας τῶν δύο Κυριακῶν τῶν ἀποκρεῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς τυροφάγου. Ἡ πυρὰ αὕτη φέρει διάφορα ὀνόματα. Ἐν Βίτση λέγεται *καλὸς λόγος*, καὶ σχετικὸν ᾄσμα ᾄδεται κατὰ τὴν περισυλλογὴν τῶν ξύλων ὑπὸ τῶν παίδων, τόδε:

«Ἀηστε (=ᾄγετε) πιδιὰ γιὰ ξύλα
στοὺν καλὸν τοῦ λόγου (ἢ λόγκου)
κι οἱ κουπέλις γιὰ μανούσια
κι οἱ νιῆς γιὰ ἰτιῆς
κι οἱ γριῆς γιὰ βατονιῆς».

Περὶ τὴν πυρὰν ταύτην, διαρκῶς ἐνισχυομένην διὰ τῶν περισυλλεγόντων ξύλων ἐκ τῶν πλησίον τοῦ χωρίου δασῶν καὶ τῶν οἰκιῶν, χορεύουσι καὶ ᾄδουσιν οἱ νέοι θεωμένων περὶ τῶν πρεσβυτέρων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῶν δὲ ἀνυπάνδρων κορασιῶν εἰς παλαιότερους χρόνους μὴ παρουσιαζομένων φανερά. Ὁ *Ι. Λαμπρίδης* περιγράφων ἐν τοῖς *Ζαγοριακοῖς* (1870) σ. 166 τὰς Ἀπόκρεως γράφει περὶ τῆς πυρᾶς: «Οἱ παῖδες, ἐβδομάδας τινὰς πρὸ τῆς ἀπόκρεω, συλλέγουσι διαφοροτρόπως ξύλα ἐξ ὧν κατασκευάζουσι στήλην ὑψηλὴν, *καλὸν λόγκον, σωρόν, καλὸν λόγον, κρισιλιάνκαν, φωτιάν, τέμπλαν, φανὸν* κτλ. ἐν τοῖς διαφόροις χωρίοις ἀποκαλουμένην». Ἡ πυρὰ αὕτη τῶν ἀποκρεῶν, ἐν Ἰωαννίνοις καὶ Δοβρᾷ Ζαγορίου καλεῖται *τζιαμάλα* ἢ, ἐν Κουκουλίῳ Ζαγορίου *τσιουσιούρα* ἢ, ἐν Ἐκκλησοχωρίῳ (Τσερκοβίστι) Κουρέντων *μπιμπίνα* ἢ. Ἡ μεγάλη αὕτη πυρὰ, κατὰ παλαιὰς πληροφωρίας ἃς ἔχομεν παρὰ μαθητῶν μας λέγεται εἰς ἄλλα μέρη ὡς ἑξῆς:

Κλαδαριά (Λατόριζα Μακεδονίας, τῶν Ἀπόκρεων, τοῦ δὲ Πάσχα ἐκεῖ *λαμπρή*), *φανός* (Μαρμαρᾶς, Ἀρτάκη, Προποντίς), *καλόχρονος* (Βόσπορος, Γενῆ μᾶχαλᾶς), *λαμπρὴ* (Βόσπορος, Κουσκουντζούκι, τοῦ Πάσχα), *λαμπρὰ* ἢ (ἐν Προύσῃ), *βαρὰβάνη* (Κίος τῆς Μεγ. Παρασκευῆς), *τσαλαφώτα*, ἢ (Σινώπη), *μπουμπούνα* (Ἀδριανούπολις, τῆς τυρινῆς), *λαμπρακιά* (Κύπρος, τοῦ Πάσχα ἰδίως εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἐκκλησίας), *φλογάρα* (Ἐπιβάται, τῶν Ἀπόκρεων καὶ τῆς Μεγ. Παρασκευῆς), *λαμπρὴ* (Μέτραι, Τσατάλτζα, τὴν νύκτα τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ὅτε καίουν ἡ *κορώνουν* τὸν Ἑβραῖο), *λαμπρὴ* (Ἀμισὸς τὴν νύκτα τῆς Τυρινῆς). Κ ύ ρ ι ε έ λ έ η σ ο ν (Αὐδήμου Γανοχώρων τὴν νύκτα τῆς Μεγ. Παρασκευῆς).]

30

1785. «1785 Ἀπριλίου 12 πρὸς ἐνθήμεσιν.

Γράφομεν ἀφοῦ ἦλθαν ἡ ἀρβανήτης ἡγάλασαν τὴν ἐπολέμησαν ἀπὸ τὸ κοῦρ Παιοῖα καὶ Ἀλῆ Πασοῖα καὶ ἔγινε θρῆνος καὶ χαλασμός, ὅπου δὲν ἀπόμεινε εἰς τὸ ὀσπήτιόν τους, ἀλλὰ ἰδῶ καὶ ἱκεῖ καὶ εἰς ἔνδειξιν ὃ γράψας τὸ παρὸν ἱερομόναχος Βησαρίων (ἱερομόναχος ἐφημέριος Κονίτσης). βιαστικά».

1785 «1785. Ἀπριλίου 12.

Γράφομεν εἰς ἐνθήμεσιν ἀπὸ τὸν κίρὸν ὅπου ἐμαζοθήκαν εἰς Κόνιτζα διὰ νὰ πολεμήσουν καὶ ἦλθαν τοῦ κοῦρ Πασοῖα ὅστις 12 τοῦ Ἀπριλίου τὸν Βαῖτον καὶ τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ ἦλθαν τῆς εἰς τὰς 25 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς τῆς Ζυσοδόχου Πηγῆς καὶ τὴν πρωτομαγιά καὶ πολέμησαν καὶ σκοτόθηκαν περισσὴ καὶ ἀκόμη πολεμήσαν καὶ εἰς τὴν Παναγιά καὶ ἐκεῖ τοὺς ἐπῆρεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἀποπηρὶ τέλος ἡ ὑπόθεσις καὶ δὲν ἐγράψαμεν καὶ ἔστο εἰς ἔνδειξιν ὃ γράψας τὸ παρὸν.

Βησαρίων ἱερομόναχος ἐφημέριος Κονίτσης

[Παρεχωρήθησάν μοι ὑπὸ τοῦ φιλολόγου κ. Ἀγγέλου Παπακώστα ἀντιγράφαντος ἐκ Πεντηκοσταρίου τῆς Μονῆς Στομίου—Κονίτσης.]

31

1792. «Ἐτεῖ ρ ψ η β. Ὁ ἡγεμὼν ἡ πασιᾶς τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆς ὀνόματι ἐπιβουλεύθη τοὺς κατοικοῦντας τὸν Σούλιον ὀνομαζόμενον τόπον. Καὶ πρῶτον ἀλαλάζοντας ὥρμησε μὲ εἴκοσι σφᾶς χιλιάδες στράτευμα. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐκατέρωθωσε τίποτες διατὶ ἦταν ὁ θεὸς φανερὰ φανερὰ βοηθὸς αὐτῶν, ἐκίνησε πόλεμον, καὶ ἴσως μὲ σκοπὸν νὰ στήσῃ θρόνον τυραννικῶ τῷ τρόπῳ. Ἦτον ἐκεῖνοι ὅχι περισσότεροι ἀπὸ χιλίους πεντακοσίους, ἀλλ' αὐτῶν μὲν ἐβοήθησεν ὁ θεὸς εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἤλπισαν, αὐτοὺς δὲ ἐστράφη ἄπρακτος, ἔτι δὲ καὶ κατησχυμμένος μετὰ τὸν θάνατον περισσοτέρου παρὰ δύο χιλιάδες τοῦ στρατεύματός του καὶ ἐφονεύθησαν καὶ ἐξ ἐκείνων ὡς ὀγδοήκοντα. Ἀκολούθησε καὶ ἐστάθη ἡ μάχη ἓνα τρίμηνον [πρὸ αὐτοῦ διαγέ-

γραφται τὸ ἑξάμ—]. Εἰς τὸν ἄνωθεν τόπον ἱερουργοὺς ὁ Ἄρτης χειροτονεῖ».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐκ χειρογράφου Εὐχολογίου τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἐν Ζαγορίῳ Μονοδενδρίου, ἄνευ τηρήσεως τῶν ἀνορθογραφιῶν, καὶ ἐδημοσίευσα ἐν *Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἑθνολ. Ἑταιρείας* Ε'. σ. 569=N. Ἑλληνομν. Ζ'. 248. Παράβαλε καὶ σημ. τοῦ σεβασμ. κ. Ἀθηναγόρα ἐν *Ἡπειρωτ. Χρον.* Δ'. (1929) σ. 30. Τὰ σημειώματα ταῦτα ἀναβιβάζουσι τὰ στρατεύματα τοῦ Ἀλῆ εἰς 20.000 ἐνῷ ὁ Περραιβὸς καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς εἰς 10 μόνον χιλιάδας.

32

1793. «1793 Μαΐου 22 ἔπεσε χιὼν. ἡμέρα Κυριακὴ ἔρριξε χιὼν ἕως μιαν πιθαμὴν εἰς τὰ βουνά· εἰς τὰ χωρία τοῦ Ζαγορίου μία παλάμα».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐξ ἐντύπου βιβλίου τῆς ἐν Βίτση Ζαγορίου Μονῆς τοῦ Προφῆτου Ἠλία].

33

1796. «Ἐτους 1796 ἀπριλίου λ' δὲν μας ἔκαμε καμίαν ἡμέρα καλὴ δλο γονὰ [δηλ. χιόνια] καὶ βροχες οσον που βηκε' αὐτος ὁ γέροντας».

[Ἀντέγραψα ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ ἀποκειμένου πολυμειγοῦς ἐγκολπίου, ὃ περιέγραψα ἐν τῷ *Παλαιογρ. Ἑράνῳ* μου ὑπ' ἀρ. 15, σ. 84. Διὰ τῆς αὐτῆς χειρὸς κατωτέρω:]

«Το λωγειοτάτο κυρίῳ κυρ Ἀνανηα δασκαλου ὁλόψηχος τὴν δεξιά σου ἀσπάζομε».

Ἐπιγραφὴ: «Τὸ παρὶν δοθίτω εἰς τιμίας χείρας τοῦ Κυρ Ἀν(ανί)α Μακά ἱὸς τῆς Ζαφειρος—ὅπου κάθετε εἰς Ἄρτα».

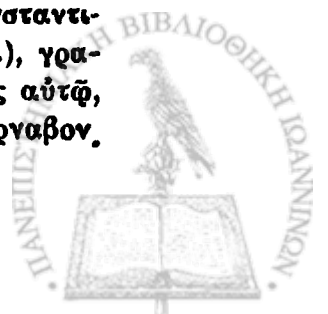
Ὁ αὐτὸς ἐν σχεδίῳ ἐπιστολῆς κατωτέρω:

«1795 Ἀπριλίου 24. πάτερ Ἀνανία νὰ μου γένης πατέρας νὰ μὲ βοηθήσης ὅτι δὲν εἶμι καενὰ νὰ με σμάση (=συμμαζεύση) κοντά του».

34

1798. «Ἐτος 1798 ὁποῦ εἴφεραν τοὺς Φραντζέζους ἐδὼ καὶ ἦταν ἑκατὸν πενήντα καὶ δεκαπέντε φορτόμα(τα) κεφάλια, ἐπάρθηκε ἡ Πρόβεζα ἀπὸ τοὺς Φραντζέζους. 1798.—αφ' ἐδίαβαξα καὶ ἐγὼ εἰς τὰ Τρίκκαλα εἰς τὸν κὺρ Στάνκον.—ἄωδ Αὐγούστου δ' εἴμεθα εἰς Κύπρον.—αωθ Ἀπριλίου α'. ἤμην ἐν Κερκύρα».

[Ἀντεγραψα ἐκ σ. 157β τοῦ ὑπ' ἀρ. 798 (νέου) χειρογράφου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου (περιέχοντος ἀκολουθίας Ἑσπερινοῦ κλπ.), γραφέντος ὑπὸ τινος Διονυσίου ἱερομονάχου (Θεσσαλοῦ πιθανῶς) καὶ ἀνήκοντος αὐτῷ, ὅστις ἐν σελ. 150β γράφει ἀνυπογράφως: «αφβ Ἰανουαρίου κε' ἤλθον εἰς Τύρναβον, αωγ Νοεμβρίου γ' ἔκαμα ἀρχὴν εἰς τὸ Ἀναστασιματάριον ἐν Τυρνάβου».]

1798. «Ἐστειλε ἀρμάδα ὁ Τοῦρκος σμημένη με τοῦ Παύλου Ρούσου Μοσκοβίτη· καὶ ἤλθαν καὶ ἐπροσκυνήσασαι διοκώντας τοὺς Φραντζέζους· μὰ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν εὗρε ἀφορμὴν ὁ Βαληπασίας τῶν Φραντζέζων, καὶ ἤλθαι με πολλὸν στράτευμα καὶ ἐτρόποσε τὴν Πρέβεξαν. Τί θρῆνος τί σφαιμὸς τί πνημὸς θαλάσσης. Τὴν ομοίαν συμφορᾶν ποτὲ οὐκ ἔγινε· ἐγίόμισαν τὰ Νησιὰ ἀν(θρώπ)ους Κεφαλονιά καὶ Θυάκι. πλὴν παρ' ἐλπίδα ἐγλυτώσασαι διατὶ εἶχε ἔτοιμα καράβια Γαλαξιδιότικα ναλθοῦν να μας πάγουν ὅλους ἀπὸ σπαθὴ μὴ φανεῖ ἐξάφνου ἢ ἀρμάδα. Ὅσα ἔγιναν ἴλεως θεός».

[Ἀντέγραψα τῇ 8ῃ Σεπτεμβρίου 1937 ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 47 χειρογράφου «Ἐγχειριδίου Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου κτλ.» τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Μονῆς Ξενοφώντος. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, περιγράψας ὁ ἀοίδιμος Σπ. Λάμπρος εἰς τοὺς *Καταλόγους* του τοῦ Ἀγίου Ὄρους τόμ. Α, 1888 σ. 172, Ἀθῆναι, καὶ τ. Α' σ. 66, Κανταβριγία 1895--1900, ἀνεδημοσίευσεν εἰς τὰς *Ἐνθουμήσεις* του (Ν. Ἑλληνομν. Ζ' σ. 251 μετ' ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως δύο λέξεων ἀλλοιούσης τὸ νόημα. Ἀντὶ τοῦ ὑφ' ἡμῶν ἀναγνωσθέντος *ἐπροσκυνήσασαι διοκώντας* (=διώκοντας) *τοὺς Φραντζέζους*, ἀνεγνώσθη καὶ ἐδημοσιεύθη *ἐπροσκυνησά μας δοκώντας* τοὺς Φραντζέζους». Τὸ σημεῖωμα ἐγράφη ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ἀναγνώστου Παναγιώτου Ζαβερδηνοῦ, ὃς ὁ πατὴρ Παναγιώτης ἀντέγραψεν ἐν Ἰθάκῃ τὸν ἐν λόγῳ κώδικα τοῦ Μαξίμου.]

1798. «Τὸ παρὼν βιβλίον ἡπαρχει του προφίτου ἡλοῦ τῆς Ζήτζας τῷ ὁποῖον ἀφιερῶθη παρὰ τοῦ κὺρ Αναστασίου Ζοσιμᾶ· καθως εἰς τὴν ἀρχὴν φέnete· διὰ μνιμόσηνον αἰώνιον αὐτοῦ καὶ τῶν ἀδελφὸν καὶ τῶν γονέον αὐτοῦ. καὶ ὅπιος ἄνθρωπος ἢ καλόγερος ἢ κοσμικὸς ἤθελε νὰ τὸ ἀποξενοση ἀπὸ το ἄνωθεν μοναστηριων τῆς Ζήτζας προφήτην Ἠλίαν νὰ ἔχη τὴν κατάραν τοῦ θεοῦ καὶ τῆς παναγίας καὶ τοῦ προφίτου Ἡλιοῦ καὶ παντον τὸν ἅγιον καὶ νὰ ἦναι ἀφορεσμένος κατιραμένος ασυγχόριτος καὶ μετὰ θανατον ἄλιτος. 1798 μαγίου 28.

Βησσαριων ἱερόμόναχος τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου : γράφω».

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου τοῦ Κυριακοδρομίου τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ Ζίτσης.]

1802. «Ταῦτα τὰ δώδεκα μυνέα ἡγοράσθησαν παρὰ τοῦ εἰγουμένου καὶ ἀναξίου δούλου τοῦ θεοῦ Ἰακώβου Ἱερομωνάχου εἰς μνημόσυνον ἑμοῦ καὶ τῶν γονέων καὶ οἱ διαβάζοντες ἔφχεσθε πρὸς τὸν Κυριον. 1802 Ἰουνίου 30. Ἡγούμενος Ἰάκωβος τοῦ Προφήτου Ἰλίου Βιείτζας».

[Ἐκ παραφύλλου ἐντύπου βιβλίου τῆς Μονῆς ταύτης τῆς Βίτσης τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου.]

38

1804. «Εγίνηκα ἐγὼ ὁ Ἱερεμίας Ἱεροδιακονος εἰς τοὺς 1804 Μαρτίου 15 Ἰωαννι ὀνόματος».

[Ἀντέγραψα ἐκ τοῦ παρ' ἐμοὶ ἀποκειμένου χειρογράφου ἐπὶ περγαμνῆς τετρα-
ευαγγέλου, ὃ περιέγραψα εἰς τὸν *Παλαιογραφικὸν Ἔρᾶνόν* μου σ. 72. Ἐν τῷ αὐτῷ
κώδικι φέρονται καὶ τὰ ἐξῆς σημειώματα :]

«Κώστα γαρφο ἀπὸ μοναστηρι Τριανο μαθημάτων φροντηζε και μοι
χρηματον τα γαρ μαθηματα φερουσι τα χρηματα». καὶ «Ετοῦτο τετραβακελο
ηνε του Πα(πα)γηαννη».

Τὸ «*μοναστηρι Τριανο*» εἰς ὃ πιθανῶς ἀνήκεν ὁ κώδιξ, ὃν ἠγόρασα τῷ 1888
ἐκ βιβλιοπωλείου Ἰωαννίνων ἀντὶ 20 γροσίων, πιθανώτατα εἶναι ἢ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ
Δελβίνου, παρὰ τὴν Δρόβιανην, ἀκμάσασα ἄλλοτε μονὴ *Δρυάνου*, ἔνθα, ὡς καὶ ἐν
ἄλλαις τῆς Ἑπείρου μοναῖς (καθ' ἃ γράφει καὶ ὁ Ν. Τσιγαρᾶς ἐν *Ἀετικῷ Ἡμε-
ρολογίῳ* του Εἰρ. Ἀσωπίου τοῦ 1889 σ. 311) οἱ μοναχοὶ ἐδίδασκον τοὺς περιοίκους
τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡρμήνευον τοὺς Ἑλληνας πεζογράφους καὶ ποιητάς.

39

1808. «1808 Γεναρηου 30 γράφο τίμ(ηση) εγὼ ὁ Πα(πα)γιάνης που
ερηξε το πολη το χηονι απο τας τριαντα του Γεναρηου και εκαμε εος τὸ
Φερουαρη ολον και ης τας ενεα του Μαρτηου εξεψαν ἢ Σατοβητζινη νὰ κα-
μουν χωράφη [δι' ἄλλης χειρὸς συνέχεια] καὶ τρόγαμαν καὶ σκουλίκη καὶ
το αλέβρι τίς εκατὸ λύτρες . . . ».

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου ἐντύπου ἄνευ ἀρχῆς καὶ τέλους ἀνήκοντος εἰς
τὸν ἐξ Ἰωαννίνων κ. Δ. Βέργον, καὶ φέροντος τὴν ἐξῆς σημείωσιν τοῦ γράψαντος
τάνωτέρω Παπαγιάννη ἐκ Σαδοβίτσης Ἰωαννίνων]: «Ετοῦτο το βηβληον ηνε ο
νσος θησαβρος καὶ ηνε του Παπαγαννης Σατοβητζινοῦ».]

40

1808. «1808 ἄρχισαν ἡ βροχαῖς καὶ τὰ χιόνια ἀπὸ τῶν Τριῶν Ἱεραρ-
χῶν, ἕως ταῖς δεκάξι τοῦ Φλεβαρίου μυνὸς ἀμὴ ταῖς δεκάξι τοῦ Φλεβαρίου
μυνὸς ἔκαμε ἕνας χειμῶνας σφοδρῶς ὥστε ὅπου ἐπάγωσαν ἢ πόρταις καὶ οἱ
τίχει κρουσταλένιοι· ὅπου ἀπόθαναν κόσμος ὅπου ἐψόφησαν τὸ βιὸ τοῦ
κόσμου: τὴν σαρακοσιτῇ τὴ μεγάλη ξημερόνωντας καθαροτετεράδι: Ὡστε ὁ
γράφας ἐστὶν ὁ Γεώργιος ἀπὸ χωρίου Ταρευκου(;)».

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου Εὐαγγελίου Νικ. τοῦ Σάρον 1747, ἀποκειμένου
ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Προφήτου Ἑλίας Ζίτσης.]

41

1810. «1810 εγω ω παπανασταση απω χορηον Γερομνημου εκαμα εφημερηως στο μοναστηρη στον προφητη Ηληαν φευγοντας ο παπαχρηστοδουλος και ερχοντας εγο».

«Την σημερον της ωμολογηας φανερονο και δμωλογό εγο ο παπα αναστασης απο χ(ω)ρίον Γερομνημου οπος εδανηστηκα απο τον παπα της χορας γροσηα=10 λεγο δεκα και να τρεχουν με το δηαφωρο τους τὰ δεκα δοδεκα οσος καιρος και αν περαση δηα τουτο δηνο το παρον».

[Ἀντέγραψα ἐκ παραφύλλου Κυριακοδρομίου (1796) τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου Ζίτης].

42

1814. «Ὁ βεζίρης Ἀλλή πασας σιμοιῶνο ὅταν ἤρθεν εἰς τὴ Ραδόβουλη εἰς τοῦς 1814 Ἰουλίου: 4 ἐπίγεν εἰς τὴν Ραδόβουλη στὸ Βράδαίτο εἰς τὴν λήμυνην καὶ ἤφεραι καὶ μονόξυλα ἀπὸ τῶ Ἰωάννηνα καὶ ὁ τοῦ θαύματος ἐπχιασεν μὴν βροχὴ καὶ μὴν φούρτοῦνα καὶ ἓνα χαλάζι ὅπου ἐξαιπάγιάσαν: 18 ὀνόματις καὶ ταίλος πάντων ἐφήγεν».

[Ἀντέγραψα ἐκ τοῦ τελευταίου φύλλου (σ. 640) τοῦ παρ' ἐμοὶ *Τόμου χαρᾶς* (Κων)πολις, αψε'), προερχομένου ἐκ Βίτσης τοῦ Ζαγορίου. Τὸ αὐτὸ σχεδὸν σημεῖωμα καὶ ἐν ἐντύπῳ *Παρακλητικῇ* τῆς ἐκκλησίας κάτω Βίτσης δημοσιευθὲν ὑπ' ἐμοῦ ἐν *Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἑθν. Ἑταιρείας* τ. Ε' σ. 569—Σπ. Λάμπρου *Ν. Ἑλληνισμ. Ζ'* σ. 257. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀναφέρει ἄνευ χρονολογίας καὶ ὁ Ι. Λαμπρίδης ἐν *Ζαγοριακοῖς* (1870) σ. 13, γράφων περὶ τῆς ἐν λόγῳ *Δρακολίμνης*, ἣν ἤκουσα παρὰ παλαιότερων προφερομένην ὡς *Δρακόλιμν(η)*.]

43

1820. «1820 Αὐγούστου 22 ἡμέρα Κυριακὴ ἐσκώτωσαν τὸν κύρ Μάνθον Κουκουλιώτην εἰς χωρίον Μέτζοβον τὸ ὁποῖον τὸν ἐβάρεσαν τὸ στράτευμα τὸ βασιλικὸν ἕνας τηλήμπασης τοῦ Δράμαλη. Γράφω διὰ ἐνθύμησιν τῶν μετυγενεσιτέρων. Θεόδωρος Νούτζω Μπαζάκας [Βίτσα] Κάτω Μαχαλᾶς».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐξ ἐντύπου Μηνιαίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης τοῦ Ζαγορίου ἄνευ τῶν ἀνορθογραφιῶν καὶ ἐδημοσίευσα ἐν τῷ *Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἑθνολ. Ἑταιρείας*, Ε' 570 (=Σπ. Λάμπρου *Ν. Ἑλληνισμ. Ζ'* σ. 260).

Περὶ τοῦ ἐκ Κουκουλίου ὀνομαστοῦ Μάνθου Οἰκονόμου ἀρχιγραμματέως τοῦ Ἀλῆ καὶ μεμνημένου εἰς τὰ τῶν Φιλικῶν πρβλ. Ι. Λαμπρίδου *Ἠπειρωτ. Μελετήμ.* Θ' σ. 30 καὶ Σπ. Ἀραβαντινοῦ *Ἱστορία Ἀλῆ πασᾶ* 295 κέ., 461 κέ. Κατ' Ἀραβαντινὸν «ὁ μέθυσος ἀξιωματικὸς (τοῦ Δράμαλη) Ὁσμὰν αγᾶς . . . διέταξεν Αἰθιόπά τινα δοῦλον καὶ ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν (τὸν Μάνθον)». Πρβ. καὶ Ἀναδρεμάρην (= Δ. Γρ. Καμπούρογλου) ἐν *Ἑστία Ἀθηνῶν* τῇ 7 Ἀπριλίου 1928 («Ὁ θάνατος τοῦ Γραμματικοῦ»). Τὸ τουρκ. τηλήμπασης (déli-basch) ἀνακριβῶς σημειοῦται ἐν πίνακι *Ν. Ἑλληνισμ. Ζ'* σ. 312 «*Τηλήμπασης ἴσως Κηλήμπασης*», ὡς ἐπίσης ἐσφαλμένως αὐτόθι, ἐν τῷ πίνακι κυρίων ὀνομάτων σ. 259 καὶ ἐν τῷ *Ἐδρετηρίῳ*

τοῦ ὅλου περιοδικοῦ σ. 365 σχετικῶς πρὸς τὸ ἐν λόγῳ σημείωμα γράφεται : «Κουκουλιώτης Μάνθος *Μετζοβίτης*». Ὁ ἀνὴρ ἐκαλεῖτο Μάνθος Οἰκονόμου καὶ κατήγετο ἐκ Κουκουλλίου τοῦ Ζαγορίου, ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον αὐτοῦ *Κουκουλιώτης*. Δὲν ἦτο Μετσοβίτης.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἐντύπῳ *Μηνιαίῳ* Κάτω Βίτσης ὁ Θεόδ. Νούτσου Μπαζάκας ἐξακολουθεῖ:]

44

1820 Αὐγούστου 25 ἐμβῆκεν τὸ στρατεύμα τὸ βασιλικὸν εἰς Ἰωάννινα.

Τὸν ἴδιον καιρὸν : 19 Αὐγούστου ἔκαψε τὰ Ἰωάννινα ὁ ἀφωρισμένος Κα(ρ)αλῆς ὁ γεζίτοισ.

Τὸ ἴδιον καιρὸν εἰς τὰς ἴδιες ἡμέρας ἤρθεν ὁ βεζύρης Σμαὴλ πασιᾶς ὁ Πασιώμπεης.

Τὸν ἴδιον καιρὸ ἐπάησε τὸ βιλαέτι καὶ τὸν ἐπροσύνησαν στὴν Πλάκα στὸ Μέτζοβον.

Τὸν ἴδιον καιρὸν ἔκαψε καὶ τὴν Μάζα.

καὶ γράφω διὰ τὴν ἐνθύμησιν τῶν μεταγενεστέρων. Θεόδωρος Νούτζο Μπαζάκας».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐντύπου Μηνιαίου τῆς ἐκκλησίας Κάτω Βίτσης, ἐν ᾧ καὶ τὸ προηγούμενον ὑπ' ἀρ. 43 σημείωμα, καὶ ἐδημοσίευσα ἐν *Δελτίῳ* ἐνθ. ἀνωτ. Τὸ τουρκικὸν *γεζίτης* = ἄπιστος, μιὰρὸς εἶναι ὑβριστικὸν τοῦ περιβοήτου τυράννου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ πασᾶ, ὃς ἐπυρπόλησε τὰ Ἰωάννινα κατὰ τὸν Ἀραβαντινόν, Χρονογρ. Α, 332 καὶ *Ἰστ. Ἀλῆ πασᾶ* σ. 297 τῇ 25 Αὐγούστου 1820. Συμπληρωτέα ἄρα τὸ ἐν Ν. *Ἑλληνομνήμονος Ζ'* σελ. 308 περὶ τῆς λέξεως ὡς καὶ ἡ ἐν σελίδι 291 λ. Κυραλῆς.]

45

1821. «Παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου Αὐγερίου Μανούση ἀφιερῶθῃ τὸ παρὸν ἅγιον εὐαγγέλιον εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον, ἀποκτηθὲν εἰς τοὺς χιλίους ὀκτακοσίους εἴκοσι ἕνα ἔτος Μαΐου 20 καὶ παρακαλῶ τοὺς κατὰ καιρὸν ἱερεῖς νὰ μνημονεύωσι τὸ ὄνομα καὶ ζῶντος μου καὶ μετὰ θάνατον ὅπως γένη ἵλεως ὁ Θεὸς εἰς τὰ πταίσματά μου. ὁ Αὐγέρης Μανούσης

Ὁ γράψας ταῦτα κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἦν διδάσκαλος ὁ Νικόλαος Πάσχος 1822. Ἰανουαρίου».

[Ἀντέγραψα τῇ 15 Ἰουνίου 1934 ἐκ παραφύλλου Εὐαγγελίου ἐκδόσεως Νικ. Σάρου αψμζ, ἀποκειμένου ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Προφήτου Ἠλία Ζίτσης.]

46

1822. «1822 Ἰανουαρίου 24 ἡμέρα Τρίτη βράδυ ξημερώνοντας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἔκοψαν τὸν Ἀλῆ πασιάν, στὸ νησί στὸ μοναστήρι τοῦ

Ἁγίου Παντελεήμονα διὰ προσταγῆς τοῦ ὑψηλοτάτου Βεζίρ Ἀχμέτ Χορεσίτ πασᾶ. Γεώργιος Αἰσώπος διδάσκαλος τοῦ χωρίου ἔγραψα».

[Ἀντέγραψα ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου Ἡλία Ζίτσης τῇ 15 Ἰουνίου 1934 ἐκ παραφύλλου εὐαγγελίου ἐκδ. Νικολάου τοῦ Σάρρου, 1747, ἀποκειμένου ἐν αὐτῇ. Ὁ γράψας Γεώργιος Αἰσώπος ἐκ Γραμμένου ἐδίδαξε καὶ ἐν τῇ Ζωσιμαίᾳ σχολῇ (1828—1833). Τὸ ἀκριβές τοῦτο σημεῖωμα τοῦ διδασκάλου Γ. Αἰσώπου τῆς οὐχὶ μακρὰν τῶν Ἰωαννίνων Ζίτσης καθορίζει σαφῶς τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ Ἀλῆ, ἣτις ἀμφισβητεῖται ὑπὸ διαφόρων περὶ αὐτοῦ γραψάντων καὶ ὑπὸ τοῦ σεβασμ. μητροπολίτου κ. Ἀθηναγόρα, ὅστις (ἐν τῷ *Δελτίῳ Ἱστ. καὶ Ἐθν. Ἑταιρείας* τοῦ 1923 καὶ ἐν *Ἡπειρ. Χρον.* Δ' (1929 σ. 41) δέχεται τὴν 17 Ἰανουαρίου 1822 ὡς τελευταίαν ἡμέραν του. Σημειωτέον ὅτι ὡς τελευταία ἡμέρα τοῦ Ἀλῆ φέρεται ἡ 24 Ἰανουαρίου 1822 ὀρθῶς καὶ εἰς τοῦ Ι. Λαμπρίδου τὰ *Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα*, Β' 76, εἰς Ἀραβαντινοῦ *Ἱστορ. Ἀλῆ* σ. 330, καὶ εἰς τὴν ἔμμετρον «*Φυλλάδα τοῦ Ἀλῆ πασᾶ*» τὴν συνταχθεῖσαν ὑπὸ Κοσμᾶ τοῦ Θεσπρωτοῦ καὶ ἐκδοθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ B. Legrand, *Complainte d'Ali de Tébélin*, Paris 1886 σελ. 44 :

«Στοὺς ὀχτακόσιους ἑκοσιδυὸ ἐχάθη τὸ φεγγάριν,
εἰς τὲς εἰκοσιτέσσερις τὸν μῆναν τὸν γενάρην,
τὸν θάνατον τ' Ἀλῆπασα τοῦ μαύρου ἐδηλοῦσεν,
ὁ κόσμος ὅλος ἔλεγαν αὐτὸ νὰ ἐξηγοῦσεν·
φεγγάρι ἐμελάνιασεν, μαῦρο, σκοτιδιασμένο,
καὶ τὸ κεφάλι τοῦ Ἀλῆ ξημέρωσε γδαρμένο».

Καὶ εἰς ἄλλα, ὡς καὶ εἰς τὸ τοῦ Ἀοιδίου Χ. Χρηστοβασίλη ἀντίγραφον τοῦ ποιήματος τούτου τοῦ Κοσμᾶ Θεσπρωτοῦ φέρεται :

«*Τέλος τῆς παρουσίας φυλλάδος τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ τὰ ὁποῖα ἠκολούθησαν ἀπὸ τὰ 1820, Ἀυγούστου 22 : ἐκλείσθη δ' Ἀλῆ πασιᾶς σὶτὰ κάστρα καὶ ἐσκοιώθηκεν εἰς τὰ 1822 : Γενάρης 24.*

Εἰς τοῦτον τὸν καχπὲ ντουνγιά δὲν πρέπει νὰ παينوῦμαι
ἐγὼ ἤμουν πού τὸν γλένταγα, καὶ τώρα ποῦ κοιμοῦμαι.
μὲ δλ' αὐτὰ τὰ βάσανα, πάλ' ἡ ζωὴ γλυκὴ ναι
κι ὅποιος τὸ θάνατο ζητεῖ, πολὺ ζουρλὸς ὅπου εἶναι.».]

1829. «1829 Φλεβαρίου 12 ηρθε ο Ασλαν πεγης γηος του μουχορταρι Πουτζε στο Μαναδεντρη με εος 1800 νομάτους και κάθισε στο σαραγι του Μησου και σε ὅλα τα σπητια κονακη και εκαθησε εως 25 Φλεβαριου μερες 17 και πηρε το λουφε του απο το Ζαγόρη γροσια χηληαδες 330 που γενοντε πουγγηα : 660 που να εχη το ἀναθεμα επητα εκρατησε και ὁ Ταουρλας τὰ Σουδενὰ καὶ Τζερβαρη και επηρε και αυτος πουγγηα : 140 ηχαμε και τον Ταηρ πεγη γηο του Χότα πεγη να μας φηλαξη ἀπο ζουρπαδες καὶ αυτος το γηρησε καὶ ηρθε στο Μαναδεντρι και σε αλα χωρηα και ζηταγη το λουβε [=λουφέ] του και αποφασησε το βελαγετη και του εμετρησαν τα χορηα γροσηα χηληλαδης 110 και τα ρεστα ση 31 μερα δηορηα που να εχη το αναθεμα πορνο και βραδη και ηχαν ο κοσμος το βηο του στα Σπητιακια

απο 29 Φλεβαρη εος την σημερον που γραφο 1829 : προτη Ιουλιον Σπητακια».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐκ παραφύλλου ἐφθαρμένου ἐντύπου Μηνιαίου τῆς Μονῆς τοῦ προφήτου Ἑλίας Βίτσης. Τὰ ἀναφερόμενα *Σπιτάκια* εἶναι σπήλαια παρὰ τὴν Μονὴν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ἐν τῇ ἀποκρήμνῳ περιβοήτῳ χαράδρῳ τοῦ Βίκου, εἰς ᾧ κατέφευγον ἐν καιρῷ ἐπιδρομῶν οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν συνοικιῶν Βίτσης. Τὸ σημείωμα τοῦτο διασαφηνίζει τὰ ὑπὸ τοῦ Π. Ἀ(ρ)αβαντινοῦ ἐν *Χρονογραφίᾳ* τῆς Ἑπεῖρου τ. Α' σ. 384 καὶ Ι. Λαμπρίδου ἐν *Ζαγοριακοῖς* (1870) σ. 239 καὶ *Ἑπειρωτ. Μελετήμασι* Θ' σ. 46 ἀναφερόμενα.—Ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ἀνεγνώσαμεν καὶ τὰ ἑξῆς: «Ταῦτα τὰ δώδεκα μηνέα ἡγοράσθησαν παρ' ἐμοῦ τοῦ ηγουμένου καὶ ἀναξίου δούλου τοῦ Θεοῦ Ἰακώβου ἱερωμονάχου εἰς μνημοσύνον ἐμοῦ καὶ τῶν γυνέων καὶ οἱ διαβάζοντες ἔφχεσθε πρὸς τὸν κύριον 1802 Ἰουνίου 30. ηγούμενος Ἰάκωβος τοῦ προφήτου Ἰλίου Βιείτζας».]

48

1835. Εἰς τοὺς 1835 : Ἀπριλίου 13 : ἡμέρα Σάββατο ξημεροντας τοῦ Θωμᾶ ἦρθεν τὸ ἄσκηρον τοῦ Ταφηλη καὶ τοὺς σηνονδρόμηζε ὁ κύρ Ἀναστασιος Τζάπαρης ἐξ ἀνο Σούδενα ἑωνία του ἢ μνήμη καὶ ἐκαμεν μεγαλον χαλασμον. Τὸ μαναστήρι τὸ ἔκαψεν ὅς φένετε τα ἁγία ἡλήψανα [=λείψανα] δηὼ πλακες που τους ἦχαμαν κρήμενες τὸ μουλαρη το καλο τρία βόηδια καλα καὶ ἄλον χαλάσμον λλανικά [=λειανικά] χαλκόματα καὶ στρόματα καὶ ἄλλαξες· καὶ γενοντε μεγάλος χαλασμός εἰς : 700⁰ χιλιάδες καὶ ὁ θεὸς να το φερη εἰς τα σπήτια τους».

[Ἀντέγραψα τῷ 1894 ἐξ ἀποκεκομμένου παραφύλλου ἐντύπου Μηνιαίου τῆς μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίας Βίτσης ἐν ᾧ γράφεται: «ἐτοῦτο το μηνέο ἴνε τοῦ πρωφοῦ τοῦ Ὑληου τῆς Βεζητ(σας)». Περὶ τῆς συλήσεως καὶ πυρπολήσεως τῆς ἐπὶ θαυμασίας θέσεως κειμένης ἐν λόγῳ Μονῆς τοῦ προφήτου Ἑλίας Βίτσης ἰδὲ καὶ Ι. Λαμπρίδου *Ἑπειρωτ. Μελετήματα* Θ' σ. 54.]

Β'. ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

1. Ἐπιγραφαὶ ναῶν : Βίτσης (ἄλλοτε Βεζήτζας—Βεΐτσας) καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου.

1412. «Ἀνηγέρθη καὶ ἀνιστορήθη ὁ [ναὸς] οὗτος τῆς ἁγίας μεγαλομάρτυρος καὶ τροπαιούχου Παρασκευῆς δι' ἐξόδων καὶ πληρώσεως τοῦ εὐγενεστάτου κυρίου Μηχαήλ Βηωβώντα τοῦ Θεριανοῦ καὶ τῆς γενναίας καὶ ἀδελφότητος αὐτοῦ καὶ πάντων ὄλων τῶν Βεζητζηνῶν κληρονόμων κτητόρων μικρῶν τε καὶ μεγάλων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πανυψηλοτάτου

δεσπότου ἡμῶν Καρόλου τοῦ Δουκὸς ἐν ἔτει 590κ' ἀπὸ κτίσεως κόσμου πα-
ρεδρεύοντος ἐντίμου Ἡμανουήλ ἱερέως τοῦ Φεηγόρου.

[Ἐπιγραφή ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου ἐντὸς τοῦ κυρίως ναοῦ τῆς ἐν Μονοδενδρίῳ μονῆς τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, βυζαντινοῖς γράμμασι μεγαλογραμμάτων ρυθμοῦ συμπεπλεγμένοις. Ἐν τῷ ναῷ ὑπάρχει τοιχογραφία τοῦ κτίτορος Μιχαὴλ Βοεβόδα τοῦ Θεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς συνεύνου αὐτοῦ. Τὴν χρονολογίαν ἐξαλειφθεῖσαν παρέλαβον ἐκ τῶν τοῦ Ι. Λαμπρίδου *Ζαγοριακῶν* (1870) σ. 36. Ἐνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι κεχαραγμένον «Σακελλάριος ἐν ἔτει 1532», κατωτέρω δὲ «Ἀνεκαινίσθη ἡ παροῦσα ἱστορία διὰ συνδρομῆς Ματθαίου ἱερομονάχου καὶ Κυρίλλου ἱερομονάχου ἐν ἔτει 989πθ» (1689). Τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ἐδημοσίευσamen ἐν τῷ ἡμετέρῳ *Παλαιογραφικῷ Ἐρᾶνῳ* σ. 103 (=Ὁ ἐν Κων]πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος τ. ΛΓ' (1914) σ. 103) ἀνεδημοσίευσεν δι' αὐτὰς ἐκεῖθεν ὁ σεβασμ. μητροπολίτης κ. Ἀθηναγόρας ἐν *Ἡπειρ. Χρον.* Δ' (1929) σ. 4. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καὶ ἄλλων ἐγγράφων καταφαίνεται ὅτι αἱ τρεῖς συνοικίαι Μονοδενδρίου, Μεσαίας καὶ Κάτω Βίτσης (Μεσιοῦ καὶ κάτω Μαχαλᾶ) ἀπειτέλουν μίαν κοινότητα, τὴν *Βεζίτζαν* (μετέπειτα Βεῖτσαν—Βίτσαν). Ἰδὲ καὶ κατωτέρω ἐπιγραφὴν 1620 γ'.

Τὴν ἐν λόγῳ Μονὴν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς ὡς καὶ τὰς τοιχογραφίας Μιχαὴλ τοῦ Θεριανοῦ, καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ *Γεωργίου* (καὶ τῆς συνεύνου αὐτοῦ Θεοδώρου (;) ἐν μέρει) φωτογραφήσας ἐδημοσίευσεν—μετ' ἀντιγράφου τῆς ἐπιγραφῆς ἐκ τοῦ *Παλαιογραφικοῦ Ἐρᾶνῳ* ἡμῶν ὁ Ρωμοῦνος πρόξενος καὶ ἀρχαιολόγος—Marcu Beza ἐν σελ. 134 τοῦ καλλιτεχνικωτάτου βιβλίου του *Urme Românești în Răsăritul Ortodox*. Imprimeria Natională, București, 1935.

Εἰς ἀνέκδοτον Γεωγραφίαν τοῦ Ἀθανασίου Ψαλῖδα, ἣν ἔχει νῦν ὁ φιλόλογος καθηγητῆς κ. Ἀθαν. Παπαχαρίσης, περιελθοῦσαν εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Κοσμά τοῦ Θεσπρωτοῦ (ὅστις συνέταξε καὶ τὴν *Φυλλάδα* τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ), γράφεται: «Ἐκεῖθεν δὲ (τοῦ Ζαγορίου) ὅπου κατοικοῦνται ἀπὸ Γραικοὺς εἶναι ἡ Βεῖτζα, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος λέγεται Μαναδένδρι, ὅπου πλησιάζει εἰς τὸν περίφημον Βῆκον, ὅπου εἴπαμεν.... Τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ (τὰ χωρία) εἶναι ἡ Βεῖτζα, διότι φθάνει τὰ 800 σπῖτια, καθὼς ἀπὸ τὰ Βλαχοχώρια ἡ Λαῖστα».]

*
**

1619. Ἀνηγέρθη ε βαθρον εκαλιέργη καὶ ανηστωρειθη ὁ θεῖος] οὔτος καὶ πᾶνσεπτος ναος' του ἐν ἁγίοις π(ατ)ρὸς ἡμῶν Νικολαου τοῦ θαυμα-
τουργοῦ] δια σηνδρομῆς δαπᾶνης' κοπου ται' καὶ ἐξοδου δὲ ὅλονον γεγονεν.
χορας Βεζή] ἀρχερατεύοντος δὲ τοῦ πανιέροτατου μητροπολητου. κυριου
Νεοφυτου] ηστορίθη δὲ καὶ δια χειρὸς Μιχαήλ Ζωγραφου' ἐλαχίστου καὶ
αμαρτωλοῦ. εκ] τόπου... Κ[αστ]ορίας[;] Ἐγράφ(η) ἐπὶ] ετους 590ζ' (=1619)
ἐτέλιώθη κατὰ μῆνα Σευπτέβριου ις στης κε'. καὶ ο πηρέτης ἦτον . . .».

[Ἐπιγραφή διὰ κεφαλαίων βυζαντινοῦ ρυθμοῦ γραμμάτων εἰς τὸ ὑπέρθυρον πρὸς τὸ γυναικεῖον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Νικολάου Ἀνω Βίτσης τοῦ Ζαγορίου, ἣν ἐδημοσίευσamen ἐν τῷ *Παλαιογρ. Ἐρᾶνῳ* ἡμῶν σ. 103, ἀνεδημοσίευσεν δὲ καὶ ὁ κ. Χ. Σούλης, οὐχὶ ἀκριβῶς καθ' ὅλα ἐν τοῖς *Ἡπειρ. Χρον.* Θ' σ. 87. Ἐπὶ ἐξωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τούτου, ἐν μελαίνῃ πλακί, εἶναι ἐσκαλισμένον: «Ἐτους 590κ'» (=1612). Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς μαθεύομεν τὸ ὄνομα τοῦ μητρ. Ἰωαννίνων κατὰ 1619.]

1728. «Ἀνηγέρθη ἐκ βαράθρων καὶ ἀνιστορήθη ὁ θεῖος οὗτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου δι' ἐξόδου καὶ συνδρομῆς τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων τῆς αὐτῆς χώρας Μίσιου, Κωνσταντίνου, Ἐξάρχου, Μιχογερολάζου, Θεοδώρου, Θεοδωροθέου, ἀρχιερατεύοντος Ἰωαννίνων κυρίου Ἱεροθέου· ἐν ἔτει αψκῆ' ἐφημερεύοντος κυρίου Παπαδήμου καὶ Παπαπάντος. Ἐτελειώθη Φεβρουαρίου κ'».

[Ἐπιγραφή εἰς τὸ ὑπερθύρον τοῦ κατὰ τὸ 1885 κατεδαφισθέντος δυτικοῦ τοῖχου τοῦ κυρίως ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ἐν Κάτῳ Βίτση (ἣτις ἄλλοτε Βεζήτζα ἐλέγετο) πρὸς ἐπέκτασιν αὐτοῦ καὶ ἀνίδρυσιν τοῦ νῦν *γυναικείου*, ἀντιγραφεῖσα τότε παρὰ τοῦ φιλοκάλου Κωνστ. Λεκίδου, κατὰ τὸ δοθέν μοι ἀντίγραφον, ἄνευ τηρήσεως τῶν ἀνορθογραφιῶν. Ἐν δὲ τῷ τέμπλῳ τοῦ αὐτοῦ ναοῦ ὑπάρχει ἡ κατωτέρω τοῦ 1739 ἐπιγραφή:

1739. «ζσμζ' ἔτει Χριστοῦ: αψλθ χίρ Εὐσταθίου κε Νικολαου: Ἀνεσκαλήσθαι κε ἡστορίθη· ὁ θῆος οὗτος τέμπλος τῆς οἰπεραγίας· δεσπηνης ημῶς Θεοτόκου καὶ ἁπαρθένου Μαρίας· ἄρχει ἡερατεύοντος δὲ τοῦ πανηεροτάτου καὶ λογιωτάτου μητροπολητου κυρίου κυρ Γρηγόριου. . . Ἡωανηνον . . . τον τημηοτατον αρχῶντον κυριον κυρ Κωνσταντῆ καὶ εὐλαβεστατον ἱερεων· [δι' ἄλλης χειρός] Πανταζῆ ἱερέως καὶ Πρωτοπαπα καὶ παπα Κυρ-λαζο».

[Ἐπιγραφή εἰς τὸ ἀξιόλογον τέμπλον τοῦ ναοῦ τῆς ἐν Κάτῳ Βίτση Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Πρβ. καὶ τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφὴν τοῦ 1728.]

*
**

Ἐν τῷ ἐν Μονοδενδρίῳ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ, ὅπερ ἄλλοτε ἦτο Μονή, ὑπάρχουσιν αἱ ἐξῆς ἐπιγραφαί:

Α'. Ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ κυρίως ναοῦ περὶ τῆς ἀγιογραφίας αὐτοῦ.

1620. «Υπὸ χειρὸς Μιχαὴλ Ζωγράφου μετὰ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου ἐκ κώμης Δυνοτώπι ἐλαχίστου καὶ ἁμαρτωλοῦ. Ἐτελειώθη κατὰ μῆνα Νοέμβριον εἰς στοὺς δ'. Ἐγγραφα ἐπὶ ἔτους ζρκη (=1620)».

Β'. Ἐν τῷ ὑπερθύρῳ τοῦ γυναικωνίτου:

«Ἀνηγέρθη ἐκ βαράθρων καὶ ἀνιστορήθη ἡ τρούλλει αὕτη διὰ συνδρομῆς τοῦ εὐγενεστάτου ἀρχοντος κυρίου Ἱεροθέου ἐφημερεύοντος Δημητρίου Στίλου τῶν ἱερέων ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1734 ΑΨΛΔ ἐν μηνὶ Μαίῳ».

Γ'. Πέριξ τῆς κυκλοτεροῦς βάσεως παλαιοῦ λειτουργικοῦ μεταλλίνου ποτηρίου εἶναι κεχαραγμένα κεφαλαίους βυζαντινοῖς γράμμασι:

«Τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν ποτήριον ὑπάρχει τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Μινὸς εἰς χωρίον Βεζήτζα εἰς Μονοδένδρη διὰ συνδρομῆς τοῦ Παπαναστασίου».

Εἶτα: «1680 Νικολάου ἱερέως καὶ Μιχαήλ». [Πρ. ἐπιγρ. ἔτους 1412].

[Τὰς ἀνωτέρω ἐπιγραφὰς ἀντεγράψαμεν τῷ 1890 τηρήσαντες ἐκ τῶν ἀνορθογραφιῶν αὐτῶν μόνας τὰς διὰ κυρτῶν γραμμάτων σημειούμενας. Ἐδημοσιεύσαμεν δ' αὐτὰς ἐν τῷ *Παλαιογρ. Ἐργάνῳ* ἡμῶν σ. 103. Ἐκεῖθεν ἀνεδημοσίευσεν τὰς

δύο πρώτας (α, β) ὁ σεβ. μητροπολίτης κ. Ἀθηναγόρας ἐν *Ἡπειρ. Χρον.* Δ' σ. 15, ἐνθα ἐσφαλμένως σημειοῦται τὸ χωρίον Λυνοτόσι, ἀντὶ *Λινοτόπι*. Ἡ πρώτη παραγνωσθεῖσα ἐδημοσιεύθη μετ' ἀμφιβόλου χρονολογίας (ιε, ζνς'(;) 1549) καὶ ἐν *Ἐπετηρίδι Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν* (1925) Β' σ. 329 ὑπὸ τοῦ δημοδιδασκάλου κ. Κ. Κοντοδήμου.]

*
**

Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Προφήτου *Ἡλία* Βίτσης [ἥτις ἀνηγέρθη τῷ 1568]:

Α'. Ἐπὶ τοῦ ἀργυροῦ καλύμματος τῆς ἀργυροτεύκτου θήκης τῶν ἁγίων λειψάνων, ἥτις φέρει κομπὰς ἀναγλύφους παραστάσεις ἁγίων, διὰ κεφαλαίων βυζαντιακοῦ ρυθμοῦ γραμμάτων εἶναι ἐσκαλισμένα τὰ ἑξῆς:

«Ἀνεκαινίσθη ὡς παροῦσα θήκη τῶν ἁγίων λειψάνων τῆς ιερᾶς καὶ σεβασμίας μονῆς ἐ' ὀνοματι τοῦ ἁγίου ἐνδόξου προφήτου *Ἡλιοῦ* τοῦ Θεσβίτου ἐκ κώμης *Βείτζα* δια συνδρομῆς καὶ δαπάνης τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις καὶ καθηγουμένου τῆς αὐτῆς κυροῦ *Σεραφίμ* διὰ χειρὸς δὲ *Νικολάου* καὶ *Δημητρίου* αὐταδέλφων ἐκ *Καλλαρυτῶν* 1790 Αὐγούστου 15».

Ἐπὶ δὲ τῆς παλάμης τῆς ἐν τῇ θήκῃ ταύτῃ ἀργυροκαλύπτου χειρὸς τοῦ ἁγίου Σώζοντος διὰ βυζαντινῶν κεφαλαίων:

«Λείψανον τοῦ ἁγίου Σώζοντος ὅπερ κατὰ τὸ 1733 Δεκεμβρίου 20 ἀφιερώθη παρὰ *Ραφαὴλ* ἐπισκόπου Δρυινοπούλεως καὶ Ἀργυροκάστρου ἐν τῷ μοναστηρίῳ τοῦ Προφήτου *Ἡλιοῦ* ἐκ κώμης *Βείτζα*».

Πέριξ δὲ τῆς ὠοειδοῦς θήκης ἐξ ἀργύρου κεχρυσωμένου, περιεχούσης ἕτερον ἅγιον λείψανον:

«Μνηστί κυριε τοῦ δούλου σου *Γεοργίου Μαρίνου*. Ἀπο το οπισθεν μερος της τιμηας κεφαλῆς τοῦ Προδρομου σομα κρεατος».

Καὶ ὑποκάτω τῆς κυκλοειδοῦς βάσεως τῆς θήκης:

«Ἀπο το εμπροσθεν μερος, της κεφαλῆς δεξ(ια) του ιγουμ. μερος του τημου Προδρόμου».

[Ἐδημοσίευσά τάνωτέρω ἐν τῷ *Παλαιογρ. Ἐργάνῳ* μου σ. 104.]

Ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ αὐτοῦ Προφήτου *Ἡλία* Βίτσης ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος (τῆς Ἀγίας Σωτήρους) ὑπῆρχεν εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ μετὰ χρονολογίας αψγ' (=1703).

2. Ἀρίστης Ζαγορίου.

1570. Ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἀρίστην (ἄλλοτε Ἀρτσίσταν) τοῦ Ζαγορίου περιόπτῳ ἀλλ' ἐγκαταλελειμμένῃ καὶ νῦν κατηρειπωμένῃ *Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ* τοῦ Ἀγίου *Μηνᾶ* ἀνέγνων τὸν Ἰούλιον τοῦ 1893 ἐντετοιχισμένην διὰ ψηφιδωτῶν κεράμων ἐπιγραφὴν τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς «ΕΤΟΣ ΖΟΗ» (=1570).

[Ἐδημοσίευσά τάνωτέρω ἐν τῷ *Παλαιογρ. Ἐργάνῳ* μου σ. 104.]

3. *Μονῆς Ρογκοβοῦ Ζαγορίου.*

1749. ε' Ἀνηγέρθη ἐκ βαράθρων ὁ θεῖος οὗτος καὶ πάνσεπτος ναὸς τοῦ τιμίου Προδρόμου δι' ἐξόδου κὺρ Νικοδήμου μοναχοῦ ἐξ ἐπαρχίας Βελλᾶς ἐκ κώμης Λοῦψκο κατὰ τὸ ἔτος αψμθ' κατὰ μῆνα Μάϊον. Ἀνιστορήθη δὲ κατὰ τὸ ἔτος αψξε' κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον δι' ἐξόδων τοῦ ἐντιμοτάτου κυρίου Χριστοδούλου καὶ κυρίου Ἰωάννου αὐταδέλφων καὶ διὰ συνδρομῆς κυρίου Γεωργίου υἱοῦ Πασχάλη, τοῦ πανιερωτάτου κυρίου Γρηγορίου ἀρχιερατεύοντος ἡγουμενεύοντος κυρίου Ματθαίου ἱερομονάχου χειρὶ Ἀναστασίου καὶ τῶν τέκνων αὐτοῦ Ἰωάννου καὶ Γεωργίου τῶν Καπεσοβιτῶν».

[Ἐπιγραφή εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Ρογκοβοῦ, ἐν Ζαγορίῳ. Τὸ *Λοῦψκο* = Λούψικον, νῦν Λυκόραχη, εἶναι χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. Ἀντέγραψα τὴν ἐπιγραφὴν ἐσπευσμένως τῷ 1894 καὶ ἐδημοσίευσά ἐν τῷ *Παλαιογρ. Ἐρᾶν* μου σ. 104. Ἀνεδημοσίευσεν αὐτὴν πληρέστερον, ὡς ἀνωτέρω, ὁ κ. Χ. Σούλης ἐν *Ἡπειρωτ. Χρον.* Θ' (1934) σ. 95 καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ σεβ. μητροπολίτης κ. Ἀθηναγόρας ἐν *Ἡπειρ. Χρον.* Δ' (1929) σ. 24 ἐκ τοῦ Καταστίχου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰωαννίνων μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων κατὰ τὸ 1749.]

4. *Ἐπὶ τύμβου ἐπισκόπου τοῦ Βουθρωτοῦ.*

1672. Ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐν Κερκύρᾳ περιφήμου Μονῆς Παλαιοκαστρίτσας ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ Πορφυρίου Παπᾶ ἐπισκόπου Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέος, ἐπὶ τῆς μαρμαρίνης πλακὸς τοῦ ὁποίου εἶναι κεχαραγμένη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή:

«ΠΟΡΦΥΡΙΩ] ΠΑΠΑ ΕΠΙΣΚΟΠΩ
ΜΕΤΑΣΤΑΝΤΙ Τῇ 21] ΜΑΡΤΙΟΥ 1672.».

Ὁ εἰρημένος, καθ' ᾧ μοι εἶπεν ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς τῇ 1 Μαΐου τοῦ 1925, ὅτε ἐπεσκέφθην αὐτήν, ἐδώρησε τὴν περιουσίαν του εἰς τὴν Μονήν, καὶ τὰ βιβλία του, ὧν μοι ἐπέδειξεν ἓν Εὐαγγέλιον ἐπὶ περγαμηνῆς τοῦ 12 αἰῶνος (18×13) ἐκ φύλλων 264, καὶ ἓν χειρόγραφον Τριψόδιον (28×19½) τοῦ 16ου πιθανῶς αἰῶνος.

1. ΠΙΝΑΞ

ΓΝΩΣΤΩΝ ΑΝΑΓΡΑΦΕΩΝ ΕΝΘΥΜΗΣΕΩΝ

[Εἰς τὸν πίνακα τοῦτον καθὼς καὶ εἰς τοὺς ἐπομένους τρεῖς πίνακας ἐγράφησαν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ λέξεις ἄνευ τῶν ἀνορθογραφιῶν τῶν χειρογράφων. Ἡ παραπομπὴ τῶν μὲν ἐνθυμήσεων γίνεται εἰς τὸν αὐξόμενον ἀριθμὸν αὐτῶν, τῶν δὲ ἐπιγραφῶν εἰς τὰς σελίδας τῶν Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν.]

Ἀναστασιος Μπέρκος ἀρ. 23.
Ἀναγνώστης Π. Ζαβερδινός 35.
Ἀνθιμος ἐξ *Ἀγράφων* 16.
Αὐγέρης Μανούσης 45.
Βελλᾶς ἀρχιερεὺς (1778) ἀρ. 27.
Βησαρίων ιερομ. Κονίτης 30.
Βησαρίων ιερομ. Ζίτης 36.
Γεώργιος 40.
Γεώργιος Αἰσωπος 46.
Γεώργιος Λέκας 7.
Γρηγόριος Ἰωάννου 28.

Γρηγόριος Μάνσης 11.
Γκῖνος ἱερεὺς 8.
Διονύσιος ιερομόναχος 12, 34.
Ζωσιμᾶς ιερομόναχος 9, 10.
Θεόδωρος Νούτσου Μπαζάκας 43, 44.
Ἰάκωβος ἡγούμενος 37.
Λάζαρος ἱερεὺς 29.
Παναγιώτης Σιλίβεργος 17.
Παπαγιάννης Σαδοβιτσινός 39.
Παπαθεοφάνης 13.
Παπαναστάσης ἀπὸ Γερομνήμου 41.

2. ΠΙΝΑΞ

ΠΡΟΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΝΘΥΜΗΣΕΩΝ

Ἀγίου Ὁρους, Μονῆς Ἰβήρων ἀρ. 6.
 Μονῆς Ξενοφώντος ἀρ. 35.
Ἀγίας Θεσσαλίας, Μονῆς Ἀγίου Παντελεήμονος ἀρ. 16.
Βέργου Δημητρ. ἀρ. 39.
Βίτης (ἄλλοτε Βεζήτζας) *Κάτω*, ἀρ. 2, 6, 7, 12, 29, 37, 37, 43, 44.
Ἄνω ἀρ. 28.-Μονῆς Προφήτου Ἡλία 21, 25, 32, 47, 48.
Ζίτης, Μονῆς Προφήτου Ἡλία ἀρ. 34, 40, 45, 46.
Ἰωαννίνων, Μονῆς Ἀγίου Νικολάου, ἀποκειμένων ἐν τῇ Μονῇ Ρογκοβοῦ τοῦ Τσεπέλοβου ἀρ. 4, 18.
Κονίτης, Μονῆς Στομίου ἀρ. 27, 30.
Κουκουλίου Ζαγορίου, Σχολῆς ἀρ. 17.
Κωνσταντινουπόλεως, Ἀγιοταφι[τι]-

κοῦ Μετοχίου ἀρ. 6, 8, 9, 10, 11, 20, 34.
Μετεώρων. Ἰδὲ *Τυρνάβου*.
Μονοδενδρίου Ζαγορίου, Ἐκκλησίας Ἀγίου Γεωργίου ἀρ. 15. Μονῆς Ἀγίας Παρασκευῆς 14, 19.
Ρογκοβοῦ. Ἰδὲ *Ἰωαννίνων*.
Σάργου Δημητρίου κώδικες. Ἐκ Βίτης ἀρ. 12, 13, 33, 42. Ἐξ Ἰωαννίνων ἀρ. 22, 23, 38. Ἐκ Κουκουλίου ἀρ. 17.
Σερρών γυμνασίον ἀρ. 1.
Τυρνάβου Θεσσαλίας, ἡμιγυμνασίου ἀρ. 3. Ἐκ Μονῆς Βαρλαάμ τῶν Μετεώρων ἀρ. 24.
Ὑπάτης, μητροπόλεως Νέων Πατρῶν κώδιξ ἀρ. 16.

3. ΠΙΝΑΞ

ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

Ἁγία Παρασκευὴ Βεζιτζινῶν σ. 123.
Ἁγία Σωτήρῳ σ. 126.
Ἁγιον Ὅρος (Ἄθως) ἀρ. 35.
Ἁγιος Ἡλίας (Αἰτηλίας) 13.
Ἁγιος Μηνᾶς Ἀρίστης σ. 125.
Ἁγιος Μηνᾶς Μονοδενδρίου σ. 125
 (Ἁγίου Μηνός).
Ἀθηναγόρας Μητροπολίτης τ. Παρα-
 μυθίας σ. 105, 107, 117, 124.
Αἰσωπος Γ. διδάσκαλος ἀρ. 45.
Ἀλβανῶν ἐπιδρομαὶ ἀρ. 30, 47, 48.
Ἀλῆ πασᾶς ἀρ. 31, 42, 44, 46.
Ἀνανίας Μακᾶς διδάσκαλος ἀρ. 33.
Ἀνάπλι ἀρ. 18.
Ἀπόκρεων φανὸς ἀρ. 29.
Ἀρίστης (Ἀρτιστίας) Μεγάλη Ἐκκλη-
 σία σ. 126.
Ἀραβαντινὸς Π. ἀρ. 4, 23, 24, 43,
 44, 46.
Ἀρχιερεῖς: Γρηγόριος Ἰωαννίνων μη-
 τροπολ. 1739, 1749 ἰδὲ σελ. 125,
 127. — Γρηγόριος Νέων Πατρῶν
 1705, ἀρ. 16. — Ἱερόθεος Ἰωαννίνων
 1728, σελ. 125. — Ἰωάσαφ Νέων Πα-
 τρῶν 1705, ἀρ. 16. — Κλήμης Ἰωαν-
 νίνων 1689, ἀρ. 15. — Ματθαῖος β' ὁ
 Κλεινοβίτης πατριάρχης 1579 ἀρ. 4.
 — Νεόφυτος Ἰωαννίνων 1597, 1619,
 ἀρ. 4 καὶ σελ. 124. — Πορφύριος
 Παπᾶ ἐπίσκοπος Βουθρωτοῦ καὶ
 Γλυκέος 1672, σ. 127. — Ραφαήλ ἐ-
 πίσκοπος Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀρ-
 γυροκάστρου 1733 σ. 126. — Βελλᾶς
 καὶ Κονίτης 1778, ἀρ. 27.
Ἀυγέρης Μανούσης ἀρ. 45.
Βαρουτίνι ἀρ. 18.
Βαρσανούφριος θύτης ἀρ. 1.
Βεζήτζα—Βεζίτσα—Βείτσα, ἡ νῦν Βί-
 τσα τοῦ Ζαγορίου. Μοναὶ ἐν αὐτῇ:
 Ἁγίας Παρασκευῆς 1412 σ. 123,
 —Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου 1598
 ἀρ. 2, 5, 7.—Προφήτου Ἡλία ἀρ.
 36, 37, 41, 48.—Ἁγίου Μηνός «εἰς
 Βεζήτζα εἰς Μονοδένδρη» σ. 125.—
 Κατάργησις ἐθίμου ἀρ. 29.—Χρονι-

κά σημειώμ. ἀρ. 12, 42, 42, 43, 44.
 —Ἐπιγραφαὶ ναῶν τῆς: Ἁγίου
 Νικολάου σ. 124.—Κοιμήσεως Θεο-
 τόκου σ. 125.—Προφήτου Ἡλία σ.
 126 ἀρ. 13. Πυρπόλησις Προφήτου
 Ἡλία (1835) ἀρ. 48.
Βεζιτζηνοὶ (1412) οἱ κάτοικοι τῶν
 τριῶν κοινοτήτων τῆς Βεζήτζας—
 Βίτσας, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ
 Μονοδενδρίου «πάντων ὅλων τῶν
 Βεζιτζηνηνῶν» σ. 124.
Βησσαρίων ἱερομ. ἀρ. 30, 36.
Βιβλιογράφοι: Ἀναστάσιος Μπέρκος
 ἀρ. 23.—Γκίνος Οἰκονόμος Πωγω-
 [ν]ιανῆς ἀρ. 8.—Διονύσιος ἱερομ.
 34.—Νικηφόρος ὁ Ρόξης 1.—Πανα-
 γιώνης Σιλήβεργος 17.—Σγοῦρος ἐκ
 Κάτω Στουδενῶν 7.
Βιβλίον τιμὴ 1663 ἀρ. 13.
Βόντα Γεώργιος ἀρ. 27.
Γκίνος ἀρ. 3.
Γρηγόριος Ἰωαννίνων σ. 125, 127.
 —Νέων Πατρῶν, Θηβαῖος ἀρ. 16.
Διαμάντος ἀρ. 27.
Διδασκαλία Λογικῆς τῷ 1735 ἀρ. 22.
Διδάσκαλοι: Ἀναγνώστης Παναγιώ-
 του Ζαβερδινὸς 1708 ἐν Πρεβέζῃ
 ἀρ. 35.—Ἀνανίας Μακᾶς υἱὸς τῆς
 Ζαφειρῶς 1794 ἐν Ἀρτῇ ἀρ. 33.—
 Γεώργιος Αἰσωπος 1822 ἐν Ζίτση
 ἀρ. 45.—Γρηγόριος Μάνεσης ὁ Αἰ-
 τωλὸς 1670 ἐν Ἀρτῇ ἀρ. 11.—Μά-
 ξιμος ὁ Πελοποννήσιος 1611—1615
 ἐν Ἰωαννίνοις ἀρ. 6. — Νικόλαος
 Πάσχος 1821 ἐν Ζίτση ἀρ. 45.—
 Στάγγος 1798 ἐν Τρικκάλαις ἀρ. 34.
Δρακολίμνη καὶ Δρακόλιμν[η] εἰς τὴν
 Ραδόβολην Ζαγορίου ἀρ. 35.
Δράκω (1661) ὄνομα γυναικὸς ἀρ. 10.
Δρυάνον μονή, ἀρ. 38.
Ζαβερδινὸς ἀρ. 35.
Ζαπάντι Θαυμακοῦ Θεσσαλίας ἀρ. 16.
Ζαφειρῳ (1724) ὄν. γυν. ἀρ. 10.
Ζαφειρῶ, ὡς (1795) ἀρ. 33.
Ζίτσης Προφήτης Ἡλίας 36, 37, 40, 46.

Ζωγράφοι : Ἀναστάσιος καὶ τὰ τέκνα του Ἰωάννης καὶ Γεώργιος Καπεσοβίται 1749 σ. 127.—Μιχαὴλ μετὰ τοῦ υἱοῦ του Κωνσταντίνου ἀπὸ Λινοτόπι 1628 σελ. 125.—Μιχαὴλ ἐκ Κ[αστ]ορίας ; 1619 σ. 125.

Ἑμμανουήλ = Ἑμμανουήλ σ. 124.

Θεοδωροθέρον = Θεοδώρου Θέρου σ. 125.

Θεριανός, ὄν. βαπτιστικὸν ἄρ. 5, ἐπώνυμον ἄρ. 6 καὶ σελ. 123.

Θιάκι = Ἰθάκη ἄρ. 35.

Ἰάκωβος ἡγούμενος ἄρ. 37.

Ἱερόθεος ἄρχων σ. 125.

Ἰωακείμ ἡγούμενος ἄρ. 21.

Ἰωαννίνων μητροπόλεως κατάληψις ὑπὸ τῶν Τούρκων (1597) ἄρ. 4.—Μητροπολίται, ἰδὲ Ἀρχιερεῖς.—Ἰδὲ καὶ **Διδάσκαλοι**, **Διδασκαλία**, καὶ ἄρ. 17, 23, 24, 44, 46.

Ἰωάσαφ πατριάρχης ἄρ. 3.

Ἰωάσαφ μητροπολίτης Νέων Πατρῶν ἄρ. 16.

Ἰωάσαφος (= Ἰωάσαφ) ἡγούμενος ἄρ. 21.

Καπεσοβίται ζωγράφοι σ. 127.

Καραλῆς δ γεζίτης ὑβριστικὸν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἄρ. 44.

Καραμουσταφᾶς πασᾶς ἄρ. 18.

Κάρολος δ Δουξ (1412) σ. 124.

Κλεινοβίτης ἐπώνυμον τοῦ πατριάρχου Ματθαίου τοῦ β'. ἄρ. 4.

Κόνθρο = Κόρινθος ἀριθ. 18.

Κόνιτσα. Ἐπιδρομή Ἀλβανῶν ἄρ. 30. Μονὴ Στομίου 27, 30.

Κορφοί ἄρ. 18. Κορυφῆους ἄρ. 20.

Κουκουλίου Ζαγορίου κώδιξ ἄρ. 17.

Κράψι Ἡπείρου ἄρ. 3.

Κυρλάζος σ. 125.

Δάμπρος (1659) ἄρ. 10.

Δαμπρίδης Ἰωάννης 2, 4, 24, 29, 42, 46, 48.

Δάμπρος Σπυρίδων σελ. 104, 118, (ἄρ. 35)

Λέκας Γεώργιος μέγας ποστέλνικος (1626) ἄρ. 7.

Λογοθέτης Χουρμούζης ἄρ. 11.

Μάζα, ἡ Μάζια χωρίον Α. τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου ὁ Ἀλῆς εἶχε τὰ θερι-

νά του ἀνάκτορα, ἄρ. 44.

Μάνθον Οἰκονόμον ἐκ Κουκουλίου ἀρχιγραμματέως τοῦ Ἀλῆ (1820) φόνος ἄρ. 43.

M a r c u B e z a Ρωμοῦνος ἱστοριοδύτης καὶ συγγραφεὺς σ. 124.

Μαρίνος Γεώργιος σ. 126.

Ματθαῖος β' ὁ Κλεινοβίτης πατριάρχης ἄρ. 4.

Μετεώρων κώδιξ ἐν Τυρνάβῳ ἄρ. 24.

Μέτσοβον ἄρ. 43.

Μηλίτση Γεωργ. ἄρ. 27.

Μίσιου Γεωργίου ἐκ Μονοδενδρίου, προεστῶτος Ζαγορίου, φόνος (1759) ἄρ. 24.—Σαράγι του ἐν Μονοδενδρίῳ ἄρ. 47

Μιχαὴλ Κομνηνός ὁ Παλαιολόγος (1275) ἄρ. 1.

Μιχογερολάζος (1728) = Μίχος Γερο—λάζος σ. 125.

Μοναί. Ἰδὲ Βεζήτζα—Βίτσα, Μονοδένδριον, Ζίτσα, Ρογκοβόν, Κόνιτσα, Δρυάνου.

Μονοδένδριον — Μαναδέντρι ἄρ. 47, σελ. 123, 125.

Μορέας ἄρ. 18.

Μοσκοβίτης Παῦλος Ρούσου ἄρ. 35.

Μπαζάκας Θεόδωρος Νούτσου ἄρ. 44

Μπέρκος Ἀναστάσιος ἄρ. 23.

Μπούλκω (1724) ἄρ. 10.

Νέμιττος (= Γερμανός) ἄρ. 18.

Νεόφυτος Ἰωαννίνων ἄρ. 4, σ. 124.

Νικόδημος μοναχὸς ἰδρυτὴς Μονῆς Ρογκοβοῦ σ. 127.

Νούτσου (= Ἰωαννοῦτσου) **Κοντοδήμου** προεστῶτος Ζαγορίου (1779) φόνος ἄρ. 28.

Παλαιοκαστρίτσα μονὴ ἐν Κερκύρᾳ σ. 128.

Πάνος ἄρ. 29.

Πανταζῆς ἱερεὺς σ. 128.

Παπα-κυρ-λάζος ἱερεὺς σ. 128.

Πασιόμπεης Ἰσμαὴλ πασᾶς Τοῦρκος πρόκριτος Ἰωαννίτης μετὰ τὸν τίτλον τοῦ βεζύρη. Ἰδὲ Ἀραβαντινοῦ Ἰστ. Ἀλῆ πασᾶ σ. 216.

Πασχάλη Γεωργίος σ. 127.

Πελόπον νῆσος = Πελοπόννησος ἄρ. 1.

Πλάκα Μετσόβου ἀρ. 44.
Πορφυρίου Παπᾶ ἐπισκόπου Βουθρω-
 τοῦ δωρεαὶ καὶ τάφος σ. 127.
Πότιζιος ἀρ. 1.
Πρεβέζης κατάληψις (1798) ἀρ. 34,
 35.
Πωγω[ν]ιανῆς Οἰκονόμος Γκῖνος
 ἀρ. 8.
Ραδόβολη ὄρος ἄνω τοῦ Βραδέτου τοῦ
 Ζαγορίου ἀρ. 42.
Ραφαήλ ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως
 καὶ Ἀργυροκάστρου 1733, δωρεὰ σ.
 126.
Ρογκοβοῦ τοῦ Τσεπελόβου μονή σ.
 127.
Ρόξης Νικηφόρος ἀρ. 1.
Σαδοβίτσα, Σαδοβιτσινοὶ ἀρ. 39.
Σάρε[ρ]ος Νικόλαος ἄρχων ἐν Βενε-
 τῇ 1659, καὶ οἰκογένεια Σάρεων
 ἀρ. 9.—Ἀναστάσιος εἰς Κορφοῦς
 1661 ἀρ. 10.—Σίλβεστρος 1725 ἀρ.
 20.
Σγοῦρος (1629) ἀρ. 7.
Σεραφεῖμ ἡγούμενος σ. 126.
Σπμεῖον ἐν τῷ Οὐρανῷ 1768, ἀρ. 26.
Σιλήβεργος (1743) ἀρ. 17.

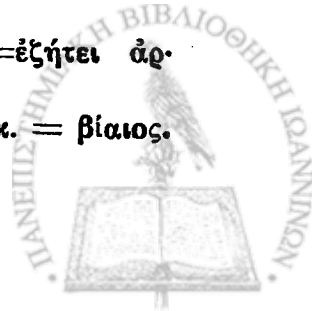
Σούλης Χρῖστος σ. 105, 124, 127.
Σούλιον τόπος, ἀγῶνες 1792 ἀρ. 21.
Σπιτάκια ἐν τῇ Μονῇ τῆς Ἀγίας Πα-
 ρασκευῆς, παρὰ τὸν Βῆκον ἀρ. 47.
Στουδενὰ Κάτω (1629), τὰ Κ. Σουδε-
 νά, νῦν Κ. Πεδινά.
Στύλος Δημ. 1734, σ. 125.
Ταουρλάς Τουρκαλβανὸς ἀρ. 47.
Ταφίλης, ὁ Ἀλβανὸς ἐπιδρομεὺς Τα-
 φήλ Μπούζης ἀρ. 48.
Τεμεσιβάρη ἀρ. 18.
Τυρνάβου Θεσσαλίας χειρόγραφα ἀρ.
 24.
Υπάτης χρονικὸν ἀρ. 16.
Φανᾶς Ἰωάννης (1598) ἀρ. 5.
Φωστήρα ἡ ὄν. γυν. (1724) ἀρ. 10.
Χαραμῆς Ζώης ἀρ. 24.
Χειμῶν βαρὺς 1683 ἀρ. 12.—1723 ἀρ.
 19.—1793 ἀρ. 32.—1796 ἀρ. 33.—
 1808 ἀρ. 39, 40.
Χρυσπίδα ἡ, ἀρ. 9.
Χρύσση τοῦ, ἀρ. 9.
Χρυσόχοι ἀδελφοὶ Νικόλαος καὶ Δη-
 μήτριος (1790) ἐκ Καλαρρυτῶν σ.
 126.

4. ΠΙΝΑΞ

ΛΕΞΕΩΝ

ἀσ[ου]λάνια. ἀσλάνι καὶ ἀσιλάνι
 (Τουρκ. ἀρσλάν = λέων) νόμισμα
 Πολωνικὸν ἀργυροῦν, ἔχον παρά-
 στασιν λέοντος, κυκλοφορῆσαν ἐν
 Τουρκίᾳ ἀπὸ τοῦ ιγ' μέχρι τοῦ ις'
 αἰῶνος, ἰσότημον πρὸς τὴν Αὐστρια-
 κὴν ρεγγίναν, ἀρ. 13.
ἄσπρα νόμισμα Τουρκικόν. Τρία ἄ-
 σπρα=ἓνα παρᾶν ἀρ. 5.
βαραβάνα ἀρ. 29.
βάραθρον ἀντὶ βάθρον σ. 125, 127.
βατο[ι]νιά=βάτος ἀρ. 29.
βιό=ζῶα· «ἐψόφησαν τὸ βιό» ἀρ. 40.
 περιουσία κινητὴ ἀρ. 47.
βοεβόδας, βοηβόντας καὶ βόηβοντας
 Τίτλος ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ
 Μολδαβίας καὶ ἄλλων ἀνωτάτων
 διοικητικῶν ὑπαλλήλων ἀρ. 47., σ.
 123.

γεζίτης Τουρκ.=ἄπιστος ἀρ. 44.
[διαβάζω] οἱ διαβάζοντες=οἱ ἀναγι-
 νώσκοντες ἀρ. 37.
δορκᾶτα τά, νόμισμα Βυζαντινὸν τὸ
 πρῶτον τοῦ ια' αἰῶνος, ἔπειτα πολ-
 λῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, χρυσοῦν
 ἢ ἀργυροῦν, κοιν. φλουρὶ καὶ ἐνια-
 χοῦ τσεκίни.
ἐνάρμοστον ἀμαθῶς, ἀντὶ ἀνάρμοστον
 ἀρ. 29.
ἐξάφνου ἀρ. 35.
ἐξηγητὸ Εὐαγγέλιον ἀρ. 13.
ἐρχοντας=ἐρχόμενος ἀρ. 41.
ζήτη ἡ· =ζήτησις, περισυλλογὴ ἐρά-
 νων ἀρ. 10.
[ζητῶ] ζήταγε (ζήταγι)=ἐζήτηε ἀρ.
 47.
ζορμπᾶς—ζουρμπᾶς Τουρκ. = βίαιος.
 ζουρμπάδες ἀρ. 47.

[ζυγιάζω] ἐζύασαν=ἐζύγισαν ἄρ. 20.
 ἰντεριζάδα ἄρ. 20.

[καθαίρω] ἐκάθηραν = καθήρεσαν
 ἄρ. 3.

καθαροτειράδη ἄρ. 40.

καλὸς λόγος ἢ καλὸς λόγγος ἄρ. 29.

καλόχρονος ἄρ. 29.

κανὸν πλοβάσταγα τά, ἄρ. 9.

κανόνια ἄρ. 7.

κλαδαριὰ ἢ ἄρ. 29.

[κονεύω] ἐκόνεψε=κατέλυσε ἄρ. 10.

κρισιλιάγκα ἢ ἄρ. 29.

κύριε ἐλέησον ἄρ. 29.

λαμπρά, λαμπρὴ ἄρ. 29.

λουφές Ἀραβοτουρκ.=μισθός, ἀμοιβή
 ἄρ. 47.

[μολεύομαι] ἐμολεύτηκαν ἄρ. 25.

μουχοτάρης Τουρκ. = σφραγιδοφύλαξ
 ἄρ. 47.

μπιμπίνα ἄρ. 29.

μπονμπούνα ἄρ. 29.

ντελήμπασης—τηλήπασης Τουρκικὸν
 (deli=τρελός, basch=κεφαλή, ἄρ-
 χηγός) ἄρ. 43.

ξενιτιές=τὰ ξένα μέρη ἄρ. 25.

πανούκλα, «ἐβάρεσε π.» ἄρ. 25.

πνιμός=πνιγμός ἄρ. 35.

ποστέλνικος μέγας (1627) ὑψηλὸν ἀ-
 ξίωμα, στρατιωτικὸν καὶ πολιτικὸν
 ἐν ταῖς ἡγεμονίαις τῆς Βλαχίας καὶ
 Μολδαβίας, ἄρ. 7.

πογγιά καὶ πεγγιά τά, ἓνα πεγγί=500
 γρόσια ἄρ. 47.

πράμα τὸ βόσκημα· πράματα χοντρά
 (δηλ. βόες, ἵπποι, ἡμίονοι) καὶ λει-
 νὰ (δηλ. αἰγοπρόβατα) ἄρ. 12.

ρεάλια τά, (real) νόμισμα Ἰσπανικὸν=
 τὸ 1/4 τοῦ χρυσοῦ φράγκου καὶ τῆς
 Σαρδηνίας=τὸ 1/8 καὶ πλεόν τοῦ
 χρυσοῦ φρ. ἄρ. 18.

σκάρα ἢ ἄρ. 7.

[σμίγω] σμιμένη ἄρ. 35.

σπιτόπουλα=μικρὰ τετράγωνα ἄρ. 7.

[σταχώνω] ἐσταχώθη=ἐβιβλιοδετή-
 θη ἄρ. 7.

[σμμαζώνω] νὰ σμάση=νὰ συμαζεύ-
 ση ἄρ. 33.

[σωνδρομίζω] συνωνδρομίζε ἄρ. 48.

σφαμός=σφαγμός ἄρ. 35.

σφοδρός ἄρ. 40.

τέμπλα ἄρ. 29.

τζαμάλα ἄρ. 29.

τρούλλα (trulla)=τροῦλλος σ. 125.

[τρώγω] τρώγαμαν ἄρ. 39.

τοαλαφώτα, ἢ ἄρ. 29.

τοια[γ]ούσης Τουρκ. ὑπαξιωματικός,
 λοχίας ἄρ. 4.

τσιουτσιούρα ἢ ἄρ. 29.

φανός, ἢ μεγάλη κοινὴ πυρὰ τῶν Ἀπό-
 κρεων ἢ τοῦ Πάσχα, ὁ φανός ἄρ. 29.

φλογάρα ἢ, ἄρ. 29.

χώρα ἢ, μέγα χωρίον ἄρ. 41.

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἐκ τοῦ Ἀρχείου Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν Αὐστρίας (Βιέννης)

Μία διπλωματικὴ ἐκθεσις τὸ πρῶτον δημοσιευομένη

ὑπὸ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ

I

Ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος ὅστις θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ δώσῃ εἰς γενικὰς ἀδράς γραμμὰς μίαν σκιαγραφίαν τῆς κοινωνικῆς, πολιτικῆς καὶ πολιτιστικῆς καταστάσεως τῆς Ἠπείρου κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν τῆς Τουρκοκρατίας καὶ νὰ ἀναπλάσῃ εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς τὸ πνεῦμα τῆς τότε ἐποχῆς, θὰ σταματήσῃ μὲ ἰδιαίτεραν προσοχὴν εἰς τὴν κατωτέρω διπλωματικὴν ἐκθεσιν πού ἐγράφη κατὰ τὸ ἔτος 1868 ἀπὸ τὸν ἐν Ἰωαννίνοις Πρόξενον τῆς Αὐστρίας *Z w i e d i n e k*.

Ἡ ἐκθεσις αὕτῃ δημοσιευομένη κατωτέρω ἐν μεταφράσει ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Γερμανικοῦ ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ γράφοντος τὰς γραμμὰς ταύτας εἰς τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας (Βιέννην) κατόπιν ἀναδιφηστικῆς ἐργασίας, ἀποτελεῖ δὲ μίαν πηγὴν πρώτης τάξεως σχετικῶς μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἠπείρου κατὰ τὰ τελευταῖα 100 χρόνια πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς της.

Συνήθως τὰ ἐπίσημα διπλωματικὰ ἔγγραφα διακρίνει ἡ τυπικότης καὶ ἡ ξηρότης τῶν ἐκφράσεων, μαζὶ μὲ μίαν λακωνικότητα ὥς πρὸς τὴν διατύπωσιν.

Ἐν τούτοις ὅμως ὁ ἀναγνώστης θὰ πεισθῇ ἀπὸ τὴν διατύπωσιν τῆς ἐκθέσεως τοῦ Αὐστριακοῦ διπλωμάτου, ὅτι αἱ κρίσεις καὶ αἱ διπλωματικαὶ ὑποδείξεις του εἶναι συνδυασμέναι καὶ μὲ λογικὴν ἄποψιν ὥς ἐπίσης καὶ μὲ ἀσυνήθην διὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα ἐγκατάμειξιν προσωπικῶν γνωμῶν εἰς τὰς ὁποίας δίδεται ὁ τόνος μιᾶς συναισθηματικῆς ἀποχρώσεως.

Καὶ ἔτσι μὲ τὰ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς ἐκθέσεως ὑποβοηθεῖται καὶ ὁ ἀναγνώστης νὰ συναγάγῃ μόνος του μερικὰ συμπεράσματα ὥς πρὸς τὰς μυχίας ἰδίως σκέψεις τῆς Αὐστριακῆς πολιτικῆς ἐναντι τῆς Τουρκοκρατουμένης τότε Ἠπείρου, δεδομένου ὅτι γύρω ἀπὸ τὰς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην βλέψεις τῆς Αὐστρίας ὥς πρὸς τὴν Ἠπειρον ἐπεκράτησαν ἀσύστατοι θεωρεῖαι καὶ ἐξηνέχθησαν γινῶμαι αἱ ὁποῖαι συνδυασθεῖσαι

πρὸς τὴν γενικωτέραν ἐχθρικὴν ὄντως πολιτικὴν τῆς Αὐστριακῆς διπλωματίας ἔναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, πόρρω ἀπέχουν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἐν σχέσει μὲ τὴν πραγματικὴν Αὐστριακὴν πολιτικὴν ὥς πρὸς τὴν Ἑπειρον τοῦλάχιστον.

Κατὰ ταῦτα, τὸ δημοσιευόμενον κανωτέρω βαρυσήμαντον ἱστορικὸν ἔγγραφον ἀποκαθιστᾷ ἴσως διὰ πρώτην φορὰν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν.

Πρὸς τὸν σοφὸν δὲ ἐν Βιέννῃ Καθηγητὴν Schmitthal, ὅστις παρέσχεν ἡμῖν ἀμέριστον τὴν συνδρομὴν τοῦ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀναδιφαστικῆς ἡμῶν ἐργασίας ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐκφράζομεν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὰς θερμοτάτας εὐχαριστίας μας, εἰμεθα δὲ βέβαιοι ὅτι θὰ δοκιμάσῃ ἐξαιρετικὴν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν πληροφορούμενος ὅτι τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῶν Ἑπειρωτικῶν μελετῶν, τὸ ὅποιον ἱδρυσε καὶ διευθύνει μὲ ἀκαταπόνητον φιλοπονίαν καὶ μὲ φλογερὸν ἐνθουσιασμόν ὁ διαπρεπὴς τῆς Ἑπείρου Ἱεράρχης Σπύρίδων, ἔταξεν ὥς κύριον σκοπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐργασίας καὶ τοῦ παντρείδους διαφωτισμοῦ τὴν ἀποκατάστασιν ἀκριβῶς τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ὁ χρόνος ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἀφ' ἑτέρου ἡλλοίωσαν ἢ παρεποίησαν εἰς πολλὰ σημεῖα.

Ἀθῆναι, Σεπτέμβριος 1937

II

Τὸ κείμενον τῆς ἐν λόγῳ διπλωματικῆς ἐκθέσεως ἔχει ὥς ἑξῆς, κατόπιν μεταφράσεως ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ :

Ἰωάννινα 24 Ἰουνίου 1868

Πρὸς τὸ Σον Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν

Βιέννην

Προτιθέμενος ὅπως δώσω εἰς τὸ Σον Ὑπουργεῖον μίαν εἰκόνα τῆς ἐν Ἑπείρῳ πολιτικο-κοινωνικῆς καταστάσεως, κατόπιν εἰδικοῦ ταξιδίου μου εἰς ὠρισμένας ταύτης περιοχάς, εἶμαι ὑποχρεωμένος διὰ τὴν ἀκριβεστέραν καὶ πληρεστέραν τοῦ θέματος διατύπωσιν καὶ διεξαγωγὴν, νὰ διαιρέσω τοῦτο εἰς τρία κεφάλαια, ἕκαστον τῶν ὁποίων περιλαμβάνει ἐντυπώσεις μου ἐκ τῶν κυριωτέρων Ἑπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθην.

Εἰς τὸ πρῶτον συγκαταλέγω τὴν Τσαμουργιὰν μὲ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῶν Φιλιατῶν, Μαργαριτίου καὶ Δελβίνου καὶ μὲ τὸ διοικητικὸν κεντρικὸν σημεῖον τὸ τοποθετημένον εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον, ἔδραν Μουτσερίφου.

Λόγῳ τοῦ ὁμοιογενοῦς τοῦ πληθυσμοῦ, τῆς ταυτότητος τῶν ἡθῶν καὶ ἔθιμων ὥς καὶ τῆς συμπτώσεως πολλαπλῶν συμφερόντων, εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ συμπεριλάβω εἰς τὰς ἀνωτέρω μνημονευομένας ἐπαρχίας καὶ τὴν *Παραμυθίαν*, καίτοι αὕτη ἀνήκει ἀπὸ διοικητικῆς ἀπόψεως εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Ὡσαύτως συμπεριλαμβάνω εἰς τὸ προκείμενον κεφάλαιον καὶ τὴν *Πάργαν*, ἃν καὶ ἔχω τὴν γνώμην καὶ πιστεύω ὅτι αὕτη ὅλως ἀδίκως ὑπῆχθη ὑπὸ τὸν Μουτεσερίφην Πρεβέζης.

Ἡ ἀνωτέρω περιοχὴ περιλαμβάνει τὸ ὠραιότερον καὶ πλουτοπαραγωγικώτερον τμῆμα ὁλοκλήρου τῆς Ἑπείρου.

Α'.

Ἀναχωρῶν τις ἀπὸ τὴν γυμνὴν καὶ ἀποψιλωμένην περιοχὴν τῶν Ἰωαννίνων καὶ ἀντικρῦζων τὰ πρῶτα ὑψώματα τῆς *Τσαμουργιάς*, μένει ἀμέσως μὲ τὴν χτυπητὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐκεῖ πέρα τὸ ἔδαφος καὶ ἡ φύσις προσλαμβάνουν μίαν ἄλλην διαμόρφωσιν.

Εἰς τὴν θέαν τῶν γυμνῶν λίθων ὑπαισθόχεται μία πλουσία βλάστησις, αἱ δὲ πεδιάδες, διαρρεόμεναι ἀπὸ πολυαρίθμους ποταμίους καὶ ἐκ φύσεως γόνιμοι, παρέχουν πάντοτε εἰς τοὺς ἀγροτικούς πληθυσμοὺς τὴν ὑπόσχεσιν μιᾶς πλουσίας συγκομιδῆς.

Καίτοι δὲ εἰς τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς εὐδοκιμοῦν τὰ σιτηρὰ καὶ τὰ διάφορα εἶδη τῶν ὀπωρῶν, αἱ χαμηλότεραι τοιαῦται παράγουν ὅλα τὰ εἶδη τὰ παραγόμενα εἰς τὰ θερμὰ κλίματα.

Αἱ ἀγροτικαὶ ἐκτάσεις *Παραμυθιάς*, *Μαργαριτίου*, *Φιλιατῶν* καὶ *Δελβίνου* μὲ κατέπληξαν μὲ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν γονιμότητα τοῦ ἔδαφους τῶν, ὡσαύτως ἡ περιοχὴ τῆς *Πάργας* μὲ τὰ δάση τῶν ἐλαιῶνων, τοὺς ἀπεράντους κήπους πορτοκαλιῶν καὶ λεμονιῶν καὶ τὰ ἐκ πεύκων καὶ κέδρων δένδρα τῆς καθιστῶσιν ταύτην ἴσως μίαν τῶν ὠραιότερων καὶ ἀξίαν προτιμήσεως περιοχῶν τῆς Ἑπείρου.

Ἐν ἀντιθέσει ὅμως πρὸς τὴν φυσικὴν αὐτὴν εἰκόνα τοῦ πλούτου καὶ τῆς φυσικῆς ὠραιότητος ἡ ὑπὸ ἔποψιν πολιτισμοῦ δυστυχῶς κατάστασις τῶν μερῶν αὐτῶν εἶναι ἀκόμη λίαν καθυστερημένη εἰς βαθμὸν μάλιστα τοιοῦτον, ὥστε ἡ εἰκὼν τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων εἶναι εἰκὼν παρακμῆς, πρωτογόνου καταστάσεως, φτώχειας καὶ κακομοιριάς.

Τὸ ἀπώτατον καὶ βαθύτατον αἷτιον τῆς λυπηρᾶς αὐτῆς πολιτιστικῆς καταστάσεως πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ εἰς τὴν ἐπάνθησιν καὶ τὴν ἀκμὴν ἐνὸς κυριαρχούντος *φεουδαρχικοῦ ἐμπορίου*.

Εἰς ὁλόκληρον τὴν *Τσαμουργιάν* ὁλόκληρον τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι ἀποκλειστικὴ ἰδιοκτησία τοῦ καλλιεργοῦντος, ἀλλ' ἀνήκει εἰς Ὀθωμανοὺς Μπέηδες καὶ Ἀγάδες, μέρος δὲ τούτου καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι ἀπολαμβάνουν μόνον μέρος τῆς συγκομιδῆς.

Οὕτω ὁ Ἄλβανὸς κυρίαρχος ὅστις διήρχετο προηγουμένως τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ζωῆς ἢ ὥς ὑποτελῆς τοῦ Σουλτάνου ἢ ὥς μισθωτός, κατὰ τὰς πολεμικὰς περιόδους, ἐπαναπαύεται ἤδη εἰς τὴν παλαιὰν πατρικὴν του οἰκίαν λαμβάνων τὴν δεκάτην τῶν προϊόντων τῶν κτημάτων του χωρὶς νὰ ἐξοδεύῃ διὰ τὴν καλλιέργειάν των οὔτε μίαν δεκάραν, ἐπιζητεῖ δὲ παραλλήλως νὰ ἀποκομίσῃ ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστὰς Κυβερνητικοὺς τὰ μεγαλύτερα κέρδη χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὰς ζημίας τὰς ὁποίας ἐπισωρεύει εἰς τοὺς χωρικοὺς.

Αἱ ἐπιβλαβεῖς συνέπειαι ἐνὸς τοιούτου φεουδαρχικοῦ καὶ μισθώσεως ἐμπορίου διὰ τὴν ἐδαφικὴν καλλιέργειαν, εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμέναι, ἐπὶ πλέον ὅμως εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἡ δουλεία τοῦ ἐδάφους ὑποθάλλει τὴν ὀκνηρίαν τῶν Ὀθωμανῶν ἐνῶ ταυτοχρόνως παραλύει τὴν δρασίαν τῶν ἐναρέτων Χριστιανῶν.

Οὕτω ἐξηγεῖται τὸ ἰδιόρρυθμον φαινόμενον κατὰ τὸ ὅποιον, εἰς πολλὰ τμήματα τῶν ὥς ἄνω ἐπαρχιῶν, τὸ εἰς ἓν θρησκευτικὸν δόγμα ἀνήκον τμήμα τοῦ πληθυσμοῦ παραμένει τελείως ἀδρανὲς καὶ οἰκεία βουλήσει ἄεργον ἀποζῶν μόνον ἀπὸ τοὺς κόπους καὶ τὸν ἰδρώτα τῶν εἰς τὸ ἄλλο θρησκευτικὸν δόγμα ἀνηκόντων ὑπηκόων.

Εἰς τὴν *Παραμυθιὰν* ἦτις ἀριθμεῖ 700 οἰκίας, *Μαργαρίτιον* μὲ 450, εἰς *Φιλιάτες* μὲ 200 καὶ εἰς *Δέλβινον* μὲ 400 οἰκίας, ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὁποίων πλέον τοῦ ἡμίσεως ἀνήκουν εἰς Τουρκικὰς οἰκογενείας, δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς Μουσουλμάνους ὅστις νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν, ὥς ἐπίσης οὐδεὶς ὅστις νὰ ἀσκῇ ἐμπόριον ἢ βιομηχανικὴν ἐπιχείρησιν.

Ὅλοι ἐξαρτῶνται, μὲ ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς των, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὴν σκληρὰν φορολογικὴν πίεσιν μόλις δρέπουν μίαν μηδαμινὴν ἀμοιβὴν ἐκ τῶν κόπων των καὶ συνεπῶς ἡ ἀπομακρύνονται εἰς ἄλλα μέρη ἢ μεταναστεύουν εἰς τὸ ἐξωτερικὸν πρὸς καλλιτέρευσιν τῶν ὄρων τῆς ζωῆς καὶ ἐγκατάστασιν ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας συνθήκας καὶ προϋποθέσεις.

Οὕτω λόγῳ τῆς ἀδίκου κατανομῆς τοῦ πλούτου καὶ τοῦ ἐδάφους παρατηρεῖται μία ἐλάττωσις τοῦ πληθυσμοῦ, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς ἄλλας ἐπαρχίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας μία σταθερὰ μείωσις τοῦ Τουρκικοῦ στοιχείου (λόγῳ τῆς συνεχοῦς στρατολογίας καὶ ἐπιστρατεύσεως) ἔχει ὥς ἀντίκτυπον τὴν αὕξησιν τοῦ Χριστιανικοῦ τοιούτου.

Θὰ ἐρωτήσῃ τις ἤδη : Πῶς ἀντικρύζει τὸ φαινόμενον ἡ Κυβέρνησις καὶ ποίαν στάσιν λαμβάνει πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως ;

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψει ὅτι μόλις ὀλίγαι δεκαετηρίδες παρῆλθον ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε τὴν πραγματικὴν κυριαρχίαν τῶν μερῶν αὐτῶν, δεδομένου ὅτι πρότερον λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἄλβανῶν ὑπηκόων, ἦτο μόνον τυπικὴ καὶ φαινομενικὴ.

Καὶ ἐνῶ κατώρθωσε παρὰ τὴν τρομερὰν ἀντίστασιν τῶν Ἄλβανῶν

Μπέηδων νὰ θραύσῃ ἐνόπλως τὴν δύναμίν των, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταβάλλῃ ταυτοχρόνως καὶ τὸν χαρακτῆρα τούτων ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδων ὀλοκλήρων στηριζόμενας παλαιὰς παραδόσεις καὶ ἔξεις, οὔτε δὲ ἦτο κατορθωτὸν τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ πληθυσμοῦ τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε εἶχεν ὡς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν λαφυραγωγίαν νὰ μεταβληθῇ ἀποτόμως εἰς ἡσύχους, ἐργατικούς καὶ βιομηχάνους πολίτας.

Διὰ τὰς ἐπιδράσεις συνεπῶς τῆς ὅλης πολιτιστικῆς, κοινωνικῆς καὶ διοικητικῆς καταστάσεως τοῦ παρελθόντος δὲν φέρει εὐθύνην ἡ παροῦσα Κυβέρνησις, ἐκεῖνο ὅμως ὅπερ θὰ ἀπῆται τις παρὰ ταύτης εἶναι ἡ ἀναγνώρισις ἅφ' ἑνὸς τῆς κρατούσης δυστυχίας τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ κατὰ τὸ δυνατόν καλλιτέρευσίς τῆς διοικήσεως διὰ μίαν μελλοντικὴν βελτίωσιν τῶν πραγμάτων καὶ συνθηκῶν τῆς ζωῆς.

Ὡς πρώτη ὁμως προϋπόθεσις διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς μελλοντικῆς αὐτῆς βελτιώσεως θὰ ἦτο μία δικαία κατανομή τῶν φόρων καὶ μία τροποποίησις τοῦ κρατοῦντος φορολογικοῦ συστήματος.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν νομοθεσίαν ὁ μὲν κυρίαρχος ἰδιοκτῆτης πληρῶναι φόρους διὰ τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ εἰσοδήματος, ὁ δὲ χωρικός ἐπὶ τῶν ὑπολειπομένων $\frac{2}{3}$ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ συνυπολογίσῃ τὰ ἔξοδα τῆς συντηρήσεως καὶ καλλιεργείας τοῦ κτήματος παραλλήλως πρὸς τὴν καταβολὴν ἑνὸς εἰδικοῦ φόρου Βεργὶ καλουμένου καὶ ὑπολογιζομένου ἐπὶ τοῦ ὅλου τῆς συγκομιδῆς.

Ἀνεξαρτήτως ὁμως τῆς ὡς ἄνω ἀπόψεως προβάλλει καὶ μία ἄλλη τελείως ἄδικος, καθ' ἣν ὁ Τοῦρκος ἢ Ἀλβανὸς αὐθέντης καὶ κυρίαρχος εἶναι ἀπηλλαγμένος παντὸς βάρους ἐπὶ τοῦ $\frac{1}{3}$ τῶν εἰσπραττομένων πάσης φύσεως εἰσοδημάτων, ἐνῶ θὰ ἦτο στοιχειωδῶς δίκαιον νὰ μὴν εἶναι ἀπηλλαγμένοι τῶν βαρῶν τοῦλάχιστον διὰ τὸ $\frac{1}{8}$.

Πρὸς τὴν βασικὴν ὁμως αὐτὴν ἀνισότητά προβάλλει εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ ἡ αὐθαιρεσία.

Ὁ Τοῦρκος δῆλον ὅτι κυρίαρχος δὲν ἀρκεῖται μὲ τὸν νόμιμον $\frac{1}{3}$, ἀλλὰ πιέζει τοὺς χωρικοὺς καὶ ἐπιβάλλει αὐτοὺς εἰς πολυειδεῖς καταναγκασμούς, τοὺς ὁποίους οὐδεὶς ἔχει τὴν τόλμην καὶ τὸ θάρρος νὰ ἀποφύγῃ, δεδομένου ὅτι ἡ προσφυγὴ εἰς τὴν δικαιοσύνην διὰ τὰς πιέσεις αὐτὰς δὲν εὐρίσκει ἀνάλογον προστασίαν ἐκ μέρους τῶν δικαστηρίων.

Ἐφ' ὅσον δὲ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἐκτιθεμένους ὑπολογισμοὺς δὲν ἔχει ὑπὸ τὴν κατοχὴν καὶ ἰδιοκτησίαν του οὔτε τὸ ἥμισυ τῶν κόπων του· οὐδὲν τὸ ἄπορον ὅτι ἐν τέλει χάνει τὴν ὁρεξίν πρὸς ἐργασίαν καὶ περιφέρει ἐν μέσῳ ἀπογοητεύσεων τὴν ἀπαθλιωμένην ὑπαρξίν του ὡς σκιὰν καὶ ῥάκος.

Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς ἐπιβάλλεται ἡ σθεναρὰ Κυβερνητικὴ ἐπέμβασις καὶ βοήθεια, δεδομένου ὅτι πρέπει ἡ Κυβέρνησις νὰ διείδῃ καὶ ἀνακαλύψῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς δὲν εἶναι τὰ ταχυῇ μὲ τὸ μέρος τῶν ἀνέργων Μπέηδων καὶ αὐθεντῶν, ἀλλὰ μὲ ἕκαστον τῶν ἐργαζομένων χωρικῶν, τῶν ὁποίων πρέ-

πει πρὸ παντὸς νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν καὶ νὰ προστατεύσῃ ἀπὸ τὰς ἀνόμους ἀνισότητας, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου εἶναι ἐκεῖνος ὅστις τὰ μάλιστα συντείνει εἰς τὴν εὐημερείαν τῆς Χώρας, μέχρι τοῦδε ὅμως ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως ὡς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸ ὑπῆρξε ἀτυχής.

Ἀλλὰ καὶ κἄτι ἄλλο σπουδαιότατον πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθειμένας ἀπόψεις. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς φορολογίας πίπτει εἰς τοὺς ὤμους τοῦ Χριστιανοῦ χωρικοῦ παρατηρεῖται καὶ κατὰ τὴν ἐκτίμησιν τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν λοιπῶν κτηματικῶν συναλλαγῶν, μέχρι τοῦ σημείου μάλιστα ὥστε οἱ Χριστιανοὶ νὰ πληρώνουν κατὰ μέσον ὅρον πλεόν τοῦ διπλασίου ἢ οἱ Τοῦρκοι.

Καὶ διὰ νὰ περιορισθῶ εἰς ἓν παράδειγμα μεταξὺ πολλῶν τὰ ὅποια θὰ ἡδυνάμην νὰ παραθέσω, ἀναφέρω ὅτι ὁ Μαλίκ - Πασᾶς, ἓνας ἐκ τῶν πλουσιωτέρων Τουρκαλβανῶν πληρώνει διὰ τὰς πολλὰς οἰκίας, τῶν ὁποίων εἶναι ἰδιοκτήτης, μόνον 250 γροσία, ἐνῶ ὑπάρχουν Χριστιανοὶ οἱ ὅποιοι διὰ μίαν μόνον οἰκίαν ἀξίας περίπου 6000 γροσίων πληρώνουν τὸ αὐτὸ ποσόν.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλῃ πρὸ 9 ἐτῶν προέβη εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐνὸς θεσμοῦ διὰ τὴν σύνταξιν ἐνὸς νέου κτηματολογίου.

Ἰδρυσε δὴλον ὅτι ἐν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ 30 περίπου προσώπων καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐτησίᾳ ἀποζημίωσις ἀνῆρχετο εἰς 50000 φλωρίνια.

Ἐπειδὴ ὅμως τὸ νέον κτηματολόγιον δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν ἰσχυρῶν, ὡς ἐκ τούτου εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τοῦ Πασαλικίου Ἀργυροκάστρου καὶ Βερατίου ἐσταμάτησεν ἡ ἐργασία, ἀφ' ἐνὸς μὲν προσκρούουσα εἰς τὰς ἀντιδράσεις τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως.

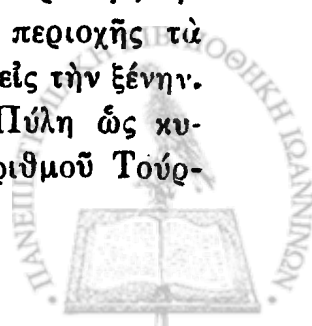
Ὅπου δὲ πραγματικῶς εἰσῆχθη τὸ νέον Κτηματολόγιον, ὡς π.χ. εἰς τὸ Πασαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ Μοντεσεριφλικίου τῆς Πρεβέζης, ἡ ἐκτίμησις καὶ ἡ περιγραφή τοῦ ἐδάφους ἐγένετο κατὰ τοιοῦτον ἐπιπόλαιον τρόπον ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ληφθῇ ὡς βάσις διὰ μίαν δικαίαν φορολογίαν.

Ἰδιαιτέρως ἀξίζει νὰ γείνη μνεῖα διὰ τὰς κτηματολογικὰς σχέσεις τῆς Πάργας, δεδομένου ὅτι αὗται παρουσιάζουν μίαν ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς μυωπίας τῆς Κυβερνήσεως ὡς πρὸς τὰ καθήκοντα καὶ συμφέροντά της.

Τὰ δεινὰ τῆς Πάργας, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς Ἱστορίας.

Ἀποφασίσαντες δηλαδὴ νὰ μὴ ὑποταχθοῦν εἰς οὐδένα σατράπην, ἐγκατέλειψαν οἱ κάτοικοι τῆς τόσον ἄλλοτε ἀνθούσης ἐκείνης περιοχῆς τὰ σπίτια καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων των καὶ μετηνάστευσαν εἰς τὴν ξένην.

Μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐνεφανίσθη ἡ Ὑψηλὴ Πύλῃ ὡς κυρίαρχος καὶ ἐπετράπη ἡ ἐγκατάστασις ἀφ' ἐνὸς μὲν μικροῦ ἀριθμοῦ Τούρ-

κων ἐκδιωχθέντων ἐκ Πελοποννήσου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ μερικῶν ἐκ τῆς ἑξορίας ἐπανακαμψαῶν Παργινῶν οἰκογενειῶν, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως πληρῶσουν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ταμεῖον $\frac{4}{10}$ τῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους εἰσοδημάτων των.

Κατὰ τὸ ἔτος 1836 προσετέθη εἰς τὰ $\frac{4}{10}$ καὶ $\frac{1}{20}$ εἰς τρόπον ὥστε οἱ φόροι ἀνῆλθον εἰς 45^ο/ο.

Κατὰ τὸ ἔτος 1847 ἐξεμίσθωσεν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν τῆς Πάργας εἰς τὸν Ρεσὶτ-Πασᾶν, Ριφὰτ Πασᾶν καὶ δύο ἄλλους ἐξέχοντας Τούρκους ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως καταβάλλουν εἰς τὸ Αὐτοκρατορικὸν Ταμεῖον τὸ ὅλον ἔτησίως 115.000 γρόσια.

Καίτοι δὲ τὰ 45^ο/ο τῶν προσόδων, τὰς ὁποίας οἱ Παργινοὶ κατέβαλλον εἰς τὸν αὐθέντην, ἀντεπροσώπευον 50.000 γρόσια, ἐν τούτοις ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐξεχώρησεν τὰ δικαιώματά της εἰς τὸν Ρεοῦφ Μπέην, υἱὸν τοῦ Ριφὰτ-Πασᾶ, ἔναντι μιᾶς δωδεκαετοῦς ἐκμισθωτικῆς προπληρωμῆς, δηλαδὴ παρητήθη διὰ παντὸς ἐπὶ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πάργας δικαιωμάτων της, διὰ τὴν ἀπόκτησιν μόλις ἑνὸς καὶ ἡμίσεος ἑκατομμυρίου γροσίων.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας πᾶσα ἐλπίς τῶν κατοίκων περὶ καλλιτερεύσεως τῶν σχέσεών των ἀπέπτη, παρακωλυομένης παραλλήλως καὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς γεωργίας, ἐφ' ὅσον τὰ εἰσπραττόμενα ποσὰ δὲν ἦσαν ἀντάξια τῶν πωλουμένων ἀντικειμένων.

Πρὸς ἐρμηνείαν μιᾶς τοιαύτης ἀξιοθρηνήτου ἐμπορικῆς συναλλαγῆς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ἢ ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη δὲν ἐγνώριζεν τὴν ἀξίαν τῆς ἐδαφικῆς καταστάσεως τῆς Πάργας, ἢ ὅτι δὲν ἤθελε νὰ τὴν γνωρίσῃ.

Β'.

Καὶ ἤδη κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐγκαταλείποντες τὴν περιοχὴν Τσαμουργιάς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐντυπώσεών μας ἐκ τοῦ δευτέρου συμπλέγματος τῶν Ἡπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθημεν, δηλαδὴ τῆς Χιμάρρας μετὰ τῆς περιοχῆς της.

Ἐκ τῶν 33 χωρίων τὰ ὁποῖα ἐκόσμου ἄλλοτε τὰ ὑψώματα καὶ τὴν κοιλάδα τῶν Ἀκροκεραυνίων ὄρεων ὑπάρχουν τώρα μόνον περὶ τὰ 10, τὰ ὁποῖα διετήρησαν τοῦλάχιστον ἓνα μέγα μέρος τῆς προγενεστέρας των ἀνεξαρτησίας μαζὺ μὲ ὅλα τὰ κεκτημένα κυριαρχικά των δικαιώματα.

Εἰδικῶς 7 χωρία δηλαδή: Kiparu, Chimara, Vonno, Drymades, Paliassa, Piluri καὶ Kondesi, εἶναι ἀπηλλαγμένα παντὸς φόρου καὶ καταβάλλουν εἰς τὸ δημόσιον Ταμεῖον μόνον ἓν ἀσήμαντον ποσόν.

Ἐν περιπτώσει ὅμως πολέμου ὑποχρεοῦνται νὰ στέλλουν στρατιώτας τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τοὺς 1000.

Ἀντιθέτως ἡ διεύθυνσις καὶ διοικήσις τῶν ἐσωτερικῶν των ὑποθέσεων

ἔχει ἀφεθῇ ἀνηπερεάστος καὶ ἀνέπαφος καὶ μέχρι σήμερον δὲν ἐπάτησεν εἰς τὸ ἔδαφός των οὐδὲ εἰς Τοῦρκος πολιτικὸς ὑπάλληλος.

Μόλις τώρα καὶ διὰ πρώτην φοράν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἀπεφάσισε νὰ ἀποστείλῃ ἓνα Μουδέρην εἰς τὸ χωρίον Χιμάρας.

Καίτοι δὲ τὸ κλίμα εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εἶναι πολὺ τραχύτερον παρὰ εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Τσαμουργιάς, ἐν τούτοις ἡ καλλιέργεια δημητριακῶν εἶναι δυνατὴ μόνον εἰς ἀραιὰς πεδινὰς ἐκτάσεις πλησίον τῆς θαλάσσης, ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὰς πετρώδεις περιοχὰς καὶ τὰς ὄρεινὰς ἐκτάσεις τὰς σκεπασμένας ὑπὸ χιόνος καὶ κατὰ τὸν μῆνα ἀκόμη Μάϊον εὐδοκιμοῦν μόνον πεῦκα καὶ ἔλατα· ἀντιθέτως ὅμως πρὸς πάντα ταῦτα ἡ ἐξωτερικὴ ἐμφάνισις τῶν χωρίων δείχνει μίαν μεγαλυτέραν εὐημερίαν καὶ μίαν προκεχωρημένην ἐξέλιξιν τοῦ πληθυσμοῦ, ὃ ὁποῖος, ἐπειδὴ δὲν πιέζεται ἀπὸ κανένα, εἶναι ἀφοσιωμένος εἰς τοὺς ἀγρούς του.

Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν πλούτου γίνεται κατὰ τὸν πλέον ἱκανοποιητικὸν δι' αὐτοὺς τρόπον, δεδομένου ὅτι ἡ ξυλεία ἰδίως τῶν ἀπεράντων δασῶν των ἀποστέλλεται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Χώρας.

Ἀκόμη καὶ τὸ χιόνι τὸ ὁποῖον σκεπάζει τὰ βουνά των γνωρίζουν νὰ τὸ ἐκμεταλλεύονται ἐνεργοῦντες κατὰ τὸ θέρος μὲ μικρὰς λέμβους ἐμπόριον εἰς τὴν Κέρκυραν, μὲ ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὰς τιμὰς πωλήσεως τοῦ φυσικοῦ αὐτοῦ ὄρεινοῦ των προϊόντος.

Αἱ γυναῖκες των ἀσχολοῦνται τὸν χειμῶνα ἰδίως εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουν τάπητας, οἱ ὁποῖοι τόσον ὥς πρὸς τὰς πρώτας ὕλας ὅσον καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων ἀμιλλῶνται πρὸς τοὺς τῆς Σμύρνης, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι αἱ διαστάσεις τῶν ταπήτων εἶναι μικραὶ ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνας ποὺ συναντᾷ τις εἰς ξένας ἀγοράς.

Οἱ ἄνδρες τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι ῥωμαλέοι, πραγματικὰ παλληκάρια, εὐχαριστημένοι μὲ τὴν παροῦσαν τύχην των καὶ πιστοὶ εἰς τὴν Τουρκικὴν διοίκησιν.

Αἱ ἀπόπειραι ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὴν Κέρκυραν γιὰ νὰ περιπλέξουν εἰς μίαν ἐπανάστασιν τὴν περιοχὴν τῆς Χιμάρας, δὲν εὗρον ἀπήχησιν.

Περιστοιχιζόμενοι οἱ Χιμαρριῶται ἀπὸ Τουρκικὰ χωρία, δὲν ἔχουν συμφέρον καὶ διάθεσιν νὰ διακινδυνεύσουν εἰς ἓνα ἄνισον ἀγῶνα τὴν προνομιοῦχον θέσιν τὴν ὁποίαν ἀπέκτησαν.

Εἶναι ἀρκετὰ εὐφυεῖς ὥστε νὰ διαβλέπουν ὅτι ἡ ἀνωτάτη Τουρκικὴ κυριαρχία δὲν ἀποτελεῖ δι' αὐτοὺς φορτίον, ἀλλὰ τοῦναντίον πλεονέκτημα, δεδομένου ὅτι ἐὰν κάποτε οἱ Ἕλληνες ἐγίνοντο κύριοι τῆς Χιμάρας θὰ ἑτεροματίζοντο φυσικὰ καὶ τὰ προνόμιά των!

Ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνησύχησε σοβαρῶς καὶ διεῖδε κινδύνους, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤμποροῦσαν νὰ προκύψουν ἐκ τῆς γειτνιάσεως τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος περιοχῆς μὲ τὴν Κέρκυραν.

Μπορεῖ ὅμως νὰ εἶναι πεπεισμένη ὅτι ἐφόσον δὲν θίγει τὰ προνόμια

τὰ ὅποια τὰ χωρία αὐτὰ ἀπέκτησαν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, δὲν θὰ ἀντικρύσῃ ἐχθρικὰς διαθέσεις ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, ἀλλὰ τοῦναντίον θὰ εἶναι οὗτοι ἔτοιμοι νὰ ἀποδυθῶν ἀκόμη καὶ εἰς ἔνοπλον ἀγῶνα πρὸς διατήρησιν τῆς παρούσης τάξεως καὶ καταστάσεως τῶν πραγμάτων.

Ὁ φόβος μιᾶς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως ἐκ θαλάσσης ἀποσοβεῖται κατόπιν τῶν εἰς τὸν λιμένα τοῦ Παλέρμου εὗρισκομένων ὀχυρῶν ἐγκαταστάσεων, αἱ ὅποια εἶναι ἐφωδιασμένοι ἀρκετὰ καλὰ μὲ τηλεβόλα καὶ ἀμυντικὴν γραμμὴν.

Γ'

Ἡ τρίτη ὁμὰς μερῶν τῆς Ἡπείρου ἅτινα ἐπισκέφθημεν, δηλαδὴ ἡ περιοχὴ τοῦ Μουτσαριφλικίου τοῦ Βερατίου, εὗρίσκεται ἀπὸ ἐμπορικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἡ Τσαμουργιά.

Ἡ πεδιάς τῆς Μουζακιᾶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἓνας ἀληθινὸς σιτοβολῶν τόσον διὰ τὴν Ἀλβανίαν ὅσον καὶ διὰ τὸς ὁμόρους ἐπαρχίας, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐλλείπουν αἱ ἐργατικαὶ δυνάμεις καὶ συνεπῶς ἓνα μέγα μέρος τῶν ἀγρῶν παραμένει ἀκαλλιέργητον χρησιμοποιοῦμενον κατὰ τὸν χειμῶνα ὡς βοσκή τῶν διαχειμίζόντων προβάτων.

Ἐν τούτοις ὅμως ὑποφώσκει καὶ ἐδῶ, παρὰ τὴν ἀνωτέρω θλιβερὰν εἰκόνα, κάποτε καλλίτερον μέλλον.

Μερικοὶ ἐκ τῶν σημαντικωτέρων Τούρκων μεγαλογαιοκτημόνων ὅπως, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Σελὶμ Πασᾶς, διοικητὴς τοῦ Βερατίου, ὁ Καριμὰν Πασᾶς, μέλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐδρευούσης Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς διακανονισμόν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ συστήματος ἐν τῇ Αὐτοκρατορίᾳ, εἶναι πεπεισμένοι ὅτι μία καλλιτέρευσις τῆς θέσεως τῶν χωρικῶν ἐξυπηρετεῖ καὶ τὸ συμφέρον των καὶ δι' αὐτὸ ἔστρεψαν ἤδη τὴν προσοχὴν των εἰς μίαν λογικωτέραν διευθέτησιν καὶ καλλιέργειαν τῆς μεγάλης ἰδιοκτησίας, δεδομένου ὅτι ἐφρόντισαν διὰ τὴν προμήθειαν μὲ ἰδικὰς των δαπάνας νέων γεωργικῶν ἐργαλείων, ἀγορᾶς σπόρων, ἰδρύσεως ἀποθηκῶν καὶ γενικὰ ἔδειξαν κάποτε διαφέρον διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς θέσεως τῶν χωρικῶν.

Κατὰ τὴν τριήμερον διαμονήν μου εἰς Μπεράτι ἔσχον ἐπανειλημμένως τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνομιλήσω μὲ τὸν Καριμὰν Πασᾶν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου ἐφιλοξενήθην, περὶ τῆς ἐμπορικῆς καὶ οἰκονομικῆς θέσεως τῆς ὡς ἄνω ἐπαρχίας καθὼς καὶ περὶ τῶν μέσων πρὸς καταπολέμησιν τῆς φτώχειας καὶ τῆς κακομοιριᾶς, ἡ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν τῆς Ἡπείρου.

Σὰν παιδί τοῦ περιφήμου Ὁμέρ Βρυώνη, ὁ Καριμὰν Παπᾶς, ἔχει κληρονομήσει ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν δευδέρκειαν καὶ τὴν δραστηριότητα, ἐπὶ πλέον δὲ συνδυάζει μίαν ἀγάπην πρὸς τὴν δικαιοσύνην.

Ἀπολαύει μεγάλης ἐκτιμήσεως εἰς τὴν Ἀλβανίαν ὅχι μόνον διὰ τὴν ἔξοχον καταγωγὴν του καὶ τὸν μέγαλον πλοῦτόν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν εὐ-προσήγορον καὶ ἀξιέραστον χαρακτήρα του.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη κατήγαγε θρίαμβον μὲ τὴν ἐκλογὴν του ὡς μέλους τοῦ νέου Αὐτοκρατορικοῦ Συμβουλίου.

Δυστυχῶς ὅμως ἡ πάθησις τοῦ ποδιοῦ του (συνεπείᾳ μιᾶς παλαιᾶς μὴ ἐπουλωθείσης πληγῆς) δὲν τοῦ ἐπιτρέπει ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ μετέχη τῆς μετὰ τῆς νέας του θέσεως συνδεδεμένης ἐργασίας.

Ὁ Καριμὰν Πασᾶς ἦτο προηγουμένως Γενικὸς Διοικητὴς Μουτεσερίφης Ἰωαννίνων, δὲν μπορούσε ὅμως νὰ μείνῃ εὐχαριστημένος μὲ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τοῦ Βιλαετίου καὶ ἰδιαίτερος μὲ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος κατὰ τὸ ὅποιον ὥφειλε αὕτη νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ δι' αὐτὸ ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του.

Ὁ Καριμὰν Πασᾶς μοῦ ὠμίλησε σχετικῶς καὶ πρὸς τὴν ὑπ' ἐμοῦ ἀσπαζομένην ἀποψιν ὅτι δηλαδή ἡ εἰσαγωγὴ τῆς νέας πολιτικῆς ὀργανώσεως ἐγένετο πρόξενος περισσοτέρας ζημίας παρὰ ὠφελείας.

Ὁ χαρακτηρ τῶν Ἀλβανῶν δὲν εἶναι τοιοῦτος ὥστε νὰ διοικοῦνται οὗτοι μὲ ἐγκυκλίους ἢ γραπτὰς διατάξεις.

Ὁ Ἀλβανὸς ὑπακούει μόνον εἰς τὴν δύναμιν μιᾶς ἀποφασιστικῆς καὶ σιδηρᾶς θελήσεως.

Δεδομένου ὅμως ὅτι οἱ Κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐνεπιστεύθη τὴν διεξαγωγὴν τῆς νέας ὀργανώσεως εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν ἐπαρχιῶν, εἶναι τελείως ἀκατάλληλοι ἄνθρωποι, δι' αὐτὸ δὲν ἤμπορεσαν τὰ προωθήσουν τὴν νέαν μηχανὴν εἰς τὴν κανονικὴν τῆς τροχίαν.

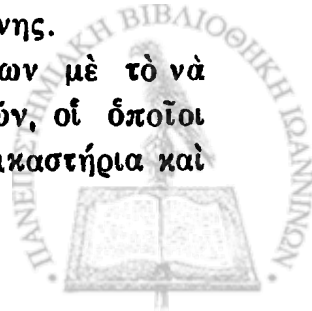
Καὶ προέβη μὲν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν διαφόρων νέων Συμβουλίων, ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διευκρινήσουν καὶ νὰ μεταδώσουν τὸ πνεῦμα τῶν νέων θεσμῶν, δι' αὐτὸ στὴν πραγματικότητα ὑφίσταται ἡ παλαιὰ ἀδικία ὑπὸ νέαν μορφήν.

Οἱ Κατῆδες, οἱ ὅποιοι προεδρεύουν εἰς τὰ δικαστικά Συμβούλια, δὲν ἠθέλησαν πάντοτε νὰ ἐφαρμόσουν τὸ πνεῦμα τοῦ Νόμου.

Τὰ ἄλλα μέλη τὰ ἀποτελούμενα ἐκ Τούρκων παρέχουν εἰς τούτους μετὰ προθυμίας τὴν ὑποστήριξίν των, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ὁσάκις ἔχουν τὸ θάρρος νὰ ἐκφράσουν ἐλευθέρως τὴν γνώμην των εὐρίσκονται ἐν μειοψηφίᾳ.

Τὰ παράπονα τῶν Χριστιανῶν διὰ τὴν νέαν αὐτὴν πολιτικὴν μεταρρυθμιστικὴν δοκιμὴν εἶναι γενικὰ καὶ πιστεύω ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ ἄρῃ ὁσονούπω τὸν τρόπον αὐτὸν τῆς διοικήσεως ἢ τοῦλάχιστον θὰ ὥφειλε νὰ τὸν μεταβάλλῃ, ἐὰν πραγματικῶς ἐπιδιώκῃ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τοὺς ὑπηκόους τῆς μίαν ἀμερόληπτον ἐφαρμογὴν καὶ ἐξάσκησιν τῆς δικαιοσύνης.

Ὁ εἰσηγητὴς τῶν νεωτέρων μεταρρυθμιστικῶν διατάξεων μὲ τὸ νὰ ἀφαιρέσῃ τελείως τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δικαστῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ μέγα μέρος ἐξήσκουν τὴν διαδικασίαν εἰς τὰ πολιτικὰ δικαστήρια καὶ

νὰ τὴν μεταβιβάσῃ εἰς τὰ δικαστικὰ Συμβούλια, ἐπεξήτησεν ἀναμφιβόλως νὰ ἀποφύγῃ μίαν ἰσχυροτάτην ἀντίθεσιν ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἀντέδρων εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μέτρων αὐτῶν καὶ δι' αὐτὸ ὥρισε τοὺς Κατῆδες ὡς Προέδρους τῶν νέων δικαστηρίων.

Καὶ ἐὰν μὲν ἐπρόκειτο μόνον περὶ τίτλου τιμῆς, δὲν θὰ ἦτο ἴσως τὸ πρᾶγμα ἐπικίνδυνον, δεδομένου ὅμως ὅτι ἡ ψῆφος τοῦ προεδρεύοντος εἶναι ἐκείνη ἢ ὁποία ἐν ἰσοψηφίᾳ δίδει κῦρος εἰς τὴν ἀπόφασιν, δὲν ἔχουν ἄδικον οἱ Χριστιανοὶ νὰ νομίζουν πῶς προτιήτερα πὺρ αἱ ὑποθέσεις των ἐξεδικάζοντο ἀπὸ Συμβούλια εἰς τὰ ὅποια ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Διοικητοῦ μετεῖχεν μὲ δικαίωμα ψήφου καὶ ὁ *Μητροπολίτης*, ἡμποροῦσαν νὰ ἐλπίζουν εἰς μίαν δικαίαν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν καὶ οὐχὶ τῶρα μὲ τὴν νέαν σύνθεσιν τοῦ Συμβουλίου.

Εἰς πολλὰς περιφερείας τῆς Ἠπείρου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψει εἰς τὰ δικαστήρια ἡ μαρτυρία τῶν Χριστιανῶν ἐναντίον τῶν Μουσουλμάνων, αὐτοπροσώπως δὲ ἐπληροφορήθη καὶ δι' ἄλλας ἐκνόμους περιπτώσεις καθ' ἃς ὁ Κατῆς (συγκεκριμένως ὁ τῆς Παραμυθιάς) τὴν προσαγωγὴν τίτλων κατοχῆς θεωρεῖ παράνομον, τὸ δὲ δικαστήριον συνεφώνησεν εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτήν.

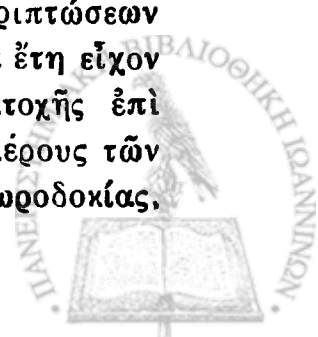
Εἰς τὸν νέον ὀργανισμόν τῶν δικαστηρίων δὲν ἔγινε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ καταστρατηγῇ τὸ πνεῦμα τοῦ Νόμου εἰς τὰς πολιτικὰς διαδικασίας καὶ ὅ,τι καινούργιο καὶ μεταρρυθμιστικὸν ἔχει εἰσέλθει διὰ τῆς θύρας ἐκδιώκεται διὰ τοῦ παραθύρου.

Καθῆκον τῶν διοικητικῶν ὑπαλλήλων θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ καταπολέμησις τοιούτων παραβιάσεων καὶ καταστρατηγήσεων τοῦ πνεύματος τῶν νόμων, δυστυχῶς ὅμως εἰς σπανιωτάτας περιπτώσεις συναντᾷ τις μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν, διότι οἱ Μουτεσερρήφιδες, οἱ Καϊμακάμηδες ἢ Μουδήφιδες θεωροῦν σκόπιμον καὶ συμφέρον νὰ διατελοῦν εἰς ἀγαθωτάτας σχέσεις μὲ τὸν Κατῆν, ἐφόσον, ὅπως εἶναι παγκοίνως γνωστόν, μία τοιαύτη ἐγκάρδιος συνεννόησις μεταξὺ των ὑποβοηθεῖ καὶ τὰ ἀτομικά των συμφέροντα.

Βεβαίως θὰ ἦτο ὄχι σωστὸν νὰ θέλῃ τις νὰ πιστεύῃ ὅτι αἱ ἀνωμαλίαι καὶ αἱ διακρίσεις ὡς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῆς δικαιοσύνης ἀφοροῦν μόνον τοὺς Χριστιανοὺς ὑπηκόους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Καὶ οἱ Μουσουλμάνοι δὲν εἶναι πλήρως ἐξησφαλισμένοι, ἐν τούτοις ὅμως δυσκολώτερον ἢ οἱ Χριστιανοὶ εὗρισκουν δικηγόρους διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ὑποθέσεών των εἰς τὰ δικαστήρια.

Κατὰ τὴν περιοδείαν μου ἐγενόμην αὐτόπτης μάρτυς περιπτώσεων καθ' ἃς οἰκογένειαι, ἐπὶ παραδείγματι, αἱ ὅποιαὶ ἐπὶ 40 συναπτὰ ἔτη εἶχον εἰς χεῖράς των ἀπροσβλήτους ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως τίτλους κατοχῆς ἐπὶ διαφόρων κτημάτων, ἐξετοπίζοντο ἐκ τῆς ἰδιοκτησίας των ἐκ μέρους τῶν ἀντιπάλων των ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς Ἰλιάμ ἐκδιδομένου κατόπιν δωροδοκίας,

ἐναντίον δὲ αὐτῆς τῆς καταδήλου καὶ βοώσης ἀδικίας εἰς μάτην ἐζήτουν διὰ διαφόρων προσφυγῶν εἰς τὰς δικαστικὰς ἀρχὰς προστασίαν καὶ βοήθειαν.

Ἐντεῦθεν προκύπτει ὀλοφάνερα τὸ ἄτοπον καὶ ἀψυχολόγητον γεγονός, ὅτι δηλαδή δὲν εἶναι ἀρκετὸν νὰ εἰσηγηταί τις ἐπὶ τοῦ χάριτος νέας μεταρρυθμιστικὰς καταστάσεις καὶ νὰ ἐμπιστεύεται τὴν διεξαγωγὴν τούτων εἰς ὄργανα ὑπαλληλικά ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐλλείπουν καὶ ἡ ἱκανότης καὶ ἡ θέλησις.

Ἐὰν ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ταῦτοχρόνως μὲ τὴν εἰσήγησιν τῶν ὀργανωτικῶν σχεδίων εἴχε φροντίσει, διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τούτων, νὰ στείλῃ παραλλήλως καὶ τὸν ἀπαραίτητον ἀριθμὸν ἱκανῶν ὑπαλλήλων, ἴσως εἰς τὴν περὶπτωσιν αὐτὴν θὰ μπορούσε τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον νὰ ἀποβῇ ἐπωφελὲς πραγματικῶς, ἐνῶ τώρα δὲν ἐδημιουργήθη τίποτε ἄλλο παρὰ μία μεγάλη ἀδικία καὶ ἀταξία.

Πιστεύω πῶς αὐτὰ τὰ ὁποῖα μέχρι τοῦδε ἐξέθεσα σχετικῶς μὲ τὰς περιοχὰς τῆς Ἡπείρου τὰς ὁποίας ἐπεσκέφθην εἶναι ἀρκετὰ νὰ καταδείξουν, ὅτι εἰς μίαν τόσον ἄνισον κατανομήν τῶν φόρων καὶ τόσον γενικῶς κρατοῦσαν ἔλλειψιν ἀπονομῆς δικαιοσύνης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλπίζῃ τις ἢ νὰ σκέπτεται περὶ μιᾶς ἀννψώσεως τοῦ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου τῆς Χώρας.

Θὰ ἐπεθύμουν ὡσαύτως νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν καὶ ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι ἓνα μέρος αὐτῆς τῆς ἀθλίας καταστάσεως ἔχει τὰς ρίζας του καὶ εἰς τὸ παρελθὸν καὶ δι' αὐτὸ αἱ μεταρρυθμίσεις δὲν μποροῦν νὰ εἰσαχθοῦν ἀποτόμως καὶ διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ βαθμηδόν, μὲ μεγάλην σύνεσιν καὶ μὲ βαθεῖαν μελέτην τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν.

Ἡ Κυβέρνησις θὰ ἔπρεπε ἐπὶ δύο κλάδων τῆς διοικήσεως νὰ στρέψῃ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν της διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν της ἔργον μίαν ἱκανοποιητικὴν καὶ ἀσάλευτον πρόοδον, δηλαδή εἰς μίαν *συστηματικὴν ὁργάνωσιν τῶν Σχολείων* καὶ εἰς μίαν καλλιτέρευσιν τῶν συγκοινωνιῶν.

Ἡ Κυβέρνησις ὅμως δυστυχῶς μέχρι τοῦ πλέον προσφάτου χρόνου δὲν ἔκαμε ἀπολύτως τίποτε γύρω ἀπὸ τὰς δύο αὐτὰς κατευθύνσεις.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος ἤρχισε ὅπωςδὴποτε νὰ στρέφῃ τὴν προσοχὴν της εἰς τὴν ἵδρυσιν σχολείων μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι εἰς τὴν ἐνέργειάν της αὐτὴν βαδίζει μὲ κάποιαν μεροληψίαν καὶ μὲ κάποιον φατριασμόν, ὁ ὁποῖος δὲν τῆς ἐπιτρέπει νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰς συμπαθείας τοῦ Χριστιανικοῦ στοιχείου.

Συνήντησα ἐπὶ παραδείγματι εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ τὸ Μπεράτι Τουρκικὰ σχολεῖα Μέσης βαθμίδος λειτουργοῦντα μὲ Κυβερνητικὰς ἐπιχορηγήσεις καὶ προικοδοτήσεις, καθὼς ἐπίσης καὶ διάφορα μεγαλύτερα κέντρα τῆς ὑπαίθρου καὶ Τουρκικὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, τῶν ὁποίων οἱ διδάσκοντες πληρώνονται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἐνῶ ἀντιθέτως ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τῶν Χριστιανικῶν σχολείων συντηροῦνται μόνον

διὰ τῶν εἰσφορῶν τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν δωρεῶν τῶν διαφόρων δωρη-
τῶν καὶ εὐεργετῶν.

Γιατὶ αὐτὴ ἡ ἀνισότης, ἐνῶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν θὰ ἔπρεπε
πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ σκεφθοῦν νὰ ἐξισώσουν κατὰ τὸ δυνατόν καὶ νὰ
ἐξαλείψουν τὴν ἐχθρικήν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῶν δύο κοινωνικῶν τάξεων
τοῦ πληθυσμοῦ;

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς τὸ Μουσουλμανικὸν στοιχεῖον ὕστερεῖ τοῦ Χρι-
στιανικοῦ ὥς πρὸς τὴν *Μόρφωσιν* καὶ ἐντεῦθεν προβάλλει ὥς ἀναγκαία καὶ
ἐπιβεβλημένη ἡ ἴδρυσις Τουρκικῶν σχολείων, θὰ ἔπρεπε ὅμως ἡ Κυβέρνη-
σις νὰ μὴ ἐμποδίῃ καὶ τὰς *Χριστιανικὰς Κοινότητες*, ἀλλ' ἀντιθέτως νὰ
τὰς ἐνισχύῃ μὲ ἀναλόγους εἰσφορὰς διὰ σχολικοὺς σκοποὺς.

Ἰδιαιτέρως θὰ ἐπεθύμει τις διὰ τὴν Ἑπείρον νὰ ἔβλεπε τὴν Κυβέρ-
νησιν προβαίνουσαν εἰς τὴν ἴδρυσιν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν, εἰς τὰς ὁποίας
ἀπὸ κοινοῦ τὰ παιδιὰ τῶν Τούρκων καὶ τῶν Χριστιανῶν θὰ ἐδιδάσκοντο
τὰ βασικώτερα χειρωνακτικὰ ἐπαγγέλματα.

Μὲ τοιαύτας ἐγκαταστάσεις θὰ μπορούσε νὰ ἐπιτευχθῇ ὥστε καὶ ἡ
νεολαία τῶν πτωχῶν Μουσουλμανικῶν τάξεων, ἡ ὁποία ὕστερεῖ σήμερον
εἰς κάθε χρήσιμον ἀπασχόλησιν, νὰ συνηθίσῃ εἰς τὴν ἐργασίαν, καὶ ἔτσι
βαθμηδὸν νὰ καταπολεμηθῇ καὶ ἡ προκατάληψις καὶ ἡ ἐσφαλμένη ἐκ τῶν
προτέρων κρίσις, συνεπεία τῆς ὁποίας ὁ κάθε *Τοῦρκος* ἐδῶ πέρα πιστεύει,
πὼς αὐτὸς εἶναι *πλασμένος μόνον νὰ διατάσῃ*, ὁ δὲ *Χριστιανὸς μόνον νὰ*
ὑπακούῃ καὶ νὰ τὸν ὑπηρετῇ!

Ἐνῶ δὲ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ποὺ ὑποδείξαμεν παραπάνω, διὰ τῆς
αὐξήσεως δῆλον ὅτι καὶ τῆς καλλιτερεύσεως τῶν σχολείων θὰ ἐλαμβάνετο
πρόνοια διὰ μίαν *συγχρονισμένην μόρφωσιν τῆς νέας γενεᾶς*, θὰ ἦτο δυ-
νατὸν παραλλήλως καὶ ταυτοχρόνως διὰ τῆς ἐξελίξεως καὶ τελειοποιήσεως
τῆς συγκοινωνίας εἰς τὰς ἐπὶ μέρους περιφερείας τῆς Ἑπείρου καὶ μεταξὺ
τῶν καὶ μὲ τὸ ἐξωτερικὸν νὰ συνδεθοῦν αὗται στενά, καὶ ἔτσι νὰ διευκο-
λυνθῇ καὶ ἡ ταχύτερα ἐξάπλωσις νέων ἀντιλήψεων καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ
μετάδοσις νέων ἰδεῶν.

Οἱ δρόμοι καὶ αἱ γέφυραι, οἱ ὁποῖοι εἶχον κατασκευασθῇ εἰς τὴν
Ἑπείρον ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, κατεστράφησαν καὶ καμμία χεῖρ
βοηθείας δὲν παρατηρεῖται πούθεν διὰ νὰ θεραπευθῇ αὐτὴ ἡ προϊοῦσα
ἀθλιότης ὥς πρὸς τὴν ἑλλειψιν συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας.

Ἡ Κυβέρνησις νομίζει ὅτι δὲν ἔχει τὰ ἀναγκαιοῦντα χρηματικὰ ποσὰ
πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Πιθανῶς, ἀλλὰ διατὶ ἀπορρίπτει τὴν βοήθειαν τῶν ἰδιωτῶν, καὶ διατὶ
δὲν ἐγκρίνει τὴν ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἀνωνύμων Ἑταιρειῶν μὲ σκοπὸν
τὴν κατασκευὴν δρόμων καὶ γεφυρῶν;

Μεταξὺ *Μπερατίου* καὶ *Αὐλῶνος* ἐκτείνεται ἡ εὐφορος πεδιάς τῆς
Μουζακιάς ἡ ὁποία διασχίζεται καὶ διαρρέεται ἀπὸ τὸν Ἀῶν.

Ἵπεράνω ὁμως τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ δὲν ὑπάρχει οὐδεμία γέφυρα, ὃ δὲ ταξιδιώτης τὸν διέρχεται τὸ μὲν καλοκαῖρι μὲ μισοχαλασμένες βάρκες, τὸν δὲ χειμῶνα εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀναζητῇ δίοδον μέσα σὲ δυσβάτους ἀτραποὺς τῶν ἀπομεμακρυσμένων βουνῶν.

Παρομοίαν ὡσαύτως ἀδιαφορίαν δείχνει ἡ Κυβέρνησις καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐπισκευὴν καὶ διατήρησιν τῶν λιμένων.

Τὰ παράλια τῆς Ἑπείρου διαθέτουν μίαν σειρὰν ἀπὸ θαλασσίας διεξόδους αἱ ὁποῖαι μὲ μικρὰν βοήθειαν ἐκ μέρους τῶν Ἀρχῶν μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν ὡς σημεῖα ἐπικοινωνίας μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν διαφόρων Ἑπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ Κυβέρνησις ὁμως παρρμένει ἀδρανής, ἀφίνει τὴν χώραν εἰς τὴν ἀπομόνωσίν της καὶ ἔτσι τὴν στερεῖ ἐνὸς ἀποτελεσματικοῦ μέσου πρὸς καταπολέμησιν τῶν σκουριασμένων ἀντιλήψεων καὶ τῶν κακῶν συνηθειῶν τοῦ πληθυσμοῦ.

Αὐτὰ ὅλα εἶναι λίαν ἐπιζήμια εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν Μεταρροθμίσεων, σπουδαιότερον ὁμως εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι μὲ τὰ μέτρα αὐτὰ τῆς ἀπομονώσεως παρεμποδίζεται καὶ κάθε διαφωτισμὸς τοῦ πληθυσμοῦ, ὃ ὁποῖος θὰ ἤρχειτο ὡς ἀποτέλεσμα τῆς συχνοτάτης ἐπικοινωνίας μὲ ἄλλας περισσότερον προωδευμένας χώρας.

Θὰ ἐπεθύμουν νὰ μοι ἐπιτραπῇ ὅπως τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις ἐνισχύσω μὲ τὴν παράθεσιν ἐνὸς τοῦλάχιστον παραδείγματος.

Μεταξὺ Πορτο-Παλέρμου καὶ Ἑγουμενίτης εὐρίσκεται ὁ λιμὴν τῶν Ἀγίων Σαράντα, ὅπου μποροῦν καθ' ὅλας τὰς ἐποχὰς τοῦ ἔτους νὰ προσορμισθοῦν ἀσφαλῶς καὶ τὰ μεγαλύτερα ἀκόμη πλοῖα, καὶ νὰ ἀποπλεύσουν ἐπίσης ἀσφαλῶς.

Ὁ λιμὴν αὐτὸς εἶναι ἡ καλλιτέρα καὶ πλησιεστέρα θαλασσία διεξόδος δι' ὅλον τὸ Πασαλίκιον τοῦ Ἀργυροκάστρου.

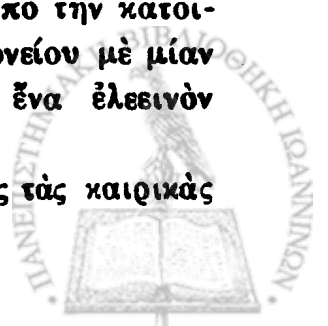
Τὸ ἐξαγωγικὸν καὶ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον ὁλοκλήρου τῆς τόσον δαψιλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως πεπρoικισμένης περιοχῆς Δελβίνου, Ἀργυροκάστρου καὶ Τεπελενίου θὰ ἔπρεπε φυσικὰ νὰ ἐξυπηρετηθῇ διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος θαλασσίας διεξόδου.

Τόσον δὲ σπουδαῖον εἶναι αὐτὸ τὸ ἐπίνειον, ὥστε τὸ Αὐστριακὸν Lloyd ἀπεφάσισεν ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος νὰ προσεγγίξῃ μὲ τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς τῶν Δαλματικῶν καὶ Ἀλβανικῶν παραλίων.

Δυστυχῶς ὁμως ὑπάρχει εἰς τοὺς Ἀγίους Σαράντα ἔλλειψις ἀπὸ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια ἐνὸς λιμένος.

Ὀλόκληρος ἡ περιοχὴ τοῦ ἐπινείου τούτου κατέχεται ἀπὸ τὴν κατοικίαν τοῦ ὑγειονομικοῦ ἱατροῦ, ἀπὸ ἓνα μικρὸν οἶκημα τελωνείου μὲ μίαν ἀποθήκην πού χωρεῖ μόλις 50 δέματα ἐμπορευμάτων καὶ ἀπὸ ἓνα ἑλεσινὸν ἀχυρῶνα!

Ταξιδιωτὰι καὶ ἐμπορεύματα εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς ὅλας τὰς καιρικὰς

μεταβολὰς καὶ ἔτσι ἡ συγκοινωνία εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ παρὰ τὴν θαυμασίαν τοποθεσίαν δὲν ἔχει ἐξελιχθῇ, μοιραίως δὲ τὸ ἐμπόριον ἔχει ἀποτραπῇ ἀπὸ τὴν φυσικὴν του κατεύθυνσιν καὶ λαμβάνει τὴν περίφημον περιπλάνησιν διὰ μέσου τῆς Πρεβέζης, ὅπου ἡ τιμὴ τῶν διὰ θαλάσσης εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων εἶναι παρὰ πολὺ ὑψωμένη καὶ ἡ πώλησίς των συνεπῶς δυσχερεστέρα.

Μερικοὶ πλούσιοι ἔμποροι τοῦ Ἀργυροκάστρου προσεφέρθησαν δι' ἰδίων ἐξόδων νὰ ἀνοικοδομήσουν εἰς Ἀγίους Σαράντα τὰς ἀναγκαιούσας ἀποθήκας καὶ εἰς διάστημα 15—20 ἐτῶν, καθ' ὃ θὰ εἶχον ταύτας ὑπὸ τὴν κατοχὴν των νὰ εἰσπράττουν μικρὸν τινα φόρον ἀπὸ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀποθηκῶν, αἱ ὁποῖαι αὐτοδικαίως μετὰ ταῦτα θὰ περιήρχοντο εἰς τὴν Τουρκικὴν ἰδιοκτησίαν.

Αὐτὴν ὅμως τὴν πρότασιν τῶν ἐμπόρων, τὴν τόσον ἐπωφελῇ διὰ τὸ δημόσιον Τουρκικὸν Ταμεῖον, ἡ Τοπικὴ διοίκησις δὲν ἠθέλησε μέχρι τοῦδε νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει.

Εἶμαι ὅμως πεπεισμένος ὅτι, ἐὰν ἡ πρότασις τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος ἐμπόρων ἐγίνετο δεκτὴ ἢ κατ' ἄλλον τρόπον διηκολύνετο ἡ συγκοινωνία εἰς τὸ ἐπίνειον τῶν Ἀγίων Σαράντα, εἰς τὸν ἔρημον καὶ ἐγκαταλελειμμένον αὐτὸν μέχρι τοῦδε λιμένα τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀκτῶν θὰ ἀνηγείροντο οὐχὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως μερικῶν δεκάδων ἐτῶν περίβλεπτα σπίτια καὶ ἀποθήκαι μὲ ὅλας τὰς ἀνέσεις.

Πόσον δὲ γρήγορα ἡ εὐκόλος ἐπικοινωνία μὲ τὸ ἐξωτερικὸν ἐπενεργεῖ εἰς τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ἐπάνθησιν πόλεων καὶ ἐν Ἡπείρῳ ἀκόμη, δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν ὡς ἐποικοδομητικὸν παράδειγμα τὴν Αὐλῶνα.

Ἡ Αὐλῶν, παρὰ τὴν ἀνθυγιεινὴν τοποθεσίαν της καὶ τὰς οὐχὶ εὐνοϊκὰς συνθήκας, δεδομένου ὅτι ἡ πόλις εὐρίσκεται ὀλίγον μακρὰν τοῦ ἐπινείου, ἐν τούτοις ἀφ' ἧς ἐποχῆς τὴν ἐπεσκέπτοντο τὰ ἀτμόπλοια τῆς Αὐστριακῆς Ἑταιρείας Lloyd προσέλαβεν μίαν οὐσιαστικὴν ἀνάπτυξιν καὶ μὲ σημαντικὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ καὶ μὲ πλουτισμὸν νέων ἐμπορικῶν καταστημάτων.

Ἐν τέλει ἀπεξηράνθη καὶ μετεβλήθη εἰς ἀνθηρὸς κήπους καὶ τμήμα σημαντικὸν ἐκ τῶν ἐλωδῶν περὶ τὴν πόλιν ἐκτάσεων.

Δύναται δὲ ὁ καθένας νὰ φαντασθῇ πόσον ἀκόμη περισσότερον θὰ ἤκμαζεν ἡ πόλις αὕτη, ἐὰν ἐξωβελίζοντο τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα παρακωλύουν τὴν συγκοινωνίαν της μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν Ἡπειρωτικῶν ἐπαρχιῶν.

Εἰς τὴν νέαν ὅμως ὁργάνωσιν τοῦ Βιλαετίου ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις παρείδεν ἐντελῶς τὴν ἐμπορικὴν σημασίαν τοῦ τομέως αὐτοῦ καὶ ἐνῶ μετέθεσε τὴν ἐδραν τοῦ Πασᾶ εἰς τὸ Μπεράτι καὶ τὴν Αὐλῶνα ἀφῆκε μόνον ἓνα Καϊμακάμην.

Ὁ τόπος συνεπῶς παρέμεινε ἐστερημένος τοῦ καταλλήλου δικαστηρίου διὰ τὴν διευθέτησιν τῶν ἐμπορικῶν διαφορῶν.

Ἐπέστησα τὴν προσοχὴν τοῦ Μουτεσερίφη τοῦ Μπερατίου καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν τοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἡπείρου σχετικῶς μὲ τὴν λυπηρὰν αὐτὴν κατάστασιν.

Ὁ Σελὶμ-Πασᾶς εἰς τὸ Μπεράτι μοῦ ὑπεσχέθη ὅτι θὰ διευθετήσῃ τὴν πραγματικὴν αὐτὴν ἔλλειψιν, ὅσον τοῦλάχιστον ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὸν διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπαγρυπνήσεως τοῦ πολιτικοῦ δικαστηρίου τῆς Αὐλῶνος, οὗτινος προΐσταται Κατῆς.

Ὁ ἐνταῦθα ἐπίσης Γενικὸς Διοικητὴς μοῦ εἶπεν ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν ἀναγκαιότητα ἑνὸς τοιούτου Ἐμποροδικείου καὶ ὅτι θὰ προβῇ εἰς τὴν ἱδρυσίν του ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου.

Διὰ τὰ ἐπισπευσθῇ ὅμως ἡ πραγματοποίησις τῆς ὑποσχέσεως αὐτῆς θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἓνα ὁμαδικὸν διάβημα διὰ τῶν ἐν Αὐλῶνι εὐρισκομένων Προξενικῶν ἀντιπροσώπων καὶ τὸ ὁποῖον νὰ ἐπικουρηθῇ καὶ ἀπὸ τὸν ἐκεῖ εὐρισκόμενον συνάδελφόν μου.

Δ'.

Ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν μὲ γενικὰς καὶ ἀδρὰς γραμμάς προσεπάθησα νὰ δώσω περὶ τῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων τῆς Ἡπείρου τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθην δὲν ἤμπορεῖ—κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου τοῦλάχιστον—νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ὅτι εἶναι πλήρης καὶ τελεία.

Ταξείδια εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Χώρας εἶναι συνδεδεμένα μὲ ἐξαιρετικὰς δυσκολίας ἀκόμη καὶ διὰ τὸν μετὰ δραστηριότητος ἐρευνῶντα, διότι μέσα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀπομόνωσιν μιᾶς ἀνατολίτικης ζωῆς παραμένει εἰς τὸν ταξειδιώτην ἡ ἐντύπωσις ὅτι μόνον ὑπὸ πολλαπλοῦς περιορισμοὺς εἶναι ἐφικτὴ ἡ διεῖσδυσις εἰς τὸν ἐσωτερικὸν μηχανισμόν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.

Ἔτσι μερικὰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας ἀκόμη συνέλεξα γύρω ἀπὸ τὴν λειτουργίαν τῆς διοικήσεως καὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ τὰς ὁποίας δὲν ἠδυνήθην νὰ συμπεριλάβω εἰς τὰ στενὰ περιθώρια τῆς παρούσης γενικῆς μου ἐκθέσεως, θὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ μεταδώσω κατόπιν σχετικῆς ἐκτιμῆσεως καὶ ἐπεξεργασίας εἰς τὴν προσεχῇ ἔκθεσίν μου.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ ταξίδιον ποὺ ἐπραγματοποίησα μοῦ διηυκρίνησε ἄρκετὰ σημεῖα τόσον ὑπὸ τὴν ἔποψιν πολιτισμοῦ ὅσον καὶ γύρω ἀπὸ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος τμημάτων τῆς Ἡπείρου.

Καὶ ἔτσι εὐρίσκομαι εἰς θέσιν νὰ μὴ παραγνωρίζω τὰ ἐμπόδια εἰς τὰ ὁποῖα προσκρούει ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν προπαρασκευὴν μιᾶς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως.

Παρὰ ταῦτα ὅμως μία οὐσιώδης προϋπόθεσις διὰ μίαν τοιαύτην βελτίωσιν ἔδημιουργήθη.

Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκαταγώνιστος ἰσχὺς τῶν Ἀλβανῶν Μπέδων ἐθραύσθη.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἄλλοτε ἦσαν ἡ μάστιξ καὶ ὁ τρόμος τῶν Χριστιανῶν ῥαγιαδῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐμυκτήριζον κάθε νόμον καὶ κάθε ἔννοιαν τάξεως, δὲν τολμοῦν πλέον παρὰ μόνον εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις νὰ ἀνταχθοῦν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Κυβερνήσεως ὁσάκις ταῦτα ἐκδηλοῦνται μὲ κάποιαν ἐνεργητικότητα καὶ ἀκαμπτον ἀποφασιστικότητα.

Ὡσαύτως καὶ ἀπὸ τὸ Χριστιανικὸν τμῆμα τοῦ πληθυσμοῦ δὲν ἔχει νὰ ἀνησυχῇ σοβαρῶς ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ἐκτὸς ἴσως τῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα συνορευουσῶν περιοχῶν, δεδομένου ὅτι ὁ μὴ ἐξησκημένος εἰς τὰ ὄπλα πληθυσμὸς τῆς ὑπαίθρου φοβεῖται τὴν ὑπεροχὴν τῶν στρατιωτικῶς ἐκγυμνασμένων κυριάρχων του.

Ἡ Κυβέρνησις συνεπῶς θὰ μπορούσε σχετικῶς μὲ τὸ τμῆμα αὐτὸ τῆς Αὐτοκρατορίας της νὰ ἀφοσιωθῇ μὲ ἀμέριστον τὴν προσοχὴν εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν της ἔργον.

Ἐὰν κατώρθωνε νὰ θραύσῃ καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τὴν τρομερὰν νωθροτητα εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσαν οἱ Ἀλβανοὶ κυρίαρχοι καὶ νὰ ἀφυπνίσῃ τοῦλάχιστον εἰς τὴν νεολαίαν τὴν ἀγάπην πρὸς ἐργασίαν δι' ἓνα ἀνώτερον πολιτισμόν, ἐὰν μπορούσε περαιτέρω νὰ θέσῃ ἐμπόδια εἰς τὴν διαφθορὰν ἡ ὁποία κυριαρχεῖ εἰς τὰς τάξεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων της, τότε θὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ ἐξωτερικὴ ἡσυχία καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐξασφάλις τῆς δικαιοσύνης, τότε θὰ ἀναχαιτισθῇ καὶ θὰ ἀποφευχθῇ ὁ ἐμπορικὸς μαρασμὸς εἰς τὸν ὁποῖον τώρα μὲ γοργὸν βῆμα περιέπεσαν τὰ τμήματα αὐτὰ τῆς Ἡπείρου.

Ἡ πιθανότης διὰ μίαν τοιαύτην ἀνάρρωσιν ὑπάρχει καὶ ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν παραλλήλως δὲν ἐλλείπουν οὔτε ἡ ἰδιοφυΐα οὔτε ἡ πρὸς μόρφωσιν ἱκανότης.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐλλείπει καὶ τοῦ ὁποίου ἔχει τὰ μάλιστα ἀνάγκην ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἡπείρου εἶναι ἡ χρηστὴ καὶ συνετὴ Διοίκησις.

Z w i e d i n e k

Ε'.

Ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀνωτέρω θὰ ἐπέισθη ἀσφαλῶς ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας ἐν Ἡπείρῳ δὲν ἦτο παραφυσὶς τῆς Μετερνικεῖου τοιαύτης ἔναντι τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ προβλήματος.

Προξενοῦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ κατάπληξιν αἱ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τοῦ Ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἡπείρου καὶ αἱ διὰ τὸν γενικώτερον ἐκπολιτισμόν ταύτης ὑποδείξεις τοῦ Αὐστριακοῦ διπλωμάτου πρὸς τὴν Κυβερνήσιν του καὶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἐν Ἡπείρῳ.

Ἀκόμη καὶ σήμερον πλεῖσται τῶν ὑποδείξεων ἐκείνων διατηροῦν ἀνάγλυφον τὴν ἀξίαν των.

Ἡ ψυχολογία ἐπίσης τοῦ χαρακτῆρος τῆς συγκυριαρχίας τῶν Ἀλβανῶν ἐν Ἡπείρῳ, ἡ βαθυτάτη ἀνάλυσις τῶν αἰτίων τῆς ἀποτυχίας τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων τῆς Τουρκίας ἐν Ἡπείρῳ—ἀνάλυσιν τὴν ὁποίαν οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὴν Ἡπειρωτικὴν Ἱστορίαν ἔχει μέχρι σήμερον δώσει—καὶ αἱ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν γινώμαί του, ἀποκαλύπτουν ὄχι ῥωμαντικὸν φιλελληνισμόν. ἀλλὰ διορατικότητα σπανίαν, ρεαλιστικότητα ζηλευτὴν καὶ φιλελληνισμόν ἐμπράγματον.

Πόσον τῇ ἀληθείᾳ ὁ χρόνος εἶναι εὐεργετικὸς διὰ τὴν ἀποκατάστασιν μερικῶν ἱστορικῶν πλανῶν!

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ὑπὸ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ

Α'

ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ

I

Ἡ κυριαρχία τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτσης εἶναι σημεῖον στενώτατα συνδεδεμένον μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Τουρκοκρατίας γενικῶς εἰς τὴν Ἑπειρον.

Περὶ τοῦ εἴδους τῆς *ιδιορρύθμου αὐτῆς συγκυριαρχίας* Ἀλβανῶν Μπέηδων ἀφ' ἑνὸς καὶ Τούρκων κατακτητῶν ἀφ' ἑτέρου, ἀποσπῶμεν ἀπὸ μίαν ἀνέκδοτον διπλωματικὴν ἐκθεσιν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Αὐστριακοῦ Προξένου Zwiedinek πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας (Βιέννην) τὰ κάτωθι διαφωτιστικὰ σημεῖα, δεδομένου ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος συγκυριαρχία δὲν εἶναι σαφῶς διευκρινισμένη¹ εἰς τὴν οὐσιαστικὴν ἱστορικὴν τῆς διατύπωσιν ὥς καὶ εἰς τὸν βαθύτερον ἀντίκτυπον τὸν ὅποιον ἐσημείωσεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς περαιτέρω τύχης ὁλοκλήρων διαμερισμάτων τῆς Ἠπείρου κατὰ τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας.

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψει—λέγει² ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης, ὅστις εἶχεν ἐπανελημμένως περιηγηθῇ ὁλόκληρον τὴν Ἑπειρον, ὅτι μόλις ὀλίγαι δεκαετηρίδες παρῆλθον, ἀφ' οὗτου ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀνέλαβε τὴν πραγματικὴν κυριαρχίαν τῶν μερῶν αὐτῶν τῆς Ἠπείρου³, δεδομένου ὅτι πρότερον λόγῳ τῆς ὑπερβολικῆς ἐπιρροῆς τῶν Ἀλβανῶν ὑπηκόων ἦτο μόνον τυπικὴ καὶ φαινομενικὴ.

1) Ἀραβαντινοῦ Σπ. Ἱστορία Ἀλῆ - Πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, Ἀθῆναι 1895 σελ. 6—7 (Προλεγόμενα).

2) Ἡ ἐκθεσις τοῦ Αὐστριακοῦ Προξένου φέρει χρονολογίαν 24 Ἰουνίου 1867, εἶναι συντεταγμένη ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἀνευρέθη ὑπὸ τοῦ γράφοντος τὰς γραμμὰς ταύτας εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας (Βιέννην).

3) Ὁ Αὐστριακὸς διπλωμάτης ἔχει ὑπ' ὄψει τοῦ ἰδίου τὰς περιοχὰς Τσαμουρ-γιᾶς, Φιλιατῶν, Μαργαριτίου, Ἀργυροκάστρου, Παραμυθίας καὶ Πάργας, τὰς ὁποίας εἶχε περιηγηθῇ καὶ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο.

Καὶ ἐνῶ κατῶρθωσε, παρὰ τὴν τρομερὰν ἀντίστασιν τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων, νὰ θραύσῃ ἐνόπλιως τὴν δύναμίν των, δὲν ἦτο ὅμως δυνατόν νὰ μεταβάλλῃ ταυτοχρόνως καὶ τὸν χαρακτῆρα τούτων, ὥς ἐπίσης καὶ τὰς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδων ὀλοκλήρων στηριζόμενας παλαιὰς παραδόσεις καὶ ἔξεις, οὔτε δὲ ἦτο ἐπίσης κατορθωτὸν τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ πληθυσμοῦ, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε εἶχεν ὡς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν λαφυραγωγίαν, νὰ μεταβληθῇ ἀποτόμως εἰς ἡσύχους καὶ ἐργατικούς καὶ βιομηχάνους πολίτας.

Ἡ δύναμις καὶ ἡ ἀκαταγώνιστος ἰσχὺς τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων ἐθραύσθη.

Ἐκεῖνοι ποὺ ἄλλοτε ἦσαν ἡ μάστιξ καὶ ὁ τρόμος τῶν χριστιανῶν ραγιαδῶν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἐμυκτήριζον κάθε νόμον καὶ κάθε ἔννοιαν τάξεως, δὲν τολμοῦν πλέον παρὰ εἰς ἐλαχίστας περιστάσεις νὰ ἀντιταχθοῦν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Κυβερνήσεως, ὅσάκις ταῦτα ἐνεργοῦν μὲ κάποιαν δραστηριότητα καὶ ἀκαμπτον ἀποφασιστικότητα.

Τὰ ἀνωτέρω ἐπιβεβαιοῦν κατὰ τρόπον πειστικὸν τὴν ὑπαρξίν τῆς παραδόξου αὐτῆς συγκυριαρχίας ἐν Ἠπείρῳ Τούρκων κατακτητῶν καὶ φεουδαρχῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ κατακτητῶν καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται ἤδη τὸ εὐλογον ἐρώτημα :

Πότε εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης εἰδικῶς κατηργήθη ἡ περίφημος αὐτὴ τυραννία τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ;

Πότε ἡ ἐπαρχία Κονίτσης—τὸ Ἀκριτικὸν αὐτὸ τμῆμα τῆς Ἠπείρου—ἔπαυσε νὰ πληρῶνῃ εἰς τοὺς Μπέηδες τῶν ὁμόρων Ἀλβανικῶν περιοχῶν—ιδίως τῆς Κολώνιας¹—τὰ γνωστὰ ὑπὸ τὸ περιληπτικὸν ὄνομα Ἀγαλλίγια² καὶ Σουμπασλίγια ;

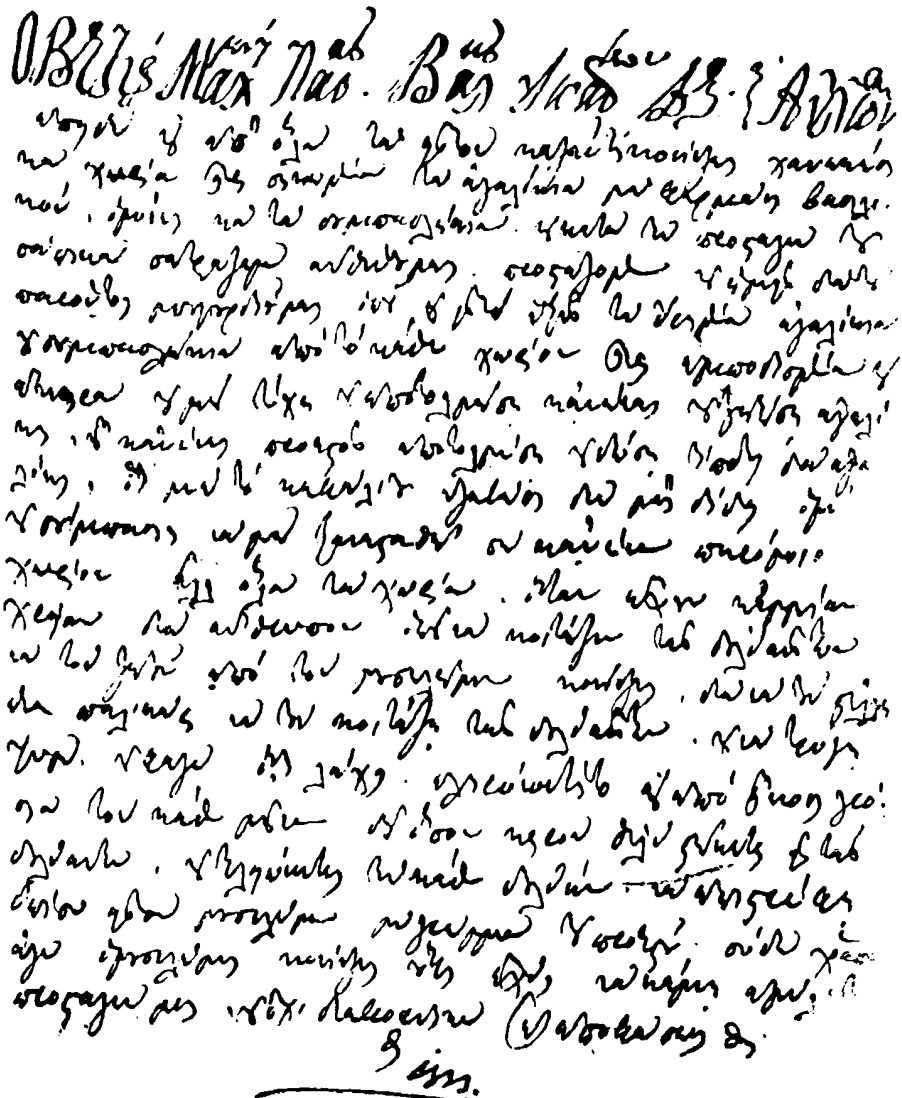
1) Ἡ κατάργησις δὲν ἐγένετο ταυτοχρόνως εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς Ἠπείρου. Ὁ Zwiedinek ὀρίζει χρονικὸν ὄριον τὸ ἔτος 1840 περίπου, ἀλλὰ εἶναι δυστυχῶς γεγονός ὅτι τὸ ὄριον αὐτὸ ποικίλλει κατὰ περιοχάς.

2) Ἡ ἱστορία τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης εἶναι στενῶτατα συνδεδεμένη μὲ τὰς ἐπιδρομὰς ἰδίως τῶν ἐκ Κολώνιας (Ἐρσέκας) Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ ἀγάδων. Ἐγγραφα ἱστορικά ἐκ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἡμῶν ἀρχείου δημοσιευθέντα εἰς τὰ «Ἠπειρωτικά Χρονικά» (ἔτος Δ' 1929) καὶ δημοσιευθησόμενα προσεχῶς θὰ διευκρινήσουν πολλὰ σκοτεινὰ σημεῖα σχετιζόμενα μὲ τὴν λεηλασίαν τῶν χωρίων τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ὑπὸ Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων ἰδίως τῆς Κολώνιας.

3) Σούρλα Εὐριπίδου, Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης, «Ἠπειρωτικά Χρονικά» 1929 σελ. 220—234.

«Τὰ λεγόμενα Ἀγαλλίγια ὅπου ἀδίκως ἔπερναν οἱ Πέγιδες καὶ Ἀγάδες τῆς Ἀρβανητιᾶς ἀπὸ τὸν βασιλικὸν ῥαγιαῖν, τὰ ἔκαμε μεμνοῦ τὸ δεβλέτι Ἀλιγιέ, διὰ τοῦτο σᾶς προστάζω καὶ ἐγὼ ὅπου δὲν ἔχει νὰ δώσῃ κανένας Ἀγαλλίγια».

(Ἀπόσπασμα ἀπὸ γράμμα τοῦ Μεχμέτ Ρεσὴτ Πασᾶ (Ρούμελη Βαλεσῆ) πρὸς τοὺς προεστώτας τῶν πέντε κύκλων τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης). Αὐτόθι σελ. 226-227.

3: Eng

Ἀποφεύγομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἀκριβῆ χρονολογίαν, ἐφ' ὅσον δὲν συνελέγη ἀκόμη ὁλόκληρον τὸ ὕλικόν ποὺ θὰ μπορῇσε νὰ διαφωτίσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ζήτημα, πεισθέντες ὅμως ἐκ τῆς μελέτης σχετικῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων ὅτι ἡ κατάργησις τῶν περιφήμων Ἀγαλῆκίων εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτης δὲν συμπίπτει οὔτε μὲ τὸν χρόνον καθ' ὃν εἰς ἄλλα τμήματα τῆς Ἡπείρου κατηργήθησαν ταῦτα, ἀντιθέτως δὲ μάλιστα ποικίλλει κατὰ χωρία καὶ Μπέηδες, ἀρκούμεθα εἰς τὴν δημοσίευσιν μόνον μερικῶν χαρακτηριστικῶν ἐγγράφων ἱστορικῶν, ἐκ τοῦ Οἰκογενειακοῦ ἡμῶν Ἀρχείου.

II

Ἐγγραφα ἱστορικὰ ἐκ τοῦ Ἀρχείου Ἰωάννου καὶ Κύρκας Σούρλα, τὸ πρῶτον δημοσιενόμενα.

Ὁ Βεζύρ Μαχμούτ Πασᾶς Βαλεσῆς, Ἰωαννίνων Δελβίνου καὶ Αὐλῶνος.

Ἐπειδὴ καὶ ἀπ' ὅλα τοῦ ἀφτοῦ Καζᾶ τῆς Κονίτης χανεκέσικα χωρία εἶναι σηκωμένα τὰ Ἀγαλίκια μὲ φερμάνι βασιλικόν, ὁμοίως καὶ τὰ Σουμπασλήκια καὶ κατὰ τὴν προσταγὴν τοῦ Σάπικα Σατραζάμη αὐθέντου μας, προστάζομεν καὶ ἡμεῖς διὰ τοῦ παρόντος μπουγιουρδιοῦ μας ὅπου καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὰ ἱρημένα Ἀγαλίκια καὶ Σουμπασλήκια ἀπὸ κάθε χωρίον εἶναι ἐμποδισμένα καὶ ἄκυρα καὶ μὴν τύχη καὶ ἀποτολμῆσι νὰ ζητήσῃ Ἀγαλίκι ἢ κανέναν Προεστὸς ἀποτολμῆσι νὰ δώσῃ τίποτες διὰ Ἀγαλίκι ὅπου μὲ τὸ κεφάλι του τζεβάπι δὲν μοῦ δίδει.

Ὅμοίως καὶ Σούμπασης νὰ μὴ ξανασταθῇ σὲ κανένα παρόμοιον χωρίον, ἀλλ' ὅλα τὰ χωρία ὅταν ἔχουν καμμίαν χρεῖαν δι' ἄνθρωπον ὅπου νὰ κοιτάξῃ τις δουλειές των νὰ ζητοῦν ἀπὸ τὸν Μουσελίμην Κονίτης διὰ νὰ τοῦ στέλλῃ ἓνα παλληκάρι νὰ τοῦ κοιτάξῃ τις δουλειές του καὶ νὰ τρώγῃ ψωμί καὶ φαγὶ ὅ τι λάχει πληρώνοντάς το καὶ ἀπὸ εἴκοσι γρόσια τὸν κάθε μῆνα δι' ὅσον καιρὸν θέλει στέκεται εἰς τὴν δουλιάν του καὶ τελώνοντας τὴν κάθε δουλειάν νὰ ἐπιστρέφῃ ὀπίσω εἰς τὸν Μουσελίμη μὲ γράμμα τοῦ Προεστοῦ.

Σὺ δὲ Χασὰν Ἀγᾶ Μουσελίμη Κονίτης ἔτσι ἔχεις νὰ κάμῃς κατὰ τὴν προσταγὴν μας καὶ ὄχι διαφορετικά.

ἔξ ἀποφάσεως

1833

3 Δεκεμβρίου

Ἰωάννινα

Μαχμούτ Ρασίτ Πασᾶς

«Ἐγὼ δὲ Σατραζάμης καὶ ἔλχακεν Ρούμελη Βαλεσῆς Τεπιδὲν δίδω τὸ μπουγιουρδὴ μου εἰς ὅλα τὰ χανεκίσικα χωρία τῆς Κονίτζης ὅπου τὰ Ἀγαλίικια ἐσυκώθησαν, ἔγιναν μεμνοῦ μὲ φερμάνι βασιλικόν, ὁμοίως καὶ τὰ Σουμπασλίικια.

Διὰ τοῦτο προστάζω καὶ ἐγὼ μὲ τὸ παρόν μου μπουγιουρδὴ, ὅπου τὰ ἱρημένα Ἀγαλίικια καὶ Σουμπασλίικια ἀπὸ τὸ κάθε χωρίον νὰ εἶναι ἐμποδισμένα καὶ ἄκυρα, μὴ τολμήσῃ τις καὶ ζητήσῃ ἀγαλίικι ἢ τις προεστῶς δώσῃ ὅτι μὲ τὸ κεφάλι του δὲν μοῦ δίδει τζεβάπι.

Ὅμοίως καὶ Σούμπασης νὰ μὴν μετασταθῇ σὲ χωρίον.

Ὅλα τὰ χωρία ὅταν ἔχουν χρεῖαν διὰ Τοῦρκον νὰ κοιτάζουσιν τὶς δουλαιὰς τοὺς νὰ γράφουσιν πρὸς τὸν εἰς Κόνιτζαν μουσελίμην μου νὰ τοὺς στέλνῃ ἓνα παληκάρι νὰ τοὺς θεωρῇ ταῖς δουλαιὰς τοὺς νὰ τρώγῃ ψωμί καὶ φαγὶ ὅ τι λάχῃ, καὶ νὰ τὸν πληρώνουσιν πρὸς εἴκοσι γρόσια τὸν μῆνα, νὰ τὸ κρατοῦν τὸ παληκάρι ὅσον ἔχουν δουλιὰν οἱ ῥαγιαδάις καὶ μὴν ἔχοντας δουλιὰν νὰ πέρνῃ γράμμα ἀπὸ τὸν Γκοτζιάμπασην¹ καὶ νὰ γυρίξῃ ὅποισιν εἰς τὸν Μουσελίμην.

Καὶ ἐσὺ ἐδικέ μου Μουσελίμη ἔτζι ἔχεις νὰ ἀκολουθήσῃς καὶ ὄχι διαφοροετικά.

ἐξ ἀποφάσεως

1830

Δεκεμβρίου 4

Ἰωάννινα

Ἴσον ἀπὸ τὸ Μπουγιουρδὴ τοῦ Ὑπερτάτου Βεζύρ Ἰμὴν Πασᾶ ἐφένδη μας.

«Ἀγαπητέ μου Ντερβὴ Χασὰν ὅπου εἶσαι διωρισμένος διὰ τὰ τζερεμέδια² τῶν χωρίων Σιληχτάρ Πόντα, σὲ φανερόνω, ἀπὸ τὸν Μεχκεμέν³ τῆς Κόνιτζας μοῦ ἦλθεν Ἰλιάμι ὅπου γυρεύεις ἀγαλήικι τοῦ Σιληχτάρι ἀπὸ τὸ χωρίον Πρυσόγιανη⁴, τὰ ἀγαλήικια αὐτὰ ἔγιναν μεμνοῦ ἀπὸ τὸν αὐθέντην μας ὡς ἐβεβαιώθη καὶ ἀπὸ τὸ Μπουγιουρδὴ τῆς Ὑψηλότητός του, διὰ τοῦτο ἂν εἶναι ἔτζι νὰ τραβήσῃς χέρι, νὰ μὴν τοὺς ζητήσῃς Ἀγαλίικι.

Ὑγίαινε

1832 Σεπτεμβρίου 28

Μοναστήρι

1) Προεστῶς τοῦ χωρίου.

2) Καθυστερούμενοι βασιλικοὶ φόροι.

3) Διοίκησιν Κονίτσης ἢ μᾶλλον Ὑποδιοίκησιν Κονίτσης.

4) Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν περισωθέντων εἰς τὸ ἡμέτερον οἰκογενειακὸν Ἀρχεῖον ἱστορικῶν ἐγγράφων τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου ἀναγράφεται πάντοτε Πρυσόγιανη καὶ ὄχι Πρροόγιανη, ὡς καθιερώθη νὰ γράφεται ἀργότερον. Εἰς τινὰ μάλιστα τῶν ἐγγράφων φέρεται γεγραμμένον καὶ ὡς Πρυσόγιανη.

Ἐγὼ δὲ Σουλεϊμάνπεγης τοῦ Γιαούπεγη μὲ τὸ παιδί μου τὸν Χουσεῖν-
πεγην δίδομεν τὸ γράμμα τοῦ Κύρ Κώστα Γραμματικοῦ καὶ τῶν παιδιῶν
του τοῦ Γιαννάκη καὶ Νικολάκη ὅπου ἔγιναν ἔδικοί μας ῥαγιαδαὶς καὶ
ἔχομεν νὰ τοὺς ἀπαντῶμεν¹ καὶ νὰ τοὺς βοηθῶμεν ἀπὸ κάθε ἄδικον καὶ
κακόν, καὶ διὰ ἀγαλήκι νὰ μᾶς δίδουν τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον ἀπὸ τριάν-
τα γρόσια, νὰ μᾶς δίδουν καὶ ἀπὸ εἴκοσι πέντε γρόσια ἀκόμη ἀπὸ τὸ εἰς
Κόνιτζαν χάνι τους, χάωρια² ἀπὸ τὰ πρῶτα σινέτια³ καὶ οὕτως τοὺς ἔδωκα
τὸ παρὸν γράμμα μου μὲ τὴν αὐθεντικὴν βοῦλλαν μου καὶ μὲ τὸ αὐθεν-
τικὸν βάντι μου εἰς ἀσφάλειάν των καὶ εἰς ἔνδειξιν.

1825 Ἰανουαρίου 15

Σουλεϊμάνπεγης

ζαντὲς Χουσεῖνπεγης

(Τ. Σ)

Ἰωάννινα

Γιαούπεγη ζαντὲς

Σουλεϊμάνπεγης

(Τ. Σ)

Ἐκ τῶν παρατεθέντων ἱστορικῶν ἐγγράφων συνάγονται τὰ ἀκόλουθα :

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις διὰ διαφορῶν βασιλικῶν φιρ-
μανίων ἐκδιδομένων κατὰ συχνότατα χρονικὰ διαστήματα προέβαινε εἰς τὴν
ἐπίσημον κατάργησιν τῶν Ἀγαλικίων καὶ μὲ αὐστηροτάτας μάλιστα ποινὰς
ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τὴν πληρωμὴν ἐπιπροσθέτων φόρων εἰς τοὺς
Ἀλβανοὺς Μπέηδες καὶ Ἀγάδες.

Δυστυχῶς ὅμως αἱ ἐκδιδόμεναι διαταγαὶ τῆς ἦσαν νεκρὸν γράμμα ἐν
τῇ πράξει καὶ τὸ κῦρὸς τῆς συνεπῶς ἦτο φυσικὸν νὰ καταπίπτῃ εἰς τὴν συ-
νείδησιν τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων.

Ἔτσι δὲ παρουσιάζεται εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Τουρκοκρατουμένης
Ἡπείρου τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς καταρρεύσεως τῆς κυριαρχίας τῆς
κραταιᾶς τῶν χρόνων ἐκείνων Τουρκικῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ ὁμάδος φεου-
δαρχικῆς μερικῶν ἑκατοντάδων Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων, οἱ ὅποιοι,
κατὰ τὴν ἐπιτυχῇ φράσιν τοῦ Αὐστριακοῦ διπλωμάτου Zwiedinek, «ἐμυκτῆ-
ριζον κάθε νόμον καὶ τάξιν» καὶ ἦσαν τρόπον τινὰ συγκυρίαρχοι ἢ μᾶλ-
λον οἱ πραγματικοὶ κυρίαρχοι εἰς τὰ πλεῖστα διαμερίσματα τῆς Ἡπείρου.

Συνάγεται ὡσαύτως ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ἐγγράφων ὅτι οἱ Ἀλβα-
νοὶ Μπέηδες, Κράτος ἐν Κράτει, δι' ὁμοιομόρφων Σινετιῶν προέβαινον
καὶ αὐτοὶ παραλλήλως εἰς συμφωνητικὰς πράξεις φορολογικῆς ὑποδουλώ-
σεως τῶν διαφορῶν χωρίων ὑπὸ τὸ πρόσχημα «νὰ τὰ ἀπαντοῦν καὶ νὰ τὰ
βοηθοῦν ἀπὸ κάθε ἄδικον καὶ κακόν».

Ἀναμφιβόλως δὲ αἱ τυχόν ἀδικίαι δὲν θὰ διεπράττοντο ἀπὸ τοὺς Τούρ-

1) νὰ τοὺς προστατεύωμεν.

2) ἐκτὸς ἀπὸ τὸ προηγούμενον ποσόν.

3) ὁμολογον.

κους, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλους συναδέλφους των Μπέηδες Ἀλβανούς, οἱ ὅποιοι θὰ διεξεδίκουν καὶ αὐτοὶ νὰ παραστοῦν ὡς προστάται καὶ νὰ εἰσπράττουν τὰ ἀγαλίκια των.

Εἰς τὰ πρὸς τὸν τομέα ἰδίως *Κολώνιας* (Ἐρσέκας) συνορεύοντα χωρία ἀλλὰ καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης ἦσαν συχνότατοι ὄχι μόνον αἱ ἐχθρικαὶ εἰσβολαὶ καὶ λαφυραγωγίαι ἐκ μέρους των, ἀλλὰ καὶ ἐξοντωτικοὶ πολλάκις ἀγῶνες ἐλάμβανον χώραν μεταξὺ διαφόρων Μπέηδων διεκδικούντων νὰ παραστοῦν ὡς προστάται τῶν διαφόρων χωρίων.

Αὐταὶ δὲ ἀκριβῶς αἱ ἐπανειλημμένοι καὶ συχναὶ λεηλασίαι καὶ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀλβανῶν ἐγένοντο αἰτία ὥστε τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας νὰ συμπηχθοῦν εἰς μίαν ὀργάνωσιν ἀμύνης—τῇ ἀνοχῇ τῶν Τούρκων—*μέ ἰδιόρρυθμον σύστημα διακυβερνήσεως καὶ αὐτοδιοικήσεώς των ἀποτελούμενον ἀπὸ τοὺς προεστώτας τῶν πέντε κύκλων*¹ τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης.

1) *Σούρλα Εὐριπίδου*, Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1929 σελ. 206—215.

Β'

Ο ΨΑΛΙΔΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

(Μία ματαιωθεῖσα διπλωματική αποστολή)

Τὸ τελευταίως περὶ Ἀλῆ-Πασᾶ ἐκδοθὲν¹ ἔργον τοῦ Γάλλου Gabriel Rémérand ἐπὶ τῇ βάσει τῶν Ἀρχείων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς Πρεσβείας ἀφ' ἑνός, ὥς καὶ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ γνωστοῦ Γενικοῦ Προξένου τῆς Γαλλίας στὰ Γιάννινα Rouquerville (1806—1813) μετὰ τὴν ἰδίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν ἀφ' ἑτέρου, περιλαμβάνει μετὰ τὰ ἄλλα ἀξίων ἐξάρσεως σημείων σχετικῶν μετὰ τὴν γενικωτέραν ἐξέτασιν τῶν προβλημάτων τῆς Ἑπαιρωτικῆς μας Ἱστορίας καὶ πολυτίμους πληροφορίας σχετικῶς μετὰ τὴν διπλωματικὴν δραστηριότητα τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰς τὰς διπλωματικὰς ἀποστολάς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ὥς καὶ εἰς τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ Κράτους του, ἐχρησιμοποιεῖτο τὰς περισσοτέρας φορὰς ὁ Μέγας τῆς Ἑπείρου καὶ τοῦ Γένους Διδάσκαλος Ψαλίδας.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ γεγονότα τὰ ἀφορῶντα τὴν διπλωματικὴν ἀποστολὴν τοῦ Ψαλίδα, εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης (1814) διὰ πρῶτην φορὰν ἔρχονται εἰς φῶς, κατόπιν τῆς ἐρεῦνης τῶν Ἀρχείων τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς Πρεσβείας, κρίνομεν σκόπιμον νὰ παραθέσωμεν ἐκ τοῦ συγγράμματος τοῦ ὡς ἄνω Γάλλου λογίου καὶ ἱστορικοῦ τὰς σχετικὰς ἐκεῖνας λεπτομερείας αἱ ὁποῖαι διαφωτίζουν μίαν ματαιωθεῖσαν διπλωματικὴν ἀποστολὴν τοῦ Ψαλίδα εἰς Βιέννην.

Ὅταν κατὰ τὸ 1814, λέγει² ὁ Rémérand, συνῆλθε τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης, ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἀνησυχοῦσε γιὰ τὰς ἀποφάσεις ποὺ θὰ ἐλαμβάνοντο ἀπ' αὐτὸ καὶ εἶχε τὴν ὑπόνοιαν πὺς θὰ ἐτίθετο ἐπὶ τάπητος καὶ τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν Ἰονίων νήσων. Ἐπειδὴ ὅμως ἔτρεφε τὴν κρυφὴν ἐλπίδα ὅτι αἱ διεκδικήσεις του ἐπὶ τῆς Πάργας θὰ ἐλαμβάνοντο ἴσως ὑπ' ὄψει ἐὰν ἐκινεῖτο καὶ ὁ ἴδιος, ἐπεχείρησε νὰ ἀντιπροσωπευθῇ εἰς τὰ παρασκήνια τῶν διπλωματικῶν ζυμώσεων τοῦ Συνεδρίου.

Διὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς προώριζε τὸν Ψαλίδαν.

1) Gabriel Rémérand, Ali de Tébelen-Pacha de Janina, Paris 1928.

2) Αὐτόθι σελ. 214—215.

«Ἡ γειτνίασις τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων—ἔλεγε ὁ μίαν ἡμέραν εἰς τὸν Πρόξενον τῆς Ἀγγλίας *Forrest*—μὲ ἐμβάλλει εἰς ἀνησυχίας.

Γίνεται λόγος διὰ ἓνα προσεχῆ διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας. Εἴμεθα ὁμοῦς εἰς τὸ σκότος καὶ δὲν ξεύρομε τίποτε δι' αὐτό.

Ὁ *Ψαλίδας* ποὺ μοῦ εἶναι ἓνας πιστὸς ἀφωσιωμένος, εἶναι ὁ μόνος ἀνθρώπος ποὺ μπορεῖ νὰ μοῦ φανῇ χρήσιμος.

ἔχει διαμείνει ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν Βιέννην καὶ ἐγνωρίσθη καλὰ μὲ τοὺς κοσμικοὺς κύκλους. Ἐγνωρίσθη ἰδιαιτέρως μὲ τὸν Λόρδον *Abrede* n, Πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας ἐν Αὐστρίᾳ.

Σκέπτομαι λοιπὸν πὼς θὰ ἦτανε ὠφέλιμον νὰ τὸν στείλω εἰς τὴν Βιέννην καὶ ὅπου ἄλλαχοῦ παρίσταται ἀνάγκη διὰ νὰ διςθῇ ἐφόσον εἶναι δυνατόν εἰς τὰς κρυφίας καὶ μυστικὰς προθέσεις καὶ τὰ σχέδια τῶν Χριστιανικῶν δυνάμεων».

Ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀποσπάσει τὴν συγκατάθεσιν τῆς Υψηλῆς Πύλης διὰ τὴν μυστικὴν αὐτὴν διπλωματικὴν τοῦ *Ψαλίδα* ἀποστολὴν.

Ὁ *Ψαλίδας* ἠτοιμάζετο καὶ αὐτὸς μὲ τὴν σειρὰν τοῦ νὰ ἀναχωρήσῃ, καὶ εἶχε μάλιστα παραγγείλει καὶ τὸ σχετικὸν εὐρωπαϊκὸν κοστοῦμι, ὅποτε ὁ Ἀλῆς πρὶν ἢ ἐκδώσῃ τὴν σχετικὴν διαταγὴν τῆς ἀναχωρήσεως, ἔκρινε σκόπιμον νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν *Liston*, Πρεσβευτὴν τῆς Μεγάλης Βρετανίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, συστατικὰς ἐπιστολάς διὰ τὸν Ἀγγλον Ὑπουργὸν καὶ τοὺς ἐντεταλμένους τῆς Μ. Βρετανίας ποὺ θὰ παρίσταντο εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Μὲ τὰς ἐπιστολάς αὐτάς ἐσκόπευεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς νὰ ἐφοδιάσῃ ἐπισήμως τὸν *Ψαλίδαν* διὰ τὰς σχετικὰς διπλωματικὰς βολιδοσκοπήσεις.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁμοῦς Πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλης Βρετανίας ἀντιληφθεὶς ὅτι ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς ἐξήτει τὰς συστάσεις ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ κατασκοπεύσῃ καὶ ραδιουργήσῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ βεβαιωθῇ ἐὰν τὸ Συνέδριον δὲν θὰ τοῦ ἀφήρῃ τὸν *Βουθρωτόν*, τὴν *Βόνιτσαν* καὶ τὴν *Πρέβεξαν*, περιοχάς, δηλὸν ὅτι, αἱ ὁποῖαι εἶχον ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν *Ἐπτάνησον*, τοῦ ἀπέστειλε ἐπιστολὴν πλήρη ἀοριστιῶν, εἰς τὴν ὁποίαν προσέθετε παραλλήλως ὅτι τὰ αἰτήματά του θὰ ἐθεωροῦντο ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου ὡς πρόωρα καὶ ἀκατάλληλα, δεδομένου ὅτι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦλάχιστον, δὲν θὰ ἐτίθετο ἐπὶ τάπητος τὸ ζήτημα τῆς τύχης τῶν Ἰονίων νήσων.

Πληγωμένος ὁ Ἀλῆς εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν του, ἐπέστρεψε μὲν εἰς τὸν Ἀγγλον Πρεσβευτὴν τὰς ληφθεῖσας συστατικὰς ἐπιστολάς του, ἀντελήφθη ὁμοῦς ταυτοχρόνως ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ *Ψαλίδα* δὲν εἶχε νὰ σημειώσῃ ἐπιτυχίαν καὶ παρητήθη ταύτης.

Ἔτσι ἐματαιώθη ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος διπλωματικὴ ἀποστολὴ τοῦ *Ψα-*

λίδα εἰς τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης, ὃ δὲ Ἀλῆ Πασᾶς ἠρκέσθη, ἐπικαλεσθεὶς τὰς ἐκδουλεύσεις του πρὸς τοὺς Ἀγγλους, νὰ παρακαλέσῃ ἐκ νέου τὸν L i s t o n νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους του τόσο εἰς τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Λονδίνου ὅσον καὶ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω χαρακτηριστικῶν λεπτομερειῶν, τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ R é m é r a n d, διεκρινίζεται παραλλήλως καὶ ἓνα ἄλλο σημεῖον τῆς πολιτικῆς τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, δηλαδὴ ὁ βαθμὸς τῆς ἐπεκτάσεως τῶν σχέσεών του πρὸς τὸν Ψαλίδαν, καθὼς ἐπίσης γενικώτερον καὶ ἡ στάσις τοῦ Ἀλῆ εἰς τὸ πρόβλημα τῆς Παιδείας¹ στὴν Ἡπειρο.

Ἡ παρουσία τοῦ Ψαλίδας στὰ Γιάνινα ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως φωτεινὴν περίοδον διὰ τὰ γράμματα καὶ τὴν Παιδείαν γενικὰ στὴν Ἡπειρο, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε παραλλήλως νὰ τονισθῇ ὅτι χωρὶς τὴν ἀνεκτικότητα ἢ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ δὲν θὰ μπορούσε τίποτε ὁ Ψαλίδας νὰ συνεισφέρῃ ὑπὸ ἔποψιν νεωτεριστικῇ.

Καὶ γεννᾶται τὸ ἐρώτημα :

Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἠὖνόει τὸν Ψαλίδαν διότι εἶχε τὴν ἀνάγκην τῶν ἐκδουλεύσεών του, ἢ μήπως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ τυράννου αὐτοῦ ὑπῆρχον καὶ φωτειναὶ ἀντιλήψεις :

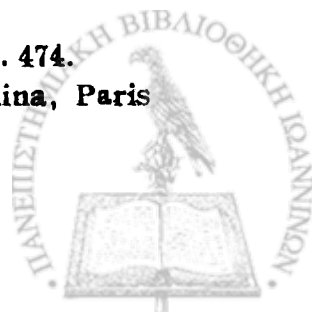
Ἐνας τίτλος ἀναγνωρίσεως εὐγνωμοσύνης² ποὺ θὰ διεξεδίκει ὁ Ἀλῆ Πασᾶς, λέγει ὁ R é m é r a n d, τόσο ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς ὅσον καὶ ἀπὸ τοὺς Μουσουλμάνους ὑπηκόους του, εἶναι ἡ ἐκ μέρους του ἐπιδειχθεῖσα προστασία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἡπείρῳ.

Εἶναι ἴσως τὸ μόνον ἀντιστάθμισμα γιὰ τὰ κακὰ τὰ ὁποῖα ἐπεσώρευσεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Ἡπείρου.

Ἡ ὥς ἄνω κριτικὴ γνώμη τοῦ Γάλλου λογίου καὶ ἱστορικοῦ περὶ τῆς φωτεινῆς αὐτῆς πλευρᾶς τῆς προσωπικότητος τοῦ Φαλάριδος τῆς Ἡπείρου εἶναι ὁμολογουμένως λεπτὴ καὶ διαυγὴς καὶ ἀποτελεῖ ἀναμφιβόλως μίαν συμβολὴν διὰ τὸ γενικώτερον ἀντικειμενικὸν ἀντίκρουσμα καὶ τὴν ἀποκατάστασιν καὶ μερικῶν ἱστορικῶν πλανῶν, αἱ ὁποῖαι μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου εἶναι ἐπιβεβλημένον νὰ διαφωτίζωνται.

1) Ἀραβαντινοῦ Σπ., Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ. Ἀθῆναι 1895 σελ. 474.

2) R é m é r a n d G a b r i e l, Ali de Tébelen—Pacha de Janina, Paris 1928 σελ. 228.

ΟΙ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΟΓΙΑΝΝΙΩΤΩΝ

ὑπὸ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΠΥΡΣΙΝΕΛΛΑ

Οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἰωαννίνων εἶχον ὥς μητρικὴν τῶν γλῶσσαν τὴν ἑλληνικὴν. Τὴν ὠμίλουσιν ὅπως καὶ οἱ χριστιανοὶ Γιαννιωῖτες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀνεμίγνυνον εἰς αὐτὴν περισσοτέρας τουρκικὰς λέξεις.

Ἦτο ἡ οἰκογενειακὴ τῶν γλῶσσα, ἡ γλῶσσα, τὴν ὁποίαν κατὰ προτίμησιν ὠμίλουσιν μετὰ τῶν, ἔστω καὶ ὅταν ἐγνώριζον τὴν τουρκικὴν. Διὰ τοῦτο δὲν ἠὺχαριστοῦντο νὰ συναναστρέφωνται μὲ τοὺς μὴ ὁμιλοῦντας ἑλληνικὰ Τούρκους, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζον χαλιαχούληδες ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας, οὔτε μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς τοὺς συνήθως κακῶς ὁμιλοῦντας τὰ ἑλληνικά.

Τὴν τουρκικὴν ἐμάνθανον εἰς τὰ σχολεῖα ὥς ξένην γλῶσσαν καὶ τοῦτο ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισαν νὰ λειτουργοῦν ἐν Ἰωαννίνοις τουρκικὰ σχολεῖα, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἐφαρμογῆς ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ τῶν λεγομένων μεταρρυθμίσεων, ἰδρυθέντος τοῦ πρώτου τουρκικοῦ σχολείου, ἀντιστοίχου πρὸς τὰ ἡμέτερα ἄλλοτε ὀνομαζόμενα ἑλληνικὰ σχολεῖα, τὸ 1850, τοῦ γυμνασίου τὸ 1883 καὶ τοῦ παρθεναγωγείου τὸ 1887.

Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης κατὰ γενικὸν κανόνα μόνον ὅσοι ὑπηρέτουν εἰς τὴν διοίκησιν ἢ τὸν στρατὸν κατῳρθωνον διὰ τῆς πρακτικῆς ἐξασκήσεως νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ γράφουν ὅπωςδῆποτε τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν.

Οἱ ἐλάχιστοι μορφωμένοι ἢ ἐσπούδαζον εἰς τὰ τουρκικὰ σχολεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἢ ἠκολούθουν τὰ ἑλληνικὰ μαθήματα τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, ἐκ τῶν Τούρκων ἀποφοίτων τῆς ὁποίας τινές, ὥς γνωστόν, κατέλαβον μεγάλας εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος θέσεις.

Τὰ λειτουργοῦντα τότε ἐν Ἰωαννίνοις μουσουλμανικὰ σχολεῖα, διακρινόμενα εἰς κατώτερα καὶ ἀνώτερα, ἦτοι εἰς τὰ μεχτέπια τῶν τζιαμίων καὶ εἰς τοὺς μεντρεσέδες, ἀπέβλεπον οὐχὶ εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς τουρκικῆς γλώσσης, ἀλλ' εἰς τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν καὶ ἐδίδασκον τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν, τὴν γλῶσσαν τοῦ Κορανίου καὶ τῶν θρησκευτικῶν βιβλίων.

Εἰς τὰ κατώτερα σχολεῖα οἱ μαθηταί, ἄρρενες καὶ θήλεις, φοιτῶντες

1) Κατ' ἀπογραφὴν γενομένην ὀλίγα πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἰωαννίνων ἔτη ὑπὸ τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἰωαννίνων ἀνῆρχοντο εἰς 5600.

ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ δωδεκάτου ἔτους, ἐμάνθανον νὰ ἀπαγγέλουν ἀπὸ στήθους, χωρὶς νὰ τὰς ἐννοοῦν, προσευχάς τινας εἰς ἀραβικὴν γλῶσσαν, νὰ ἀναγινώσκουν τὸ κείμενον τοῦ Κορανίου, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως τοῦ περιεχομένου, νὰ ἀποστηθίζουν τὴν μουσουλμανικὴν κατήχησιν, τὴν ὁποίαν ὁ διδάσκαλος Τουρκογιαννιώτης χόντζας μετέφραζεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν, καὶ τέλος στοιχεῖα ἀραβικῆς γραμματικῆς.

Ὅταν ὁ μικρὸς μαθητὴς, παιδάκι ἢ κοριτσάκι ἐπεράτωνε τὸ Κοράνιον, ἦτο δηλαδὴ εἰς θέσιν νὰ ἀναγνώσῃ τοῦτο ἀπταιστως ὁλόκληρον, ἐγίνετο μία τελετὴ λίαν περίεργος, τὴν ὁποίαν πολλάκις κατὰ τὰ παιδικὰ μας ἔτη συνητητήσαμεν εἰς τὸν δρόμον. Τὴν διηγούμεθα ὡς χαρακτηριστικὴν τῆς διανοητικότητος τῶν Τούρκων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ μαθητὴς ὠδηγεῖτο ἐν πομπῇ ἀπὸ τὴν οἰκίαν του εἰς τὰ κυριώτερα τζαμιά τῆς πόλεως, στολισμένος μὲ διάφορα κοσμήματα τῆς οἰκογενείας, φέρον ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς του τὸ Κοράνιον τοποθετημένον ἐπὶ ξυλίνου ψαλιδωτοῦ ἀναλογίου, κρατουμένου ὑπὸ δύο ἄλλων παιδιῶν καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ ὅλους τοὺς μαθητὰς τῆς σχολῆς του καὶ τὸν διδάσκαλον Χόντζαν, ἐν ἀταξίᾳ βαδίζοντας, ψάλλοντας ἐν χορῷ καὶ κραυγάζοντας ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν «ἁμήν». Ἡ παράδοξος αὕτη τελετὴ ὠνομάζετο *σιαφίνα*.¹ Ἡ λέξις παρέμεινεν εἰς τὸ λεξιλόγιον τῶν Ἰωαννίνων. Χαρακτηρίζονται δι' αὐτῆς αἱ θορυβώδεις ἐκδηλώσεις, χωρὶς οἱ πλεῖστοι ποὺ τὴν μεταχειρίζονται σήμερον νὰ γνωρίζουν τὴν προέλευσίν της.

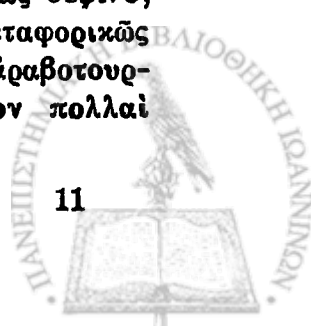
Εἰς τοὺς μεντρεσέδες ἐδιδάσκετο πληρέστερον ἢ ἀραβικὴ γλῶσσα, ἐπεξηγεῖτο τὸ Κοράνιον καὶ οἱ ἐρμηνευταὶ αὐτοῦ καὶ παρεδίδοντο θεολογικά ἐν γένει μαθήματα, τοῦ προγράμματος ἐκτεινομένου περισσότερον ἢ ὀλιγώτερον, ἀναλόγως τῆς μορφώσεως τῶν κατὰ καιρὸν καθηγητῶν.

Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα οὔτε διακεκριμένοι τάξεις ὑπῆρχον, οὔτε ἐνιαύσαι ἐξετάσεις ἐγίνοντο, οὔτε διπλώματα ἀπενέμοντο. Ὁ χρόνος τῆς φοιτήσεως ἦτο ἀπροσδιόριστος, ἐκτεινόμενος ἐνίοτε καὶ πέραν τῆς δεκαετίας, αἱ δὲ γνώσεις τῶν ἀποφοίτων ἀκαθόριστοι καὶ μὴ ἀνταποκρινόμεναι πρὸς τὰς ἀνάγκας μελλοντικῆς ἀσκήσεως ὥρισμένου τινὸς ἐπαγγέλματος.

Πλήρη τὴν σειρὰν τῶν ὡς ἄνω σπουδῶν ἠδύναντο νὰ ἀκολουθήσουν μόνον οἱ ἄνδρες. Αἱ γυναῖκες περιορίζοντο συνήθως εἰς τὰ πρῶτα μαθήματα τῶν κατωτέρων σχολείων, ὅπου ἐφοίτων μετὰ τῶν ἀρρένων μαθητῶν.

Οὕτω ὅλαι αἱ γυναῖκες καὶ ὅσοι τῶν ἀνδρῶν δὲν εἶχον σπουδάζειν εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἢ δὲν ὑπηρέτουν εἰς δημοσίαν τινὰ θέσιν δὲν ἐγνώριζον ἄλλην γλῶσσαν πλὴν τῆς ἑλληνικῆς. Διὰ νὰ κατορθώσουν δὲ νὰ ἐννοήσουν

1) Ἡ λέξις *σιαφίνα* ἢ *σιοφίνα* εἶναι παραφθορὰ τῆς ἀραβικῆς λέξεως *σεφινέ*, ἢ ὅποια σημαίνει κυριολεκτικῶς *πλοῖον*, τὴν *Κιβωτὸν τοῦ Νῶε* καὶ μεταφορικῶς τοὺς *ψῆφον μίγδον συγκεντρωμένους ἀνθρώπους*. Παραφθορᾶν ἀραβοτουρκικαὶ λέξεις εἰς σημεῖον ποὺ εἶναι δύσκολον νὰ ἀναγνωρισθῶν, ὑπῆρχον πολλαὶ εἰς τὸ λεξιλόγιον τῶν Τουρκογιαννιωτῶν.

τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν παρέστη ἀνάγκη νὰ μεταφρασθοῦν εἰς αὐτὴν θρησκευτικὰ τινὰ βιβλία καὶ εὗρέθησαν μεταξύ τῶν χοντζάδων μερικοὶ ἱκανοὶ νὰ ἐπιχειρήσουν τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ τὰ θρησκευτικὰ ταῦτα βιβλία ἦσαν εἰς τὴν ἀραβικὴν ἔμμετρα, ἔγιναν ἐπίσης τοιαῦται καὶ αἱ ἑλληνικαὶ μεταφράσεις καὶ οὕτω ἐδημιουργήθη μία περίεργος τουρκοελληνικὴ λογοτεχνία, φέρουσα τελείως τοπικὸν χαρακτῆρα.

Καὶ συνήθως μὲν οἱ Τούρκοι τῶν Ἰωαννίνων ἔγραφον τὰ ἑλληνικὰ διὰ τῶν ἑλληνικῶν χαρακτήρων, χωρὶς ἐννοεῖται νὰ τηροῦν ὀρθογραφικοὺς κανόνας, οἱ συγγραφεῖς ὅμως τῶν ἐν λόγῳ ἔργων ἐκ συνηθείας ἢ φανατισμοῦ ἐπροτίμησαν ἀντὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, τὸ ἀραβικόν, μεταχειρισθέντες τοῦτο κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν συνήθως γράφεται τὸ Κοράνιον, ἥτοι μὲ τὰ σημεῖα-φωνήεντα (χαρεκέδες) ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τῶν γραμμάτων καὶ οὕτω ἡ ἰδιόρρυθμος αὕτη φιλολογία ἀπέκτησε καὶ ἰδιόρρυθμον γραφὴν.

Τὰ ἔργα ταῦτα ἀρέσαντα, ἀντεγράφοντο καὶ διεδίδοντο εἰς τὰς τουρκικὰς οἰκογενείας, ὅχι μόνον τῶν Ἰωαννίνων, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς Ἡπείρου, χωρὶς ποτὲ νὰ λάβουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος.

Αὐτὰ ὠνομάζοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων «ὁμολογιές».

Πότε ἤρχισε νὰ ἀναφαίνεται ἡ περίεργος αὕτη λογοτεχνία, δὲν ἠδυνήθημεν ἐλλείπει στοιχείων νὰ ἐξακριβώσωμεν.

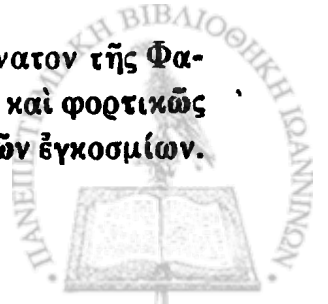
Τὰ χειρόγραφα, ἅτινα κατωρθώσαμεν νὰ περισυλλέξωμεν, δὲν φέρουν ὅλα χρονολογίαν, ἀναφέρουν ὅμως πάντοτε εἰς τὸ τέλος τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως καὶ ἐκ τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας συνελέξαμεν περὶ αὐτῶν εἰκάζομεν ὅτι δὲν ἀνέρχονται πέραν τοῦ τέλους τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Ἄλλ' οὐτε καὶ περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν παραχθέντων ἐν ὅλῳ τοιούτων ἔργων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἦσαν πολλά.

Ἡμεῖς ἐξ αὐτῶν κατέχομεν τὰ ἑξῆς :

Τρία χειρόγραφα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἑμμέτρου παραφράσεως ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ πρωτοτύπου τῆς μουσουλμανικῆς κατηχήσεως, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον τὸ ἐν εἶναι πλήρες, ἀποτελούμενον ἐκ 205 σελίδων. Εἶναι αὕτη ἔργον τοῦ Ὁμέρ ἢ Σέχη Ὁμέρ υἱοῦ Μουσταφᾶ Ρέντα, χόντζα τοῦ τζαμίου Σερί, ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ-πασᾶ.

Τοῦ αὐτοῦ μίαν ἔμμετρον παράφρασιν τοῦ Μεβλιούτ, ἥτοι τοῦ ὕμνου τῆς γεννήσεως τοῦ Μωάμεθ, ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πρωτοτύπου, τοῦ γραφέντος ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ Σουλεϊμὰν Ντέντε ἐκ Προύσης, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα. Ὁ ὕμνος οὗτος ψάλλεται εἰς τὰ τζαμιά κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Μωάμεθ καὶ θεωρεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς ἔξοχον ποιητικὸν ἔργον. Δυστυχῶς δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν τὸ ἴδιον καὶ ἡμεῖς περὶ τῆς ὥς ἄνω μεταφράσεως.

Ἐν μακροσκελὲς ποίημα ἐξ 61 σελίδων, περιγράφον τὸν θάνατον τῆς Φατμᾶς, θυγατρὸς τοῦ Μωάμεθ, εἰς τὸ ὁποῖον παρενδύονται πολλαὶ καὶ φορτικῶς ἐπαναλαμβανόμεναι φιλοσοφικαὶ σκέψεις περὶ τῆς ματαιότητος τῶν ἐγκοσμίων.

Τοῦτο ὀνομάζεται ριβαγέτι, δηλαδή ἱστορία ἢ μᾶλλον παράδοσις τῆς Φατμᾶς. Εἶναι ἔργον τοῦ Χουσεῖνη υἱοῦ τοῦ Ἀχμέτ, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεμία πληροφορία διεσώθη. Λόγω τῆς μεγάλης διαδόσεως, ἣν εἶχε τοῦτο, καὶ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως πληροφοριῶν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ ποιητοῦ, ἀγόμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι θὰ εἶναι ἴσως τὸ ἀρχαιότερον τῆς φιλολογίας ταύτης προῖόν.

Τρία χειρόγραφα ἐμμέτρου μεταφράσεως ἀραβικοῦ τινος θρησκευτικοῦ ποιήματος, ἐξυμνοῦντος τὸ ἔργον τοῦ Μωάμεθ, γνωστοῦ μεταξὺ τῶν μουσουλμάνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κασηντέι μπουρντέ, ὡς ἀναγινωσκομένου εἰς ὠρισμένην ἡμέραν εἰς τὰ Τζαμιά. Ἐξ αὐτῶν τὸ ἓν εἶναι πλήρες ἐκ 56 σελίδων καὶ χρονολογημένον μὲ χρονολογίαν τῆς Ἑγίρας, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὸ ἔτος 1830. Συγγραφεὺς εἶναι ὁ Μουλᾶς Μπεντρῆς, χρηματίσας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μουφτιῆς Ἰωαννίνων.

Μίαν ἀραβικὴν προσευχὴν μετὰ συντόμου ἀναπτύξεως εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν περὶ τῶν μαγικῶν αὐτῆς δυνάμεων εἰς πεζὸν λόγον ἀγνώστου συγγραφέως.

Τέλος θρησκευτικὰ τινὰ ποιήματα μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ εἰς ὕμνος τοῦ Μπαϊραμίου, εἶδος Μεβλιούτ, τὸν ὁποῖον κρίνοντες σχετικῶς καλύτερον τῶν ἄλλων, δημοσιεύομεν πλήρη κατωτέρω. Συγγραφεὺς αὐτῶν εἶναι ὁ Ραγῆπ, ὅστις ἔκαμε καὶ σατυρικὰ ποιήματα ἀρκετὰ ἐξυπνα καὶ ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ τοῦ Βηλαρᾶ, τοῦ ὁποίου ἦτο ὀλίγον νεώτερος. Τοῦτο ἠδυνήθημεν νὰ κρίνωμεν ἐκ στίχων πού μᾶς ἀπήγγειλαν ἀπὸ μνήμης συμπατριῶταί μας μουσουλμᾶνοι, οἱ ὅποιοι τοὺς ἤκουσαν ἀπὸ πρεσβυτέρους, ἀλλὰ δὲν κατέχομεν, οὔτε ἠκούσαμεν ὅτι ὑπάρχει γραπτὴ αὐτῶν συλλογὴ.

Μολονότι τὰ ὡς ἄνω ἔργα ἀνήκουν εἰς διαφόρους ποιητάς, εἶναι τελείως ὅμοια καὶ ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν καὶ ὡς πρὸς τὸ ὕφος. Εἶναι γραμμένα εἰς στίχους δεκαπεντασυλλάβους ὁμοιοκαταλήκτους ἀνὰ δύο κατὰ τὸ σύστημα τῶν διστίχων.

Γλῶσσά των εἶναι τὸ ἰδίωμα τῶν Ἰωαννίνων εἰς τὸ ὁποῖον παρενέιρονται πλεῖσται τουρκοαραβικαὶ λέξεις καὶ ἐκφράσεις, σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὴν μουσουλμανικὴν θρησκείαν, ἢ χρησιμεύουσαι εἰς τὴν ἐκφρασιν ὑψηλοτέρου τινὸς νοήματος, τὸ ὁποῖον τὸ πτωχὸν ἑλληνικὸν λεξιλόγιον πού μετεχειρίζοντο ἐκεῖνοι, ἠδυνάτει νὰ ἐκφράσῃ ἢ καὶ ἀπλῶς διὰ μετρικὰς ἀνάγκας, εἰὰν ἡ τουρκοαραβικὴ λέξις προσηρμόζετο καλύτερον εἰς τὸν στίχον, διότι ἀμφοτέρως τὰς λέξεις εἰς τὴν συνήθη των ὁμιλίαν μετεχειρίζοντο.

Οἱ ποιηταὶ ἔχουν πλήρη συνείδησιν τοῦ ἑλληνικοῦ μέτρου, αἱ δὲ τουρκοαραβικαὶ λέξεις δὲν χρησιμοποιοῦνται αὐτούσαι, ἀλλ' ἑλληνοποιημέναι, ἥτοι φέρουσαι ἑλληνικὰς καταλήξεις καὶ ὑπηγμέναι εἰς τὸ τυπικὸν τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς.

Ἡ γραφὴ εἶναι τελείως φωνητικὴ, προσπαθοῦσα νὰ ἀποδώσῃ πιστῶς τὴν προφοράν. Οὕτω αἱ λέξεις κριματισμένως καὶ σὰν τὸν γράφονται κρι-

ματιζόμενος καὶ σὰν δόν, ὅπως ἀκριβῶς τὰς προφέρομεν. Ἀποδίδεται δὲ ἐπίσης πιστῶς καὶ ἡ ἰδιωματικὴ προφορὰ τῶν Ἰωαννίνων, τὴν ὁποίαν μόνον ἐτηρήσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον κείμενον. Πολύλακис τὸ ἄτονον ε γράφεται μὲ ι, διότι πράγματι εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ ἄτονον ε προφέρεται σχεδὸν ὡς ι. Ἡ διάκρισις τοῦ ο καὶ ου δὲν γίνεται, γράφονται ἀμφοτέρωθεν διὰ τοῦ βάβ, τὸ ὁποῖον παριστᾷ εἰς τὴν ἀραβικὴν γραφὴν καὶ τοὺς δύο φθόγγους.

Ὅσον ἀφορᾷ δὲ περὶ τῆς ποιητικῆς ἀξίας τῶν ἐν λόγῳ ἔργων, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ. Ἡ παρουσία τῶν τουρκοαραβικῶν λέξεων, ἡ ὁποία ἦτο διὰ τοὺς Τούρκους πηγὴ πνευματικῆς ἐξάρσεως, εἶναι δι' ἡμᾶς αἰτία δυσαρέστων μόνον ἡχητικῶν ἐντυπώσεων χωρὶς οὐδὲν ποιητικὸν νὰ προσθέτῃ εἰς τὴν πεζότητα τῶν ὑπολοίπων στίχων. Ἐχουν ὅμως ἐν ἀναντίρρητον προσόν, ὅτι μὲ τὴν καταπλήσσοσαν ἀπλότητά των δίδουν τελείαν τὴν εἰκόνα τοῦ Ἰωαννίτου μουσουλμάνου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τοῦ ἰδιώματός του, ὃπερ ἀποτελεῖ πρώτης τάξεως λαογραφικὸν στοιχεῖον.

Σημειοῦμεν, τέλος, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ ποιήματα δὲν ἦσαν γραμμένα διὰ νὰ ἀπαγγέλλωνται, ἀλλὰ διὰ νὰ ψάλλωνται. Καὶ πράγματι ἐψάλλοντο εἰς τὰς κατ' οἶκον συγκεντρώσεις κυρίως τῶν γυναικῶν κατὰ τὸν τρόπον τὸν ἐν χρήσει εἰς τὰ Τζαμία διὰ τὰς λειτουργικὰς προσευχάς.

Ὅφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν προσέτι ὅτι, καίτοι ταῦτα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μεταφράσεις θρησκευτικῶν ὕμνων, ἀποτελούντων μέρος τοῦ τυπικοῦ τῶν ψαλμῶν τῶν Τζαμίων, οὐδέποτε ἀντικατέστησαν εἰς τὰ ἐν Ἰωαννίνοις Τζαμία τὰ ἀραβικὰ πρωτότυπα ἢ τὴν τουρκικὴν μετάφρασιν, ὅπου ἐπετρέπετο αὕτη.

Ἡ μόνη χρῆσις τῆς Ἑλληνικῆς εἰς ἐπίσημον τελετὴν ἐγένετο τὰ παλαιότερα χρόνια ὑπὸ τοῦ Σέχη τοῦ Φρουρίου, ὅστις, Γιαννιώτης ὢν, ἐξεφώνει εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἰδίωμα δηλαδὴ τῶν Τουρκογιαννιωτῶν, κατὰ τὴν πανηγυρικὴν προσευχὴν τῆς 27 τοῦ Ραμαζανίου εἰς τὸ Τζαμίον τοῦ Ἀσλὰν πασᾶ, τὸν ντουάν, ἥτοι τὴν δέησιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῶν πιστῶν, παραπλησίαν ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον πρὸς τὴν ἡμετέραν τὴν ὀνομαζομένην συναπτὴν. Ἡ δέησις αὕτη ἐγένετο εἰς τὸ τέλος τοῦ προσκυνήματος καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς δύο ἄλλοι χοντζάδες ἀνεγίνωσκον ταπεινῇ τῇ φωνῇ περικοπὰς τοῦ Κορανίου εἰς τὸ πρωτότυπον καθ' ὑπόδειξιν τοῦ Σέχη. Τὸ ἀνωτέρω μοι τὸ ἐπιστοποίησαν αὐτήκοοι μάρτυρες ἐκ τῶν συμπατριωτῶν μας μουσουλμάνων. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας ἡ συνήθεια αὕτη κατηργήθη καὶ ἡ δέησις ἐγένετο πλέον τουρκιστί.

اَبُو فَوْزٍ وَتَسْفِيَا سِوَى كَيْفِ
 لَيْسَ بِصَاحِبِ نَفْسٍ اَوْ سِوَى
 كَانِ الْخَوْصُ يَصْرِفُ بِهِ
 مِنَ الْعَمَلَةِ مَقْدَحًا وَهَذَا الْحَيَمِ
 فَرَزَ اَنْزَمًا بِرَسْمِ السَّيْرِ رَحْمَةً كَثَرِي
 يَوْمًا لَا مَبْذُولَ سِوَا نَفْسٍ اَوْ عَيْنٍ سَلَاةٍ جَوْهَرِي
 وَكَأَنَّ كَيْفَ يَكُونُ وَكَأَنَّ اَنْ مَقْدَحِ لَه
 فَالْمَسْطَرِ غَيْرَ هَذَا النَّاسِ اَلْفِ
 صِرَاطِ سَنُوْمٍ اَوْ سِوَى سِوَى اَيْنَه مَبْذُولِ
 نَفْسٍ اَوْ سِوَى نَفْسٍ اَوْ سِوَى سِوَى اَيْنَه
 لَا تَجِبُ لِحَسْبِ دِرَاحِمٍ يَكْرَهَا
 مَحَا هَذَا وَهَذَا عَيْنِ حَانِقٍ اَلْفِ
 فَاَمْبُو يَخْلُ بَرُو فِي كَيْفِ اَمَانِ اِنْكَارِي

هـ

Μία σελίς ὁμολογίας ἐξυμνούσης τὸ
 Κοράνιον (Περβλ. σελ. 165)

Διὰ νὰ δώσωμεν μίαν ἰδέαν εἰς τὸν ἀναγνώστην περὶ τῆς μορφῆς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης γραφομένης διὰ τοῦ ἀραβικοῦ ἀλφαβήτου, δημοσιεύομεν ἐν φωτοτυπία μίαν σελίδα ὁμολογιᾶς, ἡ ὁποία ἔτυχε νὰ εἶναι ἡ μόνη ἐξ ὧν κατέχομεν ἀξία λόγου ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς καλλιγραφίας, τῆς τόσον ἐκτιμωμένης ὑπὸ τῶν μεταχειριζομένων τὸ ἀραβικὸν ἀλφάβητον λαῶν, ὥς ἐπιδεικνυούσης τὰ καλλιτεχνικά του προσόντα.

Ἡ σελὶς αὕτη, ἣτις ἀνήκει εἰς ὁμολογίαν ἐξυμνοῦσαν τὸ Κοράνιον, περιέχει δέκα τρεῖς στίχους. Ἐξ αὐτῶν οἱ βραχύτεροι εἶναι ἀραβικοὶ καὶ γραμμένοι εἰς τὸ χειρόγραφον δι' ἐρυθρᾶς μελάνης, οἱ μακρύτεροι ἑλληνικοὶ καὶ μέλανες,

Ἑλληνικοὶ στίχοι εἶναι οἱ 1, 2, 5, 6, 9, 10 καὶ 13 τῶν ὁποίων ἡ μεταγραφή ἔχει ὥς ἑξῆς :

*Ἀπὸ τὸ φόβο τῆς φωτιᾶς ἂν ἴσως καὶ τὸ ¹ μάθης,
τῆς πίσσης τῇ φωτιᾷ σβυσες, βέβγια ² τ' ἄλλο θὰ πάθης.*

*Κριματισμένα πρόσωπα ἀσπρίζει σὰν Κεβσέρι ³
ποῦ θὰ λάμπουν σὰν κορώνα, θὰ βγοῦν σὰν τὸ ντζεβχέρι ⁴*

*Σηράτι ⁵ στὸ μουράτι ⁶ σου, στὸ χάκκι ⁷ εἶναι μιζάνι ⁸,
τοῦ κόσμου ὅλες τὶς δουλιές μου ἀντιλ—φάσηλ ⁹ κάνει.*

Κάμποσοι ποῦχαν προκοπὴ καὶ τῶκαμαν ἰνκιάρι. ¹⁰

(Ἡ κάτωθεν τῆς σελίδος συλλαβή, χρησιμεύουσα κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα ὡς παραπομπὴ διὰ τὴν σελιδοποίησιν εἶναι ἑλληνικὴ καὶ ἀναγινώσκεται ἔξ.)

1) Τὸ Κοράνιον.

2) Βέβαια.

3) Ὄνομα τερπνοῦ ποταμοῦ, ρέοντος ἐν τῷ Μουσουλμανικῷ Παραδείσῳ, ἐξ οὗ θὰ πίνουν οἱ πιστοί.

4) Πολύτιμος λίθος, κόσμημα.

5) Μέτρον.

6) Ἐπιθυμίαν, πόθους.

7) Δικαιοσύνην.

8) Πλάστιγξ.

9) Ἰσοδυνάμους με ἀποφάσεις δικαστηρίου λυούσας διαφοράς. Ὁ ποιητὴς εἰς τοὺς δύο τούτους στίχους ἐννοεῖ ὅτι τὸ Κοράνιον ἀποτελεῖ τὸ μέτρον διὰ τὰ ἀνθρώπινα πάθη, εἶναι ἡ πλάστιγξ τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ ἡθικὸς ρυθμιστὴς τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων.

10) Ἀρνησιν. Κάμνω ἰνκιάρ, = ἀπαρνοῦμαι.

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΜΠΑΪΡΑΜΙΟΥ

ὑπὸ **Ραγῆπ**

Πάλε μᾶς ἦρθε μνιὰ χαρά, ἓνα μέγα σουρούρι¹
μνιὰ φέξη σ' ὅλον τὸ ντουγγιά,² κ' ἓνα καινούργιο νούρι³

* Ἡρθε τὸ βάκητ⁴ νὰ χαροῦν οἱ Τοῦρκοι πέρα πέρα
ὁποῦ γεννήθη ἀφέντης μας σ' αὐτὴ τὴν τίμνια μέρα.

Σήμερα γίνεται χαρὰ στὴ γῆς καὶ τὰ οὐράνια,
ὅλοι γελοῦν καὶ χαίρονται ἄθρῳποι καὶ χαϊβάνια.⁵

* Ἐφεξε στὸ οὐμ-μέτι⁶ σου τοῦ Μπαϊραμιοῦ ἡ μέρα,
αὐτὴ ὁποῦ ἐκόπιασες, Προφήτη, ἡ Δευτέρα.

Σήμερα στὸν Παράδεισο κάνουν πολλὰ ἁενλίκια.⁷
τὸν ἐρχομό σου γιόρτασαν καὶ ἔδωκα ὁχαρίκια.

* Ἐνας τὸν ἄλλον χαίρονται οἱ ἔχλ-ι-νιζεν-νετλίδες⁸
ὅλοι οἰουκράνι⁹ ἔκαμαν γηλμάνια καὶ χουρίδες.¹⁰

* Οἱοι μαζὶ ἐφώναξαν σήμερα θὰ κοπιάση
ὁ ἀγαπημένος τοῦ Θεοῦ^{10α} καὶ βασιλιᾶς στὴν πλάση,

Τὴν ὥρα ποὺ γεννήθηκε, αὐτὸ τὸ ἴδιο βράδυ,
μὲ νούρι γέμισε ὁ ντουγγιάς σηκώθηκε σκοτάδι.

Σημ. Εἰς τὰς τουρκικὰς λέξεις παριστῶμεν διὰ τὴν ἀκρίβειαν μὲ τὸ παχὺ τῶν Τούρκων, μολονότι οἱ Τοῦρκοι τῶν Ἰωαννίνων, ἔχοντες τὴν Ἑλληνικὴν φθολογίαν, δυσκόλως ἀντελαμβάνοντο τὴν διαφορὰν ταύτην.

1) Ἀγαλλίασις.

2) Κόσμος.

3) Φῶς.

4) Καιρός.

5) Ζῶα.

6) Τὸ ἄθροισμα τῶν πιστῶν.

7) Πανηγύρεις.

* Τὸ παχὺ σ τῆς τουρκικῆς ἀντιστοιχοῦς πρὸς τὸ ch τῶν Γάλλων γράφομεν ὡς οὕτως :

8) Οἱ κάτοικοι τοῦ Παραδείσου.

9) Εὐχαριστίας.

10) Οἱ μείρακες καὶ τὰ γνωστὰ οὐρὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ Παραδείσου.

10α) Ἰδιωτικὸς τύπος τῆς λέξεως Θεός, ἀνήκων ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς Τούρκους τῶν Ἰωαννίνων καὶ διακρίνων αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς.

Οἱ πόρτες ὅλες ἀνοιξαν ὅχ^{10β} τοὺς κρυφοὺς χαζνέδες¹¹
καὶ σ' ὅλο τὸ οὐμ-μέτι σου ἐδόθησαν μουζντέδες¹².

Πῶς νὰ φερθῶ ὁ ντερτιλῆς¹³, τὸ πῶς νὰ σὲ τιμήσω,
τὰ ντζεβαχίγια¹⁴ τοῦ ντουνγιᾶ νὰ βρῶ νὰ σὲ στολίσω.

Ἐσένα σ' ἔκαμε ὁ Θεός¹⁵ σεμπέμπι-μερχαμέτι¹⁶
σ' ἐτίμησε ἀπ' ὅλονουὺς καὶ δῶ καὶ στ' ἀχιρέτι¹⁷.

Εἶσαι ἀφέντης στὸ ντουνγιᾶ, τοῦ Θεοῦ ἀγαπημένος
καὶ σεφα'άτι¹⁸ καμωστής¹⁹, Προφήτης διαλεμένος.

Μὲ νούρι σ' ἐγαράτισε²⁰ ὁ Θεός καλοτυχί σου,
ἄλλος τινὰς δὲ μπόρισε νὰ φτάσῃ τὴν τιμή σου.

Σήμερα σ' ἔστειλε ὁ Θεγός σ' ἐμᾶς τοὺς πικραμένους
σήμερα εἶναι παντοχὴ γὰ τοὺς κριματισμένους.

Στὴν τιμημένη πόρτα σου οἱ σκλάβοι ποὺ προσμένουν
σκούζουν καὶ σὲ παρακαλοῦν δὲν ξέρουν τί νὰ γένουν.

Γυρεύουν ὅ,τι ἔταξες γιὰ τοὺς κριματισμένους
τὸ τίμιο σεφα'άτι σου σ' ὅλους τοὺς πικραμένους.

Ὅσες ψυχές* ποὺ βρίσκονται στὴ γῆς καὶ στὰ οὐράνια
σ' ἤκουσαν καὶ σὲ πίστεψαν ἀθρῶποι καὶ χαϊβάνια.

Ὅλοι αὐτοὶ ποὺ σοῦ ἤφεραν τῆς ἀφεντιᾶς σ' ἱμάνι²¹
κάμε τους, γιὰ²² ρεσουλου-λλάχ²³, στὸ ντέρτι²⁴ τοὺς ντερμάνι²⁵.

10β) Τύπος ἐξαλειφθεὶς ἐκ τοῦ ιδιώματος τῶν Ἰωαννίνων. Συναντᾶται εἰς τὸν Βηλαράν.

11) Ταμεῖα.

12) Καλαὶ εἰδήσεις.

13) Δύσμοιρος.

14) Κοσμήματα.

15) Sic.

16) Ἐξ εὐσπλαχνίας.

17) Μέλλουσα ζωή.

18) Μεσιτεία ὑπὲρ ἁμαρτωλῶν.

19) Ὁ κάμων, ἡ προσωποποίηση τῆς μεσιτείας πρὸς τὸν Θεόν.

20) Ἐπλάσε.

* Γράφομεν τὸ παχὺ ψ (pçh) ψ.

21) Πίστιν.

22) Κλητικὸν ὦ.

23) Ἀπεσταλμένε τοῦ Θεοῦ.

24) Πόνον.

25) Θεραπείαν.

Ἐγὼ εἶμαι ἕνας σκλάβος σου πολὺν κριματισμένος
ἕνας ὃχ τὸ οὐμ-μέτι σου γκιουνάχια ²⁶ φορτωμένος.

Μὲ μαρτυροῦν τὰ μάτια μου τὰ χεροπόδαρά μου
φαίνονται τὰ γκιουνάχια μου σὰν ἥλιος, χαλασίά μου.

Δὲ γράφουν τὰ δεφτέργια μου ἄσλα ²⁷ κανὰ σεβάπι ²⁸,
ἂν μ' ἐρωτήσουν τί νὰ εἰπῶ δὲ μπόρε βρῶ ντζεβάπι ²⁹.

Ἄν ἴσως καὶ δὲ μῶρθ(ης) βοηθὸς σ' ὅλα τὰ κρίματά μου
μὲ ρίχνουν μέσα στὴ φωτιά, στὴ φλόγα, χαλασίά μου.

Προφήτη λεημονῆσι με, κάμε μου μερχαμέτι, ³⁰
γλῦσι με ὃχ τὸν παιδεμὸ στὸ χάσιρ, ³¹ σι' ἀχιρέτι.

Τὴν ὥρα ὅπου θὰ βρεθοῦν ὁ κόσμος στὸ μαχῶρι, ³²
πάρε με, γιὰ ρεσουλον - λλάχ καὶ μένα ἀπ' τὸ χέρι.

Κάμε κερίμι, ³³ πάρε μας στὸ ἀρεσάτ - μεϊντάνι, ³⁴
ἐμᾶς ὅσοῦ δὲ σ' εἶδαμαν καὶ φέραμαν ἱμάνι.

Γιὰ τὴν ἀγάπη πῶφτασε τὸ τίμνιο ὄνομά σου
καὶ γι' αὐτουνοὺς πὺν χάρηκαν τὸ καλοκόπιασμά σου.

Στὸ Μπέντρι ³⁵ ὅσοι βρέθηκαν συντρόφοι σου κοντά σου,
ὅσοι ἦσαν στὸ χιζμέτι ³⁶ σου, ὅλη ἡ φαμιλιά σου.

Χώρια καὶ γιὰ τῶν τέσσερων πὺν βρίσκονται σιμά σου,
τοὺς τίμνιους σαχαμπίδες ³⁷ σου, π' ἄκουσαν τὴ λαλιά σου.

26) Ἀμαρτίας.

27) Ποσῶς.

28) Ἀγαθοεργίαν.

29) Ἀπάντησιν.

30) Εὐσπλαγχνίαν.

31) Δευτέραν παρουσίαν.

32) Τόπον ὅπου θὰ συναθροισθοῦν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν διὰ νὰ δικασθοῦν.

33) Γενναιοδωρίαν.

34) Πεδίον τῆς κρίσεως.

35) Τοποθεσία μεταξὺ Μέκκας καὶ Μεδινᾶς, ὅπου ὁ Μωάμεθ κατετρόπωσε τοὺς εἰδωλολάτρες.

36) Ὑπηρεσίαν.

37) Συντρόφους καὶ μαθητάς. Ἐννοεῖ τοὺς τέσσαρας φίλους τοῦ Μωάμεθ, ἦτοι τὸν Ἀβου-βεκίρ, Ὁμάρ, Ὁσμάν καὶ Ἀλῆ, οἵτινες εἶναι καὶ οἱ τέσσαρες πρῶτοι Καλίφαι.

Αὐτοὶ ὅπου ἐστάθηκαν στὸν κόσμον βασιλιάδες.
π' ἀκλούθησαν τὸ ἔμρε σου ³⁸, οἱ τίμνοι ἀφεντάδες.

Καὶ γιὰ τὸ χάκκι ³⁹ αὐτουνοῦ τοῦ χαϊντάρ - κεράρι ⁴⁰
ποὺ ἦταν ἀρσλάνι ⁴¹ τοῦ Θεγοῦ, μὲ νάμι ⁴² παλληκάρι

Καὶ γιὰ τὰ δυὸ τ' ἀγγόνια σου, ⁴³ τὸν ἥλιο καὶ φεγγάρι
κι' ὅσους κοντά τους στάθηκαν καὶ ἔκαναν καράρι. ⁴⁴

Γιὰ τῆς τρανότερης κυρᾶς ὄλωνων τῶν κυράδων
τῆς τιμημένης τσοῦπρας σου μάνας τῶν ἀφεντάδων.

Γιὰ τὸ χατήρι ὄλωνων κάμε σὲ μᾶς ντερμάνι
σὲ μᾶς ὅπου πιστέψαμαν τὸ τίμνιο τὸ κουρ'άνι

Κι' ὅσοι στὸ χαδὶρ θὰ βρεθοῦν, τῆς ἀφεντιᾶς σ' οὐμ-μέτι,
αὐτοὶ ποὺ ἔχουν κρίματα, κάμε τους ἡναγέτι. ⁴⁵

Κάμε ριντζιὰ τοῦ Ποιγητῆ, βοήθεια στοὺς καημένους
καὶ τράβα τους ὅχ τὴ φωτιά, πάρτ' τους τοὺς πικραμένους.

Κάμε καὶ γιὰ τὸν ντερτιλή, τὸ σκλάβο σου Ραγήση
κερίμι, γιὰ ρεσουλου - λλάχ, ντερμάνι τοῦ γαρίμπη
γιὰ νὰ μπορέση καὶ βρεθῇ αὐριο στ' ἀχιρέτι
γραμμένος στ' αὐτοννοὺς μαζὶ ποῦ θὰ ἔμπουν στὸ ντ'ζεν-νέτι.

Καὶ ἂν ἴσως ἐλαθώθηκε καὶ ἔκρινε χατάδες ⁴⁶
στὸν κασηντέ ⁴⁷ ποὺ ἔγραψε, σιὰ λόγια, στοὺς νοκτάδες ⁴⁸

Κάμε ρεντζιὰ τοῦ Ποιγητῆ νὰ τοῦ χαλάσ' τὸ κρῖμα
νὰ μὴν τοῦ γίνῃ παιδεμὸς ὄντας θὰ μπῇ στὸ μνημα.

38) Κελεύσματα.

39) Ἀγάπη.

40) Ἐφορμῶντος λέοντος, ἐπίθετον τοῦ Καλίφου Ἀλῆ.

41) Λέων.

42) Ὄνομα.

43) Ἐννοεῖ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ γαμπροῦ τοῦ Μωάμεθ Ἀλῆ καὶ τῆς κόρης
του Φατιμᾶς.

44) Διαμονήν.

45) Ἐλεος.

46) Λάθη.

47) Ποίημα, τὸ παρόν.

48) Αἱ στιγμαὶ δι' ὧν διαστελλονται τὰ πλεῖστα τῶν ἀραβικῶν γραμμάτων
ἀπὸ τὰ ἔχοντα τὴν αὐτὴν μορφήν, ἀλλὰ παριστώντα ἄλλον φθόγγον.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ ΕΙΣ ΤΟ ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

ὑπὸ

Κ. Α. ΜΕΡΤΖΙΟΥ

Ὁ ἀείμνηστος Πανελλήνιος εὐεργέτης Θωμᾶς Φλαγγίνης ὁ Κερκυραῖος—περὶ τὴν βιογραφίαν τοῦ ὁποίου ἀσχολούμεθα ἀπὸ τινος—μεταξὺ τῶν ἄλλων κληροδοτημάτων ἀφῆκε διὰ τῆς διαθήκης του¹ δουκάτα χίλια ἐτησίως ἵνα διατίθενται ὑπὲρ δέκα Ἑλληνίδων παρθένων διὰ τὴν ὑπανδρείαν ἢ τὸ μοναχικόν των σχῆμα.

Μεταξὺ τῶν ὑπερχιλίων νεανίδων, ὅσαι ἔτυχον τοῦ εὐεργειήματος τούτου, ἀνεύρομεν καὶ τὰ ἐπώνυμα τεσσάρων Ἰωαννιτισσῶν, συνοδευόμενα ὑπὸ πιστοποιητικῶν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ἅτινα καὶ δημοσιεύομεν ὥς ἔχουν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, διότι περιέχουν σπουδαῖα ἱστορικὰ στοιχεῖα, ἐνδιαφέροντα κυρίως τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Ἰωαννίνων.

Ἡ πρώτη, ἣτις ἐγένετο μοναχὴ ἐν τῷ ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῷ μοναστηρίῳ καὶ ἔλαβε τὰ 100² δουκάτα τῇ 9 Νοεμβρίου 1750, ὠνομάζετο Ἀλεξάνδρα κόρη τοῦ Κώστα Μπιλιάρη καὶ μητρὸς Μαργαρίτας, καὶ παρουσίασε τὸ κάτωθι πιστοποιητικόν :

«Διὰ τοῦ παρόντος ἡμῶν ἐκκλησιαστικοῦ ἐνυπογράφου καὶ ἐμμαρτύρου γράμματος, πίστιν ποιοῦμεν ὥς ἔγνωμεν ἤδη καὶ ἐβεβαιώθημεν δι' ἀκριβοῦς ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως μετὰ τελείας πληροφορίας καὶ βεβαιώσεως ὥς ἡ Ἀλεξάνδρα γνησίᾳ θυγάτηρ τοῦ ποτε Κώστα Μπιλιάρη καὶ Μαργαρίτας ἀνεδέχθη διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Μεγάλου Ἀθανασίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων ὑπὸ ἀναδόχου τοῦ Πασχάλη Θεοδώρου, διὰ τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσιν Ἰωάννου ἐφημερίου τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως κατὰ αἴτησιν³ ἔτος τὸ σωτήριον. Ὅθεν δὴ εἰς τὴν περὶ τούτου δήλωσιν ἐγένετο παρ' ἡμῶν ἡ παροῦσα ἐνυπόγραφος καὶ ἐμμάρτυρος ἐκκλησιαστικὴ πίστις καὶ ἐπεδόθη αὐτῇ καὶ εἰς ἐνδειξιν.

1) Τῆς 11 Σεπτεμβρίου 1644.

2) Ποσὸν σπουδαῖον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὅπερ ἐλάβανεν ἐτησίως ὡς ἀντιμισθίαν ὁ Γυμνασιάρχης τοῦ Φλαγγινιανοῦ Φροντιστηρίου.

αψμθ'· Ὁκτωβρίου δ'.

ὁ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος Ἰωαννίνων Δαμασκηνὸς ὑποβεβαιοῖ

Νικόλαος Γλυκὺς· μαρτυρεῖ ὡς ἄνωθεν

Ἰωαννὶς δηαμαντὶς βράσιας μαρτηρῇ·

Δευτέρα Ἰωαννίτισσα παρθένος ἣτις ἔλαβε τὰ 100 δουκάτα διὰ τὴν ὑπανδρείαν της εἶναι ἡ Βασιλικὴ τοῦ Λάμπρου Γιαννιώτη, ἣτις συνεζεύχθη ἐν Βενετίᾳ τὸν ἐξ Ἰωαννίνων Γεώργιον Κώσταν—τοῦ μυστηρίου τελεσθέντος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1765—καὶ παρουσίασε τὸ κάτωθι πιστοποιητικόν :

«† Ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ἐνυπογράφου γράμματος δηλοποιεῖ ὅτι ὁ ἐν ἱερεῦσι Παπαφίλης, παρασταθεὶς ἐνώπιον ἡμῶν ὡμολόγησεν ὅτι κατὰ τὸ αψμον ἔτος τὸ σωτήριον ἐν μηνὶ Μαΐῳ ι' προσῆλθεν αὐτῷ ἡ Βασιλικὴ θυγάτηρ τοῦ ποτε Λάμπρου· καὶ τῆς Ἀγγελικῆς, ὄντων τούτων χριστιανῶν ὀρθοδόξων καὶ ῥωμαίων ἀκολουθούντων ἀπ' ἀρχῆς καὶ μέχρι τῆς σήμερον τὸ ρίτον τῆς Ἀνατολικῆς Ἀποστολικῆς καὶ Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀναδόχου οὔσης αὐτῆς τῆς κυρᾶ Ἑλένης τοῦ Ἱερομνήμονος, ὅθεν παριστῶντες τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν δεδώκαμεν τὸ παρὸν ἐνυπόγραφον καὶ ἀποδεικτικὸν γράμμα καὶ ἔστω εἰς ἐνδειξιν.

αψνε!· Σεπτεμβρ. κτ'!

ὁ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Γρηγόριος βεβαιῶ·.

Τὴν γνησιότητα τῆς ὑπογραφῆς τοῦ μητροπολίτου ἐβεβαίωσαν ἐνώπιον τοῦ Βενετοῦ Συμ/φου Μελκιόρε Πόρτα ἐνόρκως οἱ ἐξ Ἰωαννίνων Ἀνδρέας Θεοδόσιος τοῦ ποτε Πάνου καὶ Ἰωάννης Πάσχος τοῦ ποτε Πάσχου, οἵτινες καὶ ἔκαμον καὶ τὴν ἰταλικὴν μετάφρασιν τοῦ ἄνω πιστοποιητικοῦ τῇ 8 ἑβρίου 1761.

Ἡ τρίτη Ἰωαννίτισσα ἣτις ἔτυχε τοῦ κληροδοτήματος Φλαγγίνη καὶ συνεζεύχθη ἐν Βενετίᾳ, τὴν 25 Φεβρουαρίου 1776, τὸν Ἀνδρέαν Μπαρότσην ἀπὸ τὸ Παστροβίκι, ἐν τῇ Ἐκκλ. Ἀγίου Γεωργίου, εἶναι ἡ Βασιλικὴ τοῦ Ἀναστασίου Νικόλα καὶ τῆς Ζαφείρας, ἣτις καὶ παρουσίασε τὸ παρὰ πόδας πιστοποιητικόν :

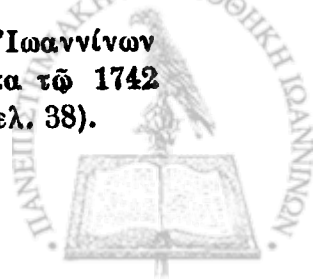
«† Ἡ ταπεινότης ἡμῶν πίστιν ποιεῖ βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ ὅτι παρεστάθη ἔμπροσθεν τῆς ἡμῶν ταπεινότητος καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐντιμοτάτων κληρικῶν καὶ ἀρχόντων, ὃ τε Θεοδόσιος ἱερομόναχος, κώνωψ ἐπικαλούμενος, ὃ τε ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος τοῦ Ἀρχιμανδρείου κύρ Ἀνθιμος καὶ ἐμαρτύ-

3) 1749.

4) Υἱὸς τοῦ Μιχαὴλ καὶ ἑγγονος τοῦ Ἰδρυτοῦ τοῦ Τυπογραφείου Νικολάου.

5) Τοῦ Μπαλαούρα (πρβλ. Κ. Δ. Μέρτζιου Τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑπ. Ἀρχ. σελ. 225 «Ἑπειρωτ. Χρονικά» ΙΑ').

6) Πολύτιμος ἡ χρονολογία αὕτη τοῦ 1755 διὰ τὸν μητροπολίτην Ἰωαννίνων Γρηγόριον, τὸν ὁποῖον οἱ Ἀλεξούδης καὶ Γεδεὼν θεωροῦν ὡς ἐξωσθέντα τῷ 1742 (πρβλ. Ἑπ. Χρ. 1928. Ἡ Ἐκκλ. τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ Ἀθηναγόρα ἐν σελ. 38).

ρησαν ἐφ' ἡμῶν βεβαίως ὅτι ἡ κυρὰ Βασιλικὴ ὑπάρχει θυγάτηρ τοῦ ποτε Ἀναστασίου Νικόλα καὶ τῆς ὁμοζύγου αὐτοῦ Ζαφείρας, ἀμφοτέρων ὄντων Ρωμαίων, τὴν ὁποίαν ἄνωθεν Βασιλικὴν ἐβάπτισεν ὁ διαληφθεὶς ἱερομόναχος κ, Ἀνθιμος κατὰ τὸ 1750 ἔτος καὶ ἀνάδοχος ἐστάθη ἡ Θεοκλήτη μοναχή, καθὼς διατάττουσιν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ νόμοι τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται σαφέστατα σημειωμένον καὶ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Ἀρχιμανδρείου. Διὸ ἐγένετο ἡ παροῦσα πίστις καὶ στέλλεται αὐτῇ πρὸς ἔνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν.

αψξθ' μαΐου Γ'

Ἰωαννίνων Γαβριὴλ βεβαιῶ

Θεοδόσιος ἱερομόναχος καὶ πρωτοσύγκελος τοῦ Ἀρχιμανδρείου βεβαιῶ

Ἀνθιμος ἱερομόναχος καὶ ἐφημέριος Ἀρχιμανδρείου βεβαιῶ

Ἀναστάσιος Καραγιάννης μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν

Ἰωάννης Μέρκος μαρτυρῶ ὡς ἄνωθεν

Παναγιώτης Συκᾶς ὁμοίως

Ἀναστάσιος Δρόσος ὁμοίως

Παναγιώτης Παπαναστάσης ὁμοίως».

Ἡ δὲ τετάρτη καὶ τελευταία νεᾶνις εἶναι ἡ Ἀγγελικὴ κόρη τοῦ Χρήστου Ἀνδρέα, ἣτις συνεζεύχθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου Βενετίας τὸν Νικόλαον Χρυσομάλλην τῇ 2 Ἰουνίου 1779 καὶ παρούσα τὸ κάτωθι πιστοποιητικόν:

«† ἡ ταπεινότης ἡμῶν διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ἐνυπογράφου καὶ ἐμ-μαρτύρου γράμματος πίστιν ποιεῖται βεβαίαν καὶ ἀληθῆ ὅτι ἡ Ἀγγελικὴ θυγάτηρ νόμιμος τοῦ κυρ Χρήστου Ἀνδρέα καὶ τῆς κυρίας Ἑλένης Βρανᾶ συμβίας αὐτῷ, ἀμφοτέρων ὄντων ῥωμαίων, ἐβαπτίσθη εἰς τὸν ναὸν Ἀγίου Νικολάου Ἰωαννίνων κατὰ τὸ αψνδ' ἐνδεκάτην μηνὸς Μαΐου, ἧς τινος ὑπῆρχεν ἀνάδοχος ὁ κ. Γεώργιος Στᾶνος καὶ ἐπειδὴ εἰς τὰ ἐνταῦθα δὲν εἶναι συνήθεια διὰ νὰ κρατοῦσι βιβλία τῶν βαπτιζομένων βρεφῶν τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, διὰ τοῦτο ἐγράφη παρ' ἡμῶν ἡ παροῦσα δήλωσις ἐνυπόγραφος καὶ ἐμμάρτυρος πίστις καὶ ἐπεδόθη αὐτῇ εἰς ἔνδειξιν καὶ τῆς ἀληθείας βεβαίωσιν.

† Ὁ Ἰωαννίνων Ματθαῖος ὑποβεβαιοῖ

Ἰωάννινα αψος' Μαΐου ιη'

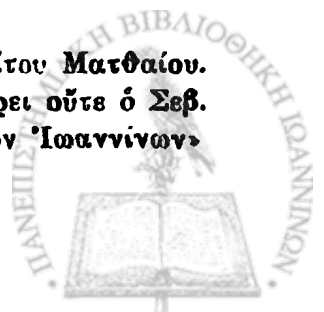
Νικόλαος Θεοδοσίου μαρτυρῶ

Ἀναστάσιος Δρόσος μαρτορῶ

Κυριάκης Χαραμῆς μαρτυρῶ

Ἰωάννης Πάλης μαρτυρῶ»

7) Πρώτην τώρα φοράν συναντᾶται τὸ ὄνομα τοῦ Μητροπολίτου Ματθαίου. Ὁ Ἀραβαντινὸς τὸν ἀγνοεῖ καὶ ἀκολουθῶν τοῦτον δὲν τὸν ἀναφέρει οὔτε ὁ Σεβ. Ἀθηναγόρας εἰς τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ μελέτην «Ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων» (ἐνθ' ἀν. σελ. 39).

Ἐν πιστοποιητικὸν τοῦ 1664.

Εἰς τὸ βιβλίον πρακτικῶν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Βενετίας εὐρίσκειται ἀντιγεγραμμένον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου τὸ κάτωθι πιστοποιητικὸν ἐξ Ἰωαννίνων :

«Πίστιν ποιούμε καὶ ψηφίζομεν ἡμεῖς τῆς ἀδελφότητος τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τῶν Ἰωαννίνων τὰς κάτω γεγραμμένας κορασίδας νὰ εἶναι ἀπὸ τὰ καλῆτερα ὁσπίτια τῆς πατρίδος, ἐπτωχάς, χρειαζόμενες καὶ τιμημένες καὶ ἄξιες κατὰ τὸ τεσταμέντο⁸ τοῦ ποτε Επιφάνηου ηγούμενου νὰ ἔχουσι τὴν ἐλεημοσύνη ὅπου ἀφήνει ὁ ἀνωθι Επιφάνης κατα τὴν διαθήκην του δια νὰ ὑπανδρεύωνται κορασιδες ετουνοῦ τοῦ τόπου καθὼς διορίζει, καὶ τὸ παρὸν γίνεται πρὸς τοὺς ευγενεῖς αὐθέντες τῆς μπάγκας⁹ καὶ σύντυχους¹⁰ τοῦ ἁγίου Γεωργίου Βενετίας οπου εμεῖναν ἐπίτροποι τοῦ ἀνωθε τεσταδόρου¹¹ διὰ νὰ τοὺς στείλουν τὸ λεγάτο¹², λεγοντας με ὁρκον μας πῶς μὲ φοβον Θεοῦ καὶ κατὰ ἀλήθειαν καμνομεν τὴν παρουναν με ὁρκον μας μηδὲ αλλο τέλος παρὰ τῆς ἀληθείας καὶ στέλλομεν τὴν παροῦσαν με ὁρκον μας καὶ φοβον Θεοῦ.

αχξδ' μηνὶ μαῖω κ' εἰς Ἰωάννινα

ἐνγατριε του ποτε Πανου Αλουκαῖτι ονοματι Χρισανθη

θυγατριε του Ιωαννου Θεοχάρι ὀνοματι Λαμπρῶ

θυγατριε τῆς Ζώνιως Δέσπως Κουκέση ὀνοματι Χάηδω

θυγάτριε τοῦ Μιχου Κιρατζοῦδη ὀνόματι Μαργαρίτα

Εγὼ Αποστολῖς ραφῖς ἐπιτροπος τῆς ἀδελφότητος καὶ μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου στέργω τὰ ἀνωθεν με ὁρκον μου

Εγὼ Πᾶνος Μοσπινιωτης ἐπιτροπος τῆς ἀδελφοτητος καὶ μονῆς τοῦ ἁγίου Αθανασιου στεργω τα ἀνωθε με ὁρκον μου.

Εγὼ μιχος Γούργεσις ἐπιτροπος τῆς ἀδελφότητος καὶ μονης ἁγ. Ἀθανασιου στεργω τα ἀνωθι.

ταπεινος μητροπολιτης Ιωαννινων Καλλινικος βεβαιώνω

Στέφανος Πουλημένος βεβρονω τα ἀνωθε

Λεονταρης Γλικῆς βεβρονω τα ἀνωθε

Ιωαννης μοσπινιωτις βεβρονω τα ἀνωθε

Χριστος μπαλαρουσις βεβρονω τα ἀνωθε

Πανος Πουλημένος βεβρονω τα ἀνωθε

Σαββας ιερομοναχος καὶ προτοσιγγελος βεβαιώνω

ὡς ἀνωθε

8) =διαθήκη.

9) =Προεδρεῖον.

10) sindici=ἐλεγκταί.

11) =διαθέτου.

12) =κληροδότημα.

Καὶ πάλιν οἱ Γλυκεῖς

Ἐρευνήσαντες καὶ αὐτίς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑλλην. Κοινότητος, ἀνεύρομεν δύο νέα στοιχεῖα λίαν ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν οἰκογένειαν τῶν Γλυκέων, καὶ τὰ ὅποια συμπληρώνουν καὶ ἐπιβεβαιοῦν τὰ ἐν τῇ σχετικῇ μονογραφίᾳ¹³ παρ' ἡμῶν γραφέντα.

Καὶ τὸ μὲν πρῶτον μᾶς ἀποκαλύπτει τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς τῶν Νικολάου καὶ Λεοντάρη, ὅπερ ἠγνοοῦμεν μέχρι τοῦδε. Ὅντως ὁ Νικόλαος Γλυκὺς, ἀφοῦ τὴν 30ὴν Μαρτίου 1649 εἶχεν ἐγγράψει εἰς τὴν ἁγίαν Πρόθεσιν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του Μιχαήλ¹⁴, τὴν 16ην Ὀκτωβρίου 1667 — ὡς ἀναφέρουν τὰ Πρακτικὰ τῆς Κοινότητος — ὑπέβαλεν αἴτησιν εἰς τὸ Προεδρεῖον ἵνα ἐγγραφῇ εἰς τὴν ἁγίαν Πρόθεσιν — ἐπὶ τῇ καταβολῇ τῶν καθιερωμένων πέντε Δουκάτων—καὶ τὸ ὄνομα τῆς μητρὸς του Λάμπρος.

Τὸ δεύτερον ἀποκαλυφθὲν ἤδη στοιχεῖον σχέσιν ἔχει μὲ τὸν υἱὸν τοῦ ῥηθέντος Νικολάου, τὸν Μιχαήλ, ὃν ἡμεῖς ὀρθῶς τότε ἐχαρκτηρίσαμεν ὡς φυσικὸν¹⁵ υἱὸν καὶ ὡς τοιοῦτος ἤδη ἀποκαλύπτεται ἐκ τοῦ παρὰ πόδας δημοσιευομένου βαπτιστικοῦ: 1649 Ἰουνίου 24 Βενετία.

«Μιχαήλ υἱὸς τοῦ Νικολάου Γλυκῆ καὶ τῆς Πολόνιας, ἐβαπτίσθη σήμερον ὑπ' ἐμοῦ τοῦ Θεοφυλάκτου Ἱερομονάχου τοῦ Τζανφορνάρη, ἐφημερίου τοῦ Ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου.— Ἀνάδοχος Ἀναστ. Πουλημένος» καὶ παραπλεύρως σημειοῦται ἡ λέξις «Νόθος».

Καὶ μία ἐπανόρθωσις ἀνακριβείας

Παρασυρθέντες ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Βελοῦδον¹⁶, ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς¹⁷ ὅτι ἡ ἐν Βενετίᾳ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν τῆς Ἀδελφότητος (capitolo general) συνήρχετο κατὰ τριετίαν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ Συλλόγου τῶν Τεσσαράκοντα καὶ Προσθήκης. Ἦδη νεωτέρα ἔρευνά μας διεπίστωσεν ὅτι ἡ Γεν. Συνέλευσις συνήρχετο ὅχι κατὰ τριετίαν, ἀλλὰ κατὰ διετίαν.

13) Κ. Δ. Μέρτζιου, Ἡ οἰκογένεια τῶν Γλυκέων Ἑπειρ. Χρον. Γ'.

14) Αὐτόθι σελ. 2 ὑποσ. 2.

15) Αὐτόθι σελ. 29.

16) Ἑλλήνων ὀρθοδόξων Ἀποικία ἐν Βενετίᾳ σελ. 16.

17) Ἐνθ' ἀν. σελ. 7.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΙΣ

ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ν. ΓΛΥΚΕΩΣ

ὑπὸ
ΔΗΜ. ΓΚΙΝΗ

Ὁ κ. Κ. Μέρτζιος ἤρξατο τῶν ἀρχαιοδιφικῶν ἐρευνῶν του διὰ τῆς λαμπρᾶς μελέτης του ἐπὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Γλυκέων (ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ τ. 10[1935] σ. 1 ἐπ.) ἐν παραρτήματι δὲ τῆς μελέτης του ἐκείνης (αὐτόθι σ. 53—186) ἐδημοσίευσε κατάλογον τῶν ὑπὸ τοῦ οἴκου τούτου ἐκτυπωθέντων βιβλίων, ἀνερχομένων εἰς 587. Ἄμα τῇ δημοσιεύσει τοῦ καταλόγου ἐκείνου, εὗρων 118 βιβλία παραλειφθέντα ἐν αὐτῷ, ἀπέστειλα κατάλογον τούτων πρὸς τὸν κ. Μέρτζιον, ὅστις ἐν Συμπληρώματι τοῦ καταλόγου του (αὐτόθι τ. 11[1936] σ. 335-9) περιέλαβε ταῦτα μεθ' ἑτέρων 48 βιβλίων εὑρεθέντων ἐν τῷ μεταξὺ ὑπ' αὐτοῦ. Τοιουτοτρόπως ὁ ὅλικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐκδόσεων Γλυκέως ἀνῆλθεν εἰς 756.

Ἐντούτοις ὁ κατάλογος ἀπέχει εἰσέτι ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι πλήρης. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀνεῦρον ἐν τῷ μεταξὺ ἑτέρας ἐξήκοντα ὀκτὼ ἐκδόσεις τοῦ Ν. Γλυκέως, ἃς παραθέτω ἐν περιλήψει κατωτέρω, μετὰ μνείας τῆς βιβλιοθήκης, ἐν ἣ ἑκάστη τούτων εὔρηται.

1800 Ψαλτήριον Δαβίδ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως μετὰ καὶ τῶν ᾠδῶν. Εἰς 8ον, σ. 230. Μ. Ἰβήρων 7241.

1801 Γραμματικὴ Κωνσταντίνου Λασκαρέως. Εἰς 8ον, σ. 456.

1802 Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς βίος καὶ μῦθοι. Εἰς 16ον, σ. 8+200. Μ. Ξηροποτάμου 1352.

» Μηναῖον τοῦ Φευρουαρίου. Εἰς 4ον, σ. 1. Μ. Ἰβήρων.

» Τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων αἱ Πράξεις καὶ Ἐπιστολαί. Εἰς 8ον, σ. 400. Μ. Ξηροποτάμου 2370.

» Χρησιμοθήκεια πρὸς διακόσμησιν ἡθῶν τῶν νέων. Εἰς 16ον, σ. 47. Μ. Ξηροποτάμου 1352.

» Ψαλτήριον Δαβίδ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως. Εἰς 8ον, σ. 232.

1803 Διδασκαλία Χριστιανική. Εἰς 16ον, σ. 32. Μ. Βατοπεδίου 2783.

» Εἰρημολόγιον. Εἰς 8ον, σ. 287.

» Μηναῖον τοῦ Ἰαννουαρίου. Εἰς 4ον, σ. 299, αὐτόθι, 2428.

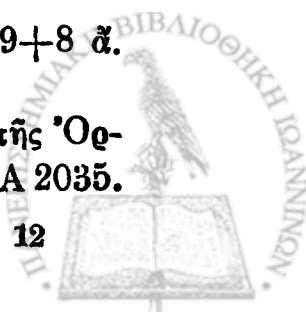
» Μηναῖον τοῦ Μαρτίου. Εἰς 4ον, σ. 163, αὐτόθι.

- 1803** Μηναιὸν τοῦ Ἀπριλλίου. Εἰς 4ον, σ. 176. Μ. Ἰβήρων 2021.
 » Μηναιὸν τοῦ Μαΐου. Εἰς 4ον, σ. 128. Μ. Βατοπεδίου 2428.
 » Μηναιὸν τοῦ Ὀκτωβρίου. Εἰς 4ον, σ. 224, αὐτόθι.
 » Τὰ τέσσαρα θεῖα καὶ ἱερὰ Εὐαγγέλια. Εἰς 8ον, σ. 572. αὐτόθι 2764.
- 1804** Βιβλίον ψυχωφελέστατον περιέχον διδασκαλίαν σύντομον πρὸς τὸν Πνευματικόν. Εἰς 8ον, σ. 15+398. Μ. Ἀγ. Στεφάνου (Μετεώρων).
 » Μηναιὸν τοῦ Μαΐου. Εἰς 4ον, σ. 124. Μ. Παντοκράτορος.
 » Μηναιὸν τοῦ Ἰουνίου. Εἰς 4ον, σ. 138, αὐτόθι.
 » Μηναιὸν τοῦ Αὐγούστου. Εἰς 4ον, σ. 189. Μ. Βατοπεδίου 1435.
- 1805** Ἀκολουθία τοῦ Ἀναγνώστου. Εἰς 8ον, σ. 48. αὐτόθι 1783.
 » Ἀνθολόγιον τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ. Εἰς φύλλον, σ. 657. αὐτόθι 2638.
 » Ἀποθήκη τῶν παιδων, τόμος τέταρτος. Εἰς 8ον, σ. 254. Μ. Ἰβήρων 2759.
 » Βιβλίον ὀνομαζόμενον Νέος Θησαυρός. Εἰς 8ον, σ. 370, αὐτόθι 6949.
 » Λεξικὸν Τουρκικὸν καὶ Γραικικόν. Εἰς 8ον, σ. 59. Μητρόπολις Κερκύρας.
 » Μηναιὸν τοῦ Ἰουλίου. Εἰς 4ον, σ. 172. Ἐπισκοπὴ Βόλου.
 » Μηναιὸν τοῦ Αὐγούστου. Εἰς 4ον, σ. 177. αὐτόθι.
 » Ὀκτώηχος. Εἰς 16ον, σ. 176. Μ. Βατοπεδίου 1783.
 » Ποίημα ἐρωτικὸν λεγόμενον Ἐρωτόκριτος. Εἰς 8ον, σ. 343. Δημ. Βιβλιοθήκη Κερκύρας.
 » Ψαλτήριον Δαβὶδ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως. Εἰς 8ον, σ. 169. Μ. Βατοπεδίου 2783.
- 1806** Ἀγιασματάριον Μέγα. Εἰς 8ον, σ. 398. Μ. Ἰβήρων.
 » Εὐχολόγιον τὸ Μέγα. Εἰς 4ον, σ. 792. Μ. Ξηροποτάμου, 2434.
 » Λεξικὸν ἰταλικὸν καὶ γραικικόν. Εἰς 16ον, σ. 371. Μ. Ἰβήρων 3340.
 » Νέον Λεξικὸν Ἰταλικο-γραικικόν. Εἰς 8ον, σ. XI+418.
- 1808** Ἀπάνθισμα τοῦ τεχνολογικοῦ μέρους τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς. Εἰς 8ον, σ. 368. Μ. Ἀγ. Στεφάνου (Μετεώρων).
- 1810** Αἰσώπου μῦθοι καταπολλὰ σκοπτικότατοι. Εἰς 12ον, σ. 119. Δημ. Βιβλιοθήκη Κερκύρας.
 » Ἱστορία Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνα. Εἰς 16ον μικρόν, σ. 240. Μ. Βατοπεδίου 1410.
- 1811** Ἐπιτομὴ τῆς Γραμματικῆς Κωνσταντίνου τοῦ Λασκάρεως. Εἰς 8ον, σ. 271. Μ. Κουτλουμουσίου.
 » Σύνοψις ἱερὰ περιέχουσα ἀκολουθίας καὶ εὐχάς. Εἰς 32ον, σ. 575. Ἑλλην. Κοινότης Βουδαπέστης 626.
- 1813** Ἀποθήκη τῶν παιδων. Τόμος δεύτερος. Εἰς 8ον, σ. 191. Μ. Κουτλουμουσίου.
 » Ψαλτήριον Δαβὶδ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως. Εἰς 8ον, σ. 231. Μ. Βατοπεδίου 2994.

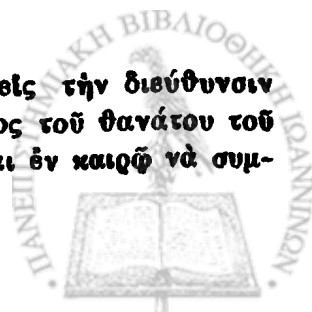
- 1814** Ἀποθήκη τῶν παίδων, τόμος τέταρτος. Εἰς 8ον, σ. 223, Μ. Βατοπεδίου 2294.
- 1815** Ἄνθος Χαρίτων. Εἰς 8ον μικρόν, σ. 136. Γεννάδειος MGL 202.
- » Γνωμαι μονόστιχοι Ἑμμανουήλ Χρυσολωγᾶ. Εἰς 4ον, σ. ια' + 171. Ἑθνικὴ Ε. Φ. 4104. Ἄλλα ἀντίτυπα, ἀντὶ τόπου ἐκδόσεως τὴν Βενετίαν, ἀναγράφουν : ἐν Κοσμοπόλει.
 - » Μηναιὸν τοῦ Ὀκτωβρίου. Εἰς 4ον, σ. 224. Μ. Βατοπεδίου 2457.
- 1816** Ἐπιστολάριον περιέχον διαφόρους χαρακτῆρας. Εἰς 8ον, σ. 264. Μ. Παντοκράτορος 2012.
- » Ψαλτήριον Δαβίδ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως. Εἰς 8ον μικρόν, σ. 184. Μ. Ἰβήρων 2207.
- 1817** Γραμματικὴ Κωνσταντίνου Λασκάρεως. Εἰς 8ον σ. 548. Μητρόπολις Κερκύρας.
- » Πεντηκοστάριον. Εἰς 8ον μικρόν, σ. 267. Μ. Παντελεήμονος.
 - » Ψαλτήριον Δαβίδ τοῦ Προφήτου καὶ Βασιλέως. Εἰς 8ον, σ. 231.
- 1818** Βίβλος καλουμένη Καλοκαιρινή. Εἰς 8ον, σ. 319. Μ. Παντελεήμονος.
- » Μηναιὸν τοῦ Ἀπριλλίου. Εἰς 4ον, σ. 146. Μ. Βατοπεδίου 2501.
- 1819** Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς βίος καὶ μῦθοι. Εἰς 8ον, σ. 132. Ριζάρειος Σχολὴ 1614.
- » Ἀνθολόγιον τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ. Εἰς 4ον μέγα, σ. 734, Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης 130157.
 - » Παρακλητικὴ σὺν Θεῷ Ἀγίῳ. Εἰς 4ον, σ. 458. Μ. Παντελεήμονος.
- 1820** Μηναιὸν τοῦ Ἰαννουαρίου. Εἰς 4ον, σ. 299. Γεννάδειος Theol. 627.
- » Μηναιὸν τοῦ Μαρτίου. Εἰς 4ον, σ. 163, αὐτόθι.
 - » Μηναιὸν τοῦ Μαΐου. Εἰς 4ον, σ. 128, αὐτόθι.
 - » Μηναιὸν τοῦ Ἰουνίου. Εἰς 4ον, σ. 138, αὐτόθι.
 - » Μηναιὸν τοῦ Ἰουλίου. Εἰς 4ον, σ. 172, αὐτόθι.
 - » Μηναιὸν τοῦ Αὐγούστου. Εἰς 4ον, σ. 189, αὐτόθι.
 - » Μηναιὸν τοῦ Νοεμβρίου. Εἰς 4ον, σ. 280, αὐτόθι.
 - » Μηναιὸν τοῦ Δεκεμβρίου. Εἰς 4ον, σ. 303, αὐτόθι.
 - » Τριώδιον ψυχωφελέστατον. Εἰς 4ον, σ. 528. Μ. Ἰβήρων.
- 1827** Ἱστορία διὰ στίχων ἀπλῶν... Σταυράκη. Εἰς 8ον, σ. 14. Ἑθνικὴ Ν. Φ. 577.
- 1829** Αἱ θεῖαι λειτουργίαι Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου. Εἰς 8ον, σ. 74. Μ. Ξηροποτάμου 2450.
- 1830** Ὀκτώηχος... Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Εἰς 16ον, σ. 196. Μ. Ἰβήρων 2204.
- » Πρακτικὴ διὰ κάθε λογαριασμόν. Εἰς 16ον, σ. ιβ' + 100 + 9 + 8 ἄ. ἄ. Μ. Ἰβήρων 3837.
 - » Χριστιανικὴ Διδασκαλία περιέχουσα τὰ ἀναγκαιότερα ἄρθρα τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως. Εἰς 8ον, σ. 32. Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη Βόλου, Α 2035.

Ὁ κ. Μ. σταματᾷ τὸν κατάλογόν του εἰς τὸ ἔτος 1831, ἴσως διότι τότε ἀπεβίωσεν ὁ τελευταῖος τῶν Γλυκῆδων· ὁ Μιχαήλ*. Προσθέτει δὲ (Ἡπειρ. Χρον. 10[1935], σ. 41): «κατόπιν ἀπὸ κατόχου εἰς κάτοχον ἐπέζησε (τὸ τυπογραφεῖον) μέχρι τοῦ 1847». Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβές· εἰς ἡμὲ τοῦλάχιστον εἶναι γνωστὴ βιβλία τῆς τυπογραφίας ταύτης μέχρι τοῦ 1854. Κατὰ τὸ ἀπὸ τοῦ 1832 μέχρι τοῦ 1854 χρονικὸν διάστημα δὲν ἐξεδόθησαν πολλὰ βιβλία. Χάριν πληρότητος τοῦ καταλόγου τῆς τυπογραφίας Γλυκῆ ἐθεώρησα καλὸν νὰ παραθέσω ὅσα μοῦ εἶναι γνωστὰ βιβλία τῆς περιόδου ταύτης, 32 τὸν ἀριθμόν:

- 1832** Αἰσώπου τοῦ Φρυγῆος βίος καὶ μῦθοι. Εἰς 8ον, σ. 239.
 » Βιβλίον ὀνομαζόμενον Σπανός. Εἰς 8ον, σ. 38.
 » Γαδάρου Λύκου καὶ Ἀλουποῦς Διήγησις χαρίης. Εἰς 16ον, σ. 20.
 » Γραμματικὴ Κωνσταντίνου Λασκάρεως. Εἰς 8ον, σ. δ' + 536.
 » Γραμματικὴ τῆς Γαλλικῆς διαλέκτου... Βενδώτη. Εἰς 8ον, σ. 12 + 282.
 » Εἰρηολόγιον. Εἰς 8ον, σ. 258 + 2.
 » Ἐπιστολάριον. Εἰς 8ον, σ. 264.
 » Εὐχολόγιον τὸ μέγα. Εἰς 8ον, σ. 792.
 » Ἡ εὐμορφη βουσκοπούλα... Δριμυτικοῦ. Εἰς 12ον.
 » Ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ. Εἰς 8ον, σ. 48.
 » Μυθολογικὸν Σύντίπα. Εἰς 8ον, σ. 84.
 » Λεξικὸν Ἰταλικὸν καὶ Γραικικόν. Εἰς 16ον, σ. 370.
 » Ψαλτήριον Δαβίδ. Εἰς 8ον, σ. 231.
- 1834** Σύνοψις τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας [Κοραῆ]. Εἰς 8ον, σ. 238.
- 1835** Ἀκολουθία τοῦ Ἀναγνώστου. Εἰς 16ον, σ. 56.
 » Κατάλογος τῶν κοινῶν βιβλίων. Εἰς 16ον, σ. δ' + 32.
 » Λεξικὸν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης... Βλαντιῆ. Εἰς 8ον, σ. 515.
- 1836** Ἐορτυδρομίον. Εἰς 4ον, σ. κς' + 750.
- 1838** Λεξικὸν γεωγραφικὸν πρόχειρον ἰταλικο - γραικικόν. Εἰς 8ον, σ. 46.
 » Λεξικὸν τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης. Ἔκδ. 5η. Εἰς 8ον, σ. λβ' + 515 + 46.
- 1839** Ἀκολουθία... Διονυσίου. Εἰς 8ον, σ. 40.
- 1846** Ἐπιστολάριον. Εἰς 8ον, σ. η' + 191.
 » Κατάλογος τῶν εὐρισκομένων βιβλίων. Εἰς 32ον, σ. δ' + 36.
- 1847** Ἀκολούθια... Ἀλεξίου. Εἰς 8ον, σ. 55.
 » Ἐρωτόκριτος. Εἰς 9ον, σ. 343.

* Σημ. «Ἡπ. Χρονικῶν».—Ὁ κ. Μέρτζιος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν «Ἡπειρ. Χρονικῶν» ὅτι διέκοψε τὸν κατάλογον εἰς τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ τελευταίου τῶν Γλυκῆδων, τοῦ Μιχαήλ, καὶ ὅτι ἐπιφυλάσσεται ἐν καιρῷ νὰ συμπληρώσῃ αὐτὸν μέχρι τῆς διαλύσεως τοῦ τυπογραφείου.

1847 Ἱστορία τῆς Σωσάννης. Εἰς 8ον, σ. 14.

» Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς 12ον, σ. 240.

1848 Ἀνθολόγιον. Εἰς 4ον.

» Γαδάρου λύκου καὶ ἄλουποῦς διήγησις χαρίης. Εἰς 12ον, σ. 20.

1849 Ἡμερολόγιον καὶ σεληνοδρομίον. Εἰς 32ον, σ. 64.

» Παιδαγωγία πρὸς χρῆσιν τῶν ποθούντων μανθάνειν γράμματα. Εἰς 8ον, σ. 16.

1854 Ἀκολουθία... Γερασίου τοῦ νέου ἀσχητοῦ. Εἰς 8ον, σ. 31.

ΤΟ ΤΟΠΩΝΥΜΙΟΝ ΚΟΡΙΤΣΑ

ὑπὸ

ΔΗΜ. ΙΩ. ΓΕΩΡΓΑΚΑ

συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ

1

Ἡ Κοριτσά (ὄχι Κορυτσά), πόλις τῆς Β. Ἠπείρου καὶ ἡ μεγαλυτέρα τῆς σημερινῆς Ἀλβανίας, κεῖται πρὸς Β. τοῦ ὄρους Γράμμου, ἐπὶ τῆς ΝΑ. ἄκρας τοῦ ὁμωνύμου λεκανοπεδίου¹. Ἡ πόλις ἐκτίσθη πιθανῶς κατὰ τὰ τέλη τοῦ 15ου αἰῶνος (1490 μ.Χρ.) ἐπὶ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζίτ Β' εἰς τὴν θέσιν μικρᾶς τιнос μεσαιωνικῆς κώμης, Ἐπισκοπῆς καλουμένης², ἀνῆκε δὲ κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν εἰς τὸν νομὸν Βιτωλίων. Μετὰ δὲ τὴν καταστροφὴν τῆς γείτονος Μοσχοπόλεως ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν, ὑπερμεσοῦντος τοῦ 18ου αἰῶνος, ἠϋξήθη καὶ ἤκμασε καὶ ἀπέβη σπουδαῖον πνευματικὸν κέντρον.

Μέχρι τοῦ 1670 ἡ μητρόπολις Κοριτσᾶς διείπετο προεδρικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῆς πρώτης Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν, τῷ δὲ 1676 ὁ ἐκ Κοριτσᾶς ἀρχιεπίσκοπος Ἀχριδῶν Παρθένιος ἀνύψωσεν αὐτὴν εἰς ἰδίαν μητρόπολιν «Κοριτσᾶς καὶ Σελασφόρου». Τῷ 1781 ἡ μητρόπολις Κοριτσᾶς προσηρτήθη εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, παρ' οὗ λαβοῦσα τὸν τίτλον «Κοριτσᾶς καὶ Μοσχοπόλεως» (ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωακείμ, 1769—1781) διετήρησεν αὐτὸν μέχρι τοῦ 1806³.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα εἶπον προεισαγωγικῶς, διὰ νὰ παρουσιάσω τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐγένετο χρῆσις τοῦ ὀνόματος Κοριτσά.

2

Ὅτε ἀνέγνωσα τὰς δύο ἐτυμολογίας τὰς γενομένας ὑπὸ Ἠλία Δασσαρήτου (Περὶ τῆς Κοριτσᾶς: Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας τ. 5, 1896, σ. 140

1) Τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν βλ. ἐν Μεγάλῃ Ἑλλήν. Ἐγκυκλοπαιδείᾳ λ. Κορυτσά, τ. 14, σ. 937.

2) Βλ. Πανδώραν 18 (1867—8) 175 καὶ Ἠλίαν Δασσαρήτην ἐν Δελτ. Ἱστορ. Ἐθνολ. Ἐταιρείας 5 (1896) 143.

3) Περὶ τούτων βλ. ἐν Πανδώρα 18, 177α καὶ Ἠλ. Δασσαρήτην ἐνθ' ἀν. 5, 151 κ.ἐξ.

—142), παρετήρησα ὅτι δὲν φαίνονται «κυριώταται καὶ ἑλλογοί», ὥς χαρακτηρίζει αὐτὰς ὁ συγγραφεὺς (ἐνθ. ἀν. 142) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἄλλας ἐπὶ ἐτυμολογίας τοῦ τοπωνυμίου, αἱ ὁποῖαι «ἀπορριπτέαι καθ' ὁλοκληρίαν διὰ τὸ ἀνόητον καὶ ἀβάσιμον» (ἐνθ. ἀν. σ. 145). Ἐχει δὲ δίκαιον ὥς πρὸς τὸ ἀδικαιολόγητον τῆς δι' υ γραφῆς τῆς λέξεως (σ. 141).

Ἡ πρώτη τούτων, ἐκ τοῦ Κόρτσα (λέξεως ἀγνώστου ἀρχῆς), πρέπει ν' ἀπορριφθῇ. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ τύπος Κόρτσα δὲν δύναται νὰ εἶναι ὁ πρῶτος, ἀφοῦ ἀνέκαθεν ἡ πόλις ἀναφέρεται, ὥς εἶδομεν ἀνωτέρω, ὥς Κοριτσά. Κακῆς δὲ προφορᾶς τῶν Τούρκων, ἴσως καὶ τῶν Ἀλβανῶν, προῖον πρέπει νὰ θεωρηθῇ τὸ ἀκουόμενον παρὰ τοῖς ἐπιχωρίοις Κόρτσα· ἄλλως οἱ Τούρκοι προφέρουν καὶ Γκιόριτζε. Δεύτερον δέ, διότι δὲν ἐρμηνεύεται ὑπὸ τοῦ Δασσαρήτου πῶς τὸ παροξύτονον *Κόριτσα (ἀντὶ τοῦ Κόρτσα) ἐγένεν ὀξύτονον Κοριτσά (ἢ ἔστω τὸ Κόρτσα ἐγένε Κοριτσά, ἐξ οὗ ἡδύνατο τέλος νὰ ληφθῇ Κοριτσά). Ἐπίσης δέον ν' ἀπορριφθῇ καὶ ἡ ἑτέρα ἐτυμολογία τοῦ ἰδίου, καθ' ἣν τὸ ἄλβαν. Γκορίτσα ἀναλλαγῇ τοῦ Γκ εἰς κ ἐγένετο ἑλληνοπρεπῶς ἡ λέξις Κοριτσά, ὅπως γράφεται, ἔπειτα δὲ ἀφαιρέσει τοῦ ι ἐγένετο Κόρτσα, ὥς ἐν τῇ συνήθει ἐγκωρίῳ γλώσσει προφέρεται» (σ. 141). Ὁ Δασσαρήτης ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιζητῇ τὴν ἐρμηνείαν μᾶλλον τοῦ Κόρτσα καὶ ὄχι τοῦ Κοριτσά. Ἀδυνατεῖ δὲ νὰ εἴπῃ πῶς μετεκινήθη ὁ τόνος κατὰ μίαν συλλαβὴν ἐκ τοῦ Γκορίτσα ἐπὶ τὸ Κοριτσά, νομίζων ὅτι «ἡ λέξις Γκορίτσα ὑπέστη ἐνταῦθα ἐναλλαγὴν καὶ ἐγένετο Κοριτσά καὶ ἐπιτοπίως Κόρτσα, δὲν ἔμεινε δὲ Γκορίτσα, ὥς εἰς ἄλλα μέρη συνέβη τὸ τοιοῦτον» (σ. 142).

Κατωτέρω θ' ἀποδειχθῇ ὅτι τὸ τοπωνύμιον ἔχει μὲν ξένην ἀρχήν, ἀλλ' ἡ λέξις ἔλαβεν ἑλληνικὸν γραμματικὸν σχηματισμόν· (ἢ δι' υ γραφῇ εἶναι πάντως ἀδικαιολόγητος¹⁾).

3

Καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις γίνεται μεγάλη χρῆσις τῶν ὀνομάτων δένδρων καὶ καθόλου φυτῶν ὥς τοπωνυμιῶν²⁾, συνηθέστερα δὲ εἶναι τὰ εἰς —έα λήγοντα³⁾.

Ἡ ἀρχαία ἀχράς, ἡ ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ λεγομένη ἄλλως ἀγριαχλαδεά, λέγεται σήμερον ἐνιαχοῦ γκορίτσα (ἢ)⁴⁾. Καὶ συνάπτει μὲν ὁ καθηγητὴς κ.

1) Ἡ λ. ἀναγράφεται ὑπὸ λῆμμα «Κοριτσά ἢ Κοριτσά» ἐν Ἑγκυκλοπαίδ. Λεξικῷ Ἑλευθερουδάκη (8, 51) καὶ ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἑγκυκλοπ. (14, 937).

2) Γ. Χατζιδάκι, Γλωσσολογικαὶ μελέται σ. 17.

3) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 19.

4) Π. Βλαστοῦ, Συνώνυμα καὶ συγγενικά σ. 281. Καὶ ἀγκοριτσα ἐν Κύθνῳ, ἀγορίτσα ἐν Μεγάρῳ, γκορίτσα ἐν Γαυρίῳ Ἀνδρου, ἀγκόριτσα ἐν Αὐλωναρίῳ Εὐβοίας καὶ ἀγκόριτσα ἐν ΒΑ. Εὐβοίᾳ. (Τὰς πληροφορίας περὶ τῶν τύπων τούτων ἀρῶμαι ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, ὡς καὶ ἐκεῖνας περὶ τῶν ὁποίων δὲν παραπέμπω κατωτέρω).

Γ. Χατζιδάκις (MNE 2, 207) τὸ γκορτσεὰ πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κορινθία (κορινθία ἄπιος), ὅθεν πράγματι τὸ ἐν Ἰκάρῳ κοριθθὲ καὶ κορισσέ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται βέβαιον· διότι ἡ γκορτσεὰ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὥς θ' ἀποδείξω κατωτέρω, ἐκ τοῦ γκορίτσα, ἀλλ' ὅχι καὶ τὸ ἀντίθετον. Ἀληθευούσης ἄρα τῆς ἐτυμολογίας ταύτης, θὰ ἤμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ἄλλως ἐτυμολογούμενον τὸ γκορίτσα καὶ ἄλλως τὸ γκορτσεὰ, ὅπερ ἄτοπον. Δεύτερον δὲ ἡ φωνητικὴ διάθεσις τοῦ γκορτσεὰ ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τοῦ κορινθία (γκ ἀντὶ κ, τσ καὶ τζ ἀντὶ νθ κλπ.). Ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ λ. προῆλθεν ἐκ τοῦ ἁλβανικοῦ *g o r i t s e*, σημαίνοντος ἐπίσης τὴν ἀχράδα, ὅπερ ἐκ τοῦ σλαβικοῦ *gornica*, ὥς ὀρθῶς ἠτυμολόγησεν ὁ G. Meyer (Neugr. Studien 2, 65)¹.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ ὀνόματα φυτῶν (καὶ δένδρων) ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων προσέλαβον τὴν κατάληξιν —έα, ἡ ὁποία ἐπέδωκε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους, μεθ' ὃ συνετελέσθη καὶ ἡ συνίζησις τοῦ —έα εἰς —εὰ (ἦτοι ἐπέκεινα τοῦ 1000 μ. Χρ.) εἰς τρόπον, ὥστε τὰ συμπλέγματα εὰ καὶ ιὰ συνέπεσον. Ἐγένετο δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν φυτωνύμων εἰς—έα —εὰ πρὸς διαστολὴν τοῦ φυτοῦ ἀπὸ στοιχείου τινὸς αὐτοῦ (καρποῦ, ἀνθους κττ.)· καὶ τοῦτο ὅμως ὅτε δὲν ἐπεδιώκετο, κατ' ἀναλογίαν τῶν πολυαριθμῶν εἰς—έα—εὰ μετεβλήθησάν τινα ὁμοίως εἰς—εὰ (βλ. Γ. Χατζιδάκι MNE 2, 198). Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὸ σχῆμα μόρον—μορέα, σῦκον—συκέα καὶ τὰ πολλὰ ἄλλα ὀνόματα φυτῶν εἰς—έα ἐλέχθη καὶ μύρτον—μυρτέα (ἀντὶ μύρτος), ἀχλάδιον—ἀχλαδέα, ἄβραμυλεὰ (βράβυλος), ἄγκιναρεὰ (ἄγκινάρα, κινάρα), ἄγνέα (ἄγνος) κττ. καὶ περαιτέρω θυμαρέα, παλιουρέα κτλ. (MNE 2, 217)².

Οὕτω καὶ παρὰ τὸ γκορίτσα ἔχομεν σήμερον γκορτσεὰ ἐν Σίφων³ καὶ ἀγκορτσεὰ ἐν Ἀθήναις⁴, γκορτσεὰ πολλαχοῦ⁵, ἀγκορτσεὰ ἐν Ἀρκαδίᾳ, Πύλῳ, Τριφυλίᾳ κ.ἀ., γκουρτσεὰ ἐν Μακεδονίᾳ (Καστορία, Κοζάνη) καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ⁶, ἀγκουρτσεὰ ἐν Παρνασσίδι κλπ.

Πῶς δὲ τὸ Γκορτσεὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ—τσά ;

Τὸ μετὰ τὸ σ συνιζημένον ι, ἀκολουθούμενον ὑπὸ φωνήεντος α, ο, ε,

1) Πρβλ. G. M u r n u, Rumän. Lehnwörter im Neugriechischen, München 1912, σ. 24 καὶ G. W e i g a n d ἐν Balkan—Archiv 4 (1928) 37. "Ὅτι ἡ λ. προῆλθεν ἐκ τοῦ σλαβικοῦ *gornica* ὑποδεικνύει σαφῶς ὁ μετὰ τοῦ ν τύπος ἀγκορτσεὰ τῆς Χαλκιδικῆς (Λαογραφία 12, 1937, σ. 165).

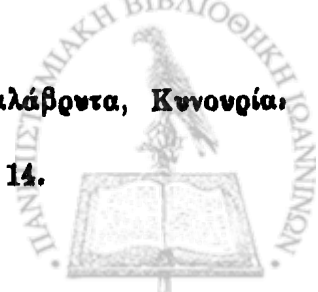
2) Πάντα τὰ εἰς —εὰ, γραφόμενα ἱστορικῶς οὕτω, δεόν νὰ προφέρῃ ὁ ἀναγνώστης —ιδ.

3) Σπ. Μαλακατές ἐν Ἐκπαιδευτ. Χρονικοῖς τ. 1, σ. 196. Βλ. καὶ Th. H e l d r e i c h, Τὰ δημώδη ὀνόματα τῶν φυτῶν σ. 65, M. D e f f n e r's Archiv σ. 102.

4) Πανδώρα 8, 421.

5) Ἐν Ἠπείρῳ (Πρέβεζα κ.ἀ.), Πελοπονν. (Ἄργος, Καλάβρυτα, Κυνουρία, Μεσσηνία, Πύλος) καὶ ἄλλαχοῦ.

6) Ἀχ. Τζαριζάνου, Περὶ τῆς Θεσσαλικῆς διαλέκτου σ. 14.

ου καταπίνεται ἤτοι τὸ σι, ξι, ψι, ζι ὑφίσταται ἀπώλειαν τῆς οὐρανικῆς προφορᾶς του (ἀπουράνωσις). Τοῦτο πορατηρεῖται ἤδη εἰς τὰ ἔργα τῆς Κρητικῆς φιλολογίας καὶ πρῶτον εἰς τὸν Σαχλίκην (ἤτοι κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ 15ου αἰῶνος μ. Χρ.), θὰ εἶχον ἄρα συντελεσθῇ πολὺ πρὸ αὐτοῦ. Καὶ σήμερον δὲ λέγουν ἐπὶ τῶν νήσων: τὰ κορίτσα, τὰ πετσά, ἡ χοιροβουτσά, πορπατηξά κττ. (Περὶ τούτων βλ. Γ. Χατζιδάκι Γλωσσολογ. μελέτας 552—3 καὶ Περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑρωτοκρίτου ἐν ἐκδ. Ἑρωτοκρίτου ὑπὸ Στ. Ξανθοῦδιδου σ. 459, Γ. Ἀναγνωσιόπουλον ἐν Ἑπετ. Ἑταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν τ. 1, 1924, σ. 101 καὶ ἐν Ἀθηνᾶ τ. 38, 1926, σ. 155. Πβ. καὶ Ἀνθ. Παπαδοπούλου Γραμματικὴν τῶν βορείων ἰδιωμάτων σ. 20). Οὕτω καὶ τὸ ἀμπελιτσά (δὲ ἐκ τοῦ ἀμπελίτσα + εἶ) ἐγένετο δι' ἀπουράνωσιν ἀβελιτσά ἐν Κρήτῃ (=εἶδος ἀγρίου δένδρου)· βλ. Ἱστορ. Λεξικὸν Ν. Ἑλλήν. 1, 540α. Ὅμοιος δὲ ἀγριος θάμνος φιλυεᾶ ἡ μεσσία λέγεται ἀγλανιδεᾶ ἐν Εὐβοίᾳ καὶ (ἀ)γλαντινέα, (ἀ)γλαντζινεᾶ καὶ ἀγλανιτσεᾶ ἐν Μαδύτῳ, γλανιτσεᾶ δ' ἐν Ἀρκαδίᾳ (Ἱστορ. Λεξ. 1, 157) καὶ ἐν Καλαβρύτοις, δι' ἀπουράνωσιν δὲ γλανιτσά ἐν Ἀρκαδίᾳ· ἐνιεῦθεν καὶ τοπωνύμιον Γλανιτσεᾶ ἐν Καλαβρύτοις καὶ Γλανιτσά ἐν Γορτυνίᾳ.

Κατὰ ταῦτα καὶ ἄλλα ὅμοια ἢ γκοριτσεᾶ ἐγένετο γκοριτσά ἐν Γορτυνίᾳ (ἐνθα καὶ γκοριτσά) καὶ ἀγκοριτσά ἐν Μεσσηνίᾳ (Δελτίον Ἱστορ. Ἑθνολ. Ἑταιρείας 1, 279) καὶ ἀγκουριτσά ἐν Κύθνῳ (Α. Βάλληνηδα, Κυθνιακά σ. 25), γκοριτσά ἐν Γορτυνίᾳ καὶ Καλαβρύτοις καὶ ἀγκοριτσά ἐν Καρύστῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀγκουριτσά ἐν Λοκρίδι κλπ. Ὅμοιος γκοριζεᾶ μὲν ἐν Πελοπονν. (Γορτυνία¹⁾, Θεσσαλίᾳ² καὶ ἀλλαχοῦ, γκοριτζά καὶ γκοριτζά ἐν Εὐβοίᾳ³.

Ὡς τοπωνύμιον δὲ ἀπανιᾷ Γκορίτσα ἐν Ἠπείρῳ⁴ καὶ Γορίτσα αὐτόθι⁵ καὶ Κορίτσα⁶ ἐν Εὐρυτανίᾳ, κατὰ τὸν εἰς—εἶα δὲ ἑλληνικὸν τύπον Γκοριτσά χωρίον ἐν Λακεδαίμονι⁷ καὶ Κοριτσά ἐν Ἠλίδι⁸, Γκοριτσεᾶ ἐν Ἠπείρῳ⁹ καὶ ἐν Πελοποννήσῳ¹⁰ καὶ Γκοριτσᾶς ἐν Μακεδονίᾳ¹¹ καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ (Φιλιατρά) καὶ ἐν Γορτυνίᾳ (Καλύβεια), Ἀγκοριτσεᾶ ἐν Μεσσηνίᾳ (Σιδηρόκαστρον, Λαντζουνάτου κ.ἀ.) καὶ Ἀγκοριτσεᾶς αὐτόθι (Ἀγριλιά, Σιδηρόκ.,

1) Ε. Κόση, Φυτολογ. 1, 37.

2) Αὐτόθι σ. 36.

3) Γ. Δροσίνη, Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ σ. 104 καὶ 115.

4) Β. Ζώτον, Ἠπειρωτικαὶ καὶ Μακεδονικαὶ μελέται 4, 95 καὶ Δελτ. Ἱστορ. Ἑθνολ. Ἑταιρείας 5, 142 σημ. 29.

5) Γόριτζα παρὰ Ἰω. Λαμπρίδη, Ἠπειρωτ. μελετήματα 1, 8.

6) Μεγ. Ἑλλήν. Ἑγκυκλοπαίδ. 14, 901γ.

7) Μαλεβός, φύλλ. 41, σ. 248.

8) Δελτ. Ἱστορ. Ἑθνολ. Ἑταιρείας 5, 142 σημ. 29.

9) Ζωγράφ. Ἀγών 1, 202. Ὁ τύπος γκοριτσεᾶ ἐγένετο καὶ βαπτιστικὸν Γκοριτσεᾶ ἐν Οἰνοῦντι τῆς Λακωνικῆς (πβ. ἀρχ. Ἀρχαῖος).

10) Ἰω. Νουχάκι, Ἑλληνικὴ χωρογραφία 592, 731.

11) Ν. Σχινᾶ, Ὀδοιπορικαὶ σημειώσεις γ' 556.

Σκλαβαίικα) καὶ Ἀγκορτσές ἐν Γορτυνίᾳ (Καλύβια), Γκουρτσεὰ ἐν Μακεδονίᾳ (Ζαπανταίων) καὶ Γκουρτσεές αὐτόθι (Δέλινον). Ἀγκουρτσεὰ ἐν Παρνασσίδι¹ καὶ τρεῖς ἐν Δωρίδι, Στανγουρτσά ἐν Ἡπείρῳ (ἦτοι ᾿ς τὴν Ἀγουρτσά, κατὰ μετάθεσιν τοῦ ν ἀντί: ς τ'ν Ἀγ.), Γκουρτζεὰ ἐν Θεσσαλίᾳ (Μηλιές) καὶ Γκουρτζές ἐν Εὐρυτανίᾳ, Ἐγκορτζεὰ ἐν Σκιάθῳ² κτλ.—Τοπωνύμια δ' ἐκ παραγώγων: Γκορτσοῦλλες ἐν Ἡπείρῳ, Ἀγκορτσούλλα (ἦ) ἐν Τριφυλίᾳ (Κεφαλόβρουσι, Πλατάνια) καὶ Ἀγκορτσούλλες αὐτόθι (Σιδηρόκαστρον, Σκληροῦ), Ἀγκουρτσούλλα ἐν Δωρίδι, Ἀγκοριτσούλλια ἐν Τριφυλίᾳ (Γαργαλιᾶνοι) καὶ σύνθετον Ἀγκουρτσόρραχι ἐν Δωρίδι (Σουρούστι).

Τέλος ὥς πρὸς τὸν ἀρχικὸν φθόγγον ἡ Γκοριτσά ἔγινε Κοριτσά ἀναλογικῶς ἐκ τῆς αἰτιατικῆς. Ἐλέγετο δηλ. τὴν Γκοριτσά—τὴ Γκοριτσά καί, ὅπως τὸν κόσμον (πρόφ. τογκόσμον)—ὁ κόσμος, τὴν κόττα (τὴ γκόττα)—ἡ κόττα, τὴν Καλαμάτα—ἡ Καλαμάτα, ᾿ς τὴν Καστανεὰ—ἡ Καστανεὰ κλπ., ἐλέχθη ἐκ τῆς αἰτιατικῆς τὴ Γκοριτσά (ὥσει ἦτο: τὴν Κοριτσά) ἡ ὀνομαστικὴ ἡ Κοριτσά. Σημειωτέον δὲ ὅτι λέγεται πράγματι κοριτσεὰ τὸ δένδρον ἐν Δομοκῷ καὶ κουρτζά (ἀντὶ γκουρτζά—γκοριτσεὰ) ἐν Σάμῳ καὶ ὅτι Κοριτσά, τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς τοπωνύμιον, ἀπαντᾷ ἐν Ἡλιδι εἶναι ἄρα πιθανὸν ὅτι τὸ ἐν Ἡπείρῳ καὶ τὸ ἐν Ἡλιδι τοπωνύμιον Κοριτσά ἔχει τὸν μετὰ τοῦ κ τύπον (ἀντὶ Γκοριτσά) ἀπὸ προσηγορικοῦ κοριτσά, ὅπερ προσηγορικὸν θὰ ἐλέγετό ποτε ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἐν Ἡλιδι.

Ἐδείχθη, νομίζω, ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἐλληνικὴ πόλις Κοριτσά ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐξ ἀλβανικῆς λέξεως σημαίνουσης δένδρον, συνήθους σήμερον ἐν τῇ νέᾳ ἐλληνικῇ, ἀλλ' ὅτι τὸ τοπωνύμιον τοῦτο ἐτέθη προφανῶς ὑπὸ ἐλληνογλώσσων, ἀφοῦ τὸ ὄνομα καὶ ὥς προσηγορικὸν (γκοριτσεὰ) παρουσιάζει μεταπλασμὸν κατὰ τὰ εἰς —έα ὀνόματα φυτῶν, ἀποβολὴν τοῦ ἀρκτικοῦ ἑρρίνου καὶ ἀπουράνωσιν, φαινόμενα διὰ τῆς ἐλληνικῆς ἐρμηνευόμενα.

1) Γ. Κόλιας ἐν Ἀθηνᾶ 44 (1932) 110.

2) Δημ. Ἐβανγγελίδου, Σκίαθος σ. 18.

ΤΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ «ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ ΚΩΜΗΣ ΤΟΥ ΤΖΑΜΑΝΤΑ»

ὁπὸ
N. ΝΙΤΣΟΥ

Εἰς τὸν 5' τόμον τῶν «Ἑπειρωτικῶν Χρονικῶν» (1931, σελ. 170—179) ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον συλλογὴ μου λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ὕλης. Ὡς συνέχειαν καὶ συμπλήρωμα ταύτης παραδίδω ἤδη εἰς τὴν δημοσιότητα διὰ τοῦ ἰδίου πολυτίμου περιοδικοῦ, τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὸν φιλόπατριν καὶ πολύμητιν ἱεράρχην τῆς τῶν Ἰωαννιτῶν Ἐκκλησίας, τὴν κατωτέρω λαογραφικὴν ὕλην, τὴν ὁποίαν ἐν τῷ μεταξὺ συνέλεξα ἐν Τσαμαντᾷ καὶ τοῖς πέριξ. Βεβαιῶ τὴν φωνητικὴν ἀκρίβειαν, μεθ' ἧς ἔγραψα ταύτην, ὅπως δύναται πᾶς τις νὰ ἐλέγξῃ ταύτην ἐρχόμενος ἀνὰ τὰ ἐνταῦθα καὶ ἀκούων ἐκ τοῦ στόματος τῶν χωρικῶν μας τὴν ἐν χρήσει προφοράν. Ὁ διακεκριμένος Καθηγητὴς τῆς Λαογραφίας κ. Σ. Κυριακίδης, κρίνων τὸ ταπεινὸν «περὶ Τσαμαντᾶ» πόνημά μου, ἔσχεν ἐπιφυλάξεις πολλὰς ὡς πρὸς τὴν φωνητικὴν ἀκρίβειαν τοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ μου ἐκείνου λαογραφικοῦ ὕλικου, ἐκπλαγεὶς διότι ἡ λαλουμένη ἐν Ταμαντᾷ καὶ τοῖς πέριξ γλῶσσα «στερεῖται παντὸς βορείου ἵχνους» (Δελτ. Λαογρ. Τόμ. Θ' Τεῦχ. Α' καὶ Β' σελ. 285). Δι' ἰδιαιτέρας μου ἐπιστολῆς ἐβεβαίωσα τὸν κ. Σ. Κυριακίδην ὅτι ἡ ἐνταῦθα λαλουμένη γλῶσσα εἶναι ἀκριβῶς τοιαύτη, ὁποίαν τὴν παρουσιάζω εἰς τὰ παραμῦθια κλπ. τῆς «Μονογραφίας» μου. Οὗτος ὁμως ἐξηκολούθησε νὰ ἔχῃ τὰς ἰδίας ἐπιφυλάξεις γράψας : «Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι θὰ ἦτο πολὺ παράδοξον ἐντὸς περιοχῆς, ἀνηκούσης καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὰ βόρεια ἰδιώματα, νὰ ἀπαντᾶται νησίς στερουμένη καὶ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῶν χαρακτηρισμοῦ» (Δελτ. Λαογρ. Τόμ. Ι' Τεῦχος Α' καὶ Β' σελ. 272). Καὶ ὁμως παραδόξως «ἡ νησίς αὕτη» ἀπαντᾶται ἐνταῦθα, εἰς δὲ τὸν ἀμφιβάλοντα δύναμαι ἄνευ οὐδενὸς φόβου διαψεύσεως νὰ εἶπω : «ἔρχου καὶ ἀκουσον !»

Ὅπως καὶ εἰς τὰς προηγουμένας, οὕτω καὶ εἰς τινὰς τῶν ἤδη δημοσιευομένων παροιμιωδῶν φράσεων ὁ ἀναγνώστης θὰ εὕρῃ τὴν γλῶσσαν ἀρκετὰ χυδαιολόγον καὶ τοῦτ' αὐτὸ shocking. Ἀλλά, προκειμένου περὶ λαογραφικοῦ ὕλικου, ἡ χυδαιολογία αὕτη δὲν πρέπει νὰ σκανδαλίζῃ οὐδ' ἐπιτρέπεται ἀλλοίωσις αὐτῆς.

Α' ΛΕΞΕΙΣ

1. Ἀμανάτι, (τουρκ. έμανέτ) παρακαταθήκη, ἐνέχυρον. Μετφ. ἡ ψυχὴ, θεωρουμένη ὡς παρακαταθήκη ἐν τῷ σώματι.—Φρσ. Ἔφησέ με νὰ μοῦ βγῇ τὸ ἀμανάτι. Λέγεται πρὸς ἐνοχλοῦντα, παρακαλούμενον ν' ἀφήσῃ ἡσυχον τὸν ἐνοχλούμενον, ὥστε ἡρέμα νὰ τοῦ βγῇ ἡ ψυχὴ!

2. Ἀνεμοχάφτω, τρώγω μετὰ βίας, καταβροχθίζω, καταπίνω μετὰ σπουδῆς.

3. Ἐμπυω, (ἐκ τοῦ πύον) γυνὴ πολὺ καχεκτικὴ, εἰς ἄκρον χλωμὴ, ἥς τὸ πρόσωπον ἔχει χρῶμα πύου.

4. Θερμολατεῖά, πυρὰ δυνατὴ παράγουσα ἀφθονίαν πεφυρακτωμένων ἀνθρώπων.

5. Καλεκοπόδαρος, ἰδίως τὸ θηλ. καλεκοπόδαρη ἐν χρήσει. (Ἐκ τοῦ καλέκι=κάλαμος καὶ ποδάρι). Λέγεται περιπαικτικῶς περὶ γυναικός, ἥς αἱ κνήμαι εἶναι λίαν λεπταί, ἱσχναί*.

6. Κεσκίνης, (τουρκ. κεσκήν=ὀξύς, ταχύς) ἐν χρήσει κυρίως τὸ θηλυκὸν κεσκίνα, λεγόμενον ἐπαινετικῶς περὶ γυναικὸς τελείας εἰς τὴν ἐργασίαν, πολὺ ἐργατικῆς.

7. Κλίντζα, θηλ., διασκελισμός, πήδημα ἁλματῶδες, τὸ ἀνοιγμα τῶν σκελῶν καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα.

8. Μπιντάλια, θηλ., ῥίγος σφοδρόν. Νά σε πιάκῃ μπιντάλια, κατάρρα, νὰ καταληφθῇς ὑπὸ σφοδροῦ ῥίγους.

9. Μοναφίκης, (τουρκ. μουναφήκ) ἄνθρωπος ὑποκριτής, δόλιος, δολοπλόκος.

10. Μωλωπιάρης θηλ. μωλωπιάρα καὶ μωλώπω (ἐκ τοῦ μώλωψ), ὁ ἔχων πρόσωπον χοιραδικόν, πληγισμένον, ἀποτροπαιον τὴν ὄψιν.

11. Ξαντινεύω, ἀποζημιοῦμαι διὰ τι ἐλλίπες ἢ ἀπωλεσθέν, ἐπιφέρω τὸ ἰσοζύγιον ἐπὶ διαφόρων καταστάσεων.

12. Ξεκορμίζομαι, (κορμός) ἀπὸ ἐπίπονον καὶ διαρκῆ ἐργασίαν καταπονῶ τὸ σῶμά μου, ὑποφέρω ἐξ ὑπερβολικῆς κοπώσεως. Λέγεται κυρίως διὰ τοὺς μεταφέροντας βάρη, τοὺς νωτοφοροῦντας.

13. Ξυγγώνω, (ξύγγι) ἀποκτῶ λίπος, παχύνομαι, εὐεκτῶ πολὺ σωματικῶς.

14. Ὀφλίες, πληθ. ἄνευ ἐνικοῦ, λωρίδες. Τῷκαμα τὸ φόρεμα ὀφλίες, τὸ ἔκαμα λωρίδες, τὸ κατεξέσχισα.

15. Παρατῶρω, μόνον εἰς τὸ θηλ., γυνὴ βλακώδης, κεχηναία, χάσκουσα.

16. Πλατσαρίζω, (συγ. τοῦ πλαταγέα, πλαταγίζω) λ. κατ' ὀνοματο-

*) Σημ. Ἡπ. Χρ. Τὸ πρῶτον συνθετικὸν νὰ ἔχῃ ἄρᾳ γε σχέσιν πρὸς τὸ εὐλαυτικόν καλῖεκα=ὁ παράλυτος τὰς κνήμας, ἀνάπηρος τὰ σκέλη;

ποιῖαν, πλήττων τὸ ἐντὸς δεξαμενῆς ἢ πεπλατυσμένου δοχείου ὕδωρ διὰ τῶν χειρῶν ἢ τῶν ποδῶν παράγω τὸν ἤχον πλάτς-πλάτς.

17. Τετραπέτσι, κᾶτι τὸ πολὺ ξυνόν, οἶον οἶνος, ἀγουρίδα κλπ.

18. Τρεπελιάζω, βαίνων κλονίζομαι ἐξ ἀδυναμίας κυρίως μετὰ ἀσθενίαν, ὑποτρέμω, τρεμουλιάζω.

19. Τσούτερας καὶ θηλ. τσουτέρω, ἄνθρωπος μικροκαμωμένος, ἀσχημομούρης, γελοῖος. Ἐκ τινος μικροῦ πτηνοῦ ἢ προέλευσις τῆς λ.

20. Φιράρης, (τουρκ. φιράρ=φυγή, λιποταξία), δραπέτης, φυγάς, φυγόδικος.

21. Φτουρῶ, κρατῶ, ἀντέχω, ὑπομένω. Δὲν τοῦ φτουράει μυστικό. =δὲν κρατεῖ μυστικόν, δὲν εἶναι ἐχέμυθος.

22. Χαρβαλόστομος, φλύαρος, ἀμετροεπής.

Β' ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ ΚΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ ΦΡΑΣΕΙΣ

1. Ἄμα βρέξη τ' Ἀῖ - Λουκᾶ,
Σπείρε σιᾶρι σιὰ - ῖ - βουνά
Ἄ δὲ βρέξη τ' Ἀῖ - Λουκᾶ,
Σπείρε καὶ σιὰ βαρικά.

Παροιμιώδης συμβουλή διὰ τὴν ποιότητα τῶν γαιῶν, εἰς ἃς δέον νὰ γίνεται ἡ σπορὰ σίτου, κανονιζομένη ἐκ τῆς βροχερᾶς ἢ μὴ ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπετείου μνήμης τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ (18 Ὀκτωβρίου).

2. Αὐτὸ εἶναι στημόνι καὶ ὑφάδι. Παροιμιώδης φράσις εἰλημμένη ἐκ τῆς ὑφαντουργικῆς καὶ δηλοῦσα ὅτι οὐδὲν πλέον τούτου ὑπάρχει πρὸς χρησιμοποίησιν δι' ὠρισμένην ἀνάγκην. Λέγεται καὶ διὰ τὸν μονογενῆ υἱὸν τῆς οἰκογενείας καὶ μόνον προστάτην της.

3. Δὲν περ' σεύει, ἀπὸ τὸ λύκο νὰ φάῃ κὶ ἡ ἄλουποῦ. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι ὁ ἰσχυρότερος καταπιέζει καὶ ἀδικεῖ τὸν ἀδυνατώτερον.

4. Ἐδῶ γλέπεις τὸ λύκο καὶ σὺ γυρεύεις τὴν δμπλή. Πρμ. λεγομένη περὶ τῶν ζητούντων ἥττονας ἀποδείξεις, ἐνῶ ὑπάρχουσι μείζονες καὶ ἀκαταγώνιστοι τοιαῦται.

5. Ἐκαμε τὸ σπίτι του μῦλο. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι ἀπεγύμνωσε τὸν οἶκον του ἐπίπλων καὶ σκευῶν καὶ τὸν κατέστησε γυμνὸν μὲ τοὺς τέσσαρας τοίχους, ὥσάν τὸν ὑδρόμυλον.

6. Ἦτανε στραβὸ τὸ κλῖμα, τῶφαγε κὶ ὁ γαῖδαρος. Λέγεται εἰς περιστάσεις, καθ' ἃς κακῶς ἐπεχειρήθη τι καὶ κάκιστα κατέληξεν ἡ ὑπόθεσις.

7. Κάμε τὸ παιδί σου παπᾶ καὶ πέτιαξ' το σιὸ λόγγο. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι οἱ κληρικοὶ ἔχουσιν ἐξησφαλισμένα τὰ πρὸς ζωάρκειαν.

8. Κοστίζ' ὁ τσίντσιρας ἀηδόνι. Πρμ. λεγομένη διὰ τὰ ὑπὲρ ἀξίαν ἐκτιμώμενα.

9. Μᾶς κάλεσε στὸ γάμο του, σήκου πουγγὶ νὰ πᾶμε. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι αἱ εἰς γάμους προσκλήσεις συνεπάγουν καὶ ἀπαραιτήτους δαπάνας διὰ τὰ συνηθιζόμενα γαμήλια δῶρα.

10. Μὲ τὸ μεγαλείτερό σου μηδὲ σκόρδα νὰ φυτέψης. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ συνάπτη συμφεροντολογικὰς σχέσεις μὲ τοὺς ἰσχυροτέρους του, διότι διατρέχει τὸν κίνδυνον νὰ ἐξέλθῃ πάντοτε μὲ ἀτομικὴν ζημίαν.

11. Μπαλωματῆς ἀμπάλωτος καὶ ράφτης ξεσχισμένος

Κι' ἀνυφαντῆς τὴν Πασκαλιὰ μὲ τὴ λινιὰ ζωσμένος!

Τὸ δίστιχον τοῦτο λέγεται πρὸς δῆλωσιν τοῦ ὅτι ἕκαστος τεχνίτης, ἀφωσιωμένος πάντοτε εἰς τὸ νὰ ἐξυπηρετῇ τὴν πελατεῖαν του, ἐξ ἧς χρηματίζεται, παραμελεῖ νὰ περιποιηθῇ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰ τῆς τέχνης του καὶ παρυσιάζεται πάντοτε ἀτημέλητος ὡς πρὸς ταῦτα.

12. Ὁ δέντρος δὲν κόβεται μὲ μιὰ τσεκουργιά. Λέγεται προκειμένου περὶ περιπτώσεων σοβαρῶν καὶ ζητημάτων σπουδαίων, ἀπαιτούντων ἐμβριθὴ σκέψιν καὶ πολυχρόνιον μελέτην διὰ τὴν λύσιν καὶ τὸν τερματισμὸν των.

13. Ὁ δρόμος θέλει περβήτημα καὶ τὸ κρέας πλέρωμα. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι εἰς ἑκάστην περίπτωσιν ἐπιβάλλεται νὰ διενεργῇ τις καταλλήλως διὰ τὴν αἰσίαν ἀποπεράτωσιν παντὸς ζητήματος.

14. Ὁ κρίγλασος ἀπέθανε καὶ ὁ τυρὸς ψυχομαχάει

Κι' αὐτὲς οἱ λιανοτσούκνιδες πλάνουν καὶ τσουτσουρίζουν!

Διὰ τῶν στίχων τούτων περιγράφεται ἐπὶ τὸ ἀστειότερον καὶ κωμικώτερον ἢ ἐπικρατοῦσα ἔν τισιν οἰκογενείαις πενία, μὴ ἐπιτρέπουσα τὴν χρῆσιν κρέατος καὶ τυροῦ, οἱ δὲ ὑπὸ ταύτης ταλαιπωρούμενοι ἀναγκάζονται νὰ βράζουν καὶ τσουνκίδες ἀκόμη πρὸς διατροφήν των.

15. Ἀπόχτησε κι' ἡ ψεῖρα κῶλο

Καὶ χέζει τὸν κόσμον ὅλο!

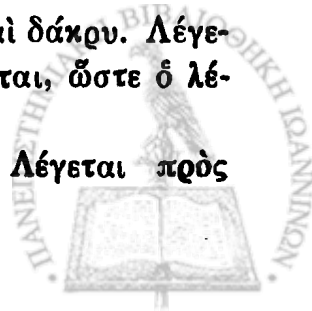
Λέγεται ἡ χυδαιολογικὴ αὐτὴ φράσις διὰ τοὺς πτωχαλαζόνas καὶ ἰδίᾳ διὰ τοὺς μετὰ πενίαν ἀποκτῶντας αἰφνης οἰκονομικὴν τινα ἐπάρκειαν καὶ ἀλαζονευομένους.

16. Σὰν τὴ σιγὰ στὸν κόρφο. Παροιμιώδης φράσις λεγομένη εἰρωνικῶς διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τις ἔννοιαν ὅλως ἀντίθετον καὶ ὀξύμωρον. Π. χ. τὸν ἀγαπῶ σὰν τὴ σιγὰ στὸν κόρφο, δηλ. τὸν μισῶ, τὸν ἀπεχθάνομαι ὑπερβολικῶς. Σιγὰ=ἔστιγ' καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἔννοιας οἱ πεπυρακτωμένοι ἄνθρωποι.

17. Τ' ἄλογα κλωτσοῦν κι' οἱ φοράδες ἀπορρίχνουν. Πρμ. λεγομένη εἰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἄλλοι πταίου καὶ ἄλλοι ὑφίστανται ἀδίκως τὰς ἐπιβλαβεῖς συνεπείας.

18. Τί νὰ σοῦ θυμηθῶ, κρομμύδι μου; Κάθε χαψιὰ καὶ δάκρυ. Λέγεται περὶ προσώπων, ὧν αἱ ἐνέργειαι καὶ πράξεις εἶναι τοιαῦται, ὥστε ὁ λέγων νὰ τηρῇ κακὰς καὶ ὀδυνηρὰς ἀναμνήσεις.

19. Τοῦ νεκέζη τὸ βιὸ σὲ χαροκόπου χέργρια πηγαίνει. Λέγεται πρὸς

δήλωσιν τοῦ ὅτι ἡ περιουσία τοῦ φιλαργύρου περιέρχεται πάντοτε εἰς χεῖρας κληρονόμων σπατάλων καὶ ἐλευθερίων. Νεκέζης, Τουρκ. νεκέζ=φιλάργυρος, γλίσχρος. Χαροκόπος=ἐκδοτος εἰς κραιπάλας καὶ διασκεδάσεις, σπάταλος.

20. Τί ξέρει τὸ γουροῦνι ἀπὸ κουδοῦνι ; Λέγεται περὶ ἀνθρώπου βραδείας καὶ βλακώδους ἀντιλήψεως.

21. Τὰ παιδιὰ τρῶνε τὰ μῆλα

Κὶ' οἱ γερόντοι τὰ μουδιάζουν !

Λέγεται περὶ τῶν ἀπολαυόντων τὰ ἀγαθὰ, ἐνῶ ἄλλοι ὑφίστανται ἐνοχλήσεις διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν.

23. Τὸ σκατὸ καὶ κουράδα νὰ γένη πάλε βρωμᾶ ! Ἡ χυδαιολογογικὴ αὕτη παροιμία εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀρχαίας : Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ῥᾶδιον !

24. Τὸ σκυλὶ ἀπὸ τὴν κέρμα δὲν τραβιέται. Λέγεται διὰ τοὺς ἔχοντας κακὰς καὶ ἐπιψόγους συνηθείας, μὴ ἐξαλειφομένας εὐκόλως, τῶν κατόχων τῶν ἐπιμενόντων εἰς τὴν διατήρησίν των.

25. Τοῦ φτωχοῦ τ' ἀρνὶ δὲ γένεται κριάρι. Πρμ. δηλοῦσα ὅτι τοὺς πτωχοὺς πάντοτε παρακολουθεῖ ἡ κακοτυχία.

26. Χαρὰ στὴν κόρη ποῦγνεθε ὡς τοῦ θεριστοῦ τὸ Πάσχα,

Κὶ ἀπὸ τὸ Πάσχα ὕστερα νὰ πέφτη νὰ κοιμᾶται !

Συμβουλεύει τὸ παροιμιῶδες τοῦτο λόγιον νὰ ἐργάζωνται αἱ νῆθουσαι κατὰ τὰς χειμερινὰς μέχρι τοῦ Πάσχα νύκτας, οὔσας μακρὰς διαρκείας, μετὰ τὸ Πάσχα δέ, ὅποτε αἱ νύκτες βραχύνονται, ν' ἀποφεύγωσι τὴν νυκτερινὴν ἐργασίαν κοιμώμεναι.

Ἐν Τσαμαντᾶ

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ ΒΙΤΣΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ ΤΟΥ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

ὑπὸ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

[Ἀφιέρωμα εἰς τὴν ἱερὰν μνήμην τοῦ
ἀοιδίμου συναδελφου καὶ φίλου μου
Γεωργίου Παν. Ἀναγνωστοπούλου.]

Ὡς εἶναι γνωστόν, αἱ δύο συνοικίαι τῆς Βίτσης καὶ τὸ Μονοδένδριον ἀπετέλουν, πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Ἠλείρου ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τοῦ ἔτους 1753, μίαν κοινότητα ὑπὸ ἓνα κωμάρχην. Ἐκαλεῖτο δὲ ἡ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἀναφερομένη αὕτη κοινότης *Βεζίτσα* (ἐγγράφεται *Βεζήτσα* καὶ οἱ κάτοικοι *Βεζητιανοί*) μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, εἴτα *Βείτσα*, *Βίτσα*, καὶ *Βίτσει* διὰ τὴν διαίρεσιν εἰς *τρεῖς μαχαλάδες*. Κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα δ' Ἄνω Μαχαλᾶς καλεῖται *Μονοδένδριον* ἢ *Μαναδέντρι*, οἱ δὲ ἕτεροι *Μεσιὶς Μαχαλᾶς* καὶ *Κάτω Μαχαλᾶς*. Πρὸ δὲ τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὸ μὲν Μονοδένδριον ἐλέγετο *Ἅγιος Γεώργιος Μαχαλᾶς*, ὁ δὲ Μεσαῖος Μαχαλᾶς *Ἅγιος Νικόλαος Μαχαλᾶς* καὶ ὁ Κάτω *Παναγία Μαχαλᾶς*. Τῷ 1919 ἠνώθησαν αἱ δύο συνοικίαι *Μεσιοῦ* καὶ *Κάτω Μοχαλᾶ* εἰς μίαν κοινότητα ¹.

1) Ἰδὲ σχετικὰ εἰς Ἱ. Λαμπρίδου *Ζαγοριακά*, Ἀθῆναι 1870 σ. 50, *Ἠπειρ. Μελετ.* 1889, Θ' σ. 43. Δ. Μ. Σάρρου *Παλαιογραφικὸς Ἑρμηνεύς* ἐν Ἐκκλ. πόλει 1914, σ. 101, *Ἠπειρωτ. Χρονικά* Β' (1927) σ. 291. Καὶ ὁ Ἀθ. Ψαλίδας εἰς τὴν ἀνέκδοτον *Γεωγραφίαν* του, κατ' ἀντίγραφον αὐτῆς ὑπὸ Κοσμᾶ Θεοπροτοῦ, ὁ ἔχει ὁ φιλόλογος κ. Ἀθ. Παπαχαρίσης, γράφει: «Ἐκεῖθεν δὲ [τοῦ Ζαγορίου] ὅπου κατοικοῦνται ἀπὸ Γραικοῦς, εἶναι *Βεζίτσα*, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος λέγεται *Μαναδέντρι* ὅπου πλησιάζει τὸν περίφημον Βῆκον . . . Τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ [τὰ χωρία] εἶναι ἡ *Βείτσα*, διότι φθάνει τὰ 300 σπίτια, καθὼς ἀπὸ τὰ Βλαχοχώρια ἡ *Λαίτσα*». Ὡς πρὸς τὸ Μονοδένδριον (ἐν Ζαγορίῳ λέγεται *Μαναδέντρι*, ὑπὸ δὲ τῶν λογιωτέρων γράφεται Μονοδένδριον) παρατηροῦμεν ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ λειτουργικοῦ μεταλλίνου ποτηρίου τοῦ 1680 εὗρισκομεν κεχαραγμένα: «Τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν ποτήριον ὑπάρχει τῆς Μονῆς τοῦ Ἁγίου Μενδὸς εἰς χωρίον *Βεζήτσα* εἰς Μονοδέν-

Περὶ Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμικῶν ἐδημοσίευσαν, καθ' ὅσον ἤξεύρομεν, ὁ προῶρος ἀποθανὼν ἐκ Παπίγκου τοῦ Ζαγορίου γλωσσολόγος Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος εἰς τὰ *Ἑπειρωτικὰ Χρονικά* Α' (1926) σ. 86—110 ἀξιόλογον μελέτην καὶ συλλογὴν «Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμικῶν». Ἐπειτα καὶ ἄλλοι Ἑπειρῶται λόγιοι, οἷον ὁ διακεκριμένος καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς κ. Κ. Στεριόπουλος, *Ἑπειρωτ. Χρον.* Γ' (1928) σ. 320—331 «Περὶ τοπωνυμικῶν τῆς Νοτιοδυτικῆς Ἑπείρου», Η' (1933) σ. 99—140 «Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρευναν τῶν Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμικῶν», Θ' (1934) «Τοπωνυμικὸν τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης»· ὁ ἀκάματος γυμνασιάρχης κ. Χ. Σούλης αὐτόθι Ζ' (1932) σ. 216—245 «Τοπωνυμικὸν Χουλιαράδων»· ὁ φιλόμουσος κ. Ν. Νίτσος «Περὶ τῶν τοπωνυμικῶν Τσαμαντᾶ καὶ Τσαμουριᾶς» ἐφημ. *Ἑπειρος* ἐν Ἰωαννίνοις (1920) ἀρ. 14 καὶ 18· ὁ πολυγραφώτατος πρῶην Μητροπολίτης Παραμυθίας κ. Ἀθηναγόρας «Περὶ τῶν Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμικῶν» ἐφημ. *Ἐλευθερία* ἐν Ἰωαννίνοις, ἀρ. 317 τῆς 16 Δεκεμβρίου 1926· ὁ ἀειμνηστος Χ. Χρηστοβασίλης «Ἡ Ἑπειρος καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σερβικὰ ὀνόματα» *Ἑπειρωτ. Ἡμερολόγιον* 1914 τοῦ Μ. Οἰκονομίδου· ὁ ἄριστος φιλόλογος, καθηγητὴς τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, κ. Ἀθ. Παπαχαρίσης, *Ἑπειρ. Χρον.* Η' (1833) σ. 141—149 «Συμβολὴ εἰς τὸ τοπωνυμικὸν τοῦ Πωγωνίου»· ὁ ἀξιὸς παντὸς ἐπαίνου ἐρευνητὴς τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ἑπειρωτικοῦ Ἀρχείου κ. Κων. Μέρτζιος, *Ἑπειρ. Χρον.* Θ' (1933) σ. 182—201 «Συμβολὴ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ξένων Ἑπειρωτικῶν τοπωνυμικῶν», καὶ εἴ τινες ἄλλοι.

Αἱ κυριώτεραι περιοχαὶ τῶν συνοικιῶν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου εἶναι 1) τὸ Βουνό, 2) ὁ Βαρκός, 3) τὸ Κορνῆσι, 4) ὁ Κάμπος, 5) ὁ Βίκος, 6) τὰ πέριξ τῶν συνοικιῶν καὶ τὰ κλαδερά.

Τὰς τοπωνυμίας τῶν μερῶν τούτων περισυλλέξαντες τὸν Αὐγουστον τοῦ 1936 ἐν τῇ γενετείρᾳ ἡμῶν Κάτω Βίτση ἐκ πληροφοριῶν τῶν γραιῶν καὶ γερόντων Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου (ὧν προεξήρχεν ὁ ἐκ Κάτω Βίτσης θαλερώτατος ὑπερενηκοντούτης ποιμνιοτρόφος ἄλλοτε, χρηστὸς πρεσβύτες,

δρι.» Τὸ χωρίον ὠνομάσθη ἐκ κολοσσιαίας ἐλάτης (ὑψομένης παρὰ τὴν ἄλλοτε μονήν, νῦν δὲ παρεκκλήσιον, τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ) βληθείσης ὑπὸ κεραυνοῦ. Ὁ κορμὸς αὐτῆς ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1840. Ἰδὲ *Ἑπειρ. Χρον.* Β' 293.

[Μετὰ τὴν ἑνωσιν τῶν δύο συνοικιῶν Βίτσης (Μεσιοῦ καὶ Κάτω Μαχαλᾶ) εἰς μίαν, εὐκταῖον εἶναι καὶ αἱ τρεῖς αὗται συνοικίαι ν' ἀποτελέσωσι καὶ αὐθις μίαν κοινότητα, ὅπως πρὸ τοῦ ΙΖ' αἰῶνος καὶ ὅπως πολλάκις συνέστησεν αὐταῖς καὶ ἡ Γενικὴ Διοίκησις Ἰωαννίνων, καθ' ὅσον μάλιστα, ἐξαιρέσει τῶν οἰκογενειακῶν ιδιοκτησιῶν, ὁ ἄλλος βοσκήσιμος, ξυλευσίμος καὶ καλλιεργήσιμος τόπος, εἰς τὸ Βουνόν, εἰς τὸν Κάμπον, εἰς τὸ Κορνῆσι, εἰς τὸν Βαρκὸν καὶ εἰς τὰ πέριξ τῶν συνοικιῶν τούτων, εἶναι ἀκόμη κοινὸς ἔκπαλαι, καὶ ἀδιανέμητος. Ἀλλὰ καὶ δυσκολώτατα δύναται νὰ διανεμηθῇ, χωρὶς νὰ προκύψουν παράπονα καὶ ἀδικίαι καὶ εἰς τὰς τρεῖς κοινότητας.]

Ἀναστάσιος Α. Βαζδέκης, ἀποθανὼν πέρυσιν, καταχωρίζομεν νῦν κατ' ἁλφαβητικὴν τάξιν. Μὴ εὐκαιροῦντες δὲ νὰ ἔκταθῶμεν περισσότερον εἰς τὴν ἔρευναν αὐτῶν, παραπέμπομεν εἰς τὴν προμνηθεῖσαν μελέτην τοῦ ἀοιδίμου Γ. Ἀναγνωστοπούλου ἐν τοῖς *Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς* Α', σ. 86—101 ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν καὶ κατὰταξιν πολλῶν ἐξ αὐτῶν.

Ἀγγελέτρι (στ' Ἀγγελέτρ'), συνοικία Ἄνω Βίτσης, πλησίον εἰς τὸ Ἀνάερο.

Ἀγιάννης, Ἀγιάνης, παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία εἰς τὸ Κορνήσι.

Ἄγιοι Ἀπόστολοι, ΑἰἈπουστόλ', παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Μονοδενδρίου.

Ἀγιώργις, Ἀγιώργς, παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία τοῦ Μονοδενδρίου, ἔνθα καὶ τὸ νεκροταφεῖον.

Ἀἰδημήτρις, Αἰδημήτρς, παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης.

Ἀἰθανάσις, Αἰθαναῖς, παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Βίτσης.

Ἀικωστιαντῖνος, Αἰκουστιαντῖνους, παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία εἰς τὸν Βαρκόν.

Ἀιλιάς, (γεν. τ' Ἀιλίος), ἡ μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλίας καὶ ὁ περὶ αὐτὴν τόπος. Λέγεται καὶ *Προυφητλίας*.

Ἀἰνικόλας, Αἰνκόλας (γεν., ὡς ἁγίου, τ' Ἀἰν(ι)κουλάου, ὡς τοποθεσία τ' Ἀἰν(ι)κόλα, στοὺν Ἀἰνκόλα), παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία α' εἰς τὰ Λιβαδάκια β' εἰς τὸ ποτάμι (οὐ παλιὸς οὐ Ἀἰνκόλας).

Ἄγία Σωτήρω, Αἰᾶ Σουτήρου καὶ Σουτήρου, παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία περὶ αὐτὸ εἰς Ἄνω Βίτσαν.

Ἀἰταξιάρχης, Αἰταξιάρχς (γ. τ' Ἀἰταξαρχιοῦ), παρεκκλήσιον καὶ τοποθεσία Κάτω Βίτσης.

Ἀετοφωλιά, αἰτουφουλιά, τοποθεσία ὑψηλὴ εἰς τὸν Ὀβορόν, ὅπου ὑπῆρχε ποτε φωλεὰ αἰτοῦ.

Ἀλώνι τοῦ Ντόκου, ἁλὼν τ' δόκ', τοποθεσία Κάτω Βίτσης πέριξ παλαιοῦ ἁλωνίου τοῦ Ντόκου.

Ἀμπέλι τοῦ Μάλλιον, ἁμπέλ' τ' Μάλλι, τοποθ. πλησίον τοῦ ἁμπελίου τοῦ Μάλλιον.

Ἀνάερο, τό, στ' ἀνάϊρου, εὐάερος κλιτὺς τοῦ μεταξὺ τῶν δύο συνοικιῶν (μαχαλάδων) Βίτσης λόφου, ὃ ὁποῖος λέγεται *ράχη*. Ἐπ' αὐτῆς ὑπάρχει μικρὸν περίπτερον, κιόσκι λεγόμενον ἀνέκαθεν. Ἦλ. παρὰ τὸ ἐνάερον (μέρος).

Ἀνεμόμυλος, ἀνιμόμβλους, τοποθ. Κάτω Βίτσης, ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχεν ἀνεμόμυλος.

Ἀνήλιο, τό, τ' ἀνήλιου, ἀνήλιος συνοικισμὸς τῆς Ἄνω Βίτσης.

Ἀπανωχώρι, ἀπανουχώρ, ἡ Ἀπάνω Βίτσα, [ἡ καὶ Μεσιὸς μαχαλᾶς, ἧς οἱ κάτοικοι Μεσιομαχαλίτες (Μισιουμαχαλίτες)].

Ἀπιδιά, ἡ, ἁβδιᾶ, τοποθεσία τοῦ βουνοῦ.

Ἀραμνά, ἰδὲ ραμνά.

B

Βαθύλακκος, Βαθύλακκος, τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

Βαρκὸς ὁ, οὐσιαστικόν. Πληθ. οἱ Βαρκοὶ καὶ τὰ Βαρκά· Ἀπάνω Βαρκὸς καὶ Κάτω Βαρκός, ἔκτασις πεδινή, ἐλώδης καὶ χλοερὰ μεταξὺ Βίτσης καὶ Σουδενῶν (νῦν Πεδινῶν). Ὁ Γ. Χατζιδάκις καὶ ὁ ἀοίδιμος Γ. Ἀναγνωστόπουλος θεωροῦν τὴν λ. ἑλληνικὴν, σχετίζοντες αὐτὴν πρὸς τὸ βαρύς. Ἡ λ. ἀπαντᾷ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, *βαρικὸς* καὶ *βαρκός*, καὶ ὡς ἐπίθετον, τόπος βαρκός. Ἰδὲ *Ἡπειρ. Χρονικά* Θ' 220.

Βεζίτσα, (ἐγράφετο Βεζήτζα)—*Βεΐτσα, Βεγίτσα, Βίτσα*, τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου περὶ οὗ ἐγράψαμεν ἐν ἀρχῇ. Οἱ κάτοικοί του (ἄλλοτε Βεζητιζήνοι νῦν) Βιτο(ι)νοί. Ἡ λ. εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν *Βυζίτσαν*, χωρίον τοῦ Βόλου, καὶ μὲ τὰς *Βυζίτσες*, τοποθ. Καλεντζίου (*Ἡπειρ. Χρον.* Η', 102), παρετυμολογουμένη ἀπὸ τὸ *βυζί*. Ἡμεῖς εὐρίσκομεν τὴν λ. σλαβοφανῇ.

Βίκος, Βίκους. Ἡ ὀνομαστὴ χαράδρα μεταξὺ Βίτσης, Κουκουλίου, Καπεσόβου, Βραδέτου, Παπίγκου. Ὁ Ι. Λαμπρίδης (*Ἡπειρ. Μελετ.* Η' σ. 34) θεωρεῖ τὴν λ. σλαβικὴν: βίκος=χάσμα. Γράφεται καὶ *Βῆκος*.

Βλαχόδρομος, Βλαχόδρουμους, ὁδὸς ἡμιονικὴ ἀρχίζουσα ἀπὸ τὸν Κάμπον καὶ καταλήγουσα εἰς τὸ ποτάμι τοῦ Βίκου, δι' ἧς οἱ ἀγωγιᾶται, συνήθως βλαχόφωνοι, μετέφερον ἄλλοτε φορτία ξυλείας, ἄλατος, γεννημάτων κτλ.

Βορτόπι, ἰδὲ Βουρτόπι.

Βουβάλινα ἡ, τοποθ. τοῦ Βουνοῦ.

Βουζήσι τρύ, Βουζήσ, πληθ. τὰ *Βουζήσια*, τοποθ. εἰς τὰ πρὸς τὴν Βίτσαν ὑψώματα τοῦ Βαρκοῦ. Παρ' αὐτὸ ὑπάρχει θέσις *Μνήματα*, ὅπου ὑπῆρχον ἄλλοτε τάφοι (πρ. Ι. Λαμπρίδου *Ζαγοριακά* σ. 37, Ἀθῆναι 1870).

Βουνὶ καὶ *Βουνό*, βνί, βνὸ καὶ πληθ. τὰ βνά· τὸ βουνὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου, ὁροσειρὰ τῆς Πίνδου.

Βουρτόπι, πληθ. Βουρτόπια, τοπ. κοῖλαι καὶ χλοεραὶ εἰς τὸ Βουνόν. Ἡ λ. καὶ ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν Κ. Μέρτζον ἡ λ. ἀρχ. Δακικὴ, virtop=χαράδρα (*Ἡπ. Χρον.* Θ. 195).

Βοῖδομάτης καὶ *Βοῖδομάτι*, στοὺ Βουΐδουμάτ. Ὁ διὰ μέσου τοῦ Βίκου ρέων χεῖμαρρος.

Βρυσάγκαρη ἡ τοπ. μὲ μικρὰς πηγὰς, παρὰ τὰ *Παλιάμπελα* ΚάτωΒίτσης.

Βρύση τῆς *Κρανούλας*, Βρύς τς κρανούλας. Πηγὴ πλησίον μικρᾶς κρανέας εἰς τὸν Βαρκόν. Ἡ αὐτὴ λέγεται καὶ *βρύς τ' Σλουρβάν*, ἔκ τινος Σλουρμπάνη, ἰδρύσαντος αὐτήν.

Βρύση τοῦ *Καραγιάννη*, βρύς τ' Καραγιάνν, καὶ βρύς στοὺ Κουρνήσ, ἡ περιφημοτέρα πηγὴ τῆς Βίτσης εἰς τὸ Κορνήσι· (Ἰδὲ Ι. Λαμπρίδου *Ἡπειρ. Ἀγαθοεργήματα* Β' 105).

Βρουνίστα ἡ, καὶ *Βρουνπιστά, Βρουνπιστά*, ὄρεινὴ ἔκτασις χωρίζουσα τὴν Βίτσαν ἀπὸ τοὺς Ἀσπραγγέλους (Δοβράν).

Γ

Γαντζή, στ' Γαντζή, τοποθ. Βίτσης εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Βαρκοῦ.

Γεφύρι, γκιουφύρι. 1) Γκιουφύρι τ' Μπαζάκα εἰς τὰ Λιβαδάκια (Ι. Λαμπρίδου *Ἑπειρ. Ἀγαθοεργ.* Β' 80. 2) *Γκιουφύρι* τ' *Μίσου* μεταξὺ Βίτσης καὶ Κουκουλίου (Ι. Λαμπρίδου *ἐνθ. ἀν.*).

Γιανίτσαρη ἢ, στ' *Γιανίτσαρ*· μεταξὺ Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοποθ. περίοπτος, σύνδενδρος καὶ γοητευτική, ὅπου συνήρχοντο ἄλλοτε αἱ τρεῖς συνοικίαι (οἱ τρεῖς μαχαλάδες). Ἡ ὀνομασία τουρκ. ἔκ τινος γιανιτσάρου, (Ι. Λαμπρίδου *Ἑπειρ. Ἀγαθ.* Β' 106). Ἴσως τὸ θηλυκὸν ἔκ τοῦ: στ(οῦ) *Γιαννίτσαρ(ου)*.

Γιανωτὰ ἢ, στ' *Γιανουτὰ*, μετὰ τὸ Κορνήσι, πρὸς τὸ Ξηροπόταμον τοῦ Βίκου.

Γκάλλινα ἢ, κατωφερὲς καὶ ἀνήλιον μέρος τῆς Ἄνω Βίτσης, συνέχεια τῆς συνοικίας *Πετεινοχώρι*, (πιτνουχώρ). Ἴσως ἔκ τοῦ ἰταλ. gallina= ὄρνις. Ἡ λ. καὶ ἀλλαχοῦ. Ἴδὲ *Ἑπειρ. Χρον.* Θ' 231.

Γκίτζα ἢ, τοποθ. Κάτω Βίτσης, μὲ μικρὰ κλαδερά, ὅπου βόσκουν τὰ ζῶα.

Γκισμές, τοποθεσία εἰς τὸν Βαρκόν, ὅπου ὑπάρχει πηγὴ ἀρίστου ὕδατος. Ἡ λ. ἔκ τοῦ τουρκ. τσεσμέ=πηγή. Ἡ ἐκεῖ πηγὴ λέγεται *βρύσ(η) τ(οῦ) Γκίσμέ*, λησμονηθείσης τῆς σημασίας τῆς τουρκ. λέξεως.

Γκουσ'μίτσ'ινα τά, τοπ. Κάτω Βίτσης ἔχουσα ἀγριαπιδέας (γκοριζιές).

Γκουσ'πίνα ἢ, μέρος πλημμυρίζον εἰς τὸν Βαρκόν.

Γκράμποβο, γράβουβο, τοποθ. εἰς τὸ Βουνόν.

Γκρούτζα τά, ἀπόκρημνον καὶ σπηλαιῶδες μέρος μεταξὺ μεταξὺ Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου. Ἡ λ. καὶ ἀλλαχοῦ γκρούνιος· *Ἑπειρ. Χρον.* Ζ' 227. Κατὰ τὸν Κ. Μέρτζον ἔκ τοῦ ἰταλ. grugno=ρύγχος (*Ἑπειρ. Χρ.* Θ' 185).

Γκρύλα ἢ, εἰς τὸν Βαρκόν, περὶ τὰ σύνορα Βίτσης καὶ Ἄνω Σουδενῶν.

Γράβος, γράβους, τοποθ. εἰς τὸ Κορνήσι, ἔκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου. Περὶ τῆς λ. ἰδὲ παρατηρήσεις μου εἰς τὸ *Ἑπειρ. Γλωσσάριον* τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ ἐν λ.

Δ

Διαμαντοστύλαινα. «Ἀπὸ τς Διαμαντουστύλινας ὧς τς Μπούλμπους». Παροιμ. φρ. σημαίνουσα ἀπὸ τὸ ἀπώτατον ἄκρον τῆς Κάτω Βίτσης, ὅπου ἦτο ἡ οἰκία τῆς Διαμαντο-στύλαιννας, μέχρι τοῦ τελευταίου ἄκρου τοῦ Μονοδενδρίου, ὅπου ἦτο ἡ οἰκία τῆς Μπούλμπως. Ἡ φρ. ἐλέγετο ἀφ' οἷου αἱ τρεῖς συνοικίαι ἀπετέλουν μίαν κοινότητα. Πρβλ. Ι. Λαμπρίδου *Ζαγοριακά*, 1870, σ. 50.

Δίδυμες, διμδές (μπουσ'τιρές). Δύο βάραιθρα εἰς τὸ βουνόν, ὧν τὸ φο-

βερώτερον καὶ βαθύτερον λέγεται *Μπουσ'τερή* τ(ῆ)ς *Νύφ(ης)*, δὲ ἰδέ.

Δραγατσούρα ἢ, *δραγατσούρα*, ἀχυροκαλύβη ἢ σκοπιὰ ἀγροφύλακος (δραγάτη), ἐξ ἧς καὶ ὁ πλησίον τόπος.

Ε

Εἰκόνισμα, *Κόνζμα*. 1) Στοῦ Κλησιαστικὸ (ἐκκλησιαστικὸν χωράφι) Κάτω Βίτσης, 2) στοὺν Κάμπου, 3) στ(ῆ) Λιφτοκαρυὰ τ(οῦ) Σάρε(ου). Ἰδὲ *Λυκότρυπο*.

Ἐπισκόπου, στ(οῦ) *Πσκόπ'*, τοποθ. εἰς τὸ Βουνόν, ὅπου ὑπάρχει ἀγρὸς ἐκτεταμένος ἀνήκων ποτὲ εἰς τὸν ἐπίσκοπον Δρυϊνουπόλεως Ραφαήλ, τὸν ἐφησυχάσαντα εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλία, εἰς ἣν ἀφιέρωσε τοὺς ἀγρούς του, ὥς καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Ἀγίου Σώζοντος κατὰ τὸ 1720 (Ἰδὲ *Ι. Λαμπρίδου Ζαγοριακά*, 1870, σ. 39).

Ζ

Ζαβροῦχο τό, *Ζαβροῦχου*, ἔκτασις εἰς τὰ πλάγια τοῦ χωριοῦ. Ἡ λ. ἀπαντᾷ πολλαχοῦ, καὶ χωρίον *Ζάβρουχον* ἐν Παγωνίῳ.

Ζάμπουντη, ἢ, στ' *Ζάβουτ*, ἔκτασις εἰς τὰ πλάγια τοῦ Βουνοῦ.

Ζιλινίτσα ἢ, τοποθ. μὲ πρίνους (ζιλινιές) ἐν Ἄνω Βίτση. Ἡ λ. σλαβική

Ζωνάρι, *ζωνάρια*, τὰ *ζνάρια* λωρίδες στεναὶ καὶ χλοεραὶ εἰς τὸ μέσον ἀποτόμων κρημνῶν καὶ βράχων τοῦ Βίκου καὶ ἄλλων μερῶν, ὅπου μετὰ δυσκολίας διέρχονται καὶ βόσκουσιν αἱ αἴγες καὶ οἱ αἴγαγρι.

Θ

Θεοδωρόπουλου, στ' *Θουδουρόπλ*, ἢ στοῦ *Θουδουρόπλου*, τοποθ. εἰς τὸ Βουνόν.

Θεμελῆ τοῦ, ἢ στ' *Σουλτὰν Θιμιλῆ* τοποθεσία εἰς τὸν Βῖκον, ὅπου ὑπῆρχε κατὰ τὸν προπαραελθόντα αἰῶνα τὸ κρησφύγετον εὐφρευστάτου τινὸς *Θεμελῆ* ἐκ Κάτω Βίτσης, ὅστις κατεσκεύαζεν ἐκεῖ πινάκια ξύλινα καὶ κίβδηλα νομίσματα, ἐξ οὗ καὶ *Σουλτὰν Θεμελῆς* ἐκλήθη.

Ι

Ἰσιάδια τὰ. Ἰδὲ *σάδια*.

Ἰμάρι τό, *Ἰμάρ*, τοποθ. τοῦ Βουνοῦ κρημνώδης.

Ἰτζάβα ἢ, πλησίον Ἄνω Βίτσης καὶ κάτωθεν τοῦ Προφήτου Ἡλία, ὅπου ὑπῆρχον καὶ ἰτέαι. Ἐκεῖ ἔστηνον καὶ τὰ *θερινὰ κονάκια* των, ἢ τὰς *τσζατοῦρες*, οἱ φερέοικοι Σαρακατσιαναῖοι.

Κ

Καδὰ τά, εἰς τὸν Ξηροπόταμον τοῦ Βίκου βράχοι μὲ βαθέα κοιλώματα, δίκην κάδων, πάντοτε πλήρη ὑδάτων, ὅπου καταφεύγουσι ποικιλίαι ἰχθύες (πέστροφες) καὶ ἐγγέλεις τοῦ χειμάρρου.

Καθίστριες, ἐν. Καθίστρια ἡ, τοποθεσία Κάτω Βίτσης, ἀνώμαλος ὅπου ὑπάρχουσι μάρμαρα ὡς καθίσματα ἢ καθιστήρια, εἰς ἃ ἀναπαύονται οἱ ἀνερχόμενοι πεζοὶ καὶ πολλάκις φορτωμένοι ἀπὸ τὸ Κορνήσι (ἰδ. λ.).

Κάμπος, Κάμπους καὶ *Καμπόπουλος* καμπόπλους, πεδινὰ κοιλάδες.

Κάμπος μικρός, Μικρὸς κάμπους, μικρὸν ὄροπέδιον εἰς τὸ Βουνόν.

Κανναβοτόπι, κανναβουτόπ, μικρὰ ἔκτασις Κάτω Βίτσης, ὅπου εἰς παλαιούς χρόνους ἐκαλλιέργουν κάνναβιν.

Καπνισμένη, Καπνισμέν (ἐννοεῖται σπηλιά). Σπήλαιον καπνισμένον εἰς τὸν Βίκον.

Καρυδιὰ τοῦ Μπαζάκα, καργνὰ τ' βαζάκα, καρυὰ ὅπου ὑπάρχει ἀγρὸς τοῦ Μπαζάκα.

Καστέλλι, Καστέλλ, ἔκτασις πρὸς τὰ Λιβαδάκια λοφώδης, ὅπου ὑπῆρχε ποτε μικρὸν φρούριον.

Καταβόθνα ἡ, Καταβόθρα εἰς τὸν Βαρκόν, ὅπου χωνεύουν νερὰ (ποὺ εἶναι οἱ χωνεῦτρες τοῦ Βαρκοῦ). Ἐκεῖ εἶχε κτίσει πρὸ 150 ἐτῶν μύλον Σιόλος τις ἐκ Μονοδενδρίου (μύλους τ' Σιόλ), ὅστις εἰς συμβουλευόντας αὐτὸν νὰ μὴ δαπανᾷ εἰς μάτην τὰ χρήματά του, διότι συνήθως δὲν θὰ ἔχη νερὸν ὁ μύλος, ἔλεγε τὸ παροιμιῶδες :

«Ὅσα ξέρ(ει) οὐ Σιόλους

δὲν τὰ ξέρ(ει) οὐ κόσμους ὅλους».

Ἡ λ. *καταβόθνα* (ἐκ τοῦ ἀρχ. βόθυνος=βόθρος) ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ Ζαγορίου (Ἀρτισίτι, Ραβένια).

Κατελάνη, Κατιλάν, τοποθεσία ἔξω τοῦ Μονοδενδρίου, πρὸς τὴν Μονὴν τῆς Ἀγ. Παρασκευῆς. Ἡ ὀνομασία ἐκ τινος Κατελάνου. Σι(οῦ) Κατιλάν(ου), ἡ Κατιλάν(η), ὅπως σι(οῦ) Γιανίτσαρ(ου) ἡ Γιανίτσαρ(η) (ἰδὲ λ.).

Κατωχώρι, Κατουχώρ, ἡ Κάτω Βίτσα, ἡ Κάτω Μαχαλᾶς. Οἱ κάτοικοι Κατωμαχαλιῖτες (Κατουμαχαλιῖτες). Πρ. *Πανωχώρι*.

Κάψαλα τά, τοποθ. τοῦ Βουνοῦ, ἧς τὰ δένδρα ἐκάησάν ποτε. Ἡ λ. παλλαχοῦ.

Κέδρα τά, τοπ. τοῦ Βουνοῦ, ὅπου ὑπάρχουν κέδροι (οὐ κέδρους, μεγεθύντ. καὶ τοὺς κέδρου).

Κερασὰ τοῦ Μπρούζου, Κιρασὰ τ' βρούζ, τοπ. Κάτω Βίτσης, ὅπου ὑπῆρχε μεγάλη ἀγριοκερασέα εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Μπρούζου.

Κλαδερά τά, (τοὺς κλαδιρὸ), μικρὸν δάσος μὲ δένδρα ἄκαρπα, ὧν τοὺς κλάδους ἀποκόπτουσι καὶ ἐναποθηκεύουσι πρὸς διατροφήν τῶν αἰγοπροβάτων κατὰ τὸν χειμῶνα. Κλαδιρὸ τ(οῦ) Κούτ(ι)κ(ου), Κλαδιρὸ τ(οῦ) Μά-

τσιακα, τ(οῦ) Μπρούζ(ου), Κλαδερό τ(οῦ) Σάρε(ου) σι(ή) Μπηλόη, στοῦ Κουρνής.

Κλήμα, τοποθ. τοῦ Βίκου, ὅπου ὑπάρχει μέγα ἀγριόκλημα.

Κόγια τοῦ, σι' Κόϊα, τοπ. εἰς τὰ Λιβαδάκια τοῦ Κάμπου.

Κόκκινη ἡ, τοπ. χαραδρώδης μὲ βράχους κοκκινωποὺς μεταξὺ Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου (κατ' ἔλλειψιν τοῦ σπηλιά).

Κοκκινόγης ὁ, στοὺν Κουκκινόη, τοποθεσία ἔχουσα κόκκινον χῶμα. Πρ. Πεταλόγης.

Κόνισμα τό, ἰδὲ Εἰκόνισμα.

Κόντου τοῦ, σι' Κόντ(ου), τοπ. τοῦ Βουνοῦ. Ἐπίσης τοποθεσία Ἐνω Βίτσης παρὰ τὸν ἀγρὸν τοῦ Κόντου.

Κοπριά ἡ, σι(τή)ν κουπριά, τοπ. Κάτω Βίτσης, ὅπου συνήγεται κόπρος ἐκ ποιμνίων σταλλιζόντων ἐκεῖ.

Κορνήσι τό, Κουρνής, καὶ πληθ. τὰ Κουρνήσια. Εὐήλιος, ἐπικλινής καὶ μὲ πολλὰς κυρτώσεις ἑκτασις ὀνομαστή τῶν τριῶν συνοικιῶν Βίτσης, ὅπου ὑπῆρχον μέχρι τοῦ τέλους τοῦ παρελθόντος αἰῶνος περίφημοι ἀμπελῶνες μετὰ ὀπωροφόρων δένδρων, ἐν οἷς ἐκλεκτὰ μῆλα, κεράσια, κυδῶνια καὶ αὐτοφυῆ λεπτοκάρυα. Σήμερον εἶναι δάσος ἄγριον. Συχνάζεται διὰ τὴν περίφημον βρύση του (σι' βρύσ(η) στοῦ Κορνής, ἡ βρύσ(η) τ(οῦ) Κουρνησιοῦ), ὅπου διασκεδάζουν οἱ νέοι ψήνοντες ὀβελίας. Πόθεν ἡ ὀνομασία, ἄγνωστον. Οἱ παλαιοὶ διδάσκαλοι τῆς Βίτσης τὴν ἐτυμολόγουν, ἀπιθάνως, ἀπὸ τὸ κορωνίς, οἶονεὶ ὥς κορωνίδα ὅλης τῆς περιφερείας τῶν τριῶν συνοικιῶν Βίτσης.

Κουλούρι, στοῦ Κλούρ, ἑκτασις περιτετοιχισμένη κυκλοτερῶς.

Κουρὶ τό, μικρὸν δάσος μὲ δρυς, πρίνους, γράβους καὶ ἄλλα ἄκαρπα δένδρα. Ἡ λ. τουρκ.=δάσος.

Κραηὰ ἡ, τοποθ. τοῦ Βουνοῦ ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον δένδρον.

Κρούπια τά, τοποθεσία τοῦ Βουνοῦ.

Κρουνέρι, Κρουνέρ εἰς τὸν Βῖκον, ἔνθα καταρρέει ἐκ τῶν κρημνῶν ψυχρὸν ὕδωρ.

Λ

Λάκκος, λάκκους. 1) Λάκκους τς Βίτσας. 2) Λάκκους τ' Καραγιάνν(η). 3) Μέγας λάκκους στοῦ Β(ου)νί. 4) Λάκκος τοῦ Πονηροῦ—Λάκκους τ' Πονηροῦ, τοπ. Βίτσης. Εἰς τὸν λάκκον αὐτὸν διηγοῦντο ὅτι εἶδον (πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν) φάντασμα ἢ βρυκόλακα.

Λεῦκες. Διάφοροι τοποθεσίαι μὲ λεύκας (αἰγείρους). 1) Λεῦκας τ' Ἀρτόζ(η). 2) Λεῦκες τ(οῦ) Μίσλου. 3) Λεῦκας σιὰ Παλιάμπιλα.

Λιβαδάκια τά, Λβαδάκια, ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχον μικρὰ λιβάδια, πλησίον τοῦ Βαρκοῦ.

Λιβιάδια τά. *Λιβιάδια* εἰς τὸν Βαρκόν.

Λιθάρια τά. *Στὰ τρία Λιθάρια*, τοπ. εἰς τὸ Βουνόν.

Λίπα ἡ, τοπ. τοῦ Βουνοῦ, ἔνθα ὑπάρχει μεγάλη φιλύρα, ἣτις λέγεται *λίπα*. Ἡ λ. σλαβική.

Λουγνὸ τό. Λόφος ἀπότομος ἐν Μονοδενδρίῳ ἐξ οὗ ὠραιότατη θέα.

Λούποβο τό, στοῦ Λούπουβου, τοπ. εἰς τὸ Κορνήσι Βίτσης.

Λούτσα, ἐσκαμμένος βόθρος, ἔκτενης, ὠοειδὴς ἢ στρογγύλος, πρὸς περισυλλογὴν ὀμβρίου ὕδατος διὰ νὰ ποτίζωσι τὰ ζῶα. 1) *Λούτσα* τ' Ἀϊ-θανάσ(η). 2) *Λούτσα* τ(ῆς) Μπάκινας, πλησίον τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλία (Ι. Λαμπρίδου Ἡπ. Ἀγαθοεργ. Β' 106), 3) *Λούτσα* τ(οῦ) Γιαννουθέ(ου) εἰς τὸ Βουνόν. 4) *Λούτσα* Βαρκοῦ. 5) *Παλιουλούτσα* (ζ. λ.). Ἡ λ. ἐκ τοῦ *Latutum*=πηλός, *luteus*. Ὑπάρχει καὶ εἰς τὴν Ἀλβανικὴν καὶ Κουτσοβλαχ.

Λόφος, *Στοῦ Λόφου*, λοφώδης τοπ. ἐν Μονοδενδρίῳ.

Λυκότρυπο τό, *Λικότρυπον* τοποθεσία ἄνωθεν τῆς Λεφτοκαρυᾶς ἀνώμαλος, μετὰ λεπτοκαρυῶν καὶ δρυῶν, ἣν διασχίζει ὁδὸς λιθόστρωτος, κτισθεῖσα δαπάνῃ τοῦ θείου μου ἱατροῦ Στεφάνου Σάρρου τῷ 1878 (ιδὲ Ι. Λαμπρίδου Ἡπ. Ἀγαθοεργ. Β, 105). Διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐπὶ αἰῶνας μετέβαινον ἐκ Βίτσης εἰς Ἰωάννινα μέχρι πρὸ δεκαπενταετίας, ἐγκαταληφθείσης μετὰ τὴν κατασκευὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἐκ τοῦ Βαρκοῦ—Λεφτοκαρυᾶς μέχρι Βίτσης. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ στήλη (κόνισμα) εἰς μνήμην Στ. Σάρρου.

Λωρὶ *Λουρὶ* καὶ πλ. *λουρῖά* ἄ, καὶ *λουρῖδιᾶ* στενότατα ἐπιμήκη μέρη ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων.

Μ

Μαγούλα ἡ, καὶ πλ. *Μαγοῦλες*. *Μαγοῦλις* τοπ. λοφώδεις, ἐξέχουσαι δίκην *μαγούλων* εἰς τὰ πλάγια τοῦ Βαρκοῦ : *Μαγούλα* τ(οῦ) Λιόντ(ου), ἀνήκουσα εἰς τινὰ Λιόντον (Λεόντιον). Ἡ λ. πολλαχού. Κατὰ τὸν Π. Φουρίκην, Ἀθηνᾶς, τ. 41, σ. 133 ἡ λ. εἶναι Ἀλβανική.

Μαναδέντρι ἰδὲ ἀνωτέρω ἐν ἀρχῇ.

Μάντρα ἡ, τὰ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο κοινοτήτων Βίτσης καὶ παρὰ τὰς ἐκκλησίας δύο νεκροταφεῖα, ἃ καὶ *θαφτικὸ* λέγονται. Ἀπὸ δεκαετίας περίπου εὐτυχῶς ἐγένοντο σχολικοὶ κῆποι, τοῦ κοινοῦ Νεκροταφείου Βίτσης ὁρισθέντος ἔξω τοῦ χωρίου εἰς τι ἐκκλησιαστικὸν χωράφι (στοῦ Κλησιαστικό).

Μαρμαράλων, στοῦ μαρμαράλουνου, τοπ. εἰς τὸν Πρίνον ὅπου ὑπάρχει πλατύτατον μάρμαρον ὡς ἁλώνιον.

Μεσαριὰ ἡ, *Μισαριά*, πλ. *μ(ι)σαριές* χλοερὰ μέρη ἀγεώργητα ἐν μέσῳ διαφόρων ἀγρῶν, ὧν τὸ χόρτον χρησιμεύει πρὸς βοσκήν τῶν ζώων. Ἰδὲ Γ. Χατζιδάκι *περὶ τῆς λ. Μεσαρέας* Ἀθηνᾶς τ. 5' (1894) καὶ ΚΑ', 523, ἔνθα καὶ ἡμέτεραι πληροφορίαι περὶ τῆς λ., καὶ *Γλωσσολ. Μελετ.* Α' 115 κ. ἑξ. Ὁ Κ. Μέρτζος (Ἡπ. Χρ. Θ', 201) θεωρεῖ τὴν λ. τουρκικὴν.

Μεσίπολι ἢ, στ' *Μισίπουλ'* περιοχὴ τοῦ Βουνοῦ ὅπου ἄγροί κοῦλοι μεμονωμένοι (βουροτόπια).

Μεσοχώρι, *Μισουχώρ'*, μικρὰ πλατεῖα εἰς τὸ κέντρον ἑκάστης τῶν συνοικιῶν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου, ὅπου συνήθως συγκεντροῦνται οἱ ἄνδρες, ὅπου χορεύουσιν εἰς τὰς πανηγύρεις καὶ τοὺς γάμους, καὶ ὅπου γίνονται καὶ ἀγοροπωλησίαι. Εἰς ἄλλα χωρία τῆς Ἡπείρου (Πωγώνι) λέγεται καὶ *Χοροστάσι*.

Μηλιές, *Μβλιές*, τοπ. τοῦ Βαρκοῦ, ὅπου εἶναι μηλέαι.

Μνήματα, ἰδὲ *Βουζήσι*, ὅπου ἦσαν ἄλλοτε μνήματα.

Μνήμα τοῦ Τούρκου, στ' Τούρκ τοῦ μνήμα, εἰς τὴν θέσιν Λιβαδάκια ὅπου εἶχον θάψει νέον Τουρκαλβανὸν φονευθέντα ὑπὸ ἀγνώστων τῷ 1887. Ἐκεῖ ὁ ἀξιωματικὸς πατήρ τοῦ φονευθέντα ἤγειρεν ἔκτοτε λίθινον μνημεῖον.

Μονοδένδρι. Ἐν Ζαγορίῳ κοινῶς λέγεται *Μαναδέντρο(ι)*, ὑπὸ δὲ τῶν λογιωτέρων *Μονοδένδρι(ον)*. Ἰδὲ ἀνωτέρω.

Μορτζίνος, *μουρτζίνους*, δένδρον μέγα κυπαρισσοειδές, καὶ ἡ περὶ αὐτὸ τοποθεσία. Ὁ Διονύσιος εἰς τὸ ἀνέκδοτον Λεξικόν του (περὶ οὗ ἰδὲ *Παλαιογραφικὸν Ἔργον* μου σ. 87 κ. ἑ.) γράφει: «μορτσίνος· βράθυ. Sabine γαλλ.», Κάτωθεν αὐτοῦ εἶναι οἱ *καθίστριες* (ἰδὲ λ.).

Μπαμπούτισκα ἢ, *βαβούτ'σκα* τοπ. ὅπισθεν τοῦ νεκροταφείου Μονοδενδρίου, τὸ ὁποῖον ἐκ τῆς ἐν αὐτῷ ἐκκλησίας λέγεται Ἀϊγιόργις. Διὰ τὸ ἔτυμον τῆς λ. πρ. τὸ Μεσαιωνικὸν *Βαβουταίας* καὶ *Βαβουταικάριος*, ἐφιάλτης. Ἰδὲ Α. Κοραῇ *Ἀτακτα* Δ' 48—9.—Ν. Γ. Πολίτου *Παραδόσεις* Β' 1262.—Χρ. Παντελίδου *Ἀθηνᾶς* τ. ΜΑ.' 36 (ἐνθα προτείνεται παραγωγή ἐκ τοῦ Περσ. Βαβούch (παπούτσι).

Μπελόγη ἢ, *βηλόη*, τοπ. μὲ ἄγρους καὶ δρυς πλατυφύλλους καὶ δασύλλια, συνεχόμενος μὲ τὸ Δ. μέρος τῶν συνοικιῶν Βίτσης. Ἐπειδὴ πλησίον ὑπάρχουσι στρώματα πηλοῦ ἢ λ. παρὰ τὸ *πηλό-γη*, στήν *πηλόη*, στή *μπελόη* ἢ *μπελόη*—*βηλόη*.

Μπουζοβά ἢ, *βουζουβά*. *Φρύδια* τ(ῆ)ς *Μπουζουβάς* τοπ. τοῦ Βουνοῦ, ὅπου ἄγροί.

Μπουντιράσα ἢ, *βουδιράσα*, τοπ. εἰς τὸ Κορνήσι, ὅπου ἦσαν ἄμπελοι.

Μπουστερὴ τοῦ Μπέη, στ' *βέη* *βουσ'τιρῆ*, δύο μεγάλα σπήλαια εἰς τὸν Πρίνον, κάτωθεν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, ὅπου κατέφευγον οἱ κάτοικοι ἐν καιρῷ ἐπιδρομῶν τῶν Τούρκων. Εἰς ἄλλα χωρία τοῦ Δ. Ζαγορίου λέγεται *μπ'στερῶ*, *μπιστούρα* καὶ *μπιστοῦρες*. Ἡ λ. Σλαβική. Ἰδὲ Κ. Μέρτζον, *Ἡπειρ. Χρον.* Θ' 186, 193.

Μπουστερὴ τῆς νύφης. *Βουσ'τιρῆ* τς *νύφς*, βάραθρον εἰς τὸ Βουνόν, πρὸς τὴν τοποθ. τοῦ Σταυροῦ, καὶ οἱ περὶ αὐτὸ ἄγροί. Κατὰ πληροφορίας θείας μου γραίας, περὶ τὰ τέλη τοῦ προπαρελθόντος «ἐκεῖ μιὰ νύφη, ἐνῶ ἔκανε χωράφι μὲ τὸ ζευγάρι, τῆς κυνήγησε ὁ ντάβανος (*dabanus* = βοῖδόμυγα, στρέκουλας, οἶστρος) τὰ βόδια, κι αὐτὰ τὴν παράσυραν κι ἔπεσαν μαζί,

βόϊδια καὶ νύφη, μέσα στὸ βάραθρο. Μετὰ κάμποσον καιρὸ βρέθηκε στὸ ποτάμι τοῦ Βίκου, στὸ Βοῖδομάτι (ποὺ τὸ χάσμα αὐτὸ σμίγει ὑπογείως) τὸ δαχτυλίδι τῆς νύφης μὲ τὰ γράμματα Λάρινα». Λάρινά τις ἦτο θεία τοῦ ἀοιδίμου Γ. Ριζάρη, κατὰ τὴ Διαθήκη του. Πλησίον ὑπάρχει καὶ ἄλλη μπουστερὴ (βάραθρον)· καὶ αἱ δύο λέγονται διμδές (=δίδυμες).

Μπριζιούνα ἢ, *βριζιούνα*, τοπ. τοῦ Βουνοῦ, ὅπου ἀγροί.

Μπρῖνος, *βρίνους*. Ἰδὲ *Πρῖνος*.

Μπρουβάγια ἢ, *βρουβάϊα*, τόπος ἐπικλινῆς δασώδης, εἰς τὸ Κορνήσι, ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχαν ἄμπελοι καὶ καρποφόρα δένδρα. Εἶναι πλησίον τοῦ χωρίου Διλόφου (Σιομποτσελιοῦ).

Μύλος τοῦ Σιόλου. Ἰδὲ *Καταβόθνα*.

N

Νίκα τοῦ, *σι' Νίκα*, τοπ. τοῦ Βουνοῦ ὅπου ἀγροί. Ἴσως ἐξ ιδιοκτησίας *Νίκα* τινός.

Ντιβέσλα τά, τοπ. εἰς *Λιβαδάκια*, παρὰ τὸ Δίλοφον (Σιομποτσελί).

Ξ

Ξεροπόταμο, *Ξεροπόταμον*. Ἰδὲ *Ποτάμι*.

Ξωθκιονέρι, *Ξουθκιουνέρ*, πηγὴ παρὰ τὸν Βίκον, εἰς θέσιν φαραγκώδη, παρὰ τὴν ὁποίαν πιστεύει ὁ λαὸς ὅτι μένουν ἑξωτικὰ φαντάσματα, οἱ *Ξουθιές*, *Ξωθιές* (=ἑξωτικές, *Νεράϊδες*, ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὰς ἀρχαίας *Νύμφας*). Τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς αὐτῆς (ἀμίλητο νερὸ) τὸ μεταφέρουσιν ἄφρονος πρὸς θεραπείαν πασχόντων. Ἰδὲ ὅσα ἐγράψαμεν σχετικά εἰς τὴν μετὰφρασίν μας τοῦ Σοφοκλείου *Οἰδίποδος* ἐπὶ *Κολωνῶ*, σελ. 150, σημ. στ. 125—133, ἔνθα μνημονεύομεν καὶ τὰ γραφέντα ὑπὸ τῶν ἀοιδίμων Κ. Πιττάκη εἰς τὴν *Ἀρχαιολ. Ἑφημ.* τοῦ 1852, σ. 647 κέ, τὰ ὑπὸ τοῦ Ν. Γ. Πολίτου εἰς τὴν *Νεοελλ. Μυθολ.* (1871), σ. 81 κέ, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ συντοπίτου μας Γ. Χασιώτου εἰς τὸ περιοδικὸν *Χρυσάλλης*, τ. Γ' (1865), σ. 11. Ἡ λ. *Ξωθκιονέρι*—*Ξουθκιουνέρ* παρὰ τὸ ἔξω—ἑξωτικός, (ἑξωτικὴ καὶ ἑξωτικεῖα) (κατ' ἔλλειψιν τοῦ οὐσιαστικοῦ *Νεράϊδα*, ἢ *γυναίκα*)-*ξουτκειά*-*ξουθκειά* καὶ νερὸ (πρ. *κρυονέρι*, *βρωμονέρι*). Ὑπάρχει καὶ οὐδεὶς *ἑξωτικὸ*—*ξουτ(ι)κὸ* = πᾶν ἀερόφοιτον (ἀπ' ὄξου) πνεῦμα. Πρβ. Ἰωάννου τοῦ Μαγίστορος ΝΑ' περὶ *Νυμφῶν* ἐν Ν. Πολίτου *Νεοελλ. Μυθολογ.* Α', 95. Ἰδὲ καὶ *Παρατηρήσεις* μου εἰς τὸ *Ἡπειρωτ. Γλωσσάριον* τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ ἐν λ. *Ξωθιές*.

Θ

Ὀβίρα ἢ, *βαθὺ κοίλωμα* ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ χειμάρρου, τὸ ὁποῖον ἔχει πάντοτε ὕδωρ καὶ τὸ περὶ αὐτὴν μέρος. Ἡ λ. κατὰ τὸν Meyer, *Neg. St.*

Π 49, εἶναι Σλαβική. Σχετιστέα πρὸς τὸ βιρός, βίραγκας. Πρ. Παρατηρήσεις μου εἰς τὸ Ἑπειρ. Γλωσσάρι. τοῦ Ἀραβαντινοῦ σ. 11 καὶ 23.

Ὀβορός, Οὐβουρός, ὑψηλὴ τοποθεσία ἄνωθεν τοῦ Λυκοτρύπου, παρ' ἣν ἡ Ἀετοφωλιά (ἰδ. λ.). Ἡ λ. Σλαβική.

Ὀμναλός, στοὺν Οὐμναλό, τοπ. εἰς τὸ Κορνήσι, ἧς τὸ ἔδαφος ἐξ ἀργίλου παρεμφεροῦς πρὸς τὸ χρῶμα τοῦ μνελοῦ. Ἡ λ. καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου. Πρ. Ἑπειρ. Χρον. Α' 90, Ἀσπρομναλός (ἐν Παπίγκῳ, Γ. Ἀναγνωστόπουλος) καὶ Οὐμναλός, Ζ' 236 (Χ. Σούλης). Παρὰ τὸ: ὁ μναλός — ὁ ὀμναλός· προσκολλᾶται τὸ ἄρθρον.

Οὐλιανίκος, Οὐλιανίκους τοποθεσία ἄνωθεν τῆς Λεφτοκαρυᾶς, πρὸς τὸν Βαρκόν.

Παλιάμπελα τά, Παλιάμπιλα τοπ. κάτωθι τοῦ Μεσοχωρίου Κάτω Βίτσης, ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχον ἄμπελοι. Τώρα ἀναδασώνεται.

Παλιολούτσα, Παλιουλούτσα, τοπ. ὅπου ὑπῆρχε παλαιὰ λούτσα (βόθρος) ξηρανθεῖσα.

Πάλτινος—Πάλτινους, καὶ Πλάτυνας—πλάτουνας, τοπ. τοῦ Βουνοῦ ὅπου πλάτανος.

Πανωχώρι, Πανουχώρ, ἡ Ἄνω Βίτσα ἢ Ἀπάνω μαχαλᾶς ἢ Μεσιὸς μαχαλᾶς. Οἱ κάτοικοι Πανωμαχαλίτες (Πανουμαχαλίτις), Μεσιομαχαλίτες (Μισιουμαχαλίτις), Πανώχωριτες (Πανουχωριτίς).

Παρασπόρι τό, παρασπόρ. τοπ. εἰς τὸν Βαρκόν καλλιεργημένη· «παρασπόρι, ἀγρὸς ὃν οἱ ἀγρολῆπται (κολλῆγοι) σπείρουσιν ἀμισθεὶ εἰς ὄφελος τοῦ γαιοκτήμονος» (Π. Ἀραβαντινοῦ Ἑπειρ. Γλωσσάρι. ἐν λ.). Εἶναι τοποθεσία καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἡπείρου. Πρ. καὶ Κ. Στεριόπουλον, Ἑπειρ. Χρον. Η' 135.

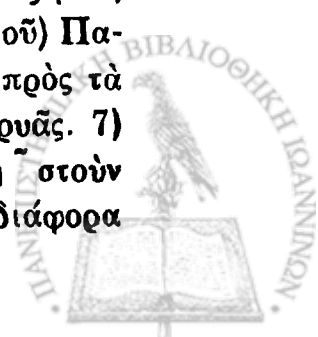
Παρούμια τά, τοποθεσία εἰς τὰ σύνορα Βίτσης καὶ Κουκουλίου ἔχουσα ἄλλοτε ἀμπέλους. Κατὰ τὸν Κ. Μέρτζον. Ἑπειρ. Χρον. Θ' 192, ἡ λ. παρὰ τὸ Σλαβ. raguḃ=κορμὸς δένδρου.

Περτούπινα ἢ, Πιρτούπινα τοπ. τοῦ Βουνοῦ μὲ ἀγρούς.

Πεταλόγης ὁ, πιταλόγης (πέταλο—γῆς). 1) Τοπ. ἄνωθεν τοῦ Προφήτου Ἡλία πρὸς τὸ βουνόν, ἧς τὸ ἔδαφος ἔχει ἀργιλοσχιστόλιθον (λίσβαν) δίκην πετάλων. 2) Τοποθ. εἰς τὸ Κορνήσι μὲ ἀργιλοσχιστολίθους ὡς πέταλα. Ὡς πρὸς τὸ γένος (ἀντὶ πεταλόγη ἢ) πρ. ἀσπρό(γ)ης ὁ, κοκκινό(γ)ης ὁ.

Πετεινοχώρι τό, πιτνουχώρ, ὁ ὑψηλότερος συνοικισμὸς τῆς Βίτσης. Χαμηλότερον ἢ συνεχομένη Γκάλλινα (ἰδὲ λ.).

Πηγάδι byád, 1) τ(οῦ) Σάαρ(ου) εἰς τὸ χωράφι τῆς οἰκογενείας μου, παρὰ τὴν Λεφτοκαρυάν. 2) τ(οῦ) Ἀρχόντ(ου) εἰς Ἄνω Βίτσαν. 3) τ(οῦ) Παπαδήμ(ου) εἰς τὸν λάκκον τοῦ Παπαγιάννη. 4) τ(οῦ) Κὺρ Λάζ(ου) πρὸς τὰ Βαρκά. 5) τοῦ Γιάκοβ(ου), ἱερομονάχου τινὸς Ἰακώβου. 6) τ(ῆς) Καρυᾶς. 7) τ(οῦ) Γιάνν(η). 8) τ(οῦ) Τσακμάκ(η). 9) τ' Κουραδᾶ τοῦ byád, ἢ στοὺν Κουραδᾶ (διότι εἶχον ῥίψει ποτὲ κόπρανα πρὸς ἐκδίκησιν). Εἶναι διάφορα

φρέατα Βίτσης ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν ἰδρυτῶν των ἢ ἐκ τῶν παρακειμένων ἀγρῶν, καὶ τοποθεσίαι παρ' αὐτά. Εἰς τὸ Μονοδένδριον εἶναι δύο πηγάδια στὴ Μπαπούτσικα (ἰδ. λ.) ὀπίσω ἀπὸ τὸν Ἀγιώργι.

Πηγαδούλια τά, *βγαδούλια*, τοποθεσία εἰς τὸ Κορνήσι, ἐνθα ὑπάρχουν 4—5 μικρὰ φρέατα.

Πλάκα ὀρθή ἢ, *Οὐρθή* πλάκα. τοπ. εἰς τὸν Βίκον.

Πλακιωτή, *Πλακουτή*, τοπ. με πλάκας πρὸς τὰ σύνορα τῶν Ἄνω Πεδι-
νῶν (Σουδενῶν).

Ποτάμι, *πουτάμ* καὶ *ξηρουπόταμου* διερχόμενον ἀπὸ τὴν χαράδραν τοῦ Βίκου, σύνορον Βίτσης—Κουκουλίου—Καπεσόβου—Βραδέτου, προχωροῦν πρὸς τὸ Πάπιγκον· λέγεται καὶ *Βοῖδομάτης*—*Βουΐδουματ'ς*, ἢ *Βοῖδομάτι*—*Βουΐδουμάτι*(ι).

Πρῖνος, *βρῖνους*, (στοῦμ *βρῖνου*—οὐ *μπρῖνους*). Λόφος πετρώδης, ὑψη-
λός, με θέαν λαμπράν, πλήρης πρίνων, τοῦ Μονοδενδρίου. Πέραν αὐτοῦ τὸ παρεκκλήσιον τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (ἰδ. λ.). Πρβλ. Ι. Λαμπρίδου *Ζαγο-
ριακὰ* 1870 σ. 38.

Προσήλιο τό, *Προυσήλιου*, εὐήλιος ἐνορία Ἄνω Βίτσης.

Προφήτης Ἡλίας, *Προυφήτ* Λίας ἢ Ἀϊλίας, ἡ μονὴ καὶ ὁ περὶ αὐ-
τὴν τόπος.

Πύργοι πέντε, *Πέντι* πύργοι, τοπ. τοῦ Βουνοῦ.

Πύργος τοῦ γελαδάρη, *Πύργους τ'* γιλαδάρ, τοπ. τοῦ Βουνοῦ.

Ρ

Ραμνά ἢ, καὶ Ἀραμνά, τά, *σι(η)* *Ραμνά*, τοπ. τοῦ Βουνοῦ ὅπου ἀγροὶ με ράμνους. Ἐσφαλμένως ὁ Ι. Λαμπρίδης ἐν Ἑπειρ. Μελετ. Η' σ. 28 γρα-
φει *Ρωμιᾶς*, ἀντὶ *Ραμνᾶς*.

Ράχη, *σι'* *ράχη*. ἢ *ράχισ*. 1) τοῦ *Κάτω μαχαλᾶ* Βίτσης, ὅπου καὶ τὸ μεσοχώρι, καὶ ἡ κεντρικὴ πλατεῖα. 2) ἡ *ράχη* τοῦ *Μεσιοῦ Μαχαλᾶ*, ὅπου καὶ τὸ *κιόσκι* καὶ ἡ κεντρικὴ πλατεῖα. 3) *ράχη* τοῦ Ἀλέξ(η) ἐν Μονοδενδρίῳ κάτω ἀπὸ τὰ *Γύφτικα*, παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου.

Ριζιανὰ τά, καὶ Ἀρζιανὰ (παρὰ τὸ τὰ *Ριζιανὰ*—τ' Ἀριζιανὰ), δάσος πλήρες πλατυφύλλων δρυῶν, παρὰ τὸ χωρίον Κήπους (Μπάγιαν), ἐξ οὗ ἐξυλεύοντο ἄλλοτε αἱ τρεῖς κοινότητες, ἔχουσai δικαιώματα κατοχῆς ἐπ' αὐ-
τοῦ. Ὁ Ι. Λαμπρίδης (Ἑπειρ. Μελ. Η' σ. 34) θεωρεῖ τὴν λ. *σλαβικήν* (=περιοχὴ ἐν ἣ ἀκμάζει ἡ σίκαλις).

Ροῦγα ἢ, πλατεῖα ἐν Μονοδενδρίῳ ἐν ἣ νῦν συγκεντροῦνται τὰ αἰγο-
πρόβατα καὶ αἱ ἀγέλαι τῆς κοινότητος. Ἡ λ. ἰταλ. *ruga*.

Ρουτέτσια τά, *σιὰ* *Ριτέτσια*, τοπ. τοῦ Βουνοῦ, ὅπου ἀγροὶ καὶ δένδρα (κλαδερά).

Ρυάκια τά, σιὰ Ρυάκια, ἐν Μονοδενδρίῳ, τοπ. ἐκ τῶν ἐκεῖ μικρῶν ρυακίων.

Ρωμανοῦ, τοῦ, σι(οῦ) Ρουμανοῦ, τοπ. εἰς τὸ Βουνὸν ὅπου ὑπάρχουσιν ἀγροὶ ἀνήκοντες εἰς τινὰ Ρωμανὸν μοναχὸν (τοῦ προφήτου Ἑλίου πιθανῶς).

Σ

Σέρβες, σι(ι)ς Σέρβις τοπ. τοῦ Βουνοῦ.

Σιάδι σιάδ τό, καὶ **σιάδια** τὰ (ἴσος—ἴσιος, ἰσάδι) τοπ. ὁμαλή, ἐπίπεδος χλοερὰ. Ἑλ. πολλαχοῦ. Πρ. Ἑπειρ. Χρονικά Θ' 243.

Σκάλα. 1) τοῦ Βουνοῦ ἄνοδος κλιμακωτή. 2) Σκάλα στοὺν Ἀϊ-Νικόλα τ(ῆ)ς Κυραλέξινας πρὸς τὸ Ξηροπόταμον (Πρ. Ι. Λαμπρίδου Ἑπ. Ἀγαθοερ. Β, 79). 3) Σκάλα Τζ' ἡμερὰ πρὸς τὸν Βίκον.

Σκασμαδάκι καὶ **Σκασμάδι** τοπ. τοῦ Βουνοῦ μὲ βράχους ἐσχασμένους.

Σκασμάδια τά, ἔκτασις πλήρης βράχων ἐσχασμένων καὶ ρωγμῶν πρὸς τὸ Κορνήσι. Ἡ ὀνομασία καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑπείρου. Ἑπειρ. Χρ. Α', 92 Ζ', 240. Προφέρ. σκαζμάδια.

Σκασμένη πέτρα Σκαζμέν πέτρα, τοπ. τοῦ βουνοῦ.

Σκαφίδα ἡ, τοπ. εἰς τὸ Κορνήσι κοίλη, δίκην σκαφίδος.

Σπιτάκια τά, παρὰ τὴν μονὴν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς πρὸς τὸν Βίκον μετὰ ἀποτόμων ἀτραπῶν ἐντὸς ἀποκρήμνων βράχων καὶ σπηλαίων, κρησφύγετα ἔνθα κατέφευγον κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν χωρίων. Πρ. Ι. Λαμπρίδου Ζαγοριακά, 1870 σ. 40.

Στάλλος, μέγα καὶ βαθύσκιον δένδρον, μεγάλη πτελέα ὅφ' ἦν ἀναπαύονται τὴν μεσημβρίαν ποίμνια. Στάλλους τ(οῦ) Σάρρ(ου) σι(ῆ) Γκρούλα (ιδ.λ.) πέραν τοῦ Βαρκοῦ. Ἐκ τοῦ Ἱταλ. stallo καὶ ρ. σταλλίζω ἐπὶ προβάτων. Περὶ τῆς λ. ἰδὲ Παρατηρήσεις μου εἰς τὸ Ἑπειρωτ. Γλωσσ. τοῦ Ἀραβαντινοῦ σ. 30.

Σταυρός, τοπ. τοῦ Βουνοῦ πεδινὴ ἔφ' ἧς διασταυροῦνται ὁδοὶ πρὸς διάφορα μέρη αὐτοῦ.

Στένωμα, στένουμα, τοποθεσία, ὅπου στενὸν μέρος τοῦ Βουνοῦ.

Σιτούρος, Σιτούρους τοπ. τοῦ βουνοῦ ὅπου ἀγροί. Σιτούρος = στύλος. Ἡ λ. καὶ εἰς τὴν Ἀλβαν. καὶ Κουτσοβλαχικὴν.

Σιτρούγγα ἡ, τοπ. ὅπου ὑπῆρχε ποιμνιοστάσιον. Ἡ λ. καὶ ἐν τῇ Ἀλβ. καὶ τῇ Κουτσοβλαχικῇ.

Σωτήρω ἡ, Σουτήρου, ἰδὲ Ἀ(γ)ιά Σωτήρω.

Τ

Τζιάμινα ἡ, τοπ. τοῦ Βουνοῦ, ὅπου ἀγροί.

Τζιουρνόκος, Τζιουρνόκους, τοπ. κάτωθι τῆς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἑλίου.

Τζουμπούνια τὰ. Τζβούνια, ἀπόκρημνον μέρος Ἄνω Βίτσης.

Τουρκόδρομος, *Τουρκόδρουμος* καὶ *Τουρκοδόμι* — *Τουρκουδόμι*, ὁδός, ἣν διήρχοντο οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Τουρκοκρατίας. (Ι. Λαμπρίδου *Ἡπειρ. Μελετ.* Θ' σ. 43).

Τραχανᾶς, τοπ. πρὸς τὸν Βίκον.

Τσιούκα, ἡ κορυφὴ λόφου (ἰταλ. Zucca=κεφαλὴ ἐξ οὗ καὶ τὰ Ἀλβ. καὶ *Κουτσοβλαχ.* τσιούκε). *Τσιούκα* τ(οῦ) *Καπρῆ*, τοπ. εἰς τὸ Βουνόν.

Τσιουκαρλιάσα ἡ, τοποθ. τοῦ Βουνοῦ μὲ ἀγροὺς μεταξὺ λόφων. Ἡ λ. σύνθετος ἐκ τοῦ τσιούκα.

Τσιούτσ'κολα, σι(οῦ) *Τσιούτσ'κουλα* τοπ. τοῦ βουνοῦ ἐξ ἐπωνύμου τινὸς *Τσιούτσκολα* (ἴσως *Τσιούτση*—*Κόλα*).

Τσουκνίδα ἡ, καὶ *Ἀγριουτσουκνίδα*, τοποθ. τοῦ Βουνοῦ ὅπου δένδρον ἀγρία κνίδα.

Φ

Φεράτ(η) ἡ, ἡ τοῦ, σι(οῦ) *Φιράτ*, τοπ. τοῦ Βουνοῦ ὅπου ἀγροί.

Φουσ'τέρνα ἡ, *Φσ'τέρνα*, τοπ. τοῦ Βουνοῦ σπηλαιώδης, μὲ κοῖλα μάρμαρα κρατοῦντα ὄμβριον ὕδωρ.

Φτελεάης, *Φτιλιάης*. στοὺ *Φτιλιάη* τ(οῦ) *Σάρρ(ου)*. Μεγάλῃ πελέα χωραφίου μου εἰς τὸν Βαρκόν. Ἴδὲ *Στάλλος*.

Φτέρες αἱ, στίς *Φτέρεις*, τοπ. μὲ θάμνους πτέρων.

Φτούμια τὰ, τοπ. εἰς τὸ Κορνήσι ὅπου ἦσαν νέαι φυτεῖαι ἀμπέλων.

Χ

Χάβος ὁ καὶ τό, = τὸ χάος, τοποθεσία ἀπόκρημνος καὶ χαώδης. Στοὺ χάους τ(οῦ) *Βίκ(ου)*. Ὁ Κ. Μέρτζος (*Ἡπειρ. Χρ.* Θ' 188) παράγει ἐκ τοῦ Ἰταλ. (ανο=κοίλωμα).

Χούνη ἡ, *Χούν*, στενὴ φάραγξ.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ *

ὑπὸ

ΚΩΝΣΤ. Α. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Ζωσιμαίας σχολῆς

Κ

Καβάσιλα, τά, στὰ Καβάσιλα, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης. Λέγεται ὅτι τοῦτο ἐγίνε δις κτῆμα τῶν Τουρκαλβανῶν, ἀλλ' ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῶν κατοίκων. Ὁ Ἀραβαντινὸς (Χρονογρ. Ἡπείρου, τ. Β', σ. 341) θεωρεῖ ὡς «Καβάσιλα (τοῦ) Καραμουρατατιά». Ἡ τοπωνυμία αὕτη εἶναι ὑπόλειμμα βυζαντινῶν χρόνων, κατὰ τοὺς ὁποίους ἦτο καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον ἀνεπτυγμένον τὸ φεουδαρχικὸν σύστημα κτήσεως. Ἡ οἰκογένεια Καβάσιλα εἶχε πολλοῦ κτήματα καὶ οὕτω ἔχομεν χωρία Καβάσιλα εἰς τὸν δῆμον Τανάγρας τῆς Ἀττικῆς (Νουχάκη Ἑλληνικὴ χωρογραφία, τ. Α', σ. 126) καὶ εἰς τὸν δῆμον Μυραντίων ἐγγὺς τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ πελοποννησιακοῦ Πηνειοῦ (ἐνθ. ἀν. σ. 590). Οὕτω πάντα ταῦτα δέον νὰ χρονολογηθοῦν ὡς συγκροτηθέντα κατὰ τοὺς τελευταίους βυζαντινοὺς χρόνους.

Κάγκελα, τά, στὰ Κάγκιλα, δρόμος Ἀμαράντου (Β) ὁφιοειδῆς καὶ ἡ περὶ αὐτὸν τοποθεσία.

Βλ. Καγκέλια ἐν Παπίγκῳ (Ἀναγνωστοπούλου, σ. 91), ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, σ. 124).

Περὶ τῆς λέξεως κάμνει λόγον ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτοις IV, 190 παράγων αὐτὴν ἐκ τοῦ cancelli, ὁ δὲ Meyer (Neugr. Stud. III, 23) ἐκ τοῦ λατινικοῦ cancellum, ὃπερ εἶναι τὸ πιθανώτερον* ἐκ τούτου δὲ εἰς ὅλας τὰς λατινογενεῖς γλώσσας ἔχομεν τὴν αὐτὴν λέξιν.

Καζάνι, τὸ στοὺν Καζάνι, 1) τοποθεσία Λυκόρραχης (ΒΑ) ὁμοιάζουσα πρὸς καζάνι, 2) κορυφὴ τοῦ Γράμμου ἀνήκουσα εἰς Ἀετομηλίτσαν (Α) καὶ ὁμοιάζουσα μὲ καζάνι καὶ συνορεύουσα μὲ τὴν Μακεδονίαν.

Πρβλ. Καζάνια εἰς Χουλιαράδες (Σούλη, σ. 230), εἰς Κωστήτσι (Στεργιόπουλον, 1933, σ. 113).

Ἡ λέξις ἐκ τοῦ τουρκικοῦ *K a z a n* κατὰ Νικολαΐδην (Λεξικὸν κοινοβλαχικῆς γλώσσης ἐν λ.).

* Συνέχεια ἐκ τοῦ Θ' τόμου (1934) σελ. 244 τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν».

Καίσαρας, ὁ, στοὺν *Γκαίσαρα*, λόφος *Φούρκας* (N.). Διὰ τὴν τοπωνυμίαν ταύτην λέγουν ὅτι ἀναφέρεται εἰς ρωμαϊκὴν ἐποχὴν, στρατοπεδεύσαντος Ρωμαίου τινὸς εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Πιθανώτερον φαίνεται ὅτι αὐτὴν δέον νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ Ἑπειρος εἶχε χρησιμοποιηθῇ ὥς γέφυρα μεταβιβάσεως τῶν στρατευμάτων ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Δύσιν καὶ τ' ἀνάπαλιν. Εἶναι ἀξιόλογος καὶ ἐνδεικτικὴ ἱστορικοῦ γεγονότος τοπωνυμία. Οὕτω πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τὸ χωρίον *Καίσαρι* τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας (Νουχάκη, Ἑλληνικὴ χωρογραφία, τ. Β', σ. 490), ἂν καὶ τοῦτο δέον νὰ χρονολογηθῇ ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Κακάνε λά, τοποθεσία Διστράτου (B).

Κακό, τό, στὸν *Κακό*, βράχος Ἀμαράντου (A). Εἰς τὴν θέσιν ταύτην κατὰ τὴν παράδοσιν ἔκειτο τὸ χωρίον, παθόντος δὲ τοῦ ἐδάφους καθίζησιν τὸ χωρίον μετακίσθη εἰς τὴν σημερινήν του θέσιν. *Κακὸ* συνηθίζεται εἰς τὴν Ἑπειρον νὰ λέγουν ἢ καθίζησιν ἐδάφους ἢ κόψιμον βράχων, διότι ἀποβλέπουν κυρίως εἰς τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν τοιαῦται ἀλλαγαὶ ἐδαφικαί. Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι ἡ κάτωθι παράδοσις περὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης, ἣν μοι παρεχώρησεν εὐγενῶς ὁ κ. Χαρ. Ρεμπέλης ἀπὸ τὴν μνημονευθεῖσαν λαογραφικὴν του συλλογὴν εἰς τὸ διαλεκτικὸν ἰδίωμα :

— «Γιατί τὸ λέτε «στὸ *Κακὸ*» ἐκεῖνον τὸν τόπο ἐκεῖ γιὰ πέρα σιμὰ στὸ Πριγιόν ; εἶπα μιὰ βολὰ πρόπερσι ποῦνημον στὰ μπάνια τοῦ Ἰζβόρου στὸ μπανιώτη τὸ Λάμπη, ἔναν ἀπὶκραντο Ἰζβορίτη πὺν κάποτε κι αὐτὸς στὰ νειᾶτα του τῷχει ματώσει στὸ Λυκιέρι γιὰ τὰ δίκια τοῦ χωριοῦ του. Καὶ δὲν ξέρ'ς μοῦ λέει ὁ Λάμπης γιατί τὸ λέν σιτὸ *Κακό* ;

— Ἀμ ποῦθι νὰ ξέρω, τοῦ λέω· ἐγὼ εἶμαι ἀπὸ ξένο χωριὸ καὶ πρώτ' βολὰ προχτὲς πέρασ' ἀπ' ἐκεῖ...

— Ἀ ! γίνηκε μεγάλο κακὸ σ' αὐτὸν τὸν τόπο... θάφ'κε χωριό... λέει ὁ Λάμπης, γιατί ὁπκάτω ἀπ' τὸ βουνό τς Στρέγγλας, ὅπως τῷχω ἄκουσὰ ἀπ' τ'ς γερόντους, ἦταν ἕνα μικρὸ χωριό, ἴσια μὲ καμμιὰ τριανταριά σπίτια, μόν' μιὰ νύχτα κατὰκατ' ὁ τόπος, ξεκόπ'κε τὸ σκέμπ' τς Στρέγγλας, γκολίστ'καν κοτρώνια πέτρες μεγάλες καὶ πολλὲς σ'έπασαν ὅλο τὸ χωριό. Δὲν εἶδες τς πεσεμένες πέτρες πὺν δείχν' τὸ χαλασμὸ καὶ τὸ φον'κὸ πὺν γίνκε ;... Μαναχὰ τὰ ρνίθια τοῦ χωριοῦ αὐτουνοῦ στοίχειωσαν καὶ τρὼν τὰ στάρια καὶ τὰ καλαμπόκια ποῦχαν σι' ἀμπάρια τους οἱ χωριανοὶ καὶ πολλὲς βολὲς τὰ μεσάν'χτα βγαίνουν καὶ λαλοῦν καὶ νὰ ἰδῆς τί φόβια ποῦειν' ἢ λαλιά τους ! Τᾶκουσα μὲ τ' αὐτιά μου τόσες βολὲς π' ἀράδιαζα νύχτα γιὰ νὰ μάσω τὸ νερὸ τοῦ αὐλακιοῦ.

— Τᾶκουσα κι' ἐγὼ, γκουρμπάνια μ', τὰ πετείνια π' λαλοῦσαν στὸ *Κακό*, μοῦ λέει κι ἡ Γιώταινα, ἡ κυρά, μιὰ ἑβδομηντάρη μπάμπω Ἰζβορίτσα πῶκανε κι αὐτὴ μπάνια κι ἄκουσε τὴν κουβέντα μας.

— Ἦμουν μικρὸ τσουπί, γκουρμπάνια μ', καὶ πηγαινάμαν νύχτα, τὸ

βάχτ' τὰ μεσάνυχτα, γιὰ ξύλα μ' ἄλλες γυναῖκες κάτ' τῇ Λακκιά τοῦ Κώστα κι' ὅταν ζυγωσάμαν στὸ Κακὸ σιμὰ στὸ πετρένιο τὸ Κόνισμα, ἐκεῖ πού πα-
ραχώθηκε τὸ χωριὸ καὶ γίνκε ὁ χαλασμός, ἀκουσάμαν τὰ πετείνια πού λα-
λοῦσαν ἔτσ' φόβια καὶ σὰμ πήγαμαν ψίχα σ' μώτερα εἶπαμαν τρεῖς βολές μὲ
τὸ νοῦ μας τὸ «Κυριὰ λήσον» καὶ τσώπασαν ! Τᾶκουσε κι ὁ Νάσιος ὁ Στι-
λιάρας κι ὁ Βασίλ'ς ὁ αὐλακᾶς κι ἡ Χούχαινα κι ὁ πάπας τοῦ Λάμπρου τοῦ
Σκορδᾶ, ὁ μελ'σσοκυνηγὸς κι' ἄλλοι χωριανοί... μοναχὰ πού δὲν τᾶειδαμαν,
γιατ' ἄμα κοντοζυγώση ἄνθρωπος καίπιώνονται σᾶν οἱ πειρασμοί... μακρυ-
γιαπεδῶ... χώνονται καὶ κρύβονται, γκουρμπάνια μ, μέσα στὶς ροῦπες σᾶν
οἱ δαιμονοπείραξες !».

Καλάμι, τό, στοὺν *Καλάμ'*, 1) τοποθεσία Βούρμπιανης (Α) ἐκ τοῦ φυο-
μένου ἐκεῖ χονδροῦ καὶ μεγάλου χόρτου, 2) δάσος Πυξαριᾶς (Ν.).

Καλογηρικό, τό, δασώδεις τοποθεσίαι 1) Ἀηδονοχωρίου (Ν), ὅπου
ἐκρύπτοντο οἱ καλόγηροι ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ 2) Μολίστης. Ἡ δευτέρα
ἀνῆκεν εἰς καλογήρους.

Καλόγηρος, ὁ, στοὺν Γκαλόηρου, 1) Τοποθεσία Γοργοποτάμου, ὅπου
ἐκρεμάσθη καλόγηρος κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκεῖ πλησίον ἦτο μοναστήρι, τοῦ
ὁποίου καλόγηρος ἐδυσφημήθη ἐπὶ μοιχείᾳ. Δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον ἀν-
μόνος του ἐκρεμάσθη ἢ ὑπὸ τῶν κατοίκων εἰς τὴν θέσιν ταύτην. Ἀπαγχο-
νιζόμενος κατηράσθη ὅλας τὰς οἰκογενεῖας τοῦ χωρίου πλην τῆς οἰκογενεῖας
τοῦ Σημάδη εἰπὼν : «νὰ μὴ μείνη οὔτε σημάδι». Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ συκο-
φαντήσασαι τὸν καλόγηρον οἰκογένειαι ἐχάθησαν καὶ ἐσώθη μόνον ἡ οἰκο-
γένεια τοῦ Σημάδη. 2) Τοποθεσία Πουρνιᾶς (Β) ὁμοιάζουσα πρὸς καλόγη-
ρον. 3) Τοποθεσία Καστάνιανης (Β), ὅπου ἦτο μοναστήρι· προφ. *στ' Κα-
λόη(ου)*. Λέγεται καὶ στοὺν Ἀη Σουτήρου.

Καλογριᾶς λά, πηγὴ Ἀρμάτων (Α).

Καλύβες, αἱ, σ' τ'ς Καλύβες, 1) ἀκαλλιέργητος τοποθεσία Γαναδιοῦ
(ΒΑ), ὅπου ἄλλοτε ἦσαν πολλαὶ καλύβαι, 2) τοποθεσία Γοργοποτάμου, ὅπου
εἶναι ἀχυροκαλύβαι καὶ 3) Πυξαριᾶς (Ν) διὰ τὸν αὐτὸν λόγον. Εἰς Δίστρα-
τον (ΒΑ) ἔχομεν λὰ *Καλύβε* (=στὶς Καλύβες), διότι εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν
ἦσαν ἄλλοτε καλύβαι. Ἀπαντοῦν τοπωνυμῖαι τοιαῦται συνοδευόμεναι ὑπὸ
τοῦ ὀνόματος τοῦ ιδιοκτῆτου τοῦ ἀγροῦ, ὅπου ἡ καλύβα, ὥς εἰς Βσύρμπια-
νην : *Καλύβα τοῦ Δώδη*, στ' Ντόντ' ντ' Γκαλύβα καὶ εἰς Μεσαριὰν (ΒΔ) :
Καλύβα τοῦ Σίμου, στ' Σμόκλυβα (ἰδὲ λέξιν). Ἐπίσης συνοδεύεται ὑπὸ γε-
νικῆς προσώπου χρησιμοποιοῦντος αὐτὴν λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματος : *Καλύβα
τοῦ Γελαδάρη*, σ' Γκαλύβα τ' Γιλαδάρ', τοποθεσία Καστάνιανης (Α). Ἀ-
παντᾷ καὶ εἰς οὐδέτερον γένος πληθ. ἀριθ. εἴτε μόνη εἴτε μετὰ τοῦ ὀνόμα-
τος τοῦ ιδιοκτῆτου : *Καλύβια*, στὰ Καλύβγια, τοποθεσία Χιονιάδων (Α),
ὅπου ἄλλοτε ἦσαν καλύβια. *Καλύβια τοῦ Κουτσογιαννούλη*, στὰ Καλύβγια
τ' Κουτσουγιαννούλ', τοποθεσία Ζέρμας, ὅπου τὰ καλύβια αὐτοῦ. *Καλύβια
τοῦ Μιχάλη τοῦ Ἀναστάση*, στὰ Καλύβγια τ' Μ'χαλ' τ' Ἀναστάσ', τοπο-

θεσία Ζέρμας, ὅπου τὰ καλύβια αὐτοῦ. Ἐκ τούτου ἔχομεν καὶ ὀνομασίαν *Καλυβίτικος*, ὁ, στοὺν Γκαλυβίτ'κου, ῥύαξ Χιονιάδων (Α) διερχόμενος διὰ τῆς θέσεως Καλυβίων.

Τοπωνυμῖαι παρόμοιαι εἶναι συνήθεις ἐν Ἑλλάδι. Οὕτω *Καλύβα* καὶ *Καλύβια* ἀπαντοῦν ἐν Παρνασσίδι (Κόλια σ. 125), Καλύβι εἰς Χουλιαράδες (Σούλη σ. 230), *Καλύβια* τοῦ Ἀναγνώστη εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου 1933 σ. 113). Πλὴν τούτων καὶ χωρία ἀκόμη ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο. *Καλύβι* εἶναι χωρίον τῆς ἐπαρχίας Οἰτύλου (Νουχάκη τ. Β' σ. 768), *Καλύβια* τοῦ δήμου Δορικίων Ἀττικῆς (ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 67), *Καλύβια* Λειβαδίου παρὰ τὴν Ἀράχωβαν (σ. 103), εἰς τὸν δῆμον Χαιρωνείας *Καλύβια* (σ. 110), παρὰ τὴν Χαλκίδα (σ. 138), *Καλύβια* Καρυστίας (σ. 153), ἄλλα παρὰ τὴν Λαμίαν (σ. 138), συνοικισμὸς εἰς δῆμον Μακρυκώμης Φθιώτιδος (σ. 174), *Καλύβια* Χαμάκου εἰς δῆμον Πτελεατῶν Φθιώτιδος (σ. 178), *Καλύβια* Μακρυνοῦ εἰς δῆμον Μακρυνείας (σ. 254), *Καλύβια* παρὰ τὸ Ἀγρίνιον (σ. 264), συνοικισμὸς Μεγαδένδρου τῆς Τριχωνίας (σ. 269), συνοικισμὸς Καστανιάς Καλαμπάκας (σ. 320), ἄλλος παρὰ τὴν Λάρισαν (σ. 365), ἄλλος παρὰ τὴν Ἀγυιὰν (σ. 384), χωρίον παρὰ τὸν Βόλον (σ. 394), εἰς δῆμον Ἡραίας ἐπαρχίας Γορτυνίας (τ. Β' σ. 642), συνοικισμὸς Λάστας ἐπαρχίας Γορτυνίας (σ. 645), συνοικισμὸς Καρυῶν τῆς Μεγαλονπόλεως (σ. 662) καὶ πολλαχοῦ. Οἱ συνοικισμοὶ καὶ τὰ χωρία ταῦτα εἶναι ὅλα τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, ὅτε οἱ κάτοικοι χωρίων πλησιοχώρων ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τοὺς τόπους τῶν Καλυβίων. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τινα χωρία ὀνομάζονται, ὡς εἶδομεν, *Καλύβια* διάφοροι τοποθεσίαι εὗρισκόμενα εἰς χαμηλότερον ὑψόμετρον, ὅπου παρεχέμαζον ἢ τρέφοντες τὰ ζῷα τῶν ἢ καλλιεργοῦντες τὰ κτήματά των. Τοιαῦται εἶναι πᾶσαι αἱ σημεριναὶ τοπωνυμῖαι *Καλύβια* ἢ ἦσαν ἄλλοτε καὶ διεσώθησαν μὲ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἢ μὲ τὸ ὄνομα *Παλιοκάλυβα*. Πλὴν τῶν ἀναφερόντων ἀνωτέρω καθαυτὰ τοιαῦται τοπωνυμῖαι εἶναι παρὰ τὴν Κουκοράβαν τῆς Ἀγυιάς (Νουχάκη ἐνθ' ἀν. τ. Α', σ. 385) καὶ παρὰ τὴν Στεμνίτσαν (ἐνθ' ἀν. τ. Β', σ. 647), τῶν ὁποίων αἱ θέσεις χρησιμοποιοῦνται ὡς κατοικίαι χειμερινὰ τῶν πλησιοχώρων χωρίων, εἰς ἃ ἀνήκουν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον πάντα τὰ χωρία ταῦτα ἀνήκουν εἰς τοὺς μετὰ τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν χρόνους. Πλὴν δὲ τούτων ἀξιοπρόσεκτοι εἶναι αἱ τοπωνυμῖαι αὗται καὶ διὰ τὸν τρόπον τοῦ συνοικισμοῦ τοῦ ὑπαίθρου κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, διὰ τὴν ὑπαρξιν ἢ μὴ ἀσφαλείας δημοσίου καὶ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ βίου τῶν κατοίκων ἀπὸ τῆς ἀναπτύξεως ἐπαγγελμάτων. Νομαδικῶς ζῶντες οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς τῆς Κονίτσης εἶχον κατοικίας καὶ εἰς τὰς τοποθεσίας *Καλύβια* ἢ *Καλύβες*, ὅθεν ἢ ἐδιώχθησαν δι' ἔλλειψιν ἀσφαλείας ἢ ἐπιδιδόντες εἰς τεχνικὰ ἐπαγγέλματα ἀφῆκαν τὴν γεωργίαν καὶ μετ' αὐτῆς τὰς καλύβας των, αἵτινες καὶ ἀπετέλουν τὰ ἐνδαιτήματά των.

Καμενῖκος, ὁ, στοὺν Γκαμενίκου, πετρῶδες βουνὸν Ἀμαράντου (Β).

Λέγεται καὶ *Μαραντοβούνι* (ὄπερ βλ.). Συγγενὴς πρὸς αὐτὴν εἶναι καὶ ἡ *Καμινίτσα*, ἢ, στ' *Γκαμινίτσα*, τοποθεσία Ἐξοχῆς, ὅπου ἀφθονοῦν μικραὶ πέτραι.

Περὶ τῆς πρώτης λέγουν ὅτι εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ εἶχε ποιμνιοστάσιον κτηνοτρόφος τις Νίκος ὀνομαζόμενος, ὃ ὁποῖος κατεκρεουργήθη ὑπὸ Τουρκαλβανῶν· οἱ διαβάται διερχόμενοι καὶ οἰκτείροντες αὐτὸν ἔλεγον : «καυμένε Νίκο», ἔξ οὗ καὶ *Καμενίκος*. Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι δημιουργήμα τῆς φαντασίας τοῦ λαοῦ. Ἐπίσης ἀπίθανος φαίνεται ἡ προέλευσις τῆς τοπωνυμίας ἐκ τοῦ *Καμίνι* τοῦ *Νίκου* ὅπως πάλιν τὸ θέλει ὁ λαός. Τῆς αὐτῆς προελεύσεως μὲ τὰς δύο ἡμετέρας τοπωνυμίας εἶναι καὶ αἱ ὀνομασίαι τῶν χωρίων : *Κάμινα* τοῦ δήμου Ὀλυμπίας (Νουχάκη τ. Β', σ. 592) καὶ τοῦ δήμου Θυάμου (τ. Α', σ. 260) καὶ *Καμενίτσα* τοῦ δήμου Πατρέων (ἐνθ. ἀν. τ. Β', σ. 518) καὶ τοῦ δήμου Μυλάοντος ἐπαρχίας Γορτυνίας (σελ. 645) καὶ *Καμενιάνου* τοῦ δήμου Ἀροανίας Καλαβρυτῶν (ἐνθ. ἀν. σ. 553).

Καμπάκισ βλ. *Κάμπος*.

Καμπαναρειό, τό, σιτὸν *Καμπαναργεῖο*, τοποθεσία Κονίτης, ὅπου ὑπάρχει καμπαναρειὸ (βλ. Σταυρός).

Βλ. *Καμπαναρειὰ* ἐν Μυκόνῳ (Μενάρδου σ. 248), *Καμπαναρειὸ* εἰς Χουλαράδες (Σούλκ. σ. 230).

λὰ *Καμπέρη*, τοποθεσία Διστράτου (ΝΔ), ἀνήκουσα εἰς τὸν ἰδιοκτήτην *Καμπέρην*.

Καμπίτσιος βλ. *Κάμπος*.

Καμπόπουλον βλ. *Κάμπος*.

Κάμπος, ὃ, σιτὸν *Γκάμπου*, τοποθεσίαι ὁμαλαὶ καὶ πεδιναὶ Ἀγίας Βαρβάρας (Α), Γορίτης (Δ), Ἐλευθέρου (Β), Καστάνιανης (Δ) καὶ Πυξαριᾶς. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἄλλην θέσιν κάμπου λέγεται *Κάτω Κάμπος* σιτὸν *Γκάτου* *Κάμπου*, κάμπος Πυξαριᾶς (ΝΔ). Ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ἔχομεν δύο κάμπους εἰς Κεράσοβον : *Κάμπος Μεγάλος*, σιτὸν *Γκάμπου* τοῦ *Μεγάλου* (Ν) καὶ *Κάμπος Μικρός*, σιτὸν *Γκάμπου* τὸν *Μικρὸ* (Ν). Εἰς Ἀηδονοχώρι (Β) εἶναι *Κάμπος* σιτὶς Παναγιῆς, σιτὸν *Γκάμπου* σ'τ'ς Παναϊές, ὅπου εἶναι ἐκκλησία τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς. Οἱ μικροὶ κάμποι λέγονται *Καμπάκισ*, ὃ, σιτὸν *Γκαμπάκ'*, *Στράτσανης* (Β), *Καμπίτσιος*, ὃ, σιτὸν *Γκαμπίτσιου*, *Λυκόρραχης* (Α) καὶ *Καμπόπουλον*, σιτὸν *Καμπόπ'λου*, *Νικάνορος* (Β).

Πρβλ. *Κάμπος* εἰς Χουλιαράδες (Σάλη σ. 230), *Κάμπος Ἀπάνω* καὶ *Κάτω* εἰς *Καλέτζι* (Σεργιοπούλου 1933 σ. 102), εἰς *Μελισσουργοῦς* (ἐνθ. ἀν. 122). *Κάμπος Ἀπάνω* καὶ *Κάτω* ὡς *Πλαίσια* (ἐνθ. ἀν. σ. 130), *Ἀνω* καὶ *Κάτω* εἰς *Χόσεψην* (σ. 138), *Μέγας Κάμπος* εἰς *Φορτώσι* (ἐνθ. ἀν. σ. σ. 133) Ὡς συνέβη εἰς τὰς τοπωνυμίας *Καλύβια*, ὅπου σιγὰ-σιγὰ ἐγκατεστάθησαν κάτοικοι πλησιοχώρων χωρίων, οὕτω καὶ ἡ τοπωνυμία *Κάμπος* ἐξειλίχθη εἰς ὀνομασίαν χωρίου καὶ ἔχομεν : *Κάμπος* εἰς τὸν δῆμον Ἀβίας Οἰτύλου (Νουχάκη τ. Β', σ. 765), εἰς *Σῦρον* (ἐνθ. ἀν. σ. 783) καὶ ἄλλαχοῦ.

Κάναλες, αἱ, στ' *Κάναλες* τοποθεσίαι εἰς Ἀηδονοχώρι καὶ Χιονιᾶδες (ΝΔ) καὶ πηγὴν εἰς Πυξαριάν. Λέγονται οὕτω, διότι εἰς αὐτὰς ὑπάρχουν κανάλια ἐξ ἐσκαμμένων κορμῶν δένδρων, ἵνα χρησιμεύσουν πρὸς ὕδρευσιν τῶν ζώων. Ὑπάρχουν καὶ τοπωνυμῖαι κατ' οὐδέτερον γένος : Κανάλια, στὰ Κανάλια, εἰς Ζέρμαν (Β) καὶ Ὁξυὰν (Β). Ὡσαύτως καὶ πηγὴ εἰς Ἀμάραντον (Β). Εἰς Ἀετομηλίτσαν (ΝΔ) ὑπάρχει τοπωνυμία λὰ Κ'νέλ'.

Πρβλ. ἐν Εὐρυτανίᾳ (Λουκοπούλου σ. 126), ἐν Παρνασσίδι (Κόλια σ. 124), ὅπου καὶ ὁ τόπος Καλάνια κατ' ἀντιμετάθεσιν, εἰς Μελισσουργοῦς (Στεργιοπούλου 1933, σ. 122). Σιγὰ-σιγὰ ὁμως ἐδόθη τοπωνυμία τοιαύτη καὶ εἰς χωρία. Οὕτω ἔχομεν ἐν Ἡπείρῳ χωρίον εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Μαργαριτίου, Καναλάκιον, Κάναλη εἰς Παραμυθίαν (Νουχάκη τ. Β', σ. 918 καὶ Κανάλια εἰς Τυμφρηστόν (ἐνθ. ἀν. σ. 180), εἰς Ἀγραφα (ἐνθ. ἀν. σ. 343) καὶ εἰς Ἰθώμην (ἐνθ. ἀν. σ. 356) καὶ ἀλλαχοῦ. Ἡ τοπωνυμία αὕτη προσηγήθη τῆς δημιουργίας τῶν χωρίων. Οἱ τόποι οἱ ἔχοντες κανάλια ἦσαν χρήσιμοι πρὸς καλλιέργειαν κατ' ἀρχὰς καὶ κατόπιν πρὸς συνοίκισιν ὥς ἔχοντες ὕδωρ. Διὸ καὶ ἀπὸ ἀπλῶν θέσεων μετετράπησαν εἰς ἀγροτικούς μικρο-συννοικισμοὺς καὶ κατόπιν εἰς χωρία.

Περὶ τῆς λέξεως οὐδεμία ὑπάρχει ἀντίρρησης ὅτι προέρχεται ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ κανάλιον, ὅπερ ἐκ τοῦ λατινικοῦ *canalis*. Ἐξ αὐτοῦ παρήχθη καὶ τὸ θηλυκὸν Κάναλες. Τὸ θηλυκὸν τοῦτο ἔχει ἐνικὸν ἀριθμὸν κάνουλα ἐν Ἡπείρῳ, ἐνῷ ὁ πληθυντικὸς ἀπαντᾷ Κάναλες καὶ Κάνουλες.

Κανίσκια, τό, στὰ Κανίσκια, τοποθεσία Καβασίλων (Δ) ἐκ τῆς *κανίσκι* (=μπογάτσια).

Κανναβίστρες, αἱ, σ'τ'ς Κανναβίστρες, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Α), ὅπου ἄλλοτε ἐκαλλιεργεῖτο κάνναβις.

Πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, σ. 125).

Κανναβοκήπια, τά, στὰ Κανναβουκήπια, τοποθεσίαι Βούρμπιανης (ΒΔ), Ἠλιόρραχης (Β), Καβασίλων (ΝΑ), Κερασόβου καὶ Μελισσόπετρας (Β), ὅπου ἐκαλλιεργεῖτο κάνναβις.

Κανναβοτόπια, τά, στὰ Κανναβουτόπια, τοποθεσία Ἀμαράντου (Β), ὅπου ἄλλοτε ἐκαλλιεργεῖτο κάνναβις.

Καντόπι, τό, στοὺ Καντόπ', τοποθεσία Μεσαριάς (Δ), ὅπου ἀμπελῶνες, ποὺ κάνουν σταφύλια γλυκὰ σὰν τὸ *κάντιο*.

Κάντσικον, τό, στοὺ Κάντσ'κου, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης παρὰ τὰ σύνορα μὲ τὴν Μακεδονίαν.

Ὁ Ἀραβαντινὸς (τ. Β', σ. 340) τὸ γράφει Κάντζικον θεωρῶν τὴν λέξιν ἄλβανικὴν. Τὸ ἑλληνόφωνον τοῦτο χωρίον ἔχει τὴν παράδοσιν τοῦ περὶ τῆς ἰδρύσεώς του. Πρὸ πολλῶν δηλ. ἑκατονταετηρίδων ὑπῆρχε μονή, ἡ τῆς Φούρκας, ποὺ εἶχεν εἰς τὴν κυριότητά της πολλὰ κτήματα. Ἐκεῖ ἀνθρωποὶ μακεδονικῆς προελεύσεως ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ἔζων ὥς ὑπηρετοῦν τοῦ μοναστηρίου καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα αὐτοῦ. Οἱ ἴδιοι αὐτοὶ ἀργότερα ἔγιναν

κύριοι ὄλων τῶν κτημάτων στὸν τόπον πρὸ εἶναι σήμερα τὸ χωρίον, γιὰτι ὁλος ὁ τόπος αὐτὸς δὲν ἀνῆκεν εἰς τὴν μονήν· ἓνα μέρος αὐτοῦ κατεῖχε ἓνα παλιὸ χωριὸ τότε ἡ Λιάσκα, τῆς ὁποίας ἐρείπια σώζονται καὶ σήμερα. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ τούτου ἐξεπατρίσθησαν, ἄδηλον πότε, πάντως μετὰ τὴν ἔλευσιν τῶν παραπάνω ἀνθρώπων στὸ μοναστήρι τῆς Φούρκας, πρὸς τὸ ὁποῖον πλησιέστερα ἦταν τὸ χωριὸ Λιάσκα, παρὰ τὸ σημερινὸν Καντσικόν· οἱ κάτοικοι τῆς Λιάσκας δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση με τοὺς σημερινοὺς Καντσικιώτες. Ἔτσι οἱ ὑπηρέτες τοῦ μοναστηριοῦ ἐγιναν κύριοι τοῦ τοπου τῆς Λιάσκας, καὶ ἤρχισαν πρὸς ἀτομικὴν ὠφέλειαν νὰ τὸν καλλιεργοῦν. «Ἀπο μισχαραῖοι γίνκαμι νταβελαῖοι», λέγουν εἰς τὸ χωρίον, δηλ. ἀπὸ ὑπηρέτες ἀφεντάδες. Τὸ χωριὸ αὐτὸ ὠνομάσθη Καντσικοῦλι καὶ διεδέχθη τὴν ἐρημώσασαν Λιάσκαν. Σιγὰ σιγὰ ὁμως ἤλθαν ὅλοι οἱ ὑπηρέτες ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῆς Φούρκας καὶ κατῴκησαν πέρα ἀπὸ τὸ Καντσικοῦλι, βορειότερα. Τὸ χωριὸ αὐτὸ ὠνομάσθη Καντσικόν. Ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου τῆς δημιουργίας τῶν δύο τούτων χωρίων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ Καντσικοῦλι σήμερα δὲν εἶναι, διότι ἀσφαλῶς ἰδρύθη τὸ δεύτερον πρῶτον καὶ κατόπιν τὸ μικρότερον, διὰ νὰ λάβῃ ὄνομα ὑποκοριστικόν, ἐξεταστέα ἤδη ἡ παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος. Ἐκ τῆς παραδόσεως τοῦτο εἶναι τὸ δεδομένον· ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄλλοτε χωρίον Λιάσκα καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἰδρύθη τὸ Καντσικοῦλι. Ἐκ τῆς ἐρημώσεως ταύτης φαίνεται ὅτι πρέπει νὰ ἐξαγάγωμεν τὴν παραγωγὴν τῆς ὀνομασίας τοῦ χωρίου. Εἰς τὴν κουτσοβλαχικὴν *κάντα*, *κᾶτζού*, *κᾶτζούτα* κλπ. σημαίνει *πίπτω* (κατὰ Νικολαΐδην ἐν λ.) καὶ δὲν φαίνεται ἀπίθανον τόπος τις νὰ ἔπεσε κάποτε. Πλὴν τούτου τὸ *πίπτω* τοῦτο, δηλ. τὸ *κάντου* δέον νὰ ληφθῇ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐρημῶνομαι καὶ ἡ ὀνομασία ἡ ἡμετέρα νὰ σημαίνῃ τὸν πεσμένον κατ' ἀρχάς, τὸν ἐρημωμένον, ἐγκαταλειφθέντα τόπον.

Καντσικοῦλι, τό, στοὺ Καντσ'κούλ' τοποθεσία Καντσίκου (ΝΑ), ὅπου ἦτο ἐκτισμένον δμώνυμον χωρίον πλησίον τοῦ ἄλλοτε χωρίου Λιάσκα.

Καπετᾶνος, ὁ, στ' Καπιτάν, βρύση Μολυβδοσκεπάστου (Α), τὴν ὁποίαν κατεσκεύασε κάποιος καπετᾶνος.

Καπηλειό, τό, στοὺ Καπηλειό, τοποθεσίαι Μεσαριάς (ΒΔ) καὶ Μοναστήριον (ΒΔ) ὅπου ἄλλοτε ἦτο καπηλεῖον.

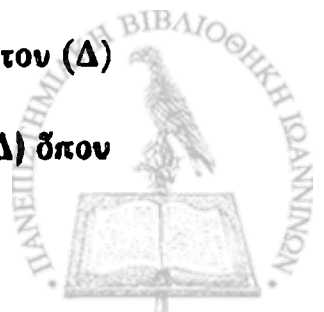
Καπνός, ὁ, στοὺ Γκαπνό, τοποθεσία Γοργοποτάμου, ὅπου ἐκαλλιέργουν καπνόν.

Καραγκιόζης, ὁ, στ' Καραγκιόζ', τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Ν).

Καραγκούνια, τά, στὰ Καραγκούνια, τοποθεσία Ἡλίουραχης (Δ), ὅπου ἡ οἰκογένεια Καραγκούνη εἶχε τὰ κοπάδια της.

Καρακόπειτρα, ἡ, σ' Γκαρακόπειτρα, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Δ) ὅπου εἶναι μικρὲς μαῦρες πέτρες.

Καραμήτσος, ὁ, στ' Καραμήτσ(ου), τοποθεσία Βούρμπιανης (Δ) ὅπου

τὰ κτήματα ἀνήκοντα ἄλλοτε εἰς τὸν περιβόητον ἀντάρτην Βουρμπιανίτην Καραμήτην.

Καραοῦλι, τό, στοῦ Καραούλ', λόφοι Γοργοποτάμου καὶ Ἐλευθέρου (B). Ἀπαντιᾶ καὶ εἰς πληθ. ἄρ: Καραούλια, λόφοι Ζέρμας (A) καὶ Λαγκάδας (A).

Καραπέτσης, ὁ, σι' Καραπέτσ', τοποθεσία εἰς Κοσταρτσικὸν Ζέρμας (A).

Καρατζιά, ἡ, σι' Γκαρατζιά, τοποθεσία Ζέρμας (Δ) μαῦρον χρώματος.

Καρατζίμος, ὁ, σι' Καρατζίμ', τοποθεσία Κονίτσης (NΔ), ὅπου ἐφονεύθη Καρατζίμος τις.

Καραφέρης, ὁ, σι' Καραφέρ, πηγὴ Παλιοσελίου (B), κατασκευασθεῖσα ἐξόδοις Καραφέρη.

Καρβασαράς, ὁ, στοῦ Γκαρβασαρά ἢ Γκραβασαρά, τοποθεσία πλαγινὴ Καστιάνιανης (Δ) ἄνω τοῦ λάκκου.

Πρὸβλ. τὴν γνωστὴν κωμόπολιν Καρβασαράν (νῦν Ἀμφιλοχίαν). Τὴν λ. ὁ Ἀραβαντινὸς (Χρονογρ. Ἑπείρου, τ. Β', σ. 71) γράφει *Καρβοσαράς* θεωρῶν τουρκικὴν (=ξενοδοχεῖον). Προκειμένου περὶ τῆς Ἀμφιλοχίας—Καρβασαρά ὁ Νουχάκης παράγει τὸ ὄνομα ἐκ παραφθορᾶς τοῦ *Κερβάν Σεραῖ* σημαίνοντος ξενῶνα, εἰς ὃν καταλήγουν συνοδαὶ ὁδοιπόρων (ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 259). Τὸ αὐτὸ πιστεύει καὶ ὁ Νικόλ. Λωρέντης (Νεωτάτη Διδακτικὴ Γεωγραφία, τ. Β', 1838, σ. 566) γράφων τοῦτο μᾶλλον *Κερβάν Σαράι*. Ὀνομασίαι χωρίων τοιαῦται δὲν σπανίζουσιν ἐν Ἑλλάδι. Ἀπαντοῦν δύο ἄλλα, εἰς Ἀγραφα (Νουχάκη, σ. 342) καὶ εἰς τὸν δῆμον Δολόπων (σ. 345). Ἀσφαλῶς εἶναι χωρία τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἐνῶ ἦσαν κατ' ἀρχὰς σταθμοὶ στρατοῦ.

Καρβούνι, τό, στὸν Καρβούν', τοποθεσία Κονίτσης (N), ὅπου ἐξῆγον κάρβουνα.

Καρδάρι, νέ, Καρδάρ', τοποθεσία Πλικατίου δασώδης.

Εἰς τὸν νομὸν Φθιωτιδοφωκίδος ὑπάρχει χωρίον Καρδάρα, δι' ὃ ὁ Πολίτης (Λαογραφία, τ. Ε', σ. 261) λέγει: «ἂν καὶ δὲν εἶναι ἐξηκριβωμένον, δὲν εἶναι δ' ὅμως καὶ ἀπίθανον ὅτι τὸ σημερινὸν ὄνομα τῆς κοινότητος προῆλθεν ἐκ λόγου ἀναφερομένου εἰς τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν τῆς χώρας κατὰ τοὺς μέσους χρόνους δηλοῦν ἴσως τὴν ὑπὸ τοῦ χωρίου ὀφειλομένην ἐνιαυσίαν καταβολήν».

Καρκάνι, τό, στὸ Καρκάν', τοποθεσία Καστιάνιανης (A).

Καρουτιά, ἡ, σ' Γκαρουτιχιά, τοποθεσία Κονίτσης (N), ἴσως ἐκ τοῦ δένδρου καρότα (*Daucus carota*, Χελδραῖχ, σ. 48).

Κάρπα Τούρκολο, (λὰ)=στὸ Κεφάλι τοῦ Τούρκου, τοποθεσία Ἀρμάτων (Δ), ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐφόνευσαν Τούρκον, διότι ἐτόλμησε νὰ ἔλθῃ πρὸς εἰσπραξιν φόρων, καὶ ἔστησαν τὸ κεφάλι του. Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ ἐξήγησις αὕτη ἀπὸ τὸν λαόν. Φαίνεται μᾶλλον ὅτι ἔχει σχέσιν ἡ

πρώτη λέξις τῆς τοπωνυμίας πρὸς τὸ λατινικὸν *carpinus*, ἐκ τῆς ὁποίας ἔγινε τὸ κουτσοβλαχικὸν *κάρπινον* (Νικολαΐδου ἐν λέξ.), *carpe* δὲ εἶναι εἰς τὴν ἰσπανικὴν καὶ πορτογαλικὴν. Ἐκ τῆς αὐτῆς ρίζης εἶναι καὶ ἡ ὀνομασία :

Καρπινέτο (λά), τοποθεσία Ἀρμάτων κατωφερῆς (B), τόπος δηλ. ὅπου φύονται ὀστράαι, δένδρα ἔχοντα σκληρὸν τὸ ξύλον, ὡς ἡ ὀξυὰ (ἡ *γανυρί*). Δὲν φαίνεται διαφόρου προελεύσεως καὶ τὸ *Καρπενήσιον*. Εἶναι τὸ γνωστὸν δένδρον *Ostrya carpinifolia* (Χελδράιχ, σ. 110).

Καρνές, αἱ, σ' τ'ς *Καργές*. Οὕτω ὀνομάζονται τοποθεσίαι εἴτε διότι ἦσαν ἢ εἶναι καρναὶ πολλαὶ εἴτε ἦτο ἢ εἶναι μία· τοιαῦται ἀπαντοῦν εἰς Γαλαδίον (NA), Ζέρμαν (A), Λαγκάδαν (N), Νικάνορα (B), Πυξαριὰν (BA) καὶ Χιονιάδες (Δ). Ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδιοκτήτου τῆς τοποθεσίας, ὅπου τὰ ὁμώνυμα δένδρα ἔχομεν τοποθεσίας : *Καρνές τοῦ Μπούρη*, Χιονιάδων (N), *Καρνές τοῦ Πετσέλη*, Βούρμπιανης (N), *Καρνές Στραταίικες*, σ'ς Στραταίικες *Καρνές*, Βούρμπιανης (B), *Καρνές τοῦ Φώτη Πουρνιᾶς* (Δ). Εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν : *Καρνὰ τοῦ Ντόβα*, ἢ, σ' Γκαργνὰ τ' Ντόβα, τοποθεσία καὶ βρύση Κονίτης πλησίον τῆς οἰκίας Ντόβα. Λέγεται καὶ βρύση τοῦ Ντόβα. Ἀπαντᾷ καὶ : *Καρνοπούλες*, αἱ, σ' τ'ς *Καργιουπούλες*, τοποθεσία Ἀηδονοχωρίου (B). Εἰς ἑξοχὴν (NA) ἔχομεν *Καροπούλες*, *Καρουπούλες*, ὅπου ἦσαν μικραὶ καρναί, εἰς δὲ τὴν Βούρμπιανην *Καροπούλια*, στὰ *Καρουπούλια*.

Πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, 126), *Καροῦλα* εἰς Μελισσουργὰς (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 122), *Καρίτσα* εἰς Χόσεψην (ἐνθ. ἀν. σ. 138).

Κασόλα, ἡ, σ' *Γκασόλα*, τοποθεσία Γοργοποτάμου.

Καστάνιανη, ἡ, σ' *Γκαστάνιαν*, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτης.

Ὁ Ἀραβαντινὸς (τ. B', σ. 340) τὸ θεωρεῖ ἑλληνικόν. Ὅντως φαίνεται πιθανώτατον ὅτι ἡ ρίζα τῆς τοπωνυμίας ταύτης εἶναι ἑλληνικὴ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ δένδρου καστανέα. Ἡ κατάληξις ρίζα ὁμως εἶναι σλαβικὴ σημαίνουσα τόπον κατάλληλον διὰ τὴν φύτευσιν τοιούτων δένδρων.

Καστανιές, αἱ, σ' τ'ς *Καστανιές*, τοποθεσίαι Μολυβδοσκεπιάστου (N) καὶ Πουρνιᾶς (A), ὅπου εὗρισκονται ὁμώνυμα δένδρα.

Πρβλ. εἰς ἐπαρχίαν Μετρώων ὄνομα χωρίου (Σταμούλη, σ. 401), τὸ αὐτὸ εἰς Κουκούλι (Στεργιοπούλου, 1938, σ. 108), εἰς Φορτώσι (Στεργιοπούλου' 1933, σ. 133).

Κάστρον, τό, στοὺν *Κάστρον*, 1) ἀπόκρημνος καὶ φύσει ὀχυρὸς βράχος Βούρμπιανης (BA) καὶ 2) λόφος Κερασόβου (BA) ὁμοιάζων πρὸς κάστρον. Ἀπαντᾷ καὶ *Καστρί*, τό, στοὺν *Καστρί*, τοποθεσίαι Καστάνιανης (B) καὶ Φούρκας, ὅπου σώζονται λείψανα ἀρχαίου φρουρίου, ὡς καὶ λόφος Μελισσόπετρας (Δ). *Καστέλι*, τό, στοὺν *Καστέλ*, τοποθεσία Ἀμαράντου (B) ὁμοιάζουσα μὲ φρούριον.

Συνήθης ἡ τοπωνυμία αὕτη καὶ ἀλλαχοῦ. Οὕτω *Κάστρον* ἐν Παρ-

νασσίδι (Κόλια, σ. 127), *Καστελλάκια* ἐν Μυκόνῳ (Μενάρδου, σ. 248), *Καστριλλάκι* εἰς Ἀετορράχην (Στεργιοπούλου 1933, σ. 100), *Καστρί* εἰς Καλέττι (ἐνθ. ἀν. σ. 102), *Καστρί* εἰς Χύσεψην (ἐνθ. ἀν. σ. 138).

Περὶ τὰ κάστρα τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης ἔχουν δημιουργηθῇ καὶ παραδόσεις. Σπουδαιότερα εἶναι ἡ τοῦ Κάστρου τῆς Βούρμπιανης, τὴν ὁποίαν μοι παρεχώρησεν εὐγενῶς ὁ φίλος κ. Χαρ. Ρεμπέλης καὶ ἀναγράφω: «Ὁχπάνῳ ὑπὸ τὸ μῦλο τὸ βακούφικο τς Βούρμπιανης ὀχπέρ' ἀπὸ τὸ πέτρινο γιοφύρ' εἶναι μιὰ πέτρα μεγάλ', καὶ τσουρτσουλυτὴ πού τὴ λέν Κάστρο. Αὐτὴ ἡ πέτρα ἀπλώνεται ἀπὸ τὴν ὀχπίσω τὴ μεριὰ πρὸς τὸ λάκκο τῆς Σιουμάρας κι εἶναι ἀπατ'τη, μόν' οἱ ντραγαταραῖοι γραπατσώνονται κι ἀνεβαίνουν στὴν κορφὴ στὸν τσούρτσουλα καὶ φειάν'ν μὲ κλαριά τὴ ντραγατσιὰ γιὰ νὰ κάθονται στὸν ἥλιο καὶ νὰ φ'λᾶν τ' ἀμπέλια ποῦναι καρσὶ στὴ Μπιζωνιά, στοῦ Τόσ', σιὲς Λόντσες καὶ στὸ Γιατίκ, γιὰτ' εἶναι καρραοῦλ' τὸ κάστρο κι ἔχ' ἀγνάντιο. Στὴ ρίζα αὐτ'νῆς τῆς πέτρας, ἐκεῖ πού περνάει ὁ δρόμος γιὰ τὸν Πεισίγκαζο, βαθειὰ στὴ γῆς ζοῦσ' ἐδῶ καὶ πενήντα—ἑξήντα χρόνια ἕνα στοιχειὸ καὶ φύλαε ἕνα κακαβοῦλ' γιομαῖτο φλωριά πού τᾶχαν θάψ' ἐκεῖ μέσα οἱ κλέφτες. Αὐτὸ τὸ στοιχειὸ ὅπως μοῦ μολογοῦσε ὁ Μητρος Πορφύρ' ἀπὸ τὴ Σέλτβ', πού 'χε κάνει χρόνια ντραγάτς στὴ Βούρμπιανη καὶ τόχε ἰδεῖ, ἦταν ἕνα μεγάλο φεῖδ', ἴσια μὲ τρεῖς τέσσερ' ὀργυιὲς καὶ χονδρὸ σὰ λουμάκ, εἶχ' ἕνα κεφάλ' σᾶν ἀπὸ μὸς' χρονιάρικο, κάτι δόντια σᾶν καρφιὰ μὲ κάτ' μάτια σᾶν πεντόλιρα καὶ κάθε νύχτα τὸ βάχι' τὰ μεσάνυχτα ἔβγαιν' ἀπὸ τὴ σπλιά τ' καὶ κατέβαινε παρακατίτσα στὸ ποτάμ' γιὰ νὰ πιῇ νερό, μόν' δὲμ πείραζ' ἄνθρωπο, μοναχὰ μαυλοῦσε κάποτες καμμιὰ γίδα ἢ καμμιὰ προβατίνα πού ξεκόβουνταν ἀπ' τὸ κουπάδ' καὶ τ'ν ἔτρωε! Τόσες βολὲς οἱ μυλωνᾶδες ἀπ' τὸ μῦλο τὸ βακούφικο πού πήγαιναν νύχτα στίς δέσ' γιὰ νὰ μᾶσ'ν τὸ νερό, τόμπλαξαν πού ροβολοῦσε στὸ ποτάμ' νὰ πιῇ νερό, ἄκ'σαν τς πέτρες καὶ τὰ χαλίκια πού τὰ μάζωνε ὅπως ἔρουνταν κι εἶδαν τὰ μάτια πού γκάλιζαν σᾶν ἀναμμένα κάρβουνα... γιὰ ἐδῶ καὶ κεῖγια γιὰ... γκουτζιάμ θερίο μὲ κέρατα!! Ἕνα βράδ' ὁ Κώτα Μπουρέκας ὁ μυλωνᾶς παραμόνεψε ὀχπάν' ἀπὸ τ' αὐλάκι τοῦ μύλου μὲ μιὰ τσιγγάρα γιὰ νὰ τὸ σκοτώσ' καὶ νὰ τοῦ πάρῃ τὸ πατζέχρ' ποῦναι ἱλιάτ' γιὰ πολλὲς ἀρρώστειες καὶ τὸ βάνουν σὲ μανιζούνια καὶ νὰ βγάλ' καὶ τὸ λαμπακαρισμένο χρυσαφ'κὸ πῶχ' μέσα στ' ἄντερα, μόν' ἅμα ἰδεῖδε ἀρχίν'σε νὰ τρέμῃ καὶ τόπεσε τὸ ντουφέκ' ἀπὸ τὰ χέρια κι ἀπόμ'νε ὁ κάψο Κώτας ἔτσ' ἀραγμένος ἀπ' τὸ φόβο του, ὥσπου πάει ὁ σύντροφός του ὁ Κῆτο Παπαδηῆμος καὶ τὸν ἀνάφερε. Τώρα ἔχ' κάμποσα χρόνια πού δὲ ματαφάν'κε αὐτὸ τὸ στοιχειό. Τί γίνκε.... κένας δὲν ξέρει. Ὁ μακαρίτης ὁ Λάμπρο Μπούσης μοῦλεγε πὼς ξεπροντίστ'ην ἀπὸ τὸ Κάστρο καὶ πάει ψ'λότερα στίς σπηλιὰς τς Μελ'σόπετρας!!».

Καταλαιμός, ὁ, στοὺν Γκαταλιμό, δάσος Σανοβοῦ (B) ἀνῆκον σήμερον κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς τὸ χωρίον.

Καταρράκτης, ὅσαξ Ἀρμάτων (B) σχηματίζων καταρράκτην.

Καταφύλι, τό, στοὺ Καταφύλ', δάσος καὶ ἀπότομος τοποθεσία Κονίτιος (N).

Ἀσφαλῶς τοῦτο εἶναι ἐκ τοῦ *Καταφύκι*, ὅπερ ἐκ τοῦ καταφυγή. *Καφύκι* καὶ *Καταπύξι* ἐν Ἀττικῇ (Σαροῇ σ. 128), *Καταφύδι* εἰς Χουλιαράδες (Σούλη σ. 230).

Κατελᾶνος, στοὺ Γκατελάνου, βρύση Φούρκας (BΔ) εἰς τὰ ῥιζὰ τοῦ Βέργου.

Εἰς τὴν τοπωνυμίαν ταύτην δὲν δύναται τις νὰ στηριχθῇ, διὰ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι μᾶλλον διαπιστώνει τὴν προσέγγισιν τῶν Κατελάνων κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν των εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ Χριστοφορίδην, ἡ λέξις εἶναι βουλγαρική εἰσαχθεῖσα εἰς τὴν ἁλβανικὴν καὶ σημαίνουσα κύκλωπα, ἄνθρωπον ἄγριον, μεθ' ἑνὸς ὀφθαλμοῦ (ἐν λέξ.). Ἀσφαλῶς κάποια παράδοσις περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς πηγῆς ταύτης, ἥτις δὲν διασώζεται σήμερον.

Κατσιώτας, ὁ, στ' Κατσιώτα, τοποθεμία Λαγκάδας (Δ).

Κατσοῦκες, αἱ, σ' τ'ς Κατσοῦκες, ῥάχη Καβασίων ἔχουσα πολλὰς κορυφὰς (τσοῦκες) (BΑ). Λέγεται εἰς οὐδέτερον : *Κατσούκι*, τό, στοὺ Κατσούκ', περιοχὴ Βούρμπιανης (NΑ).

Ἡ προέλευσις τῆς τοπωνυμίας ἐκ τοῦ : *Κατὰ τίς τσοῦκες*.

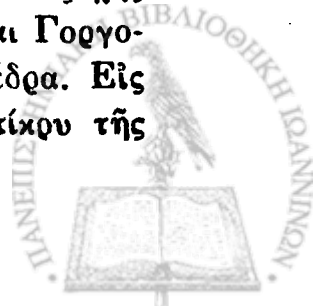
Κατσούφα τῆς Ἀγγέλωσ, στ' Γκατσούφα τ'ς Ἀγγέλους, τοποθεσία ἀνήκουσα εἰς τινὰ ἀγγελικὴν.

Καχτίτσι, τό, στοὺ Καχτίτσ', τοποθεσία Κονίτιος (A).

Καψάλα, ἡ, στ' Γκαμψάλα, τοποθεσία Γοργοποτάμου, ὅπου τμήμα δασῶδες ἐξ ὄξυων, ἀπεσιλώθη ἐκ πυρκαϊᾶς. Ἀπαντᾷ καὶ ὁ τύπος *Καψάλι*, τό, στὸ Καψάλ', τοποθεσία Νικάνορος (NΑ), ὡς καὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν *Καψάλια*, (τά), τοποθεσία Καντσίκου (NΑ). Διὰ τὴν τελευταίαν τοποθεσίαν διηγοῦνται ὅτι προσέφευγον εἰς αὐτὴν οἱ κάτοικοι τρομοκρατούμενοι ὑπὸ τῶν μπέηδων, ἐκαψάλιζον (ἦτοι ἔκαιον) δὲ τμήμά τι τοῦ δάσους καὶ ἐκρύπτοντο ἐκεῖ, διὰ νὰ ἀποφεύγουν τὰς τιμωρίας.

Συνήθης τοπωνυμία ἀπαντῶσα ἐν Εὐρυτανίᾳ *Καψάλα* (Λουκοπούλου, σ. 124), ἐν Ἀττικῇ (Σαροῇ ἐνθ' ἄν.), ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, σ. 127). Ἐν Γορτυνίᾳ ὑπάρχει ὁ τύπος *Καψαλιάς*, εἰς Χουλιαράδες *Κάψαλο* (Σούλη, σ. 230), *Καψάλα* εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 117), εἰς Μελισουργοὺς (ἐνθ. ἄν. 122), *Κάψαλα* εἰς Χόσεψην (ἐνθ. ἄν. σ. 138).

Κέδρος, ὁ, στοὺ Γκέδρου, 1) τοποθεσία Καστάνιανης (Δ), ὅπου ἦσαν πολλὰ κέδρα, 2) μικρὸς λάκκος (ποτάμι) Ὁξῶς (A), διότι ὑπάρχουν γύρω πολλὰ κέδρα. Ἀπαντᾷ καί : *Κέδρον*, τό, στοὺ Κέδρου, τοποθεσία ἑξοχῆς (N), ὅπου ἀφθονοῦν τὰ κέδρα. *Κέδρα*, τά, στὰ Κέδρα, τοποθεσίαι Γοργοποτάμου, Καντσίκου (A) καὶ Πουρνιᾶς (Δ), ὅπου ἀφθονοῦν τὰ κέδρα. Εἰς Γοργοπόταμον ὑπάρχει καί : *Πέρα Κέδρα*, στὰ Πέρα Κέδρα, ἀντίκρου τῆς θέσεως Κέδρα χωριζομένη αὐτῆς διὰ χειμάρρου.

Κέδρα καὶ *Κέδρος* ἀπαντοῦν εἰς Παρνασσίδα (Κόλια σ. 128) *Κέδρος* εἰς Κυστήτσι (Στεργιοπούλου 1933, σ. 113) εἰς Μελισσουργούς (ἐνθ. ἀν. 6 122), *Κέδρα* καὶ *Κεδράκις* εἰς Χώσεψην (ἐνθ. ἀν. σ. 138).

Κελιά, τὰ, στὰ Κιλιά, τοποθεσία Κερασόβου (Ν) ὁμοιάζουσα πρὸς κελιά μοναστηρίου. Ἀπαντᾷ καί: *Κελιά* τοῦ *Μπούφου*, στ' *Μπούφ'* τὰ Κιλιά, τοποθεσία Πουρνιάς (Δ), ὅπου κάποτε κατῴκησέ τις ἀπὸ τὸ χωριὸ μόνος καὶ ἔλεγον οἱ ἄλλοι ὅτι «σὰν μποῦφος» (δηλ. μόνος του) μένει ἐκεῖ.

Κερασιά, σ' *Γκιρασιά*, τοποθεσίαι Καντσίκου (Α) καὶ Πυξαριάς (ΝΔ), ὅπου ἦτο ἄλλοτε κερασιά, καὶ βρύση εἰς Μολυβδοσκεπάστιον (Α), ὅπου εἶναι ἀγρία κερασιά. Εἰς Πουρνιάν (Ν) ἔχομεν δύο τοποθεσίας: Ἐπάνω *Κερασιά*, σ' ν' Ἀπάν' *Κιρασιά*, καὶ *Κάτω Κερασιά*, σ' *Γκάτου Κιρασιά*.

Πρβλ. *Κερασιές* εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 113). Συνήθης φυτώνυμος τοπωνυμία καὶ ὀνομασία χωρίων πολλῶν τῆς Ἑλλάδος.

Κέμπ, νὲ *Κέμπ*, τοποθεσία μικρὰ Πλικατίου. *Κέμπ* ἄλβ, σημαίνει τὸ ποδᾶρι. Πιθανῶς παραπλήσιον πρὸς τὸ ἑλληνικὸν «ἐνα ποδᾶρι τόπος».

Κεραμαριά, τὰ, στὰ *Κιραμαργιά*, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου, ὅπου κατεσκεύαζον κεραμίδια.

Ἡ τοπωνυμία ἐκ τοῦ *Κεραμιδαρεία*· πρβλ. ἐν Παρνασσίδι *Κεραμιδαρειὸ* (Κόλια, σ. 128).

Κεράσοβον, τό, στοῦ Κιράσοβου, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτης, ὅπου συνῴκησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Ῥαχόβου καὶ Κάτω Μαχαλᾶ κατὰ τὴν παράδοσιν. Τὸ Ῥάχοβον ἀπὸ 19 οἰκογενείας κατὰ τὴν παράδοσιν λόγῳ τῶν ἀλβανικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τῶν κακοποιῶν στοιχείων ἠναγκάσθη νὰ μετοικήσῃ εἰς Κεράσοβον τὸ 1780, ὃ δὲ Πέρα Μαχαλᾶς χωριζόμενος ἀπὸ τὸ Κεράσοβον διὰ τοῦ Βουρκοποτάμου καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐπικοινωνῇ μετ' αὐτοῦ, διὰ νὰ ἀντιμετωπίξῃ τὰς ἐπιδρομάς, συνεχωνεύθη ὡσαύτως μὲ τὸ Κεράσοβον.

Ὁμοία ὀνομασία χωρίων εἰς δῆμον Ἀγραίων Αἰτωλίας (Νουχάκη ἐνθ' ἀν. τ. Α', σ. 340), *Κεράσοβον* εἰς δῆμον Μακρινείας (ἐνθ' ἀν. σ. 254).

Κέτσης, ὃ, στ' *Κέτσ'*, τοποθεσία Κερασόβου (ΝΑ).

Κεφάλια, τὰ, στὰ *Κιφάλια*, λόγκος Ἀηδονοχωρίου, ὅπου εἶχαν καλλιεργήσει νέα ἀμπέλια.

Αὕτη εἶναι συνήθης κατὰ παρομοίωσιν τοπωνυμία. Πρβλ. τὸ ἀρχαῖον *Κυνὸς κεφαλαί*. Νεώτεραι εἶναι αἱ ὀνομασίαι χωρίων, ὡς: *Κεφάλες* χωρίον τοῦ δήμου Ἰστιαίων, Χαλκίδος (Νουχάκη ἐνθ' ἀν. τ. Α', σ. 144).

Κεφαλόβρυσον, τό, στοῦ Κιφαλόβρουσου, βρύση Βούρμπιανης (Α) καὶ βρύση μὲ τὴν πέριξ τοποθεσίαν εἰς Λυκόρραχην (ΝΔ).

Συνήθης ἡ τοπωνυμία ἐν Ἑλλάδι· πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Κόλια 128), τὸ γνωστὸν χωρίον τῆς ἐπαρχίας Τριχωνίας καὶ ἄλλα. Ἡ τοπωνυμία καθαρῶς ἑλληνικὴ προηγήθη τῆς συγκροτήσεως χωρίου, τὸ ὁποῖον ἀπηρτίσθη περὶ τὴν βρύσιν. Συνήθως λέγεται *Κεφαλόβρυσον* τὸ μέρος ἀκριβῶς, εἰς

τὸ ὁποῖον βγαίνει ἄφθονον νερὸ ἀπὸ τὴν γῆν. Κατόπιν καὶ ἡ γύρω τοποθεσία καὶ μετὰ ταῦτα τὸ συγκροτηθὲν παρ' αὐτὸ χωρίον.

Κεχρί, τό, τοῦ Κιχρί, τοποθεσία Ἀσημοχωρίου (ΝΑ), ὅπου ἔσπειρον κεχρί. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον τοποθεσία Λαγκάδας (Ν) τὰ *Κεχριά*.

Συνήθης φυτώνυμος τοπωνυμία ἐν Ἑλλάδι. Δὲν εἶναι νέα ἢ τοπωνυμία. Τὸ ἀρχαῖον *Κεγχρεαί* αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ἀπὸ τὸ ὄνομα Κέγχρος. Νεώτεροι τοπωνυμιαὶ ἀπὸ τὸ κεχρί (ἐκ τοῦ κέγχρος) εἶναι αἱ: *Κεχριάνικα*, χωρίον δήμου Μέσης ἐπαρχίας Οἰτύλου (Νουχάκη ἐνθ' ἀν. τ. Β', σ. 771), *Κεχριαῖς*, χωρίον τοῦ δήμου Αἰγαίων Χαλκίδος (ἐνθ' ἀν. τ. Α', σ. 136), *Κεχροβούνιον* εἰς τὴν νῆσον Τήνον (ἐνθ' ἀν. τ. Β', σ. 79σ) κ.ἄ. Γεωργικαὶ ἐκτάσεις κατ' ἀρχὰς τὰ χωρία ταῦτα, ὅπου ἐκαλλιεργεῖτο ὁ κέγχρος κυρίως, κατόπιν συνφκίσθησαν ἀναγκαστικῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ τόπου καλύτερον.

Κῆποι, οἱ, σ'τ'ς Κήπ'ς, τοποθεσίαι Ἀσημοχωρίου (ΝΔ), Γαναδιοῦ (Β), Καντοίκου (Α) πλησίον τῆς παλαιᾶς Λιάσκας καὶ Λαγκάδας (Ν) εἴτε νῦν εἴτε ἄλλοτε καλλιεργούμεναι. Ὑποκοριστικὸν αὐτοῦ εἶναι: ὁ *Κηπαρίκος*, ὁ, τοῦ Γκηπαρίκου, τοποθεσία Ἀσημοχωρίου (Α) ὀνομασθεῖσα οὕτω, διότι οὔσα πλήρης δένδρων ὁμοιάζει μὲ κηπάριον. Ἀπαντᾷ καὶ *Κηπάρια*, τά, στὰ *Κηπάργια*, τοποθεσία ἑξοχῆς (Δ), ὅπου εἶναι λαχανόκηποι. *Κηπώματα*, τά, στὰ *Κ'πώματα*, τοποθεσία Ζέρμας (ΒΑ), πρὸν κῆποι.

Πρβλ. *Κῆπος* εἰς Χουλιαράδες (Σούλη σ. 230). Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, δι' ὃν αἱ φυτώνυμοι ἀπλαῖ τοπωνυμιαὶ κατέληξαν εἰς ὀνομασίας χωρίων, ἔχομεν Κήπους, χωρία εἰς Σῦρον (Νουχάκη ἐνθ' ἀν. τ. Β' σ. 783) καὶ Ζάκυνθον (ἐνθ. ἀν. 857).

Κιαμᾶτες, οἱ, στ'ς Κιρμᾶτες, συνοικία Ἀγίας Βαρβάρας (Α), ὅπου κατοικοῦν οἱ Κιαμαῖοι (Κιάμας).

Κιασπίνι λά, λόφος Ἀρμάτων (Β).

Ἡ λ. βλαχική, διότι εἰς τὴν κουτσοβλαχικὴν γλῶσσαν ὑπάρχει λέξις *κιάπτινε* (=κτένι), *κιάσπινε* δὲ οὐγγρική (βλ. Νικολαΐδην ἐν λέξ.).

λὰ *Κιάτρα Λέφη* (=στὴν Πέτρα τοῦ Λέφη), τοποθεσία Διστράτου (Δ). λὰ *Κιάτρα Μούκα*, τοποθεσία Ἀετομηλίτσας βραχώδης. λὰ *Κιάτρα ἄλ Μπέτ'*, 1) βραχώδης τοποθεσία Διστράτου (Δ) ὅπου θὰ ἔμενεν ὁ κλέφτης Μπέτης, 2) λόφος Ἀρμάτων (Α), διότι ἐσκοτώσαν τὸν Τοῦρκον Μπέτην. λὰ *Κιάτρα ἄλ Ντουσιονμάνου* (=στὴν πέτρα τοῦ παλικαριοῦ), τοποθεσία Διστράτου (ΝΑ), κλέφτικο καραούλι. λὰ *Κιάτρα ἄλ Συργιάννη*, καραούλι Διστράτου, ὅπου ἐσκοτώθη ὁ κλέφτης Συργιάννης. *Κιάτρα Φούρλου* (=πέτρα τοῦ κλέφτη), τοποθεσία Διστράτου (Ν), καραούλι. *Κιάτρα ἄλ Τσαπουλού* (=πέτρα τοῦ τράγου), τοποθεσία Διστράτου, ὅπου πηγαίνουν τὰ ἄγρια γίδια.

Κιάτρα, λέξις βλαχική σημαίνουσα λίθον (Νικολαΐδου ἐν λέξ.).

λὰ Κιάφα ντὶ Γράμμουςcht, αὐχὴν Ἀετομηλίτσας εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Γράμμου.

Ἡ λ. τουρκικὴ *Kafa* κατὰ Νικολαΐδην (ἐν λ.), ἐκ τούτου δὲ ἡ ρουμανικὴ *ceafa* καὶ ἡ κουτσοβλαχικὴ *κιάφα* σημαίνουσα τράχηλον. Συνήθης ἡ τοπωνυμία αὕτη. Γνωστὴ ἡ περίφημος Κιάφα τοῦ Σουλίου.

λὰ Κίκου, βρύση Ἀρμάτων (Δ).

Κουτσοβλαχικὴ ἡ λέξις σημαίνουσα *κίκα* = σταγὼν Δηλ. σημαίνει πηγὴν ἔχουσαν ὀλίγον ὕδωρ, δηλ. βρυσούλα, ὅπερ εἰς τὴν ρουμανικὴν ἔγινε *p i c* σημαῖνον σταγὼνα (Νικολαΐδου ἐν λέξ.).

Κίνετ, λόφος Ἀρμάτων (Β).

Ἡ λέξ. κουτσοβλαχικὴ σημαίνουσα πευκῶνα εἰς παραφθορὰ τοῦ λατινικοῦ *p i n e t u m*.

Ἐκ τούτου ὀνομασία χωρίου εἰς ἐπαρχίαν Μεγαρίδος Κινέτα (Νουχάχη τ. Α', σ. 84).

Κίρκας ἄγιος, στὸν Ἀη-Κίρκα, τοποθεσία ἐξοχῆς (Β) ὅπου ὁμώνυμος ἐκκλησία.

Κίσκας, ὁ, στ' Κίσκα, κορυφογραμμὴ Γαναδιοῦ (Β) συνορεύουσα μὲ Καστάνιανην. λὰ *Κιτρένι* (=στὰ Κατράμια), τοποθεσία Διστράιου (Ν), ὅπου βγάζουν κατράμια.

Κλαδερές, αἱ, στ' Κλαδιρές, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Ν), ὅπου κλαδιά. Πρβλ. *Κλαδερό* εἰς Μύρθιο (Χαιζιδάκης σ. 4).

Κλειδί, τό, στοὺ Κλειδί, 1) τοποθεσίαι στεναὶ Ἀσημοχωρίου (ΝΑ), Ὁξυᾶς (Ν) καὶ Πυξαριᾶς (Δ) 2) παραποτάμιος τοποθεσία Βούρμπιανης, ὅπου συμβάλλουν δύο ποτάμια, ὁ Βουρμπιανίτικος καὶ ὁ Ζερματινός.

Τὸ αὐτὸ ἐν Γλυτονιαβίστη (Ἀναγνωστοπούλου σ. 93).

Κλεισοῦρα, ἡ, σ' Γλεισοῦρα, τοποθεσίαι Μολυβδοσκεπάστου (Ν). Βλ. καὶ *Γκροῦκα* καὶ Πεκλαρίου. Τὴν δευτέραν ὀνομάζει ὁ Μυστακίδης (ἐφημερίς Κονίτσα φύλλ. 26]10 5-15). *Στενὰ τοῦ Πύρρου* οὐχὶ δικαίως.

Οὕτω καλεῖται χωρίον πρὸς Α. τοῦ Τεπελενίου, στενὴ κοιλάς, δι' ἧς διέρχεται ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Ἰωαννίνων—Κονίτσης μεταξὺ τῶν χωρίων Δολιανῶν καὶ Ἀρίστης, χωρίον παρὰ τὸν Λοῦρον (Ἀναγνωστοπούλου σ. 91). Ὅμοίως χωρία εἰς τὸν δῆμον Δωρίου Τριφυλίας (Νουχάχη ἐνθ. ἀν. τ. Β', σ. 661) καὶ εἰς τὸν δῆμον Αἰπείας Πυλίας (ἐνθ. ἀν. σ. 705)

Κλένος, ὁ, στοῦ Γκλένου, τοποθεσία Ἀσημοχωρίου (ΝΑ) ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου. Εἰς Ζέρμαν τοποθεσία στοῦ *Γκλένου* τ' *Τσιγάκα*. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔχομεν καί: *Κλενάδια*, στὰ Κλινάδγρια, εἰς Ἀσημοχώρι (Δ). Ἐχομεν λ. κουτσοβλαχικὴν *κλένου* (=κυπρίνος), κατὰ δὲ τὸν Νικολαΐδην εἶναι λέξ. σλαβικὴ (ἐν λ.).

Κλέφτης, ὁ, στοῦ Γκλέφτ', 1) τοποθεσία Καντσίκου (ΒΔ)· πρὸ ἐτῶν εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἐλθόντες κλέφτες ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν ἐμοίραζον τὰ κέρδη των· ἡγέρθη ὁμως φιλονικεῖα. ἔξ ἧς ἐφονεύθη εἰς, τοῦ ὁποίου τὸ μνη-

μα σφύζεται· 2) τοποθεσία Πουρνιάς (N)· διὰ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς δύο παραδόσεις ὑπάρχουν· κατὰ τὴν πρώτην ἐκεῖ εἶχε τὰ λημέρια του κάποιος κλέφτης, κατὰ τὴν δευτέραν ἐκεῖ εἶχε σκοτωθῇ κάποιος κλέφτης. Ἐκ τούτου ἔχομεν : Κλεφτόβρυση, βρύση καὶ δάσος Φούρκας, καὶ Κλεφτοπήγαδον, στοὺν Κλιφτουπήγαδον, τοποθεσία καὶ Βρύση Νικάνορος, διότι ἐχρησιμοποιεῖτο ὑπὸ τῶν κλεφτῶν.

Κληματοσίδες, αἱ, στ'ς *Κληματοσίδες*, τοποθεσία Ἀκδονοχωρίου, ὅπου εἶναι πολλαὶ *κληματοσίδες* (ἢ *Clematis Flammula* Χελδράϊχ σελ. 1).

Κλιόσης, ὁ, στ' *Κλιόsch*, τοποθεσία Ἀγ. Βαρβάρας λεγομένη καὶ Ἀγιος Μηνᾶς.

Κνίπα, ἡ, στ' *Γκνίπα*, τοποθεσία Ζέρμας (Δ).

Κοινό, τό, στὸ *Κοινό*. δάσος Ζέρμας (Α), χωράφια ἄλλοτε τοῦ χωρίου, τὰ ὅποια διεμοίρασαν.

Κόκκινο, τό, στοὺν *Κόκκινον*, τοποθεσία Σιράτσανης (Α) λόγῳ τοῦ χρώματος τοῦ χώματος. Λέγεται καί : *Κοκκινάδι*, τό, στοὺν *Κοκκινάδ'*, λόφος Ἐλευθέρου (ΒΑ). Ἐν συνθέσει : *Κοκκινόπετρα*, στ' *Γκουκκινόπιτρα*, κοκκινωποὶ βράχοι Βούρμπιανης (Β) καὶ Πυρσόγιαννης (N) καὶ τοποθεσίαι *Κοσταρτσικοῦ Ζέρμας*, (Α) καὶ *Χιονιάδων* (ΒΔ). *Κοκκινόρραχες*, αἱ, στ'ς *Κουκκινόρραχες*, λοφίσκοι Ἀηδονοχωρίου. *Κοκκινόχωμα*, τό, στοῦ *Κοκκινόχουμα* τοποθεσίαι *Γοργοποτιάμου* (βλ. *Κόκκινη Πέτρα*) καὶ *Κονίτης* (NΔ).

Πρβλ. *Κοκκινιές* καὶ *Κοκκινία* ἐν *Παρνασσίδι* (Κόλια 130), *Κοκκιναριά* καὶ *Κοκκινιά* ἐν Ἀττικῇ, *Κοκκινόζα* χωρίον ἐν Κερκύρᾳ (Νουχάκη 199), *Κοκκινόχωμα* ἐν Κουρέντοις, *Κόκκινα* καὶ *Κόκκινη* καὶ *Κοκκινόχωμα* εἰς Χουλιαράδες (Σούλη 231), *Κοκκινόης* εἰς Κουκούλι (Στεργιοπούλου 1933 σ. 108), *Κόκκινο* εἰς Κωστήτσι (Ξεθ. ἄν. σ. 113).

Κοκοροῦτζο, τό, στὸ *Κοκοροῦτζο*, τοποθεσία Ζέρμας βραχύδης.

Κολοκυθιά, ἡ, σ' *Γκουλοκ'χθιά*, λόφος Πεκλαρίου (Β) καλλιεργούμενος ἄλλοτε μὲ *κολοκυθιές*.

Πρβλ. χωρίον *Κολοκυθιά* εἰς δῆμον Ὀμιλαίων Μαρχίας Φθιώτιδος (Νουχάκη ἐνθ. ἄν. τ. Α' σ. 177)

Κολομπίνα, ἡ, στ' *Γκουλουμπίνα*, τοποθεσία Καντσίκου (ΒΔ) καλλιεργουμένη.

Κολτσίδα, ἡ, σ' *Γκουλ'τσίδα*, τοποθεσία Πουρνιάς (Α), ἐκ τοῦ γνωστοῦ φητοῦ, τοῦ ὁποίου πλεῖστα εἶδη ὑπάρχουν (Χελδράϊχ σ. 671, 80, 48, 55, 63, 38, 48, 22).

Κολώνια, ἡ, σ' *Γκουλώνινα*, πηγὴ Πυρσόγιαννης (ΒΔ) ἔχουσα ἄλλοτε *κολῶνες*.

Κομμάτια, τά, στὰ *Κουμμάτχ'ια*, μικρὰ κτήματα Καστάνιανης (Δ) φαίνονται ταῦτα ὡς *κομμάτια*.

Πρβλ. *Κομματάκια* ἐν *Παρνασσίδι* (Κόλια σ. 130), διότι τὸ ἔδαφος κόβεται *Κομματάκια* συνοικισμὸς Πραμάντων (Νουχάκη τ. Α', σ. 306).

Κόνιτσα, ἢ, σι' Γκόν(ι)τσα, κωμόπολις, ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας διαιρουμένη εἰς δύο συνοικίας, τὴν Ἄνω καὶ Κάτω. Τουρκιστὶ ἐλέγετο Ἄνω καὶ Κάτω Βαρόσι.

Περὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς κωμοπόλεως ταύτης, τὴν ὁποῖαν ὁ λαὸς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας παρουσιάζει ὡς πόλιν μεγαλυτέραν μάλιστα τῆς τῶν Ἰωαννίνων διὰ τοῦ γνωστοῦ «Γιάννινα χωριὸ Κόνιτσα κασαμπᾶς», δὲν ἔχομεν σαφεῖς καὶ συγκεκριμένας πληροφορίας οὔτε φαίνεται πιθανὸν ὅτι δύναται νὰ εὑρεθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς. Πουθενὰ ἡ ὀνομασία δὲν ἐδόθη ἀλλαχοῦ. Κειμένη εἰς τὴν ὑπώρειαν τοῦ βουνοῦ Νύμφη χαρακτηρίζεται ὡς «πόλις νέας ἰδρύσεως» ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, τ. Β', σ. 86). Ἐκφεύγει τοῦ πλαισίου τῆς παρούσης ἐρεῦνης ἡ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος ἂν ἦτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἢ καὶ κατὰ τὸν μεσαῖωνα πόλις. Βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ Κόνιτσα ἢ Κόνιτσα, ὅπως συνηθίζεται ὑπὸ τῶν παλαιότερων νὰ γράφεται, ἦτο μία ἀπὸ τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου, ὅπου εἶναι κεφολοχώρια καὶ εἶναι «Ἕλληνες οἱ κάτοικοι καὶ κατὰ τὰ ἥθη καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, ὁμοίως... καὶ σ' ὅλην τὴν Κόνιτσα... πόλις μικρὴ ἐπισκοπὴ τοῦ Μητροπολίτου Ἰωαννίνων» κατὰ τὸν Ψαλίδαν (Ἡ Τουρκία κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰῶνος ὑπὸ Γ. Χαριτάκη ἐν Ἡπειρωτ. Χρονικοῖς, τ. Α', 1931, σ. 58—59). Παλαιότεραν μνείαν τῆς κωμοπόλεως ἔχομεν εἰς κώδικα τῆς μονῆς Μολυβδοσκεπάστου κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17 αἰῶνος, ὅπου σημειοῦται, ὡς ἐπροφέρετο, *Κόνιτσα*, γραφομένη εἰς μεταγενέστερα ἔγγραφα *Κόνιτσα*, ὁ δὲ κάτοικος Κονιτζίωτης (Εὐρ. Σούρλα, σ. 207 ἐξ. καὶ Ἀραβαντινοῦ ἐνθ. ἀν.). Καὶ ὁ Rouqueville (*Voyage de la Grèce*, ἐκδ. 2α, τ. Α', Paris, 1826, σ. 220) γράφει τὴν Κόνιτσαν Conitza καὶ Gonitza, κατωτέρω δὲ Gonitza ou Cognitza σημειῶνων: je prends ici l'orthographe de la prononciation de son nom (σ. 221) ἂν καὶ πλειστάκις τὴν γράφει Conitza. Cognitza γράφει καὶ ὁ Palmer (*Graec Antiqua lib. I*, σ. 36). Ἀπόπειραν πρὸς ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος τῆς κωμοπόλεως ἔκαμεν ὁ Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία τ. Β' σ. 86) γράφων ὅτι περὶ ταύτην «κατὰ τινὰς ἔκειτο ἡ πάλαι πόλις Στύμβαρα καὶ κατ' ἄλλους ἡ Κνωσσός... Ἐὰν δὲ τοιαύτη πόλις ὑπῆρξεν ἄλλοτε ἐν τῇ Ἡπείρῳ, πιθανολογεῖται ἡ δευτέρα γνώμη, καθότι ἡ λέξις Κόνιτσα παρήχθη ἐκ τῆς Κνωσσοῦ, Κνωσσός, Κονισσός, Κόνισσα καὶ Κόνιτσα». Ὁ Rouqueville (ἐνθ' ἀν. σ. 220) φαίνεται παράγων τὴν ὀνομασίαν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ὄρους Conis, εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ ὁποίου ἡ ἐκτισμένη πελασγικὴ ἀκρόπολις πιθανὸν νὰ ἦτο τὸ ἀρχαῖον Ἑκατόμπεδον.

Ὅμοιαι τοπωνυμῖαι εἶναι μία τῶν κορυφῶν τοῦ Ταῦγέτου (Νουχάκη, Χωρογραφία τ. Β', σ. 759) καὶ χωρίον τῆς εὐρωπαϊκῆς ἄλλοτε Τουρκίας, τοῦ βιλαετίου τῆς Βοσνίας (*Mostras Dictionnaire géographique de l'Empire Ottoman*, Petersbourg, 1873). Τὴν ἐρμηνείαν ὁμοῦς τῆς ὀνομασίας ταύτης δίδει μόνον τὸ φυτὸν *κόνιζα*. Περὶ τούτου ὁ Μ. Στεφανίδης (Δημῶδη φυσιογνωστικά, ἐν Λαογρ. τ. Ι, σ. 204) γράφει ὅτι «τὸ φυτὸν κόνιζα, *ipula gra-*

neolens, καλεῖται ἐκ τῆς ὁσμῆς αὐτῆς βρωμίτσα καὶ ἐκ τῆς μορφῆς τῶν φύλλων τῆς ἀγριοθρούμπη καὶ δενδρολίβανο (πρβλ. τὴν λεπτὴν κόνυζαν ἢ λιβανωτίδα τοῦ Διοσκ. Γ' 89 τὴν *inula viscosa*, τὴν φυομένην εἰς κοίτας ξηροποτάμων, ὅθεν νεροκόνυζα, νεροκολλησιὰ καὶ μαρακόνυζα, ὁσμῆς δὲ βαρείας, ὅθεν κορεόχορτο»).

Κοντογιάννης, ὁ, στ' Γκουντουζάνν', τοποθεσία Καστάνιανης, ὅπου κτήματα ἄλλοτε τοῦ Κοντογιάννη.

Κοντοκαϊτέρι, τό, στοῦ Κουντουκαϊτέρ', δάσος Πυξαριᾶς (ΝΔ), ὅπου εἶναι τὸ πλεόν εὐκόλον καὶ καλὸν καρτέρι ἀγρίων χοίρων.

Κοντοκλάδι, τό, στοὺ Κουντουκλάδ', τοποθεσία Πουρνιαῶς (Α), ὅπου ἄλλοτε ἦσαν χαμόκλαδα.

Κοπάνες, αἱ σ' τ'ς Κουπάνις, τοποθεσία Κερασόβου, ὅπου εἶναι δοχεῖα ἀπὸ κορμούς δένδρων ὀνομαζόμενα κοπάνες, ὅπου πίνουν νερὸ τὰ ζῶα. Τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἶναι ἡ τοπωνυμία *Κόπανος*, τοποθεσία Στράτσανης (ΒΑ),

Τῆς αὐτῆς προελεύσεως εἶναι καὶ ἡ τοπωνυμία *Κοπανᾶς* παρὰ τὴν Χαλκίδα (Ντιουχάκη τ. Α', σ. 133), *Κοπανάκι* συνοικισμὸς Βαρυμπόπης Τριφυλίας (ἐνθ' ἀν. τ. Β', σ. 659), *Κοπανάκι*, χωρίον εἰς δῆμον Δωρίου τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας (ἐνθ' ἀν. σ. 661) καὶ *Κοπανίτσα*, χωρίον εἰς δῆμον Αὐλῶνος τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας (ἐνθ' ἀν. σ. 660) καὶ χωρίον δήμου Φιγαλείας ἐπαρχίας Ὀλυμπίας (ἐνθ. ἀν. σ. 675).

Κοπέλλω, ἡ, στ' Γκουπέλλω, τοποθεσία Ἀηδονοχωρίου (Ν) καὶ πηγῇ, τῆς ὁποίας τὸ νερὸ τὸ πρῶτον τοῦ χωρίου, δηλ. κοπέλλα. Δὲν φαίνεται πιθανὸν τοῦτο· χαριέντως συνηθίζουν μὲ παραπλήσια ὀνόματα νὰ ὀνομάζουν τὰς πηγάς, τὰς ὁποίας συνηθίζουν νὰ πιστεύουν ὅτι κατοικοῦν νύμφαι. Ὑπὸ τοιαύτην ἐννοίαν δεόν νὰ ἐκληφθῇ ἡ ἡμετέρα τοπωνυμία.

λὰ *Κουρμπουλού* (=στοῦ Καϋμένου), τοποθεσία Διστράτου (Δ). Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν δίδουν οἱ λαϊκοί. *Κόρμπου* σημαίνει κουτσοβλαχιστὶ κόρακα (Νικολαΐδου ἐν λ.) καὶ ἡ τοπωνυμία σημαίνει ὅ,τι καὶ ἡ Κορακοφωλιά.

Κοπραινίτσα, ἡ, στ' Γκουμπρινίτσα, τοποθεσία Γοργοποτάμου.

Τῆς αὐτῆς προελεύσεως εἶναι καὶ ἡ Κόπραϊνα τῆς Ἀρτης, (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 294), Αἰγινίου (τ. Α', σ. 321), Δολόπων (ἐνθ. ἀν. σ. 345) καὶ Μαλευρίου (τ. Β', σ. 761). Ἡ συγκέντρωσις κτηνῶν εἰς τι μέρος ἐδημιούργει εἰδικὴν μορφήν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ διὰ τὴν ἀκαθαρείαν ταύτην ἐλάμβανε τὸ ὄνομα. Τὰ ἀναφερθέντα τρία χωρία ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι δημιουργήματα τῆς τάσεως τῶν κατοίκων νὰ καλλιεργήσουν τοὺς τόπους μὲ τὴν λίπανσιν, τὴν ὁποίαν εἶχον ὑποστῇ ἀπὸ τὰς κόπρους τῶν ζώων.

Κορπινίτσα, ἡ, στ' Γκουρπ'νίτσα, τοποθεσία Στράτσανης (ΒΑ).

Περὶ τῆς τοποθεσίας πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν δύο γινῶμαι. Σχετικὴ δηλ. εἶναι ἡ τοπωνυμία *Κουρμπίνια* (=ἀγιοκλήμα) εἰς Καλέτζι (Στεργιοπούλου 1933 σ. 103). Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ λέξις *κόρμπου*, ἡ ὁποία, ὡς εἶδομεν,

σημαίνει κόρακα (ιδὲ *Κόρμπουλου*). Πλὴν τούτου δυνατόν ἢ τοπωνυμία νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν προηγουμένην παραχθεῖσα διὰ μεταθέσεως τοῦ *θ*.

Κορτίνιτσα, ἢ, στ' Γκουρντίνιτσα, τὸ σημερινὸν χωρίον Νικάνωρ.

Ὁ Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία τ. Β', σ. 340) τὴν γράφει *Κροτίνιτσα* (ἀσφαλῶς ἐσφαλμένως) θωρῶν αὐτὴν ἁλβανικὴν.

Κορφνοί, οἱ σ' Κουρφνοί, ἄνω μαχαλᾶς Στράτσανης.

Κοσκᾶς, ὁ στὸν Γκοςχκά, μεγάλη δασικὴ ἔκτασις Βούρμπιανης.

Κοσμάτορας, ὁ, στὸν Γκουζμάτουρα, τοποθεσία Πουρνιάς (Α), μία τῶν ἄλλωνε τριῶν συνοικιῶν τοῦ χωρίου.

Κοσταρτσικό, τό, στοῦ Κουσταρτσικό, τοποθεσία καὶ πρῶην συνοικία Ζέρμας (Ν), ἧς ἀρχηγὸς ἦτο εἰς Κώστας.

Συγγενὴς φαίνεται ἡ ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κωστάρστα* Ἄνω καὶ Κάτω τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 236).

Κοτέλαινα, ἢ, σ' Γκουτέλινα, τοποθεσία Πουρνιάς (Β).

Κουκλιοί, οἱ στ'ς Κουκλιούς, τοποθεσία Μοναστηρίου (ΒΔ).

Ἐν Ἠπείρῳ ὑπάρχει χωρίον *Κουκλιοί*. Φαίνεται συγγενὴς ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κουκλᾶσοι* τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 329).

Κουκόραινα, ἢ, σ' Γκονκόραινα, τοποθεσία Πουρνιάς (Α).

Κοῦκος, ὁ, στ' Κούκ', τοποθεσία Ζέρμας (ΝΔ), ὅπου κάποιος καλόγηρος ἔζη ἔχων κτῆμα. λὰ *Κουκουμάντρε* (=στὴ Μάντρα τοῦ Κούκου), τοποθεσία Διστράτου (ΒΔ), ὅπου γίνεται συγκέντρωσις κούκων.

Πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Κόλια σ. 130), ὅπου κοῦκοι καὶ κουκόγυροι λέγονται οἱ σωροὶ πετρῶν οἱ ἀποτελοῦντες τὰ ὄρια ἀγρῶν. Ἐν Κύπρῳ λέγεται *κοῦκος* στρογγύλη μικρὰ πέτρα, ἐφ' ἧς θέτουν τὰ παιζόμενα, ὡς ἐν Αἴνῳ, Βιθυνίᾳ κλπ.

λὰ *Κουκότον* (=στοῦ Κόκορα), ὕληψή τοποθεσία Διστράτου, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἦσαν ἀγριοπετεινοί.

λὰ *Κουλάκου*, λόφος Ἀρμάτων (Α). λὰ *Κουλάκουλον* ἀλ *Πίκη* (=στὴν Κουλοῦρα τοῦ Πίκη), τοποθεσία Διστράτου (Δ), ὅπου τὸ χωράφι τοῦ Πίκη στρογγύλον ὡς κουλοῦρα. Ἡ λέξις κουτσοβλαχικὴ, διότι *κουλάκου* σημαίνει μικρὸν πασχαλινὸν ἄρτον στρογγύλον (Νικολαΐδου ἐν λ.).

Κούλια, ἢ, σ' Γκούλια, τοποθεσία Χιονιάδων (Δ), ὅπου τὸ κτίριον, εἰς δὲ διέμενε φύλαξ τοῦ χωρίου ἐπὶ τουρκοκρατίας. *Κούλια Πέστη*, σ' Γκούλια Πέστ', δασώδης τοποθεσία Ἀηδονοχωρίου (Α).

Κουλούρι, τό, στὰ Κλούρ', 1) περιοχὴ τοῦ νεκροταφείου Βούρμπιανης, 2) τοποθεσία Χιονιάδων λόγῳ τοῦ περιβόλου τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας καὶ 3) ἀμπέλια Γαναδιοῦ (ΒΑ) περιβαλλόμενα ὑπὸ λόφων.

Πρβλ. *Κουλούρι* εἰς Χουλιαράδες (Σούλη σ. 231), εἰς Κυστήται (Στεργιοπούλου 1933 σ. 154). *Κουλούρια* εἶναι ἀγροικία εἰς δῆμον Παμφείας Τριχωνίας (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α' σ. 269), *Κουλούρι*, χωρίον παρὰ τὴν

Λάρισαν (ἐνθ. ἀν. σ. 365), τοπωνυμία *Κουλουράκι*, εἰς ἐπαρχίαν Μέσης Κερκύρας (ἐνθ. ἀν. τ. Β', σ. 919) κ.ο.κ.

Κοῦμα, ἢ, στ' Γκοῦμπα, τοποθεσία Ἀσημοχωρίου (Β). Ἡ αὐτὴ ἴσως τοπωνυμία εἰς Χιονιάδες (ΒΔ): *Κοῦμε*, δ, στ' Κοῦμε, ὅπου ἀγροὶ ἀνήκοντες εἰς τὸν Κοῦμε.

Ἡ αὐτὴ τοπωνυμία *Κουμάιον* εἰς ἐπαρχίαν Χαλκίδος (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 133).

Κουμπές, δ, στὸν Γκουμπέ, πηγὴ εἰς τὸ κέντρον τῆς Πυρσόγιαννης, ἔχουσα θολωτὴν στέγην.

Πρβλ. *Κουμπές* εἰς Μελισσουρούς (Σεργιοπούλου 1933, σ. 123).

Κουμπλιά, ἢ, στ' Γκουμπλιά, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Δ) ἐκ τῆς μόνης εὐρισκομένης κουμπλιάς. Ἀπαντᾷ καί: *Κουμπλιές*, αἰ, σ' τ'ς Κουμπλιές, τοποθεσίαι Ἀμαράντου (ΒΔ), Ἀσημοχωρίου (Ν), Λαγκάδας (Ν) καὶ Πυξαριᾶς (ΝΑ).

Πρβλ. *Κορομηλιά* εἰς Παρνασσίδα (Κόλια, σ. 131).

Κουνιά, ἢ, στ' Γκουνιά, τοποθεσία Ἀσημοχωρίου (ΝΑ).

Κουπάκια, τά, στὰ Κουπάκια, τοποθεσία Γορίτσας (Β).

Τῆς αὐτῆς προελεύσεως καὶ τὸ χωρίον *Κουπάκιον* τῆς ἐπαρχίας Δωρίδος (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 238).

Κουρί, τό, τοῦ Κουρί, δασώδεις ἐκτάσεις Γοργοποτάμου, Γορίτσας (Α), Ζέρμας (Α), Λαγκάδας (Α) καὶ Καντσίκου (Α). *Κουρί τοῦ Γέρανου*, στ' Γέραν' τοῦ Κουρί, δάσος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου.

Κουρί τοῦ Ἀγίου Ἠλίας, τοῦ Κρὶ τ' Ἀη-Λιά, δάσος Καβασίλων ἐκ τῆς ὁμωνύμου τοποθεσίας. *Κουρί στὶς Λίπες*, τοῦ Κρὶ τ'ς Λίπης, δάσος Καβασίλων ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν δένδρων, *λίπες*, τῶν ὁποίων τὰ ἄνθη λέγονται *τίλιο* μαλακτικὰ διὰ τὸ στομάχι.

Κουρί εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου 1933 σ. 114), εἰς Πλαίσια (ἐνθ. ἀν. 130). Ἡ λέξ. ἄλβανικὴ *Kurie* (κατὰ Νικολαΐδην, (ἐν λ.) ἢ σλαβικὴ.

λὰ *Κουρκουμπέτον* (=στὸ Κολοκύθι), τοποθεσία Διστράτου (Α) ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἔσφαζον οἱ κλέφτες τοὺς Τούρκους καὶ ἐκύλιον τὰ κεφάλια των ὡς κολοκύθια.

Ἡ λέξ. κουτσοβλαχικὴ ἐκ τοῦ λατινικοῦ *cucubita*.

Κουζμπάρτι, τό, στὸ Κουζμπάρτι, τοποθεσία Στρατσανης (Δ).

Κουροῦνα, ἢ σ' Γκουροῦνα, τοποθεσία Πουρνιάς (Α) λὰ *Κροῦνα*, λόφος Ἀρμάτων (Α) ἢ ὅπου εἶναι πολλὲς πέτρες ἢ ὅπου κουρνιάζουν τὰ πουλιά, ἰδίως ἀετοί, γεράκια κλπ.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἢ ὀνομασία τοῦ χωρίου *Κουρούνιον* τοῦ δήμου Κοτυλαίων ἐπαρχίας Καρυστίας (Νουχάκη ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 157).

Κούστα, ἢ, στ' Γκούστα, τοποθεσία Χιονιάδων (ΒΑ). *Κουστίτικος*, στοὺν Γκουσίτ'κου, ρυάξ Χιονιάδων (ΒΑ) πηγάζων ἀπὸ τὴν θέσιν Κούστα.

λὰ *Κουτάρ(ι)*, βοσκήσιμος τοποθεσία Ἀετομηλίτσας, ὅπου βάζουν τὰ

πρόβατα καὶ τὰ ἀμέλγουν. Κουτσοβλαχική λέξι. διότι *κουτάρου* = ὄρνιθων (Νικολαΐδην ἐν λ.). Ὑπάρχει σχετική λέξις καὶ εἰς τὴν ἀλβανικὴν *Kotarine*.

Κούτσερο, τό, στοῦ *Κούτσερο*, τοποθεσία Ζέρμας, ὅπου ἔκοπτον τὰ δένδρα. *Κούτσερα* εἶναι οἱ ἀπομένοντες κορμοὶ κοπτομένων δένδρων (βλ. *Κούτσουρα*).

Κουτσοδήμα, ρύαξ Ἀρμάτων εἰς χωράφιον ἰδιοκτῆτου. Μὲ τὸ πρῶτον συνθετικὸν ἐπώνυμα ὡς τοπωνυμία ἀπαντοῦν : *Κουτσοθανάσης*, ὁ, στοῦ *Γκουτζοθανάσ'*, τοποθεσία Σανοβοῦ (ἀνήκουσα εἰς τὸν *Κουτσοθανάσην*. *Κουτσολένω*, ἡ, σ' *Γκουτσουλένου*, πηγή Ἀμαράντου (B), ὅπου, ὡς λέγουν ἀπέθανε χωλή τις Ἑλένη.

Κουτσουμπός, ὁ, στοῦ *Γκουτσομπό*, τοποθεσία Λαγκάδας (N). Εἰς αὐτὴν ἐννοεῖται ἡ λέξις Ἑλατος, ἥτοι πλήρης ἡ τοπωνυμία εἶναι : *Κουτσουμπός* Ἑλατος, δηλ. ἐλάτη πολὺ χαμηλὴ μὲ κορμόν διαμέτρου 1 μέτρου.

Κουτσουπιά, ἡ, σ' *Γκουτσουπχιά*, τοποθεσία Καστάνιανης ἔχουσα πολλὰς κουτσουπιές.

Κούτσουρα, τά, σιὰ *Κούτσουρα*. τοποθεσία Καστάνιανης, ὅπου δένδρα μεγάλα κομμένα. *Κούτσουρο* εἶναι μεγάλο ξύλο κορμοῦ δένδρων. βλ. καὶ *Κούτσερο*.

Πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ', 131), ἐν Εὐρυτανίᾳ (Λουκοπούλου, σ. 125), ἐν Μελισσουργοῖς (Στεργιοπούλου 1933, σ. 123).

Κουτσούφλιανη, ἡ, σ' *Γκουτσούφλιαν'* τὸ σήμερον ὀνομαζόμενον Ἡλιόρραχη χωρίον τῆς ἐπαρχίας. Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τουρκοκρατίας οἱ τότε μπέηδες τοῦ χωρίου ἦλθον εἰς χεῖρας μὲ τοὺς κατοίκους διὰ κτηματικὰς διαφοράς· τότε ἐτραυματίσθη καὶ ἔμεινε κουτσὸς κάποιος μπέης. Ἄλλοτε τὸ χωρίον ὠνομάζετο Ἅγιος Βασίλειος. Ἄλλ' οἱ μπέηδες δι' ἐνθῦμιον ἢ πρὸς τιμὴν τοῦ τραυματισθέντος ὠνόμασαν τὸ χωρίον *Κουτσούφλιανη*. Ἄλλοι λέγουν ὅτι ἦτο μικρὸ χωριὸν (*Κουτσοχώρι*) καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τοῦτο. Αὐτὰ μὲν λέγουν αἱ παραδόσεις αἱ θέλουσαι νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου, χωρὶς νὰ δίδουν καὶ τὴν ὀρθὴν προέλευσιν αὐτοῦ. Ὁμοίως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν τοῦτο εἰς ὄνομα φυτοῦ. Ὑπάρχουν πολλὰ φυτὰ, τὰ ὁποῖα ἔχουν ὀνομασίας *κουτσουλάθρι*, *κούτσουκας*, *κουτσοκιά*, *κουτσολόχαρτο*, *κουτσοῦνα*, *κουτσουνοκαῦλι*, *κουτσουπιά*, (βλ. εἰς *Χελδραῖα* ἐνθ. ἀν.) ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὸ χωρίον. Ὁ Ἀραβαντινὸς (τ. Β', σ. 340) γράφει τὸ χωρίον *Κουτζούφλοιανη* καὶ θεωρεῖ τοῦτο ἑλληνικῆς προελεύσεως, ὁ δὲ Rouqueville τὸ σημειώνει *K o u t c h u f* (τ. Α', σ. 224 καὶ 229). Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ τοπωνύμιον ἔχει σχέσιν ὡς πρὸς τὸ πρῶτον συνθετικὸν του πρὸς τὸ ἀλβανικὸν *Κούτση* σημαῖνον κορυφὴν καὶ ἀπαντῶν ἐν Ἡπείρῳ καὶ Ἀττικῇ (βλ. Σαρρῇ ἐν Ἀθηνᾶ, τ. Μ' σ. 134). Ἐπειδὴ δὲ ὁ τόπος ἔχει ἄλλεπαλλήλους κορυφὰς λοφώδεις, φαίνεται ὅτι τὸ δεύτερον συνθετικὸν σημαίνει ἀκριβῶς τόπον σειρᾶς καὶ ὁλόκληρος ἡ ὀνομασία τό-

πον μὲ σειρὰν κορυφῶν. Τοιαύτη συγγενὴς λέξις ἄλβανικὴ εἶναι τὸ *φίλι* σημαῖνον ράμμα, κλωστήν.

Κουφάλες, αἱ, στ'ς Κουφάλης, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Δ) ἔχουσα παμπάλαια δένδρα.

Πρβλ. Κουφάλα ἐν δήμῳ Ἀγραίων (Νουχάκη ἐνθ' ἄν. τ. Α', σ. 340).

Κόχι, λά, τοποθεσία Ἀετομηλίτσας (Δ) βοσκήσιμος καὶ κορυφὴ τοῦ Γράμμου εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον (ΒΑ) ἐγγὺς τῆς *Τσοῦμας Πέτση*. *Κόχι* σημαίνει γωνίαν.

Κόψιμον, τό, τοῦ Κόψιμου, λόφος Ἀμαράντου (Α) κοπεῖς εἰς δύο ἐκ καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους. Ἀπαντᾷ καὶ πληθ. *Κοψίματα*, τά, στὰ Κουσίματα, δασώδης ἔκτασις Πυρσόγιαννης (ΝΔ) ἔχουσα τὰς κορυφὰς τῶν δένδρων κομμένας.

Κρασιά, ἡ, στ' Γκρασιά, τοποθεσίαι Ἀσημοχωρίου, Γοργοποτάμου, Καντσίκου, Μοναστηρίου καὶ Πουρνιάς, ὅπου ἦτο κρασιά μεγάλη, πηγὴ Ἐλευθέρου (ΝΔ), ὅπου εἶναι παλαιὰ κρασιά, τοποθεσίαι Ἐξοχῆς (ΒΑ), Κερασόβου (ΒΑ) καὶ Σανοβοῦ (Β), ὅπου εἶναι πολλὰς κρασιές. *Κρασιά* τοῦ *Μιλώνη*, στ' Μιλών' τ' Γκρασιά, τοποθεσία Βούρμπιανης (ΒΔ), ὅπου κρασιές. Ἀπαντᾷ καὶ *Κρασιές*, σ'τ'ς Κρασιές, τοποθεσίαι Καβασίλων (Α) καὶ Λυκόρραχης (ΝΔ), ὅπου φύονται κρασιές.

Πρβλ. ἐν Παρανασσίδι (Κόλια, σ. 132), Κρασιές εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 114), Κρασιά εἰς Μελισσουργοῦς (ἐνθ' ἄν. σ. 123). Ὄνομασίαι τοιαῦται χωρίων εἶναι εἰς δῆμον Χαλκίδος παρὰ τὸν Ἀσπροπόταμον (Νουχάκη ἐνθ' ἄν. τ. Α', σ. 333), εἰς δῆμον Ἰθώμης Καρδίτσης (ἐνθ' ἄν. σ. 356), εἰς δῆμον Ὀλύμπου Λαρίσης (ἐνθ' ἄν. σ. 380), *Κράνα* εἰς δῆμον Ἀλιφείρας ἐπαρχίας Ὀλυμπίας (ἐνθ' ἄν. τ. Β', σ. 669). Ὅμοίως ἐκ τούτου καὶ τὸ γνωστὸν Κρανίδιον τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας. Ἡ φυτώνυμος αὕτη τοπωνυμία εἶναι συνηθεστάτη ἐν Ἑλλάδι. Ὄνομασίαι δὲ χωρίων μὲ τὸ δένδρον τοῦτο δηλώνουν μετοίκησιν καὶ συνοίκισιν κατοίκων εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἡ ἄλλοτε ἦσαν πολλὰς κρασιές ἢ μία μόνον.

Κρασιές, αἱ, σ'τ'ς Κρανιές, τοποθεσίαι Καβασίλων (Α) καὶ Λυκόρραχης (ΝΔ), ὅπου εἶναι πολλὰ δμώνυμα δένδρα.

Συνήθης φυτώνυμος τοπωνυμία ἐν Παρανασσίδι (Κόλια, σ. 132), εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 114), ἐν Μελισσουργοῖς (ἐνθ' ἄν. σ. 123).

Κράπα, ἡ, σ' Γκράπα, δασώδης καὶ πετρώδης τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Δ). Συγγενεῖς πρὸς αὐτὴν λέξεις κουτσοβλαχικαὶ εἶναι : *κράπου* (=κυπρίνος) καὶ *κράπα*=ράκος ἐκ τῆς ἄλβανικῆς *K ë r p e* (Νικολαΐδου ἐν λ.). Ἀλλὰ μᾶλλον πρόκειται περὶ τῆς κουτσοβλαχικῆς λέξ. *κρεάκου* (=ἀπότομος τόπος) σλαβικῆς κατὰ τὸν Νικολαΐδην (ἐνθ' ἄν.).

Κρασσιτάι, τό, τοῦ Κρασσιτάι, μικρὸν ὕψωμα Γαναδιοῦ (Β), ὅπου προέπεμπον τοὺς ἀποδημοῦντας εἰς τὸ ἐξωτερικὸν οἱ συγγενεῖς των καὶ προσέφερον εἰς αὐτοὺς οἶνον.

Κρεβάτια, τά, στὰ *Κριβάτχια*, ἀγροὶ Βούρμπιανης (B), ὧν τὸ ἔδαφος ἐπικλινές, ἐδῶ δὲ καὶ ἐκεῖ ὁμαλόν.

Τὸ αὐτὸ ἐν Ἀττικῇ (Σαρῇ, σ. 135), εἰς Χουλιαράδες (Σούλη, σ. 232).

Κρέμαση, ἡ, στ' *Γκρέμας*, τόποθεσία Κερασόβου ἀπότομος (BA), ὅπου μετὰ βροχᾶς σχηματίζονται καταρράκται.

Πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, σ. 132) ἐκ τῆς πτώσεως τῶν ὑδάτων καλουμένης «κρέμαση», εἰς Χουλιαράδες (Σούλη, σ. 232).

Κρέτσος, ὁ, στ' *Κρέτσου*, τοποθεσία Ὀξυνᾶς (N).

Κριάκολα, λόφος Ἀρμάτων (B). Βλ. *Κράπα*.

Κρίδες, αἱ, στ' *Κρίδες*, συνοικία Καντσίκου (B) εἰς τὸ ἄκρον αὐτοῦ.

Κριθάρια, τά, στὰ *Κριθάργια*, τοποθεσίαι Γαναδιοῦ (BA) καὶ Καντσίκου (N), ὅπου ἄλλοτε ἔσπειρον κριθάρι.

Πρβλ. ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, σ. 128), ὄνομα χωρίον δήμου Φαρῶν (Νουχάκη, ἐνθ. ἀν. τ. Β', σ. 534), *Κριθαράκια* καὶ *Κριθα'ρια* εἰς δῆμον Ὡλενεΐας Μεσολογγίου (ἐνθ. ἀν. τ. Α', σ. 256).

Κρίκ, νὲ *Κρίκ*, τοποθεσία Πλικατίου, ὅπου διασταυροῦνται οἱ δρόμοι τοῦ χωρίου τούτου, Γοργοποτάμου καὶ Ἀετομηλίτης.

Γνωστὴ ἡ ἄλβανικὴ λέξις *κρύκ*-ι=σταυρὸς παράγωγος ἐκ τῆς λατινικῆς *crux* (Χριστοφορίδου, Λεξικὸν κλπ., σ. 181). Ἡ αὐτὴ εἶναι ἡ παραγωγή καὶ ἡ τοπωνυμία *Κρούκα* εἰς Βρυσούλαν (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 101).

Κριμιθιά, ἡ, σ' *Γκριμιθχιά*, δάσος Ἀηδονοχωρίου (N) ἀπὸ κριμιθιάν, δένδρον δηλ. ὁμοιάζον ἀπὸ ἀγριοχαρουπιάν καὶ ἔχον καρπὸν ὅμοιον μὲ πιπεριά, χωρὶς νὰ γίνεται μεγάλο δένδρον.

νὲ *Κρόι(ε)* *Ἐβκύτιτ* (=βρύση τοῦ Γύφτου), βρύση τοῦ Πλικατίου. Οὕτω μὲ τὴν ἄλβανικὴν ταύτην λέξιν ἔχομεν: *Κρ'οι(ε)* *Μάντ*, βρύση, *Κρ'οιτε* *Ναζίφ* βρύση τοῦ αὐτοῦ χωρίου κατασκευασθεῖσα ὑπὸ Ναζίφ, καὶ *Κρ'οιτε* *Ντε'ντιλάρ* (=δηλ. βρύση τῶν Ντεντελάρων), πλησίον τῆς ὁποίας κατοικεῖ ὁμώνυμος οἰκογένεια, τοῦ αὐτοῦ χωρίου.

Τῆς αὐτῆς προελεύσεως εἶναι τὸ χωρίον *Κρόιον* τοῦ δήμου Ἀργείων (Νουχάκη, ἐνθ. ἀν. τ. Β', σ. 445).

Κροῦσα, ἡ, σ' *Γκρούσχα*, τοποθεσία ἐπικλινῆς Πυρσόγιαννης, δασικὴ ἔκτασις Βούρμπιανης (NΔ), πηγὴ Ἀρμάτων (B). Ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως εἶναι ἡ τοπωνυμία *Κρούσιανα*, τά, στὰ *Κρούσχανα*, τοποθεσία Ζέρμας (Δ) σχηματισθεῖσα διὰ τῆς γνωστῆς σλαβικῆς καταλήξεως—*ιανα*.

Ἡ λ. κουτσοβλαχικὴ *Κρούσου*=μουσμουλιά. Ἀπαντᾷ καὶ ὡς τοπωνυμία ἀγροκηπίου ἐπαρχίας Μετρώων (Σταμούλη, σ. 401).

Κρούτσι, λὰ *Κρούτση*, τοποθεσία Ἀετομηλίτης—*Λὰ Κρούτσε*, στὸ Σταυρό, τοποθεσία Δοστράτου, ὅπου εἶναι εἰκόνισμα.

Ἡ λέξ. κουτσοβλαχικὴ σημαίνουσα σταυρὸν (Νικολαΐδου ἐν λ.) ἐκ τοῦ λατινικοῦ *crux*. Οὕτω καὶ εἰς τὴν ἄλβανικὴν *κρύκ*-ι (Χριστοφορίδου ἐν λ.).

Κρυόβρυση, ἡ, σ' Γκρυόβρυσ', πηγὴ Χιονιάδων (ΒΔ). Ἀπαντᾷ καὶ *Κρυόβρυσες* ἐν Βούρμπιανῃ (Ν), ὅπου πηγαὶ πολλαί. Πολλάκις ὁμως ὡς δεύτερον συνθετικὸν πρὸς ὀνομασίαν τῆς ἐχούσης καλὸ νερὸ πηγῆς τίθεται τὸ νερόν, ὅτε ἔχομεν πηγῶν καὶ τοποθεσιῶν περὶ τὰς πρώτας τὰς ἐξῆς : *Κρυονέρι*, τό, στοῦ Κρουνέρι, εἰς Ἀσημοχώριον (Δ), Ἀγίαν Βαρβάραν (Δ) καὶ Πυρσόγιαννην (Δ) καὶ *Κρυόνερον* εἰς Καστάνιανην (Α) καὶ Ἀηδονοχώρι (Ν). Πρὸς ἀντιδιαστολὴν ἔχομεν ὀνομασίας πηγῶν καὶ τοποθεσιῶν εἰς Πουρνιάν (Ν) : *Ἐπάνω Κρυόνερον* καὶ *Κάτω Κρυόνερον*. Ἐκ τούτων δὲ κάλιν ἔχομεν καὶ ἄλλο δεύτερον συνθετικόν, τὸ πηγάδι, διότι τὴν βρύσσην οὕτω ὀνομάζουσιν ἄλλαχοῦ : *Κρυοπήγαδον*, στοῦ Κρυοπήγαδου, πηγαὶ καὶ αἱ περὶ αὐτὰς τοποθεσίαι εἰς Γοργοπόταμον, Κάντσικον (ΒΔ) καὶ Χιονιάδες (Β). Φαίνεται πῶς ἀπὸ τὸ *Κρυονέρι* ἔχει παραχθῇ ἡ τοπωνυμία *Κρυονίτσα*, πηγὴ Ἀμαράντου (Α).

Συνηθέσεται αἱ τοπωνυμίαι αὗται εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Πρβλ. *Κρυονέρι* εἰς Μελισσουργοῦς (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 123), χωρίον ἄλλο εἰς Τζουμέρκα.

Κρυφή, ἡ, σ' Γκρυφή, βρύση ἐντὸς τοῦ δάσους τῆς Βούρμπιανης.

Κτένι, τό, στοῦ Χτέν', δάσος Νικάνορος ὁμοιάζον πρὸς κτένι.

Κυλίσματα, τά, στὰ Γκλίζματα, ράχη Καρσάτων (ΝΑ) λίαν κατωφερής.

Πρβλ. τὴν τοπωνυμίαν *Κυλισμένα* ἐν Παρνασσίδι (Κόλια, σ. 132).

Κυπαρίσσια, τά, στὰ Κυπαρίσσια, τοποθεσία Κονίτης (ΝΔ), ὅπου εἶναι παλαιὰ πελώρια κυπαρίσσια.

Πρβλ. φυτῶνυμον παρομοίαν τοπωνυμίαν *Κυπαρισεῶνας* εἰς Μύρθιο (Χατζιδάκι σ. 4).

Κυράνοι, σ'τ'ς Κυράνους, βρύση Βούρμπιανης (Δ) ἀνήκουσα εἰς Κυράνους.

Κυριακὴ Ἀγία, ἡ, σ' ν' Ἀγία-Κυργιακὴ, τοποθεσίαι Ἐξοχῆς (Β), Καστάνιανης (Ν) καὶ Πυξαριάς ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας.

Κωνσταντῖνος Ἀγιος, ὁ, στοῦ Ἀη Κουσαντίνου, τοποθεσίαι καὶ πηγαὶ εἰς Γορίτσαν (Β) καὶ Κόνιτσαν (Δ), ὅπου ὁμώνυμος ἐκκλησία. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἢ αὐτὴ τοπωνυμία λέγεται εἰς τὸ χωρίον καὶ σ' ν' Ἀη-Κουσαντίνα.

Συνήθης ἀγιώνυμος τοπωνυμία.

Κωσταίικο, τό, στοῦ Κουσταίικου, πηγὴ ἐντὸς τοῦ συνοικισμοῦ Λαγκάδας.

Κωσταραῖοι, οἱ, σ'τ'ς Κωσταραῖοι, συνοικία Κανταίικου (Α) τοιοῦτον ἐπώνυμον ἔχουν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας αὐτῆς.

Κώτσιος, ὁ, σ'τ' Κώτςch, βρύση καὶ ἡ περὶ αὐτὴν τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Α). Λέγεται καὶ στὴ *Βρύση τοῦ Κώτσιου*. Πολλάκις τὸ ὄνομα τίθεται ὡς ἐπώνυμον καὶ λαμβάνεται διὰ τὴν ἐκφρασιν τῆς τοπωνυμίας καὶ

τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτήτου τόπου τινός. Οὕτω εἰς Μολυβδοσκέπαστον ἔχομεν βρύσην στ' *Γιάνν(ου) Κώτσ(ιου)*, διότι τὰ περὶ αὐτὴν χωράφια ἀνήκουν εἰς αὐτόν.

Λ

Λαγκάδα, ἢ, στ' *Λαγκάδα* συνοικισμὸς τῆς κοινότητος Καντισίκου τέως Μπλίσδιανη, συγκροτηθεὶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ καταστραφέντος ἄλλοτε χωρίου Ἐλευθεροχωρίου.

Λαγωνίκα, ἢ, στ' *Λαγουνίκα*, τοποθεσίας Πουρνιᾶς (B).

Λάζαρης, ὁ, στοῦ *Λάζαρη*, 1) τοποθεσίαι Ἀγίας Βαρβάρας (A) καὶ Στράτσανης (N) καὶ βουνὸν Κονίτσης (NΔ), συνορεῦον μὲ Πάπιγκον. Τὸ τελευταῖον τοῦτο νοεῖ ὁ Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία τ. Β' σ. 91) γράφων ὅτι Λάζαρος εἶναι τὸ κοινὸν ὄνομα τοῦ Λάκμονος ὅρους χωρίζοντος «τὰ τῆς Κονίτσης καὶ τοῦ Ζαγορίου ἐπαρχίας, ἐξ οὗ αἱ πηγαὶ τῆς Βωβούσης καὶ τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀρτης ἄρχονται».

Συγγενεῖς τοπωνυμῖαι εἶναι *Λαζαριάτικα* ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ, ΜΔ' 132) καὶ *Λάζαρος* βουνὸν ἐν Μυκόνῳ (Μενάρδου Ἀθηνᾶ σ. 243).

Λαζίνια, τὰ, στὰ *Λαζίνια*, τοποθεσία Γοργοποτάμου. Ὁμοίας προελεύσεως τοπωνυμῖαι εἶναι: *Λαζινιά*, ἢ, τοποθεσία Χιονιάδων καὶ *Λαζινιές*, τοποθεσία Ὀξυᾶς.

Πρβλ. *Λάζινα*, εἰς Χουλιαράδες (Σούλη 233).

Λαιμός, ὁ, στὸν *Λιμό*, τοποθεσίαι Ἀσημοχωρίου καὶ Χιονιάδων. Ἐν Ἀμαράντῳ ὑπάρχει τοποθεσία (BA) *Λαιμός τῆς Μπάμπας* ἐκ τοῦ ὁμωνύμου βράχου.

Ἡ ὀνομασία προέρχεται ἐκ τῆς φύσεως τοῦ τόπου.

Λακκιά, ἢ, στ' *Λακκιά*, τοποθεσία λακκώδης Ἐξοχῆς (N). Ἐκ τῆς τοπωνυμίας ταύτης παράγονται: 1) *Λακκιά* (ἢ) τοῦ *Παπαγιάννη*, τοποθεσία Χιονιάδων (BΔ) ἐξ ὀνόματος ἱερέως, ὁ ὁποῖος ἔφερε τὸ νερὸ τοῦ λάκκου εἰς τὸ χωρίον διὰ τὸ πότισμα τῶν ἀγρῶν. 2) *Λακκιές*, αἱ τοποθεσίαι Πυξαριάς (BΔ) καὶ Ἀηδονοχωρίου ὁμαλαί, 3) *Λακκιόβρυση*, ἢ, βρύση Πυξαριάς (BΔ) μὲ λακκιές, 4) *Λακκίσια*, ἢ, χωράφια ποτιζόμενα ὑπὸ ρύακος ἐν Ἐξοχῇ (B).

Μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς μικρᾶς κοιλάδος ἀπαντοῦν τοπωνυμῖαι *Λάκκος* ἐν Εὐρυτανίᾳ (Λουκοπούλου ἐνθ. ἀν. 172) καὶ Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ' 132), ὅπου ἀπαντοῦν καὶ τύποι *Λάκκα*, *Λακκοπούλες*, *Λακκίτσες* καὶ *Λακκοῦλες*, *Λάκκος* δὲ καὶ *Λάκκος τοῦ Σταυροῦλα* εἰς Μύρθιο (Χατζιδάκι σ. 4).

Λάκκος, ὁ, στοῦ *Λάκκου*, ῥυάκιον καὶ τοποθεσία Πουρνιᾶς (Δ). Ἐπίσης λὰ *Λάκκ(ου)* λίμνη βαθεῖα εἰς Ἀετομηλίτσαν (BΔ). Ὡς διαρρέοντες διαφόρους τοποθεσίας ὀνομάζονται οἱ ἑξῆς ρύακες: *Λάκκοι τοῦ Κοιτογιάννη* ἐν Ἀηδονοχωρίῳ (A), *Λάκκος εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον* ἐν Ἐλευ-

θήρω (Δ), Λάκκος τῆς Γκάλινας ἐν Πυρσόγιαννη, Λάκκος στὴ Γκρεμούρα εἰς Βούρμπιανην, Λάκκος τῆς ἐκκλησίας εἰς Καβάσιλα, Λάκκος στὸ Ζουπάνι εἰς Χιονιάδες (Ν), τ' Ἀη - Λιὰ εἰς Καβάσιλα, στὰ Ἰσιάδια εἰς Καβάσιλα (Ν), Κανίσκια εἰς Καβάσιλα, στὶς Κρανιές εἰς Καβάσιλα, στὶς Λεφτοκαρυές εἰς Καβάσιλα, Μαυρομπίνας εἰς Χιονιάδες (Β). τῆς Μούζγκας εἰς Πυρσόγιαννην, Μπέρκ(ου) εἰς Κόνιτσαν, τοῦ Νικούση εἰς Ἐλεύθερον (Α), τῆς Παναγίας εἰς Καβάσιλα καὶ Κόνιτσαν, τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς εἰς Πουρνιὰν (Β), Σεργιανῇ εἰς Καβάσιλα, στὸ Σινίμιαλο εἰς Βούρμπιανην, τῆς Σιουμάρας εἰς Βούρμπιανην, τοῦ Σιούμου εἰς Χιονιάδες (ΝΑ), τῆς Σιάμιστας εἰς Πυρσόγιαννην, τῆς Σκάλας εἰς Πυρσόγιαννην (Ν) καὶ Χιονιάδες (Β), τῆς Γκρίκας εἰς Καβάσιλα, τῆς Ἀγίας Τριάδος εἰς Πουρνιὰν (Β), τοῦ Φραγκοπόλεμου εἰς Καβάσιλα (ΒΔ). Ἄλλοι ῥύακες λαμβάνουν τὰ ὀνόματα καὶ ἐκ τῆς θέσεως, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζουν: Λάκκος τοῦ Λειβαδιοῦ εἰς Ἀσημοχώρι (ΝΔ), Λάκκος στὰ Μπράλικά εἰς Ἐλεύθερον (Β), στὰ Τρόχαλα εἰς Ἐλεύθερον (ΝΔ). Ὑπάρχουν ἐπίσης ῥύακες: Λάκκος τοῦ Μήτσιου εἰς Καβάσιλα, ὡς διερχόμενος διὰ τῶν χωραφιῶν τοῦ ἰδιοκτήτου Μήτσιου, τοῦ Λάκκος Μπαλιάρα εἰς Σανοβόν, πλησίον τοῦ ὁποίου ἦτο οἰκία τοῦ προύχοντος Μπαλιάρα σήμερον ἐρειπωμένη, Λάκκος τῆς Μεσσαριάς ἀπὸ τὴν ὁμόνυμον συνοικίαν Καστάνιανης, τῆς Πασχάλαινας εἰς Ἀράραντον (Α), ὅπου ἐπνίγη κάποια Πασχάλαινα, τοῦ Πηγαδᾶ ἐν Κονίτι, πλησίον τοῦ ὁποίου κατῴκει Πηγαδᾶς τις, τοῦ Πηγαδιοῦ ὡς διερχόμενος ἀπὸ τὴν ὁμώνυμον πηγὴν, τοῦ Ῥεμπέλη εἰς Βούρμπιανην ὡς διερχόμενος ἀπὸ τὴν οἰκίαν Ῥεμπέλη καὶ Ῥούβαλη εἰς Κόνιτσαν δι' ὅμοιον λόγον, τοῦ Τούρκου εἰς Μελισσόπετραν (Α), ἐφονεύθη Τοῦρκός τις, στὸ Χασὰν γιοφύρι εἰς Ἐλεύθερον, ὅπου εἰς Ὀθωμανὸς Χασὰν ἐπνίγη. Εἰς Καύτσικαν ὑπάρχει ῥύαξ ὀνομαζόμενος Λάκκος Φάτσι χωρίζων τοῦτο ἀπὸ τὴν Φοῦρκαν. Λέγεται ὅτι οἱ κάτοικοι αὐτῆς, βλαχόφωνοι ὄντες, ὅταν ἤριζον διὰ τὰ σύνορα, ἔλεγον εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Καντσίκου ὅτι δὲν ἔχουν νὰ κάμουν πέραν τοῦ λάκκου μὲ τὰς λέξεις: «φάτσι Λάκκο». Ἐκ τοῦ μεγέθους ὀνομάζεται Μέγας Λάκκος εἰς Βούρμπιανην (Β), Ζέρμην (Δ), Καβάσιλα, Ὁξυὰν (Δ) καὶ Μεγάλος Λάκκος εἰς Ἡλιορράχην (Β), Παλιοσέλι καὶ Σανοβόν (ΒΔ). Δι' ὅμοιον λόγον λέγεται καὶ Λάκκος Τρανὸς εἰς Ἀσημοχώρι (Δ). Ἀντιθέτως ὑπάρχει καὶ Λάκκος Μικρὸς εἰς Ἀσημοχώρι (ΝΑ). Ἐκ τῆς τοπωνυμίας ταύτης προέρχονται: Λακκοτσιώτικα, τά, τοποθεσία καὶ βρύση Ἀηδονοχωρίου (Α), Λακκούτσικος, ὁ, μικρὸς ῥύαξ Χιονιάδων ἐντὸς τοῦ χωρίου καὶ Λακκούλια (τὰ) τοποθεσία Καστάνιανης, ὅπου πολλοὶ μικροὶ λάκκοι.

Λάκκος μὲ σημασίαν «ῥύαξ» πρβλ. ἐν Παπίγκῳ (Ἀναγνωστοπούλου σ. 90). Ἀλλαχοῦ ὁ ῥύαξ λέγεται λαγκάδι. Καὶ οὕτω λέγονται Ἀλμυρὰ λαγκάδια ἐν Μυκόνῳ (Μενάρδου τοπωνυμ. Μυκόνου σ. 243), πολλὰι τοπωνυμῖαι εἰς Κουκοῦλι (Στεργιοπούλου 1933 σ. 108—9), Λακκοπούλες εἰς Χόσεψην (ἐνθ. ἀν. 138).

Λάμια, ή, στ' *Λάμνλα*, τοποθεσία Κερασόβου (N). Παραδίδεται ότι εις την θέσιν ταύτην, συνοικίαν ούσαν άλλοτε, ἐγεννήθη κορίτσι, τὸ ὅποιον, ἀφοῦ ἐμεγάλωσεν, ἔφαγε τοὺς γονεῖς του καὶ τ' ἀδέρφια του, οἱ κάτοικοι δὲ ἀποδώσαντες τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ εἰς δαιμόνια ἐφοβήθησαν καὶ προσέφυγον πρὸς τὸ Κεράσοβον (βλ. τοπωνυμίαν Πέρα Μαχαλάς).

Λαμπάνιτσα, ή, στ' *Λαμπάνιτσα*, τοποθεσία Στράτσανης (Α).

Λαμπραίικα, τά, στὰ *Λαμπραίικα*, τοποθεσία Γοργοποτάμου, ὅπου ἀγροὶ ἀνήκοντες εἰς *Λαμπραίους*.

Λενίικι, τό, στὸν *Λενίικ'*, δάσος Πυξαριάς (Δ) γεμᾶτον ἀπὸ *λενίικι* (δένδρον).

Λεπτοκαρνά, ή, στ' *Λιφτουκαργιά*. Τοιαῦται τοποθεσίαι εἶναι πολλαὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ εἴτε διότι ὑπάρχει ἐν μόνον δένδρον, ὥς εἰς Γαναδιὸ (ΒΑ), εἴτε διότι εἶναι πολλὰ δένδρα, ὥς εἰς Σαναδιὸ (ΝΔ), Πυρσόγιαννην (ΒΔ), Ζέρμαν (Α), Παλιοσέλι (Β) καὶ Σανοβὸν (ΝΔ) εἴτε τέλος διότι ἦσαν άλλοτε πολλὰ δένδρα καταστραφέντα, ὥς εἰς Ὁξυὰν (Δ). Ὑπάρχει καὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν *Λεπτοκαρνές*, βρύση Μολυβδοσκεπάστου (Α), διότι παρ' αὐτὴν εἶναι πολλαὶ καρναί.

Λέσιντζα, ή, στ' *Λέσιντζα*, τοποθεσία Μεσαριάς (N).

Λετοβοῦνι, τό, στὸν *Λιτοβούν'*, δασῶδες ὄρος Σανοβοῦ (N) ἀνήκον εἰς τὸν Μπαμπᾶν τοῦ Τεκὲ τῆς Κονίτσης. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἀνήκε τὸ πάλαι εἰς Τοῦρκον ὀνόματι *Λέτον*.

Λεῦκα, ή, στ' *Λεύκα*. Τοιαῦται τοπωνυμιαὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ δένδρου εἶναι εἰς Ἀμάραντον (ΒΔ), Ἀσημοχωρί (ΝΑ), Μεσαριὰν (ΝΔ) καὶ Μολυβδοσκεπάστον. Ἐκ ταύτης παρήχθησαν αἱ τοπωνυμιαί: *Λευκάδια*, στὰ *Λιφκάδγλα*, τοποθεσία Καντσίκου (Α), ὅπου ὑπάρχουν λεῦκες, καὶ *Λεῦκες*, αἱ, στ' *Λεῦφκες*, τοποθεσία Γαναδιοῦ (ΒΑ). Εἰς Δίστρατον ὁμοία τοπωνυμία λὰ *Λεῦτσε*.

Λήλιοι, οἱ, στ' *Λήλιους*, τοποθεσία Γοργοποτάμου μεσημβρινή.

Λιανοῦρα, ή, στ' *Λιανοῦρα*, δασύλλιον Βούρμπιανης ἀπὸ ὀξυάς. Λέγεται καὶ *Λιανοῦρι*.

Λιάρω, ή, στ' *Λιάρου*, δασικὴ ἔκτασις Πυρσόγιαννης (Δ) ἐκ τοῦ χρώματος ἄσπρου καὶ μαύρου.

Πρβλ. *Λιάρω* ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ' 133).

Ἡ λέξις *Λιάρω* (=ποικιλόχρωμος) ἐκ τῆς ἁλβαν. (*l'a r e=bunt, schekig* (M e y e r Neugra Stud. II 68).

Λιάσκα, ή, στ' *Λιάσκα*, τοποθεσία Καντσίκου (ΝΑ), ὅπου ἡ παλαιὰ *Λιάσκα*, τῆς ὁποίας ἐρεῖπια σώζονται.

Λιασκιώτικο, τό, στοὺν *Λιασκιώτικον*, τοποθεσία Καντσίκου (Α), ἀνήκουσα άλλοτε εἰς τοὺς κατοίκους τῆς *Λιάσкас*.

Λιβάδι, τό, στοὺν *Λ'βάδ'*, 1) χωράφια Γαναδιοῦ (Δ) καλλιεργούμενα, ἄλλοτε χρησιμοποιούμενα ὡς *λιβάδι*, 2) δάσος Γεναδιοῦ (ΝΔ), 3) τοποθεσίαι Πυρσόγιαννης, Ἀσημοχωρίου καὶ Καστάνιανης, 4) τοποθεσίαι Στράτσανης

(Δ) καὶ Κερασόβου (ΒΑ) καὶ Ἐξοχῆς χρησιμοποιουμένη ὡς λιβάδι, 5) τοποθεσία Γοργοποτάμου καλλιεργουμένη καὶ πολλὰ σιτηρὰ ἀποδίδουσα. Ὑπάρχει ὁμως καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν : *Λιβάρδια*, στὰ Λ'βάδγια, τοποθεσίαι πεδιναὶ Λαγκάδας (Β), Ζέρμας (Δ), Καβασίλων καὶ Φούρκας (Δ). Ὡσαύτως ἔχομεν : 1) *Λιβαδερά*, στὰ Λιβαδιρά, χωράφια Γαναδιοῦ (ΒΔ), 2) *Λιβάρδι τοῦ Μπουνταλᾶ*, τοποθεσία Πουρνιᾶς (Ν), 3) *Λιβάρδι τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς*, τοποθεσία Χιονιάδων (Β), 4) *Λιβάρδι τοῦ Τζιότζου* εἰς Βούρμπιανην (Δ).

Λιθάρι, τό, στοὺ Λ'θάρ', 1) τοποθεσία Ἐξοχῆς (Ν) ἐπὶ ὄρους καλλιεργουμένη, 2) τοποθεσίαι Κονίτισης (ΝΔ) καὶ Πουρνιᾶς (Α), διὸ ὑπάρχει μεγάλο λιθάρι. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι τοπωνυμίαι : *Λιθάρια*, τά, τοποθεσία Χιονιάδων (Β), διότι εἶναι πολλοὶ λίθοι. *Λιθάρι Κόκκινο*, στοὺ Κόκκινου Λ'θάρ', βράχος Γορίτισης (Α) κόκκινος ἀπὸ τὸ κάτω μέρος. *Μεγάλο Λιθάρι*, τοποθεσίαι Κερασόβου (ΝΑ) καὶ Πωγωνίσκου (Β). *Χαλαζμένα Λ'θάρια*, τοποθεσία Κερασόβου (Α), ὅπου εἶναι λιθάρια σκορπισμένα.

Εἶναι λίαν συνήθης τοπωνυμία ἐν Ἑλλάδι.

Λιθωσώρια, τά, στὰ Λιθωσώργια, τοποθεσία Πουρνιᾶς (Β), ὅπου σωρὸς λίθων.

Λίμνη, ἡ, στ' Λίμν', 1) τοποθεσία Ἀμαράντου (Β) ὁμαλὴ καὶ ἐπίπεδος, 2) τοποθεσία Γαναδιοῦ (ΝΑ) καλλιεργουμένη, ὅπου τὸν χειμῶνα ὀλίγα νερὰ ἀποτελοῦν λίμνην, 3) λίμνη Κερασόβου (Ν) εἰς ὕψος 1.800 μ. ἔχει πλάτος 50 μ. καὶ μῆκος 100 μ., 4) τοποθεσία Χιονιάδων (ΒΔ), ὅπου μικρὰ λίμνη. Οὕτω καὶ εἰς Δίστρατον (Α) ὑπάρχει θέσις ὀνομαζομένη *λὰ Λίμνε*. Ὑπάρχει ὁμως ἡ τοπωνυμία καὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν : *Λίμνες*, αἱ, στ'ς Λίμνες, 1) λεκανοειδὴς περιοχὴ Βούρμπιανης (Α), ἔνθα σήμερον ἀμπελῶνες, 2) τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Δ) ἐκ τῶν λιμναζόντων ὑδάτων καὶ 3) τοποθεσία Ζέρμας. Ἀπαντᾷ καὶ : *Τρεῖς Λίμνες* τοποθεσία Βούρμπιανης (Δ).

Εἶναι συνήθης τοπωνυμία ἐν Ἑλλάδι : *Λίμνη* ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ' 134), Λίμνη καὶ Λίμνες εἰς Μύρθιο (Χατζιδάκις, σ. 4), Λίμνη ἐν Μυκόνῳ (Μενάρδου, τοπωνυμ. Μυκόνου, σ. 244).

Λινάρια, τά, στὰ Λ'νάρια, 1) τοποθεσία Ἠλιόρραχης (ΝΔ) ὅπου, ὡς λέγουν, ἐκαλλιεργεῖτο λινάρι, 2) τοποθεσία Ἀηδονοχωρίου (Β).

Πρβλ. *Λιναρίτσα* εἰς Κωστήται (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 114), *Λινάρια* εἰς Μελισσουργοῦς (Στεργιοπούλου, 1933, σ. 124).

Λινῖκος, ὁ, στ' Λινίκ', τοποθεσία Μεσαριᾶς (Β) ἐκ τοῦ ὁμωνύμου δένδρου.

Λιντᾶδες, οἱ, στ' Λιντᾶδες, συνοικία Πυρσόγιαννης, ὅπου οἰκογένεια Λίντα.

Λιοῦκο, τό, στοὺ Λιούκου, τοποθεσία Γοργοποτάμου.

Λιοῦκστα, νὲ Λιοῦκστα, τοποθεσία Πλικατίου (ἀγροί).

Λιοῦπος, ὁ, στ' Λιούπ', δάσος Ζέρμας (Α).

Λιοῦτα, ἢ, στ' *Λιοῦτα*, δασική ἔκτασις Νικάνορος (NA).

Λίπα, ἢ, στ' *Λίπα* 1) δάσος Πυξαριᾶς (N) ἀπὸ λίπες, 2) τοποθεσία Χιονιάδων (B) ἐκ κυρίου ὀνόματος. Ἀπαντᾷ καὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν: *Λίπες*, αἱ, στ' *Λίπες*, τοποθεσία Καβασίων (B), ἐνθα ὑπάρχουν δένδρα *Λίπες*.

Τὸ φυτὸν *λίπα* (= *Tilia intermedia*) ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Χελδράϊχ ὡς ἀπαντῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ, Οἴτῃ καὶ Παρνασσῷ.

Πρβλ. *Λίπες* ἐν Εὐρυτανίᾳ (Λουκοπούλου, 124), Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ, ΜΔ', 134), *Λιπούσιο* ἐν Μελισσουργοῖς (Στεργιοπούλου, 1933, 124).

Λιοῦμι Βόγκλι, νὲ *Λιοῦμι Βόγκλ* (=στὸ μικρὸ ποτάμι) ποτάμιον Πλικατίου. Οὕτω εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον ἀπαντοῦν αἱ ὀνομασίαι: *Λιοῦμι Μῆσμι* (=μεσαῖον ποτάμι) καὶ *Λιοῦμι Τέϊμ* (=ἄκρινὸν ποτάμι).

Λίπονο, τό, στὸ *Λίπονο*, τοποθεσία Καστάνιανης (N) καλλιεργουμένη.

Λισβάρια, τά, στὰ *Λ'ζβάρια*, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (N), τῆς ὁποίας τὸ χῶμα λισβωτό, πετρῶδες καὶ φεύγει.

Λισγκουβόδα, ἢ, στ' *Λιζγκουβόδα*, πηγὴ καὶ ἡ περὶ αὐτὴν τοποθεσία Ἑξοχῆς (BA).

Λεσινίτσα, ἢ, στ' *Λισινίτσα*, τοποθεσία Καστάνιανης (N).

Ὁμώνυμον βλαχόφωνον χωρίον ἐν Ζαγορίῳ, τὸ νῦν Βρυσοχώρι.

Ἡ λέξις εἶναι σλαβικὴ σημαίνουσα δάσος (=λέσ), τὸ δὲ *lesnistii* =δασώδης.

Λισκάτσι, τό, στοὺ *Λισκάτσι*, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης, ὅπερ σήμερον λέγεται Ἀσημοχώριον. Ἄλλοτε, κατὰ τὴν παράδοσιν, τὸ χωρίον ἀπετελεῖτο ἐκ τριῶν συνοικισμῶν, τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ τοῦ Μεσομαχαλᾶ· εἰς τὸν τελευταῖον εὐρίσκεται τὸ σημερινὸν χωρίον. Οἱ κάτοικοι τοῦ πρώτου ἦσαν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι, οἱ κάτοικοι τοῦ δευτέρου ἦσαν χρυσοχόοι καὶ ὡς πλουσιώτεροι εἶχον καὶ ἀσημένιες κούνιες, οἱ δὲ τοῦ Μεσομαχαλᾶ ἀσχολούμενοι εἰς τὴν σιδηρουργίαν ἦσαν πτωχότεροι. Ἐνεκα πιέσεων τουρκικῶν οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει καὶ ἐγκατασταθῇ πλησίον τοῦ Βόλου πλὴν τριῶν ἀδελφῶν, ἐξ ὧν κατάγονται οἱ σημερινοὶ Ἀσημοχωρίται.

Λόγγος Μέγας, ὁ, στοὺ *Μέγα Λόγγου*, δάση Ἑξοχῆς (NA) καὶ Ἀηδονοχωρίου (B). Ἀπαντῶσι καί: *Λόγγος τοῦ Κοντογιάννη*, λόγγος τοῦ Ἀηδονοχωρίου (B) ἀνήκων εἰς τινὰ Κοντογιάννην, ὅστις ἦτο ὁ πρῶτος ἀγοραστής τοῦ λόγγου ἀπὸ τοὺς Τούρκους, 2) *Λόγγια τῆς Καλογριᾶς*, στ' *Καλογριᾶς* τὰ *Λόγγια*, τοποθεσία Πουρνιᾶς (A), ὅπου εἶχε τὰ κτήματά της καλογραιὰ τις, 3) *Λόγγια τοῦ Τζάλλου*, σ' *Τζάλλ'* τὰ *Λόγγια*, τοποθεσία Πουρνιᾶς (B).

Πρβλ. *Λόγγος*, *Λογγιές* καὶ *Λογγούλα* ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ, ΜΔ', 134), *Λόγγος* ἐν Μελισσουργοῦς (Στεργιοπούλου, 124).

Ἡ λέξις εἶναι συνήθης ἐν Ἑλλάδι· ὁ Weigand τὴν ἀνάγει εἰς τὴν

παλαιοβουλγαρικὴν *l o k a* = *Flussniederung*, ἐξ ἧς τὸ ρουμαν. *lunca* = *Wiese, Acker am Flusse* καὶ τὸ κουτσοβλαχικὸν *l u n c a*· ἐκ τούτου δὲ προῆλθεν ὁ τύπος λούγγα (ὡς ὄνομα πηγῆς), ἐν Ἡπείρῳ λούγγι (τὸ) = ἰλὺς ποταμοῦ (ρ. λουγγίζω = λιμαίνω μὲ ἰλὺν τοῦ ποταμοῦ), [ἐν Κυνουρίᾳ ὁ τύπος λογγὰ (ῆ), ἀγρὸς παραποτάμιος, ἐν Δωρίδι ἐπίχωσις ποταμοῦ, ἐν Μάνῃ ὡς ὄνομα χωρίου, Λουγγὰς εἰς Χουλιαράδες (Σούλη, 234).

Λόντζα, ῆ, στ' Λόντζα, ἀμπέλια Βούρμπιανης (Β).

Λουκᾶς, ὁ, στ' Λουκᾶ, τοποθεσία Καστάνιανης, ὅπου κτήματα τοῦ Λουκᾶ.

Λόσγια, τά, στὰ Λόσγια, τοποθεσία Γοργοποτάμου, κατάλληλος πρὸς καλλιέργειαν ἀμπέλου.

Λούπη, ῆ, στ' Λούπ', τοποθεσία ὀξυᾶς (ΒΑ), ὅπου ἐκρύπτοντο πολλοὶ λύκοι.

Λουπότσιανη, ῆ, στ' Λουπότσιαν', τοποθεσίαι Μεσαριᾶς (Α), Μοναστηρίου (ΝΑ) καὶ Πουρνιᾶς (Δ).

Λουριά, τά, στοὺ Λουργιά, ἀμπελῶνες Βούρμπιανης, ὅπου ἔνεκα πολλῶν ἰδιοκτητῶν τὰ κτήματα εἶναι στενὰ (λουρίδες).

Λοῦρος, ὁ, στοῦ Λούρου, λόφος Φούρκας (Ν).

Λουλάκι, τό, στοὺ Λουλάκ', λόφος Ὀξυᾶς (ΝΔ) ἔχων χρῶμα λουλακιοῦ.

Λουτρά, τά, στὰ Λουτρά, τοποθεσία Πυξαριᾶς (Ν) ἔχουσα ἱαματικὰς πηγὰς. Βλ. *Βρωμονέρια*.

Λοῦτσα, ῆ, στ' Λοῦτσα, 1) τοποθεσία Ἐξοχῆς (Ν) λόγῳ τοῦ στασίμου ὕδατος, 2) τοποθεσία Χιονιάδων (ΒΔ) λόγῳ τοῦ ὑγροῦ ἐδάφους. Ἀπαντᾷ καὶ εἰς πληθ. ἀριθμόν: Λοῦτσεσ, αἶ, σ' τ'ς Λοῦτσεσ, τοποθεσία Μελισσοπέτρας (Α) μὲ στάσιμα νερά.

Ἀπαντῶσιν: Λοῦτσα καὶ Λοῦτσεσ ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ' 135), ἐν Ὑδρᾷ Λούτσεξα (ἀρχεῖον Ὑδρας τ. 6ος σ. 462) καὶ Λοῦτσα (Φουρική τοπωνυμικὸν Ἀθηνᾶ ΜΑ'), Λοῦτσα εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου 1933, σ. 114), εἰς Φορτώσι (ἐνθ. ἀν. σ. 134), Λοῦτσα (=λάκκος) εἰς Χόσεψιν (ἐνθ. ἀν. σ. 138).

Ὁ Meyer παράγει τὴν λέξιν ἐκ τοῦ ἁλβανικοῦ *l u t s e* = *schmunz* καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ λατινικοῦ *luteum* (Neugr. Stud. IV 68).

Λούψικο, τό, στοὺ Λούψ'κου, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτης μετονομασθεὲν εἰς Λυκόρραχην.

Λύγερη (λά), τοποθεσία Διστράτου (Α), ὅπου κυλίστηκε μία νέα, λυγερή.

Λόφος τοῦ Μπασιούρη, στοὺ Λόφον ντ' Μπασχούρ', λόφος Ἡλιόρραχης (Δ), ἰδιοκτησία Τούρκου ὀνομαζομένου Μπασιούρη· ἄλλοι λέγουσιν ὅτι ἐφονεύθη ἐπ' αὐτοῦ κάποιος Μπασιούρης.

Λυκαῖοι, οἱ, στ'ς Λυκαῖοι, συνοικία Καντσίκου (ΝΑ), ἧς οἱ κάτοικοι ἐφόνευσαν τὸν Νταλίπ βέην.

Λυκομούρσι, τό, στὸν Λυκομούρσι, τοποθεσία Γοργοποτάμου.

Λυκοπόρι, τό, στοῦ *Λυκουπόρ*°, τοποθεσία θαμνώδης Λαγκάδας (B), διάβασις, πόρος, λύκων.

Λυκόγραβος, ὁ, στοῦ *Λ'κόγραβου*, τοποθεσία Ὁξυᾶς (A), ὅπου, ὥς λέγουν, κάποια μάνα τῆς οἰκογενείας τῶν Γραβαίων, ἐπειδὴ ἔκλαιε τὸ παιδί της, τὸ ἐξήγαγεν ἀπὸ τὴν οἰκίαν, διὰ νὰ τὸ φοβίσῃ. Σὲ λίγο πέρασε ἓνας λύκος καὶ τὸ ἤρπασε.

Λυκόρραχη, ἡ, στ' *Λυκόραρχ*°, τὸ ἄλλοτε χωρίον Λούψικον τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης.

M

Μάζη, ἡ στ' *Μάζ'*(ίου), χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτισης.

Ὁ Ἀραβαντινὸς ἀναφέρων τὸ χωρίον ὥς τσιφλίκι τοῦ Ἀλῆ γράφει αὐτὸ *Μάζιο* (σελ. 316 καὶ Χρονογραφ. Ἡπείρου τ. B' σ. 339), ἐρμηνεύει δὲ αὐτὸ «σύναξις». Δὲν εἶναι ἀσφαλῶς ὀρθὴ ἡ ἐρμηνεία αὕτη. Εἰς τὴν B. Ἀλβανίαν ὑπάρχει χωρίον *Μάζι* (Λαογρ. τ. E' 1915 σελ. 270) ἄλβανικόν, θὰ ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομά του ἐκ κατοίκων ἢ κατοίκου τοῦ χωρίου τούτου, ὅπως προῆλθεν καὶ τὸ ὄνομα *Μαζαράκι*, χωρίον *Μάζη* ἐν Μεσσηνίᾳ (Λαογρ. τ. E' 1915 σελ. 286). Πλεῖστα ὅσα χωρία ὑπάρχουν ἐν Ἑλλάδι ὁμώνυμα καὶ ἰδίως εἰς ὅσας χώρας ἔγιναν ἄλβανικαὶ ἐπιδρομαὶ ἢ ἀμιγεῖς ἐγκαταστάσεις. Διὸ πάντα τὰ χωρία ταῦτα ἐκ τῶν *Μαζαίων* προερχόμενα δεόν νὰ ἀναχθοῦν εἰς τὸν IG' ἢ ID' τὸ πολὺ αἰῶνα μ.Χ., ὅτε κατῆλθον δι' Ἡπείρου καὶ Ἀκαρνανίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλβανικαὶ «φάρες». Οἱ διεσκορπισμένοι εἰς τὴν Ἑλλάδα συνοικισμοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο δίδουσιν ἐμμέσως ἀκριβῆ τὴν πορείαν, ἣν ἠκολούθησαν οἱ ἄλβανικοὶ πληθυσμοὶ κατερχόμενοι εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς μνημονευθέντας αἰῶνας εἴτε καλούμενοι ὑπὸ τῶν τοπικῶν ἀρχόντων εἴτε διωκόμενοι ἐκ τῆς ἰδικῆς των πατρίδος. Πλὴν τῶν ἐν Ἡπείρῳ τοπωνυμιῶν τούτων (*Μαζίου*), περὶ ὧν ἀλλαχοῦ ἔχομεν ἀσχοληθῆ (βλ. Παρατηρήσεις εἰς τὴν νεωτέραν γεωγραφίαν τῆς Ἡπείρου σελ. 46—47) καὶ αἵτινες δηλοῦν ἐπίδρασιν ἢ μᾶλλον τὸν πρῶτον συνοικιστικὸν πυρῆνα ἄλβανικόν, ἃν καὶ εἰς τοῦτο γεννῶνται μερικαὶ ἀμφιβολίαι, διότι τοῦλάχιστον τὰ *Μάζια* τῆς Ἡπείρου δὲν εἶναι ἄλβανόφωνα ὑπάρχουν καὶ ἄλλαι ὅμοιαι πολλαχοῦ συνδεδεμέναι μὲ ὑπάρξαντας ἢ ὑπάρχοντας συνοικισμούς. Καὶ θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ ὑποθέσωμεν τὴν προὔπαρξιν τῶν *Μαζίων* καὶ τὴν μετὰ ταῦτα ὥς πολυαριθμότεραι ἴσχυσαν κατὰ τὴν γκῶσσαν καὶ ἐκράτησαν τῶν γηγενῶν. Διὰ τοῦτο ἡ ὑπαρξὶς τῶν *Μαζίων* παρουσιάζει ἐμμέσως τὴν κατεύθυνσιν τῶν ἄλβανικῶν πρὸς τὴν μέσην καὶ νοτίαν Ἑλλάδα. Μετὰ τὴν Ἡπείρον κατὰ σειρὰν εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα ἔχομεν *Μάζια* εἰς Λοκρίδα, Λεβαδειά, Μέγαρον καὶ Ἀττικὴν, εἰς δὲ τὴν Πελοπόννησον κατὰ μὲν τὸ βορειοδυτικὸν μέρος αὐτῆς εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἡλείας, Πατρῶν καὶ Καλαβρυτῶν, κατὰ δὲ τὸ βορειοανατολικὸν εἰς τὰς ἐπαρχίας Ἀργους καὶ Κορινθίας. Οὕτω δύο

δρόμοι ὑπῆρξαν τῆς διαπεραιώσεως τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον, διὰ τῆς αἰτωλικῆς παραλίας καὶ τοῦ Ἴσθμου τῆς Κορίνθου.

Μακελάρι, τό, στὸ Μακιλάρ', τοποθεσία Ζέρμας, ράχη, ὅπου ἐπήγαιναν οἱ κλέφτες.

Μακρύκαμπος, ὁ, στοὺν Μακρύκαμπου, 1) τόπος Ἀμαράντου (Α) ὁμαλός, 2) τοποθεσία Χιονιάδων (ΒΔ) ἀνοικτή.

Μακρυνάρα, ἡ στ' Μακρυνάρα, τοποθεσία ἐκτεταμένη Γαν. (ΒΔ).

Μαλακάδικα, τὰ, στὰ Μαλακάδ'κα τοποθεσία Γαναδιοῦ (ΒΔ).

Μαλνίτσα, ἡ, στ' Μαλνίτσα, τοποθεσία Καστάνιανης (Β).

Μάνα τοῦ νεροῦ, στ' Μάνα τ' Νιροῦ, τοποθεσία καὶ βρύση τοῦ Ἀηδονοχωρίου (Ν) μὲ πολὺν νερό, μὲ τὸ ὁποῖον ποτίζεται ὁ κάμπος τοῦ χωρίου.

Ὅμοίως προελεύσεως εἶναι ἡ ἀπλῆ *Μάνα* ἐν Παρνασίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ' 136).

Μανέρες, αἱ, στ'ς Μανέρες, τοποθεσία Ζέρμας (Α).

Μάνη, ἡ, στ' Μάνη τοποθεσία Λαγκάδας (Ν).

Μάνθος Ζώης, στ' Ζώη Μάνθ(ου), τοποθεσία Ἀηδονοχωρίου (Α), ὅπου ἔμενε Μάνθος τις Ζώης.

Μανουράς, στοὺν Μανουρά, ρύαξ καὶ ἡ περὶ αὐτὸν τοποθεσία Χιονιάδων (ΒΑ),

Μανούρι, τό, στοὺ Μανούρι, τοποθεσία Γορίτσας (Α).

Μαντάνια, τὰ, στὰ Μαντάνια, τοποθεσία Λυκόρραχης (ΝΔ), ὅπου ὑπῆρχε ἄλλοτε ξύλινον μαντάνι διὰ κτύπημα τῶν μαλλίνων.

Τὸ αὐτὸ εἰς Μελισσουργιοῦς (Στεργιοπούλου 1933 124).

Μαντένια, τὰ, στὰ Μαντένια, τοποθεσία Νικάνορος (ΝΔ), ὅπου μεγάλες πέτρες (=μαντένια).

Μαντζίνας, ὁ, στ' Μαντζίνα, τοποθεσία Ζέρμας.

Μάντζινες, αἱ, στὶς Μάντζιβες, τοποθεσία Πυξαριᾶς (Ν) καλλιεργουμένη.

Μάντζιος, ὁ, στ' Μάντζι', τοποθεσία Γοργοποτάμου, ὅπου κτήματα αὐτοῦ.

Μαντρί, τό, στοὺ Μαντρί, λιβάδι Κοστάνιανης (Α). Ἀπαντᾷ καὶ εἰς πληθυντικὸν ἀριθμὸν : τὰ *Μαντριά*, τοποθεσίαι Ἐξοχῆς (Δ) καὶ Πυξαριᾶς (Δ), ὅπου ἦσαν μαντριά. Εἰς Ζέρμαν ὑπάρχει τοποθεσία *Μαντριά* τοῦ Παγούνη. Ὅμοίως προελεύσεως εἶναι καὶ ἡ τοπωνυμία *Μαντριρράχη* τοῦ Γαναδιοῦ (ΒΑ), ὅπου ἄλλοτε ἦσαν μαντριά.

Μαραντάκια, τὰ, στὰ Μαραντάκια, βλ. Ἀμαραντάκια.

Μαραντοβούνι, τό, στοὺ Μαραντοβούν', βουνὸν Ἀμαράντου (Β), βλ. *Καμενῖκος*.

Μαρία Κύρ, λὰ Κύρ Μαρία, τοποθεσία Ἀετομηλίτσης, ὅπου φαντάζονται ὅτι ἦτο ἡ Μάρω (=ἄρκουδα, ζουλάπι). Εἰς Ἀμάραντον (Δ) ὑπάρχει ὄρος ὀνομαζομενον *Μαριά*, ἡ, στ' Μαργιά, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἐφο-

νεύθησαν δύο ἄδελφοὶ βοσκοὶ ὀνόματι Γιάννης καὶ Μαρία ταφέντες ἐκεῖ ὃ εἷς παρὰ τὸν ἄλλον· ἐπὶ τῶν τάφων των ἐφύτρωσεν ἄγρια τριανταφυλλιά ἀνοίγουσα τρεῖς τοῦ ἔτους (Μαρία καὶ Γιάννης=Μαργιά).

Μαρίνα Ἀγία, ἡ, σ' ν' Ἀη Μαρίνα, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Ν) ἐκ τῆς ἐρειπωμένης ἐκεῖ ἐκκλησίας, Στράτσανης (Ν) ἐκ τοῦ ὁμωνύμου ναΐσκου πρὸ 30 ἐτῶν κτισθέντος καὶ Νικάνορος εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ.

Εἶναι συνήθης ἀγιώνυμος τοπωνυμία.

Μάρμαρον, τό, στοῦ Μάρμαρου, λόφος Ἀμαράντου (Δ) πετρώδης τοποθεσία Καντισίου (Α), Πουρνιάς (Β) καὶ Ζέρμας, ὅπου βράχος (σκέμπ). Ὑπάρχει καὶ τοπωνυμία *Μάρμαρον τοῦ Τσιπέλη*, στὸ Μάρμαρο τ' Τσιπέλ', τοποθεσία εἰς Ἀσημοχώρι, ὅπου ὑπάρχει μεγάλη πέτρα (=μάρμαρον).

Μαροποῦλες, αἱ, στ' Μαρουποῦλις, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Ν).

Μάσα Ἀπιλί, λὰ Μάσ' ἄπιλί, βρύση Ἀετομηλίτσης (Β) ἔξω τοῦ χωρίου. Βλαχικὴ ὀνομασία σημαίνουσα *μάνα τοῦ νεροῦ*. Ἡ ἰδίᾳ βρύση λέγεται καὶ *Σσίτα*. Τῆς αὐτῆς προελεύσεως εἶναι καὶ δύο ἄλλαι τοπωνυμίαι: *Ἐπάνω καὶ Κάτω Μασίτσα*, ἀναφερόμεναι εἰς δύο συνοικίας τοῦ χωρίου Πουρνιάς.

Μαστροῦγκα, ἡ, στ' Μαστροῦγκα, τοποθεσία Μεσαριάς (Α).

Μάυρα, νὲ Μαύρα δασώδεις τοποθεσία Πλικατίου.

Συγγενεῖς πρὸς αὐτὴν τοπωνυμίαι εἶναι ἐν Κύπρῳ Μέλανος καὶ Μέλοι (Μενάνδρου Ἀθηνᾶ ΙΗ'), Μαυρόδινα ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ' 136).

Μαύροβον, τό, στοῦ Μαύροβου, τοποθεσία Φούρκας (Α), ὅπου ἦτο συνοικισμός.

Μαυρομπίνα, ἡ, στ' Μαυρομπίνα, τοποθεσία Πουρνιάς (Δ) καὶ Χιονιάδων (Β).

Μαυρορούμανο, τό, στοῦ Μαυρορούμανου, τοποθεσία Βούρμπιανης (Δ) μὲ πυκνὰ δένδρα.

Μαῦρος, ὁ, στοῦ Μαύρου, 1) ρύαξ καὶ ἡ γύρω του τοποθεσία Στράτσανης (ΒΑ), 2) χεῖμαρρος Ἀμαράντου (Α) ὀνομαζόμενος καὶ *Βαθύλακκος*, ὅπερ βλ., διότι τὸ χρῶμα του, ὅταν πλημμυρῇ, εἶναι μαῦρο, 3) ὁ ἴδιος καὶ εἰς Βούρμπιανην· ἐκεῖ οἱ Βουρμπιανῖτες ξεπροβοδίζουν τοὺς ξενιτευομένους.

Μαχαλᾶς Βαρόζ, στοῦ Βαρόζι Μαχαλᾶ, συνοικία Κερασόβου (ΒΔ). Ὑπάρχουν δὲ καὶ ἄλλαι μορφαὶ τῆς τοπωνυμίας ταύτης. Οὕτω συνοικίαι τῶν χωρίων Ἐλευθέρου καὶ Ὁξυᾶς (ΒΔ) λέγονται *Ἐπάνω Μαχαλᾶς*· συνοικία ὁσαύτως τῶν χωρίων Ἐλευθέρου, Ἀμαράντου (Ν), Ὁξυᾶς (ΝΔ) καὶ Πυρσόγιανης (ΝΑ). ἥτις ὑποδιαιρεῖται εἰς μικροτέρας (Λιντάδες, Φροντζάδες, Παγωναίους, Στολάδες καὶ Περονάδες) λέγονται *Κάτω Μαχαλᾶς* καὶ τέλος συνοικίαι Ἐλευθέρου (Α), Κερασόβου (ΝΔ) καὶ Ὁξυᾶς (Δ) λεγόμεναι *Πέρα Μαχαλᾶς*. Ὁ Πέρα Μαχαλᾶς Κερασόβου εὐρίσκεται ἐγγὺς τοῦ παλαιοῦ Πέρα Μαχαλᾶ, τὸν ὁποῖον κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ κάτοικοί του ἐγκατέλιπον πρὸ πολλῶν ἐτῶν, διότι ὁ Βουρκοπόταμος τοὺς ἀπεμόνωνε καὶ

διότι κάποιο κορίτσι λυσσῶν ἔφαγε τοὺς γονεῖς του, ἀπεπειράθη δὲ νὰ φάγῃ καὶ τοὺς ἄλλους. Οὕτω οἱ κάτοικοι ἠνώθησαν μὲ τοὺς τοῦ Κερασόβου (βλ. καὶ θέσιν Λάμια). Εἰς Δίστρατον (ΝΔ) ὑπάρχει τοπωνυμία λὰ *Μαχαλίτσιου* (=μικρὸς συνοικισμός).

Μεϊντανια, τὰ, στὰ Μιϊντάνια, τοποθεσία Κονίτης (Δ) ἀνοικτή.

Μελίσσι, τό, στοὺ Μιλίσσ', λόφος Ἀμαράντου (ΝΑ) κατάφυτος ἐκ πεύκων καὶ τοποθεσία Ἀσημοχωρίου (ΝΑ), ὅπου εὗρον ἄγρια μελίσσια. Ὑπάρχει καὶ εἰς τὸν πληθ. ἀριθμὸν *Μελίσσια*, βραχῶδης ἑκτασις Μελισσόμετρας (ΒΑ) καὶ τοποθεσία Καστάνιανης (Δ). Συγγενὴς πρὸς αὐτὴν εἶναι καὶ ἡ τοπωνυμία *Μελισσόπετρα* ἀποδιδομένη εἰς χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κονίτης καὶ εἰς τοποθεσίας Πυρσόγιαννης (Ν), Κερασόβου (Δ) καὶ Καστάνιανης.

Αἱ τοπωνυμῖαι αὗται εἶναι λίαν συνήθεις ἐν Ἑλλάδι. Σημειῶ ἐκ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὰς ἑξῆς. *Μελίσσια* ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ ΜΔ 137), *Μεσσίσι* ἐν Μαλακασίῳ (Δαμπρίδου μ. Δ' 27), *Μελισσόπετρα* ἐν Παπίγκῳ (Ἀναγνωστοπούλου 95), *Μελίσσι* εἰς Χουλιαράδες (Σούλη 234), εἰς Κωστήτσι (Στεργιοπούλου 1933 115).

Μελούρα, νὲ Μιλούρα, ποτάμι καὶ τοποθεσία κρημνώδης Πλικατίου.

Μεντελίσι, τό, στοὺ Μιντιλίσ' τοποθεσία Κερασόβου (Α), δι' ἣν κάποτε ἔγιναν προσωρινὰ μέτρα, διότι διεκδικοῦσε ταύτην καὶ τὸ χωρίον Φούρκα.

Μέξης, στ' Μέξ', βρύσι Παλιοσελίου (ΝΔ). Συγγενὴς πρὸς αὐτὴν εἶναι καὶ ἡ τοπωνυμία τὰ *Μέξια* ἀναφερομένη εἰς τοποθεσίαν ἐξοχῆς (Ν) καὶ εἰς βρύσιν τῆς Βούρμπιανης.

Μέρο, τὰ Μέρου, τοποθεσία Ἀετομηλίτης, ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ χωρίον. Ἐπειδὴ ὁμως (κατὰ τὴν παράδοσιν) ἐξήρχετο ἐκεῖ στοιχειὸ καὶ ἔφερεν ἀσθενείας εἰς τοὺς κατοίκους, οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ μετοικήσουν εἰς τὴν σημερινὴν θέσιν. *Μέρο* σημαίνει μῆλον καὶ μηλιά.

Μεσαριά, ἡ στ' Μισαργιά, συνοικισμὸς τῆς Μολίτης κείμενος εἰς τὸ μέσον τῶν δύο ἄλλων συνοικισμῶν τοῦ χωρίου καὶ ἡ κεντρικὴ συνοικία τῆς Καστάνιανης.

Ἐκ τῆς θέσεως τῶν τόπων, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἡ τοπωνυμία, ἐπιβεβαιοῦται ἡ γνώμη τοῦ Γ. Χατζιδάκι, ὅτι ἡ τοπωνυμία αὕτη παράγεται ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *μέσος*, ἐκ τοῦ ὁποίου γίνονται καὶ ποικίλαι ἄλλαι τοπωνυμῖαι ἀπλαῖ καὶ σύνθετοι. Οὕτω ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτης ὑπάρχουν τοπωνυμῖαι : *Μεσιά*, ἡ, δίοδος Λαγκάδας (Δ) παρὰ τὰς «Σουρβιές» καὶ τοποθεσία *Μεσαριάς* εἰς τὸ μέσον. *Μεσίτσα*, ἡ, τοποθεσία Κερασόβου (ΝΔ) εὗρισκομένη μεταξὺ δύο λόφων. *Μεσίνταλος*, ὁ, χεῖμαρος ἐντὸς τῆς Βούρμπιανης. *Μεσολάκκια*, τὰ, τοποθεσίαι Βούρμπιανης (ΒΑ), δι' ὧν διέρχονται χεῖμαροι μικροί, καὶ Ζέρμας. *Μεσομαχαλᾶς*, ὁ, ἄλλοτε κεντρικὴ συνοικία τοῦ Ἀσημοχωρίου. *Μεσοπόταμο*, τό, τοποθεσία Γοργοποτάμου μεταξὺ δύο ποταμῶν.

Μεσοχώρι, τό, στοῦ Μ'σουχώρ', συνοικία Λυκόρραχης μεταξύ Λουψίκου (παλαιᾶς συνοικίας) καὶ Ραμίστης. Εἰς Δίστρατον (Α) λέγεται λὰ *Μεσοχώρε* διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. *Μεσοχωρῖτες*, οἱ, συνοικία Στράτσανης ἀρχοντική. Ἐπίσης εἰς Ἀηδονοχώρι ὑπάρχει τοποθεσία λεγομένη *Μεσογέφυρα* (ἦ). Κατὰ τὴν παράδοσιν ἐδῶ εἶχον κατασκευάσει δύο γεφύρας, ἀλλ' ἀμφοτέραι ἔπεσαν. Κατόπιν κατεσκεύασαν τὴν γέφυραν εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ ἐστάθη. Διὰ τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς ὁ Ἀναγνωστόπουλος (σελ. 93) ἀναγράφει ὅτι ὠνομάσθη οὕτω, διότι κεῖται μεταξύ δύο γεφυρῶν, τῆς ἐπὶ τῆς θέσεως Μπουραζάνη καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ Σαρανταπόρου, παραποτάμου τοῦ Ἀφου.

Μεταμόρφωσις, ἡ, στ' Μιταμόρφου', τοποθεσία Πουρνιᾶς (Δ) ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον παρεκκλήσιον.

Μετόχι, τό, στοῦ Μιτόχ', τοποθεσία Μεσαριᾶς (Δ), ἥς μετεῖχον πολλοὶ ἰδιοκτῆται, καὶ Σανοβοῦ (ΝΑ) ἀνήκουσα εἰς ἐκκλησίαν, ἥς σώζονται ἐρεῖπια.

Μέτσοβον, τό, στοῦ Μέτσουβου, δάσος Χιονάδων (Δ).

Μηλιά, ἡ, στ' Μηλιά, τοποθεσία φυτῶνυμος εἰς Γαναδιὸ (ΒΑ), Κεράσοβον (ΝΔ) καὶ Κάντσικον (ΝΑ). Εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτσης ὑπάρχει ἡ τοπωνυμία αὕτη καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν *Μηλιές* ἀναφερομένη εἰς τοποθεσίας τοῦ Γαναδιοῦ (Β), τοῦ Ἀηδονοχωρίου. Πολλάκις τίθεται καὶ γενικὴ ἀποδίδουσα τὸν φυτεύσαντα τὸ δένδρον ἢ τὸν ἰδιοκτῆτην αὐτοῦ ἢ τῆς περιοχῆς ἢ προδίδουσα ἄλλην τινὰ ἀφορμὴν. Οὕτω ὑπάρχουν αἱ τοπωνυμῖαι: *Μηλιά τοῦ Γκιώνη*, τοποθεσία Βούρμπιονης (Δ), ὅπου ὑπάρχουν ἄγριαι μηλέαι. *Μηλιά τοῦ Μήτση* τοποθεσία Πουρνιᾶς (Α) καὶ *Μηλιές τοῦ Τσιουμανη*, τοποθεσία Ζέρμας.

Μηνᾶς Ἅγιος, στοὺν Ἀη-Μηνᾶ, τοποθεσίαι 1) Ἐλευθέρου (Ν) ἐκ τῆς Ἐκκλησίας, 2) Λόφος Πυρσόγιαννης (Ν) δι' ὁμοίαν αἰτίαν, 3) Τοποθεσία Στράτσανης (Ν), 4) Τοποθεσία Ἐξοχῆς (Α), Τοποθεσία Λυκορράχης (ΒΔ), 6) Τοποθεσία Μεσαριᾶς (ΝΔ), 7) Τοποθεσία Πυξαριᾶς (ΒΔ), 8) Τοποθεσία Ἀγίας Βαρβάρας. Ἡ τελευταία λέγεται καὶ στ' *Κλῖοςχ* (ὅπερ ἰδέ).

Μητρόπολις, στ' Μητρόπουλ', τοποθεσία Κονίτσης (Α) περὶ τὴν μητρόπολιν.

Μητσορράβιανη, ἡ, στ' Μητσορράβγιανη, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Δ) ἐπίπεδος.

Μῆτσος, ὁ, στ' Μήτσ', πηγὴ Ἀμαράντου (ΒΑ) ὅπου ἐφονεύθη κάποιος Μῆτσος.

Μιλούρι, τοῦ Μιλούρ', τοποθεσία Ἀετομηλίτσης ἄλμυρά καὶ μικρὰ μὲ ὀλίγον χορτάρι.

Μηχαλάπης, ὁ, στ' Μιχαλάπ', τοποθεσία Γοργοποτάμου.

Μνήματα, τά, τοποθεσίαι 1) Λαγκάδας (Β) ὅπου ἐτάφη Τοῦρκός τις, 2) Γοργοποτάμου ὅπου ἀνευρέθησαν μνήματα καὶ 3) Σανοβοῦ (Α) ὅπου οἱ τάφοι τοῦ παλαιοῦ Μαζίου. Ἡ τοπωνυμία αὕτη εἰς ἐνικὸν ἢ πληθυντικὸν

ἀριθμὸν συνοδεύεται πολλάκις καὶ ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ ταφέντος εἰς τὸ ὑποσημειούμενον μνήμα. Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτσης ὑπάρχουν αἱ ἑξῆς νοπωνυμῖαι : *Μνήμα τοῦ Ἀναστασίου*, στοῦ *Μνήμα τ' Ἀναστάση*, τοποθεσία Μελισσοπέτρας (Α), ὅπου βοσκὸς τις ὀνομαζόμενος Ἀναστάσιος ἐφονεύθη ὑπὸ Τούρκων ληστῶν καὶ ἐτάφη. *Μνήμα τοῦ Μπέκιου*, τοποθεσία Βούρμπιανης ἐκ τοῦ κτιστοῦ μνημείου ἀποθανόντος βλάχου. *Στοῦ Χασάν τοῦ Μνήμα*, τοποθεσία Ὁξυᾶς (Α), ὅπου λέγουν δι' ἐφονεύθη καὶ ἐτάφη Τούρκος τις ὀνομαζόμενος Χασάν. *Στὰ μνήματα τοῦ Βαγγέλη*, τοποθεσία Γοργοποτάμου, περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς ὁποίας βλ. εἰς *Μπουνάρι τοῦ Βαγγέλη*. *Μνήματα τοῦ Πάντζου* τοποθεσία τοῦ Σανοβοῦ [Β], ὅπου ὑπὸ ληστῶν ἐφονεύθη τις, παλαιὸς κάτοικος τοῦ Σανοβοῦ. *Στὰ Μνήματα τοῦ Μπαμπᾶ*, τοποθεσία Κονίτσης, ὅπου μνήματα Τούρκων ἐπισήμων. Πλὴν τῶν μορφῶν ὑπάρχουν καὶ δύο ἄλλοι ταυτόσημοι : *Μνημεῖον*, τοποθεσία Πωγωνίσκου, ὅπου μνημεῖον ἀσκητοῦ· ἐδῶ λέγουν δι' κατέφευγον πολλοὶ διὰ τὴν ψυχὴν των, καὶ *Μνημόρια*, ράχη Ζέρμας, ὅπου εἶναι μνήματα κλέφτικα. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐπολέμησαν μὲ τοὺς Τούρκους (ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Δερβέναγαν Ζαλιόμπην Μπρουστάνη Κολώνιας) οἱ ἀντάρται Γιαννούλης Ζέρμας, ὁ Βασίλης Χορμόβας καὶ ὁ Νταβέλης τὸ 1880—2. Ὁ Γιαννούλης Ζέρμας ἔχων ἰδικὴν του σημαίαν ἐτρομοκράτει ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν ἀπὸ τοῦ Ἀλμυροῦ—Χασίων—Γρεβενῶν μέχρι Σμόλικα. Προηγουμένως ἡ θέσις ἐλέγετο *Κορλός*.

Μολιζνά, τὰ, τοποθεσία Καντσίκου [ΒΔ] καλλιεργούμενη. Φαίνεται ὅτι κάτοικοι τῆς Μόλιστας, θὰ κατεῖχον τὰ κτήματα αὐτά. Οὕτω διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν μέρος τι τῆς Πουρνιᾶς (Δ) λέγεται τὸ *Μολιστηνό*.

Μόλιστα, ἡ, στ' Μόλιστα. Εἶναι χωρίον τῆς ἐπαρχίας ἀποτελούμενον ἐκ τριῶν συνοικισμῶν, τῆς Μεσαριᾶς, τοῦ Γαναδιοῦ καὶ τοῦ Μποτσιφαρίου (νῦν Μοναστηρίου), χωρὶς τὸ ὄνομα Μόλιστα νὰ ἀποδίδεται εἰς τινὰ τῶν συνοικισμῶν τούτων. Τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ συγκροτήματος τῶν τριῶν συνοικισμῶν.

Μολυβδοσκεπάστη, ἡ, τοποθεσία Μολυβδοσκεπάστου (Δεπαλίτσας) ἐκ τῆς ὁμωνύμου ἐκκλησίας, ἐξ ἧς μετωνομάσθη τὸ χωρίον· ἡ ἐκκλησία ἦτο ἄλλοτε μολυβδοσκεπής.

Μοναστήρι, τό, στοῦ Μοναστήρ', τοποθεσίαι 1) Ζέρμας (Δ) περὶ τὸ μοναστήριον τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, 2) Κονίτσης (Ν) περὶ τὸ μοναστήριον τοῦ Στομίου Κονίτσης, 3) συνοικία Μολίστης μετονομασθεῖσα ἐκ τοῦ Μποτσιφάρι ἐκ τοῦ ὑπάρχοντος βυζαντινοῦ μοναστηρίου (ΝΔ), ἡ περὶ τὸ ὁποῖον θέσις ἔχει τὴν ὀνομασίαν ταύτην, 5) Ἀετομηλίτσης (ΝΔ), ὅπου εἶναι ἐρείπια μονῆς. Ἐνταῦθα λέγεται λὰ *Μονναστήρ*'. Ἐκ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἔχομεν ὁμοίας τοπωνυμίας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτσης : *Μοναστηρόπουλον*, τοποθεσία Μεσαριᾶς (Δ), ὅπου ὑπῆρχε μικρὸν μοναστήριον. *Μονὴ Κλαδόρμη* τοποθεσία Φούρκας (ΒΔ), ὅπου μονή. Περὶ αὐτῆς εἶναι ἡ ἑξῆς πα-

ράδοσις : Εύρέθη πρὸ αἰώνων εἰκὼν τῆς Παναγίας ὑπὸ τσομπάνηδων εἰς τὰ σύνορα τῆς Φούρκας καὶ Σαμαρίνας. Ἐπειδὴ ἐφιλονίκησαν οἱ κάτοικοι τῶν δύο χωρίων εἰς ποῖον ἐκ τούτων ἀνήκει, συνεφώνησαν νὰ βάλουν τὴν εἰκόνα εἰς ἄλογον πρώτην φορὰν σαγμένον καὶ νὰ τὸ ἀφήσουν ἐλεύθερον νὰ πάη ὅπου θέλει. Τοῦτο διηυθύνθη πρὸς τὴν περιφέρειαν τῆς μονῆς, ὅπου κάτοικοι τῆς Φούρκας ἀπεφάσισαν νὰ κτίσουν ἐκκλησίαν. Τὴν ἄλλην ὁμως ἡμέραν ἡ εἰκὼν ἔλειψε καὶ εὔρέθη ἐπάνω εἰς κλάδον δένδρων, ὅπου ἔστησαν ἐκκλησίαν ὀνομασθεῖσαν Κλαδόρμην.

Μονές, αἰ, στ' *Μουνές*, 1) Θαμνώδης ἔκτασις Σανοβοῦ (ΣΔ), 2) Τοποθεσία Χιονιάδων (Β) ἐκ τῶν ὀλίγων καὶ ἀπομονωμένων ἀγρῶν.

Μόσχω, ἡ, στ' *Μόσχου*, τοποθεσία Καβασίλων (Ν) ἐκ τοῦ κτήματος *Μόσχου* τινός.

Μοτσεάλα, ἡ, στ' *Μουτσιάλα*, τόπος Πυζαριᾶς (ΒΑ) βαλτώδης. Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὑπάρχουν ταυτόσημοι τοπωνυμῖαι μὲ ποικίλας παραλλαγὰς τῆς λέξεως ταύτης. Οὕτω ὑπάρχουν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Κονίτης αἱ ἑξῆς τοπωνυμῖαι : *Μοτσάλα* τοῦ *Νίκα*, βαρκώδης ἔκτασις Ἀηδονοχωρίου (Α) ὅπου ἐδούλευεν ὁ Νίκας ὡς ῥαγιᾶς τοῦ Μπέη. *Μοτσάλα* τοῦ *Τζέτη*, βαρκώδης τοποθεσία τοῦ αὐτοῦ χωρίου. *Μότσαλη*, ἡ, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Α), Στράτσανης (Β) καὶ Ζέρμας (Α) καὶ Γοργοποτάμου. *Μεγάλη Μότσιαλη*, τοποθεσία Ὁξυᾶς (ΒΑ) βαλτώδης. *Μότσιαλες*, αἰ, βαλτώδεις τοποθεσίαι Πυζαριᾶς (Δ), Βούρμπιανης καὶ Ἀμαράντου (Β). *Μοτσιάλες*, αἰ, τοποθεσίαι Σανοβοῦ (ΝΔ) καὶ Μολυβδοσκεπάστου (Ν) βαλτώδεις. Τῆς αὐτῆς προελεύσεως εἶναι ἡ τοπωνυμία *Μοτσέλι*, πηγὴ καὶ ῥύαξ Ἀρμάτων (Α). Τῆς αὐτῆς προελεύσεως ἐπίσης εἶναι καὶ δύο ἄλλαι τοπωνυμῖαι, ὅπου τροπὴ γίνεται τοῦ λ εἰς ρ. Αὗται εἶναι ἡ *Μοτσάρα*, λὰ Μουτςχάρα, βαλτώδης ἔκτασις Ἀετομηλίτης (Δ) καὶ λὰ *Μουτςχάρ(α) ντὶ ἂλ Αἰζβιστριᾶου*, τοποθεσία Ἀετομηλίτης (ΒΑ), ὅπου ἄσπερη πέτρα γιὰ ἀσβέστη.

Ὅ,τι τοῦτο οὕτως ἔχει ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀπαντωσῶν τοιούτων τοπωνυμιῶν : *Μότσιου* καὶ *Μοτσιάρα* ἐν Παρνασσίδι (Ἀθηνᾶ 138). *Μοτσιάρα* ἐν Τρικάλαις (Νουχάκη 314), *Μουτσάρα* καὶ *Μουτσιίλες* εἰς Χουλιαράδες (Σούλη 235), *Μουτσιάρα*, (Στεργιοπούλου 1933 σ. 101), *Μουτσιάλα* εἰς Μελισσουργοῦς (Στεργιοπούλου αὐτ. 133).

Ἡ λέξις κατὰ τὸν *Murmu* (Rüm. Lehng.) *μουτσιάρης* εἶναι ρουμανική.

Μουκάδες, οἱ, στ' *Μουκάδες*, συνοικία Καντσίκου (ΝΔ).

Μουκλίβα, ἡ, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Δ) δασώδης.

Μουντόπι, λὰ *Μουντόπ'*, τοποθεσία Ἀετομηλίτης, ὅπου δένδρα.

Μουράτ, λὰ *Μουράτ*, χείμαρρος τῆς Ἀετομηλίτης.

Μουρατάτικα, τά, ράχη Καβασίλων ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ὀνόματος *Μουράτ*.

Μαυρσιά, ἡ, τοποθεσία Πωγωνίσκου (Δ), ὅπου σώζονται καλύβαι. Τοιαῦται τοπωνυμῖαι εἶναι εἰς Ἀμάραντον (Α) καὶ εἰς Χιονιάδες (Ν). Διὰ τῆς τελευταίας διέρχεται καὶ καὶ ῥύαξ ὀνομαζόμενος ἐκ τούτου *Μουρσίτικος*.

Μούρσαλα, τὰ, στὰ Μούρσιαλα, τοποθεσία Γαναδιοῦ (BA).

Μούσγκα, ἡ, στ' Μούζγκα, τοποθεσία ἐξοχῆς (B), ὅπου ἀφθονεῖ ἡ μούσγκα (=λάσπη) καὶ Πυρσόγιναννης (N) διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀπαντᾷ καὶ εἰς τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν *Μουζγκες*, χωράφια Γαναδιοῦ (NA).

Μπαϊλάδικα, στοῦ Μπαϊλάδκου, τοποθεσία Πουρνιᾶς (A).

Μπάκαλα, τὰ, στὰ Μπάκαλα, τοποθεσία ἐξοχῆς (Δ), ὅπου ἀφθονοῦν λιθάρια τοῦ ποταμοῦ στρογγυλά, ὀνομαζόμενα μπάκαλα.

Μπακανάρης, ὁ, στ' Μπακανάρ', τοποθεσία ἐξοχῆς (A) ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ παλαιοῦ κατόχου.

Μπάκας, ὁ, στ' Μπάκα, τοποθεσία Κονίτης (A), ὅπου καὶ βρύση, ἐκ τοῦ κατοικοῦντος ἐκεῖ Μπάκα.

Μπαλαστάνα, ἡ, στ' Μπαλαστάνα, τοποθεσία Ὁξυᾶς (NA), ὅπου εἶναι βράχος τις ὑψηλὸς καὶ κάθετος ἐν σχήματι μπάλας (=μετώπου). Ὁμοίως προελεύσεως εἶναι καὶ ἡ Μπαλιστάνα, μέγας μαῦρος βράχος Βούρμπιανης (A). ὥς καὶ ἡ τοπωνυμία *Μπάλια* ἡ, τοποθεσία Ὁξυᾶς (N).

Μπαλντιᾶ, τοῦ, στ' Μπαλντιᾶ, ἀμπέλια Ἑλευθέρου (NA).

Μπάλντιζ, νὲ Μπάλντιζ, βαλτιῶδες μέρος Πλικατίου καὶ Ἀρμάτων. Ἡ λέξις σημαίνει βάλτον.

Μπαλώματα, τὰ, τοποθεσία Πωγωνίσκου.

Μπαμάνος, ὁ, στ' Μπαμάν', τόπος Ἀμαράντου ὁμαλὸς (B), ὅπου λέγουν ὅτι συνέλαβον οἱ Τουρκαλβανοὶ χριστιανὸν καὶ ἤθελον νὰ τοῦ ρίψουν εἰς τὸ στῆθος βραστὸ λάδι, αὐτὸς τοὺς ἐξελιπάρει λέγων «μπᾶ-ἄμάν=Μπαμάνου».

Μπαμίχαλη, ἡ, στ' Μπαμίχαλ', τοποθεσία Μοναστηρίου (BA).

Μπάμπα, ἡ, στ' Μπάμπα, βράχος Ἀμαράντου (BA), ὅπου ἀπέθανε κάποιος γραῖα (βάβω) Μπάμπα. Ἐπὶ τοῦ βράχου τούτου εὐρίσκονται καὶ αἱ ἀτμοθέρμαι τοῦ Ἀμαράντου δέκα πέντε τὸν ἀριθμὸν. Εἰς Ἀηδονοχώρι (N) ὑπάρχει τοποθεσία ὀνομαζομένη *Μπάμπω* (=γριά), εἰς δὲ τὸ Σανοβὸν (BA) θαμνώδης ἔκτασις ὀνομαζομένη *Μπάμπες* ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπέθανεν ἐκ ψύξεως γραῖα τις (μπάμπω) μεταβᾶσα πρὸς κοπὴν ξύλων.

Μπανιώτης, ὁ, στ' Μπανιώτ', τοποθεσία Ἀμαράντου (A), ὅπου ἀνέβλυζεν ὕδωρ· ἐκεῖ ἐλούοντο πάσχοντες.

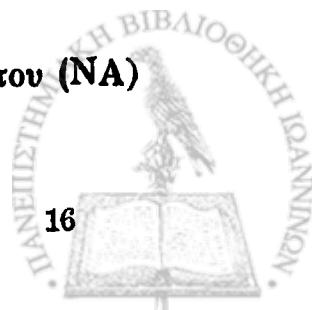
Μπάντρα, ἡ, στ' Μπάντρα ὄρος Χιονιάδων (B).

Μπαξές, ὁ, στοὺν Μπαξέ, τοποθεσία Χιονιάδων (A), ὅπου φύονται ἄγριοι κρῖνοι.

Μπάρα, ἡ, στ' Μπάρα, τοποθ. Πουρνιᾶς (A), ὅπου ἦτο μικρά τις λίμνη (κοινῶς μπάρα). Ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως εἶναι καὶ ἡ τοπωνυμία *Μπαρούταβον*, ἀμμώδης τοποθ. Γοργοποτάμου.

Μπαρκούκι, λὰ Μπαρκούκι (=στὸ Βαρκό), τοποθ. Διστράτου (NA) βαλτιώδης.

Μπαρκούτη, ἡ, δάσος Γαναδιοῦ (BA).

Μπαστιές, αἱ, στ'ς *Μπαστιχές*, τοποθ. Σανοβοῦ (ΒΔ) ἀπόκρημνος, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν γυνή τις ἀπέκρουσεν ἐκεῖ νεκρὸν τὸ ἐκ κλεψιγαμίας τέκνον της.

Μπατάνι, νὲ Μπατάνι, τοποθ. Πλικατίου, ὅπου μπατάνια (=μαντάνια).

Μπάτης, ὁ, στ' Μπάτ', τοποθ. Μεσαριάς (Δ).

Μπάτινα, ἡ, στ' Μπάτ'να ἢ ζ' Μπάτ'να, τοποθ. Καστάνιανης (Δ), 'Αετομηλίτσης (Α) καὶ Καστάνιανης (ΝΔ).

Μπέζιος, ὁ, στ' Μπέζιου, τοποθ. Χιονιάδων (Ν).

Μπέζντιανες, αἱ, στ'ς Μπέζντιανις, τοποθ. 'Αμαράντου ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐκ τῶν πολλῶν βαράθρων.

Μπεκιάρης, ὁ, στ' Μπικιάρ', τοποθ. Μελισσόπετρας (ΒΑ) ιδιόκτητος Τούρκου ὀνομαζομένου 'Αλῆ Μπεκιάρη.

Μπέκος, ὁ, στ' Μπέκ', βουνὸν Κερασόβου (ΒΑ).

Μπέλος, ὁ, στ' Μπέλου, τοποθ. Γοργοποτάμου καλλιεργήσιμος.

Μπεργάτλον, (λά), τοποθ. Διστράτου (ΒΑ).

Μπέρκος, ὁ, γύφτικη συνοικία Κονίτσης (Β), εἰς ἣν εἶχεν κατοικήσει πρῶτος εἰς Μπέρκος ὄνόματι.

Μπιγκόζη, στ' Μπιγκόζ', τοποθ. Κερασόβου (Ν).

Μπιζιανιές, αἱ, στ'ς Μπιζινιές, περιοχὴ ἀμπελώνων Βούρμπιανης (ΒΑ).

'Ομοία εἶναι καὶ ἡ βραχυτέρα τοπωνυμία *Μπιζινιές*, τοποθ. Ζέρμας (Α).

Μπιλδούκι, τό, στοῦ Μπιλδούκ', τοποθ., τὸ σήμερον ὀνομαζόμενον χωρίον Πυξαριά. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη μορφή αὐτοῦ *Μπλιθοῦκι*.

Λέξεις σχετικαὶ μὲ τὴν τοπωνυμίαν ἄλβανικαὶ εἶναι τὸ *m p l e t h* = πλήρης καὶ τὸ *οὐῖκ* = λύκος. Φαίνεται ὅτι τὸ χωρίον εἶχε τὸν πρῶτον πυρῆνα του ἄλβανικόν. Πάντως ὑπάρχει ἡ ἐξῆς παράδοσις περὶ τοῦ χωρίου, τὴν ὁποίαν θεωρῶ σκόπιμον νὰ καταγράψω: «Πρὶν ἀπὸ 200 καὶ πλέον χρόνια, πρὸς Β. τοῦ χωρίου μας Μπλιθοῦκι ἦτανε μικρὴ κωμόπολις, ἀπὸ 300 καὶ πλέον οἰκογένειες χριστιανικῆς, πού λεγότανε Δοβρά, καὶ τὸ σημερινὸ Κουσάρτσικο, πού εἶχε μονάχα τρεῖς τουρκαλβανικῆς οἰκογένειες. Ἐπειδὴ τότε ἀπὸ τὰ γειτονικά τουρκαρβανιτοχώρια γινότανε συχνῆς ἐπιδρομὲς ἀπὸ κατσικοκλέφτες, ἡ Δοβρά φυλαγότανε πάντα καὶ ἰδίως τὴν νύχτα ἀπὸ νυχτοφύλακες. Σὲ μιὰ ἐπιδρομὴ κατσικοκλεφτῶν ἓνας ἀπὸ τοὺς νυχτοφύλακες σκότωσε δυὸ ἀπ' αὐτοὺς. Αὐτὸ ἦτανε ἀρκετὸ νὰ βάλλῃ τοὺς Δοβρανίτες μὲ τοὺς γειτόνους της κατσικοκλέφτες σὲ χασμιλίκι (ἐχθρότητα). Χωρὶς νὰ χάσουν τότε καιρὸ οἱ Τουρκαρβανῖτες μπέηδες, χαρπούτηδες καὶ Τουρκόγυφτοι τῶν γειτονικῶν τουρκαρβανιτικῶν χωριῶν τῆς περιφερείας τοῦ Λιασκοβικιοῦ, χυμοῦνε κατὰ τῆς Δοβράς μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ τὴν καταστρέψουν ἢ νὰ τὴν κάνουν δική τους. Ὅπως κι' ἐγίνε. Ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Δοβράς ἐξήτησε τὴν προστασίαν τῶν μικροσουλτάνων τότε Τσατσαίων μπέηδων Βαλοβίστας Ρέζας, τῆς ἰδίας τότε περιφέρειας καὶ τώρα τῆς Πρεμετῆς. Αὐτοὶ μὲ τὸ πρόσχημα νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς κατοίκους τῆς Δοβράς,

μὲ σκοπὸ ὅμως νὰ πάρουν αὐτοὶ μεγάλο μερίδιο, χωρὶς νὰ χάσουν καιρὸ, πῆγαν ἀμέσως, ἀλλὰ ἤθσαν στὸ δρόμο τους ἓνα δερβίση, ποὺ εἶχαν οἱ κατσι-
κοκλέφτες, καὶ ἀπὸ σεβασμὸ ὑποχώρησαν. Ἀπὸ τοὺς Δοβρανῖτες ἄλλοι φύ-
γανε στὸ ἐξωτερικόν, ἄλλοι κατέφυγαν στὰ γειτονικά χωριά καὶ οἱ τελευταῖοι
οἱ πιὸ ἀδύνατοι ὥσάν ραγιαδες τῶν μπέηδων χτίσανε μικρὰ ἀχυροκάλυβα
καὶ φκιάσανε χωριό, τὸ Μπιλθούκι. Οἱ δὲ ἀρβανιτάδες κατσικοκλέφτες ἐγ-
κατασταθήκανε στὴ Δοβρά, ποὺ ἔλαβε καινούργιο ὄνομα, Κουσάρτσικο,
ποὺ θὰ πῇ «κλεφτοφωλιά», «Κατσικοκλεφτοχώρι», γιατί ἡ ἄλβανικὴ λέξη
Κουσάρ θὰ πῇ κατσικοκλέφτης».

Μπιρκόστια, ἢ, στ' Μπιρκουσιτζά, γεωργικὴ ἔκτασις Νικάνορος (N).

Μπιντουνίτσια, τὰ, τοποθεσία Ἐξοχῆς (N), ὅπου φύεται τὸ χόρτον
μπιντούνι. Ἡ ἰδίᾳ τοπωνυμία εἶναι καὶ εἰς Σανοβὸν (NΔ) *Μπιντινίτσια*,
ἢ, δάσος, ὅπου φύεται τὸ χόρτον.

Εἰς Ἀετορράχην (Στεργιοπούλου 1933 σ. 100) ὑπάρχει θαμνώδης
ἔκτασις ὀνομαζομένη *Μπιντούρες*.

Μπίστα, ἢ στ' Μπίστα, τοποθεσία Χιονιάδων (B).

Μπιτζοῦκες, αἱ, στ' Μπιτζοῦκис, τοποθεσία Πυξαριᾶς (NA) καλλιερ-
γουμένη.

Μπιτίτσο, τό, στοὺ Μπιντίτσιου, δάσος Χιονιάδων (A) ὀξυῶν παρὰ
τὰ σύνορα μὲ τὸ Ἀσημοχώρι.

Μπλάσχι, σ' Μπλάσχι, πλαγινὴ τοποθεσία Καστάνιανης (Δ).

Μπλίζδιάνη, ἢ, στ' Μπλίζδγιαν', ὁ σημερινὸς συνοικισμὸς Λαγκάδα.
Ὁ Ἀραβαντινὸς (Χρονογραφία τ. Β', σ. 339) γράφει *Μελίσδανη* θεωρῶν
αὐτὸ ἑλληνικόν.

Τὸ χωρίον ἀποτελούμενον σήμερον ἐκ 50 οἰκογενειῶν κατὰ τὴν σχετι-
κὴν παράδοσιν συνεκροτήθη διὰ τῆς συγχωνεύσεως ἐνὸς ἄλλου χωρίου, ποὺ
ἐκέγετο Ἐλευθεροχώρι καὶ ἔκειτο πλησίον τοῦ Σαρανταπόρου. Τὸ μόνον
λείψανον αὐτοῦ εἶναι τὸ ἅγιον βῆμα ἐκκλησίας. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἠναγκά-
σθησαν νὰ διαλύσουν τὸ χωρίον των κατὰ τὴν παράδοσιν ἀπὸ τοὺς λητάς,
ποὺ ἐλήστευον πάντα τὸ χωρίον, καὶ ἀπὸ τὰ πολλὰ φίδια, ποὺ συναντᾷ κα-
νὲς καὶ σήμερα στὸ μέρος αὐτό. Μὲ τὴν συγχώνευσιν αὐτὴν τὸ χωρίον
Λαγκάδα εἶχε πλέον ἀπὸ 300 οἰκογένειες. Ἀλλὰ τὸ 1823 κατεστράφη τὸ
χωρίον ἀπὸ ἐπιδρομεῖς Ἀλβανούς, διότι οἱ προεστοὶ αὐτοῦ ἐνεργοῦσαν νὰ
ἀναγνωρίσουν αὐτὸ κεφαλοχώρι. Τότε ἐσφάγησαν πολλαὶ οἰκογένειαι καὶ αἱ
ἄλλαι ἐφυγον. Ἐπειτα ὅμως ἐγκατεστάθησαν διάφοροι ἐκ διαφόρων ση-
μείων. Τὸ 1873 παθαίνει νέαν καταστροφὴν ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς μπέηδες.
Τὸ 1883 παθαίνει τὴν τρίτην, ὅποτε οἱ μπέηδες ἐγκαθιστοῦν διαφόρους
κατοίκους ἀπὸ ἄλλα χωρία (ἀπὸ τὸ Μπιλθούκι, ὅθεν τὸ ἐπώνυμον Μπλιθι-
κιώτης, ἀπὸ τὴν Καστάνιανην, ἀπὸ τὸ Κοῦτσι τῶν Φιλιατῶν). Οἱ Μπλι-
ζδιανῖτες ποὺ εἶχαν ἐγκαταλείψει τελείως τὸ χωρίον των κατὰ τὰς τρεῖς

καταστροφάς, ἐπῆγαν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν, ὅπου κατὰ τὴν παράδοσιν συνεκρότησαν ὁλόκληρα χωρία.

Μπλός, ὁ, στοὺ *Μπλό*, τοποθεσία Καντσίκου (ΝΑ).

Μπογάτσι, τό, στοὺ *Μπουγάτσι*, τοποθεσία Στράτσανης (ΒΑ) ἔχουσα πολλὰ νερά.

Μπογδανάκι, στοὺ *Μπουγδανάκι*, τοποθεσία Χιονιάδων (Δ).

Μπόγδης, ὁ, στοὺ *Μπόγδ'*, τοποθεσία Ἀμαράντου (ΒΑ), ὅπου οἱ ἄγροί οἱ ἀνήκοντες εἰς τινὰ *Μπόγδην*.

Μπόκλη, ἡ, στ' *Μπόκλη*, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Ν).

Μπόκοβον, τό, στοὺ *Μπόκουβου*, πηγὴ Ἀμαράντου (Δ).

Ἡ τοπωνυμία αὕτη ἔχει ἱστοριογεωγραφικὴν ἀξίαν. Ὑπάρχουν ὁμοιοὶ ἢ παραλλαγὰὶ αὐτῆς ἀναφερόμεναι εἰς συνοικισμοὺς ὑφισταμένους καὶ σήμερον. Ἦτοι *Μποκοβίνα* εἰς Γορτυνίαν, *Μπουκοβίνα* εἰς Ἡλείαν, *Μπούκοβον* εἰς τὸν νομὸν Δράμας.

Μποτσομηλιά, ἡ, σ' *Μπουτσομ'λιά*, βρύση Βούρμπιανης (Δ).

Μπούκα Ἐπάνω, ἡ, στ' ὀ *Ἀπάν'* *Μπούκα*, τοποθεσία Πουρνιᾶς (Δ). Ὡπάρχει καὶ *Μπούκα* Κάτω, σ' *Γκάτου* *Μπούκα*, τοποθεσία Πουρνιᾶς (Δ). τῆς αὐτῆς προελτύσεως εἶναι καὶ τοπωνυμία *Μπούκηδες*, οἱ, στ' *ς* *Μπούκηδες*. ἀναφερομένη εἰς τὴν κάτω συνοικίαν τῆς Βούρμπιανης. Κατὰ τοὺς κατοίκους τὸ ὄνομα ἔχει σχέσιν μὲ τὴν οἰκογένειαν *Ντούκα*, τοὺς *Ντούκηδες*, κατοικοῦσαν εἰς τὴν συνοικίαν ταύτην, διότι φαντάζονται τροπὴν τοῦ d εἰς b. Κατ' ἄλλους πάλιν κατοίκους τοῦ χωρίου τούτου ἔλαβε τὴν ὀνομασίαν ταύτην, διότι οἱ κάτοικοι τῆς συνοικίας ταύτης ὡς ἔχοντες ἄλλοτε καλύτερα κτήματα ἐξησφάλιζον δι' αὐτῶν τὸν ἄρτον (ἀλβ. *μπούκ* = ἄρτος). Ἐνίστε ἡ λέξις λέγεται καὶ σκωπτικῶς.

Μπουλαμάτσης, ὁ, στ' *Μπουλαμάτσ'*, τοποθεσία Κονίτσης (Α) καὶ βρύσις ἦν κατεσκεύασεν ὁ Γ. *Μπουλαμάτσης*· ἐκεῖ εἶναι καὶ τὰ κτήματα αὐτοῦ.

Μπούλτση, ἡ, στ' *Μπούλτσ'* τοποθεσία Πεκλαρίου (Ν).

Μπούμπαρης, ὁ, στ' *Μπούμπαρ'*, τοποθεσία Μεσαριᾶς (Δ).

Μπούνου, ἡ, στ' *Μπουνου*, βρύση Ἀηδονοχωρίου ἔχουσα τὸ ἐλαφρότερο νερό. Ἐλαβε τὴν ὀνομασίαν ἀπὸ τοὺς διερχομένους βλάχους, ὡς λέγουν οἱ κάτοικοι.

Παρὰ τοῦτο δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ γνώμη αὕτη. Μᾶλλον φαίνεται ὅτι ὠνομάσθη οὕτω ἡ πηγὴ ἐκ τοῦ ἰδιοκλήτου κτήματος περὶ αὐτὴν ἡ τοῦ κτίτορός της. *Μπόνιος* ἢ *Μπόνος* σύνηθες ὄνομα ἁλβανικόν. Πρβλ. Μέτσιο *Μπόνος* ἐκ Τεπελενίου (J b r a h i m M a n z o u r Efendi Memoires... σελ. 338 καὶ Ἀραβαντινοῦ Ἱστορία Ἀλῆ σ. 469).

Μπουραζάνης, ὁ, στ' *Μπουραζάν'*, τοποθ. Ἀηδονοχωρίου (Α) στρατιωτική, ὅπου ὁ σαλπικτῆς (τόνυχιστὴ *μπουραζάν*) ἐσάλπιζε. *Μπουραζάνι* (οὕτω δέον ἤδη νὰ γράφεται) δὲν λέγεται, ὡς ἐπιστεύθη (Αναγνωστοπούλου 93) ποτάμι ἢ παραπόταμος τοῦ Ἀφού, ἀλλ' ἡ θέσις.

Μπούρεση, ἡ, στ' Μπούρεςch, τοπ. Μολυβδοσκεπάστου (N).

Μπούρια, ἡ, στ' Μπούργια, τοπ. Στράτσανης (A).

Διὰ τὴν τοπωνυμίαν ταύτην ὑπάρχει ἡ ἑξῆς παράδοσις, τὴν ὁποίαν μοὶ παρεχώρησεν ὁ κ. Χ. Ρεμπέλης: «Μέσα σ' αὐτὴ τῇ σπηλιᾷ εἶναι μιὰ Χάρ' πὺν παίρν' τς θέρμες ἀπ' τ'ς θερμασμένους καὶ γιατρεύονται τὰ μαραζιάρικα παιδιὰ, ὅσ' ἔχουν κιτρινάδα καὶ σπλῆνα, ὅσους ἐπесе τὸ χουλιαράκι! Καὶ δὲν μποροῦν νὰ πάρουν δρόμο, ὅσ' εἶναι βαρεμέν' ἀπ' ὅξω καὶ κἀν' σᾶν ἀπόκόντριγοι, ὅσες νυφᾶδες δὲ ζυγώνουν τ'ς ἄνδρες τοὺς κι' ὅσα παιδιὰ—μὲ σχώρεσες—κατιουροῦντ' σχπάνου τοὺς. Λένε πῶς εἶναι μέσα ξωτ'κές. Ὅσοι μπαίνουν μέσα ρίχνουν δεκάρες κοσιάρες, ρούπια καὶ μπεζλίκια ἀσημένια κι' οἱ νυφᾶδες ἀφήνουν κένα δαχτυλίδι ἢ καμμιά ζάβα φλωροκαπνισμένη. Ὅποιος ἄρρωστος πᾶν σ' αὐτὴ τῇ σπλιᾷ καὶ κἀν' τὰ διαταγμένα γένεται γερός, μούρας καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἔβγαλαν καὶ *Μπούρια*».

Μπουρμποράτο, τό, στοὺ Μπουρμπουράτου, τοποθ. Μεσαριᾶς (B).

Μπούρντα, ἡ, στ' Μπούρντα, τοποθ. Ἀσημοχωρίου (N).

Μπούρνω, ἡ, σ' Μπούρνου, τοποθεσίαι Μεσαριᾶς (NΔ) καὶ Μοναστηρίου (BΔ) ἐκ τοῦ δένδρου *μπουρνιά* (=κορομηλιά),

Μπουνάρι, τύ, στοὺ Μπουνάρ', τοποθ. Γοργοποτάμου, ὅπου καὶ κρύα βρύση. Ὑπάρχει καὶ τοπωνυμία *Μπουνάρι τοῦ Βαγγέλη*, στοὺ Μπουνάρ' τ' Βαγγέλ', τοποθ. Γοργοποτάμου, ὅπου εἶχε τὰ κτήματά του ὀνομαστὸς καὶ μέγας κτηματίας τοῦ χωρίου. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχομεν ἀπὸ τὸ ὄνομά του πολλὰς τοπωνυμίας, Μνήματα τοῦ Βαγγέλη, Ταμπούρια τοῦ Βαγγέλη, Τσιρόνια τοῦ Βαγγέλη, ἃς ἰδὲ εἰς τοὺς οἰκείους τόπους.

Μπολιάνα, ἡ, στ' Μπουλιάνα, 1) κορυφογραμμὴ Γαναδιοῦ (BΔ), 2) τοποθεσία Πυρσόγιαννης (NΔ) ἄνυδρος καὶ 3) τοποθεσία Καστάνιανης (N).

Εἶναι συνήθης ἡ τοπωνυμία αὕτη ἐν Ἡπείρῳ. Πρβλ. Πολιάνα εἰς Ἀετορράχην (Στεργιοπούλου 1933 σ. 180) καὶ Χόσεψην (αὐτ. 139).

Μπόλοι, οἱ, στ'ς Μπόλ'ς, ράχη Γαναδιοῦ (BA).

Μπουτζόχωμα, τό, στὸ Μπουντζόχουμα, τοποθεσία Ζέρμας, ὅπου κόκκινο καὶ παχὺ χῶμα κατάλληλον νὰ κατασκευάζουν *μπόντζες*. Μπόντζα εἶναι ταψὶ χωματένιο κατασκευαζόμενον ὑπὸ τῶν γυναικῶν.

Μπορίκια, τά, στὰ Μπουρίκια, τοποθεσία Στράτσανης ἀπὸ πεῦκα (Δ). Ὅμοιαι ἐκ πεύκων τοποθεσίαι εἰς Ἀσημοχώρι (N) καὶ Πυξαριὰν (BΔ). Τὰ πεῦκα λέγονται εἰς τὰ χωρία ταῦτα *μπουρίκες*.

Μπορμποτσικά, τά, στὰ Μπουρμπουτσ'κά, ἑκτασις βοσκήσιμος Βούρμπιανης (N), ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε συνοικία ἢ χωρίον.

Ἡ τοπωνυμία αὕτη ἔχει ἱστοριογεωγραφικὴν σημασίαν. Μπορμποτσικό ἐκαλεῖτο μετονομασθεῖσα εἰς Ἑπταχώριον καὶ μεγάλη κωμόπολις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας παρὰ τὸ Βόϊον ὄρος ἐγγύτατα τῶν ὁρίων Μακεδονίας—Ἡπείρου.

Μποροβίτσα, ή, σι' *Μπουρουβίτσα*, τοποθεσία 'Αμαράντου (ΒΔ) δμαλή ονομασθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ δένδρου μπορακινιά.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Κολωνίας ὑπάρχει Βορόβα ἢ Μπορόβα (*Μυστακίδου* ἐν ἐφημ. «Κονίτση» φυλλ. 31]14-6-1915) σημαίνουσα χιόνα.

Μπουτικόπουλον, τό, στοὺ *Μπουντικόπλου*, ὄρος Πωγωνίσκου, ὅπου λέγουν ὅτι ὑπῆρχε χωρίον, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ψύχους ἠναγκάσθησαν νὰ κατέλθουν εἰς τὴν θέσιν τοῦ σημερινοῦ χωρίου Πωγωνίσκου.

Μπουρντένια, τά, σιὰ *Μπουρντένια*, τοποθεσία δασώδης Νικάνορος (Β).
 λὰ *Μπουρτζόι*, τοποθεσία Διστράτου (Ν).

Μπούρτζουλος, ὁ, στοὺ *Μπούρτζουλου*, τοποθεσία Καστάνιανης (Δ).
Μποσέτσι, τό, στοὺ *Μπουςchétsch*, βουνὸν Ζέρμας (Α).

Μπούσι, λὰ *Μπούsch*, τοποθεσία 'Αετομηλίτσης, ὅπου βγαίνει ὁμώνυμο χορτάρι μὲ κίτρινα ἄνθη καὶ μὲ φύλλον χνουδωτόν.

Μπούσπαλης, ὁ, σι' *Μπούσπαλ*, τοποθεσία Πωγωνίσκου (Β).

Μπουτσικόν, τό, στοὺ *Μπουτσ'κό*, τὸ σημερινὸν χωρίον Πωγωνίσκος.

Μπούτσιος, βρύση Κονίτσης (βλ. καὶ Βρύση τοῦ Μπούτσιου).

Μπουτσοβάλα, ή, σι' *Μπουντζουβάλα*, πηγὴ Σορίτσης (ΝΑ).

Μπούφος, ὁ, στοὺν *Μπούφου*, τοποθεσία Πουρνιᾶς (Β).

Πρβλ. *Μπουφόρεμα* ἐν Παρνασσίδι ('Αθηνᾶ ΜΔ' 139), *Μπούφες* εἰς *Καλέτζι* (Στεργιοπούλου 1933, σ. 103).

'Η λέξ. ἐκ τῆς ἰταλ. (ἢ λατ. *bubo*) σημαίνει τὸν βῦαν.

Μποχᾶ (τοῦ), σι' *Μπουχᾶ*, λόφος 'Ελευθέρου (Β).

Μπράλιεγκο, τό, στοὺ *Μπράλιεγκου*, τοποθεσία βοσκήσιμος Βούρμπιανης (Β).

Μπράλικα, τά, σιὰ *Μπράλ'κα*, δάσος 'Ελευθέρου.

Μπρανίτσα, ή, σι' *Μπρανίτσα* βλ. *Μπρενίτσα*.

Μπρενίτσα, ή σι' *Μπρινίτσα*, τοποθεσία Γοργοποτάμου βραχώδης.

Μπρεστούρι, τό, στοὺ *Μπριστούρι*, ὄρος Χιονιάδων (Β) ἐκ τῶν φρυμένων ἐκεῖ ἀγρίων λαχάνων (κοινῶς μπρέστουρα).

Μπριγιάσοπος, ὁ, στοὺν *Μπριγιάσουπου*, τοποθεσία Βούρμπιανης βοσκήσιμος καὶ αὐχὴν Ζέρμας.

Μπριγιούμας, ὁ, σι' *Μπριγιούμα* τοποθεσία 'Αγίας Βαρβάρας (Δ).

λὰ *Μπρίσκου*, τοποθεσία Διστράτου (Δ).

'Η λέξις ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἀλλαχοῦ προφερομένην *Μπρούσκα*, δηλ. πηγὴν. πὺ ἔχει ὀλίγον, ὅχι καθαρὸν, νερὸ καὶ ὅχι πάντοτε.

Μπρουζέλικο, τό, στοὺ *Νπρουζέλ'κου* τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Α) ἐπικλινής.

Μπρουκότσαλη, ή, σι' *Μπρουκότσιαλη*, τοποθεσία Μοναστηρίου (Δ).

Μπρουσκάβες, αἱ, σι' *Μπρουσκάβις*, τοποθεσία Πωγωνίσκου (Δ) κατὰφυτος ἀπὸ μπρουσκάβες.

λὰ *Μύλου* (σιτὸν 'Ομυαλό), τοποθεσία Διστράτου (ΒΔ), ὅπου

εἶναι ὀμυαλός, σχιστόλιθος (βλ. καὶ ὀμυαλός καὶ παρπαλέτης).

Μύλος, ὁ, σιτὸν Μύλου, πολλαὶ τοποθεσίαι μὲ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Κονίτης ἔνεκα τῶν ὑδρομύλων, ποὺ ὑπάρχουν εἰς αὐτάς. Εἶναι εἰς Γαναδιὸ (ΒΑ), Λαγκάδαν (ΝΔ), Ἀμάραντον (Δ), Ἀγίαν Βαρβάραν (Δ), Καστιάνιαν (Δ), Ἀπαντᾷ ὁμῶς ἡ τοπωνυμία καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν : οἱ *Μύλοι* στ'ς *Μύλ'ς*, τοποθεσία Πυρσόγιαννης (Α). Πολλάκις ὁμῶς εἰς τὴν τοπωνυμίαν ταύτην προστίθεται ἢ τὸ ὄνομα τοῦ ιδιοκτῆτου τοῦ μύλου ἢ τὸ ὄνομα τοῦ κτίτορος. Τοιαῦται τοπωνυμίαι εἶναι αἱ ἑξῆς : *Μύλος τοῦ Μπούτσιου*, τοποθεσία Κονίτης. *Μύλος τοῦ Στόγια*, τοποθεσία Γοργοποτάμου. *Μύλος τοῦ Ἀλήμπεη*, τοποθεσία Κονίτης. *Μύλος τοῦ Μπαμπᾶ*, τοποθεσία Κονίτης, ὅπου ὁ μύλος τοῦ Μπαμπᾶ Κιαμήλ. *Müli* νὲ *Θῶδος*, νὲ *Müli* τὲ *Θῶδος*, τοποθεσία Πλικατίου, ὅπου ὁ μύλος τοῦ Θεοδώρου.

Μυλωνᾶς, ὁ, στ' *Μυλουνᾶ* τοποθεσία Γαναδιοῦ (ΒΔ).

λὰ *Μύτ(ι)κον* (=Μυτοῦλα), ῥαχοῦλα Διστράτου (Ν).

Ν

Νάνες, αἱ, στ' *Νάνις*, τοποθ. Βούρμπιανης (Δ) ἄνω τοῦ δάσους Λιανοῦρα, ὅπου φύεται τὸ πλατύφυλλον χόρτον *νάνα*. Εἰς Δίστρατον ἅπαντᾷ λὰ *Νάνε* διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. Εἰς ἐνικὸν ἀριθμὸν *Νάνα* εἶναι βρύση καὶ τοποθ. Παλιοσελίου (Β).

Νάνος, ὁ, στ' *Νάν'*, 1) χωράφια ἀκαλλιέργητα Γαναδιοῦ (ΒΑ) ἀνήκοντα εἰς τινὰ Νάνον, 2) τοποθ. Λαγκάδας (Β) διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Νασιάτικο, τό, σιτὸν *Naschát'κου*, τοποθ. Ἐξοχῆς (Ν) ἀνήκουσα εἰς τὸν Νάσιον.

Νατσαίικος, ὁ, σιτὸν *Νατσαίικον*, ρύαξ Λαγκάδας (Β).

Νεξερός, ἡ, στ' *Νιζιρό*, 1) δασικὴ ἔκτασις Βούρμπιανης (Δ), ὅπου λίμνη κατὰ τὸ μέσον, 2) τοποθ. Ἀσημοχωρίου (ΝΔ).

Ἡ λέξις κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν (ἐνθ. ἄν.) εἶναι σλαβικὴ σημαίνουσα λίμνην. Τοιαῦται ὀνομασίαι λιμνῶν εἶναι πολλαὶ ἐν Ἑλλάδι γνωσταὶ καὶ ἄγνωστοι. Πρβλ. Ὁξερός λίμνην Μακεδονίας καὶ μικρὰν τινὰ τῆς περιοχῆς τοῦ χωρίου Θεσπρωτικοῦ (Ἀραβαντινὸς τ. Β' σ. 119). Πλὴν τῶν λιμνῶν ἡ τοπωνυμία ἀναφέρεται καὶ εἰς συνοικισμούς. Ὑπάρχει Ὁξερός ἢ Νεξερός εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τυρνάβου παρὰ τὴν πρὸ τοῦ 1912 ὁροθετικὴν γραμμὴν. Ἀμφότεροι οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι εἶναι ἰδρυμένοι παρὰ ὁμωνύμοις λίμναις, αἵτινες ἀποδίδονται εἰς τὴν Ξυνιάδα καὶ Ἀσκουρίδα καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἔλαβον τὰ ὀνόματά των. Παρὰ τῷ λαῷ διατηρεῖται ὁ γεωγραφικὸς ὅρος Ὁξερός ἢ Νεξερός σημαίνων τὴν λίμνην, ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ τούτου ὀνομάζει πάσας τὰς λίμνας. Ὁ γεωγραφικὸς οὗτος ὅρος ἐπολιτογραφήθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαϊκὴν γλῶσσαν κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ εἶναι ἀσφαλῶς σλαβ. λέξις.

Νέλλα, ἡ, στ' *Νέλλα*, τοποθ. Πυρσόγιαννης (Δ) ἐπίπεδος, ὅπου ἡ ἀρχὴ τῶν πηγῶν τοῦ χωρίου.

Νέλτσια, ἡ, στ' *Νέλ'τσια*, ἀγροὶ καὶ δασώδης ἑκτασις ἐξ ὀξυᾶς Γοργοποτάμου.

Νερατζιά, ἡ, στ' *Νιρατζιά*, τοποθ. Πουρνιᾶς (Ν).

Νέρες, αἱ, στ' *Νέρις*, τοποθ. 'Εξοχῆς (Δ), ὅπου ἀφθονα τὰ ὕδατα.

Νερό, τό, στοῦ *Νιρό*, τοποθεσία Πυξαριᾶς (ΝΑ) καὶ ἡ πέριξ τοποθ.

Νεροστάλια, τά, στὰ *Νιρυστάλια*, τοποθ. 'Εξοχῆς (Β), ἐνθα στάσιμον ὕδωρ.

Νεροτρουβιές, αἱ, στ' *Νιρουτρουβγιές*, ἀμπελῶνες Βούρμπιανης (Α), ἐνθα ἦσαν νεροτριβιές (ὕδροτριβεῖα). Συγκοπτομένη εἶναι ἡ τοπωνυμία *Νιτρουβιές*, ράχη Γαναδιοῦ (ΒΔ), ὅπου ἦσαν νεροτρουβιές.

Νερόφραξα, τά, στὰ *Νιρόφραξα*, τοποθεσία 'Εξοχῆς (Β). ὅπου εἶναι φραξιὰ (=δένδρα).

Νζά, τά, δάσος Γαναδιοῦ (ΒΑ), ὅπου ἦσαν στάνες.

Νικάνωρ ἅγιος, ὁ, στοὺν Ἁ - Νικάνουρα, 1) λόφος Παλιοσελίου (ΒΔ), ὅπου εὐρίσκεται τὸ εἰκόνισμα τοῦ Ἀγίου Νικάνορος, 2) τοποθεσία Νικάνορος, (Α), ὅπου ἡ ἐκκλησία.

Νικατσακαρνές, αἱ, στ' *Νικατσακαργιές*, τοποθ. Μεσαριᾶς (Δ), ὅπου αἱ καρνές τοῦ Νικᾶ.

Νικιτσαίικα, τά, στὰ *Νικιτσαίικα*, τοποθ. Ἀηδονοχωρίου (Α), ὅπου ἦτο κάποιος Νικιτῆς, (Κιτῆς=Χρῖστος).

Νικόλαος ἅγιος, ὁ, στοὺν Ἁ - Νικόλα. Εἶναι συνήθης ἀγιώνυμος τοπωνυμία ὀφειλομένη εἴτε εἰς τὴν ὑπαρξιν παρεκκλησίου ἢ ἐκκλησίας. Τοιαῦται τοπωνυμῖαι εἶναι εἰς Γαναδιὸ (ΒΔ), Ἐλεύθερον, Στράτσανην (ΝΑ), Λαγκάδαν (Δ), Ἀμάραντον (Β), Ἀσημοχώρι (ΒΑ), Ἐξοχὴν (ΝΑ), Κάντισκον (Γ), Καστάνιανην, Κόνιτσαν (ΒΑ), Πουρνιὰν (Α), Πυξαριὰν (ΝΑ), Πωγωνίσκον (Δ), Σανοβόν, Χιονιάδες (Ν), Ἀηδονοχώρι (Ν καὶ Β), Ἀγίαν Βαρβάραν (Δ) καὶ Μολυβδοσκεπάστον (Ν). Εἰς τὸ Πλικάτι (Δ) λέγεται *νὲ Schént N'κόλα*.

Νίτανος Ἐπάνω, στοὺν Ἀπάν' Νίτανου, τοποθ. Πουρνιᾶς (Α). Ὑπάρχει καὶ ὁ *Κάτω Νίτανος*, τοποθ. Πουρνιᾶς (Α).

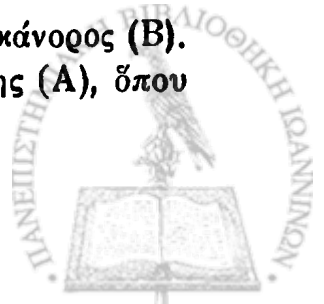
Ἴσως νὰ εἶναι Ἱταμος, ὡς ἐν Παρνασσίδι ('Αθηνᾶ ΜΔ' 139) ἐκ τοῦ φυτοῦ Ἱταμος, (=taxus baccata) (*Χελδράιχ*) ἀπαντῶντος ἐν Οἴτῃ καὶ Παρνασσῷ.

Νιτζίπ, ὁ, στοὺν *Νιτζίπ*, τοποθεσία Φούρκας, ὅπου τὸ μνῆμα φονευθέντος Τούρκου *Νιτζίπ* ὑπὸ τοῦ ἀρχιληστοῦ Νταβέλη τὸ 1879.

Νιτσάνινα, ἡ, στ' *Νιτσιάνινα*, καλλιεργούμενη τοποθ. Νικάνορος (Β).

Νόλης Ἰωάννης, ὁ, στ' *Γιάνν' Νόλ'*, τοποθ. Καστάνιανης (Α), ὅπου κτῆα τοῦ Γιάννη Νόλη.

Νόσογιο, τό, στοῦ *Νόσουγιου*, τοποθ. Γοργοποτάμου.

Νταϊταρίσα, ἡ, σ' *Νταϊνταρίσα*, τοποθ. Πουρνιάς (N).

Νααλαγιάνσης, ὁ, σι' *Νταλαγιάνν'*, τοποθ. 'Εξοχῆς (NA) ἐκ τοῦ ἰδιοκτῆτου αὐτῆς.

Νταλόγια, ἡ, σ' *Νταλόγια*, τοποθ. Καντσίκου καλλιεργούμενη.

Νταμπόρ, τό, στοῦ *Νταμπόρ*, τοποθ. Γοργοποτάμου, ὅπου ἄλλοτε ἦτο φυλάκιον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὑπάρχει ἡ αὐτὴ τοπωνυμία καὶ εἰς τὰ χωρία 'Αηδονοχώρι πλησίον τῆς Μεσογεφύρας, εἰς Ζέρμαν καὶ εἰς Βούρμπιανην.

Ντεμίλογκος, στοῦ *Ντιμίλουγκου*, δασικὴ ἔκτασις Βούρμπιανης.

Ντεντουλάρ, νὲ *Ντεντουλάρ*, συνοικία Πλικατίου ἐκ τῶν κατοικούντων ἐκεῖ *Ντεντουλαίων*.

Ντέντσικον, τό, στοῦ *Ντέντσ'κου*, τὸ σημερινὸν χωρίον 'Αετομηλίτσα. Τοῦτο εἶναι βλαχόφωνον.

Ντερμιά, τά, στὰ *Ντερμυζιά*, τοποπεςία 'Αηδονοχωρίου (B).

Ντέρτι, τό, σι' *Ντέρτ'*, τοποθ. Καστάνιανης (N), ὅπου γίνεται ὁ χωρισμὸς τῶν ξενιτευομένων ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς των. Προφέρεται ὡς θηλ. ἡ *Ντέρτη*.

Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ προέλευσις αὐτῇ, τὴν ὁποίαν μοὶ ἔδωσαν οἱ γέροντες. Δύο λέξεις συγγενεῖς πρὸς τὴν τοπωνυμίαν ὑπάρχουν εἰς τὴν ἁλβανικὴν γλῶσσαν : τὸ *ντάρδε* (=ἄχλαλέα), καὶ τὸ *ντέρδι* (=χύνεται). Φαίνεται μᾶλλον ὅτι εἰς μίαν τούτων ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν τὴν τοπωνυμίαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν δευτέραν, διότι τὸ μέρος αὐτὸ ξεκόβεται. 'Ο λαὸς συνδέσας αὐτὸ πρὸς τὸν χωρισμὸν παρετυμολόγησε.

Ντέσκη, νὲ *Ντέσχη*, κάμπος Πλικατίου.

Ντέτσικας, ὁ, σι' *Ντέτσ'*, ράχη Καβασίων ἐκ τοῦ ἐπωνύμου *Ντέτσικα*, ὅστις ἦτο ἰδιοκτήτης. Τὸ ἐπώνυμον τοῦτο εἶναι ἁλβανικὸν σημαῖνον νόθον (ντότσιε).

Ντιβιτζῆ (ὁ ἢ τό), σιὸ *Νιβιτζῆ*, χερσότοπος Πυξαριάς (BA).

λὰ *Ντίζ*, πηγὴ 'Αρμάτων (A).

Κτιμπλόμπορδα, ἡ σι' *Ντιμηλόμπουρδα*, τοποθεςία 'Οξιᾶς (NA).

Ντίτσα, ἡ, σ' *Ντίτσα*, τοποθεςία 'Αγίας Βαρβάρας καλλιεργούμενη. 'Ομοία εἶναι ἡ τοπωνυμία *Ντίτσε*, στοὺν *Ντίτσει*, τοποθεςία 'Ασημοχωρίου (NA).

Ντιχαλό, τό, σιὸ *Ντιχαλό*, τοποθεςία Μελισσόπετρας (B). Εἰς τὸ Δίστρατον (B) ἀπαντᾷ λὰ *Ντουχέλι* (=σις *Ντιχάλες*). Εἶναι ἀπότομα μέρη.

Ντόβρη, ἡ, σι' *Ντόβρ'*, τοποθεςία Ζέρμας (A).

Ντόμιτσα, ἡ, σ' *Ντόμιτσα*, πηγὴ Πυρσόγιαννης (BA).

Ντομπλίτσα, ἡ, σ' *Ντουμπλίτσα*, τοποθεςία Πουρνιάς (A καὶ B).

Ντορίκι, τό, στοῦ *Ντουρίκι*, τοποθεςία Πουρνιάς (N).

Ντοροῦτσα, ἡ, σ' *Ντουροῦτσα*, τοποθεςία Πουρνιάς (N).

Ντούβλη, ἡ, σι' *Ντούβλ'*, τοποθεςία 'Εξοχῆς (N).

Ντούλιο, λὰ *Ντούλιου*, τοποθεσία Ἀετομηλίτης, ὅπου τὸ μνημα τοῦ φονευθέντος τούρκου *Ντούλιο*.

Ντουῦμος, ὁ, σιὸν *Ντουῦμου*, πηγὴ Ἀμαράντου (Β) ὀνομασθεῖσα ἀπὸ *Τουρκόν* τινα *Ντουῦμο*. Ὁμοία εἶναι ἡ τοπωνυμία *Ντουμουλάρι*, νὲ *Ντουμουλάρι*, συνοικία ἄλλοτε τουρκικὴ τοῦ *Πλικατίου*.

Ντούπιστα, ἡ, σι' *Ντούπιστα*, τοποθεσία *Λαγκάδας* (Ν) δασώδεις, ὡς καὶ εἰς *Καστάνιανην* (Α).

Ντούρβαρης, ὁ, σιὸν *Ντούρβαρ'*, τοποθεσία *Βούρμπιανης* (ΒΑ), ὅπου οἱ ἄγροί τοῦ *Ντούρβαρη*.

Ντουρμάκος, ὁ, σιὸν *Ντουρμάκου*, λάκκος *Καστάνιαννης* μεταξὺ *Μεσαριᾶς* καὶ *Σκάλινας*.

Ντράγκος, ὁ, σιὸν *Ντράγκο*, βρόση *Βούρμπιανης* (ΝΔ).

Ντράξιος, ὁ σιὸν *Ντράξιου*, τοποθεσία *Πυρσόγιαννης* (Ν).

Ντρόζγκα, ἡ, σι' *Ντρόζγκα*, τοποθεσία Ὁξιᾶς (Ν) καὶ *Χιονιάδων* (ΒΑ).

Νύμφη, ἡ, σι' *Νύμφ'*, βουνὸ *Κονίτης*, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται ἡ πόλις.

Ξ

Ξηρικά, τὰ, σιὰ *Ξηρ'κά*, τοποθεσία *Κονίτης* (Δ).

Ξηρόκαμπος, ὁ, σιὸν *Ξηρόκαμπου*, τοποθεσία *ξηρὰ Πυζαριᾶς* (Ν) καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ *Σαρανταπόρου*:

Ξηρόλιμνη, ἡ, σ' *Νξηρόλιμν'* τοποθεσία *Κερασόβου* (Ν), ὅπου ἦτο λίμνη.

Ξηροπόταμος, ὁ, σιὸν *Ξηρουπόταμου*, τοποθεσία *Κονίτης* (ΒΔ) περὶ τὸν δμώνυμον ρύακα.

Ξούλια, ἡ, σ' *Τζούλια*, τοποθεσία δασώδης ἀπὸ πεῦκα *Στράτσας* (ΒΑ).

Ο

Ὁβραγιές, αἱ, σι'ς *Ὁβραϊές*, τοποθεσία καλλιεργουμένη *Βούρμπιανης* (Ν).

Ὁμναλοῦρα, ἡ, σι'ν *Ὁμναλοῦρα*. Ἰδὲ *Σέρψα*.

Ὁμφαλός, σιὸν *Ὁμφαλό*. τοποθεσία Ἀμαράντου (ΒΑ).

Ὁξυά, ἡ, σ'ν' *Ὑξυά*, χωρίον τῆς ἐπαρχίας *Κονίτης* μετωνόμασθη οὕτω ἡ *Σέλτση*.

Ὁπικα, δάσος *Διστράτου* (ΒΑ).

Ὁροσιά, ἡ σι'ν *Ὀύρασιά*, τοποθεσία *Καστάνιαννης* (Δ) περιβλεπτος καὶ ἄλλη ἐγγὺς αὐτῆς λεγομένη *Ὁρασιοῦλα* (Δ).

Ὁρλα, ἢ, σὶν Ὁρλα, 1) τοποθεσία Χιονιάδων (ΒΑ) ἀπόκρημνος, δπόθεν τὸν χειμῶνα καταρρέουν ὁλόκληροι βράχοι 2) λαγκάδι τῆς Ἀγίας Βαρβάρας, 3) τοποθεσία Στράτσανης (Β), 4) τοποθεσία Γοργοποτάμου, 5) τοποθεσία Ἀμαράντου (ΝΑ) ὀνομασθεῖσα οὕτω κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, διότι σχηματίζεται ἐν αὐτῇ στενωπὸς εὗρισκομένη μεταξὺ δύο βράχων, τὸ δὲ ὕδωρ καταπίπτει ἐξ ἄρκετοῦ ὕψους κροτεῖ (οὐρλιάζει), λέγεται δὲ καὶ Βίκος, 6) βουνὸν Ἀσημοχωρίου (Β), Ὁρσίδα Μεγάλη, στή Μιγάλ' Οὐρσίδα, τμήμα τοῦ δάσους Λειανοῦρα. Ὑπάρχει καὶ ἄλλο κομμάτι αὐτοῦ, ποὺ λέγεται Μικρὴ Ὁρσίδα.

Οὐρλίτσα, ἢ, σὶν Οὐρλίτσα, δάσος Γορίτιος (ΝΑ).

Οὐρτζίκε, λὰ Οὐρτζίκε (=σὶν Τσουνκίδα), τοποθεσία Διστράτου (Α) γεμάτη τσουνκίδες.

Οὔσαλη, ἢ, σὶν Οὔσαλη. 1) τοποθεσία Καντοίκου (ΝΑ), ἣς τὸ ἔδαφος καταρρέει, 2) τοποθεσία Ζέρμας (Α)

(Συνέχεια εἰς τὸν ἐπόμενον τόμον)

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ
ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΜΑΘΕΙΣ ΑΡΤΗΣ

ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ ΤΩ 1614

ὑπὸ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Μ. ΣΑΡΡΟΥ

Μεταξὺ πολλῶν ἀνεκδότων ἡθικοθρησκευτικῶν ἔργων, τῶν συνταχθέντων ἐν Ἰωαννίνοις (1609—1614) ὑπὸ τοῦ κρατίστου θεολόγου τοῦ ΙΖ' αἰῶνος Μαξίμου ἱερομονάχου τοῦ Πελοποννησίου (οὗ τὸν βίον καὶ τὰ συγγράμματα ἀναφέρομεν εἰς τὴν ἐν τοῖς *Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς Γ'* (1928), σ. 184 κ.έ. καὶ ἐν ἰδίᾳ ἀνατυπώσει σ. 18 κ.έ. δημοσιευθεῖσαν ἡμετέραν ἔκδοσιν τοῦ «*Στηλιτευτικοῦ*» του «κατὰ Διονυσίου τοῦ ἐπιλεχθέντος Σκυλλοσόφου», ὡς καὶ εἰς τὸν δημοσιευθέντα ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει *Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγου* τ. ΛΓ' (1914), σ. 77 κ.έ., καὶ ἐν ἰδίᾳ ἀνατυπώσει «*Παλαιογραφικὸν Ἑρᾶνον*» ἡμῶν), ὑπάρχουσι καὶ δύο ἐπιστολαὶ αὐτοῦ ἀνέκδοτοι ἐξ Ἰωαννίνων, ἃς ἀναφέρει ὁ ἀοίδιμος διδάσκαλος ἡμῶν Σ.Π. Λάμπρος ἐν τῷ Καταλόγῳ του (Catalogue of the Greek Manuscripts on Mount Athos. Cambridge, vol I, 1895, vol II, 1900, ὑπ' ἀριθ. 1948, 6 καὶ 1948, 7), ἐμνημονεύσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ Μαξίμου ἐν τῇ ἡμετέρᾳ εἰσαγωγῇ τοῦ ρηθέντος *Στηλιτευτικοῦ* σ. 19—20. Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται σώζονται ἐν τῷ χαρτῷ 8ου πολυμιγεῖ ΙΖ' ἑκατ. κώδικι τῆς ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει Ἱερᾷς Μονῆς Φιλοθέου ὑπ' ἀριθ. 184.

Τῶν ἐν λόγῳ δύο ἐπιστολῶν ἡ ἀποκρίσεων ἡ μὲν ἐκτενεστέρα (Κατάλογ. Λάμπρου ὑπ' ἀριθ. 1948, 7) «*Ἀποκρίσις πρὸς τὸν εἰπόντα ὅτι οἱ κακοποιοὶ τῶν Ἐπισκόπων καὶ αἱ πράξεις αὐτῶν, οὐ νόγου ἀλλ' ἐπαίνου ἄξιοι*» ἐστάλη, ὡς σημειοῦται ἐν τέλει «*ἄχιδ' (1614), λα' Ὀκτωβρίου ἐξ Ἰωαννίνων*». Ἡ ἀπόκρισις αὕτη, καθ' ἣ γράφει ἐν τοῖς *Ἑπειρωτικοῖς Χρονικοῖς Η'* (1933), σ. 154, ἐν τῇ λαμπρᾷ «*Περὶ Διονυσίου Β' τοῦ Φιλοσόφου*» μελέτῃ του ὁ μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ὅστις μέλλει καὶ νὰ ἐκδώσῃ αὐτήν, «εἶναι λίαν μακρά, ἀπευθύνεται δὲ πρὸς τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Ματθαῖον, ὅστις, ὡς πληροφορούμεθα ἐξ αὐτῆς, κατὰ τὴν Ἑπειρωτικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ Διονυσίου, ἐπιτροπεύων τὸν ἀσθενοῦντα Μητροπολίτην Μανασσῆν, ὡς ἐπίσκοπος Δρυϊνουπόλεως, ὑπεστήριξεν ἐκθύμως τὸν Διονύ-

σιον καὶ τὸ ἐπαναστατικὸν αὐτοῦ κίνημα. Ἡ πληροφορία αὕτη—παρατηρεῖ ὁ ἴδιος—εἶναι σπουδαιοτάτη, μὴ ὑπάρχουσα ἐν ἄλλαις πηγαῖς, ἡ δὲ «Ἀπόκρισις» στρέφεται οὐ μόνον κατὰ τοῦ Ματθαίου, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀρχιερέων καθόλου, ἀποτελοῦσα δριμύτατον κατηγορητήριον. Ὁ Μάξιμος ἐπασχεν ἐκ μονομανίας κατὰ τῶν ἀρχιερέων, τὰς ἐλλείψεις δὲ τῶν ὀλίγων ἐξελάμβανεν ὥς γενικὸν κανόνα καὶ ἐπετίθετο κατὰ παντὸς τοῦ Ἀρχιερατικοῦ συστήματος.

Ἡ δὲ ἑτέρα, ἀνέκδοτος ἐπίσης, συντομωτέρα ἀπόκρισις ἐν τῷ αὐτῷ ὑπ' ἀριθ. 184 (Κατάλογ. Λάμπρου I. 1948, 6) κώδικι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου εἶναι «Ἀποκρίσις πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς ἄρχοντας τῆς Ἀρτης διὰ τοὺς στίχους τοὺς κάτωθεν:

«Ἀβροχίτων δ' ὡς φύλαξ θηρο-ζυγο-καμψι-μέτωπος,
ἄβροδς δ' ἐν προχοαῖς κύκλωψ φθογγάζετο μύρμηξ»

ἔστάλη, ὡς σημειοῦται ἐν τέλει «αρχιε, (1615) ἐξ Ἰωαννίνων α' Φεβρουαρίου, κυρίου Μαξίμου ἀποκρίσις πρὸς τοὺς Ἄρτης».

Ἡ αὕτη «Ἀπόκρισις πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς ἄρχοντας Ἄρτης» σώζεται καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 764 χαρτῷ 16ου τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδος πολιμιγεῖ κώδικι τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὄρει Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων (Κατάλ. Σ. Λάμπρου II, 4884, 5), ἐξ οὗ ἀντεγράψαμεν τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῆς (φ. 80α — 84α σ. 257) διερχόμενοι (3 — 4 Σεπτεμβρίου 1937) ἐξ αὐτῆς. Τοῦ ὑπολοίπου μέρους τῆς Ἀποκρίσεως ταύτης πιστὸν ἀντίγραφον ἀπέστειλεν ἡμῖν ὁ πανοσιολογιώτατος Προηγούμενος κ. Γεράσιμος Ἰβηρίτης, βιβλιοθηκῆριος, μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν εὐγενοῦς προθυμίας, ὃν θερμῶς εὐχαριστοῦμεν. [Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἔχει ἐν τῷ κώδικι πλεῖστα λάθη περὶ τὴν ὀρθογραφίαν καὶ τὴν στίξιν, ἅτινα διωρθώσαμεν κατὰ τὴν ἐκτύπωσίν της. Ἐλλείπουσιν ἐξ αὐτῆς τὰ κεφαλαῖα γράμματα καὶ ἡ ὑπογεγραμμένη. Ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα τῶν γνωστῶν ἡμῖν ἀντιγράφων τῶν χειρογράφων τοῦ Μαξίμου, καὶ μάλιστα τὰ εἰς δημωδεστέραν γλῶσσαν, δὲν ἔχουσιν ὑπογεγραμμένην, οὐδὲ κεφαλαῖα γράμματα (πρ. παρατήρησίν μου εἰς Σηλητευτικὸν ἐνθ' ἀν. σ. 175), διὰ τοῦτο ἐξετυπώσαμεν τὸ κείμενον ἄνευ τῆς ὑπογεγραμμένης, ἐτηρήσαμεν δὲ καὶ τινὰς παλαιότερας γραφὰς τῆς δημώδους].

Ἡ ἐν λόγῳ πρὸς τοὺς «ἄρχοντας τῆς Ἄρτης ἀποκρίσις» περιέχει τὴν ἐρμηνείαν δύο στίχων τοῦ Παλλαδᾶ, Ἀλεξανδρίνου γραμματικοῦ καὶ ποιητοῦ, ἀκμάσαντος ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου (395—408). Ὁ Παλλαδᾶς ἦτο ἐθνικὸς τὸ θρήσκευμα. Διάγων βίον ταλαίπωρον ἔνεκεν τῆς πενίας του καὶ τῆς κακίας τῆς φιλέριδος συζύγου του, συνέταξεν ἐπιγράμματα ἀξιόλογα, ἠθικὰ καὶ σατυρικά, ὧν σώζονται περὶ τὰ 150, ἅτινα κατατάσσονται μεταξὺ τῶν καλλίστων ἐπιγραμμάτων τῆς δούσης ἐθνικῆς ἡμῶν λογοτεχνίας. Ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ *Παλατίνῃ Ανθολογίᾳ*, τὸ δ' ἐν λόγῳ ἐπίγραμμα ἐν Θ', 538, καὶ τῇ νέᾳ τοῦ H. Stadtmueller. Περὶ τῶν ἐπι-

γραμμάτων τοῦ Παλλαδᾶ ἔγραψεν ὁ Franke, *De Pallada Epigrammatographo*, Lipsiae 1899.

Ἀλλὰ πόθεν ἔλαβον ἀφορμὴν οἱ φιλομαθεῖς ἄρχοντες Ἄρτης νὰ ζητήσωσι «διὰ μέσου τοῦ ἄρχοντος κυρίου Ζώτου τοῦ ἡγουμένου» τὴν ἐρμηνείαν τῶν δύο τούτων φιλοπαιγμόνων στίχων τοῦ Παλλαδᾶ; Οἱ στίχοι οὗτοι, ὧν ἑκάτερος περιέχει πάντα τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου, ἦσαν περιλεσχήμενοι, καὶ ἰδίᾳ ὁ δεύτερος, μεταξὺ διδασκάλων καὶ μαθητῶν ἐν Ἡπείρῳ. Ὁ ἀοίδιμος ἱστοριοδίφης τῆς Ἡπείρου Ι. Λαμπρίδης γράφει εἰς τὰ *Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα Η'*, *Ζαγοριακά*, σελ. 51: «Πρὸ αἰώνων λέγεται ἐκ παραδόσεως ὅτι οἱ μαθηταὶ διδασκόμενοι τὴν γραφὴν ἔγραφον ἔχοντες ὑπόδειγμα τοῦ διδασκάλου ἐπιτιθημὴν καλούμενον, κατ' ἀρχὰς τὸ ἀλφάβητον, εἶτα τὸ Ἅγιος ὁ Θεὸς καὶ μετ' αὐτὸ τὸ «Ἄβρὸς δ' ἐν προχοαῖς κύκλω φθογγάζετο μύρμηξ», ἐν ᾧ περιλαμβάνονται ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου. Καὶ ἐπὶ τέλους, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν περίπου τοῦ ΙΗ' αἰῶνος μετέβαινον εἰς τὴν ἐπιστολογραφίαν γράφοντες [καθ'] ὑποδείγματα τοῦ διδασκάλου πρὸς τὸν πατέρα των...».

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ ὁ σοφὸς μὲν καὶ φιλογενὴς ἀλλ' ἐριστικὸς καὶ δύστροπος Μάξιμος, ἐρμηνεύων εὐφυῶς τοὺς δύο στίχους τοῦ Παλλαδᾶ καὶ λαμβάνων ἀφορμὴν νὰ ἐξάρῃ τὰγαθὰ τῆς παιδείας, ψέγει δορυμύτατα, κατὰ τὴν συνήθειάν του, ὅπως κάμνει καὶ εἰς τοὺς προλόγους τῶν ἀνεκδότων ὁμιλιῶν του καὶ ἀλλαχοῦ, τοὺς Ἀρχιερεῖς, ὡς μὴ ἐνδιαφερομένους διὰ τὴν παιδείαν τοῦ ποιμνίου των. Ἐκτὸς τῶν Ἀρχιερέων κατακρίνει ὁ Μάξιμος ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν Ἰωαννίνων ὡς μὴ ὑποστηρίζοντας τὴν παιδείαν καὶ κατατρέχοντας αὐτόν, ἐνῷ, λέγει, ἐδίδασκε χωρὶς νὰ ζητῇ ἀμοιβὴν διὰ τὴν διδασκαλίαν, καθ' ὅλην τὴν ἐξαετὴ διαμονὴν του ἐκεῖ, ἂν καὶ ἐθεώρει δίκαιον νὰ ζῇ τις ἀπὸ τοὺς κόπους του.

Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς διαλευκαίνεται καὶ ὁ χρόνος τῆς διαμονῆς τοῦ Μαξίμου ἐν Ἰωαννίνοις, ἀπὸ τοῦ 1609 μέχρι τοῦ 1616, καθ' ὃ φαίνεται ὅτι ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν, ὡς ἐλέγχων πικρῶς, καὶ ἴσως καθ' ὑπερβολὴν καὶ οὐχὶ πολὺ δικαίως, τοὺς τε πνευματικούς ποιμένας καὶ τοὺς προκρίτους τῶν Ἰωαννίνων. Εἶναι ἄγνωστον ἂν μετέβη εἰς Ἄρταν ὁ Μάξιμος, ὅπως ἐπεθύμει. Ἄγνωστον καὶ ποῦ μετέβη ἀναχωρήσας ἐξ Ἰωαννίνων. Κατὰ τὸ 1620 φαίνεται ὅτι ἔζη ἐν Ἱεροσολύμοις, κατὰ δὲ τὸ 1621 φαίνεται ὅτι διέτριβεν ἐν Πελοποννήσῳ, ἴσως διδάσκων. (Ἰδὲ εἰσαγωγὴν ἡμῶν εἰς τὸν *Στηλιτευτικὸν* τοῦ Μαξίμου ἐνθ' ἂν. σ. 173.

Πλείονας περὶ Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου πληροφορίας, ἐκτὸς τῶν ἡμετέρων, ἃς προοιμιαζόμενοι εἶπομεν ἀνωτέρω, παρέχουσιν ἐν ταῖς ἀξιολόγοις μελέταις αὐτῶν ταῖς δημοσιευθεῖσιν ἐν τοῖς *Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς* ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης πρ. Παραμυθίας κ. Ἀθηναγόρας (*Ἡπειρ. Χρον.* 5' (1931) σ. 10—12 «Διονύσιος ὁ Σκυλλόσοφος», καὶ ἀλλαχοῦ) καὶ ὁ μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσό-

στομος Παπαδόπουλος (Ἑπειρ. Χρον. Η' (1933) σ. 150—188 «ὁ Λαρίσης—Τρίκκης Διονύσιος Β' ὁ Φιλόσοφος, ὁ χλευαστικῶς ἐπικληθεὶς Σκυλλόσοφος 1541—1611).

Ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς τοῦ κώδικος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τῶν Ἰβήρων φέρεται μόνον «αχιε' ἐξ Ἰωαννίνων κυρίου Μαξίμου ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς ἙΑρτης». Ἐκ τοῦ κώδικος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Φιλοθέου, ὃν ἡμεῖς δὲν εἶδομεν, ἔχομεν καὶ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς ἐπιστολῆς πλήρη «αχιε' ἐξ Ἰωαννίνων α' Φεβρουαρίου κυρίου Μαξίμου ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς ἙΑρτης».

Σημ. Ἐπὶ τοῦ ἀντιγράφου τῆς ἐν τῷ κώδικι τῆς Ἱ. Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ ἀποσταλέντος μοι ὑπὸ τοῦ πανοσιολογιωτάτου Προηγούμενου Γερασίμου Ἰβηρίτου εἶχον ἀμφιβολίαν διὰ τὴν ἐν τέλει (φ. 88) σ. 259 λέξιν *κρύον*, ἐν τῇ φρ. «ἔχω *κρύον* πολὺ ὅπου οὐδὲ νὰ πιάσω καλὰ τὸ κονδύλιον δὲν ἔμπορῶ» νομίζων ὅτι ἐγὼ εἶχον ἀναγνώσει «ἔχω *καιρὸν* πολλὸν ὅπου οὐδὲ νὰ πιάσω καλὰ τὸ κονδύλιον δὲν ἔμπορῶ». Ἐρωτήσας δι-ἐπιστολῆς μου τὸν πανοσιολογιώτατον κ. Γεράσιμον, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἀντέγραψε πιστῶς τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ λέξιν *κρύον*.

Ἡ ἐν λόγῳ ἀποκρίσις τοῦ Μαξίμου ἔχει ὥς ἑξῆς :

Μαξίμου Πελοποννησίου

Ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς ἄρχοντας τῆς ἙΑρτης διὰ τοὺς στίχους τοὺς κάτωθεν *.

«Ἀβροχίτων δ' ὡς φύλαξ θηρο - ζυγο - καμψι - μέτωπος
ἀβρός δ' ἐν προχοαῖς κύκλωψ φθογγάζετο μύρμηξ».

- 0α) Πρώτην ἔννοιαν ἔχουν οἱ παρόντες στίχοι / διὰ νὰ δείξουν ἐκείνων ὅπου
μετέρχονται τὴν γραμματικὴν τέχνην, τὴν τέχνην / τοῦ σοφοῦ ἐκείνου Παλ-
5 λαᾶ, ὅπου ἔκαμεν τοὺς στίχους, πῶς ἐδυνήθη πολλὰ ἄριστα νὰ δάλῃ εἰς
κάθε ἓνα ἀπὸ τοὺς/ στίχους εἰς τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα, μὲ/μέτρον ὅπου
τὸ λέγουν οἱ σοφοὶ ἡρωϊκόν. Διότι, ἐπειδὴ πρὸς γραμματικὸν ἐπιγράφει τὸ
ἐπίγραμμα αὐτὸ / σιμὰ εἰς τὰ ἄλλα, (εἰς) τὸ πρῶτον διδλῖον/τῶν ἐπιγραμμάτων
ἔκαμε χρεῖα νὰ / παίξῃ ὁ σοφὸς καὶ ἐκεῖνος νὰ δείξῃ τῶν γραμμάτων τὴν
10 τέχνην ἀρίστην, καὶ νὰ πλέξῃ εἰς / ἓνα στίχον ὅλα τὰ εἰκοσιτέσσαρα στοι/-
χεῖα, τὸ ὅποιον εἶναι θαυμαστόν, ὅχι εἰς ἐκεῖνον ὅπου τὰ ἀναγινώσκει τώρα
ἔτοιμα, ἀμὴ εἰς ἐκεῖνον ὅπου τὰ ἐπλε/ξεν ἑστῇ τεχνικὰ τὴν ἀρχήν.

- Δευτέραν ἔννοιαν ἔχουν νὰ παιδεύσουν / εἰς ἓνα τρόπον αἰνιγματώδη,
ἡγουν κε / κρυμμένον καὶ σκοτεινὸν τοὺς γραμματι / κούς, νὰ εἶναι φιλόπονοι
15 καὶ κοπιασσι / κοί, ὡσὰν τὸν φιλόπονον μύρμηκα πρὸς τὸν ὅποιον παρακινών-
τας καὶ ὁ σοφὸς / Σολομὼν κάθε ἓνα, λέγει : «Ἴθι, ἡγουν πο / ρεύθητι / πρὸς

*) Κώδις Μονῆς Ἰβήρων ὑπ' ἀρ. 764 ε.

1 θυροζυγεκαμφιμέτωπος. 5 παλαστᾶ. 11 τὸν ὅποιον. 12 ἐκεῖνα. 15 φιλόπον.

- (φ. 81α) τὸν μύρμηκα, ὦ ὀκνηρέ», καὶ τὰ λοιπὰ ὅπου λέγει εἰς τὰς παροιμίας. Διότι χωρὶς φιλοπονίαν δὲν γίνεται καὶ δὲν κερδαίνεται κανένα / καλὸν καὶ διάτ' ἐκεῖνο λέγει καὶ ὁ ἄλλος / ἐκεῖνος σοφὸς ὁ Φωκυλίδης: «Οὐδὲν ἄνευ καμάτου ἀνδράσι πέλει εὐπετές / ἔργον.» οὐδὲν ἔργον καλὸν εἶναι / εἰς τοὺς ἀν-
5 (θρώπ)ους χωρὶς κόπον.

- Τρίτην ἔννοιαν ἔχουν νὰ παιδεύσουν τοὺς γραμμα / τικοὺς νὰ μὴν θεωροῦν εἰς τὸ ἀσθενές τους, ἀλλὰ εἰς τὸ πρόθυμόν τους. Διότι καθὼς ὁ μύρμηξ εἶναι κατὰ τὸ φαινόμενον ζῶον ἀσθενές καὶ εἰς τὴν φιλοπονίαν καὶ τὸ πρόθυμον εἶναι πλεόν / ἰσχυρότερον ἀπὸ τὰ πλέα ἰσχυρό/τερα, τοιοῦτοτρόπως
10 καὶ οἱ πτωχοὶ οἱ γραμματικοὶ εἶναι κατὰ τὸ φαινό / μενον καὶ πτωχοὶ καὶ
(φ. 81β) ἀσθενεῖς, ἀμὴ κα / τὰ τὴν προθυμίαν εἶναι πλεόν δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς πλέα δυνατωτάτους. Διότι ἐκεῖνο ὅπου ἔχουν οἱ φαι/νόμενοι δυνατοὶ καὶ πλού-
σιοι τὸ ἔχουν καὶ οἱ πλεόν χοντροὶ καὶ ἀπαιδευτοὶ, ἀμὴ / ἐκεῖνο ὅπου ἔχουν οἱ γραμματικοὶ οὐ/δὲ βασιλεῖς δὲν τὸ ἔχουν· καὶ διὰ τοῦ / το τοὺς παρομοιά-
15 ζουν οἱ σοφοὶ τοὺς πλου / σίους καὶ ἀπαιδεύτους μὲ ἵππους ἢ ὄνους / χρυσοχαλίνους.

- Δὲν εἶναι ἄλλο δυνατὸν/τερον ἀπὸ τὴν σοφίαν, οὐδὲ εὐγενέστερον, οὐδὲ τιμιώτερον, καθὼς λέγει καὶ ὁ σοφὸς Σολομών: «πάν δὲ τίμιον οὐκ ἄξι/ον αὐ-
(φ. 82α) τῆς ἐστὶ». Παιδεύει λοιπὸν ὁ σοφὸς/ἐτοῦτος μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ μύρμη/κος, νὰ μὴν θεωρῇ ὁ γραμματικὸς εἰς τὸ φαινόμενον ἀσθενές, ἀλλὰ εἰς/τὸ κεκρυμ-
20 μένον πρόθυμον καὶ ἀνδρεῖον πρὸς τὴν φιλοπονίαν τῶν ἀρετῶν. Καὶ/ἀγκαλὰ καὶ ὁ φύλαξ τοῦ μύρμηκος εἶ/ναι ἀδροχίτων, ἤγουν τὸ ὑποκά/μισόν του εἶναι ἀδρὸν καὶ τρυφερόν, ἤγουν τὸ δέρμα του εἶναι λεπτὸν καὶ ἀσθε/νές κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ εἶναι καὶ θηρο-ζυγο-καμψι-μέτωπος, τοὔτέστι / ἔχοντας τὸ
25 μέτωπόν του καμπτόν, ἤ/γουν γυριστόν, θηρεύει, τοὔτέστι κυνηγᾷ μὲ τὸ ζύγι, τοὔτέστι μὲ τὸ μέτρον, μετὰ φιλοπονίας. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀδρὸς καὶ λεπτὸς / μύρ-μηξ, καθεζόμενος εἰς ταῖς προχοαῖς καὶ τὰ προευγάλματα τῶν ποταμῶν ἐλάλει ὥσπερ ὁ Κύκλωψ ἐκεῖ/νος ὅπου ἐκυνήγα τὸν Ὀδυσσεά.

- Εἶναι πολὺ νὰ σᾶς διηγοῦμαι τὴν ἱστο/ρίαν τοῦ Κύκλωπος καὶ ὡς τόσον
(φ. 82β) θαρρῶ / νὰ τὸ ἐξεύρετε, καὶ ἂν τὸ καταλαμδά / νετε, ἠθέλομε τὸ γράψει, ἢ
30 ἂν ἔλθω, τὸ / θέλω διηγηθῇ.

- Ἔχουν ἀκόμη καὶ τετάρτην / ἔννοιαν οἱ στίχοι, ὡς μοῦ φαίνεται ἐμένα: ὅ/τι ὁ σοφὸς ἐκεῖνος γρα/μματικὸς ὁ Παλλαδάς, θέλοντας νὰ σκώψῃ κάποιους γραμματικούς ἀγραμμάτους, οἱ ὅποιοι ἂν τύχῃ ἦσαν ἀχαμνοὶ εἰς τὴν τέ-
35 χνην τῆς γραμματικῆς καὶ ἐκρατοῦσαν τοῦ λόγου τοὺς διὰ με/γάλους, διότι κάθε δάρδαρος ὅπου ἔχει ἢ πλοῦτον ὀλίγον ἢ γράμματα ὀλίγα / λογιάζει νὰ εἶναι ὑπερνέφελος, ἀπάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα, καὶ διὰ τοῦτο μὲ ἓνα τρόπον εἰρωνικὸν τοὺς ἐμπαίζει ὁ σοφὸς ἐτοῦτος τοὺς τοιούτους, καὶ τοὺς λέγει

ἀσθενῆ εἶναι τὰ ἄρματα σας, ὥσπερ τὸ δῆρμα τοῦ / μύρμηκος, καὶ ἄλλο τί-
ποτε δὲν εἶναι εἰς τοῦ λόγου σας, μόνον νὰ κυνηγᾶτε κάποια οὐδετιποτένια
πράγματα, ὡς περ ὁ μύρμηξ, καὶ καθεζόμενοι τάχα εἰς ταῖς προχοαῖς
τῆς σοφίας, καὶ ὅχι μέσα εἰς τὴν σοφίαν, λαλεῖτε καὶ ἐσεῖς μεγάλα καὶ θάρ-
5 **5** βαρα, ὥσπερ ὁ θάρβαρος ἐκεῖνος Κύκλωψ, τὸν ὁποῖον τὸν ἐξετύφλωσε ὁ σο-
φώτατος Ὀδυσσεύς.

Ἐμποροῦν νὰ / ἔχουν μεγαλύτεραις καὶ λεπτότεραις / ἄλλαις ἔννοιαις οἱ
στίχοι ἐτοῦτοι, ἀμὴ δὲν/ἦτον τῆς ἐδικῆς μου ἀσθενοῦς καὶ μικρᾶς/ἀμαθιστά-
της δυνάμεως, τόσον ἐκατά/λαβεν ὀλίγο, καὶ τὸ πέμπω πρὸς τὴν / ὑμετέραν
10 **10** ἀγάπην, καθὼς ἐζητήσετε/διὰ μέσον τοῦ ἄρχοντος κυρίου Ζώτου τοῦ ἡγου-
μένου. Λέγω καὶ τοῦτο ὅτι μοῦ καλο/φαίνεται ὁποῦ εἴστε φιλομαθεῖς, ἀμὴ
ἂν τύχη δὲν εἴστε φιλοσπουδαῖοι, καὶ νὰ ἀγαπᾶτε τοὺς σπουδαίους καὶ σο-
φούς, καὶ ἂν εἶναι ἐτοῦτο, μοῦ κακοφαίνεται πολλά /, καὶ ὅτι νὰ τὸ ἔχετε
ἐτοῦτο, καθὼς τὸ ἔχουν καὶ οἱ ἄρχοντες οἱ Ἰωαννῖται. Φανερόν εἶναι ἀπὸ
15 **15** τοῦτο, ὁποῦ ἔχω τώρα ἕξι χρόνους ἐδῶ, καὶ κράζω ἐλεύθερα κάθε ἓνα, καὶ
ὅλοι φεύγουν ἀπὸ μάθησιν. ὥσάν ἀπὸ προσώπου πυρός. Δὲν ἐξεύρω διατί.
Ἐγὼ καὶ μαθηματικά δὲν ἐγύρεψα τινός, οὐδὲ μοῦ ἔδωκε τινάς, οὐδὲ θέλω.
Ὅχι πῶς δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ζῇ τις ἀπὸ τὸν κόπον του, ἢ ἀπὸ τὴν
τέχνην του, ἀμὴ / ἠθέλησα καὶ μὲ τοῦτο νὰ τοὺς παρακινήσω νὰ μάθουν
20 **20** τινές, νὰ μὴν ἀπομείνῃ / τὸ γένος μας εἰς τόσῃν ἀμαθίαν, ὁποῦ / οὐδὲ κἂν
84α) δύο στίχους δὲν εἶναι ἄξιοι νὰ / γροικῇσιν τί λέγουν. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος
ἐντρέπονται νὰ τοὺς λέγουν οἱ σοφοὶ βαρβάρους καὶ ἔχουν διὰ ἐντροπὴν /
τὴν βαρβαρότητα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τόσον ὑπαγαίνουν ὀπίσω τῆς βαρ-
βα / ρότητος, ὁποῦ καὶ ἂν τοὺς ἐμποδίσῃ τι / νάς, ἢ τοὺς ἐλέγξῃ εἰς τοῦτο
25 **25** πῶς τὸ κά / νουν κακά, τὸν ὀργίζονται, καὶ τὸν μι / σοῦν θανάσιμα, καὶ
θέλουν καλύψαι / νὰ ὑπαγαίνουν κατόπιν τοῦ τυφλοῦ πλούτου, παρὰ κα-
τόπιν τῆς σοφίας, ὁποῦ / εἶναι «φωτὶ συγκρινομένη προτέρα». Καὶ / τούτην
τὴν φορὰν δὲν λογιάζω πῶς / τὴν ἔπαθε τὸ γένος μας διὰ τίποτες / ἄλλο, μό-
νον διατὶ ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν χρέος νὰ εἶναι φῶς τῶν ἄλλων ὁποῦ εἰς / γιναν
30 **30** σκότος. Καὶ ἂν τὸ φῶς, καθὼς λέγει τὸ ἀληθινὸν φῶς, ὁ Χριστός, ἔγινε σκό /
τος πόσον σκοτεινότερον θέλει γίνῃ τὸ σκοτίδι, ἂν ἐπουλοῦσαν μέσα εἰς τὴν
Ἰνδίαν ἢ εἰς ἄλλον μακρυνὸν τόπον λίθους τιμίους, ἢ ἄλλαις πραιμάταις, ὁποῦ
νὰ ἔκαμναν πολὺ διάφορον ἐδῶ εἰς τὸν τόπον μας, ἂν δὲν εἶχαν ὑπάγει καὶ
ὅλοι νὰ πραγματευτοῦν, ἀλλὰ κἂν μέρος ἤθελαν ὑπάγει, μὲ ὅλον ὁποῦ ἤθε-
35 **35** λεν εἴσται καὶ τὸ διάστημα πολὺ, καὶ διὰ νὰ μάθουν νὰ μὴν εἶναι εἰς τὸ δει-
νὸν τῆς ἀμαθίας σκότος, οὐδένας ὑπάγει κἂν ὀλίγον διάστημα τόπου, καὶ
καλύτερα θέλομεν νὰ ἔχωμεν τὴν βαρβαρότητα, μὲ ὅλον ποῦ τὸ ἔχομεν διὰ

1 ἀσθενεία. 2—3 οὐδὲ τιποτένια. 9 ὀλίγω. ἡμετέραν. 15 καθέ. 21 μέρος 23 ὑ-
παγόνουν. 24 ἐμποδῆση 25 πῶς. 29 χρέως, ἄλων. 31 σκοτίδη. 32 ἡνδῖαν, μακρυνόν
πραιμαίαις, 34 ὅλη, ἀλλὰ 35 ἦσαν. 37 καλύτερα νὰ ἔχομεν.

ἐντροπήν νὰ μᾶς λέγουν βαρβάρους οἱ σοφοί, παρὰ νὰ μάθωμεν νὰ μὴν ἐλεγχώμεθα ἀπὸ τοὺς σοφοὺς καὶ νὰ εἴμεθα μέτοχοι τῆς σοφίας.

- Ἄλλὰ καὶ ἔπρεπεν ὄχι μόνον τὸ μέρος τὸ ἱερατικὸν τὸ ὁποῖον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἶναι μέτοχον τῆς σοφίας, ἀλλὰ καὶ τὸ μέρος τὸ κοσμικὸν νὰ μετέχουν ἀπὸ τὴν σοφίαν. Πολλοὶ κοσμικοί, ἐπειδὴ εἶναι ποιμαινόμενοι καὶ ὄχι ποιμένες, ἔχουν πολλὴν συγγνώμην εἰς τοῦτο διὰ πολλαῖς αἰτίαις. Ἄμὴ οἱ ἱερεῖς, καὶ μάλιστα οἱ ἀρχιερεῖς, ἦτον ἀναγκαιότατον νὰ εἶναι σοφοί καὶ νὰ εἶναι φῶς εἰς τὴν λυχνίαν τῆς ἐκκλησίας, θαλμένοι νὰ φωτίζουν τοὺς ἄλλους, καθὼς καὶ ὑπόσχονται ὅταν γίνονται, νὰ εἶναι διδάσκαλοι τῶν λοιπῶν.
- 10 Διότι καὶ ὁ Χριστός, τοῦ ὁποῦ θέλουν διὰ δικαίωμα νὰ εἶναι τύπος καὶ ἐπιτροποι καὶ νὰ ἔχουν τὴν ἐξουσίαν ὅπου εἶχεν ἐκεῖνος, ὄχι μόνον ἦτον σοφός, ἀλλὰ ἦτον αὐτὸς ἡ αὐτοσοφία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, καὶ καθὼς θέλουν νὰ ἔχουν τὴν ἐξουσίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Γῆν, καὶ νὰ τοὺς ἔχουν οἱ λοιποὶ λαοὶ εἰς τύπον τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι πρέπει καὶ αὐτοὶ νὰ εἶναι φῶς, ὡς καὶ ὁ
- 15 Χριστός, νὰ φωτίζουν τοὺς ἄλλους, τοὺς ἀμαθεῖς, τῶν ὁποίων χειροτονοῦνται νὰ εἶναι διδάσκαλοι. Γὰρ ἂς τοὺς ἐρωτήσωμεν τοὺς εὐλογημένους, ἡ δὲν ἤξεύρω πῶς νὰ τοὺς εἰπῶ: ὁ Χριστός, τὸ ἀρχέτυπόν σας, ἡ τὸ πρωτότυπόν σας, ἡ ἡ κεφαλὴ σας, ἡ ὁ ἀρχιεπίσκοπός σας, τοῦ ὁποῦ θέλετε νὰ ἔχετε ὅλα τὰ ἀξιώματα, καὶ ἔτσι εἶναι καὶ τὸ δίκαιον, ἦτον σοφός ἡ δὲν ἦτον;
- 20 Ἄλλὰ δὲν σας ἀφήνει ὁ μακάριος Παῦλος, λέγοντας: «Χριστὸς Θεοῦ δύναμις καὶ Θεοῦ σοφία ἐδίδασκεν». Ἄν ἀρνηθοῦν καὶ εἰς τοῦτο, διὰ νὰ σκεπάζουν τὴν ἀμάθειάν τους, ψεύδονται, διότι δὲν τοὺς ἀφήνει ὁ ἱερός Λουκᾶς λέγοντας: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον, ἤγουν τὸ εὐαγγέλιον, ἐποιησάμην, ὦ Θεόφιλε, ὣν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν». Ὁ Χριστὸς διδάσκει καὶ ἐσεῖς
- 25 δὲν διδάσκετε, ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι σοφία, καὶ ἐσεῖς εἰστε ἄσοφοι. Δὲν ἀκούετε τί λέγει τοῦ Πέτρου: Ἄν με ἀγαπᾷς, Πέτρε, ποίμινε τὰ πρόβατά μου· ἀμή, ἂν δὲν τὰ ποιμαίνεις, δὲν σὲ ἀγαπῶ. ὦ Χριστέ μου! Ὅχι δὲν με ἀγαπᾷ, λέγει ὁ Χριστός. Καὶ τὸ λοιπὸν, ἐπειδὴ δὲν σὲ ἀγαπᾷ, εἶναι ἐχθρός σου. Καὶ λέγει ἐχθρός μου εἶναι, ἂν δὲν ποιμαίνει τὰ πρόβατα ὁ Πέτρος.
- 30 Ἄλλὰ ποιμαίνει ὁ Πέτρος τὰ πρόβατα θέλοντας νὰ εἶναι φίλος τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι μόνον ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ οἱ διάδοχοι τοῦ Πέτρου, οἱ τὸπον ἔχοντες τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ Πέτρου.

- Καὶ τὸ ἔργον τῶν ἀρχιερέων, ὅπου λέγονται ποιμένες, ἄλλο δὲν εἶναι παρὰ ἡ διδαχὴ, τὴν ὁποῖαν καθόλου τὴν ἐχάσατε ἐσεῖς οἱ ποιμένες ἀπὸ λόγου σας τώρα. Ἐνας νὰ μὴν ἤξευρε τέχνην ναυτικὴν καὶ ἀπέκει νὰ τοῦ ἐδιδαν ἕνα καλὸν καράδι μὲ τόσους ἀνθρώπους καὶ τόσον φόρτωμα νὰ τὸ ταξιδέψῃ χωρὶς τέχνην, δὲν ἤθελε πνίξῃ τὸ καράδι μὲ ὅλον τὸ φόρτωμα καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀκόμη καὶ τοῦ λόγου του, ἂν ἤθελεν ἐπιχειριστῇ τοιοῦ-

τον ἐπιχείρημα; Ἄμῃ ἐσεῖς, πανισρώτατοί μου, ἢ παναγιώτατοί μου, ἢ θεοφιλέστατοι, ὅπου μόνον ὀνόματα πανιερώτατα ἢ παναγιώτατα, ἢ θεοφιλέστατα ἔχετε, χωρὶς τὴν χάριν, πῶς χωρὶς διδαχὴν παίρνετε τόσαις ψυχαῖς ἀπάνω σας, ὅπου ἔχετε χρέος νὰ ταῖς ταξιδέψετε ἀπὸ τὴν γῆν καὶ τῶν γηϊνῶν εἰς τὸν οὐρανόν; Ὅμως ἐγὼ λέγοντάς σας τοῦτα ἢ γράφοντάς τα, οὔτε νὰ σᾶς διορθώσω ἐμπορῶ, οὔτε φίλος σας εἶμαι. Διότι ὅποιος θέλει νὰ εἶναι ἐχθρὸς σας θανάσιμος οὐ σᾶς λέγει τὴν ἀλήθειαν. Γίνεσθε, λέγει ὁ Χριστός, φῶς καὶ ὄχι σκότος. Κακὸν εἶναι τοῦτο, ἢ καλὸν εἶναι καὶ ὄχι κακόν; Τὸ λοιπὸν διατί γίνεσθε ἐχθροὶ ἐκείνων, ὅπου σᾶς λέγουν τὸ καλόν; Ἄν σᾶς ἔλεγαν κακὸν εἶχετε δίκαιον νὰ τοὺς μισαῖτε. Ὅμως περὶ τούτων τόσον γράφω καὶ ἂν εὕρητε τίποτε ὠφέλιμον, ἃς ἔχει τὴν εὐχαριστίαν ὁ φωτίσας με Ἰησοῦς Χριστός· ἂν πάλιν δὲν ἐφθασεν ὁ νοῦς μου τὸ ὅσον ἔκαμνε χρεῖαν, ἃς εἶναι τὸ μέμψιμον μόνον ἐδικόν μου τοῦ ἀμαθῆ. Μὴν σᾶς θαυφανῇ ἂν σᾶς ἤλεγξα πῶς δὲν γυρεύετε νὰ μάθετε κὰν τὰ παιδιὰ σας νὰ ἔχετε ὀλίγον φῶς τῆς σοφίας, διότι ἀναγκαῖον σᾶς εἶναι καὶ τοῦτο καὶ ἀγκαλὰ καὶ θέλετε εἰπεῖ ὅτι ἠθέλαμε νὰ ἔχωμεν τὸν διδάσκαλον ἐδῶ. Ἀλλὰ ὅταν ὁ ἱατρὸς δὲν ἐμπορῇ νὰ ἐπάγῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ, ὑπᾶν τὸν ἀσθενῆ εἰς τὸν ἱατρὸν ἢ στέλνουν ἄλλους καὶ παίρνουν τὰ δότατα εἰς τὸν ἱατρὸν. Ὅμως ἐκεῖνοι ὅπου ἔχουν τὴν ὁρεξιν τοῦ καλοῦ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ἐξόδου, δὲν ἔχουν τὴν ὁρεξιν τοῦ καλοῦ, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ἐξόδου. Ἐκεῖνοι πάλιν ὅπου ἔχουν τὴν δύναμιν τῆς ἐξόδου, δὲν ἔχουν τὴν ὁρεξιν τοῦ καλοῦ, μόνον ἐδόθησαν ὅλοι εἰς τὸν τυφλὸν πλοῦτον ἕως ἀκολουθώντας τον νὰ τοὺς πάρῃ εἰς τὸν δόθενον τῆς αἰωνίου κολάσεως.

Ἦθελα σᾶς γράψῃ καὶ περισσότερα εἰς τοῦτο, ἀμῇ τὸ ἔνα χάνω τὰ λόγια μου, καὶ τὸ ἄλλο ἔχω κρύον πολὺ ὅπου οὐδὲ νὰ πιάσω καλὰ τὸ κονδύλιον δὲν ἐμπορῶ. Ὁ δὲ Κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν ἀμήν.

[α΄ Φεβρουαρίου] αἰχίε΄

Ἐξ Ἰωαννίνων κυρίου Μαξίμου ἀποκρίσις πρὸς τοὺς Ἄρτης

Π Ι Ν Α Ξ

ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ

- ἀγκαλὰ* = ἄν καί. σ. 256, 259.
ἀμαθής, τοῦ ἀμαθῆ. σ. 259.
ἀμὴ = ἀλλά. σ. 251, 252, 259.
ἄν τύχη δέν = ἄν τυχόν, ἄν ἴσως. σ. 256.
ἀπέκει = ἐκεῖθεν, μεταφορικῶς. σ. 256.
ἄρματα = ὅπλα, ἐφόδια. σ. 257.
ἄχαμνός, ἄχαμνοὶ εἰς τὴν τέχνην = ἀ-
 δύνατοι. σ. 256.
βαροφαίνεται = μὴ σᾶς βαροφαίνε-
 ται. σ. 259, καὶ βαρυφανῆ.
βόθενος = βόθυνος, βάραθρον. σ. 259.
γιά, παρακελευσματικὸν «γιά ἄς τοὺς
 ἐρωτήσωμε». σ. 258.
γροικῶ, νὰ γροικήσω = νὰ ἐννοήσω
 σ. 257.
γυρεῶ = ζητῶ, ἐγύρεψα. σ. 257.
γυριστὸν = καμπτόν. σ. 256.
διὰ τ ἐκεῖνο = δι' ἐκεῖνο. σ. 256.
διατὶ = διότι. σ. 257.
διάφορον = κέρδος. σ. 257.
ἐκεῖνος = γ. πλ. ἐκείνων. σ. 255.
ἐνα, τὸ ἐνα καὶ τὸ ἄλλο = ἀφ' ἐνὸς
 μὲν ἀφ' ἐτέρου δέ. σ. 259.
ἐντρέπονται = συστέλλονται. σ. 257.
ἐπιχειρίζομαι = ἐπιχειρῶ, ἤθελον ἐπι-
 χειριστῇ = ἤθελον ἐπιχειρήσει. σ. 258.
ἐτοῦτος, ἐτοῦτοι = οὗτος, οὗτοι. σ. 257.
κακοφαίνεται. σ. 257.
καλοφαίνεται. σ. 257.
κράζω = καλῶ. σ. 257.
κρύον. σ. 259.
κοπιαστικός = φιλόπονος. σ. 255.
ζύγι = πλάστιγγε, μέτρον. σ. 256.
λογιάζω = ὑπολογίζω. σ. 256.
λόγον, τοῦ λόγου του = αὐτός, ὁ ἴδιος.
 σ. 256 Ἀπὸ λόγου σας = ἀπὸ μέρους
 σας. σ. 257, 258.
λοιπὸν, τὸ λοιπὸν = λοιπόν, ἐπομένως.
 σ. 259.
μαθηματικά = διδασκτρα. σ. 257.
μέρος, ἀπὸ τὸ ἐνα μέρος = ἀπὸ τὸ ἄλ-
 λο μέρος = τὸ μὲν, τὸ δέ. σ. 257.
μισῶ, μισᾶτε = μισεῖτε. σ. 259.
οὐδένας = οὐδεὶς. σ. 257.
οὐδευποτένιος - ια = μηδαμινός - ἄ. σ. 257.
ὅχι πῶς = ὅχι ὅτι. σ. 257.
παίρνω, παίρνουν, παίρνετε. σ. 259.
πηγαίνω, ἰδ. ὑπαγαίνω. σ. 257.
πιάνω, νὰ πιάσω τὸ κονδύλι. σ. 259.
πλέον, πλέα ἐπιτατ. τοῦ συγκριτ. καὶ
 ὑπερθετ. Πλέα δυνατώτατον. σ. 256.
πουλῶ, ἐπουλοῦσαν. σ. 257.
πραμῆτια ἢ, πραγματεία, ἐμπόρευμα.
 σ. 257.
προέβαλμα, προεβγάλματα = προχοαὶ
 σ. 256.
πῶς = ὅτι. σ. 257.
σιμὰ εἰς = πλησίον. σ. 255.
σκοτίδι = σκότος. σ. 257.
στέλνω, στέλνουν = στέλλω. σ. 259.
τινὰς = τις. σ. 257.
τούτην = ταύτην. σ. 257.
τὸ θέλω διηγηθῆ = θὰ τὸ διηγηθῶ.
 σ. 256.
ὑπαγαίνω, ὑπαγαίνουν. σ. 257 καὶ ὑ-
 πᾶν = ὑπάγουν. σ. 257 νὰ ἐπάγη =
 νὰ ὑπάγη. σ. 259.
φώρεμα = φσρετόν. σ. 258.
χοντροὶ = ἀμόρφωτοι. σ. 256.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

(* 1884 † 1936)

Πλήγμα βαρὺ ἐπλήξε δύο ἡμέρας πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λήγοντος ἔτους τὰ «Ἑπειρωτικά Χρονικά», ὁ θάνατος τοῦ διακεκριμένου Ἑπειρώτου ἐπιστήμονος Γεωργίου Π. Ἀναγνωστοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, κλείσαντος ἡρέμα τοὺς ὀφθαλμούς, μετὰ βραχεῖαν, ἀλλ' ἀδυσώπητον νόσον, τῇ 30ῇ Δεκεμβρίου τοῦ 1936.

Βαρύ, πολὺ βαρὺ ὑπῆρξε τὸ πλήγμα τοῦτο οὐ μόνον διὰ τὰ «Ἑπειρωτικά Χρονικά», ὧν τῆς ἐκδόσεως ἐπεμελεῖτο ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ περιοδικοῦ, καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ πολλῶ μᾶλλον διὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν Ἑπειρον ὅλην, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν ἑλληνικὴν καθόλου ἐπιστήμην, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν πρύτανιν τῶν Ἑλλήνων σοφῶν, τὸν Γεώργιον Χατζιδάκι, τὸν θεμελιωτὴν τῆς ἑλληνικῆς γλωσσολογίας, οὗτινος ὁ μεταστὰς ὑπῆρξε γαμβρὸς ἐπ' ἀνεψιᾷ καὶ διάδοχος εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν. Ὑπῆρξεν ὄντως τραγικῶς δυσμενὴς καὶ ἀδικος ἡ Μοῖρα πρὸς τὸν μέγαν Ἑλληνα γλωσσολόγον, ὅστις, ἐνενήκοντα περίπου ἔτη γεγονώς, ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ ἀπερχόμενον πρὸ αὐτοῦ εἰς τὴν αἰωνιότητα τὸν φερέλπιδα μαθητὴν, τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως εἶχε τόσον ἐκτιμήσει τὰ τε ἠθικὰ καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια καὶ τὰς πνευματικὰς ἱκανότητας, ὥστε νὰ ἀναδείξῃ αὐτὸν ἐν ζωῇ ἔτι ὦν διάδοχόν του, πρᾶγμα ἥκιστα σύνηθες ἐν Ἑλλάδι. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικὴ τῆς πικρίας καὶ τοῦ πόνου τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἡ παρατήρησις, ἣν ἀπηύθυνεν ἐκ τῆς κλίνης πρὸς συνάδελφον, ἐκφράσαντα τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ λύπην, κατὰ τὴν πρώτην συλλυπητήριον ἐπίσκεψιν, διότι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπλήγη καιρίως ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη καὶ αἱ ἔδραι τῆς γλωσσολογίας ἐν ἀμφοτέροις τοῖς Ἑλληνικοῖς Πανεπιστημίοις θὰ παραμείνωσιν ἐπὶ μακρὸν ἔσως χρόνον κεναί. Ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις καταληφθεὶς ὑπὸ συναισθημάτων πόνου σύναμα καὶ πατριωτισμοῦ ἀνέκραξε διὰ ζωηρᾶς φωνῆς· «Δὲν χάνεται ἡ γλωσσολογία, οὔτε τὸ ἔθνος χάνεται, ἐχάθη ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος». Καὶ ὄντως ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος δὲν ἦτο μόνον λαμπρὸς ἐπιστήμων, ἦτο καὶ λαμπρὸς ἄνθρωπος, περὶ τοῦ ὁποίου ὀρθῶς ἐγράφη ἐν τινι νεκρολογίᾳ τὸ τοῦ ποιητοῦ «ὡς χαρίεν ἔσθ' ἄνθρωπος ὅταν ἄνθρωπος ᾦ». Ἐκείνῳ ἤρμοζεν εἶπερ τι καὶ ἄλλῳ τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ρῆμα.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος ἐγεννήθη, ἐκ πατρὸς Πολυχρόνου καὶ μητρὸς Ἑλένης (Ἀποστόλου), ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1884, ἦτο δὲ ἕγγονος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ διαπρέψαντος ἐπιστήμονος καὶ μεγάλου φιλανθρώπου Μιχαὴλ Ἀναγνωστοπούλου (1837—1906) ἢ Ἀνάγνου, ὡς συντομίας ἔνεκεν ἀπεκαλεῖτο οὗτος ἐν Ἀμερικῇ, ἐνθα ἔδρασε κοινωφελῶς ὡς διάδοχος τοῦ ἐπιφανοῦς φιλλέληνος Σαμουήλ Χάου (Howe) ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ μεγάλου Ἰδρύματος τῶν τυφῶν «Perkins» ἐν Βοστώνῃ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, περὶ οὗ εἶπεν ὁ Δήμαρχος τῆς Βοστώνης ἐν ἐπιμνημοσύνῳ τελετῇ, ὅτι «ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διαμείνας ἐν Ἀμερικῇ δὲν ἔπαυσε ποτὲ νὰ εἶναι Ἕλλην», ἐκκληρονόμησεν, ὡς φαίνεται, ἢ ἐμιμήθη ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος τὰς πολλὰς ἀρετάς, τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν μετριοφροσύνην καὶ τὴν χρηστότητα καὶ τὴν καλοκαγαθίαν καὶ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν.

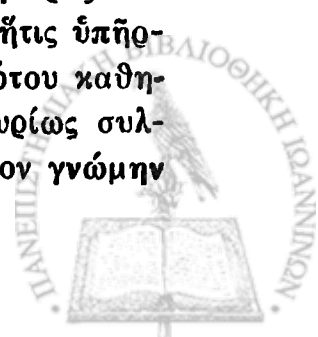
Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα ἐν τῇ μικρᾷ σχολῇ τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος, μετέβη εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἀπεπεράτωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς ἐν τῇ πρεσβυγενεῇ τῆς Ἡπειρωτικῆς πρωτευούσης Ζωσιμαίᾳ Σχολῇ, ἧς ἐγένετο ἀριστοῦχος ἀπόφοιτος (τῷ 1902). Εἶτα ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ τῆς γενετείρας αὐτοῦ ἐπὶ τετραετίαν ὅλην (1903—1907), μεθ' ἣν, ἐφιέμενος ἀνωτέρας ἀκαδημεικῆς μορφώσεως, μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου (τῷ 1907), ἧς ἔλαβε τὸ πτυχίον μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἄριστα (κατ' Ἰούνιον τοῦ 1911). Κατὰ τὰ πανεπιστημιακὰ αὐτοῦ ἔτη ἡσχολήθη ἰδιαίτερος εἰς τὴν γλωσσολογίαν καὶ τὴν λαογραφίαν ὑπάρξας φίλτατος μαθητὴς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, ὡς ἤδη ὑπεδηλώθη, καὶ τοῦ Νικολάου Γ. Πολίτου. Ὡς ἐναίσιμον ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴν εἶχεν ὑποβάλλει πραγματείαν «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου», δημοσιευθεῖσαν βραδύτερον ἐν Θεσσαλονίκῃ (1915).

Κατὰ τὰ κρατοῦντα τότε, καθ' ἃ οἱ ἄριστοι ἀπόφοιτοι τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐξεπέμποντο, ὡς ἐπὶ τῷ πολὺν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν, οἶονεὶ ὡς ἔθνη ἀπόστολοι, ἵνα διδάξωσιν ἐν ταῖς σχολαῖς τοῦ ἐν τῇ Διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ καὶ φρονηματίσωσι τὰς ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν εὐρισκομένας γενεὰς τῶν ἑλληνοπαίδων, ἐστάλη καὶ ὁ Ἀναγνωστόπουλος εἰς Κύπρον, ὁπόθεν, μετὰ βραχεῖαν διδασκαλίαν ἐν τῷ Παγκυπρίῳ Γυμνασίῳ (1911—1912), ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πρώτου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ πρὸς τὴν στρατευομένην πατρίδα καθήκον. Μετὰ δὲ τὴν λήξιν τῶν ἀπελευθερωτικῶν πολέμων διωρίσθη καθηγητὴς τοῦ Β' Γυμνασίου τῆς Μακεδονικῆς πρωτευούσης, ἐνθα ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ὅλην (1913—1918). Μετὰ τὴν ἐν τοῖς ἰδρύμασι τούτοις τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἑξαιρετικῶς εὐδόκιμον ὑπηρεσίαν, ἧς ἔνεκα δις προήχθη εἰς γυμνασιάρχην, ἀλλὰ δὲν ἀπεδέχθη τὴν προαγωγὴν δι' εἰδικοὺς λόγους, μετέσχε τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας πρὸς ἀποστολὴν ὑποτρόφων εἰς τὴν Δύσιν προ-

κηρυχθέντος διαγωνισμού καὶ ἐπιτυχὸν μετέβη εἰς Παρισίους, ἐνθα ἔτυχεν εὐρυτέρας ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως φοιτήσας εἰς τὴν Σορβόννην καὶ εἰς τὴν Πρακτικὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν, γενόμενος δὲ ἀκροατὴς τοῦ διασήμου Ἀντωνίου Μεγιέ (Meillet), τοῦ πρὸ διειτίας ἀποθανόντος καθηγητοῦ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, καὶ τοῦ διαπρεποῦς φωνητικοῦ γλωσσολόγου καὶ νεοελληνιστοῦ Οὐβέρτου Περνὼ (Pernot) καὶ ἄλλων σοφῶν ἀνδρῶν (1919—21). Εἶτα ἠκροάσατο καὶ ἐν Βασιλείᾳ τῆς Ἑλβετίας (1921) τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑλβετοῦ γλωσσολόγου Ἰακώβου Βακκερνάγκελ (Wakker-nagel). Εἰδικευθεὶς οὕτως εἰς τὴν γλωσσολογίαν, ἀφ' οὗ εἶχεν ἤδη ἀριστα καταρτισθῇ καὶ εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἐπανέκαμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλήρης ἐπιστημονικῶν γνώσεων καὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων καὶ διωρίσθη οὐ μετὰ πολὺ συντάκτης τοῦ μεγάλου Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὑπηρετήσας ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ (1922—1927). Μετὰ ταῦτα ἐξελέγη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἑδρας τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ διωρίσθη τῇ 15ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1927 εἰς τὴν ἑδραν ταύτην, διεκρίθη δὲ μέχρι τοῦ προώρου θανάτου αὐτοῦ ὡς ἀφωσιμένος τῆς ἐπιστήμης θεράπων καὶ κατ' ἐξοχὴν δεξιὸς καὶ μεταδοτικὸς γνώσεων ἀκαδημεικὸς διδάσκαλος. Ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης καὶ γενικὴν γλωσσολογίαν, ὡς καὶ φωνητικὴν καὶ μορφολογίαν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς γλώσσης.

Περὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου ἄλλοις ἀπόκειται νὰ γράψωσιν ἐν ἐκτάσει. Ἄλλ' ἀφοῦ καὶ εἰς ἐμέ, τὸν πρεσβύτερον τοῦ ἀπελθόντος φιλιτάτου συνεπιμελητοῦ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν» συνάδελφον, ἔλαχεν ὁ θλιβερὸς κληρὸς νὰ γράψω τιμῆς ἔνεκα τὴν νεκρολογίαν ταύτην, θὰ σημειώσω τινὰ ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἐλπίζων ὅτι τοῦτο θὰ ἐκτιμηθῇ πρεπόντως καὶ ἐν εἰδικωτέροις ἑλληνικοῖς συγγράμμασιν ὑπὸ ἀρμοδιωτέρων ἀνδρῶν, καθὼς ἐξετιμήθη ἤδη ἐν ὁμοίοις συγγράμμασι τῆς ἀλλοδαπῆς, ὡς φέρ' εἰπεῖν παρὰ τοῦ Ἰταλοῦ ἑλληνιστοῦ Λαβαννίνη, ὅστις χαρακτηρίζει τὴν ἀπώλειαν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς δράσεως ὡς βαρὺ πλῆγμα διὰ τὴν ἑλληνικὴν γλωσσολογίαν καὶ ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα ὅτι ἴσως ἐκ τῶν σημειώσεων αὐτοῦ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἔλθῃ εἰς φῶς ἡ ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων, ἧτις μετὰ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος παρ' αὐτοῦ ἀνεμένετο. (B. Lavagnini, *Rivista di filologia e d'istruzione classica*, 1937, σ. 105 ἔ.).

Ἡ ἐπιστημονικὴ δράσις τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐξεδηλώθη πρὸς δύο κατευθύνσεις, δηλονότι τὴν λαογραφίαν καὶ τὴν γλωσσολογίαν, ἧτις ὑπῆρξεν, ὡς εἰκός, καὶ ἡ κυρία ἐνασχόλησις τοῦ διαπρεποῦς Ἡπειρώτου καθηγητοῦ. Τὸ λαογραφικὸν ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ὑπῆρξε κυρίως συλλεκτικόν. Ἄλλ' αἱ συλλογαὶ αὐτοῦ τυγχάνουσι, κατὰ τὴν ἔγκυρον γνώμην

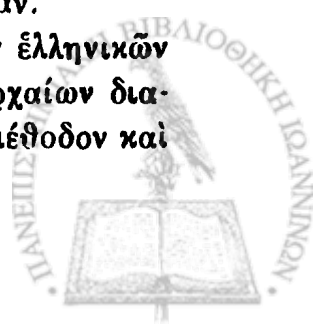
τοῦ φίλου λαογράφου Στίλπωνος Κυριακίδου καὶ πλούσιαι καὶ ἀξιόλογοι διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς διατυπώσεως. Αἱ λαογραφικαὶ μελέται αὐτοῦ ἀναφέρονται εἰς τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα οὐ μόνον τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ πατρίδος Ἑπείρου, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐλληνικῶν χωρῶν, ὅς ἐγνώρισεν, ὥς τῆς Κύπρου καὶ τῆς Κρήτης.

Τὸ δὲ γλωσσικὸν ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου, τὸ καὶ κύριον ἄλλως, τυγχάνει καὶ περιγραφικόν, ἀφορῶν δηλαδὴ εἰς τὴν περιγραφὴν ἰδιωμάτων, τύπων, ρημάτων κ. ἄ., καὶ ἐρμηνευτικὸν καὶ ἱστορικόν. Περιέγραψε δὲ ὁ Ἀναγνωστοπούλος ὁλόκληρα νεοελληνικὰ ἰδιώματα, ὥς λόγου χάριν τὸ τῆς ἐν Κρήτῃ Ἀγίας Βαρβάρας καὶ τὸ Τσακωνικόν, οὗτινος συνέγραψε τὴν γραμματικὴν, ἣ ἐπεξεργάσθη ὠρισμένα μόνον κεφάλαια τῆς γραμματικῆς ἄλλων ἰδιωμάτων, ὅπως εἶναι φέρε' εἰπεῖν ἡ προμνησθεῖσα πρώτη αὐτοῦ καὶ διδακτορικὴ ἐργασία «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου», ἔτι δὲ τὰ περὶ κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ τῶν ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου καὶ ἄλλα.

Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν ἔρευναν ὠρισμένων νεοελληνικῶν ἰδιωμάτων ὁ Ἀναγνωστοπούλος, ἀλλ' ἐπεξέτεινεν αὐτὴν καὶ εἰς ζητήματα βαθύτερα τῆς ἀνέλιξεως τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης, ὥς φαίνεται ἐκ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἐλληνικῶν διαλέκτων», καὶ τῆς ἐπὶ τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν ἐπιδράσεως τῆς γλώσσης ξένων λαῶν. ἐπικοινωνησάντων πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ὥς δεικνύει λόγου χάριν ἡ μελέτη αὐτοῦ «Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθεῖσας ἐλληνικὰς χώρας». Δὲν παρέλειψε δὲ καὶ τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, ὥς γίνεται φανερόν ἐκ τῆς πραγματείας αὐτοῦ «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους», ἐν ᾗ ἐκτίθενται τὰ ἀρχαῖκα καὶ ποιητικὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης τοῦ μεγάλου κωμικοῦ καὶ ἐρευνᾶται ἡ λεξιολογία καὶ ἡ φρασσιολογία καὶ ἡ σύνταξις τῆς γλώσσης τοῦ ποιητοῦ.

Ἱστορικὴ ἐργασία ἀξιόλογος εἶναι, κατὰ τὴν γνώμην καὶ τῶν εἰδικῶν, ἡ «Περὶ τοῦ ἄρθρου» πραγματεία, περιέχουσα πολλὰ τὰ ἀξία προσοχῆς. Ἐπίσης σπουδαία τυγχάνει ἡ «Εἰσαγωγή εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν» (περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἐλληνικῶν διαλέκτων), ἐν τῇ ὁποίᾳ προσεπάθησεν ἂν εὕρῃ τὰ χρονικὰ ὅρια τῆς ἀναπτύξεως τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀποτελεῖ ἴσως τὴν γενναιοτέραν καὶ σημαντικωτέραν τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐπιστημονικὴν προσπάθειαν, μολονότι τὰ συμπεράσματα αὐτῆς, ἔνεκεν ἐλλείψεως πηγῶν, δὲν δύνανται ἴσως ἀκόμη νὰ θεωρηθῶσιν ὁριστικά. Πάντως ὅμως διὰ τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἠνοιχθῇ ἤδη ὁ δρόμος πρὸς τὴν περαιτέρω ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου ἐπιστημονικὴν ἔρευναν.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου «Σύντομος ἱστορία τῶν ἐλληνικῶν διαλέκτων», οὗ ἐδημοσιεύθη μόνον τὸ πρῶτον μέρος (περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων), φέρει μᾶλλον διδακτικὸν χαρακτήρα, ἀλλ' εἶναι λίαν εὐμέθοδον καὶ χρησιμώτατον τοῖς σπουδασταῖς τῆς φιλολογίας.

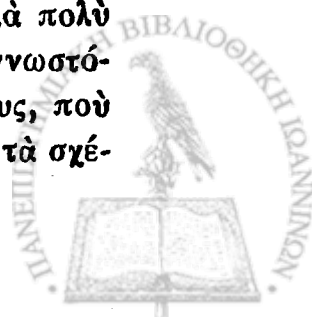
Πρὸς τούτοις ἡ γερμανιστὶ ἐκδοθεῖσα «Τσακωνικὴ Γραμματικὴ» τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἀξιόλογος συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ περιέργου τούτου ιδιώματος.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος θέσιν ἰδίαν ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι δὲν ἔλαβεν. Φύσεως συντηρητικῆς, ὀφειλομένης ἴσως καὶ εἰς τὴν Ἑπειρωτικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν καὶ ιδιοσυγκρασίαν, ἠκολούθει ὡς ἀφωσιωμένος μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, δὲν ἔδειξεν ὁμως τὴν πολεμικὴν μαχητικότητα ἐκείνου καὶ δὲν ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν γλωσσικὸν ἀγῶνα. Τὴν μόνην πρακτικῆς σημασίας συμβολὴν αὐτοῦ ἀποτελοῦσιν αἱ δύο πραγματεῖαι, αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ὀρθογραφίαν, ὧν γίνεται μνεῖα ἐν τῷ συνημμένῳ πίνακι τῶν ἔργων αὐτοῦ (II ἀρ. 27 καὶ 31).

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι πολυάριθμοι ἐρμηνεῖαι τοῦ Ἀναγνωστοπούλου εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ πάσης φύσεως ἔργα αὐτοῦ καὶ ὅτι πολλὰς ἔγραψε βιβλιοκρισίας περὶ ἑλληνικῶν τε καὶ ξένων ἔργων.

Δέον πρὸς τούτοις νὰ προστεθῇ εἰς τὰ λεχθέντα ὅτι ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐξεπροώπησεν ἐπανειλημμένως τὴν Ἑλλάδα εἰς διεθνῇ ἐπιστημονικὰ συνέδρια, οὕτως εἰς τὰ Διεθνῇ Γλωσσολογικὰ Συνέδρια τῆς Χάγης (1928) καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1935) καὶ τελευταίως εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Ρώμης (1936), ὅπου καὶ ἐξεδηλώθη τὸ πρῶτον ἡ ὑπουλος καὶ βαρεῖα ἀσθένεια, εἰς ἣν ἐπέπρωτο νὰ ὑποκύψῃ, φεῦ, μὴ-νάς τινος ὕστερον.

Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος καὶ ὡς πρὸς τὴν μέθοδον καὶ ὡς πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ἔμεινε πάντοτε μαθητῆς τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, τοῦ ὁποίου τὸ ἔργον ἀνέλαβε νὰ συνεχίσῃ μετὰ πίστεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐσυνέχισε πράγματι μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἡ Ἀτροπὸς ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου αὐτοῦ καὶ ἔθεσε προῶρως τέρμα εἰς τὸ σπουδαῖον ἐπιστημονικὸν καὶ διδακτικὸν ἔργον τοῦ ἐπιφανοῦς Ἑπειρώτου. Καὶ εἶναι θλιβερὸν τοῦτο, διότι τὰ ἐπιστημονικὰ τῆς Ἑλλάδος στελέχη οὐ μόνον δὲν ἔχουσιν ὑπεραρίθμους, ἀλλὰ πάσχουσι τὰ πολλὰ ἐκ λειψανδρίας. Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ματαιοῦται ἡ ἀποποπεράτωσις τοῦ ἔργου αὐτοῦ περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων καὶ ἐκλείπει τό γε νῦν ἡ ἐλπίς τῆς καταρτίσεως τοῦ γλωσσολογικοῦ ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος, ὃν ὁ μνημονευθεὶς μέγας Γάλλος γλωσσολόγος Meillet παρὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἀνέμενε. Ἴδου τί γράφει ὁ Ὀκτάβιος Μερλιέ (Merlier) περὶ τοῦ ζητήματος τούτου· «... εἶχε μιλήσει τότε ὁ Meillet γιὰ σχέδια ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, παρακαλώντας ἐπίμονα τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον, παλαιὸν μαθητὴν του, νὰ ἀναλάβῃ τὴν κατάρτιση ἐνὸς γλωσσολογικοῦ ἄτλαντος τῆς Ἑλλάδος, γιὰτὶ σὲ λίγο θὰ ἦταν πιά πολὺ ἀργὰ γιὰ τὴν πραγματοποίησίν του. Ἦξερα ὅτι ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος τὸ εἶχε ἤδη σκεφθεῖ, γιὰτὶ ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους, ποὺ μὲ ὑπομονὴν καὶ ἀποφασισμένην ἐπιμονὴν πραγματοποιοῦν πάντοτε τὰ σχέ-

διά τους. Εἶχε καταλάβει ἀπὸ καιρὸ τί γλωσσολογικὸ πλοῦτο ἀντιπροσωπεύει γιὰ τὴν Ἑλλάδα τὸ προσφυγικὸν στοιχεῖον, καὶ ἐτοίμαζε σιγὰ - σιγὰ τὸ ἔργον ποὺ περιμέναμε ἀπ' αὐτόν, παρακινώντας τοὺς φοιτητάς του στὴν μελέτην τῶν διαλέκτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ τῶν ἀνεξερευνήτων περιοχῶν τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ὁ θάνατος τὸν ἄρπαξε πρόωρα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλωσσολογία ἔχασεν ἓνα ἀπὸ τοὺς καλυτέρους ἐργάτας της». (Octave Merlier ἐν «Νέα Ἑστία», 1937, σελ. 140).

Πρὸς προπαρασκευὴν τῆς μελλούσης ἐργασίας, ἣς γίνεται μνεῖα ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σημειώματι, εἶχε μεριμνήσει ὁ Ἀναγνωστόπουλος περὶ τῆς ιδρύσεως Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἣν ἐπέτυχε μετὰ πόνους καὶ μόχθους, ἀναλαβὼν δὲ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ (1933) κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὥπως προσδώσῃ εἰς αὐτὸ τὸν τύπον ἐπιστημονικοῦ ἐργαστηρίου καὶ σὺν τῷ χρόνῳ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν τοῖς δυτικοῖς Πανεπιστημίῳις εὐδοκίμως λειτουργοῦντα ὁμοίας φύσεως ἰδρύματα.

Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοὺς διδασκάλους, ἀπὸ ἀπόψεως τοῦλάχιστον χαρακτῆρος καὶ ἡθους, κρίνουνσι κάλλιον παντὸς ἄλλου οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ὡς ἐπιτραπῇ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὰς κρίσεις εὐγνώμονος τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μαθητοῦ, ἐχούσας ὧδε· «Ἦτο γλυκὺς τοὺς τρόπους, εἰλικρινὴς καὶ τοῦ καλοῦ πάντοτε πρόθυμος ἐπαινέτης, μετριοπαθὴς δὲ εἰς τὴν διατύπωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἄλλων γενικωτέρων αὐτοῦ ἀντιλήψεων, δι' ὃ καὶ ἀπέσπα ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὴν ἀγάπην τῶν περὶ αὐτόν, ὁμοφρόνων καὶ μὴ. Ἀλλ' ὅλως ἰδιαίτερον καθῆκόν μου θεωρῶ νὰ τονίσω εἰς τὸ σημείωμά μου τοῦτο τὴν ἐξαιρετικὴν στοργήν, μὲ τὴν ὁποίαν πάντοτε ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἀπέβλεπε πρὸς ἡμᾶς τοὺς μαθητάς του ὅχι μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῶν πανεπιστημιακῶν μας σπουδῶν, ἀλλὰ καὶ κατόπιν ἐν τῇ ἀσχολίᾳ μας περὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἀλησμόνητος καὶ παραδειγματικὴ ὄντως θὰ μείνῃ ἡ καλωσύνη τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἢ πάντοτε διατρανουμένη, ὅσάκις τις ἐξ ἡμῶν κατέφευγεν εἰς τὰ φῶτα τῆς ἐπιστήμης του, καὶ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐν γένει ἐνδιαφέρον του. Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δὲν ἐχάσαμεν μόνον τὸν διαπρεπῆ ἐπιστήμονα, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸν ἐξαιρετικὸν ἄνθρωπον. Εἶναι ἀληθῶς εὐτύχημα διὰ τοὺς νέους, τοιοῦτους ἄνδρας, οἷος ὁ Ἀναγνωστόπουλος, νὰ ἔχωσιν ὡς διδασκάλους» (Μ. Κριαρᾶς ἐν «Νέα Ἑστία», 1937, σελ. 218).

Ἄλλος δ' εὐγνώμων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου μαθητῆς, ὁ ἐν τῷ σπουδαστηρίῳ τῆς γλωσσολογίας βοηθὸς αὐτοῦ, ἀφ' οὗ ἀφίερωσε πολλὰς σελίδας εἰς τὴν ἑξαρσιν τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας καὶ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τοῦ διδασκάλου, προσέθηκεν ἐν κατακλείδι τάδε· «Ὁ Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος καίπερ ζήσας εἰς ἐποχὴν ἡθικῆς ἐκλύσεως καὶ ἐλλείψεως χαρακτήρων, παρέσχεν ἄδρᾶ καὶ φωτεινὰ παραδείγματα ἡθικῆς ἀνωτερότητος καὶ ἀρετῆς. Οὗτος εἶχε τὴν ἐξαιρετικὴν τύχην νὰ συνδυάζῃ μετὰ τῶν σπανίων πνευματικῶν χαρισμάτων μεγάλας ψυχικὰς ἀρετάς. Ὑπῆρξε γρα-

νίτης ἀρετῆς, ἀτέγκτου ἠθικῆς, ἣτις παρέμεινε διὰ βίου ἀδιάφθορος. Χρηστός, ὑψηλόφρων, σεμνός, μετριοφρων, εἰλικρινής, λεπτός, εὐγενής, ἀπλοῦς, ἀποστέργων πάντα θόρυβον ἐπιδείξεως καὶ διαφημίσεως, ἔτι δὲ ἀκάμπτου χαρακτήρος, διαπράττων ἀείποτε τὸ καθῆκον, ἐν ᾧ ἐτάχθη, μεθ' ὑποδειγματικῆς εὐσυνειδησίας, ζήλου καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ δικαιοσύνη του, ἡ ἀγαθότης του καὶ ἡ ἀνεξικακία του δὲν εἶχον ὅρια, πάντοτε δὲ μετὰ σταυρικῆς αὐτοθυσίας ἔσπευδε πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ εὗρίσκετο πρόθυμος καὶ χαριέστατος συμπαραστάτης παντὸς δεομένου τῆς συνδρομῆς καὶ τῆς βοηθείας αὐτοῦ». (Κ. Ν. Ἡλιόπουλος ἐν Ἀθηνᾶς 43, 1937, σελ. 14 τοῦ ἀνατύπου).

Εἶχεν ὄντως τόσην περίσσειαν καλωσύνης ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ὥστε ἐξ ἰδίων ἔκρινε πάντοτε καὶ τὰ τῶν ἄλλων καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ συνηγορήσῃ ὑπὲρ παντὸς νεαροῦ ἐπιστήμονος πρὸς ταχεῖαν ἀνάδειξιν αὐτοῦ. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ζωηρῶς τὴν ἀπάντησιν, ἣν μοι ἔδωκεν, ὅτε παρεπονέθην, διότι μὲ συνέστησέ ποτε ἐπιτήδειον σπουδαρχίδην, δι' ἔνδειαν καταλληλοτέρων ἀναρριχηθέντα ταχέως καὶ παρ' ἀξίαν εἰς πανεπιστημιακὰ ἀξιώματα καὶ μὴ φανέντα ἄξιον τῆς πρὸς αὐτὸν εὐμενείας τῆς τύχης καὶ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀναγνωστοπούλου· «Συγχώρησέ με, φίλε μου», μοι εἶπε· «δὲν ἐφантаζόμην ποτὲ ὅτι ἄνθρωπος ἐμφανιζόμενος μὲ τόσην σεμνότητα καὶ φιλῶν εἰς πᾶσαν ἐπίσκεψιν τὸ χέρι τοῦ Χατζιδάκι θὰ ἦτο τόσον αὐθάδης καὶ πρὸ παντὸς τόσον κίβδηλος ἄνθρωπος». Τοῦτο δεικνύει τὴν ἐξαιρετικὴν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρὸς καλωσύνην καὶ τοῦ ἥθους τὴν σεμνότητα.

Ἐνεκα τῆς ἐξαιρετικῆς καλωσύνης τοῦ Ἀναγνωστοπούλου τὸ πένθος ἐπὶ τῷ προώρῳ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ ὑπῆρξεν εἰλικρινές καὶ βαθύ· βαθὺ δὲ ὑπῆρξεν ὅχι μόνον τὸ πένθος τῆς ἀνεπανορθώτως πληγείσης συζύγου καὶ τῶν ἀνηλίκων τέκνων τοῦ μεταστάντος, καὶ τὸ εὐνόητον πένθος τοῦ Γεωργίου Χατζιδάκι, ἀλλὰ καὶ τὸ πένθος πάντων τῶν συναδέλφων καὶ φίλων τοῦ ἀλησμονήτου ἀνδρὸς, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀντιπάλων ἢ μᾶλλον τῶν ἀντιφρονούντων αὐτῷ, διότι οὔτε ἐχθροὺς οὔτε ἀντιπάλους εἶχεν ὁ Ἀναγνωστόπουλος.

Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀναγνωστοπούλου ἐχάθη ὅχι μόνον ὁ λαμπρὸς ἐπιστήμων, ἀλλὰ καὶ ὁ λαμπρὸς ἄνθρωπος, ὡς ὀρθότατα εἶπεν ἐν στιγμῇ ὑπερεκχειλίζοντος πόνου ὁ σοφὸς γέρον Γεώργιος Χατζιδάκις. Ἐχάθη, προσθέτω ἐγώ, καὶ ὁ λαμπρὸς Ἡπειρώτης καὶ ὁ λαμπρὸς Ἕλλην.

Τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικὰ» καὶ μετ' αὐτῶν ἡ Ἡπειρος ὅλη θὰ διατηρήσωσι διαρκῆ ἀρίστην ἀνάμνησιν τῆς ἐξαιρετικῆς φυσιογνωμίας τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου. Φρονῶ δέ, ὅτι πλὴν τῶν τιμῶν, αἷς ἀπένειμεν ἢ θὰ ἀπομείνῃ εἰς τὸν Γεώργιον Ἀναγνωστόπουλον ἡ γενέτειρα αὐτοῦ, πρέπει νὰ τιμήσωσι καὶ τὰ Ἰωάννινα τὸν παλαιὸν μαθητὴν τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, τὸν τιμήσαντα ταύτην καὶ τὴν Ἡπειρον, δίδοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τινὰ τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως. Τοιούτους Ἡπειρώτας, ἀξίους ὁμοίας τιμῆς, ὀλίγους ἀτυχῶς ἔχομεν!

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, Δεκεμβρίου λήγοντος τοῦ 1937.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

Σημ. «*Ἡπειρ. Χρον.*» Κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου, γενομένην τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1936, ἐτίμησαν δι' ἀποχαιρετιστηρίων προσφωνήσεων τὸν νεκρὸν οἱ ἐπόμενοι· ἐκ μέρους 1) τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἐντολῇ τῆς Ἀκαδημεικῆς Συγκλήτου, ὁ Πρύτανης κ. Γρηγόριος *Παπαμιχαήλ*.

2) τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁ καθηγητὴς κ. Ἐμμανουήλ *Πεζόπουλος*.

3) τῆς ἐν Ἀθήναις Ἡπειρωτικῆς Ἑταιρείας ὁ ἀντιπρόεδρος αὐτῆς ἀκαδημαϊκὸς καὶ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Δημήτριος Σ. *Μπαλᾶνος*.

4) τοῦ Σπουδαστηρίου τῆς Γλωσσολογίας ὁ βοηθὸς τοῦ μεταστάντος κ. Κ. Ν. *Ἡλιόπουλος*.

5) τοῦ Συλλόγου τῶν φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁ τελειόφοιτος κ. Τιμόθεος Ν. *Στεφανάκης*.

6) τῶν μαθητῶν τοῦ μεταστάντος ὁ φοιτητὴς κ. Κωνσταντῖνος Ἐμμ. *Βασιλάκης*. Δι' ἐμμέτρου δὲ μυρολογίου ἡ φιλόλογος κ. Ἑλένη Δ. *Βουραζέλη*.

Πρὸς τούτοις ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Νομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Θεσσαλονίκης κ. Περικλῆς Κ. *Βιζουκίδης* ὥρισε τιμῆς ἔνεκα τρισχιλιόδραχμον βραβεῖον ἀπονεμηθησόμενον εἰς τὴν ἀρίστην συλλογὴν λαογραφικοῦ ἡπειρωτικοῦ ὕλικου, δημοσιευθησομένην ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ, εἰς μνήμην Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου.

Ἡ κρίσις ἐπὶ τοῦ γενομένου ἤδη διαγωνίσματος, γραφείσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης κ. Στίλπωνος Π. *Κυριακίδου* δημοσιεύεται ἐν τέλει τοῦ τόμου τούτου.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ι. ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

- 1) Συλλογὴ παροιμιῶν τοῦ Ζαγορίου : «*Λαογραφία*» 2 (1910—1911) σελ. 307—329.
- 2) Κατάραι ἐκ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου : «*Λαογραφία*» 3 (1911—1912) σελ. 270—272.
- 3) Λαογραφικὰ ἐξ Ἡπείρου : «*Λαογραφία*» 5 (1915—1916) σελ. 3—51.
- 4) Τὸ ἄσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ. Κυπριακὴ παραλλαγή : «*Λαογραφία*» 5 (1915—1916) σελ. 371—73.
- 5) Προλήψεις καὶ δεισιδαίμονες συνήθειαι ἐν Παπίγκῳ τοῦ Ζαγορίου : «*Λαογραφία*» 8 (1921) σελ. 217—219.
- 6) Ἀνέκδοτα λαογραφικὰ ἐκ Κύπρου : «*Δεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας ἑλληνικῆς*» 6 (1923) σελ. 86—87.
- 7) Κυπριακαὶ παροιμίαι : «*Κυπριακὰ Χρονικὰ*» ἔτος 1924 τεῦχος Α'—Β' σελ. 12—24, τεῦχος Γ' σελ. 68—75, τεῦχος Δ' σελ. 98—107.
- 8) Παραμῦθι καὶ δημοτικὸν ἄσμα (ἐκ Κρήτης) : «*Ἀθηνᾶ*» 38 (1926) σελ. 190—92.

ΙΙ. ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

- 1) Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου, ἐν Θεσ-

- σαλονίκη 1915, σελ. 44. (Ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορίᾳ διατριβὴ τυχούσα τοῦ Παλλείου βραβείου).
- 2) Ὀλίγα περὶ τῆς κλίσεως τῶν ὀνομάτων καὶ ἀντωνυμιῶν ἐν τῷ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου : «Ἀφιέρωμα εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν», ἐν Ἀθήναις (1921), σελ. 176—183.
 - 3) Περὶ τοῦ ἄρθρου : «Ἀθηνᾶ» 34 (1922) σελ. 166—247. (Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς ἀνατυπώσεως : «Συμβολὴ πρώτη εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Περὶ τοῦ ἄρθρου ἦτοι ἱστορικὴ ἔρευνα περὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς χρήσεως αὐτοῦ ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ).
 - 4) Περὶ τῶν παρ' Ἀριστοφάνει δημῳδῶν γλωσσικῶν στοιχείων καὶ περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος τῆς Χειμάρρας : «Ἀθηνᾶ» 35 (1923), σελ. 253—4 (Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἑλλ. Ἐπιστ. Ἑταιρείᾳ).
 - 5) Περὶ τῶν νεοελληνικῶν ἀνδρωνυμικῶν : «Λαογραφία» 7 (1923) σελ. 121—126.
 - 6) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς Κυπρίας διαλέκτου : «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 6 (1923) σελ. 72—87.
 - 7) Γλωσσικὰ ἀνάλεκτα : «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 3—98. (Ἐν τῷ ἐξωφύλλῳ τῆς ἀνατυπώσεως : «ἦτοι 1) περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμῳδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, πραγματεία τυχούσα τοῦ Κοντείου βραβείου». Πρβ. καὶ ἀνακοίνωσιν ἐν «Ἀθηνᾶ» 35 (1923) σελ. 253—4. 2) περὶ τοῦ ῥήματος ἐν τῇ ἐν Ἡπείρῳ ὁμιλουμένῃ.
 - 8) Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν. Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων : «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) σελ. 93—108.
 - 9) Σύντομος ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Μέρος πρῶτον. Ἱστορία τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, ἐν Ἀθήναις (1924), σελ. Ι' καὶ 162.
 - 10) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων ἑλληνικῶν διαλέκτων : «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1 (1924) σελ. 93—103. Βλ. ὑπ' ἀρ. 8.
 - 11) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς Βενετίας εἰς τὰς ὑπ' αὐτῆς καταληφθείσας ἑλληνικὰς χώρας : «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 2 (1925) σελ. 306—135. Πρβ. καὶ ἀνακοίνωσιν ἐν «Ἀθηνᾶ» 38 (1926) σ. 214.
 - 12) Περὶ τῆς ἐπιδράσεως ξένων γλωσσῶν ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν : «Ἀθηνᾶ» 38 (1926) σελ. 214 (Ἀνακοίνωσις ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἐπιστημονικῇ Ἑταιρείᾳ).
 - 13) Τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῆς Ἡπείρου (ὁδηγίαι διὰ τὴν συλλογὴν τοῦ ὕλικου των) : «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1 (1926) σελ. 81—85.
 - 14) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἡπειρωτικῶν τοπωνυμίων : «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 1 (1926) σελ. 86—101.
 - 15) Τσακωνικὴ γραμματικὴ (γερμανιστί) Tsakonische Grammatik; mit einem Geleitwort von Prof. Dr Eduard Schwyzer, Zürich : «Texte und Forschungen zur byzantinisch-neugriechischen Philo-

- logie (παράρτημα ὑπ' ἀρ. 5 τῶν «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher»), Berlin - Athen, 1926, σελ. XII καὶ 84.
- 16) Περί τῆς ἐν Κρήτῃ ὁμιλουμένης καὶ ἰδίως περὶ τοῦ ἰδιώματος τῆς Ἀγίας Βαρβάρας καὶ περιχώρων : «Ἀθηνᾶ» 38 (1926), σελ. 139—193.
 - 17) Les études linguistiques en Grèce pendant ces derniers années : «Byzantion» 2 (1926) σελ. 601—606.
 - 18) Ἑτυμολογικά : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 5 (1926—27) σελ. 76—78.
 - 19) Σύντομος ἱστορία τῶν γλωσσικῶν μελετῶν : «Ἀθηνᾶ» 39 (1927) σελ. 73—100. (Ἀνατύπωσις Ἐναρκτήριος λόγος εἰς τὸ μάθημα τῆς γλωσσολογίας).
 - 20) Τὸ Α' Διεθνὲς Γλωσσολογικὸν Συνέδριον τῆς Χάγης : «Ἀθηνᾶ» 40 (1928) σελ. 216—218.
 - 21) Περί τοῦ ἰδιώματος τῆς ἐν Ἡπείρῳ Βουρμπιάνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν κωμῶν : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 7 (1928—1929) 1930, σελ. 448—461.
 - 22) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν νεοελληνικὴν σύνταξιν (γερμανιστί· Ein kleiner Beitrag zur neugriechischen Syntax): «Donum natalicium Jos. Schrijnen» 1929 σελ. 421—422.
 - 23) Ἡ ἔρευνα τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (γερμανιστί· Die Erforschung des Mittelgriechischen und die neugriechischen Dialekte): «Byzantinische Zeitschrift» 30 (1929—1930) σελ. 220—24.
 - 24) Ἡ λατινικὴ γλῶσσα, ἐν Ἀθήναις 1931, 16ον σελ. 69. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τόμ. 15 (1931) σελ. 830—37.
 - 25) Ἡ Ἑλληνικὴ κατὰ τοὺς ἀλεξανδρινοὺς καὶ ρωμαϊκοὺς χρόνους. Μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ. Νεωτέρα Ἑλληνικὴ : «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα τόμ. 10 (1933) σελ. 692—705.
 - 26) Γραμματικὴ καὶ σύνταξις (τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης): Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα, τόμ. 10 (1934) σελ. 710—714.
 - 27) Ἡ ἑλληνικὴ ὀρθογραφία ἥτοι σύντομος ἐπισκόπησις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, ἐν Ἀθήναις 1934, 16ον σελ. 43. (Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας, λξξ. Ὀρθογραφία τόμ. 10 (1934) σελ. 714—718.
 - 28) Περί τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας κυπριακῆς διαλέκτου : «Κυπριακὰ Χρονικά» 11 (1935) σελ. 8—9.
 - 29) Πῶς θὰ παρασκευασθῇ ἡ μεγάλη Ἱστορία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἰδίως τῆς μεσαιωνικῆς : «Φιλολογικὸς Νέος Κόσμος» τεύχος α' (1935) σελ. 44—48.
 - 30) Ποικίλα γλωσσολογικά 1) γλωσσικαὶ παρατηρήσεις εἰς βοιωτικὰς ἐπι-

- γραφάς· 2) περὶ τοῦ νέου ἑλληνικοῦ ρήματος «ἐργῶ»· 3) περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Γουλιέλμου Schulze : «Ἀθηνᾶ» 46 (1935) σελ. 248—49, 249, 249—52.
- 31) Τὸ Ὄρθογραφικόν μας ζήτημα : «Λαϊκὸν Πανεπιστήμιον» (Βραδυνῆς) 6ης Φεβρουαρίου 1935.
- 32) Περὶ τῆς συγχρόνου κυπριακῆς διαλέκτου καὶ τῆς μελέτης αὐτῆς : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου 1933, τόμ. Α', τεῦχος α', σελ. 10—13.
- 33) Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπριακῆς διαλέκτου : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκοσίᾳ Κύπρου 1933 — 34 τόμ. Α', τεύχη β' καὶ γ' σελ. 44—52, 84—91.
- 34) Αἱ βαλκανικαὶ γλῶσσαι (γαλλιστί· Les langues balkaniques: «Revue internationale des études balkaniques» vol. I. σελ. 272—73.
- 35) Περὶ τοῦ νεοελληνικοῦ εἶναι (=ἐστί, εἰσί), γερμανιστί· Ueber das neugriechische εἶναι =ἐστί, εἰσί): «Glotta» 25 (1936) σελ. 9—11.
- 36) Περὶ τῆς ἑλληνικῆς καταλήξεως -εύς (γερμανιστί· Ueber das griechische Suffix -εύς: Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der Indogermanischen Sprachen, Neue Folge, Band 63 (Helt 1—2) Göttingen 1936 σελ. 141—44.

III. ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑΙ

- 1) Σάρρου Δ., Παρατηρήσεις εἰς τὸ Ἑπειρωτικὸν γλωσσάριον τοῦ Π. Ἀραβαντινοῦ : «Λεξικογραφικὸν Ἀρχεῖον μέσης καὶ νέας Ἑλληνικῆς» 6 (1923) σελ. 500—504.
- 2) Ἀμάντου Κ., Οἱ βόρειοι γείτονες τῆς Ἑλλάδος : «Ἑστία» 29ης Δεκεμβρίου 1923.
- 3) Collection de l'Institut Néo-hellénique de Paris 1) D. Hesselting, Histoire de la littérature grecque moderne, Paris 1924, σελ. IX. 180, 2) H. Pernot, Pages choisies des Évangiles, Paris 1925, σελ. 259) : «Ἀθηνᾶ» 36 (1920) σελ. 301—4.
- 4) Δέφνερ Μιχαήλ, Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1923 (σελ. XXI, 411) : «Byzantinische Zeitschrift» 25 (1925) σελ. 368—73.
- 5) Μέγα Α. Ε., Ἱστορία τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος, Α', ἐν Ἀθήναις 1925 (σελ. 367) : «Ἀθηνᾶ» 37 (1925) σελ. 235—36.
- 6) Høeg C., Les saracatsans, une tribu nomade grecque, I. Étude linguistique précédée d'une notice ethnographique; II, Textes (Contes et chansons), vocabulaire, technique etc., Paris - Copenhague 1925—26, σελ. XX καὶ 321, 212 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 5 (1926—27) σελ. 228—30 καὶ «Ἑπειρωτικὰ Χρονικὰ» 1 (1926) σελ. 195—97.

- 7) Vasmer, Max, Ein russisch-byzantinisches Gesprächsbuch; Beiträge zur Erforschung der älteren russischen Lexikographie, Leipzig 1922 σελ. 180. Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven; I. Die Iranier in Südrussland, Leipzig 1923 σελ. 180 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 6 (1928—29) σελ. 250—52.
- 8) Παντελίδου, Χρ., Φωνητική τῶν νεοελληνικῶν ιδιωμάτων Κύπρου, Δωδεκανήσου καὶ Ἰκαρίας, ἐν Ἀθήναις 1927, σελ. 15' καὶ 72 : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 7 (1928—29) 1930, σ. 220—21.
- 9) Παπαδοπούλου, Ἀνθ., Γρομμαική τῶν βορείων ιδιωμάτων τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσης : «Byzantinische Zeitschrift» 29 (1928) σ. 63—4.
- 10) Ἀνδριώτου, Ν. Π., Περί τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Ἰμβρου : «Ἀθηνᾶ», τόμ. 42 (1930) σελ. (146—187) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 9 (1930—31, 1931—32) σελ. 206—207.
- 11) Χατζιδάκι Γ. Ν., Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν ἐλληνικὴν καὶ λατινικὴν γραμματικὴν, τόμ. Α' καὶ Β', ἐν Ἀθήναις 1924—1931, σελ. κβ' καὶ 553, 15' καὶ 604 : «Ἀθηνᾶ» 43 (1931) σελ. 213—216.
- 12) Περονό, Οὔμπ. - Κωστάκη, Ἀθ., Σύντομος γραμματικὴ τῆς τσακωνικῆς διαλέκτου, ἐν Ἀθήναις 1933, σελ. 95 : «Ἀθηνᾶ» 45 (1933) σελ. 374—75.
- 13) Χατζηϊωάννου Κ., Βιβλιογραφία τῆς κυπριακῆς λαογραφίας καὶ γλωσσολογίας, ἐν Λευκοσίᾳ 1933 : «Ἡ Γνώσις», ἐν Λευκοσίᾳ 1933, τόμ. Α', τεῦχος α' σελ. 13.
- 14) Zakythinos, D. A., Le chrysobulle d'Alexis III Comnène, empereur de Trébizonde, en faveur des Vénitiens (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, fascicule 12) Paris 1932 (σελ. VIII, 103) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 12 (1935—36) 1936 σελ. 150—51.
- 15) Μιχαηλίδου Νουάρον, Ν., Λαογραφικὰ σύμμεικτα Καρπάθου, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις, 1934, σελ. 511 : «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 151.
- 16) Pernot, H., Introduction à l'étude du dialecte tsakonien (Collection de l'Institut Néo-hellénique de l'Université de Paris, tome II), Paris 1934 (σελ. 550) : «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 151—52.
- 17) Schwyzer, Ed., Neugriechische Dialekttexte aufgenommen von Aug. Heisenberg unter Verwertung der Vorarbeiten von Joh. Kalitsunakis (Lautbibliothek. Texte zu den Sprachplatten des Instituts für Lautforschung an der Universität Berlin, herausgegeben von D. Westermann, No 94) Berlin 1934 (σελ. 68) : «Byzantinisch - Neugriechische Jahrbücher» 12 (1936) σελ. 152.

IV. ΠΟΙΚΙΛΑ

- 1) Ὁ Μιχαήλ Ἀναγνωστόπουλος ἢ Ἀνάγνος, ἐν Ἀθήναις 1923, σελ. 62.
- 2) Ἐπίγραμμα τοῦ Wilamowitz ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει τῶν Ἰωαννίνων : «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 1 (1926) σελ. 39—40.
- 3) Σταμάτιος Ψάλτης : «Θρακικά» 1 (1928) σελ. 240—243.
- 4) Τὰ «Ἡπειρωτικά Χρονικά» καὶ οἱ Ἡπειρώται : «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 4 (1929) σελ. 186—188.
- 5) Ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων τοῦ Παναγιώτου Στ. Ἀραβαντινοῦ : «Ἡπειρωτικά Χρονικά» 10 (1935) σελ. 187—191.
- 6) Ἀντὶ προλόγου : Λεξικὸν ἑλληνικῆς γλώσσης τῆς ἐφημερίδος «Πρωΐας», 1 (1935) σελ. 5—7.
- 7) Πάντα σχεδὸν τὰ γλωσσολογικὰ ἄρθρα ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ.

V. ANEKΔOTON

- 1) Ἱστορία τῶν νεοελληνικῶν διαλέκτων (ὕλικὸν διὰ τὸ δεῦτερον μέρος τῆς «Συντόμου ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων. Βλ. ἀν. II ἀρ. 9).
Π. Κ. Β.

Σημ. «Ἡπειρωτ. Χρον.» Ἐκ τῶν περὶ τῶν ἔργων τοῦ Ἀναγνωστοπούλου δημοσιευθεισῶν ἐν περιοδικοῖς συγγράμμασι κρίσεων ἡμετέρων τε καὶ ξένων ἐπιστημόνων ἐγένοντο ἡμῖν γνωσταὶ αἱ τῶν ἐπομένων : C. Høeg ἐν «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 219, Ἐμμανουήλ Πεζοπούλου ἐν «Ἀθηνᾶ» 36 (1924) σελ. 299 ἔ., P. Kretschmer ἐν «Glotta» 14 (1925) σελ. 232 ἔ., Ed. Schwyzer ἐν «Bursians Jahresbericht» (1925) σελ. 131, Ant. Meillet ἐν «Bulletin de la Société de Linguistique» 24, 2 (1925) σελ. 62, Hub. Pernot ἐν «Revue des études grecques» 37 (1924) σελ. 365 ἔ. καὶ D. Hesselung ἐν «Museum» 33 (1925) σελ. 115. Νεκρολογία δ' ἐγράφησαν ὑπὸ τῶν ἐπομένων Octave Merlier ἐν «Νέα Ἑστία» 21 (1937) σελ. 140, Μ. Κριαρᾶ ἐν «Νέα Ἑστία» 21 (1937) σελ. 217—19, B. Lavagnini ἐν «Rivista di Filologia e d'istruzione classica» 65, 1 (1937) σελ. 105—106), Κ. Ν. Ἡλιοπούλου ἐν «Ἀθηνᾶ» 47 (1937) (καὶ ἀνάτυπον σελ. 20).

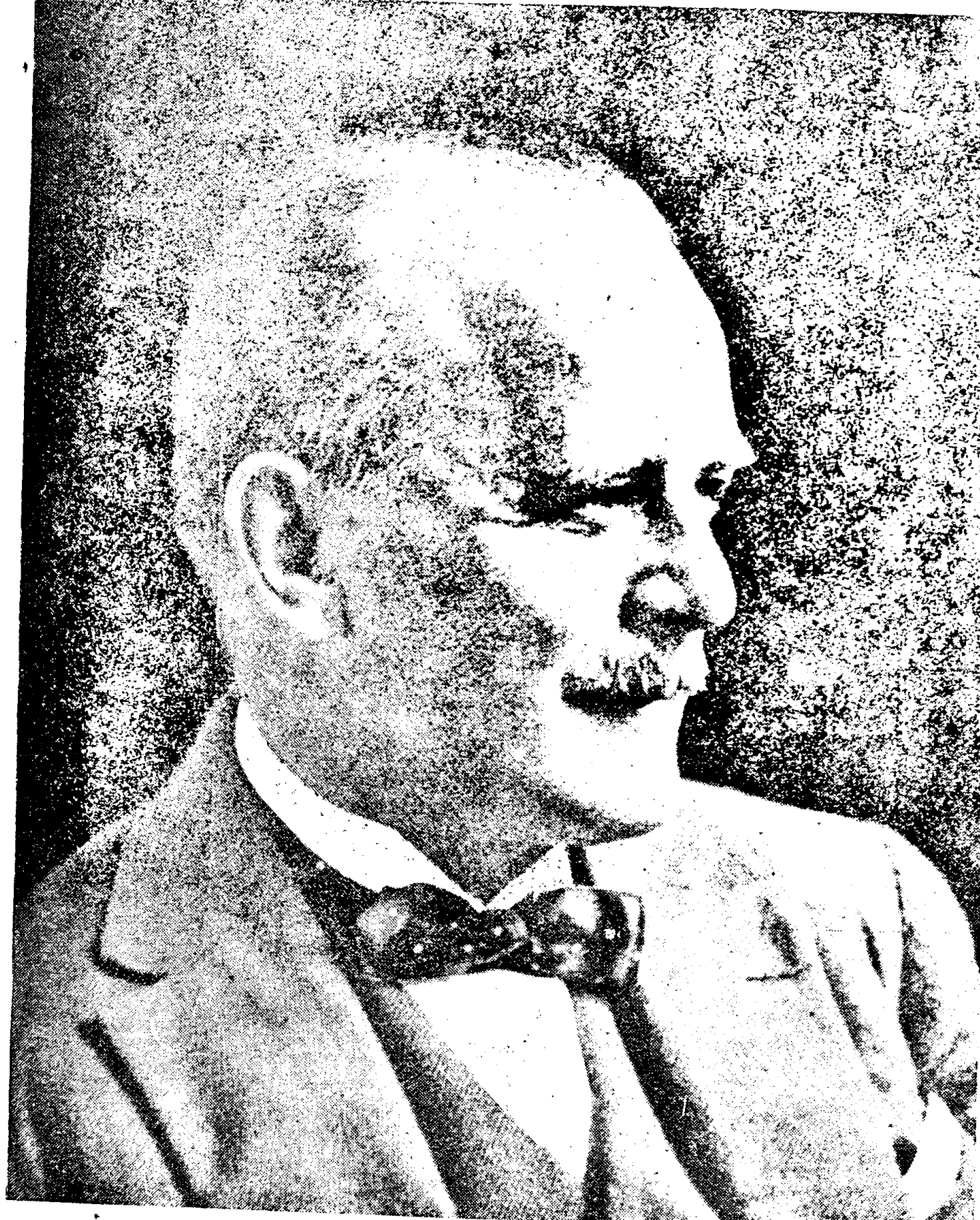

ΡΕΝΑΤΟΣ ΠΥΩ (RENÉ PUAUX)

(* 1878 — † 1937)

Δύο μεγάλης απωλείας υπέστη ή "Ηπειρος κατά τὸ λήξαν ἔτος. Ἀπώλεσε δύο ἐξαιρετικούς αὐτῆς ἄνδρας, τὸν Ἡπειρώτην Χρηστον Χρηστοβασίλην, καὶ τὸν Φιληπειρώτην, ὃν ὡσαύτως δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ψυχικῶς ἡμέτερον, Ρενᾶτον Πυῶ (René Puaux), τὸν διακεκριμένον γάλλον συνεργάτην τῆς σπουδαιοτάτης ἡφμερείδος τῆς Γαλλίας, τοῦ «Χρόνου» («Le Temps») τῶν Παρισίων. Εἶχον δὲ πολλὰ τὰ κοινὰ οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες. Ἦσαν ἀμφοτέρω ἀνθρώποι τῶν γραμμάτων, ἦσαν δημοσιογράφοι, ἦσαν λογοτέχνη, ἀλλ' ἦσαν πρὸ παντὸς καὶ ἐνθουσιώδεις λάτραι τοῦ ὠραίου καὶ ζωηροῦ καὶ ἀκατάβλητοι ἀγωνισταὶ παντὸς καλοῦ ἀγῶνος. Καὶ περὶ μὲν τοῦ ἡμετέρου Χρηστοβασίλη ἄλλος θὰ γράψῃ ἐνταῦθα τὰ δέοντα καὶ θὰ ἀναλύσῃ τὸ ἀξιόλογον αὐτοῦ ποιητικὸν καὶ ἐθνικὸν ἔργον. Περὶ δὲ τοῦ Ρενῆ Πυῶ ἀνέλαβον ἐγὼ νὰ πληρώσω ὀλίγας σελίδας τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν», ἀφιερωμένας εἰς τιμὴν τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου τῆς Γαλλίας τέκνου καὶ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος φίλου, τῆς δ' Ἡπείρου ἐνθουσιώδους πολιτικοῦ προμάχου.

Ἐσημείωσα ἀνωτέρω ὅτι τὸν Ρενῆ Πυῶ δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἰδικόν μας, καὶ μάλιστα ἀνενδοιάστως, ὅχι μόνον δι' ὅσα εἶπε καὶ ἔγραψε καὶ ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς «δυστυχοῦς Ἡπείρου», ἀλλὰ καὶ δι' ὅσα ὀφείλει εἰς αὐτὸν καθόλου ὁ Ἑλληνισμός, ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ὁποῖου ἐπάλλετο πάντοτε μετὰ νεανικοῦ σφρίγους ἡ εὐγενῆς καὶ ἱπποτικῆ γαλατικῆ του ψυχῆ. Ἐν στιγμαῖς κρίσεως, καθ' ἃς μεγάλη μερὶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐσυκοφαντήθη καὶ ἐρράγησαν παρὰ πολλοῖς Γάλλοις πατροπαράδοτοι φιλίας καὶ ἐκλονήθησαν παλαιαὶ πεποιθήσεις εἰς τὰ πρὸς τὴν Γαλλίαν ἀείποτε φιλικὰ αἰσθήματα τῶν Ἑλλήνων, τοῦ Ρενῆ Πυῶ ἡ φιλία καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἔμειναν ἀκλόνητοι καὶ αὐτὸς δ' οὗτος ἴστατο ἀκλόνητος φιλελληνικὸς φρουρὸς ἐπὶ τῶν δημοσιογραφικῶν ἐπάλλξεων καὶ συνήγορος εὐφραδῆς ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐν τοῖς πολιτικοῖς καὶ τοῖς διπλωματικοῖς παρασκηνίοις. Εἶναι δ' ἄξιον ἰδιαίτερας μνείας ὅτι ὁ φιλελληνισμός τοῦ Ρενῆ Πυῶ δὲν ἦτο ὑποκειμενικός, ἐπιπόλαιος καὶ συναισθηματικός, προερχόμενος ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ καὶ τῆς αἵγλης τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος,

ἀλλ' ἦτο ἔλλογος καὶ βαθὺς ἀντικειμενικὸς φιλελληνισμὸς στηριζόμενος ἐπὶ τῆς γνώσεως τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος, ἣν ἐπτάκις ἐπεσκέφθη, καὶ τῆς ἐκτιμήσεως τῆς ζωτικότητος καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὰς ὁποίας ἄλλοι, ἐπιπόλαιοι κριταί, παρορῶσι συνήθως.

Πλὴν τῶν ἀφανῶν καὶ ἐσωτερικῶν οὕτως εἰπεῖν δειγμάτων τοῦ φιλελληνισμοῦ ἢ μᾶλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ τοῦ Ρενᾶ Πυώ, τὸν ὁποῖον ἡδύνατο νὰ ἔξη χωρὶς νὰ παραιτηθῇ οὐδὲ κατὰ μίαν στιγμὴν τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς παρισινῆς αὐτοῦ ὄντοτης, ὑπῆρχον καὶ ἀξιόλογοι ἐξωτερικαὶ αὐτοῦ ἐκδηλώσεις. Ὅστις ἐλάμβανε λόγου χάριν τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπισκεφθῇ, μετὰ βραχεῖαν τηλεφωνικὴν συνεννόησιν, τὸν Ρενᾶ Πυώ, ἐν τῇ φιλοξενίᾳ αὐτοῦ κατοικίᾳ ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν Παρισίων κειμένη, πλησίον τοῦ ἑλληνικωτάτου τὸν ρυθμὸν ναοῦ τῆς Μαγδαληνῆς (Place de la Madeleine, 19), ἀντελαμβάνετο τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας εὐθύς ὥς ἦνοιγεν ἡ θύρα καὶ ἔβλεπεν ἐν τῷ βάθει τοῦ στενοῦ διαδρόμου τῆς κατοικίας τὴν ὥραίαν ξανθὴν μορφήν τοῦ οἰκοδεσπότου μὲ τὸ εὐθυτενὲς καὶ εὐσταλὲς παράστημα, ἀναμένοντος μὲ χαρωπὸν πρόσωπον τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἑλληνοῦ ἐπισκέπτου. Ἀλλὰ καὶ ταχὺ βλέμμα τοῦ ἐπισκέπτου εἰς τοὺς τοίχους τοῦ διαδρόμου καὶ τὰς γωνίας τοῦ δωματίου, εἰς ὃ εἰσῆγετο, ἔπειθεν αὐτὸν ὅτι εἰσῆρχετο εἰς ἑλληνικὴν οἰκίαν ἢ μᾶλλον εἰς οἰκίαν φιλελληνικὴν, διότι δυστυχῶς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς οἰκίαις δὲν βλέπει τις πολλάκις εἰ μὴ ἀκαλαίσθητα ἐπιπλα τοῦ εὐθηνοῦ ψευδοπολιτισμοῦ καὶ εἰκόνας μὲ ξενικὰς ὑποθέσεις, οὐχὶ δὲ εἰκόνας τοπείων καὶ μνημείων ἑλληνικῶν καὶ ἄλλα ἀναμνηστικὰ εἶδη ἑλληνικῆς προελεύσεως, τῶν ὁποίων ἔβριθεν ἡ κατοικία τοῦ Ρενᾶ Πυώ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ ἐπιφανὴς οὗτος φιλέλλην εἶχε τὴν μανίαν τῆς περισυλλογῆς αὐθεντικῶν ἀναμνήσεων πάσης φύσεως, σχετιζομένων πρὸς τὸν ἀπελευθερωτικὸν τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνα, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, καὶ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δράσαντα πρόσωπα, καὶ εἶχεν ὄντως κατορθώσει νὰ καταρτίσῃ ἐντὸς τετάρτου αἰῶνος πολῦτιμον καὶ ἐξαιρετικῶς διαφέρουσιν συλλογὴν, τὴν ὁποίαν ἐδωρήσατο εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος μετὰ τῆς παρακλήσεως, ὅπως στεγασθῇ αὕτη ἐν ἰδίῳ Μουσείῳ, ἰδρυομένῳ ἐν Πύλῳ. Κατὰ τὸ τελευταῖον εἰς τὴν Ἑλλάδα ταξίδιον αὐτοῦ μετέβη εἰς τὸ Ναυαρίνον, ἵνα συνεννοηθῇ μετὰ τῶν τοπικῶν ἀρχῶν περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς ἰδρύσεως τοῦ μουσείου καὶ τῆς καταλλήλου τοποθετήσεως τῆς ὥραίας αὐτοῦ συλλογῆς. Ἐξέφρασε δὲ τότε τὴν εὐχήν, ὅπως ἐπιταχυνθῇ κατὰ τὸ δυνατόν ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου, ἵνα δοθῇ αὐτῷ εὐκαιρία νὰ κατέλθῃ μίαν ἀκόμη φορὰν εἰς τὴν ἀγαπητὴν αὐτοῦ Ἑλλάδα καὶ παραστῇ αὐτοπροσώπως εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ μουσείου. Ἀλλ' ἐπέπρωτο δυστυχῶς νὰ μὴ ἐκπληρωθῇ ὁ τελευταῖος οὗτος πόθος τοῦ μεγάλου φιλέλληνο. Ἐγεννήθη ζήτημα ἂν τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μουσεῖον ἔδει νὰ ἰδρυθῇ ἐν Πύλῳ ἢ ἐν Ἀθήναις, ἐνθα θὰ ἦτο προσιτώτερον εἰς τὸν πολὺν κόσμον, προεκλήθη ὥς ἐκ τούτου συζήτησις, ἧς μετέσχον ἀρμόδιοί τε καὶ ἀναρμό-

διοι, ἡ δ' ἐπελθοῦσα μακρὰ χρονοτριβὴ καὶ ἡ μετ' οὐ πολὺ ἐκδηλωθεῖσα ὕπουλος καὶ βαρεῖα ἀσθένεια, ἣτις συνεπήγαγε μετὰ τινα χρόνον τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ δωρητοῦ, ἐστέρησαν αὐτὸν τῆς χαρᾶς νὰ ἴδῃ ἰδίους ὁμμασι τὴν συλλογὴν αὐτοῦ ἐκτεθειμένην, ὡς ὠνειρεύετο, ὑπὸ τῶν γλαυκὸν οὐρανὸν τῆς Αἰωνίας Ἑλλάδος.

Τὰ «Ἑπειρωτικὰ Χρονικά» αἰσθάνονται ιδιαίτατα βαθυτάτην λύπην διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ διαπρεποῦς ἀνδρός, ὅστις πολλάκις ἐξῆρε τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου καὶ τὴν εὐστοχὸν πρωτοβουλίαν τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῶν, τοῦ ἐξόχου τῶν Ἰωαννίνων Ἱεράρχου Σπυρίδωνος Βλάχου, ἐν τῷ «Χρόνῳ» τῶν Παρισίων. Ἡ λύπη δὲ ἡμῶν εἶναι ἔτι μείζων διότι δὲν ἠθέλησεν ἡ Μοῖρα νὰ φιλοξενήσωμεν ἐν τοῖς τόμοις τοῦ περιοδικοῦ τούτου τὴν περὶ Ἑπειρωτικῶν νομισμάτων μελέτην, ὡς καὶ ἑτέραν τινὰ περὶ Ἑπίρου πραγματείαν, ἃς μοὶ εἶχεν ὑποσχεθῇ πρὸ πολλοῦ, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ποικίλων ἀσχολιῶν αὐτοῦ δὲν εὔρεν εὐκαιρίαν νὰ συγγράψῃ.

Ὁ Ρενὲ Πυώ ἦτο γόνος ἀρχαίας καὶ ἐκλεκτῆς οἰκογενείας Οὐγενότων, καταγομένης ἐκ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τοῦ Βιβαραι (Vivaraïs) τῆς παλαιᾶς νοτιογαλλικῆς ἐπαρχίας τοῦ Λαγκεδόκ (Languedoc), καὶ καταφυγούσης κατὰ τοὺς χρόνους τῶν κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων διωγμῶν εἰς τὴν βόρειον Γαλίαν, ἔνθα καὶ ἐγκατεστάθη διατηρήσασα ὅλας τὰς ἀρετὰς τῆς παλαιᾶς αὐτῆς καταγωγῆς, αἱ ὁποῖαι ἐξεδηλώθησαν καὶ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ λαμπροῦ αὐτῆς γόνου τοῦ ἸΘ' αἰῶνος, ὅστις ἐπέπρωτο νὰ καταλάβῃ ἐξέχουσαν θέσιν ἐν αὐτῇ τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γαλλίας.

Ἐγεννήθη ὁ Ρενὲ Πυώ τῇ 18ῃ Αὐγούστου 1878 ἐν τῇ παρὰ τὴν Ἀβρην πολίχνῃ Μοντιβιλλιέ (Montivilliers) τῆς νομαρχίας τοῦ Κάτω Σηκουάνα (Seine-Inférieure), ἔνθα ἐδιδάχθη καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Ἀμα τῇ ἐκ τοῦ Λυκείου ἀποφοιτήσει αὐτοῦ ἐδειξε τοῦτο μὲν ἰδιαιτέραν πρὸς φιλολογικὰς ἐνασχολήσεις ροπὴν, τοῦτο δὲ φιλελεύθερον ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν καταδυναστευομένων μικρῶν ἐθνῶν. Ἐγραψε δὲ τότε νεαρὸς ἔτι φοιτητῆς διατελῶν ἐν τῇ λατινικῇ συνοικίᾳ τῶν Παρισίων, μόλις συμπληρώσας τὸ εἰκοστὸν ἔτος, τὰ πρωτόλεια αὐτοῦ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Συρανὸν de Bergerac, ὀλίγον δὲ βραδύτερον φλογερὰν συνηγορίαν ὑπὲρ τῆς καταπιεζομένης Φιλλανδίας. Ἀποπερατώσας τὰς ἀνωτέρας αὐτοῦ σπουδὰς προσελήφθη (τῷ 1902) ὡς γραμματεὺς τῆς συντάξεως τῆς «Ἑβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως» (Revue Hebdomadaire) παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἐπὶ ἐν μόνον ἔτος διότι κατ' Ὀκτώβριον τοῦ ἐπιόντος (1903) εἰσῆλθεν εἰς τὸν παρισινὸν «Χρόνον», οὗτινος ἡ διεύθυνσις ἐκτιμήσασα τὰ ἐξαιρετικὰ προσόντα τοῦ νεαροῦ συνεργάτου ἐνεπίστευσεν αὐτῷ θέσιν σημαντικὴν, καταστήσασα αὐτὸν μόνιμον ἀνταποκριτὴν ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρωτεύουσῃ. Ἡ θέσις τοῦ Λονδίνου εἶναι πάντοτε μὲν ἐπὶκαιρος καὶ ἐξαιρετικῶς σπουδαία τόσον διὰ τὴν γαλλικὴν διπλωματίαν, ὅσον καὶ διὰ τὴν γαλλικὴν ἐξωτερικὴν δημοσιογραφίαν, ἰδίως ὅμως τότε εἶχεν ἰδιαιτέραν σημασίαν ἔνεκα τῆς λήξεως τοῦ Νο-

πολεμικοῦ Πολέμου καὶ τῆς μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν γενομένου ἐπεισοδίου τῆς Φασόδας ἐγκαινίσεως φιλογαλλικῆς πολιτικῆς διὰ τῆς ἀνόδου εἰς τὸν Βριταννικὸν Θρόνον Ἐδουάρδου τοῦ Ζ΄.

Ὁ Ρενὲ Πυῶ ἀφιερώθη ἔκτοτε ὀριστικῶς εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀνεδείχθη ταχέως ἀντάξιός τῶν προσδοκιῶν, ἃς ἐστήριξεν ἐπ' αὐτὸν ἡ διεύθυνσις τοῦ μεγάλου δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τῶν Παρισίων. Κατὰ τὴν διετηρῆσιν αὐτοῦ (1903—1905) ὅχι μόνον κατώρθωσεν εἴπερ καὶ ἄλλος νὰ γνωρίσῃ καλῶς τοὺς Ἑλλήτους, ὧν ὁ χαρακτήρ καὶ αἱ συντηρητικαὶ παραδόσεις καὶ τὰ μακροχρόνια ἥθη καὶ ἔθιμα εἶναι τόσον διάφορα τῶν γαλλικῶν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ καὶ τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων ἠσθάνθη ψυχικὴν τινα πρὸς τοὺς Ἑλλήτους ἐπαφήν, ὅπερ δὲν συμβαίνει συνήθως εἰς ἄλλους διανοομένους τῆς Ἑλληνικῆς Εὐρώπης. Ἀλλ' ἡ ἐπιτέλεσις τῶν οὐχὶ εὐχερῶν δημοσιογραφικῶν αὐτοῦ καθήκοντων δὲν ἀπερρόφησεν αὐτὸν ποτὲ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ παραμελήσῃ τὰς λογοτεχνικὰς αὐτοῦ κλίσεις, ἃς εὗρισκε πάντοτε καιρὸν νὰ θεραπεύῃ. Ἀμίμητοι εἶναι οἱ «Ἑλληνικοὶ τύποι», οἵτινες παρήλασαν ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων, ἐδημοσιεύθησαν δ' εἶτα καὶ ἐν ἰδίῳ τόμῳ. Ὡσαύτως κατὰ τὰ ἔτη τῆς ἐν Ἑλλάδι διαμονῆς συνεκέντρωσεν ὁ Πυῶ τὰ ἀναγκαῖα στοιχεῖα, ἐξ ὧν προῆλθε τὸ βραδύτερον (1912) δημοσιευθὲν ἔργον αὐτοῦ περὶ τοῦ βίου τοῦ φιλελευθέρου καὶ ἰδιορρύθμου Ἑλλήτου ποιητοῦ Σουΐμπορν (Swinburne).

Μέγα μέρος τῶν μετὰ ταῦτα ἐνασχολήσεων τοῦ Πυῶ, ὥς τε δημοσιογράφου καὶ ὥς λογοτέχνου, εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὰ Ἑλληνικὰ ζητήματα. Ἦδη πρὸ τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων εἶχεν ἀσχοληθῇ εἰδικώτερον εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ μετὰ τοὺς πολέμους τούτους, οὓς παρεκολούθησεν ὡς ἔκτακτος ἀπεσταλμένος καὶ πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου», φθάσας μέχρι τῆς γραμμῆς τῆς Τσατάλτζας, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἀπέκρηται αὐθεντίαν καὶ κῦρος. Καὶ τὸ κῦρος τοῦτο ἐχρησιμοποίησε πάντοτε πρὸς ἐπιμονὴν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς πεποιθήσεως ὅτι διεξάγει τίμιον καὶ δικαίον ἀγῶνα, ὅτε μὲν συνηγορῶν, ὅτε δὲ ἀμυνόμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὅσον οὐδεὶς τῶν συγχρόνων εὐρωπαίων δημοσιολόγων καὶ φιλελλήνων. Ἐπεσκέφθη τότε καὶ τὴν Ἑπείρον, διεξάγουσαν τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς βορείου ἡπειρωτικῆς χώρας ἀγῶνα καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἐνδομότερα τμήματα αὐτῆς, ἵνα σχηματίσῃ ἐξ ἰδίας ἐπιτοπίου ἀντιλήψεως βεβαβαίαν γνώμην περὶ τῶν φρονημάτων τῶν κατοίκων. Ὁ ἀπερίγραπτος ἐνθουσιασμός, μεθ' οὗ ἐγένετο πανταχοῦ δεκτὸς ὑπὸ τῶν Ἑπαιρωτῶν, ἅμα ὡς ἔμαθον οὗτοι τὸν σκοπὸν τῆς περιοδείας τοῦ εὐγενοῦς Γάλλου, ἔπεισε τὸν Πυῶ ὅτι δικαίως ὑποθέσεως ἔταξεν ἑαυτὸν συνηγόρον. Καὶ τότε τὸ αἶσθημα μετεβλήθη παρ' αὐτῷ εἰς πίστιν. Ὑπὸ τῆς πίστεως ταύτης καθοδηγούμενος ἔγραψε τὰς περιφρήτους ἀνταποκρίσεις εἰς τὸν «Χρόνον», αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν καὶ ὡς αὐτοτελὲς βιβλίον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ δυστυ-

χῆς ᾽Ηπειρος», ἐν ᾧ ἐξαίρεται ἡ ἀναμφισβήτητος καὶ ἀκαταγώνιστος ἐλληνικότης τῆς ἡμετέρας πατρίδος μέχρι τῶν βορείων αὐτῆς ἐσχατιῶν καὶ ἀποδοκιμάζεται ἡ ἐπαίσχυντος πρόθεσις τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης, ὅπως θυσιάσωσι τὰ δίκαια λαοῦ μικροῦ, ἀλλ' ἀξίου καλῆς τύχης, εἰς τὸν αἰσχρὸν καὶ αἰμοβαφεῖ βωμὸν τῶν ἰδίων ταπεινῶν συμφερόντων. Ὁ πρόλογος τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔργου ἄρχεται διὰ τῆς μνημειώδους φράσεως· «Ἡ Εὐρώπη πρόκειται ν' ἀφήσῃ νὰ συντελεσθῇ ἐν ἔγκλημα». Τὸ ἔγκλημα δὲ τοῦτο ἦτο ἡ ἀπόφασις τῶν ἰσχυρῶν περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῶν ἀκραιφνῶς ἐλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς ᾽Ηπείρου. Καὶ ἐτερματίζετο ὁ πρόλογος τοῦ βιβλίου διὰ τῶν ἐπομένων· «Ἡ Ἑλλὰς τῆς αὔριον ἔχει καθῆκον πρὸς ἑαυτὴν νὰ ἔχῃ ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς, τὰ ὅποια ὀφείλει ἀκόμη νὰ ἀπελευθερώσῃ. Θὰ ἡδύνατο, μετὰ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῷ Ἀρχιπελάγει κατακτήσεις, νὰ λάβῃ πλέον στάσιν ἀπλῆς ἀμύνης, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν ἀδυναμίαν τῶν πλουσίων. Δὲν δύναται ὅμως νὰ λάβῃ τὴν στάσιν ταύτην, ἐφ' ὅσον ἡ ᾽Ηπειρος, ὁλόκληρος ἡ ᾽Ηπειρος, δὲν καταστῇ ἐλληνικὴ. Συγκεντρώνων ἐνταῦθα, προσέθετε, τὰ τηλεγραφήματα καὶ τὰς ἐπιστολάς, αἵ ἔστειλα εἰς τὸν «Χρόνον» κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1913, δὲν ἠθέλησα ἄλλο τι εἰ μὴ νὰ καταλίπω μαρτυρίαν, ἀπλὴν μὲν, ἀλλὰ συγκινητικὴν μαρτυρίαν, περὶ τῶν ὧν εἶδον ἐν ᾽Ηπείρῳ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς περιοδείας μου. Ἐκτοτε καὶ ἄλλοι, καὶ ἰδίᾳ ὁ Κάρολος Vellay καὶ ὁ φίλος μου de Jessen, ἔκαμαν τὰς αὐτὰς διαπιστώσεις καὶ νομίζω ὅτι ὁλος ὁ κόσμος, ἐξαιρουμένων μόνον τῶν πρεσβευτῶν τῶν ἐντεταλμένων νὰ λύσωσι τὸ ζήτημα τῶν βορείων συνόρων τῆς ᾽Ηπείρου, γνωρίζει ὅτι ὁλόκληρος ἡ ᾽Ηπειρος εἶναι ἐλληνικὴ. Ἐὰν ἡδυνήθην, δοὺς πρῶτος εἰς τὸ μέγα γαλλικὸν κοινὸν εἰκόνα τῶν σημερινῶν συνθηκῶν τῆς ᾽Ηπείρου καὶ τῆς ἀξιοθαυμάστου ἀγάπης πρὸς τὴν μητέρα αὐτῆς πατρίδα, νὰ συντελέσω κατ' ἐλάχιστον εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ ζητήματος τούτου, ὥραίου ἐν τοῖς ὥραιότατοις, θὰ αἰσθανθῶ βαθυτάτην ἐσωτερικὴν ἀγαλλίασιν· ἀλλ' ὅ,τι δήποτε καὶ ἂν συμβῇ, ἡ ἀνάμνησις, ἣν διατηρῶ ἐκ τοῦ ταξιδίου τούτου, εἶναι τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ ἀναπολήσω σήμερον αὐτὸ χωρὶς νὰ αἰσθανθῶ τὰ δάκρυα ὑγραίνοντα τοὺς ὀφθαλμούς μου». Ἐν τινι τῶν πρώτων ἀνταποκρίσεων ἔγραψεν· «Ἐὰν θέλῃ τις νὰ κατανοήσῃ τὸ ᾽Ηπειρωτικὸν ζήτημα ἐν τῇ πραγματικῇ αὐτοῦ σημασίᾳ, δεόν νὰ προσηλωθῇ εἰς τὸν ἐπόμενον τύπον· «Δὲν εἶναι ἡ ἐλληνικὴ κυβέρνησις, ἥτις θέλει τὴν προσάρτησιν τῆς ᾽Ηπείρου, ἀλλ' εἶναι οἱ ᾽Ηπειρῶται, οἵτινες ἀξιοῦσι τὴν ἑνωσὶν αὐτῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος!» Ἄλλην ἐπιστολὴν αὐτοῦ ἐπεράτου διὰ τῶν ἐπομένων· «Πάντοτε ἡ αὐτὴ ἐντύπωσις, συγκινητικὴ καὶ ὀδυνηρά. Μετὰ δουλείαν αἰώνων οἱ ᾽Ηπειρῶται ἤκουσαν νὰ κρούῃ ἡ ὥρα τῆς ἀπελευθερώσεως. Δὲν δύνανται νὰ φαντασθῶσιν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτῶν νέα τροπή, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπινοηθῇ νέος ζυγός, ἑκατοντάκις χειρότερος τοῦ προγενεστέρου. Εἶναι πράγματι τοῦτο τόσο ἀπάνθρωπον, ὥστε καὶ αὐτὸς ἐγὼ

ἀρνούμαι νὰ πιστεύσω ὅτι τοιαύτη πιθανότης ἐξητάσθη ἐν τῇ Συνδιασκέψει τοῦ Λονδίνου. Δὲν πρόκειται περὶ ζητήματος αὐθαιρέτου ὁροθεσίας, ἐπεκτεινούσης κατὰ τινα τετραγωνικὰ χιλιόμετρα, πολλὰ ἢ ὀλίγα, τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον· πρόκειται περὶ ζητήματος Εὐρωπαϊκῆς συνειδήσεως». Ἡ δὲ τελευταία τῶν ἐξ Ἑλλάδος περὶ τοῦ Ἑπειρωτικοῦ ζητήματος ἀνταποκρίσεων τοῦ Ρενέ Πυώ κατέληγεν εἰς τὰ ἐξῆς ἀξιωματικὰ: «Διέτρεξα ὅλην τὴν χώραν ταύτην (δηλαδή τὴν Ἑπειρον), ἣν κοσμοκρατορικὰ ὄνειρα θέλουν ν' ἀποσπάσωσιν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁμως συνδέουσιν αὐτὴν τὰ πάντα ἥτοι γλῶσσά τε καὶ παραδόσεις καὶ θρησκεία καὶ ἀνατροφή, ἀλλὰ καὶ αἰῶνων πατριωτικὸν μαρτύριον. Τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐπιστρέφω εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀφοῦ ἤκουσα τὴν ἱστορίαν τῶν πόνων, ἀφοῦ ἀντελήφθην διὰ τῶν ἰδίων μου ὀφθαλμῶν τὴν θαυμασίαν δύναμιν τοῦ πατριωτισμοῦ, ὃν οὐδὲν ἠδυνήθη ποτὲ νὰ ἀπελπίσῃ, ἐννοῶ πληρέστερα τὸν υἱὸν ἐκεῖνον, ὅστις τὴν πρωίαν τῆς παραδόσεως τοῦ Μπιζανίου, τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν οἱ πρῶτοι εὗζωνοὶ ἐνεφανίζοντο εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, ἔτρεξεν εἰς τὸ νεκροταφεῖον καὶ ἐκκενῶν τὸ ὄπλον τοῦ ἄνωθεν τοῦ τάφου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὅστις τῷ εἶχε κληροδοτήσῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀπελευθερώσεως, ἣν ἐκεῖνος ὁμως δὲν ἠδυνήθη νὰ ἴδῃ πραγματοποιουμένην, ἀνέκραξε: «Πατέρα! πατέρα! ἦλθαν οἱ Ἕλληνες!» Τοιαῦτα ἔγραφε τότε ὁ Ρενέ Πυώ· καὶ διεφώτιζε τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κόσμου ὅλου περὶ τοῦ ἀκλονήτου τῶν Ἑπειρωτῶν πατριωτισμοῦ.

Καὶ δὲν ἔπαυσεν ἕκτοτε ὁ μεγαλόφρων καὶ δίκαιος δημοσιογράφος ἀγωνιζόμενος ἐνίοτε ἀπεγνωσμένον ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἑπειρωτικῶν δικαίων ἀγῶνα, ὅστις οὐ μόνον δὲν ἐμετριάσθη, ἀλλὰ καὶ ἐνετάθη κατὰ τὰς ἀπαισίας ἐκεῖνας ἡμέρας, καθ' ἃς μετὰ τὸ μέγα ἐθνικὸν δρᾶμα τῆς Μικρασιατικῆς Ἐξόδου ἐφαίνετο ὅτι τὸ πᾶν εἶχεν ἀπολεσθῆ καὶ ἐκρίνοντο αἱ τύχαι τῶν Ἀκροπόλεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῶν διπλωματικῶν τραπέζων τῆς Λωζάννης.

Ἡ πικρία, ἣν ἠσθάνθη ὁ Ρενέ Πυώ διὰ τὴν κακὴν τύχην τῆς βορείου Ἑπείρου δὲν ἦτο ἴσως μικρότερα τοῦ πόνου, ὃν ἠσθάνθησαν οἱ κάτοικοι τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας κατὰ τὴν μετὰ τὴν δι' ἰδίων δυνάμεων καὶ δι' ἰδίων ἀγῶνων κτηθεῖσαν ἐλευθερίαν ὑπαγωγὴν αὐτῶν ἐκ νέου ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν. Ἐνθυμοῦμαι δὲ ζωηρῶς μετὰ πόσης ἐκφράσεως βαθείας λύπης μοὶ εἶπεν, ὅτε μετὰ ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν πόλεμον συνηντήθημεν πάλιν ἐν Παρισίῳ: «Δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθημεν νὰ σώσωμεν τὴν βόρειον Ἑπειρον!» Διὰ τὸ Ἑπειρωτικὸν ζήτημα ὁ Ρενέ Πυώ ἐσκέπτετο ὥσάν νὰ ἦτο τοῦτο γαλλικὴ ὑπόθεσις, ὥσάν νὰ ἦτο τοῦτο ἀτομικὴ αὐτοῦ ὑπόθεσις.

Τὰ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ἐν γένει ἀναφερόμενα συγγράμματα τοῦ Πυώ, πλήρη ἀγάπης πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ πόνου διὰ τὰς κακοτυχίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σημειοῦνται ἐν τῷ κατωτέρῳ δημοσιευμένῳ πίνακι τῶν ἔργων αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὅσον καὶ εἰς τὸν πρὸς τὸν

Λόρδον Βύρωνα θαυμασμόν ὀφείλεται καὶ τὸ ἐπὶ τῇ ἑκατοντετηρίδι ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου φιλέλληνος Ἑγγλου ποιητοῦ δημοσιευθὲν πολυτελὲς λεύκωμα, περιέχον τὸν πρόλογον καὶ τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι» (*Les derniers jours*) ἱστορικὸν σημείωμα τοῦ Ρενὲ Πυώ, ὡς καὶ βραχείας πρὸς τιμὴν τοῦ Βύρωνος συμβολὰς πολλῶν γάλλων ἀκαδημαϊκῶν καὶ ἄλλων ἐξεχόντων ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς γραφίδος, ἐν οἷς ὁ Ἀνατόλιος France καὶ ὁ Ἑρρικος Bordeaux καὶ ὁ Μάρκελλος Prevost καὶ ὁ Γεώργιος Clemenceau καὶ ὁ Ἑρρικος de Regnier καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἐν τῷ προλόγῳ ὁ Πυώ ἀποκαλεῖ τὸν Βύρωνα «Μέγαν Εὐρωπαῖον» ἔνεκα τῆς ἀφοσιώσεως καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Σπουδαιότατον ὑπῆρξε τὸ ἔργον τοῦ Ρενὲ Πυώ τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πόλεμον, τὸ μέγιστον τοῦτο δρᾶμα τῆς καθολικῆς ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Κατὰ τὸν πόλεμον ὑπηρέτησεν ὡς ἔφεδρος ἀνθυπολοχαγὸς ἀπεσπασμένος παρὰ τῷ στρατάρχῃ Foch, ἐν τῇ ιδιότητι δὲ ταύτῃ ἐγένετο αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς πολλῶν γεγονότων καὶ εἰδήσεων μεγίστης σημασίας. Ταῦτα πάντα, ὡς καὶ πλεῖστα ἄλλα στοιχεῖα, ἅτινα εἶχεν ἐπιτύχει νὰ περισυλλέξῃ κατὰ τὴν δημοσιογραφικὴν αὐτοῦ δρᾶσιν, ὡς ἐκ τῶν πολλῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ προσωπικῶν αὐτοῦ σχέσεων πρὸς τοὺς μεμνημένους πολιτικοὺς καὶ διπλωματικοὺς καὶ στρατιωτικοὺς κύκλους, ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὰ διαφωτιστικὰ αὐτοῦ περὶ τῶν γεγονότων τοῦ μεγάλου πολέμου ἔργα, δημοσιευθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ καὶ σημειούμενα ἐν τῷ κατωτέρῳ πίνακι.

Μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου νέας παρέσχεν ὁ Ρενὲ Πυώ εἰς τὰς ἑλληνικὰς ὑποθέσεις ὑπηρεσίας, ἐρχόμενος καὶ διὰ λόγων καὶ δι' ἔργων αὐθόρμητος ἐπίκουρος εἰς τὸ δυσχερὲς τῆς ἑλληνικῆς διπλωματικῆς ἀποστολῆς ἔργον, διεξαγωγῆς τότε τραχὺν ἀγῶνα πρὸς κατίσχυσιν τῶν ἑλληνικῶν διεκδικήσεων ἔναντι τῶν ποικίλων πολλαχόθεν ἀντιδράσεων. Εἰς τὸν Ρενὲ Πυώ ὀφείλεται καὶ ἡ ἐνεργὸς συμβολὴ καὶ ἄλλων διαπρεπῶν Γάλλων πρὸς ἐπικράτησιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ πρὸ παντὸς τοῦ Ἀναλίου France, μεθ' οὗ συνεδέετο στενῶς ἀπὸ τῶν νεανικῶν αὐτοῦ χρόνων, καθότι ὁ μέγας οὗτος γάλλος λογοτέχνης εἶχε γράψῃ τὸν πρόλογον τοῦ πρώτου ἔργου τοῦ Πυώ, τοῦ ἐξαίροντος, ὡς ἐγράφη ἤδη, τὰ δίκαια τῆς καταδυναστευομένης Φιλανδίας.

Κατὰ τὸν χρόνον τῆς μεγάλης ἐν Παρισίῳ Διασχέσκεψως τῆς Εἰρήνης ἔγραψεν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ P. L. Alaux τὸ σύγγραμμα «Ἡ μοῖρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ», ὃπερ ὑπῆρξε θαυμάσιος ὕμνος τοῦ ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους ἐκπολιτιστικῶς δρῶντος ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἔξαρσις τῶν ἀκαταβλήτων αὐτοῦ ἠθικῶν καὶ ὕλικῶν δυνάμεων.

Ἐπὶ τῇ ἐξῆς, φεῦ, ἡ μικρασιατικὴ συμφορὰ καὶ ἡ φιλελληνικὴ ψυχὴ τοῦ εὐγενοῦς Γάλλου συνεκινήθη καὶ πάλιν βαθύτατα, καὶ συνέγραψε καὶ

ἐδημοσίευσε τότε ὁ Πυώ τρία νέα ἔργα οἰονεὶ ἐπιμνημόσυνα, μεστὰ πόνου καὶ συμπαθείας πρὸς λαὸν φέροντα τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ. Τὰ ἔργα ταῦτα ἔχουσι τὰς πολλὰ δηλούσας ἐπιγραφὰς τὰςδε· «Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Σμύρνης» καὶ «Ὁ θάνατος τῆς Σμύρνης» καὶ «Ὁ μέγας πόνος τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς».

Μετά τινα ἔτη (1928) ἀνετέθη εἰς τὸν Ρενὲ Πυώ ὑπὸ τῆς διευθύνσεως τοῦ «Χρόνου» ἡ σπουδαιοτάτη τῆς συγκεντρώσεως καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν ἐξωτερικῶν εἰδήσεων θέσις, ἐν ᾗ διεκρίθη τὰ μέγιστα, ἔχων πλούσια πρὸς ἐπιτυχή διεξαγωγὴν τῆς νέας ταύτης ὑπηρεσίας ἐφόδια. Μεταβάς εἴτα εἰς Ἀμερικὴν καὶ περιοδεύσας αὐτὴν ἔγραψεν ἐκεῖθεν ἀνταποκρίσεις περιεχούσας ἀξιολόγους ζωηρὰς ἐντυπώσεις, αἵτινες δημοσιευθεῖσαι καὶ εἰς ἰδιαίτερον τόμον ἐκρίθησαν καὶ ὡς ἔργον λογοτεχνικὸν καὶ ἔτυχον τοῦ βραβείου τοῦ Strassburger.

Εἴτα κατῆλθεν ὁ Ρενὲ Πυώ δι' ἐβδόμην καὶ τελευταίαν ἀτυχῶς φορὰν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἵνα φροντίσῃ, ὡς ὑπεδηλώθη ἤδη, περὶ τῆς καταλλήλου τοποθετήσεως τῆς συλλογῆς, ἧς ἐγένετο μνεῖα ἐν ἀρχῇ κοὶ ἧς ἡ δωρεὰ εἶχε γίνεαι ἤδη ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Νέοι ὕμνοι διὰ τὴν ἀγαπητὴν χώραν ἐδημοσιεύθησαν ἐν ταῖς στήλαις τοῦ «Χρόνου» καὶ εἴτα ἐν ἰδίοις τόμοις ὑπὸ τὰς χαρακτηριστικὰς ἐπιγραφὰς· «Ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα» καὶ «Ἑλλάς, χώρα ἀγαπωμένη ὑπὸ τῶν θεῶν»... καὶ ὑπὸ τοῦ Ρενὲ Πυώ, θὰ ἡδύνατό τις νὰ προσθέσῃ. Εἰρήσθω δ' ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι πλεῖστα ὥραϊα καὶ φιλελληνικὰ ἄρθρα τοῦ Ρενὲ Πυώ περὶ Ἑλλάδος ἐδημοσίευσεν κατὰ καιροὺς καὶ ἡ «Εἰκονογραφία» (L'Illustration), τὸ ἀξιόλογον ἐβδομαδιαῖον περιοδικὸν τῶν Παρισίων.

Ὁ Ρενὲ Πυώ δὲν διέπρεψε μόνον ὡς πολιτικὸς καὶ διπλωματικὸς ἀρθρογράφος τοῦ μεγίστου καὶ σπουδαιοτάτου ὀργάνου τῆς γαλλικῆς δημοσιογραφίας, ἀλλὰ διεκρίθη καὶ ὡς λογοτέχνης. Οὐ μόνον αἱ πλεῖσται τῶν ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνταποκρίσεων αὐτοῦ ἔφερον τὸν τύπον λογοτεχνημάτων, ἀλλὰ καὶ ἴδια ἔργα λογοτεχνικά, ἄξια πολλοῦ λόγου, συνέγραψε καὶ ἐδημοσίευσεν, ὡς φέρε' εἰπεῖν «Τὸ μέγα κύμα» καὶ «Ὁ κῆπος τῆς Ἀγνῆς» (Candide) καὶ «Ἡ γυνὴ τοῦ ὄνειρου», ἅτινα διακρίνονται διὰ τὴν βαθεῖαν αἰσθητικότητα καὶ τὴν ζωηρότητα τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἐκφράσεως τὴν δροσερότητα. Ἐπίσης ἄξια λόγου εἶναι καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Τὸ δρύφακτον τοῦ κήπου» ποιητικὰ ἐρανίσματα καὶ «Ἡ Ὠδὴ εἰς τὸν Ρονσάρδον», διακρινόμενα διὰ τὴν ποιητικὴν αὐτῶν ἔμπνευσιν καὶ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν.

Μικρὸν ἀριστούργημα λογοτεχνικὸν καὶ φιλοσοφικὸν καὶ ψυχολογικὸν τυγχάνει τὸ ὕστατον ἔργον τοῦ Ρενὲ Πυώ, ὃπερ ἐκ τῆς ἐπιθανατίου κλίνης ὑπηγόρευσε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν βιενναῖον «Νέον Ἐλεύθερον Τύπον» (Neue Freie Presse), δημοσιευθὲν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν· «Ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ ἀσθενοῦς» (Im Krankbett). Ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τούτῳ δοκιμῶ μετὰ

στωϊκῆς ἀπαθείας ἐπεχείρει ν' ἀναλύσῃ τὴν ἀσθένειαν αὐτοῦ, περὶ ἧς ἤκουε τὰς μακρὰς συζητήσεις τῶν ἱατρῶν ἐν τῷ παρακειμένῳ δωματίῳ, καὶ περιέγραφε τοὺς πόνους, τοὺς σωματικούς καὶ πρὸ παντὸς τοὺς ψυχικούς, οὓς ὑφίστατο αἰσθανόμενος ἑαυτὸν στερούμενον βαθμηδὸν τῶν ζωτικῶν τοῦ ὁργανισμοῦ δυνάμεων, καὶ προσεπάθει νὰ κατανοήσῃ τὰ ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτὸν συμβαίνοντα, ἀποβλέπων μετὰ φιλοσοφικῆς αὐτόχρημα ἡρεμίας πρὸς τὸ ἐπερχόμενον βραδέως καὶ ἀσφαλῶς μοιραῖον τέλος τοῦ προσκαίρου τούτου βίου.

Ὡς ἐξῆς τερματίζεται τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο ἄρθρον, τὸ πλήρες πόνου καὶ μελαγχολίας, ἀλλὰ καὶ φιλοσοφίας καὶ θεοσεβείας· «Σεῖς, καλοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι περιπατεῖτε τώρα εἰς τοὺς δρόμους, οἱ ὅποιοι ἀνοίγετε τὴν ἐφημερίδα σας καὶ λαμβάνετε θέσιν πλησίον μιᾶς τραπέζης, οἱ ὅποιοι δύνασθε νὰ ψιθυρίσῃτε μίαν ἀγαπητὴν λέξιν εἰς ἓνα φίλον σας ἢ εἰς μίαν φίλην σας, μὲ πόνον ἢ μὲ χαράν, οἱ ὅποιοι δύνασθε εἰς τὸ πρόγευμα ἢ τὸ γεῦμά σας νὰ μεταχειρισθῇτε ἀμφοτέρως τὰς χεῖράς σας, ἀγνοεῖτε πόσῃν εὐλογίαν Θεοῦ ἐνέχουσι τὰ αὐτονόητα ταῦτα πράγματα. Θὰ ἔπρεπε κάθε στιγμὴν νὰ εὐχαριστῇτε δι' αὐτὰ τὸν Θεόν. Ἀπὸ τὸ βάθος τῆς κλίνης τῆς ἀσθενείας μου σᾶς φωνάζω μὲ διάπυρον πόνον. Χαρῆτε τὴν εὐτυχίαν σας, ὅτι δύνασθε νὰ χρησιμοποιῆτε ὅλας τοῦ βίου τὰς ἐνεργείας. Τότε μόνον μανθάνει κανεὶς τὴν σημασίαν των, ὅταν τὰς χάσῃ. Μὴ ἀναβάλλετε δι' αὐριον, ὅ,τι δύνασθε νὰ κάμῃτε σήμερον. Καὶ ἐὰν αἴφνης τύχῃ ποτὲ νὰ εἰσθε δεσμευμένοι, ὅπως ἐγώ, εἰς τὴν κλίνην, συγκεντρώσατε ὅλας τὰς εὐχὰς σας πρὸς τὴν στιγμὴν τῆς ἀναρρώσεως, πρὸς τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θὰ ἀναπέμψῃτε πρὸς τὸν Θεὸν ἐν «ῶσαννά», τὸ ὅποῖον νὰ ὑπερηχήσῃ ὅλας τὰς ἀθυμίας καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῆς σήμερον. Ἡ εὐλογία, τὴν ὁποίαν μᾶς φέρουν αἱ ἀσθένειαι, εἶναι ὅτι μᾶς διδάσκουν νὰ ἐκτιμῶμεν τὴν ἀξίαν τῆς ὑγείας, ἔστω καὶ μετρίας. Μᾶς διδάσκουν νὰ ἐκτιμῶμεν κατὰ τὴν πραγματικὴν των ἀξίαν τὰς μικροαθλιότητας τῆς ἡμέρας καὶ νὰ μὴ θεωρῶμεν αὐτὰς εἰς τὸ μέλλον σπουδαιότερας ἀφ' ὅ,τι πράγματι ἀξίζουν».

Ὁ Ρενὲ Πυὼ δύναται νὰ προβληθῇ ὡς τύπος ἑξαιρέτου ἀνδρὸς καὶ ἑξαιρέτου Γάλλου, ὡς ὑπόδειγμα ἄξιον μιμήσεως πιστοῦ τοῦ καθήκοντος θεράποντος μέχρι τῶν τελευταίων τοῦ βίου στιγμῶν, εὐσυνειδήτου καὶ τιμίου καθοδηγητοῦ τῆς δημοσίας γνώμης, ἔχοντος πλήρη συναίσθησιν τῆς ὑψηλῆς, ἀλλὰ καὶ βαρείας ἀποστολῆς τῆς καλῶς νοουμένης δημοσιογραφίας. Ἐὰν πάντες οἱ δημοσιογράφοι τῆς ὑψηλῆς εἶχον τὰ ψυχικὰ καὶ ἠθικὰ ἐφόδια, ὑφ' ὧν ἐκοσμεῖτο ὁ Ρενὲ Πυὼ, θὰ εἶχε διάφορον ὄψιν ὁ κόσμος.

Δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, μάλιστα δὲ δι' ἡμᾶς τοὺς Ἑπειρώτας, ὁ εὐγενὴς οὗτος καὶ γνήσιος Γάλλος θὰ μείνῃ ἀλησμόνητος ὡς ἀκραιφνὴς φιλέλλην καὶ μέγας φιληπειρώτης, ἵνα δὲ ἡ καὶ φύσει ὡραία μορφή αὐτοῦ μείνῃ ἑσαεὶ ὡς ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν καὶ ὡς μνημεῖον εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἑπειρωτικοῦ λαοῦ, ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ὁποίου ἠγωνίσθη, ξένος αὐ-

τός, ὅσον ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων, προτείνω νὰ διενεργηθῇ πανηπειρωτικὸς ἔρανος, ἐκ τοῦ προϊόντος τοῦ ὁποίου νὰ κατασκευασθῇ ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου ἡ προτομὴ τοῦ Ρενᾶ Πυῶ καὶ νὰ στηθῇ αὕτη ἐν περιόπτῳ θέσει τῶν Ἰωαννίνων ἢ καλύτερον ἴσως ἐν Δελβινακίῳ, πλησιέστερον τῶν συνόρων, ἅτινα ἡ δικαιοφροσύνη τοῦ ἐπιφανοῦς τούτου Γάλλου ἤθελε πολὺ ἀπώτερα πρὸς Βορρᾶν συμφώνως πρὸς τὰ ἱστορικὰ καὶ ἐθνικὰ ἀπαράγραπτα δίκαια τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰανουαρίου ἀρχομένου τοῦ 1938.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΗΣ

Σημ.— Πρὸς τὸν διευθυντὴν τῆς ἐφημερίδος «L e T e m p s» τῶν Παρισίων κ. Αἰμίλιον Μίρεαυ, εὐαρεστηθέντα νὰ μοι ἀποστείλῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρὸς καὶ τὰς ζητηθείσας βιογραφικὰς εἰδήσεις, ὡς καὶ εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς βιενναίας «N e u e F r e i e P r e s s e», σπευσάσης νὰ μοι ἀποστείλῃ τὸ φύλλον τὸ περιέχον τὴν τελευταίαν ἐκ Παρισίων ἀνταπόκρισιν τοῦ René Puaux, ἐκφράζω καὶ ὧδε θερμὰς εὐχαριστίας.

Π. Κ. Β.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΠΥΩ

I. ΠΕΡΙ ΑΓΓΛΙΑΣ

- 1) Ἀγγλικοὶ τύποι (Silhouettes anglaises μετὰ προλόγου ὑπὸ Grosclaude 1911.
- 2) Ὁ βίος τοῦ Σούϊμπορν (Vie de Swinburne) 1910.
- 3) Τὰ διδάγματα τῆς ἀπεργίας τῶν ἄγγλων σιδηροδρομικῶν (Les leçons de la grève des cheminots anglais) 1919.
- 4) Ὁ τάφος τοῦ λόρδου Βύρωνος (Le tombeau de Lord Byron, hommages des lettres françaises) 1924.

II. ΠΕΡΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

- 5) Ἡ ἀνακάλυψις τῶν Ἀμερικανῶν (Découverte des Américains, τιμηθὲν διὰ τοῦ βραβείου τοῦ Strassburger, 1930.

III. ΠΕΡΙ ΔΑΝΙΑΣ

- 6) Ἡ Δανιμαρκία (Le Danemark), 1932 (·).

IV. ΠΕΡΙ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

- 7) Ἡ δυστυχὴς Ἑπείρος (La malheureuse Épire, ouvrage illustré de nombreuses gravures d'après les photographies de l'auteur) 1914.
- 8) Τὸ ἑλληνοϊταλικὸν ζήτημα (L' affaire gréco-italienne) 1925 (ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Pierre Lasturel).
- 9) Ἡ Αἰγαίς (L'Égée) 1919.
- 10) Ἡ μοῖρα τοῦ Ἑλληνισμοῦ (Le destin de l'Hellénisme) μετὰ τοῦ P. L. Alaux, 1916.

- 11) Ἡ ἐξορία καὶ ἡ εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδος τῶν Ἑλλήνων τῆς Τουρκίας (La déportation et le rapatriement des Grecs en Turquie) 1919.
- 12) Ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα (Constantinople et la question d'Orient) 1920.
- 13) Ὁ θάνατος τῆς Σμύρνης (La mort de Smyrne) 1922.
- 14) Αἱ τελευταῖαι ἡμέραι τῆς Σμύρνης (Les derniers jours de Smyrne) 1923.
- 15) Ὁ μέγας οἶκτος τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς (La grande pitié des Chrétiens d'Orient) 1923.
- 16) Οὕτως ἀνεχώρησεν ὁ Βενιζέλος (Ainsi partit Venizélos) 1923.
- 17) Ὁ γαλλικὸς φιλελληνισμὸς (Le philhellénisme français) 1925.
- 18) Ἡ Κέρκυρα (Corfou) 1929, (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ Μ. Ἀσπιώτου).
- 19) Ἐπανεέλθωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Revenons en Grèce) 1932.
- 20) Ἑλλάς, ἡ ἀγαπητὴ χώρα τῶν θεῶν (Grèce, terre aimée des dieux) 1932.
- 21) Νέος ὁδηγὸς τῆς Ἑλλάδος (Nouveau guide de la Grèce) 1937, (ἔδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως).

V. ΠΕΡΙ ΙΝΔΙΩΝ

- 22) Ἦτο τὸ ὡραῖον ταξίδιον (Ce fut le beau voyage) 1917.

VI. ΠΕΡΙ ΛΕΤΤΟΝΙΑΣ

- 23) Εἰκὼν τῆς Λεττονίας (Portrait de la Lettonie) 1937, (ἔδημοσιεύθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως).

VII. ΠΕΡΙ ΦΙΛΛΑΝΔΙΑΣ

- 24) Διὰ τὴν Φιλλανδίαν (Pour la Finlande) 1889 (μετὰ προλόγου ὑπὸ Anatole France).
- 25) Δοκίμιον περὶ τῆς φιλλανδικῆς λογοτεχνίας (Essai sur la littérature finlandaise) 1903.

VIII. ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

α) Τῶν Βαλκανικῶν

- 26) Ἐκ Σόφιας εἰς Μέτρας (De Sofia à Tchataldja, avec trois cartes) 1913.
- 27) Ἐν Βαλκανίοις κατὰ τὰ ἔτη 1912—1913 (Dans les Balkans 1912—1913) 1914.

β) Τοῦ Μεγάλου Πολέμου

- 28) Τὸ γερμανικὸν ψεῦδος τῆς 3ης Αὐγούστου 1914 (Le mensonge du 3 Août 1914) μετὰ 21 φωτογραφιῶν, σχεδιασμάτων καὶ χαρτῶν ἐκτὸς κειμένου.

- 29) Ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς ἐν τῇ Ἑπειρωτικῇ Εὐρώπῃ (L'armée anglaise sur le Continent) 1916.
- 30) Ναυτικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ ἡ μάχη τῆς Φλάνδρας (La course à la mer et la bataille de Flandres) 1917.
- 31) Τὸ ζήτημα τῶν γερμανικῶν ἀποικιῶν (La question des colonies allemandes) 1917.
- 32) Τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκιπος Λιχνόβσκη (Les mémoires du prince Lichnowski) 1917.
- 33) Αἱ περὶ τοῦ πολέμου μελέται (Les études de la guerre) 1917—18.
- 34) Φὸς (Foch) 1918.
- 35) Ἡ πίστις πρὸς τὴν νίκην (La foi en la victoire) 1918.
- 36) Ἡ εὐθύνη τῆς Γερμανίας. Πῶς κατεσκευάσθη ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου. Ἡ ἐπίθεσις (La responsabilité de l'Allemagne etc.) 1918.
- 37) Διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς (Pour les Chrétiens de l'Orient) 1920.

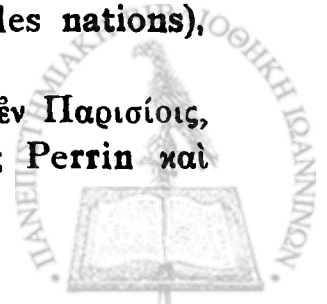
ΙΧ. ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ

- 38) Συρανὸ τοῦ Βερζεράκ (Cyrano de Bergérac), ἔμμετρον μονόπρακτον, 1898.
- 39) Τὸ δρύφακτον τοῦ κήπου (La grille du jardin), ποιητικὰ ἐρανίσματα 1903 (ποιήματα).
- 40) Πρὸς συνάντησιν τοῦ Λόρδου Σκάβανδερ (Pour rencontrer Lord Scavander) 1910 (διηγήματα).
- 41) Τὸ μέγα κύμα (La grande vague), 1915 (μυθιστόρημα).
- 42) Ἡ γυνὴ τοῦ ὄνειρου (La femme de rêve) 1926 (μυθιστόρημα).
- 43) Ὁδὴ εἰς τὸν Ρονσάρδον (Ode à Ronsard) 1926.
- 44) Σαπφώ· ᾠδὴ εἰς τὴν θεοφιλῇ καὶ ἄλλα ποιήματα (Sapho. Ode à la Dieu - aimée et autres poèmes) 1926.
- 45) Ὁ κήπος τῆς Ἀγνῆς (Le jardin de Candide) 1933.

Χ. ΠΟΙΚΙΛΑ

- 46-7 Μεταφράσεις τοῦ Siegfried Trebitz (La plume 1905) καὶ τοῦ Felix Salter (Mercure de France) 1907.
- 48) Τὸ ποίημα πρὸς τὴν Γαλλίαν (Le poème à la France) καὶ περὶ ταξιδίων καὶ ἀρωμάτων (Des voyages et des parfums), ἀμφότερα τοῦ Rud. Kipling 1917 (Société littéraire de France).
- 49) Ἦτο Φραγκῖσκος ὁ Α΄ τουρκόφιλος; (François Ier turcophile?) 1923.
- 50) Ἡ Ρώμη καὶ τὸ μέλλον τῶν ἐθνῶν (Rome et l'avenir des nations), 1928.

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἔργα τοῦ Ρενέ Πυώ ἐδημοσιεύθησαν ἐν Παρισίοις, τὰ πλεῖστα δέ, ἰδίᾳ τὰ νεώτατα, παρὰ τοῖς ἐκδοτικοῖς οἴκοις Perrin καὶ Payot.

Τὸ κύκνειον, οὕτως εἰπεῖν, ἄσμα τοῦ Ρενέ Πυώ εἶναι ἡ τελευταία αὐτοῦ ἐκ Παρισίων πρὸς τὸν «Νέον Ἑλεύθερον Τύπον» τῆς Βιέννης ἀνταπόκρισις, σταλεῖσα ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου καὶ δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Im Krankenbett» (ἐν τῇ κλίνῃ τοῦ ἀσθενοῦς) ἐν τῷ φύλλῳ τῆς Κυριακῆς 13ης Δεκεμβρίου 1936 (ἀρ. 25956).

Π. Κ. Β.

Σημ. <Ἑπειρ. Χρον.> Εἰς μνήμην τοῦ René Puaux ἐγένετο τῇ 6ῃ Φεβρουαρίου 1937 σεμνὸν φιλολογικὸν μνημόσυνον ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ», πρωτοβουλία τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνογαλλικοῦ Συνδέσμου. Τὰ κατ' αὐτό, ὡς καὶ οἱ ἐν αὐτῷ ἐκφωνηθέντες λόγοι, ἐδημοσιεύθησαν ἐν ἰδίῳ τεύχει τοῦ περιοδικοῦ <Ἡ Βόρειος Ἑπειρος>, μηνιαίου ὁργάνου τοῦ ἐν Ἀθήναις Συλλόγου Βορειοηπειρωτῶν, (τεῦχος διπλοῦν ἀρ. 22—23 τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1937). Νεκρολογίαι δὲ ἐδημοσιεύθησαν πολλαὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡμερησίῳ τύπῳ, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ «Νέᾳ Ἑστία» ὑπὸ Γεωργίου Πράτσικα (τεῦχος 242 τοῦ ΙΑ' ἔτους, 1937). Βλ. καὶ τὴν νεκρολογίαν τοῦ Roland de Marès ἐν τῇ ἐφημερίδι «Le Temps» τῶν Παρισίων τῆς 2-3 Ἰανουαρίου 1937 καὶ τοὺς ἐπικηδείους τοῦ διευθυντοῦ τοῦ «Χρόνου» Ἰακώβου Chastenet, τοῦ Ἀρμάνδου Schiller, προέδρου τῆς ἐνώσεως τῶν παρισινῶν συντακτῶν τοῦ Πέτρου Mortier ἐκ μέρους φιλικοῦ συνδέσμου συγγραφέων, καλλιτεχνῶν καὶ ἐπιστημόνων ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι τῆς 5ης Ἰανουαρίου 1937.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

Ὁ Χρήσιος Χρηστοβασίλης ἐγεννήθη περὶ τὸ 1855 εἰς τὸ Σουλόπουλον τῶν Κουρέντων, μικρὸν χωρίον κτῆμα τοῦ πατρὸς του κείμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ.

Ὁ πατὴρ του ὠνομάζετο Ἀναστάσιος Βασιλείου καὶ ἦτο ἐκ τῶν προϋχόντων τοῦ χωρίου καὶ τῆς περιφερείας τῶν Κουρέντων. Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη εἰς τὸ χωρίον του ἀπὸ τὸν ἱερέα αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον τόσον ἐναργῶς περιγράφει εἰς τὸ διήγημά του «Τὰ ἔρμα γράμματα», καθὼς καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ζίτσης. Τὴν μόρφωσίν του ὅμως συνεπλήρωσεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, ὅπου διέμενεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ πατρὸς του Σπυράκης Βασιλείου, ὡς ἐνοικιαστὴς τῆς δεκάτης παρὰ τοῦ Τουρκικοῦ Δημοσίου. Τὸ 1875 μετέβη εἰς Κων/πολιν, ὅπου ἐφοίτησεν εἰς τὸ Σουλτανικὸν Λύκειον.

Ἐκραγέντος τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου καὶ ἐκδηλωθεισῶν ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν ἐν Ἡπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, ἐδραπέτευσεν ἐκ Κων/πόλεως καὶ ἦλθεν εἰς Κέρκυραν, ὁπόθεν μετ' ἄλλων πατριωτῶν διεπεραιώθη εἰς τὸ ἀπέναντι τῆς Κερκύρας Λυκούρσι καὶ συμμετέσχε τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Λυκουρσίου. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης μετέβη εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου διέμενεν ὁ θεῖός του Σπυράκης ὡς διαχειριστὴς τῶν κτημάτων τοῦ Ζωγράφου, καὶ διέμεινεν ὡς γραμματεὺς αὐτοῦ εἰς τὸ χωρίον Μπισδάνι. Ἐκεῖ πρώτην φορὰν μετεχειρίσθη καὶ τὸ ὄνομα Χρηστοβασίλης, ἴσως διὰ τὴν διαφύγην τὰς Τουρκικὰς Ἀρχάς, καθόσον εἶχε λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Λυκουρσίου. Ἀπὸ ἐκεῖ ἄρχεται τὸ λογοτεχνικὸν ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη. Τὸ πρῶτον δὲ λογοτεχνικὸν ἔργον του εἶναι ποίημα μακρὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ 186 στίχους δεκαπεντασுλλάβους μὲ θερμὸν καὶ ἀγνὸν πατριωτισμὸν γραμμένον καὶ εἰς καθαρὰν Ἡπειρωτικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν. Τὸ ποίημα τοῦτο ἀπήγγειλεν ὁ νέος τότε Χρηστοβασίλης εἰς τὸν Ναὸν τῶν Τρικκάλων τὴν 22 Ἀπριλίου 1881, κατὰ τὴν δοξολογίαν τὴν γενομένην ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὑπὸ τὸν ἀξιωματικὸν Σκαρλάτον Σοῦτσον πρὸς παραλαβὴν τῆς πόλεως μετὰ τὴν ἐπιδίκασιν τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ποίημα ἐκεῖνο ἐκδοθὲν εἰς φυλλάδιον ἐπιγράφεται «Στ' ἀδέρφια μας, Ποίημα Χ. Χρηστοβασίλη, Σουλιώτου, Τρίκαλα 21 Αὐγούστου 1881».

Οἱ πρῶτοι στίχοι του εἶναι :

*Ἀδέρφια καλῶς ἤρθατε, Ἀδέρφια ἀγαπημένα,
Μὲ τὸ σταυρὸ στὸ Φλάμπουρον, μὲ τὰ σπαθιά ζωσμένα,
Σᾶς ἐπονέσαμε πολὺ καρτέρει καὶ καρτέρει,
Ξαρματωμένοι καὶ γυμνοὶ στὸ Τούρκικο τὸ χέρι,
Πὸ τῆς σκλαβιάς τὸ βογγητό, πὸ τὰ στενάγματά μας,
Ἐστράβωσαν τὰ μάτια μας, τηρῶντας καὶ τηρῶντας,
Τὸ δρόμο νὰ μᾶς ἔρθετε σὰν ἀετοὶ πετιῶντας,
Νὰ φέρετε τὴ λευθεριά, τὴ νεκρανάστασί μας,
Καὶ νὰ ἡσυχάσῃ ἀδούλευτο τὸ μαῦρο τὸ κορμί μας.*

καὶ ἐτελείωνε :

*Ἀδέρφια λεοντόκαρδα ὀλίγο ἀναπαυθῆτε,
Μέσα ἐδῶ στὸν τόπο μας, μὰ μὴ ξαρματωθῆτε,
Ἦχομε δρόμο γλήγορα Κυτᾶτε τί ἀντάρα
Σηκώνεται στὴν Ἡπειρο, στὸ Λοῦρο, στὴ Χειμάρρα,
Ἔχομε ἀδέρφια μέσα ἐκεῖ ἀδέρφια ἀδικημένα,
Κι' ἀναστενάζουνε πικρὰ ποῦ μέιναν σκλαβωμένα,
Συντάζονται δὲ δέχονται νὰ εἶναι ἀκόμα δοῦλοι,
Κι' ὁ Τοῦρκος νὰ τοὺς κάθεται στὰ Γιάννινα στὸ Σοῦλι.*

Εἰς τὸ ποίημα αὐτὸ διαγράφεται ὁλόκληρος ὁ Χρηστοβασίλης, ὁ φλογερὸς πατριώτης, ὁ ἀγνὸς ἰδεολόγος καὶ ὁ πρωτόφαντος λογοτέχνης, ὁ θρεμμένος μὲ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι καὶ τὴν Βαλαωριτικὴν ποιησιν.

Τὸ ποίημα ὅμως τοῦτο ἔγινεν αἰτία νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων τὸ 1882, ὅποτε εἶχεν ἔλθει ἐκ Θεσσαλίας εἰς τὴν πατρίδα του διὰ νὰ νυμφευθῇ τὴν πρώτην του σύζυγον, τὴν Σιάναν Κ. Παπασταύρου ἐκ Ζίτσης, καὶ νὰ κλεισθῇ εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἰωαννίνων.

Δραπετεύσας ἐκεῖθεν ἐπανῆλθε πάλιν εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου παρέμεινεν εἰς τὰ κτήματα τοῦ Ζωγράφου μέχρι τέλους τοῦ 1884. Ἀπὸ τοῦ 1885 ἤρχισεν ἀσχολούμενος μὲ τὴν δημοσιογραφίαν ἀποστέλλων ἰδίως ἀνταποκρίσεις εἰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ κυρίως εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν». Μετὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1886, εἰς τὸν ὁποῖον συμμετέσχεν ὡς στρατιώτης, ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Γαβριηλίδου κατὰ τὸ 1899 εἰς Ἀθήνας καὶ προσελήφθη ὡς μόνιμος συντάκτης τῆς Ἀκροπόλεως. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο προεκκηρύχθη ἀπὸ τὸν Ψυχάρεν διηγηματογραφικὸς διαγωνισμός, εἰς τὸν ὁποῖον ἐβραβεύθη τὸ διήγημά του «ἡ καλύτερή μου ἀρχιχρονιά». «Ἡ ἀνέλπιστη βράβευσι—γράφει ὁ ἴδιος σ' ἓνα βιογραφικὸ του σημείωμα, ποῦ μοῦ τὸ εἶχε δώσει ὁ ἴδιος—μὲ ἔκαμε νὰ θυμηθῶ ὅτι κάποτε νεώτερος ἔγραψα στίχους. Ἀπὸ τότε ἔχοντας δέκα χρόνια χαμένα στὴ Θεσσαλία, χαμένα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῶν γραμμάτων, ἄρχισα νὰ μαθητεύω στὴ διηγηματογραφία καὶ στιχογραφία ἐργαζόμενος ὡς συντάκτης τῆς «Ἀκροπόλεως».

Ὡς συντάκτης τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Γαβριηλίδου

εἰς τὴν Μακεδονίαν δι' ἐθνικοὺς σκοποὺς εἰς τὴν Κων/πολιν κατὰ τὰς ἀρμενικὰς σφαγὰς καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βουλγαρίαν. Τὸ 1896 ἐνυμφεύθη τὴν Ἀλεξάνδραν Γιώτη ἐκ Καρπενησίου καὶ τὸ ἴδιον ἔτος ἐστάλη ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἀκροπόλεως» εἰς Μόσχαν διὰ νὰ παραστῇ εἰς τὰς ἑορτὰς τῆς στέψεως τοῦ Τσάρου τῆς Ρωσίας Νικολάου τοῦ II, ὁπόθεν ἔστειλεν εἰς τὴν ἑφημερίδα του ὥραιοτάτας ἀνταποκρίσεις. Τὸ 1897 ἠκολούθησε τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὴν Ἡπειρον ὡς πολεμικὸς ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἀκροπόλεως» καὶ τὸ 1898 ἠκολούθησε τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας εἰς Παλαιστίνην ὡς ἀνταποκριτὴς τῆς ἰδίας ἑφημερίδος.

Πόσῃν ἐκτίμησιν ἔτρεφεν ὁ Γαβριηλίδης εἰς τὸν Χρηστοβασίλην, καταφαίνεται ἐκ τῆς κατωτέρω ἐπιστολῆς, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔστειλεν ἀπὸ τὸ Ζέμεριγγ τῆς Αὐστρίας, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν ἀποκαλεῖ Σουλιώταρον, καὶ πολὺ προσφυῶς, διότι ὁ Χρηστοβασίλης ἦτο στὴν ψυχὴ Σουλιώτης, ἀνυπότακτος, ἀδιάλλακτος, ἀτίθασσος.

Ζέμεριγγ 21 Μαΐου 1906

Ἀγαπητὲ Σουλιώταρε,

Αὕτῃ τῇ στιγμῇ διάβασα τὴν εἰς τὸν Ἀβέρωφ ὥδῃν σου καὶ δὲν βαστῶ, πρέπει νὰ σὲ συγχαρῶ. Τὰ λιανὰ δὲν εἶναι πολλὰ διὰ νὰ σοῦ τηλεγραφήσω.

ὦ! τί ἐμέτους κοινοτοποιοῶν θὰ ἔλεγε κανένας καθαριστὴς εἰς τοιαύτην περίστασιν. Ἐσὺ μὴ ἀρνούμενος τὸ αἷμα καὶ τὴν ζωὴν σου ἀπὸ μέσα ἀπ' αὐτὰ ἤντλησες τὴν μουσικὴν τῆς ὥδῃς σου. Γιὰ τοῦτο βγῆκε μουσικὴ ζωντανή, πὺν συναρπάζει καὶ πὺν ἐνθουσιάζει.

Ἦτο ὁλόκληρο κοινωνικὸ, φανταστικὸ, πατριωτικὸ ποίημα. Εὗγε! χίλια εὗγε! Καὶ ἓνα γερὸ σφίξιμο τῆς σουλιώτικης δεξιᾶς σου.

Ὁ φίλος σου

Β. Γαβριηλίδης

Υ. Γ. Λεπτομέρεια. Τὴν ἀνέγνωσα ὀρθίος. Β. Γ.

Ἐπὶ τοῦ φακέλλου:

Κύριον

Χρῆστον Χρηστοβασίλην

Γραμματέα τῆς Ἑταιρίας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ.λ.π. κ.λ.π.

Εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» ἔμεινε κυρίως μέχρι τοῦ 1899, ὅποτε ὡς γνώστης τῶν ἀπασχολούντων τότε τοὺς Ἑλλήνας ἐθνικῶν ζητημάτων προσελήφθη ὡς Διευθυντὴς τῶν Γραφείων τῆς Ἑταιρίας «Ἑλληνισμός», τὴν ὁποίαν εἶχεν ἰδρύσει ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ν. Καζάζης καὶ ἄλλοι πατριῶται, καὶ τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ κύριος μοχλός. Ὡς Διευθυντὴς τῶν Γραφείων τῆς Ἑταιρίας ταύτης εἰργάσθη μὲ αὐτοθυσίαν καὶ αὐταπάρνησιν διὰ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα, ὅσων ὀλίγοι, καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ ὁμώνυ-

μον περιοδικόν της, τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος ἐπεμελεῖτο καὶ ἐξέδιδε μὲ τὸ ψευδώνυμον κυρίως Ζ. Δωδωναῖος, καὶ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἄρθρα καὶ μελέτας, δι' ὧν ὑπερημύνετο τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων. «Δημοσιογραφικῶς καταγίνομαι—γράφει στὸ βιογραφικὸ του σημείωμα—εἰδικῶς μὲ τὸ Ἑπειρωτικὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον πραγματεύομαι ὅλως διόλου ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι τὸ πραγματεύεται ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, διότι τὸ ἀγνοεῖ».

Εἰς τὴν Ἑταιρίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔμεινε μέχρι τοῦ 1909, ὁπότε διαφωνήσας μέ τινα μέλη αὐτοῦ καὶ ἐρεθισθείς, αὐτὸς ὁ τόσον εὐέξαπτος ἄλλως τε καὶ εὐερέθιστος, ἀνεχώρησε καὶ μετέβη εἰς Σμύρνην εἰς τὸν θειὸν του Σπυράκη.

Ἡ ἀποχώρησις αὕτη ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔδωκεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χρηστοβασίλη—καὶ εἶχε δυστυχῶς πολλοὺς λόγῳ τοῦ εὐερεθίστου καὶ ἀποτόμου χαρακτῆρός του—ἀφορμὴν νὰ γράψουν καὶ νὰ κατηγορήσουν αὐτὸν ὡς προδότην, αὐτὸν ὁ ὁποῖος πάντοτε εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἦτο ἀνώτερος χρημάτων καὶ φανατικὸς πατριώτης.

Τὸ ζήτημα τοῦτο θὰ με ἀπασχολήσῃ ἀργότερον εἰς τὴν μελέτην μου διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Χρηστοβασίλη, ὁπότε θὰ ἀποδείξω δι' ἐγγράφων ὅτι ὁ Χρηστοβασίλης ὑπῆρξεν ἀνώτερος τῶν συκοφαντιῶν ἐκείνων τῶν ἐχθρῶν του. Ἐκ Σμύρνης μετέβη τὸ 1910 εἰς Κων/πολιν ὅπου εὗρεν ὑποστήριξιν παρὰ τοῦ Ν. Μακρίδου, Ἀρχιάτρου τοῦ Σουλτάνου, παλαιοῦ συμμαθητοῦ εἰς τὸ Σουλτανικὸν Λύκειον. Εἰς Κων/πολιν παρέμεινε μέχρι τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1913 ὁπότε ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας. Εἰς Ἀθήνας εὕρισκόμενος κατὰ τὴν ἄλωσιν τῶν Ἰωαννίνων τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1913 ἔγραψε κατὰ παράκλησιν τοῦ Γαβριηλίδου τὸ ὠραῖον ποίημα «Τὰ ἐλευθερωμένα Γιάννινα», τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν».

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἡπείρου, διὰ τὴν ὁποίαν τόσον εἶχεν ἐργασθῇ, ἐγκατεστάθη οἰκογενειακῶς εἰς τὰ Ἰωάννινα. Δυστυχῶς ἔκτοτε παρημέλησε τὸ καθ' αὐτὸ ἔργον του τὸ λογοτεχνικὸν καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικὴν, διὰ τὴν ὁποίαν ἀπὸ χαρακτῆρος ἦτο ἐντελῶς ἀκατάλληλος. Ἐλαβε μέρος εἰς τὸν Βορειοηπειρωτικὸν ἀγῶνα τοῦ 1914 καὶ τὸ ἴδιο ἔτος ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀποδόσεως τῶν 79 ἐθνικῶν κτημάτων (Ἰμπλιακοχωρίων) τῆς Ἡπείρου, τὰ ὁποῖα βία εἶχεν ἀρπάσει ὁ Ἀλῆ πασᾶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους των. Τὸ 1917 ἐξωρίσθη εἰς Νάξον διὰ τὰ πολιτικά του φρονήματα ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ἐννέα μῆνας, ὁπότε ἐπανελθὼν μετέβη εἰς τὸ χωρίον του. Ἀπὸ τοῦ 1914 ἐπίσης ἐπρωτοστάτησεν εἰς τὸν ἀγῶνα πρὸς ἀπόδοσιν τῶν 16 χωρίων τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν, τῶν ἀρπαγέντων ὑπὸ τῶν Τουρκαλβανῶν Ντεμάτων καὶ Σεϊκάτων, δημοσιεύσας καὶ φυλλάδιον «Τὸ ἱστορικὸν τῆς ἀρπαγῆς τῶν 16 χωρίων τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν» (Ἀθῆναι 1914).

Ἀπὸ τοῦ 1923 ἤρχισεν ἐκδίδων εἰς Ἰωάννινα τὴν δισεβδομαδιαίαν ἐφημερίδα «Ἐλευθερία», εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ φανατισμοῦ ὑπερήσπιζε τὰς

πολιτικός του πεποιθήσεις καὶ μετὰ πρωτοφανοῦς παρρησίας καὶ τόλμης ἔγραφε διὰ τὰ Ἑπειρωτικά ζητήματα. Βουλευτὴς ἐξελέγη τὸ 1926 καὶ τὸ 1935 ὑπὸ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα.

Ὁ Χρηστοβασίλης εἶναι γνωστὸς εἰς τὸ Πανελλήνιον κυρίως ὡς διηγηματογράφος καὶ θεωρεῖται μαζὶ μὲ τὸν Παπαδιαμάντην, τὸν Μωραϊτίδην καὶ τὸν Καρκαβίτσαν ἀπὸ τοὺς πατέρας τοῦ λογοτεχνικοῦ τούτου εἴδους. Τὸ διήγημα αὐτοῦ εἶναι ἡθοιογραφικὸν καὶ περιστρέφεται, ὅπως γράφει ὁ ἴδιος, «στὸν ἡπειρωτικὸν βίον, στὴν ἡπειρωτικὴν ἱστορίαν καὶ στοὺς ἡπειρωτικούς πόθους». Τὴν φαντασίαν του τὴν κεντρίζει πάντοτε ἡ Ἑπείρος καὶ ἰδίως ὁ βίος τοῦ ἡπειρωτικοῦ χωριοῦ καὶ τῆς ἡπειρωτικῆς σιτάνης. Εἶναι συνεχιστὴς τοῦ Κρυστάλλου μὲ διηγηματικὴν μορφήν. Εἰς τὸ διήγημά του ἐκμεταλλεύεται τὸ ἡπειρωτικὸ δημοτικὸ τραγοῦδι διὰ τὴν μορφήν καὶ τὴν ἡπειρωτικὴν λαογραφίαν διὰ τὰ θέματα. Τὰ διηγήματά του εἶναι μεγάλοι πίνακες τῆς ἀναγεννήσεως μὲ χτυπητὰ χρώματα, μὲ πλούσιο φῶς ζωγραφισμένα, μὲ εἰλικρίνειαν καὶ αὐθορμητισμόν. Ἡ ἐκφραστικὴ του γλῶσσα, τὸ ἀβίαστον ὕφος, ἡ ρωμαλέα ἐκφρασις, ἡ ἀναπαύουσα ἀπλότης, ἡ θεοκριτικὴ πνοή, ἡ φυσιολατρικὴ διάθεσις, ἡ λεπτὴ αἰσθηματολογία καὶ πρὸ παντὸς ὁ φλογερὸς πατριωτισμὸς εἶναι τὰ μεγαλύτερα προτερήματα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ διηγήματος τοῦ Χρηστοβασίλη.

Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ ποιήματα, δράματα καὶ ἱστορικάς μελέτας. Ὁ Χρηστοβασίλης ἐμελέτησεν ὅσον ὀλίγοι τὴν ἡπειρωτικὴν λαογραφίαν καὶ τὴν ἡπειρωτικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὸ διήγημά του ζωντανεύεται μὲ τὴν αἰγνὴν ἡπειρωτικὴν γλῶσσαν ἢ ἡπειρωτικὴ λαογραφία μὲ τοὺς θρύλους της καὶ τὰς παραδόσεις της.

Μόνον μὲ τὴν μελέτην τῶν διηγημάτων τοῦ Χρηστοβασίλη δύναται νὰ καταλάβῃ κανεὶς τὴν ἡπειρωτικὴν ψυχὴν. Ἐκ τῶν ἔργων του ἐξεδόθησαν τὰ ἑξῆς.

Α' ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

- 1) Διηγήματα τῆς σιάνης. Ἀθῆναι 1898 καὶ 1923.
- 2) » » ξενιτειᾶς » 1899.
- 3) » Θεσσαλικά » 1900.
- 4) » Βραβευθέντα εἰς τὸν Ψυχάρειον διαγωνισμόν καὶ ἐκδο-
θέντα ὑπὸ τοῦ Ψυχάρη ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαγωνισμός γιὰ τὴ γλῶσ-
σα». Ἀθῆναι 1902.
- 5) Διηγήματα ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς. Ἀθῆναι 1927.
- 6) » τοῦ μικροῦ σχολειοῦ. (Ἀθῆναι 1935).
- 7) Ὁ Κατσαντώνης.
- 8) Σουλιῶτες καὶ Λιάπηδες.
- 9) Ὁ Καπετὰν Καλόγερος.

Τὰ τρία τελευταῖα ἱστορικὰ διηγήματα ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν Πα-

τριωτικήν Βιβλιοθήκην τοῦ Φέξη τὸ 1914. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς τὰ περιοδικὰ Ἑβδομάς, Μουσεῖον, Παναθήναια, Ἑστία, Νέα Ἑστία καὶ ἄλλα περιοδικὰ καὶ ἡμερολόγια.

Β' ΔΡΑΜΑΤΑ ΕΜΜΕΤΡΑ

- 1) Οἱ ἀγῶνες τοῦ Σουλίου εἰς πράξεις 5, βραθευθὲν ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» (Ἀθῆναι 1900).
- 2) Διὰ τὴν τιμή, πράξεις 5 (Ἀθῆναι 1904).
Ἐκτὸς τούτων ἔχει καὶ ἀνέκδοτα τὰ ἑξῆς: 1) Χριστὸς καὶ ὁ Μωχαμέτης (Παιδομάζευμα). 2) Ἀντίοχος καὶ Στρατονίκη. 3) Καταστροφὴ τοῦ Γαρδικιοῦ. 4) Κυρὰ Φροσύνη.

Γ' ΠΟΙΗΜΑΤΑ

- 1) Στ' ἀδέρφια μας 1881.
- 2) Ἀγάπη. Ποίημα ἐπικολυρικὸν εἰς δύο μέρη. Ἀθῆναι 1897. Καὶ εἰς τρία μέρη. Ἀθῆναι 1905.
- 3) Ὁ μαρμαρωμένος Βασιληᾶς. Ἀθῆναι 1907.
- 4) Οἱ δύο Κωνσταντῖνοι. Ἀθῆναι 1917.
- 5) Ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης. Ἀθῆναι 1923.
- 6) Οἱ θερίστρες· Νέα Ἑστία 1933.
- 7) Ἡ ὁμορφὴ νύφη (Ἑλλοπία Ἰωαννίνων 1931).
Ἐκτὸς τούτων κατέλιπε καὶ ἄλλα πρὸ παντὸς λυρικὰ ἀδημοσίευτα. Ἐγγραψεν ἐπίσης καὶ μίαν σειρὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μνημόσυνα», ἀφιερωμένα εἰς Μαβίλην, Ἀβέρωφ, Κρυστάλλην, Χαρίλαον Τρικούπην, Βίκτωρα Οὐγκώ, Γαριβάλδην Χάρις, καθὼς καὶ μίαν σειρὰν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὠρες» ἀναφερόμενα εἰς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους.

Δ' ΜΕΛΕΤΑΙ

- 1) Ἡ Δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἡπείρῳ καὶ τὰ δίκαια αὐτῆς. (Ἀθῆναι 1902).
- 2) Ἡ Ἡπειρος καὶ Ἀλβανία. Ἀθῆναι 1904.
- 3) Ἡ Ἡπειρος γεωγραφικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον (Ἑλληνισμὸς 1905).
- 4) Ἡ Ἡπειρος (Παναθήναια 1907).
- 5) Ἱστορικὸν τῆς ἀρπαγῆς τῶν 16 χωρίων τῆς ἐπαρχίας Φιλιατῶν. Ἀθῆναι 1914.
- 6) Ἡ Ἰμπλιακοποίησις τῶν 79 χωρίων τῆς Ἡπείρου καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν κατοίκων των πρὸς ἀνάκτησιν αὐτῶν ἐπὶ τε Τουρκοκρατίας καὶ Ἑλληνικοκρατίας. Ἀθῆναι 1915, καὶ πλεῖστα ἄλλα ἄρθρα δημοσιευθέντα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

Ε' ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

- 1) Ἑθνικά ἄσματα (1453—1821) Ἀθῆναι 1896 καὶ 1902.
- 2) Ὁ Κλειδωνᾶς (Ἡμερολόγιον Ἀσωπίου 1890).
- 3) Αἱ Ψάλτριαι τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς (Ἡμερ. Ἑστία 1891).
- 4) Ἡ πρώτη Μαΐου στὴν Ἑλλάδα (Ἑστία 1890).
- 5) Πανήγυρις τοῦ Πηλοῦ ἐν Ἡπείρῳ (Ἀττικὸν Ἡμερ. 1887).
- 6) Τὰ αὐτιά τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (Ἑστία 1895).
- 7) Ἡ χελιδόνα τοῦ Μαρτίου (Ἑθνικὴ ἀγωγή 1899).

Ἐκτὸς τούτων ἔγραψε γλωσσάριον Ἡπειρωτικόν, τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη ἀπὸ γλωσσικὴν Ἑταιρίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ γλωσσάρια ἀναφερόμενα εἰς τὰ ὀνόματα τῶν ζώων καὶ τοῦ ποιμενικοῦ βίου, ὥς καὶ γλωσσάριον τῶν Τουρκικῶν λέξεων ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἄλλα.

Ἐκτὸς τούτων μετέφρασεν Ὡδὰς τοῦ Θεοκρίτου (Ἑλλοπία Ἰωαννίνων 1931), ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ βουκολικά τοῦ Βεργιλίου (αὐτόθι). Ἐγραψε γραμματικὴν τῆς δημοτικῆς γλώσσης, μελέτην διὰ τὸν Πέρσην ποιητὴν Φιδουρσί (Καθημερινὴ 1936). Ὁ Χρηστοβασίλης ἐγνώριζε Γαλλικά, Ἀγγλικά, Τουρκικά, Ἀλβανικά καὶ Περσικά καὶ ἦτο ἓνα ἀπὸ τὰ καθολικά καὶ ἐργατικά πνεύματα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὁ θάνατός του ἀπεστέρησε τὰ Ἑλληνικά γράμματα ἑνὸς λογοτέχνου ἰδιοτύπου διὰ τὴν Ἡπειρον καὶ ἑνὸς μαχητοῦ ἰδιορρύθμου. Τὸ μεγαλύτερον καὶ εὐλαβέστερον Μνημόσυνον πρὸς τὸν ἐκλιπόντα Ἡπειρώτην λογοτέχνην θὰ εἶναι ἡ ἔκδοσις τῶν Ἔργων του. Ἡδὴ ὁ Δῆμος Ἰωαννιτῶν ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ τὰ Γιαννιώτικα διηγήματα καὶ ἐλπίζομεν ταῦτα νὰ ἐπακολουθήσουν καὶ τὰ ἄλλα ἀνέκδοτα.

Ὁ γράφων τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμάς, συνδεόμενος διὰ στενῆς φιλίας μὲ τὸν ἀποθανόντα λογοτέχνην, λογίζεται εὖτυχῆς διότι ἐπρωτοστάτησε κατὰ τὸ 1935 εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῆς 50ετηρίδος τοῦ λογοτεχνικοῦ ἔργου τοῦ Χρηστοβασίλη ἐν τῇ Λέσχῃ Ἰωαννίνων, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ μεγαλύτερος φόρος τιμῆς εἰς τὸν ἐκλιπόντα Ἡπειρώτην λογοτέχνην. Ἀπέθανε τὴν 21ην Φεβρουαρίου 1937 εἰς Ἀθήνας καὶ ἐτάφη δημοσίᾳ δαπάνῃ. Ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔλαβε τὸ λογοτεχνικὸν βραβεῖον 20.000 δραχ. τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτῆρος διὰ τὰς πολλὰς καὶ ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας του εἰς τὴν πατρίδα καὶ τὰ Ἑλληνικά γράμματα.

ΧΡΗΣΤΟΣ Ι. ΣΟΥΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΕΝΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΒΙΒΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΛΗ—ΠΑΣΑ

I

Εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἱστορικῶν μονογραφιῶν αἱ ὁποῖαι ἐκδίδονται ἐν Παρισίοις ὑπὸ τὸν τίτλον «*Les grandes Figures de l'Orient*» συγκαταλέγεται καὶ ἓνα νέον βιβλίον περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ τῆς καθόλου δράσεως τοῦ πολυθρυλήτου Σατράπου τῆς Ἡπείρου Ἀλῆ - Πασᾶ, ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Γάλλου Gabriel Rémérand μὲ τὸν τίτλον: «*Ἀλῆς—ὁ Τεπελεν-λῆς—Πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων*» (1744—1822).

Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ἐπεξηγεῖ εἰς τὸν πρόλογόν του, δὲν ἐσκόπει ἀσχολούμενος μὲ τὴν προσωπικότητα τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ νὰ ἐπαναλάβῃ ὅσα οἱ πολυάριθμοι μέχρι τοῦδε βιογράφοι, περιηγηταί, ὑπομνηματισταὶ ἢ ἱστορικοὶ ἔγραψαν περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐφιλοδόξησε νὰ παρουσιάσῃ καὶ τι καινούργιο.

Εἰς τὴν ἔρευνάν του αὐτὴν εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν μελέτην τοῦ Ἀρχείου τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλλικῆς Πρεσβείας καὶ ἐκεῖ ἀνεῦρε πολυάριθμα ἱστορικὰ ἔγγραφα, μερικὰ τῶν ὁποίων ἐχρησιμοποίησε πρὸ αὐτοῦ καὶ ὁ Borpe² εἰς τὸ γνωστὸν ἔργον του περὶ Ἀλβανίας καὶ Μ. Ναπολέοντος.

Μεταξὺ τῶν ἔγγράφων τοῦ εἰρημένου Ἀρχείου ὑπάρχει καὶ ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Γάλλου Προξένου ἐν Ἀρτῇ Grimaldi (1794) μὲ τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπίσης ἡ ἀλληλογραφία τοῦ γνωστοῦ Rouqueville Γενικοῦ Προξένου ἐν Ἰωαννίνοις (1806—1815) μὲ τὴν ἰδίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει Πρεσβείαν, ἐν τέλει δὲ μεταξὺ ἄλλων καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ πρὸς τὸν Γάλλον Πρεσβευτὴν ἐν

1) Ὁ ἀκριβὴς τίτλος εἰς τὸ πρωτότυπον : Gabriel Rémérand, *Ali de Tébelen.—Pacha de Janina.* (1744—1822), Paris 1928.

2) Borpe, *L' Albanie et Napoléon*, Paris 1914.

Κωνσταντινουπόλει Aubert—Dubayet ὡς καὶ τὸν Γάλλον στρατηγὸν Sebastiani (1794—1820).

Παρεμπιπτόντως θὰ ἔπρεπε νὰ μνημονευθῇ ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐπεσκέφθη πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου καὶ τὰ *Γιάννινα*, ὅπου ὁ μὲν ἀείμνηστος Διευθυντὴς τῆς «Ἡπείρου» Γ. Χατζῆς (*Πελλερεν*) ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν του πρὸς μελέτην ἄρθρα διαφέροντα γιὰ τὸν Ἀλῆ - Πασᾶ καὶ τὰ Παλιὰ Γιάννινα, ὁ δὲ ἀξιότιμος Κος Ἰωάννης Λάπας—ἀντιπρόσωπος τῆς Γαλλίας ἐν Ἡπείρῳ—τοῦ ἐπρομήθευσεν ἀρκετὸν φωτογραφικὸν ὕλικὸν γιὰ τὰ *Γιάννινα* καὶ τὸ *Νησί*.

Εἶναι εὐλόγον ἐπομένως—κατόπιν τῶν ἀνωτέρω—νὰ διερωτᾶται τις ἀπὸ καθαρῶς Ἡπειρωτικῆς πλευρᾶς καὶ ἀπόψεως ἐὰν πράγματι καὶ τι καινούργιο προσφέρεται εἰς τὰ μέχρι τοῦδε διὰ τοῦ φακοῦ τῆς μυθιστορίας ἐν πλείστοις σκιαγραφηθέντα τόσον περὶ τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ, ὅσον καὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ἡπείρου γενικώτερον.

II

Διὰ νὰ κρίνουν οἱ ἀναγνώσται περὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς ἀντικειμενικότητος τῆς συγγραφῆς θὰ δώσωμεν μίαν περίληψιν τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως περὶ τῆς καταστάσεως ἐν Ἡπείρῳ κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς.

Ἡ ἱστορικὴ διευκρίνησις τοῦ ὥς ἄνω σημείου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν περίοδον τῶν προηγουμένων αἰώνων τῆς Τουρκοκρατίας ἀποτελεῖ τὸ πλεόν ἀξιοπρόσεκτον σημεῖον διὰ μίαν προοπτικὴν γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ ἀντικρουσθῶν αἱ μεγάλαι γραμμαὶ τῆς ἱστορίας τῆς Ἡπείρου ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Κατὰ τὸν Gabriel Rémérand¹, εἰς τὸ λυκόφως τῆς εἰσόδου τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Ἡπειρωτικῆς ἱστορίας ἡ διοίκησις τῆς Ἡπείρου εὗρίσκετο εἰς τὰς χεῖρας τῶν τριῶν Πασάδων,—*Ἰωαννίνων*, *Δελβίνου* καὶ *Παραμυθίας*—οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο συνήθως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Ὀθωμανικῆς κατοχῆς μεταξὺ τῶν ἰσχυροτάτων ἐντοπίων οἰκογενειῶν.

Ἡ περιοχὴ τῆς *Χιμάρρας*, τὸ *Γαρδίκι*, τὸ *Ἀργυρόκαστρον* καὶ τὸ *Σοῦλι* διετήρουν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Πασάδων τὴν ἀνεξαρτησίαν των καὶ ἐπλήρωνον ἕνα ἐλάχιστον ἐτήσιον φόρον ὁ ὅποιος ἐνεῖχε μᾶλλον τὸν χαρακτῆρα συμβολικῆς ἐξαρτήσεως παρὰ πραγματικῆς φορολογίας.

Αἱ περιοχαὶ αὗται ἀπετέλουν τρόπον τινὰ μικρὰς Δημοκρατίας αὐτο-

1) Gabriel Rémér and, Ali de Tébelen—Pacha de Janina, (1744—1822), Paris 1928 σελ. 21—24.

διοικουμένας, ὑπερηφανεύοντο δὲ διὰ τὴν ἐλευθερίαν των, ἐνῶ ἐπέσυρον παραλλήλως τὸ μῖσος τῶν γειτόνων των.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς Ἑπείρου ἦτο ὑποτεταγμένον εἰς τοὺς *Μπέηδες* καὶ τοὺς *Ἀγάδες*, ὑποτελεῖς τῶν τριῶν Ἑπειρωτῶν Πασάδων, ἀπογόνων ἀρχαίων Ἀλβανῶν φυλάρχων ἀσπασθέντων τὸν Ἰσλαμισμόν κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα.

Οἱ *Μπέηδες* λοιπὸν αὐτοὶ καὶ οἱ *Ἀγάδες* ἰδιοκτῆται τοῦ ἐδάφους ἦσαν καὶ οἱ πραγματικοὶ κυρίαρχοι.

Ἐγκατεστημένοι ἀπὸ αἰώνων εἰς τὴν Ἑπειρον εἶχον ὀργανωθῆ ἅπασης ἀπόψεως διαθέτοντες καὶ ἐνόπλους δυνάμεις ἢ πρὸς διαρπαγὴν τῶν γειτονικῶν περιοχῶν τῶν τυχόν ἐχθρῶν των *Μπέηδων* ἢ πρὸς ἀντίστασιν καὶ εἰς αὐτοὺς τούτους ἀκόμη τοὺς Πασάδες εἰς τοὺς ὁποίους ἡρνοῦντο πλειστάκις τὴν καταβολὴν τῆς φορολογίας.

Παροδικῶς οἱ Πασάδες ἐγίνοντο κυρίαρχοι, ἀλλὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ βλέπουν τὴν προσωρινὴν των αὐτὴν ἐπιτυχίαν κινδυνεύουσιν ἢ ἀπὸ μίαν ἐπανάστασιν τῶν ὑπηκόων των Τουρκαλβανῶν ἢ ματαιουμένην ἀπὸ τὰς ραδιουργίας τῶν διαφόρων *Μπέηδων* καὶ *Ἀγάδων* παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ.

Καὶ παρουσιάζεται μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἀνωτέρω γενικῆς εἰκόνης τὸ ἑξῆς γεγονός.

Ἄν καὶ ἦσαν ἐχθροὶ μεταξύ των οἱ διάφοροι αὐτοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι *Φεουδάρχαι Μπέηδες* καὶ *Ἀγάδες*, ἐν τούτοις ὅμως συνηνοῦντο καὶ συνεννοοῦντο διὰ τὴν διατήρησιν τῆς *τυραννικῆς των κυριαρχίας* ἐπὶ τῶν χριστιανῶν ὑπηκόων καὶ διὰ τὴν ὑποταγὴν τυχόν χριστιανικῶν περιοχῶν αἱ ὁποῖαι ἔμενον ἀνεξάρτητοι.

Καὶ ἔτσι:

Χριστιανοὶ καὶ Μωαμεθανοὶ ἔζων εἰς μίαν διαρκῆ ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ παροδικὰς μόνον διακοπὰς καὶ ἀναπαύλας τῶν ἐχθρικῶν των σχέσεων.

Τὰ μίση ἅτινα εἶχον ἐπισωρευθῆ εἰς τὰς ψυχὰς ἀπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας εἰς τὴν Ἑπειρον μεταξύ Μουσουλμάνων κατακτητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ ἐδάφους *Μπέηδων* καὶ *Ἀγάδων* ἀφ' ἑτέρου, ὥς καὶ τῶν ὑποτεταγμένων Χριστιανῶν οἱ ὁποῖοι διεξεδίκουν τὰ ἴδια ἐδάφη μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς *Μπέηδες* καὶ *Ἀγάδες*, ἐγέννησαν μίαν δυσπιστίαν εὐλογοφανῇ ἢ ὁποία ἐξειλίχθη μὲ τὸν χρόνον εἰς μίαν φανεράν ἐχθρότητα.

1) *Ἀραβαντινοῦ Σπ.* Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ—Πασᾶ τοῦ Τεπελενλή. Ἀθήναι 1895 σελ. 6—7 (προλεγόμενα): «Οἱ ἰσχυροὶ *Μπέηδες* καὶ *Ἀγάδες* ἦσαν τρόπον τινὰ ἀρχηγοὶ ληστρικῶν συμμοριῶν ἐπὶ τὸ συστηματικώτερον ὀργανωμένων».

2) *Ἀραβαντινοῦ Παν.* Χρονογραφία τῆς Ἑπείρου, Ἀθήναι 1856 Τόμ. Α' σελ. 239—240.

Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς οἱ πόλεμοι ποὺ ἐλάμβανον χώραν μεταξύ των ἔπερναν τὸν χαρακτήρα θηριώδους ἐκδικήσεως, ἐνῷ δὲ ἡ δυσπιστία ἐκυριάρχει ἑκατέρωθεν καὶ οἱ Χριστιανοὶ ὑπέφερον, *παραλλήλως καὶ ἡ κυριαρχία ἡ Ὀθωμανικὴ εἰς τὴν Ἡπειρον παρέμενεν οὐσιαστικῶς νεκρὸν γράμμα.*

Ἀκόμη καὶ κατὰ τὰς περιόδους ποὺ παρετηρεῖτο ὕφεις καὶ ἀνακωχὴ εἰς τὰς σχέσεις Ἀλβανῶν καὶ Χριστιανῶν, οἱ Ἀλβανοὶ Μπέηδες καὶ Ἀγάδες ἐνήργουν τὰς εἰρηνικὰς τρόπον τινὰ ἐπιδρομάς των εἰς τὰ *χριστιανικὰ χωρία* καὶ ἐλεηλάτουν πολυειδῶς καὶ πολυτρόπως ταῦτα.

Ὅλα αὐτὰ ὅμως ἐνῷ ἐγεφύρωνον τὸ χάσμα μεταξύ Ἀλβανῶν καὶ Χριστιανῶν ἐδημιουργοῦν παραλλήλως μίαν ἀτμόσφαιραν ἀγωνίας διὰ τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς καὶ μίαν διαρκῆ σκέψιν τούτων πρὸς *ἄμυναν καὶ συνεννόησιν* ἢ ὁποία ἔφθανε πολλάκις καὶ εἰς συμμαχίαν μὲ τοὺς Τούρκους Πασάδες.

Ἡ πολύπλοκος αὐτὴ κατάστασις τῶν ἐξωτερικῶν οὕτως εἰπεῖν σχέσεων μεταξύ κατακτητῶν καὶ ὑποτεταγμένων ἐπετείνεται καὶ ἀπὸ τὰς μεταξὺ των θρησκευτικὰς διαφορὰς.

Οἱ κατακτηταὶ ἦσαν Τοῦρκοι τὴν καταγωγὴν, συνεπῶς πιστοὶ καὶ φανατικοὶ ὑποστηρικταὶ τῆς θρησκείας των, ἐνῷ ἀντιθέτως οἱ ἐξισλαμισθέντες Ἀλβανοὶ ἀντεπροσώπευον *ἓνα ὑποπτον Μωαμεθανισμόν ἀνάμικτον μὲ χριστιανικὰς δοξασίας.*

Πλεῖστοι μεταξύ αὐτῶν ἡγνούν τὰ δόγματα καὶ τὰς παραδόσεις τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, ἔπινον κρασί, ἐπέτρεπον εἰς τὰς γυναῖκάς των νὰ περιφέρονται χωρὶς τὸν φερειζέ, *συνεώρταζον μὲ τοὺς Χριστιανοὺς τὴν ἐορτὴν τῆς Παναγίας* καὶ δὲν ἦσαν παρὰ κακοὶ Χριστιανοὶ περιβεβλημένοι τὸν *μανδύαν τοῦ Ἰσλαμισμού.*

Μεταξὺ αὐτῶν ἰδίως ἡ αἵρεσις τῶν *Bektachis*, οἱ ὁποῖοι ἡγνούν τὴν προσευχὴν καὶ συνεπῶς ἐθεωροῦντο ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων Μωαμεθανῶν ὡς ἄθεοι, ἡρρίθμει πολυαρίθμους ὁπαδούς.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω αἷτια τῆς διαφωνίας πρέπει νὰ προσθέσῃ τις ἀκόμη τὰς διαφορὰς τῆς *φυλῆς* καὶ τῆς *γλώσσης.*

Ἀλβανοί, Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι, ἀπετέλουν λαοὺς μὲ διάφορα ἰδιώματα ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον ἐπέφερε τὴν μεγαλυτέραν σύγχυσιν ἦτο ἡ *κοινωνικὴ ὀργάνωσις τῶν Ἀλβανῶν* τόσον εἰς τὰς πόλεις ὅσον καὶ εἰς τὰ Ἀλβανικὰ χωρία.

Γενικά:

Ἡ Ἡπειρος καὶ ἡ Ἀλβανία ἐπαρουσίαζον κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα τὴν εἰκόνα χώρας ἀναρχουμένης ἀπὸ ἐπαναστάσεις ἐναντίον τῆς Σουλτανικῆς διοικήσεως.

Τὰ Ὀθωμανικὰ στρατεύματα δὲν κατώρθωναν νὰ διεισδύσουν παρὰ μὲ ἐπιφύλαξιν καὶ ὑποψίαν εἰς τὰς περιοχὰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἦσαν ὀχυ-

ρωμέναι φυσικῶς καὶ κατφοῦντο ἀπὸ πληθυσμοὺς σχεδὸν ἀπολιτίστους, πληθυσμοὺς ὅμως οἱ ὅποιοι ἦσαν συνηθισμένοι ἀπὸ τῆς μικρᾶς ἡλικίας εἰς τὸν πόλεμον καὶ συνεπῶς ἐρριψοκινδύνευον καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἑτοιμοὶ πάντοτε νὰ ἀντιταχθοῦν κατὰ τῆς Σουλτανικῆς κυριαρχίας¹.

Ἡ ἀναρχικὴ αὐτὴ κατάστασις ὑποβοηθεῖτο καὶ ἀπὸ τὴν Κεντρικὴν Κυβέρνησιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεκράτουν διχογνωμίαι καὶ ἡ ὁποία ἠκολούθει ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν πολιτικὴν τῆς Ἑνετικῆς δημοκρατίας ἔναντι τῶν περιοχῶν τῶν Ἀλβανικῶν παραλίων.

Ὑπεστήριξε δὴλον ὅτι ἐναλλάξ, ἄλλοτε μὲν τοὺς τοπικοὺς φεουδάρχας Μπέηδες καὶ Ἀγάδες ἔναντίον τῶν Πασάδων τῆς, ἄλλοτε δὲ τοὺς Μουσουλμάνους ἔναντίον τῶν αὐτονόμων Χριστιανικῶν περιοχῶν καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει διετήρει εἰς τὴν χώραν τὴν ἀταξίαν, τὴν σύγχυσιν καὶ τὸν πόλεμον.

Ἴδου ἡ κατάστασις τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἡ φιλόδοξος φυσιογνωμία τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ ἔκαμε τὴν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς Ἡπείρου ἐμφάνισίν της.

III

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω συντόμου σκιαγραφίας εἰς τὴν ὁποίαν κατεβλήθη προσπάθεια νὰ ἀποδοθῇ τὸ πνεῦμα τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὑποστηριζομένων γνωμῶν, ὑπάρχει μία ἀδρὰ καὶ καταπληκτικῆς ἀληθείας ἱστορικὴ ἀπεικόνισις, τὴν ὁποίαν δὲν μᾶς ἔδωκαν αἱ μέχρι τοῦδε ἱστορικαὶ περὶ Ἡπείρου ἔρευναι, δεδομένου ὅτι τὰ ἱστορικὰ δοκίμια καὶ αἱ Χρονογραφία τῶν διαφόρων Ἡπειρωτογράφων δὲν στηρίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς πηγὰς καὶ Ἀρχεῖα, ἡμεῖς δὲ δυστυχῶς οἱ νεώτεροι ἀναμασσῶμεν διαρκῶς τὰς μαρτυρίας τῶν παλαιότερων Ἡπειρωτογράφων νομίζοντες ὅτι μὲ ἓνα δῆθεν ἐπιστημονικὸν καὶ νεώτερον κασσιτέρωμα γράφομεν Ἱστορίαν τῆς Ἡπείρου!!

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς προοπτικῆς καὶ τῶν μεγάλων γραμμῶν γύρω ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἐκυλίετο ἡ συλλογὴ ὕλικου πρὸς διευκρίνησιν τῆς Ἡπειρωτικῆς Ἱστορίας τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, πρέπει—καθ' ἡμᾶς τοῦλάχιστον—νὰ τονισθῇ καὶ νὰ κατανοηθῇ τὸ ἑξῆς:

Εἰς τὴν Ἡπειρον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος ἔχομεν, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἐπισήμων διπλωματι-

1) Ἀραβαντινοῦ Σπ. Ἱστορία Ἀλῆ - Πασᾶ τοῦ Τεπελενλή, Ἀθῆναι 1895 σελ. 6—7. (Προλεγόμενα). «Ἐν ταῖς Ἡπειρωτικαῖς καὶ Ἀλβανικαῖς ἰδίαις χώραις ὑφίστατο ποιά τις ἡμιανεξαρτησία συμβιβασομένη πληρέστατα πρὸς τὴν ἡμιαγρίαν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν τῶν ἐν αὐταῖς κατοίκων».

2) Z i n k h e i s e n, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, Gotha, 1855 σελ. 573—574. Πρβλ. ὡσαύτως V o n H a m m e r. Geschichte des Osmanischen Reiches, Pest 1884 σελ. 340.

κῶν ἐγγράφων καὶ ἐκθέσεων, φαινομενικῶς μὲν *μίαν σκιώδη*¹ ἐπικυριαρχίαν *Μωαμεθανικήν*, οὐσιαστικῶς ὅμως *μίαν πραγματικήν τυραννίαν φεουδαρχικῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων*.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὑπῆρξεν ἐποχὴ (περὶ τῷ 1850 περίπου, οὐχὶ ὅμως καὶ δι' ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου συγχρόνως) κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Τουρκία κατώρθωσε νὰ θραύσῃ, παρὰ τὴν τρομερὰν ἀντίστασιν τῶν Ἀλβανῶν Μπέηδων καὶ Ἀγάδων, ἐνόπλιως τὰς δυνάμεις των, δὲν ἦτο δυνατόν ὅμως νὰ μεταβάλῃ ταυτοχρόνως καὶ τὸν χαρακτῆρα τούτων, ὥς ἐπίσης καὶ τὰς ἐπὶ ἑκατονταετηρίδων ὀλοκλήρων στηριζόμενας παλαιὰς παραδόσεις καὶ συνηθείας, οὔτε δὲ ἦτο ἐπίσης κατορθωτὸν τὸ τμήμα ἐκεῖνο τῆς Ἡπείρου, τὸ ὁποῖον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχεν ὥς ἀποκλειστικὸν προορισμὸν τὸν πόλεμον καὶ τὴν λαφυραγωγίαν, νὰ μεταβληθῇ ἀποτόμως εἰς ἡσύχους καὶ ἐργατικούς πολίτας.

Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς ἀπέτυχον καὶ τὰ κατὰ καιροὺς σχέδια τῶν πολιτικῶν μεταρρυθμίσεων² τῆς Ὑψηλῆς Πύλης σχετικῶς μὲ τὴν Ἡπειρον.

Γενικὰ δέ, ὅπως καὶ ὁ Gabriel Rémérand παρατηρεῖ³ εἰς τὸ ἔργον του, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως ἡ *Ἱστορία τῆς Ἡπείρου* δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ μία μικρὰ ἄλυσσος ἐπαναστάσεων, αἱ ὁποῖαι ὅμως κατεστέλλοντο μὲ σκληρότητα ἀπὸ τοὺς κυριάρχους.

Αὐτὸς δὲ εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐξέλεγε σταθερῶς Πασάδες διὰ τὸ Σαντζάκιον Ἰωαννίνων, ἀπὸ τοῦ 16ου αἰῶνος καὶ ἔντεϋθεν, ἀπογόνους μιᾶς οἰκογενείας⁴ Τουρκικῆς καταγωγῆς καὶ ἡ ὁποία ἦτο πιστὴ διὰ μέσου τῶν αἰώνων εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν.

Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀλῆ - Πασᾶ εἰς τὴν σκηνὴν ἀνέτρεψε τὴν καθιερωθεῖσαν παράδοσιν καὶ ἡ φιλοδοξία του ἡ ἀμέτρητος ἐνεκαίνιασε νέον ρυθμὸν ἐξελίξεως ἱστορικῶν γεγονότων ἐν Ἡπείρῳ.

Ἀπὸ τὰ ποραπάνω μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ ἐκτιμῇ πόσον βαθυστόχαστα ἐξετάζονται μερικὰ σημεῖα τῆς Ἡπειρωτικῆς μας Ἱστορίας ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς Γάλλου λογίου, πρὸς τὸν ὁποῖον ὀφείλεται κάθε ἔπαινος καὶ ἐκτίμησις, διὰ τὴν εὐσυνείδητον ἱστορικὴν ἐργασίαν του περὶ Ἀλῆ - Πασᾶ.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ ΣΟΥΡΛΑΣ

1) Z i n k h e i s e n, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, 1855. Gotha, Dritter Theil σελ. 127—133, (Die Provinzialverwaltung und ihre Umwandlungen—Schattenseiten der Provinzialverwaltung).

2) Z i n k h e i s e n, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, 1863, Gotha σελ. 318—347.

3) G a b r i e l R é m é r a n d, Ali de Tébelen—Pacha de Janina, Paris 1928 σελ. 37.

4) Πρόκειται περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀρσλάν—Πασᾶ Ζαδέ.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΡΙΣΙΣ

ὕπο

ΣΤΙΛΠΩΝΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Τακτικοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης

Τὰ Ἑπειρωτικά Χρονικά, ἀθλοθετοῦντος τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Θεσσαλονίκης *Περικλέους Κ. Βιζουκίδου*, προεκήρυξαν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1937 διαγωνισμόν περισυναγωγῆς λαογραφικῆς ὕλης, ἥς κύριον θέμα ὠρίσθη «τὸ λαϊκὸν ἑορτολόγιον καὶ τὰ κατ' αὐτὸ ἔθιμα, δοξασίαι, παραδόσεις, ᾠσματα, στίχοι καὶ παροιμιαί». Εἰς τὸν διαγωνισμόν τοῦτον ὑπεβλήθησαν αἱ ἀκόλουθοι, δεκαοκτὼ τὸν ἀριθμόν, συλλογαί.

1) Σακκά Γεωργίου, Ἑρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν, Καμάρινα Πρεβέζης. 4ον σελ. 5.

2) Ἰκκου Γεωργίου, Κ. Ἀπαντήσεις διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Βουλιάσσα-Ἰωαννίνων. 4ον σελ. 4.

3) Τόλη Ἀποστόλου, Ἀπαντήσεις τοῦ ἀντιτύπου Λαϊκὴ λατερεία Στίλπωνος Π. Κυριακίδου. Κουκούλι Πρεβέζης. 4ον σ. 3.

4) Μήτσου Βασ., Ἀπαντήσεις ἐπὶ ἐρωτημάτων διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Παναγιὰ-Πρεβέζης. 4ον σ. 4.

5) Γεωργίου Ἀλεξάνδρου, Ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Λούτσα-Πρεβέζης. 4ον σ. 12.

6) Τάτη Παύλου, Ἀνεπίγραφον. Πληκάτι Κονίτης. 4ον σ. 15.

7) Νταλαμάγκα Λ., Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Γοργόμυλος Πρεβέζης. 4ον σ. 16.

8) Νάσκαρη Σπ., Ἀπάντησις εἰς διάφορα ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Νικολίτσι Πρεβέζης. 4ον σ. 12.

9) Δάνου Δημ., Ἔθιμα ποῦ ἀφοροῦν τῇ λαϊκῇ λατρείᾳ. Βίτσα - Ζαγορίου. 4ον σ. 10.

10) Καλαμπόκη Γεωργ., Ἀπαντήσεις διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν τοῦ χωρίου Μιχαλητοῦ Ἰωαννίνων κατὰ τὰ ἐρωτήματα (λαϊκὸν ἑορτολόγιον) τοῦ καθηγητοῦ κ. Στίλπωνος Κυριακίδου. Μιχαλήτσι - Ἰωαννίνων. 4ον σ. 16.

11) Λεοντίου Κυρ., Ἀπαντήσεις διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν κατὰ τὰ ἐρωτήματα (λαϊκὸν ἑορτολόγιον) τοῦ καθηγητοῦ κ. Στίλπωνος Κυριακίδου. Ζαγορίτσι Ἰωαννίνων. 4ον σ. 11.

12) Νικάκη Ἀθ., Ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Καμπή-Πρεβέζης. 4ον σ. 21.

13) Στεργίου Νικολ. Γ., Ἀπάντησις διὰ ἐρωτήματα τῆς λαϊκῆς λατρείας. Ἀγναντα-Ἀρτης. 4ον σ. 24.

14) Νέγιου (:), Ἰω., Ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα κ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδου διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν, Γαννάδι-Κονίτσης 4ον σ. 18.

15) Κολοβοῦ Φιλ. Δ., Συλλογὴ λογογραφικοῦ ὕλικου νομοῦ Ἀρτης διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν. Α' Λαϊκὸν ἑορτολόγιον. Ἀρτα. 8ον σ. 57.

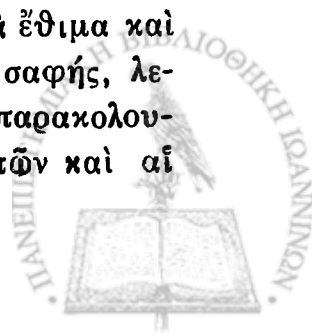
16) Ἀφεντουλίδου Παρ., Λαϊκὸν ἑορτολόγιον χωρίου Ριζῶν-Ἠπείρου, Σινώπης-Πόντου. 4ον σ. 38.

17) Χριστογιώργου Χρ., Συλλογὴ λογογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ μέρους τοῦ νομοδιδασκάλου Πατέρου-Ἰωαννίνων μετὰ ἐρώτηματα διὰ τὴν λαϊκὴν λατρείαν (Α' Λαϊκὸν ἑορτολόγιον) τοῦ κ. Στίλπωνα Π. Κυριακίδου. Πάτερο-Ἰωαννίνων. 4ον σ. 27.

18) Γκατσοπούλου Σταύρου, Ἀπαντήσεις ἐπὶ τῶν ἐρωτημάτων «Περὶ λατρείας λαϊκῆς» τῶν τεθέντων ὑπὸ τοῦ κ. καθηγητοῦ Στίλπωνος Κυριακίδου. Μολυβδοσκεπάστο-Κονίτσης. 4ον σ. 51.

Ὁ διαγωνισμὸς διενεργήθη ἐπὶ τῇ βάσει λεπτομεροῦς ἐντύπου ἐρωτηματολογίου, ἀποσταλέντος εἰς τοὺς κατὰ τόπους ἐπιθεωρητὰς πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς ὑπαίθρου μετὰ συστάσεως ὅπως μετάσχουν τούτου ἀπαντῶντες εἰς τὰ ἐρωτήματα. Ἐν τούτοις, παρὰ τὴν σύστασιν ταύτην, διὰ τὴν ὁποίαν χάριτες ὀφείλονται εἰς τοὺς κ. ἐπιθεωρητὰς ἢ συμμετοχὴ τῶν μόνων, ὥς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν, δυναμένων νὰ συμβάλουν εἰς τὴν περισυλλογὴν καὶ περισωσιν τοῦ λογογραφικοῦ θησαυροῦ, ὑπῆρξε μᾶλλον πενιχρά, ἔναι δὲ τῶν ἀπαντήσεων ἀπλῶς τυπικαί, γενόμεναι μόνον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐντολῆς καὶ ὅχι ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν λαϊκὴν ζωὴν καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῆς, τὴν ὁποίαν ὁ ἔχων πλήρη συνείδησιν τῆς εὐρείας αὐτοῦ μορφωτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀποστολῆς διδάσκαλος ἔργον ἔχει πρῶτον νὰ γνωρίσῃ καὶ ἐννοήσῃ, ἔπειτα δὲ νὰ καλλιεργήσῃ τονίζων καὶ ἐνισχύων καὶ ἐξυψῶν τὸν πάτριον καὶ ἐθνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

Ἐν τῇ προκηρύξει τοῦ διαγωνισμοῦ ἀνεγράφετο ὅτι οἱ συλλογεῖς ἔπρεπε 1) νὰ μὴ περιορισθῶσιν εἰς γενικότητας, ἀλλὰ νὰ ἐρευνήσωσι τὰ ἔθιμα καὶ τὰ συναφῆ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ, 2) ἢ ἐκθεσίς αὐτῶν νὰ εἶναι σαφής, λεπτομερειακὴ καὶ ἀπέρριτος, εἰ δυνατόν δὲ εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα, παρακολουθοῦσα τὴν ἀπλὴν ἐκφράσιν τῶν χωρικῶν. Τὰ ὀνόματα τῶν ἑορτῶν καὶ αἱ

εἰδικαὶ λέξεις, δι' ὧν δηλοῦνται πράγματα, δοξασίαι, ἔθιμα καὶ εἴ τι ἄλλο, νὰ καταγράφονται ἀπαραιτήτως εἰς τὸ ἰδίωμα τοῦ τόπου τῆς συλλογῆς, αἱ δὲ ἰδιωματικαὶ λέξεις νὰ ἐρμηνεύωνται ἐν ὑποσημειώσεσι, 3) νὰ ἀναγράφονται ἀπαραιτήτως ὁ τόπος τῆς συλλογῆς, ὡς καὶ τὰ πρόσωπα παρὰ τῶν ὁποίων ἠρῡσθη ὁ συλλογεύς, ἔτι δὲ καὶ ἂν ἔθιμόν τι ἐκ τῶν περιγραφομένων ζῇ ἀκόμη ἢ περιέπεσεν εἰς ἀχρησίαν. Τοὺς ὅρους τούτους ἔπρεπεν οἱ διαγωνιζόμενοι συλλογεῖς νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς συλλογῆς αὐτῶν. Δυστυχῶς ὅμως τοῦτο δὲν ἐγένετο ἐπαρκῶς. Βεβαίως αἱ περισσότεραι τῶν ὑποβληθεῖσων συλλογῶν ἐγένοντο πράγματι μετ' ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς, παρουσιάζουσιν ὅμως ἐλατιώματά τινα, τὰ ὁποῖα προέρχονται τοῦτο μὲν προφανῶς ἐκ ποιᾶς τινος ἀπειρίας τῶν συλλογέων περὶ τὸ ἔργον τῆς συλλογῆς λαογραφικοῦ ὕλικου, τοῦτο δ' ἴσως καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἀπαντῶντες εἰς ἐρωτήματα ἐνόμισαν ὅτι εἶναι ἀρκετὴ βραχεῖα καὶ περιληπτικὴ ἀπάντησις, ὡς γνωστῶν οὐσῶν εἰς τὸν ἐρωτῶντα τῶν λεπτομερειῶν. Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις εἶναι ἐσφαλμένη καὶ ἀντίκειται εἰς τὰς ὁδηγίας τῆς προκηρύξεως. Τὰ ἐρωτήματα δὲν ἐτέθησαν ὅπως δοθῇ ἀπλῶς ἀπάντησις καταφατικὴ ἢ ἀποφατικὴ, ἀλλ' ὅπως ἐξοικειώσωσι τὸν συλλογέα πρὸς τὴν φερομένην παρὰ τῷ λαῷ λαογραφικὴν ὕλην καὶ καταστήσωσιν αὐτὸν προσεκτικὸν ἐπὶ τῶν λεπτομερειῶν δξύνοντα τὴν παρατήρησιν αὐτοῦ, ἵνα μηδεμία πτυχὴ, μηδεμία λεπτομέρεια παραμείνῃ σκοτεινὴ καὶ ἀνεξερεύνητος. Ὡς πρὸς τὴν ἔκθεσιν τῶν παρατηρηθέντων, αὕτη δὲν ἔπρεπε μὲν νὰ εἶναι περιτολόγος, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ εἶναι καὶ περιληπτικὴ, παραλείπουσα τὰς λεπτομερείας, αἵτινες ἀκριβῶς εἰς τὰ λαογραφικὰ πράγματα ἐνέχουσι καὶ τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν. Ἄλλαι τινὲς ἀτέλειαι, ὡς πρὸς τὴν γλωσσικὴν ἰδίαν ἀπόδοσιν διαλεκτικῶν λέξεων καὶ φράσεων, ὀφείλονται εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαίων διαλεκτολογικῶν γνώσεων καὶ πείρας περὶ τὴν καταγραφὴν διαλεκτικῶν κειμένων. Γενικὴ εἶναι ἡ ἔλλειψις μνείας τῶν προσώπων, ἐξ ὧν ἠρῡσθη ἕκαστος τῶν συλλογέων.

Κατόπιν τῶν γενικῶν τούτων παρατηρήσεων, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐφαρμόζονται εἰς τὰς πλείστας τῶν ὑποβληθεῖσων συλλογῶν, ὡς πρὸς μίαν ἐκάστην ἰδιαιτέρως ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς :

Ἡ ὑπ' ἀρ. 1 συλλογὴ δὲν ἐξαντλεῖ ὁλόκληρον τὸ ἐρωτηματολόγιον φθάνουσα μέχρι τῆς 29ης Αὐγούστου. Τὰ μνημονευόμενα σχήματα ἄρτων καὶ πλακουντίων δὲν παρατίθενται, ὅπως καὶ τὰ συνοδεύοντα τὰ ἔθιμα ἄσματα. Ἡ ἔκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ περιληπτικὴ.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 2 συλλογὴ δὲν ἐξαντλεῖ τὸ ἐρωτηματολόγιον. Παρατρέχονται σπουδαῖαι ἐορταί, ὡς τὸ Πάσχα, ὁ ἅγιος Γεώργιος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς 24ης Ἰουνίου, ἐν τῷ συνόλῳ δὲ ἡ ἔκθεσις εἶναι λίαν περιληπτικὴ, ὅθεν καὶ ἐνιαχοῦ ἀσαφής.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 3 συλλογὴ παρέχει σποραδικὰς μόνον διὰ τινὰς τῶν ἐορτῶν πληροφορίας καὶ ταύτας περιληπτικῶς, χωρὶς προσπάθειαν συστημα-

τικῆς παρακολουθήσεως τοῦ ἐρωτηματολογίου καὶ σχετικῆς ἐρεῦνης.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 4 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν προσπάθειαν, ἀλλ' αἱ ἀπαντή-
σεις εἶναι λίαν περιληπτικά.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 5 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν προσπάθειαν καὶ παρέχει σπο-
ραδικῶς ἐνδιαφερούσας πληροφορίες. Ἐν τῷ συνόλῳ ὅμως αἱ περιγραφαὶ
εἶναι μᾶλλον περιληπτικά, λείπουν διαφωτιστικὰ σχήματα ὡς πρὸς τοὺς ἄρ-
τους καὶ τὰ περιγραφόμενα κουλλούρια, ἡ δὲ παρεμβαλλομένη ἐνδιαφέρουσα
λαϊκὴ διήγησις δὲν ἐκτίθεται ἀκριβῶς ὡς ὑπὸ τοῦ λαοῦ λέγεται, ἀλλ' ἐν
διασκευῇ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὰς δοξασίας, αἵτινες κατ' αὐτὸν
τὸν τρόπον γεννῶσι παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ ἀρκετὰς ἀπορίας. Οὕτω π.χ. εὐ-
θὺς ἐν ἀρχῇ λέγεται ὅτι κατὰ τὴν περίοδον τῶν Χριστουγέννων «εὐρίσκον-
ται εἰς τὴν γῆν δαιμόνια, τὰ ὅποια προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν εἰς τὴν με-
ρίδα των καὶ ἄλλους». Τοιαῦται ἐκφράσεις προκειμένου περὶ λαϊκῶν δοξα-
σιῶν εἶναι λίαν ἀσαφεῖς.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 6 συλλογὴ προερχομένη ἐξ ἀλβανογλώσσου χωρίου ἀποτε-
λεῖ ἀξιόλογον προσπάθειαν, παρέχουσα ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας, εἶναι
δὲ ἀξιέπαινος ἡ ἐκδήλωσις τῆς ζωνοῦς ἐπιθυμίας τοῦ συλλογέως, ὅπως συμ-
βάλλῃ εἰς τὴν γνῶσιν τῆς λαογραφίας τῆς πατρίδος του. Δυστυχῶς τὴν ἀξίαν
τῆς συλλογῆς μειώνει πολὺ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ συλλογεὺς προσεπάθησε νὰ
εὗρῃ, ὅπως ὁ ἴδιος λέγει, «τὸν πλέον συμβιβαστικὸν καὶ πλησιέστερον ὅρον
τῶν διαφορῶν ὀνομασιῶν τῶν ἐθίμων». Ἡ ἀλλοίωσις αὕτη τῶν πρωτοτύ-
πων ὀνομάτων ἀχρηστεύει κατὰ μέγα μέρος τὴν συλλογὴν.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 7 συλλογὴ ἐλέγχει ἀξιόλογον προσπάθειαν, παρουσιάζει
ὅμως καὶ ἐλαττώματα. Οὕτω π.χ. τὴν ἐμφάνισιν τῶν καλλικαντζάρων, τοὺς
ὁποίους ὀνομάζει διαβόλους, ἀποδίδει εἰς ἀπασχόλησιν τῶν ἀγγέλων περὶ
τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἐν γένει δὲ ὁμιλεῖ περὶ διαβόλου, ἐπιθυμοῦντος
νὰ βλάβῃ τοὺς χριστιανούς. Ταῦτα ἐλέγχουν οὐχὶ ἀκριβῇ παρατήρησιν ἢ ἀλ-
λοίωσιν τῶν λαϊκῶν δοξασιῶν εἴτε ὑπὸ τοῦ συλλογέως εἴτε ὑπὸ τοῦ πληρο-
φοριοδότη τοῦ αὐτοῦ. Ὁ συλλογεὺς δὲν κατορθώνει νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ λαϊκὸν
πνεῦμα.

Ἐπίσης παραλείπει τὰ ἄσματα παραπέμπων τὸν ἀγωνοθέτην εἰς νέαν
ζήτησιν αὐτῶν, δὲν παραθέτει δὲ καὶ διαφωτιστικὰ σχέδια τῶν περιγραφο-
μένων ἄρτων καὶ κουλλουριῶν.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 8 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν προσπάθειαν, λείπουν ὅμως χα-
ρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι, πιθανῶς λόγῳ τῆς περιληπτικότητος τῶν ἀπαν-
τήσεων. Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ σύγχυσις τῶν καλλικαντζάρων μὲ τὰς νε-
ράϊδας, ἡ ὁποία ὀφείλεται ἴσως εἰς ἀτελεῖς πληροφορίες τοῦ πληροφορο-
δότη.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 9 εἶναι ἀξιόλογος διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ
τὰς ἡμέρας τοῦ Δωδεκαημέρου δοξασιῶν καὶ ἐθίμων, καθ' ὅσον παραθέτει
αὐτουσίας τὰς διηγήσεις τῶν γρσιῶν, μολονότι ἡ ἀπόδοσις τῆς διαλέκτου

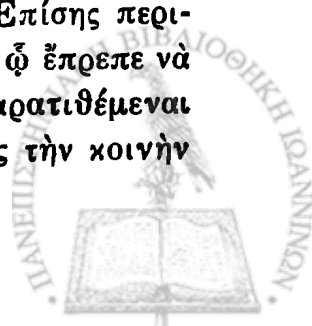

παρὰ τὴν καταφανῇ προσπάθειαν δὲν εἶναι πανταχοῦ ὁμοιόμορφος. Δυστυχῶς ὁ συλλογεὺς δὲν τηρεῖ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκθέσεως μέχρι τέλους, ἐνιαχοῦ μάλιστα ἢ ἐκθεσις ἀποβαίνει περιληπτική. Ὁ συλλογεὺς προσθέτει καὶ ἄλλα τινὰ ἔθιμα καὶ δεισιδαιμονίας ἐκτὸς τοῦ ἑορτολογίου, ὅπως λ.χ. τὸ ἔθιμον τοῦ Ζαφείρη, τὸ ὁποῖον περιέγραψεν ἤδη ὁ Σάρρος ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἑθνογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 10 συλλογὴ παρουσιάζει ἀρκετὴν προσπάθειαν, ἡ δὲ ἐκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι ἀρκετὰ καλή, μολονότι ἐν τισι περιληπτικῇ, ὡς λ.χ. προκειμένου περὶ τοῦ χοροῦ τῆς 15ης Αὐγούστου, ὃν ὀνομάζει *γκίκλες* καὶ παραβάλλει πρὸς λαβύρινθον. Αἰσθητὴ εἶναι ἡ σύγχυσις τῶν περὶ τῶν καλ-
λικαντζάρων δοξασιῶν πρὸς ἄλλας ἄλλων δαιμονίων, χωρὶς δυστυχῶς νὰ φαίνεται ἂν αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸν λαὸν ἢ τὸν πληροφοριοδότην ἢ καὶ αὐτὸν τὸν συλλογέα. Πάντως οὗτος δὲν κατώρθωσε νὰ φιλοκρινήσῃ τὰ πράγματα. Ἄλλη ἔλλειψις τῆς συλλογῆς εἶναι ἡ παραπομπή, προκείμενου περὶ ἁσμάτων εἰς ἄλλην συλλογὴν ἐκ πλησιοχώρου τόπου. Δεδομένου ὅτι, παρὰ τὴν γενικὴν ὁμοιότητα, τὰ ἅσματα παρουσιάζουν κατὰ τόπους ποικιλίας καὶ παραλλαγάς, δέον νὰ ἐνεργῇται πάντοτε ἡ συλλογὴ, ὅπως πιστωθῇ ἡ ὁμοιότης τούτων ἢ ἡ διαφορά.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 11 συλλογὴ ἐλέγχει καὶ αὕτη ἀρκετὴν προσπάθειαν, ἀλλ' ἡ ἐκθεσις ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι περιληπτική. Ἐλάττωμα εἶναι ἐπίσης ὅτι δὲν χρησιμοποιεῖ ὁ συλλογεὺς ἀπαραπονήτους τὰς λαϊκὰς ἐκφράσεις, οὐδὲ σαφηνίζει περαιτέρω τὰ πράγματα προκειμένου περὶ λαϊκῶν δοξασιῶν ἢ δεισιδαιμονιῶν, οὕτω δὲ αἱ πληροφορίες ἀποβαίνουν σχεδὸν ἄχρηστοι, ὅπως λ.χ. ὅταν λέγῃ ὅτι «ἡ φωνὴ τοῦ κούρκου τσακίζει τὰ κελύφη τῶν κοχλιῶν». Ἡ φράσις καὶ ἡ ἀντίστοιχος δοξασία προφανῶς εἶναι συνάρτησις ἄλλης ἀναφερομένης εἰς τὸν ἄνθρωπον· ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο δὲν συμβαίνη, ἡ δοξασία παραμένει ἀνερμήνευτος. Ἐπειτα γίνεται μὲν λόγος περὶ κουδουνιῶν καὶ καλαθίων τῶν παίδων τῶν ἀγειρόντων κατὰ τὸ Σάββατον τοῦ Λαζάρου, ἀλλ' οὔτε τὰ πράγματα περιγράφονται λεπτομερῶς, οὔτε τὰ ἅσματα παρατίθενται. Ἀσαφὴς δ' ἐντελῶς εἶναι ἡ πληροφορία ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα «παίζονται ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ διάφορα παιγνίδια».

Ἡ ὑπ' ἀρ. 12 συλλογὴ κατηρτίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ προσοχῆς, ἡ δὲ παράθεσις λαϊκῶν ἀφηγήσεων σαφηνίζει, ἀλλὰ καὶ πιστοποιεῖ τὰ πράγματα. Ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσεν ἡ συλλογεὺς νὰ ἀποφύγῃ ἐνιαχοῦ τὸν σκόπελον τῆς περιληπτικότητος. Οὕτως ὁμιλεῖ περὶ δραματικῶν παραστάσεων χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ ὁποῖων, παραλείπει τὰ ἅσματα τοῦ Λαζάρου, τοῦ δὲ θρήνου τῆς Μ. Παρασκευῆς παραθέτει τμῆμα μόνον. Ἐπίσης περιληπτικὰ εἶναι τὰ τῆς αὐγομαντείας καὶ τοῦ περισχοινισμοῦ, ἐν ᾧ ἔπρεπε νὰ περιγραφῶσι λεπτομερῶς. Ἐλάττωμα ἐπίσης εἶναι ὅτι αἱ παρατιθέμεναι ἀφηγήσεις δὲν καταγράφονται εἰς τὸ τοπικὸν ἰδίωμα, ἀλλ' εἰς τὴν κοινὴν δημοτικὴν.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 13 συλλογὴ ἐλέγχει ἀρκετὴν ἐπιμέλειαν. Ὁ συλλογεὺς παρακολουθεῖ τὸ ἐρωτηματολόγιον μετὰ προσοχῆς καὶ ἀπαντᾷ εἰς αὐτὸ ὄχι μόνον ὅταν ὑπάρχῃ τὸ ἔθιμον, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ. Ἀλλὰ αἱ πληροφορίαι κατὰ τὸ πλεῖστον δίδονται λίαν περιληπτικῶς. Ἐπειτα εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι αἱ ἀρνητικαὶ ἀπαντήσεις εἶναι περισσότεραι ἢ ὅσον θὰ ἐπερίμενε κανείς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐμβάλλει εἰς ὑπόνοιαν ὅτι ὁ συλλογεὺς παρὰ τὴν εὐσυνειδησίαν του δὲν εἶχε τὴν τύχην νὰ ἔχῃ καλοὺς πληροφοριοδότας. Ἄλλο ἐλάττωμα τῆς συλλογῆς εἶναι ὅτι δὲν δίδονται τὰ κείμενα τῶν ᾠσμάτων, δὲν γίνεται δὲ καὶ χρῆσις τῶν διαλεκτικῶν φράσεων, ὅπου τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 14 συλλογὴ εἶναι μετὰ προσοχῆς καὶ αὕτη κατηρτισμένη. Ἡ ἔκθεσις ὅμως εἶναι περιληπτικὴ, ὅθεν καὶ λείπουν χαρακτηριστικαὶ λεπτομέρειαι. Ἀξιὸν σημειώσεως εἶναι ὅτι ὁ συλλογεὺς ὁμολογεῖ ὅτι συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τῶν πατροπαραδότων τοῦ τόπου καλανδῶν διὰ τῶν κοινῶν Καλημέρων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπαινέσωμεν. Οἱ διδάσκαλοι ἄλλο ἔχουν ἔργον νὰ κάμουν καὶ ὄχι νὰ μεταβάλλουν τὰ πατροπαραδότα ᾠσματα, ἀντικαθιστῶντες αὐτὰ διὰ λογιωτατιζόντων ἡμιμαθῶν στιχουργημάτων. Ἐτυμολογίαι ὡς τὰ Ρουσάλια ἐκ τοῦ Ἱερουσαλήμ καλύτερον νὰ ἀποφεύγωνται. Ἡ ἐτυμολογία δὲν εἶναι ἔργον τοῦ καθενός, ἡ δὲ παρετυμολογία ἃς ἀφεθῇ εἰς τὸν λαόν. Ἀντὶ ταύτης καλύτερον θὰ ἦτο νὰ διατυπώνωνται ἀκριβέστερον αἱ διαλεκτικαὶ φράσεις, αἱ πρὸς τὰ ἔθιμα συνδεόμεναι.

Ἡ ὑπ' ἀρ. 15 εἶναι ἐπιμελής καὶ εὐσυνειδήτος συλλογὴ. Ἡ ἔκθεσις εἶναι κατὰ κανόνα καλὴ, ἐνιαχοῦ ὅμως καὶ περιληπτικὴ. Ἡ γλωσσικὴ διατύπωσις τῆς διαλέκτου σαλεύει καὶ δὲν εἶναι ἀπολύτως ἀκριβής. Αἰσθητὴ εἶναι ἐνιαχοῦ ἡ ἔλλειψις ἐρμηνευμάτων τῶν διαλεκτικῶν λέξεων καὶ φράσεων. Τὰ τῶν καλλικαντζάρων ἐκτίθενται ὅπωςδῆποτε ἀκριβῶς, περίεργος ὅμως εἶναι ἡ βεβαίωσις ὅτι ἐμφανίζονται ἐνίοτε καὶ ὄχι μόνον κατὰ τὸ δωδεκάμερον. Τὰ τῶν νεραϊδῶν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐμφανίζονται εἰδικῶς κατὰ τὸ δωδεκάμερον, θὰ ἔπρεπε διαφοροτρόπως νὰ ἐκτεθοῦν, ὅπως μὴ γεννᾶται παρὰ τῷ ἀναγνώστῃ σύγχυσις αὐτῶν πρὸς τοὺς καλλικαντζάρους. Ὡς πρὸς τὰ ᾠσματα χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ παραπομπὴ εἰς τὰ Καλήμερα τῶν ἐκδοτῶν Καστρινάκη καὶ Γεωργαντᾶ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δεικνύει ποίαν ἐπίδρασιν ἀσκοῦν αἱ δημῳδοὶ αὐταὶ ἐκδόσεις διὰ τὴν ὑποκατάστασιν τῶν παλαιότερων κειμένων διὰ νεωτέρων.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 16 συλλογὴ περιλαμβάνει ὕλην ἡπειρωτικὴν ἅμα καὶ ποντιακὴν, καθ' ὅσον ἡ συλλογεὺς κατάγεται ἐκ Σινώπης. Ἡ συλλογὴ ἔγινε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, ἡ δ' ἔκθεσις, ὡς ἀρμόζει εἰς τὰ τοιαῦτα, φέρει τὸν τύπον τῆς λαϊκῆς διατυπώσεως. Μόνον ἡ διατύπωσις τῆς διαλέκτου δὲν εἶναι ἀκριβής. Ἐνιαχοῦ ἡ ἔκθεσις γίνεται περιληπτικὴ, παραλείπονται δὲ καὶ τὰ ᾠσματα τοῦ Λαζάρου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 17 συλλογὴ ἐπεκτείνεται εἰς δύο κοινότητας, τὴν τοῦ Φορτωσίου καὶ τῆς Ἀετορράχης. Ὁ ζῆλος τοῦ συλλογέως εἶναι ἀξιέπαινος, ἀλλ' ἐπρεπε νὰ λάβῃ πρόνοιαν νὰ σημειώσῃ καὶ τὴν ἐξ ἑκάστου χωρίου προέλευσιν τῶν εἰδήσεων. Δὲν εἶναι ἀσήμαντον διὰ τὴν λαογραφικὴν γεωγραφίαν νὰ γνωρίζωμεν ποῦ ἀκριβῶς ἕκαστον ἔθιμον ἢ κείμενον ἀπαντᾶται, διότι μόνον οὕτω δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς περὶ τῶν ὁρίων τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ ἐξαπλώσεως. Ἀντιστρόφως ἡ παροχὴ πληροφοριῶν συμμείκτων ἐκ διαφόρων τόπων, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι γειτονικοί, ἐλαττώνει τὴν χρησιμότητα τούτων διὰ τὴν γεωγραφίαν. Ἡ συλλογὴ ἔγινε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας, ἡ δ' ἔκθεσις εἶναι ἀρκετὰ καλή. Ἀξία λόγου εἶναι ἡ παρένθεσις αὐτουσίων λαϊκῶν παραδόσεων, μολονότι ἡ καταγραφὴ τῆς διαλέκτου δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβής. Ἐλάττωμα ἀποτελεῖ ἡ παράλειψις τῶν ῥημάτων ὡς γνωστῶν. Τὰ κείμενα, ἐφ' ὅσον καταγράφονται ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ, εἶναι πάντοτε εὐπρόσδεκτα διὰ τὴν ἐπιστήμην.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 18 συλλογὴ κατηρτίσθη μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας. Ὁ συλλογεὺς ἐν προλόγῳ ἐκθέτει τὰς δυσκολίας, αἷς εἶχε διὰ νὰ εὕρῃ τὸ διατί τῶν ἐθίμων, καὶ λυπεῖται, διότι δὲν τὸ εὗρε παντοῦ. Ἀλλὰ τοιοῦτόν τι δὲν ἐζητήθη παρὰ τῶν συλλογέων. Παρ' αὐτῶν ἐζητήθη μόνον ἡ περισυλλογὴ τῆς ὕλης, τὸ δὲ διατί τῶν ἐθίμων μόνον ἐφ' ὅσον δίδεται καὶ καθ' ὃν τρόπον δίδεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ περαιτέρω ἐπιστημονικὴ ἐπεξεργασία καὶ ἐρμηνεία τοῦ ὕλικου ἀπαιτεῖ εἰδικὰς ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ δὲν δύναται νὰ ἀπαιτηθῇ παρὰ τῶν συλλογέων. Τὸ ἔργον τούτων εἶναι σαφῶς καθωρισμένον, νὰ ἀποδώσουν ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον καὶ πιστότερον τὸ φερόμενον παρὰ τῷ λαῷ, ἀποφεύγοντες μάλιστα ἰδίας ἐρμηνείας καὶ γνώμας, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως καὶ νοθείας τῶν λαϊκῶν δοξασιῶν. Ἡ συλλογὴ ἐν τῷ συνόλῳ εἶναι πλουσία, παρέχουσα ἀρκετὰς ἐνδιαφερούσας πληροφορίας, ἡ δ' ἔκθεσις ἀρκετὰ καλή. Μόνον ἡ σημείωσις τῆς διαλέκτου δὲν φαίνεται ἀκριβής. Ἀξία σημειώσεως εἶναι ἡ ἐπικράτησις ἡμιλογίων στιχουργημάτων μεταξὺ τῶν ῥημάτων τοῦ Λαζάρου. Ὁ συλλογεὺς ὁμολογεῖ ὅτι ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἐξάλειψιν διαφορῶν ἐθίμων, τῶν ὁποίων ἡ ὕπαρξις κατὰ τὴν γνώμην του οὐδένα ἔχει λόγον. Καλὰ θὰ κάμῃ ἂν ἐφεξῆς ἀπέχη τοιούτων ἐνεργειῶν. Τὰ ἔθιμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔχουν τὸν λόγον των εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ του, ἀποτελοῦν τὴν ζωντανὴν συνέχειαν τοῦ βίου τοῦ παρελθόντος, τὴν ὁποίαν πᾶς ἐθνικῶς σκεπτόμενος ὀφείλει νὰ σέβεται καὶ νὰ ἀγαπᾷ, καὶ ὅχι νὰ ἀγωνίζεται κατ' αὐτῆς. Ὁ ἄκρατος ὀρθολογισμὸς εἶναι ἴδιος τῶν ὑλιστῶν, μὴ δυνάμενος δὲ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων πλανᾶται πολλὰκις περισσότερον καὶ τῆς χονδροειδεστεράς φαινομενικῶς δεισιδαιμονίας.

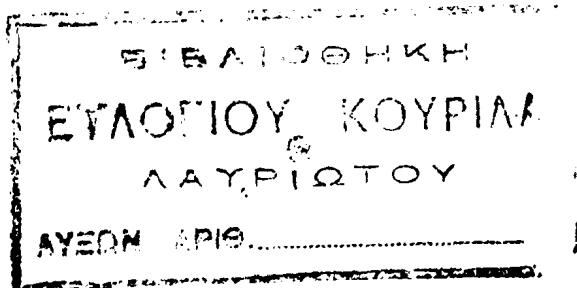
Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγεται ὅτι, πλὴν τινων ὅχι μετὰ τῆς δεούσης ἐπιμελείας καὶ ἀγάπης καταρτισθεισῶν συλλογῶν, αἱ λοιπαὶ ἀπὸ ἀπόψεως ποιοῦ εἶναι περίπου ἰσάξιαι, παρουσιάζουσαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον τὰ αὐτὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα. Ἀπὸ ἀπόψεως ποσοῦ τὴν περισσοτέ-

ραν ὕλην παρέχει ἡ ὑπ' ἀρ. 18 συλλογή, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον αἱ ὑπ' ἀρ. 16 καὶ 17. Διὰ τοῦτο κρίνομεν τοῦ μὲν πρώτου βραβείου ἀξίαν τὴν ὑπ' ἀρ. 18 συλλογὴν τοῦ δημοδιδασκάλου Γκατσοπούλου, τοῦ δὲ δευτέρου τὴν ὑπ' ἀρ. 16 τῆς διδασκαλίσσης Ἀθ. Ἀφεντουλίδου καὶ τὴν ὑπ' ἀπ. 17 τοῦ διδασκάλου Χριστογιώργου, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ διανεμηθῇ τοῦτο. Ἐπαίνου ἀξίας κρίνομεν τὴν ὑπ' ἀρ. 15 συλλογὴν τοῦ διδασκάλου Κολοβοῦ, τὴν ὑπ' ἀρ. 13 τοῦ διδασκάλου Ν. Στεργίου, τὴν ὑπ' ἀρ. 12 τῆς διδασκαλίσσης Ἀθ. Νικάκη καὶ τὴν ὑπ' ἀρ. 9 τοῦ διδασκάλου Δημ. Δάνου.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 18ῃ Μαΐου 1938

ΣΤΙΛΠΩΝ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

CHRONIQUES ÉPIROTES

R E S U M É

PERICLÈS BIZOUKIDÈS. La contribution des Épirotes à l'oeuvre de l'Université d'Athènes. p.p. 5—10.

A l'occasion du premier centenaire de la fondation de l'Université d'Athènes, l'a. a essayé de recueillir les noms et de rappeler le rôle joué par nombre d'Épirotes non seulement comme professeurs ou auteurs d'ouvrages scientifiques, mais aussi comme administrateurs ou donataires de l'Université. Plusieurs de ces Épirotes ont également occupé de postes très élevés dans le gouvernement et l'administration du pays.

GERMANOS, métropolite de Sardes. Catalogues épiscopaux des évêchés du Patriarcat de C]ple en Épire et en Albanie. p.p. 11-103.

L'a. a puisé dans les Codes du Patriarcat de C]ple; il ne donne ici que la partie de son travail qui concerne l'Épire et l'Albanie où il y a eu 19 évêchés. Celles concernant les autres pays de la juridiction patriarcale ont été publiées dans d'autres revues, comme la «Thrakika» et le «Phare Ecclésiastique».

DÈMÈTRE SARROS. Annotations épirotes, ou notes, chroniques et épigrammes. p.p. 104—131.

L'a. dès ses années d'école avait eu l'habitude d'enregistrer toute note qu'il rencontrait en marge de livres, codes, etc.; il en a recueilli un grand nombre qu'il compte publier en volume; il en donne ici celles qui concernent l'Épire.

EURIPIDE SOURLA. L'Épire sous la domination turque. p.p. 132—150.

Rapport du Consul autrichien de Jannina Zwiedinek à son gouvernement en 1868 dans lequel il expose ses impressions et ses conclusions d'une inspection qu'il avait faite en Épire. Il décrit le pays ainsi que la situation déplorable des habitants, dûe au régime social et économique imposé par les conquérants. Le diplomate autrichien fait preuve d'un intérêt réel pour l'amélioration du sort des malheureux Épirotes.

Du même. Notes historiques. Le District de Conitsa et les beys Albanais.

L'a. publie trois décrets extraits des archives de sa famille; ce sont des ordres adressés à des beys Albanais par les représentants de l'autorité Turque, ordres rappelant l'abolition des impôts arbitrairement imposés par les beys aux habitants chrétiens. Le district de Conitsa, voisin de Colonia d'Albanie, souffrait beaucoup des incursions et des excès des beys qui prétendaient continuer, même après la conquête turque, à pressurer les chrétiens.

Du même. Psalidas et le Congrès de Vienne.

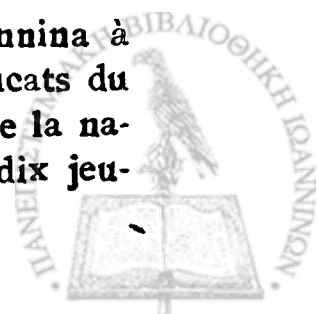
G. Rémérand publia un livre sur Ali-Pacha de Tebelin, d'après les archives de l'ambassade de France à C[on]st[antinople], qui contiennent aussi la correspondance de Puqueville. On sait d'autre part qu'Ali-Pacha se servait de préférence du savant professeur Psalidas comme conseiller dans sa politique extérieure qu'il le chargeait de ses missions diplomatiques. Le livre de G. Rémérand nous apprend qu'Ali voulut l'envoyer à Vienne en 1814, inquiet qu'il était pour le sort des îles ioniennes et pour ses revendications sur Parga. Il en parla à Foresti, consul Anglais à Jannina et aurait obtenu l'approbation du sultan. Mais l'ambassadeur Anglais à C[on]st[antinople] refusa de munir Psalidas des lettres d'introduction auprès du ministre Anglais de Vienne ainsi qu'auprès des délégués de la grande Bretagne au Congrès. C'est ainsi que le pacha fut obligé de renoncer à son projet.

BASILE A. PYRSINELLA. Les «Confessions» des Turcs de Jannina. p.p. 160—169.

Les Turcs de Jannina ne connaissaient que le grec. Des écoles turques n'apparaissent en Épire que depuis 1850; mais même dans ces écoles on n'apprenait que l'arabe, la langue et le texte coranique. On fut obligé de traduire en grec quelques livres théologiques et même en vers, comme les originaux, ce qui donna naissance à une curieuse littérature locale et, par fanatisme, on en écrivit le texte grec en caractères arabes! Ce sont ces textes de catéchisme versifié qu'on appela «confessions». L'a. après quelques éclaircissements sur ce sujet donne le texte d'un «hymne au Baïram».

C. MERDJIOS. Additions aux archives épirotes de Vénise. p.p. 170.—174.

Trois certificats livrés par l'autorité ecclésiastique de Jannina à des jeunes filles de la ville auxquelles on décerna les 100 ducats du prix Flangini. Thomas Flangini, en effet, grand évergète de la nation, avait légué mille ducats à être décernés annuellement à dix jeu-

nes filles grecques pour leur mariage ou à leur entrée dans les ordres.

D. GUINI. Complément au catalogue d'éditions de N. Glykys. p.p. 175—179.

Mr Merdjios avait publié un premier catalogue de 587 livres imprimés chez Glykys. Mr Guini lui indique 118 autres, que celui-ci inséra avec 48 nouveaux dans une seconde édition du catalogue. Maintenant Mr Guini ajoute 68 nouvelles éditions de Glykys ce qui fait monter le total à 824.

DÉM. J. GEORGACA. Le toponyme de Coritsa. p.p. 180—184.

L'a. examine toutes les opinions avancées quand à l'étymologie de ce toponyme, et soutient qu'il s'agit d'un nom albanais d'un arbre, très répandu en Grèce.

N. NITSOU. Ce qui a été omis dans la monographie «Du village épirate de Tzamanda». p.p. 185—129.

L'a. ajoute à son étude parue dans le VI vol. des «Chroniques» quelques mots, proverbes et expressions populaires recueillies à Tzamanda.

DÉM. M. SARROS. Toponymes de Vitsa et Monodendri de Zagori p. p. 190—204.

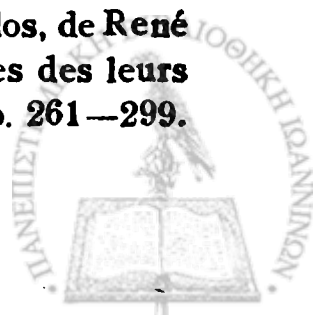
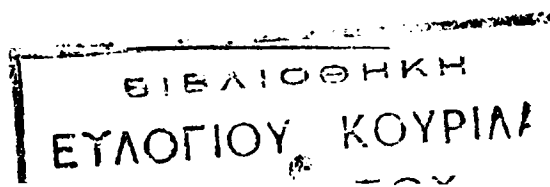
CONST. STERGIOPOULOS. Toponymes de la province de Konitza p.p. 205—251.

Suite du tome précédent, la fin au tome prochain.

DÉM. M. SARROS. Réponse de Maxime le Peloponésien aux «φιλομαθεῖς» d'Arta, adressée de Jannina en 1614 p. p. 252—260.

Parmi les œuvres inédites de Maxime il y a deux lettres dont l'une est adressée à Matthieu métropolite de Dryinopoli, remplaçant le métropolite de Jannina malade, qu'il accuse d'avoir favorisé la révolution de Dionnyios le Skylosophe, et l'autre aux archontes d'Arta qui lui avaient demandé l'explication des deux vers de Palladas, donnés ordinairement comme exercice grammatical aux élèves et dont chaque vers contient toutes les lettres de l'alphabet. L'a. publie in extenso cette seconde lettre écrite en langue populaire.

NECROLOGIES du professeur Georges Anagnostopoulos, de René Pnaux et de Christos Christovassilis suivies des catalogues des leurs travaux, par Mrs P. V i s o u k i d é s et Ch. S o u l i s p. p. 261—299.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΒ' ΤΟΜΟΥ

- Aberdeen 158.
 *Αβέρκιος *Αρτης 16, 65.
 *Αβέρκιος Γκόρας - Μόκρας 55.
 *Αβέρωφ 5, 10.
 *Αγαθάγγελος Βελεγράδων 101.
 *Αγαθάγγελος Γηρομερίου 54.
 *Αγαθάγγελος Κων)πόλεως 84.
 *Αγαθάγγελος Πριγκηπονήσων 77, 96.
 *Αγαθάγγελος Τσάμτζης Αύλωνείας 101.
 *Αγαλίτζα 152.
 *Αγάπιος Γρεβενών 27, 54, 93.
 *Αγάπιος Παραμυθίας 82.
 *Αγάπιος Πωγωνιανής 94.
 *Άγιοι Σαράντα 146, 147.
 *Αθανάσιος Νικομηδείας 48, 52.
 *Αθανάσιος Πωγωνιανής 94.
 *Αθηναγόρας Παραμυθίας 83, 105, 191, 254.
 *Ακαδημία *Επιστημῶν 3.
 *Ακάκιος *Αρτης 13.
 Alaux P. 280.
 *Αλβανία 141, 142.
 *Αλῆ-πασᾶς 157, 158, 294 ἐξ.
 *Αμβρόσιος Παραμυθίας 82.
 *Αμβρόσιος Πρεβέζης 78.
 *Αμβρόσιος Χειμάρρας 100.
 *Αναγνωστόπουλος Γ. 7, 183, 191, 192.
 *Αναγνωστόπουλος Μιχ. 273.
 *Ανδρόνικος Παλαιολόγος 64.
 *Ανθιμος *Αρτης 16.
 *Ανθιμος Βελεγράδων 19, 27, 54, 93.
 *Ανθιμος Δρυϊνουπόλεως 57.
 *Ανθιμος Δυρραχίου 59, 60.
 *Ανθιμος Κορυτσᾶς 75.
 *Ανθιμος Κων)πόλεως 27, 64, 80.
 *Ανθιμος Μαρωνείας 24, 65.
 *Ανθιμος Μυτιλήνης 34, 40.
 *Ανθιμος Παραμυθίας 81, 82.
 *Ανθιμος Προύσης 48.
 *Ανθιμος Πωγωνιανής 93.
 *Ανατόλιος Χειμάρρας 100.
 *Αντωνιάδης Εὐάγγ. 6.
 *Αποστολίδης Μισαήλ 5.
 *Αραβαντινός Π 273.
 *Αργυρόκαστρον 56, 101, 134, 144, 146, 295.
 *Αργυροκάστρον *Επισκοπή 98, 102.
 *Αριστοφάνης 264, 269.
 *Αρχαδία 182.
 *Αρσένιος Γκόρας-Μόκρας 55.
 *Αρσένιος Πωγωνιανής 98.
 *Αρτα 11, 252 ἐξ.
 *ΑΣλάν-πασᾶς 164.
 *Ασώπιος Κ. 7, 8.
 Aubert - Dubayet 295.
 Αὐξέντιος Δυρραχίου 61.
 Αὐλῶν 147, 148.
 Αὐλωνεία 101.
 *Αχριδῶν *Αρχιεπισκοπή 55.
 Βαγιαζίτ Β' 180.
 Βαρθολομαῖος *Αρτης 13.
 Βαρκός 194, 196, 198.
 Βασδέκης *Αναστ. 192.
 Βασίλειος Βελεγράδων 19.
 Βασίλειος Βελλᾶς 28.
 Βασίλειος Βουλγαροκτόνος 63.
 Βασίλειος Δρυϊνουπόλεως 58.
 Vellay Κάρολος 278.
 Βησσαρίων Δυρραχίου 61.
 Βασίλειος Νικαίας 77, 96.
 Βασίλειος Παραμυθίας 83.
 Bektachis 297.
 Βελέγραδα 101.
 Βέλλας Βασίλ. 6.
 Βελλᾶς-Κονίτης Μητρόπολις 19 ἐξ.
 Βενέδικτος Γηρομερίου 54.
 Βενέδικτος *Ιωαννίνων 70.
 Βενιαμὶν Κων)πόλεως 102.
 Βεράτιον 141, 144, 147.
 Βησσαρίων Κορυτσᾶς 74.
 Βιέννης συνέδριον 157.
 Βίζουκίδης Περ. 3, 267, 268, 283, 300.
 Βίκος 195, 196, 200.
 Βίτση 190 ἐξ.
 Βόνιτσα 158.
 Vonno 139.
 Βοθροντοῦ-Γλυκέως *Επισκοπή 36, 38, 79.
 Βουθρωτὸν 158.
 Βουλιάσσα 300.
 Βουρμπιάνη 270.
 Βουσάκης Κ. 6, 8.
 Γοβριήλ *Αρτης 13.
 Γαβριήλ Δρυϊνουπόλεως 56, 57.
 Γαβριήλ *Ιωαννίνων 69, 70, 172.
 Γοβριήλ Πρεβέζης 79.
 Γαβριήλ Πωγωνιανής 93.
 Γαβριηλίδης Β. 288, 289.

Γαρδίκι 295.
 Γεννάδιος Ἀναστ. 7, 16.
 Γεννάδιος Γεώργ. 5.
 Γεννάδιος Δυρραχίου 60.
 Γεννάδιος Ἡλιουπόλεως 103.
 Γεννάδιος Χειμάρρας 100.
 Γεράσιμος Δυρραχίου 60.
 Γεράσιμος Ἡρακλείας 34.
 Γεράσιμος Θεοκῆς 44, 52.
 Γεράσιμος Ἰβηρίτης 253.
 Γεράσιμος Ἰωαννίνων 72.
 Γεράσιμος Κορυτσᾶς 73.
 Γεράσιμος Κυζίκου 34.
 Γεράσιμος ὁ νέος 179.
 Γερβάσιος Κορυτσᾶς 73, 75.
 Γερβάσιος Ἰωαννίνων 72.
 Γερμανὸς Αἰνίου 103.
 Γερμανὸς Δέρκων 65.
 Γερμανὸς Ἰωαννίνων 72.
 Γερμανίδης Κορυτσᾶς 75.
 Γερμανὸς Κων/πόλεως 23.
 Γερμανὸς Σάρδεων 103.
 Γεωργακάς Δ. 180.
 Γηρομέριον 37, 41, 45, 49, 52, 95, 79.
 Γκίνης Δ. 175, 95, 79.
 Γκόρα - Μόκρα 54, 58.
 Γλυκέων οἰκογένεια 174.
 Γλυκῆς Ἐπισκοπὴ 79.
 Γλυκὺς Ν. 171.
 Γορτυνία 183.
 Γούδας Ἀναστάσ. 5.
 Γράμμος ὄρ. 180.
 Γρηγόριος Ἀρτης 14.
 Γρηγόριος Δέρκων 48, 52.
 Γρηγόριος Δρυϊνουπόλεως 58.
 Γρηγόριος Δυρραχίου 59.
 Γρηγόριος Ε' 10.
 Γρηγόριος Ἰωαννίνων 66, 69, 71, 171.
 Γρηγόριος Κορυτσᾶς 74.
 Γρηγόριος Κων/πόλεως 76, 95.
 Γρηγόριος Παραμυθίας 82.
 Γρηγόριος Σελασφόρου 73.
 Grimaldi 294.

Δαμασκηνὸς Ἀρτης 13.
 Δανιὴλ Δυρραχίου 59.
 Δανιὴλ Ἰωαννίνων 66.
 Δανιὴλ Κορυτσᾶς 73.
 Δανιὴλ Νικαίας 52.
 Δανιὴλ Πωγωνιανῆς 93.
 Δασσαρήτης Ἠλίας 180.
 Δέλβινον 97, 134, 135, 136, 146.
 Δημήτριος Δωδώνης 61.
 Δημήτριος Κορυτσᾶς 75.
 Δίλοφον 200.
 Διονύσιος Ἀδριανουπόλεως 34.
 Διονύσιος Ἐφέσου 52.
 Διονύσιος Ἡρακλείας 24, 65.
 Διονύσιος Λαρίσης 44, 48.
 Διονύσιος Μελενίκου 27, 54, 93.
 Διονύσιος Νικομηδείας 24, 65.
 Διονύσιος Παραμυθίας 82.

Διονύσιος Πωγωνιανῆς 94.
 Διονύσιος Σκυλλόσοφος 252.
 Διονύσιος Χίου 34.
 Δοβρά 242.
 Δομοκὸς 183.
 Δομπόλης Ἰω. 9.
 Δοξαπατρῆς Νεῖλος 63.
 Δοσίθεος Δρυϊνουπόλεως 57.
 Δούκας Νέοφ. 5.
 Δρυϊνούπολις 55, 56, 98.
 Drymades 139.
 Δυρράχιον 58, 101.
 Δωδώνη 61.
 Δωρόθεος Ἀρτης 13.
 Δωρόθεος Βελεγράδων 19, 28.
 Δωρόθεος Κορυτσᾶς 74.
 Δωρόθεος Λαοδικείας 103.
 Δωρόθεος Πρεβέζης 79.

Ἐνθυμήσεις ἡπειρωτικαὶ 104 ἐλ.
 Ἐπτάνησος 158.
 Εὐθύμιος Δυρραχίου 60.
 Εὐρυτανία 183.
 Εὐαγγελίδης Δημ. 3.
 Εὐγένιος Σηλυβρίας 77, 96.
 Εὐλόγιος Κορυτσᾶς 102.

Ζαγόριον 62, 264, 268, 269.
 Ζαχαρίας Χαλκηδόνης 99.
 Ζαχαρίας Χειμάρρας 100.
 Ζίννης Ἀναστάσ. 6.
 Ζωσιμαία Σχολή 160.

Ἠγουμενίτσα 146.
 Ἠλīs 184.
 Ἠπειρος 10, 183, 277 ἐξ., 292, 295 ἐξ.
 Ἠπειρος Παλαιά 11.
 Ἠπειρώται 4 ἐξ.
 «Ἠπειρωτ. Χρονικά» 273.
 Ἠσαΐας Νεοκαισαρείας 44.

Θεοδόσιος Γκόρας - Μόκρας 55.
 Θεόκλητος Ἰωαννίνων 67.
 Θεόκλητος Ἰωαννίνων 65.
 Θεόφιλος Τορνόβου 40.
 Θωμᾶς Ἀνέων 77, 96.
 Θωμᾶς Πριγκηπονήσων 103.

Ἰάκωβος Ἀρτης 14.
 Ἰάκωβος Δρυϊνουπόλεως 56.
 Ἰάκωβος Δυρραχίου 60.
 Ἰάκωβος Ἰωαννίνων 68.
 Ἰγνάτιος Ἀρτης 15.
 Ἰγνάτιος Βελεγράδων 17.
 Ἰγνάτιος Ἡρακλείας 86.
 Ἰγνάτιος Κορυτσᾶς 72.
 Ἰερεμίας Κων/πόλεως 48.
 Ἰερεμίας Νικαίας 40.
 Ἰερεμίας Σόφιας 40.
 Ἰερεμίας Χαλκηδόνης 44, 48.
 Ἰερόθεος Ἀρτης 16.

Ἰερόθεος Ἰωαννίνων 68, 70.
 Ἰερόθεος Παραμυθίας 83.
 Ἰερόθεος Πωγωνιανῆς 94.
 Ἰερόθεος Χαλκηδόνος 24, 65.
 Ἰερώνυμος Βελλᾶς 28.
 Ἰερώνυμος Νικαίας 28, 81.
 Ἰερώνυμος Πρεβέζης 78.
 Ἰκαρος 182.
 Ἰσαάκ Ἀγγελος 63.
 Ἰωακείμ Βελεγράδων 19.
 Ἰωακείμ Γκόρας - Μόκρας 55.
 Ἰωακείμ Δέρκων 103.
 Ἰωακείμ Δρυϊνουπόλεως 57.
 Ἰωακείμ Ἰωαννίνων 70.
 Ἰωακείμ Κορυτσᾶς 73, 75.
 Ἰωακείμ Κυζίκου 48.
 Ἰωακείμ Κων]πόλεως 52, 89.
 Ἰωακείμ Παραμυθίας 83.
 Ἰωακείμ Πρεβέζης 78, 79.
 Ἰωακείμ Φωτικῆς 97.
 Ἰωακείμ Χαλκηδόνος 77, 96.
 Ἰωάννης Δυρραχίου 61.
 Ἰωάννης Παραμυθίας 82.
 Ἰωαννίκιος Ἀγκύρας 44, 48, 52.
 Ἰωαννίκιος Ἀρτης 13, 14.
 Ἰωαννίκιος Βελεγράδων 18.
 Ἰωαννίκιος Δυρραχίου 60.
 Ἰωαννίκιος Ἰωαννίνων 71.
 Ἰωαννίκιος Χαλκηδόνος 40.
 Ἰωαννίκιος Χειμάρρας 100.
 Ἰωάννινα 160, 163, 164.
 Ἰωαννίνων Ἐπισκοπὴ 12.
 Ἰωαννίνων Μητρόπολις 26, 27, 41 ἐξ.,
 44 ἐξ., 49 ἐξ., 55, 63 ἐξ.
 Ἰωάσαφ Βελεγράδων 17, 18.
 Ἰωάσαφ Ἰωαννίνων 66.
 Ἰωάσαφ Κορυτσᾶς 73, 74.
 Ἰωσήφ Δράμας 52.
 Ἰωσήφ Δυρραχίου 61.
 Ἰωσήφ Νικαίας 65.
 Ἰωσήφ Πωγωνιανῆς 94.

Καβάσιλα 205.
 Καζάζης Ν. 289.
 Καλάβρυτα 183.
 Καλλιάρχης Γεωργ. 39.
 Καλλίνικος Βάρνης 40.
 Καλλίνικος Βελεγράδων 19.
 Καλλίνικος Ἰωαννίνων 68.
 Καλλίνικος Κυζίκου 77, 96.
 Καλλίνικος Κων]πόλεως 44.
 Καλλίνικος Παραμυθίας 83.
 Κάλλιστος Δρυϊνουπόλεως 56.
 Καριμάν πασᾶς 141, 142.
 Καστοριά 182.
 Κεγχρεαὶ 217.
 Κέγχρος 217.
 Κεράσοβον 216.
 Κέρκυρα 140.
 Κίραγ 139.
 Κλαδόρμη 240.
 Κλήμης Γρεβενῶν 28, 81.

Κλήμης Δρυϊνουπόλεως 57.
 Κλήμης Ἰωαννίνων 68.
 Κλονάρης Χριστόδ. 5, 9.
 Κονδριένι Σκήτη 90.
 Κοζάνη 182.
 Κολώνια (Ἐρσέκα) 152, 156.
 Κονδеси 139.
 Κόνιτσα 151 ἐξ., 205 ἐξ.
 Κοράνιον 161, 164.
 Κορίνθου Μητρόπολις 11.
 Κοριτσά 180 ἐξ.
 Κορνήσι 192, 193, 198.
 Κορυτσᾶς Μητρόπολις 72, 84, 101.
 Κοσμᾶς Βελεγράδων 17.
 Κοσμᾶς Δρυϊνουπόλεως 58.
 Κοσμᾶς Δυρραχίου 59.
 Κοσμᾶς Πρεβέζης 79.
 Κουτσούφλιανη 224.
 Κρήτη 264, 270.
 Κύθνος 183.
 Κύπρος 264, 268.
 Κυριακίδης Σ. 185, 264.
 Κύριλλος Ἀρτης 13, 16.
 Κύριλλος Ἰκονίου 52.
 Κύριλλος Κορυτσᾶς 74.
 Κύριλλος Κων]πόλεως 20.
 Κύριλλος Ροδοπόλεως 77, 96.
 Κωνσταντῖνος Δέρκων 77, 96.
 Κωνσταντῖνος Εἰρηγνουπόλεως 103.
 Κωνσταντῖνος Παραμυθίας 83.
 Κωνσταντῖνος Πρεβέζης 78.
 Κωνσταντῖος Γκόρας - Μόκρας 55.
 Κωνσταντῖος Δρυϊνουπόλεως 58.
 Κωνσταντῖος Δυρραχίου 60.
 Κωνσταντῖος Κορυτσᾶς 74.
 Κωνσταντῖος Κων]πόλεως 86, 98.
 Λαμπρίδης Ι. 254.
 Λάμπρος Σπ. 7, 8, 9.
 Λάππας Ἰω. 295.
 Λάσκαρις Κ. 177.
 Λαυρέντιος Ἀρτης 13.
 Λεόντιος Θεοδορουπόλεως 103.
 Λεόντιος Παραμυθίας 82.
 Λευκωσία 271.
 Λισκάτσι 232.
 Liston 158.
 Λουκᾶς Αἴνου 28, 81.
 Λουκᾶς Δρυϊνουπόλεως 58.
 Λυκόρραχη 234.

Μάδυτος 183.
 Μάξη 254.
 Μακάριος Δέρκων 44.
 Μακάριος Δρυϊνουπόλεως 56.
 Μακάριος Ἐφέσου 48, 86.
 Μακάριος Ἰωαννίνων 66, 70.
 Μακάριος Κορυτσᾶς 72, 73.
 Μακάριος Κυζίκου 52.
 Μακεδονία 182.
 Μαλαχίας Πωγωνιανῆς 93.
 Μαλίκ Πασᾶς 138.
 Μανασσῆς Ἰωαννίνων 67, 252.

Μανασσῆς Πωγωνιανῆς 93.
 Μανασσῆς Χειμάρρας 100.
 Μάξιμος Πελοποννήσιος 252 ἐξ.
 Μάξιμος Χαλκηδόνος 103.
 Μαργαρίτιον 134, 135, 136.
 Ματθαῖος ᾠδῆς 13, 14, 15.
 Ματθαῖος Δρυϊνουπόλεως 50, 56, 57.
 Ματθαῖος Ζαγορίου 62.
 Ματθαῖος Ἰωαννίνων 67, 172, 252.
 Ματθαῖος Κυζίκου 86.
 Ματθαῖος Τυρνόβου 44.
 Ματθαῖος Χειμάρρας 100.
 Maurer Λουδοβ. 3, 4.
 Μαυρογιάννης Κ. 6.
 Μαχμούτ πασᾶς Βαλεσῆς 153.
 Μαχμούτ Ρασίτ πασᾶς 153.
 Μεβλιούτ 162, 163.
 Μεθόδιος Βελεγράδων 17.
 Μεθόδιος Καρπάθου 54, 93.
 Meillet 265.
 Μελάς Λέων 5.
 Μελέτιος ᾠδῆς 14.
 Μελέτιος Βελεγράδων 18.
 Μελέτιος Δυρραχίου 59.
 Μελέτιος Ἡρακλείας 44, 48, 52.
 Μελέτιος Καρπάθου 27.
 Μελέτιος Κορυτσᾶς 73.
 Μελέτιος Μυτιλήνης 27, 54, 93.
 Μελέτιος Νεοκαισαρείας 48.
 Μελέτιος Πωγωνιανῆς 94.
 Μελέτιος Ρασκπρεσρένης 54.
 Μελέτιος Σισανίου 27, 93.
 Μελέτιος Χριστουπόλεως 108.
 Μερλιέ Ὀκτάβ. 265, 266.
 Μέρτζιος Κ. 170, 171, 191.
 Μεσσηνίη 183.
 Μετσόβου Μητρόπολις 75.
 Meyer G. 182.
 Μητροφάνης Δρυϊνουπόλεως 57.
 Μιχαήλ Γκόρας-Μόκρας 55.
 Μόλιτσα 239.
 Μονή ἁγ. Δημ. Πράδου 90.
 Μονή Μολυβδοσκεπάστου 90.
 Μονοδένδριον 190 ἐξ.
 Μοσχόπαλις 180.
 Μουζακιά 141, 145.
 Μουλάς Μπεντρεῆς 163.
 Μπαϊράμιον 166.
 Μπαλᾶνος Δημ. 6, 9, 268.
 Μπαλᾶνος Σπυρ. 6, 8.
 Μπαρότσης Ἄνδρ. 171.
 Μπέντρι 168.
 Μπεράτι 141.
 Μπιλιάρης Κώστας 170.
 Μπλιθούκι 242, 243.
 Μπογδαριανή 20.
 Μωάμεθ 162, 163.

Ναθαναήλ Πρεβέζης 79.
 Ναθαναήλ Προύσης 28, 81.
 Ναύπακτος 11.
 Νεκτᾶριος Βελεγράδων 17.

Νεκτᾶριος Δρυϊνουπόλεως 56.
 Νεκτᾶριος Πελαγονείας 48.
 Νεόφυτος ᾠδῆς 16.
 Νεόφυτος Βελλᾶς 20, 21.
 Νεόφυτος Γάνου-Χώρας 34.
 Νεόφυτος Δρυϊνουπόλεως 56, 57.
 Νεόφυτος Δυρραχίου 59.
 Νεόφυτος Ἰωαννίνων 65, 67.
 Νεόφυτος Κορυτσᾶς 74.
 Νεόφυτος Κων)πόλεως 40.
 Νεόφυτος Μαρωνείας 44.
 Νεόφυτος Παραμυθίας 82, 83.
 Νεόφυτος Πρεβέζης 78.
 Νεόφυτος Πωγωνιανῆς 94.
 Νήφων Ἰωαννίνων 66.
 Νίκανδρος Πωγωνιανῆς 25.
 Νικήτας Δυρραχίου 59.
 Νικηφόρος Βελεγράδων 18.
 Νικηφόρος Δέρκων 99.
 Νικηφόρος Μηθύμνης 28, 81.
 Νικηφόρος Νικομηδείας 40.
 Νικηφόρος Χειμάρρας 100.
 Νικόδημος Δρυϊνουπόλεως 56, 57.
 Νικόδημος Ἐλασσώνος 28, 81.
 Νικόδημος Κυζίκου 28, 81.
 Νικοπόλεως Μητρόπολις 11, 55, 77.
 Νίτσος Ν. 185.
 Ντερβή Χασάν 154.

Οἰκονομίδης Μ. 191.
 Ὅμερ Βρυώνης 141.

Παῖσιος ᾠδῆς 14.
 Παῖσιος Δρυϊνουπόλεως 57.
 Παῖσιος Ἐφέσου 27, 54, 93.
 Παῖσιος Ἰωαννίνων 69.
 Παῖσιος Καισαρείας 99.
 Παῖσιος Παραμυθίας 81.
 Παῖσιος Χειμάρρας 100.
 Παλέριον 141, 146.
 Paliassa 139.
 Παλλαδᾶς 253, 254, 255, 256.
 Πάλλης Ἀναστάσιος 5, 7.
 Πανάρετος Δωδώνης 61.
 Πανάρετος Ἡρακλείας 93.
 Πανάρετος Νικομηδείας 86.
 Πανάρετος Πωγωνιανῆς 90, 95.
 Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν 3 ἐξ.
 Πάνου Ἀνδρέας 171.
 Πάνου Θεοδόσιος 171.
 Παντελεήμων Δρυϊνουπόλεως 57.
 Παντελεήμων Κοτόκας Ἀργυροκάστου 101.
 Παπαγιαννόπουλος Ν. 6, 8.
 Παπαδόπουλος Χρυσόστομος 252, 254.
 Παπαμιχαήλ Γρηγόριος 268.
 Παπαχαρίσης Ἀθ. 191.
 Πάπιγκον 268.
 Παραμυθίας Μητρόπολις 49, 53, 79, ἐξ.
 135, 136.
 Πάργα 135, 136, 138, 139, 157.
 Παρθένιος ᾠδῆς 14.

Παρθένιος Ἀκριδῶν 180.
 Παρθένιος Βελεγράδων 17.
 Παρθένιος Βοθροντοῦ-Γλυκέως 36, 37, 54.
 Παρθένιος Γηρομερίου 54.
 Παρθένιος Ἰωαννίνων 69, 71.
 Παρθένιος Προϊλάβου 48.
 Παρθένιος Πωγωνιανῆς 93.
 Παρθένιος Χειμάρρας 100.
 Παστροβίκι 171.
 Πάσχος Ἰω. 171.
 Πεζόπουλος Ἑμμ. 268.
 Πελοπόννησος 183.
 Πετσάλης Ν. 6, 8.
 Piluri 139.
 Πολύκαρπος Προύσης 103.
 Rouqueville 157.
 Πορφύριος Ἀρτης 15.
 Πορφύριος Ἐλασσῶνος 52.
 Rouqueville 294.
 Πρέβεζα 138, 158.
 Πρινάρης Γ. 6, 8.
 Προκόπιος Δυρραχίου 60.
 Προκόπιος Παραμυθίας 82.
 Προκόπιος Σωζοαγαθουπόλεως 65.
 Προυσόγιαννη 154.
 Πύλος 182.
 Πυξαριά 242.
 Πυώ Ρενάτος 274 ἐξ.
 Πωγωνιανή 28, 24, 25, 26, 83.
 Ραφαήλ Δρυϊνουπόλεως 56.
 Ραφαήλ Ἰκονίου 48.
 Ραφαήλ Κων)πόλεως 62.
 Rémerand G. 157, 294 ἐξ.
 Ρεμπέλης Χ. 214.
 Ρεούφ μπέης 139.
 Ρεσήτ πασᾶς 139.
 Ρήγας Φεραῖος 10.
 Ριφάτ πασᾶς 139.
 Ρώσης Ζήκος 6, 8.
 Σαμουήλ Βερροίας 40.
 Σαμουήλ Γηρομερίου 54.
 Σαμουήλ Δυρραχίου 60.
 Σάργος Δ. 104, 252, 304.
 Σαχλίκης 188.
 Σελασφόρον 180.
 Σελίμ πασᾶς 141, 148.
 Σεμιτέλος Δημ. 7, 8.
 Σεραφεῖμ Ἀρτης 16.
 Σεραφεῖμ Γκόρας-Μόκρας 55.
 Σεραφεῖμ Κων)πόλεως 34, 35.
 Σεραφεῖμ Χειμάρρας 100.
 Σιληχτάρ Πόντα 154.
 Σίφνος 182.
 Σμύρνη 281.
 Σουλεϊμάν Ντέντε 162.
 Σούλης Χρ. 105, 191.
 Σούλι 295.
 Σουμπασλίκια 152.
 Σούρλας Εὐριπ. 133, 299.

Σούρλας Ἰω. καὶ Κύρκα 153.
 Σοῦτσος Ἰω. 6.
 Σπυρίδων Ἰωαννίνων 72, 276.
 Σπυρίδων Ἀρτης 16.
 Στεργιόπουλος Κ. 191, 205.
 Στέφανος Δρυϊνουπόλεως 56.
 Στέφανος Λαρίσης 27, 93.
 Στροῦμπος Δημ. 7, 8.
 Στροῦμπος Πέτρος 6, 7, 8.
 Συμεὼν Πωγωνιανῆς 93.
 Schmithal 134.
 Schulze Γουλ. 271.
 Σώσινον ὄρος 20, 21.
 Σωφρόνιος Ἀρτης 16, 27, 54, 93.
 Σωφρόνιος Ἰωαννίνων 66, 71, 72.
 Σωφρόνιος Πωγωνιανῆς 93.
 Σωφρόνιος Χειμάρρας 99.
 Τεπελένιον 146.
 Τιμόθεος Ἐλασσῶνος 34.
 Τιμόθεος Μετσόβου 77.
 Τουρκογιαννίτες 160 ἐξ.
 Τριφυλία 182.
 Τσακωνικόν (ιδίωμα) 264, 271.
 Τσαμαντᾶς 185 ἐξ.
 Τσαμουργιά 134, 135, 139, 140.
 Zwiédinek 133, 151.

Φατμά 162.
 Φιλητᾶς Χριστοφ. 7.
 Φιλιᾶται 95, 134, 135, 136, 292.
 Φιλιανῶν-Παραμυθίας Μητρόπολις 79.
 Φιλόθεος Καισαρείας 52.
 Φιλόθεος Κορυτσᾶς 74.
 Φιλόθεος Νικομηδείας 28, 81.
 Φλαγγίνης Θωμᾶς 170.
 Foresti 158.
 Franke 254.
 Φρεαρίτης Κωνστ. 6, 7, 8, 9.
 Φωκυλίδης 256.
 Φωτική 97.
 Φώτιος Κορυτσᾶς 75.
 Φώτιος Φιλαδελφείας 77, 96.

Χατζημιχάλης Μιχ. 6, 8, 9.
 Χατζής (Πελλερέν) 275.
 Χατζιδάκις Γ. 182, 265, 267.
 Χιμάρρα 97, 139, 140, 269, 295.
 Χειμάρρας-Δελβίνου Ἐπισκοπή 56.
 Χρηστοβασίλης Χ. 191, 287 ἐξ.
 Χριστοφόρος Τυράννων 102.
 Χρύσανθος Γηρομερίου 54.
 Χρύσανθος Δυρραχίου 60, 99.
 Χρύσανθος Κορυτσᾶς 75.
 Χρύσανθος Παραμυθίας 81.
 Χρυσολωρᾶς Ἑμμ. 177.
 Χρυσομάλλης Νικ. 172.
 Χρυσόστομος Νέας Πελαγονείας 97.
 Χρυσόστομος Φωτικῆς 97.

Ψαλίδας 157 ἐξ.
 Ψάλης Σταμάτ. 273.

ΤΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΙΒ' ΤΟΜΟΥ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ

<i>Περικλέους Βιζουκίδου</i> : Ἡ Συμβολή τῶν Ἑπειρωτῶν εἰς τὸ ἔργον τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν	Σελ. 3— 10
<i>Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ</i> : Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἑπιείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου ΚΠόλεως	11—103
<i>Δημητρίου Μ. Σάργρου</i> : Ἑπειρωτικαὶ ἐνθυμήσεις ἢ χρονικὰ σημειώματα καὶ ἐπιγραφαὶ	104—132
<i>Εὐριπίδου Σούρλα</i> : Ἡ Ἑπειρος ἐπὶ τουρκοκρατίας	133—150
<i>Τοῦ αὐτοῦ</i> : Ἱστορικὰ σημειώματα : Ἐπαρχία Κονίτσης καὶ ἄλβανοὶ μπέηδες.— Ὁ Ψαλίδας καὶ τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης	151—159
<i>Κ. Δ. Μέρτζιου</i> : Προσθήκη εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Ἑπειρωτικὸν Ἀρχεῖον	170—174
<i>Δημ. Γκίνη</i> : Συμπλήρωσις τοῦ καταλόγου τῶν ἐκδόσεων Γλυκέως	175—179
<i>Δημ. Μ. Σάργρου</i> : Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου Ἀπόκρισις πρὸς τοὺς φιλομαθεῖς Ἀρτης, ἐξ Ἰωαννίνων τῇ 1624	252—260

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

<i>Βασιλείου Α. Πυρσινέλλα</i> : Οἱ ὁμολογίαι τῶν τουρκογιαννιωτῶν	160—169
<i>Δημ. Ἰω. Γεωργακά</i> : Τὸ τοπωνύμιον Κ ο ρ ι τ σ ἄ	180—184
<i>Ν. Νίτσου</i> : Τὰ παραλειπόμενα τῆς μονογραφίας «Περὶ τῆς ἐν Ἑπιείρῳ κώμης τοῦ Τσαμαντᾶ»	185—189
<i>Δημ. Μ. Σάργρου</i> : Τοπωνυμικὸν Βίτσης καὶ Μονοδενδρίου τοῦ Ζαγορίου	190—204
<i>Κωνστ. Α. Στεργιοπούλου</i> : Τοπωνυμικὸν τῆς ἐπαρχίας Κονίτσης.	205—251
<i>Στέλιπωνος Π. Κυριακίδου</i> : Κρίσις ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ Συλλογῆς λαογραφικῆς ὕλης εἰς μνήμην Γεωργίου Ἀναγνωστοπούλου	300—307

ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ

<i>Περικλέους Βιζουκίδου</i> : Γεώργιος Π. Ἀναγνωστόπουλος	261—273
<i>Τοῦ αὐτοῦ</i> : Ρενᾶτος Πινῶ (Réné Pinaux).	274—286
<i>Χρ. Σούλη</i> : Χρῆστος Χρηστοβασίλης	287—293

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

<i>Gabriel Rémérand</i> : Ali de Tébélen-Pacha de Janina ὑπὸ <i>Εὐριπίδου Σούρλα</i>	294—299

